ANUL X. - SERIA II - a. - No 569

10 PAGINI

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINATATE

Duminică 1 Noembrie 1931

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897; CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

Jubileul maestrului George Enescu

De la *Baba Hârca* la *Oedip* se plămădeşte fiinţa muzicii româneşti. N'a trecut încă veacul de când Anton Pann se minuna sfios de muzica cea „evropenească" şi de am fi mai ştiutori ai celor trecute, puteam sărbători, cei de azi, împlinirea unei sute de ani de când pe car cu boi ne-a venit de peste munţi cel dintâi fortepiano. „Evropa" începea la Carpaţi: ne-am silit să-i trecem, zi de zi înălţându-ne spre soarele Apusului.

Inălţarea a desăvârşit-o în zilele noastre George Enescu. Enescu ne-a dăruit Europei; prin Enescu Principatele Dunărene au ajuns, într'un târziu, trup din trupul lumii moderne. Prin Enescu arta unui popor odinioară exotic priveşte arta străvechii lumi apusene „von Angesicht zu Angesicht".

El însuşi e al nostru şi al tuturor: strălucirea lui fără seamăn ni-l răpeşte. Zăbovind dincoace de hotare ar înceta de a ne fi mândria din toată clipa. Privirile noastre, de un veac aţintite spre luminile Asfinţitului, îl urmăresc mereu pe drumurile unde ne călătoreşte faima.

De pe aceste drumuri, curând poate, Enescu se va înturna spre locurile copilăriei. Drumeţul împlineşte cincizeci de ani. De pe seninele înălţimi ale maturităţii, ochiul măsoară minunata cale biruită. Bucuria cucernică a muncii săvârşite stăpâneşte gândul. Dar în ceasul înalt al împlinirii, dorul popasului cucereşte pe cel neobosit.

Sunt semne că Enescu ni se va da nouă, întreg. Sârbele Jiului răsună stăpânit într'a treia sonată de vioară. Şi deunăzi mi-a mărturisit că tainele cântărilor bizantine ale Bisericii răsăritene îl ispitesc dela o vreme tot mai mult.

Intr'a cincizecea zi a naşterii, peste florile dragostei tuturor, Profetul-în-ţara-sa calcă pragul unei noi vieţi a duhului.

CONST. BRAILOIU

George Enescu

Cel mai mare artist al nostru, compozitorul George Enescu, atât de apreciat şi peste hotare, împlineşte 50 de ani.

Născut în 1881 la Liveni în Jud. Dorohoi, George Enescu, dela vârsta de 4 ani, dădea indicii că va fi muzicant.

Tatăl său dându-şi seama de aptitudinile copilului său pentru vioară, îl conduce la Iaşi, pentru a consulta pe *Eduard Caudella,* profesor la conservator şi compozitor.

Caudella recomandă familiei Enescu, să facă educaţia muzicală a copilului, învăţându-l, deocamdată, să citească notele. La vârsta de 7 ani, tot sub sfaturile lui *Caudella,* Enescu fu trimis la Viena pentru a învăţa vioara şi armonia.

La Viena *Enescu* frecventă cursurile şi opera imperială, având cele mai bune ocazii pentru a se perfecţiona, mai ales că locuia la profesorul său, celebrul *Hellmesberger.* Graţie protectorului său, el putu să pătrundă la orchestra operei, unde se aşează alături de timpanist de unde urmărea partiţiunea şi pătrundea în tainele execuţiilor orchestrale complicate.

La vârsta de 11 ani *Enescu* termină lecţiile cu *Hellmesberger,* obţinând cea mai mare menţiune. După doi ani părăseşte Viena pentru a studia la Paris, unde învaţă vioara cu *Marsick,* compoziţia cu *Massenet* şi fuga şi contrapunctul cu *Gédalge,* iar mai târziu cu *Gabriel Fauré.*

In 1899 Enescu obţine premiul întâiu la vioară şi ar fi candidat, cu siguranţă, la marele premiu pentru trimiterea la Roma, dacă s'ar admite străinii la acest important concurs francez.

Enescu a fost coleg cu o serie de compozitori, azi celebri ca: *Florent Schmitt, Roger-Ducasse, Malherbe, Ravel,* etc.

Debuturile sale, ca compozitor, au fost dintre cele mai fericite. La vârsta de 16 ani, concertele Colonne din Paris îi execută poema română. In 1903 se execută tot la Paris suita pentru orchestră, şi în 1906 prima simfonie în „mi bemol", simfonie ce s'a executat apoi în toate marile centre muzicale din lume.

Pentru noi românii, rapsodiile sale constituie o bogăţie muzicală din care se degajă toată atmosfera folclorului nostru. Din repertoriile clasice fac parte „octuorul" şi „dixtuorul".

George Enescu este considerat azi ca un mare compozitor. Criticile cele mai autorizate o susţin şi recunosc spiritul său creator, gândirea sa profundă şi sufletul său de adevărat artist.

G. Enescu nu trebuie considerat ca un violonist care a aranjat sau scris unele bucăţi de muzică. El s'a dedat compoziţiei, consacrându-i o bună parte de timp şi scriind opere care-i asigură imortalitatea. Este un caz unic, când un virtuoz al violinei scrie simfonii şi alte piese, care sunt considerate pretutindeni ca bucăţi clasice.

Ca şef de orchestră George Enescu poate rivaliza cu cei mai mari dirijori, cu toate că nu apare atât de des la pupitru ca alţii. Fiind expresiunea gândirii muzicale celei mai puternice, el însuşi, nu poate să nu traducă şi toată gândirea autorilor pe care-i interpretează. Sunt compozitori care nu pot dirija, dar G. Enescu are şi această mare şi necontestată calitate. Memoria sa ca şef de orchestră este proverbială. Acum câţi-va ani a dirijat la Braşov un concert şi şi-a asimila în câteva ore toată partiţia dirijând-o pe de rost.

El a înregistrat şi punctele de reper din partiţie, în cât când se oprea orchestra, maestrul Enescu le indica numărul de unde să înceapă din nou, aşa de bine le fixase în memorie. Toţi acei ce au asistat la această şedinţă au rămas uimiţi de această forţă de asimilare, de care dă dovadă în toate ocaziile.

Un alt caz tot aşa de elocvent mi-a fost istorisit de un cunoscut compozitor al nostru, care i-a arătat o compoziţie la Bucureşti, pe care maestrul Enescu a apreciat-o foarte mult. După câţi-va ani ducându-se la Paris, imediat ce Enescu l'a văzut, şi-a adus aminte de compoziţia pe care însuşi autorul o uitase în parte. De aceia reputaţia ca şef de orchestră a lui Enescu este cunoscută şi cu această ocazie îmi permit să amintesc ce spunea un critic într'un articol despre şefii de orchestră: Sunt două feluri de a conduce orchestra, una care constă în a sta cu capul în partitură şi alta care consistă în a avea partiţia în cap. Enescu se găseşte în categoria a doua, pentru motivele care le-am dat mai sus. Astăzi nu se poate separa Enescu compozitor de Enescu şef de orchestră, de Enescu violonist. Sunt trei personalităţi întrupate în una şi aceiaşi persoană.

Dacă luăm în consideraţie ce spune critica, vom găsi părerea lui Pierre Lalo, care susţine că Enescu este unul dintre cei mai abili şi mai expresivi violonişti contemporani, cu toate că a consacrat o bună parte scrisului de opere muzicale importante şi demne de un muzicant veritabil. Şeful de orchestră Enescu — susţin toţi criticii, — poate fi considerat ca cel mai celebru interpret al marilor compozitori. De aceia în persoana maestrului Enescu sărbătorim această complexă personalitate, unica în felul ei, deoarece nimeni până în prezent nu a abordat aceste trei genuri muzicale, înălţându-le până la maximul la care poate să ajungă un om.

Succesul simfoniei a 3-a, a fost redat de marele compozitor francez Alfred Bruneau, în cuvintele următoare:

„Nu am pretenţie să spun că mi-am putut da seama dela prima audiţie de tot ce a pus Enescu în simfonia sa, o adevărată lume vastă ca idei, sentimente şi sensaţii, în care se mai găseşte o clocoteală genială, o muzică abundentă, plină de forţă, de somptuozitate ca o poezie, la care se adaogă multă delicateţă, o formă nouă şi plină de avânt, de libertate şi de expresiune care m'au entusiasmat..."

Compozitorul Enescu termină actualmente opera sa „Oedip" care cu siguranţă va ocupa locul cel mai înalt în erarhia operelor lirice.

In opera sa Enescu are un câmp deschis de activitate pentru a exprima nu numai muzica pură, ci şi ceva din ţara lui, în codrul munţilor puternici, unde cântă păstorii şi le răspund dansuri pline de stil pe covoarele înflorite ale naturei noastre.

Toată activitatea prodigioasă a lui Enescu i-a stabilit o reputaţie mondială şi numele său figurează în antologii şi dicţionare muzicale.

Franţa i-a acordat cea mai mare distincţie, alegându-l corespondent al Institutului şi decorându-l cu Legiunea de onoare.

Intr'o carte de curând apărută şi consacrată lui Beethoven, scrisă de Edouard Herriot, fost prim Ministru al Franţei şi primar al oraşului Lyon, găsesc la pagina 164, câteva linii ce privesc pe marele Enescu.

„Le concerto pour violon et orchestre (op. 61) qui fut executé pour la première fois par Klement et que M. Georges Enesco interprète aujourd'hui avec tant d'autorité"...

In adevăr maestrul Enescu este considerat ca cel mai mare interpret al lui Beethoven, acest geniu ce aparţine de mult umanităţii.

In cartea lui Herriot asupra vieţii lui Beethoven, găsim la sfârşit o frază care este de actualitate: „La douleur de son oeuvre traduit la vieille douleur des nations".

La reconciliarea popoarelor se pune baza nu numai pe politiciani şi pe toţi acei care caută să pătrundă în masse o educaţie morală, indispensabilă progresului de civilizaţie şi de pace între popoare. Nu realizează oare, — cum susţine *Conrad,* — un muzicant filozof ca Beethoven o solidaritate în artă care apropie toate inimile expuse singurătăţii?

Acei ce sunt apostolii artei ca d. George Enescu şi care o difuzează în lumea întreagă, luând ca model pe titanul gândirii muzicale omeneşti, aduc tot atât de mari servicii ca un politician. Azi maestrul Enescu poate, ca şi ministrul nostru la Londra, d. Titulescu, contribui la legătura indisolubilă între popoare.

De aceia să sărbătorim nu numai o aniversare fortuită, ci şi pe omul care tot timpul a înălţat prestigiul patriei sale, servind în o artă atât de sublimă cum este muzica şi cauza mare care ne preocupă pentru asigurarea păcii universale.

I. PAL.

Un jubileu de lăută

Maestrul Enescu, cum i se zice verbal şi în scris d-lui George Enescu, împlineşte vârsta de 50 de ani şi presa îl sărbătoreşte. Dacă melancolia, aparentă pe fruntea cu lauri de hârtie de ziar a marelui nostru lăutar, se va simţi mângâiată de închinăciunea greierilor negri ai rotativei mâzgălici, atunci să iasă în dansul tipsiilor şi să-i treacă pe dinainte jucând, toate literile mari şi minuscule, ale tiparului, dreptele, cursivele, aldinele, monumentalele şi groteştile din toate alfabetele, goticele, romanele, chirilicile, arabele, ebraicile, ca un drum de furnici între Bărăgan şi eternitate... Vocalele să cânte şi consunantele să urmeze, până la elzevir. Şi să vie un vânt mare de foi in-quarto, in-octavo, pergamentele, velinele, japonul, şi un vifor de pene, ca o lume de ciori albe împărăteşti, amestecată cu ciocurile avântate din călimări în soare.

George Enescu

Iată, poate, cortegiul de văzduh care întâmpină ziua de naştere a pruncului, ales pentru răsunet. Când a împlinit o viaţă mai lungă, Ibsen, noi eram copii şi se pare că ţinem minte alaiul Scandinaviei, care a defilat o zi întreagă prin faţa balconului ilustrului unchiaş cu trâmbiţe, simbole şi trofee literare

* * *

Firul de aţă de mătase, George Enescu şi l-a purtat deosebit de urzeala generaţiei, din care şi l-a scos afară. Precocităţile speciale ale muzicii fac dintr'un copil de patru ani un magistru şi-l ridică în furia vieţii, de crud. Pe de-asupra ălbiilor legănate cu piciorul gol al torcătoarei pe prispă, ele au pregătit meşterului vioarei, un loc argintiu în constelaţia Prinţilor de sânge şi de blazon. Duioşia corzilor şi-a făcut întotdeauna mai repede loc şi mai de-a dreptul către inima învăluită în purpură şi hermină, decât geamătul scrâşnit al condeiului singuratic — şi pe când încovoietorii noştri de cuvinte se găseau încă în potcovărie şi ucenicie, înfierbântând de zeci de ori fierul puternic şi prost ca să-l silească la o strâmbătură apropiată de copita fantomei dintre uragane, George Enescu era o celebritate, avea tacâm la masa Cinei celei de taină şi se odihnea, răcorit, de tânăr, ca un Nagus, în faţa mării, într'un ritm de aripi şi evantalii.

* * *

Harul auzului melodic nu-i dăruit orişicui, ca să fie scurtată vioara şi landa să se însoţească din harpă sau clavecin. Natura toată şi zeii toţi au putut abia să dea naştere unui singur Pan, care a colindat mii de ani, căutându-şi părechia, inexistentă nici în munte nici în şes. Şi blestemat să îmbătrânească flăcău, pentru că nu poate iubi nici de tot ca omul nici de tot ca ţapul, stă nehotărît şi şovăielnic între două firi. Ce poate spune greaua noastră nepricepere, pentru care cântecul are consistenţa fragilă şi nedeterminată, a unui al patrulea sau al cincilea ecou? Cana noastră de lut poros nu s'ar putea ridica mai sus decât o lasă fragilitatea urechii, printre steaguri şi vârfuri de lănci, ca să închine un strop de aur rece, în gloria celui mai consacrat.

* * *

Voiu povesti pentru a doua oară în 15 ani un eveniment, pe care îl ştim din gura de paralitic a pictorului Luchian. După ce a murit, toată lumea care i-a scuipat 9 ani în paharul cu apă şi în peticul de lumină, al camerei lui de slăbănog, şi-a dat aproape seama că acest zugrav de flori a desechilibrat gloria devastatoare, de divinitate secetoasă a pictorului Grigorescu, unicul şi clasicul de pân' atunci, tot pe atât de nevinovat de tărăboiul exclusivismului care l-a escortat, ca şi Luchian de viaţa mută a florilor lui. Afară de câţiva preţuitori număraţi, în timpul neînchipuitei lui existenţe, şapte părţi din nouă abstractă, Luchian era un simplu caz medical, supus unui tratament fără rezultate şi nu se ivise nici ca un început de caz artistic măcar.

Intr'o seară, când se făcuse noapte, cineva intra în odaia bolnavului, în permanenţă deschisă şi separată de apartamentul familiei printr'un vestibul. Fără să bată, fără să vorbească, încercând numai cu pipăitul mânii şi al picioarelor să se orienteze, străinul s'a comportat ca un strigoi. El scoase de subt pelerină o vioară. Şi începu să cânte. Şi două ore, trei ore, — am uitat — vioara îşi rosti sufletul ei subtil şi suferind într'un repertoriu ascultat din pat cu lacrimi. Luchian nu avea nevoie de introduceri şi comentarii ca să înţeleagă că Dumnezeu, autorul tufănicilor imitate şi răsădite în expresia lor difuză de pensula lui, i-a trimis un înger, ales printre îngerii geniali, ca să-i ţie, o seară, de urît.

Vizitatorul necunoscut, din noapte, era George Enescu... Desfăcut de convenţii şi de lumea în care bâiguia la lumina zilei, lăutarul venise să se lămurească la căpătâiul zugravului. In culoarea unei secunde s'au întâlnit cu vârful pensulei şi arcuşul, ca în preistoria astronomică, două comete.

* * *

Episodul nu conţine nimic din obişnuita banalitate a schimbului de complimente. Totul s'a petrecut ca şi cum nici nu s'ar fi petrecut şi poate că relatarea publică a ceasului celui mai frumos probabil, pe care l-a trăit artistul, în odaia vânătă de întuneric a suavului paralitic, ofensează discreţia d-lui George Enescu.

Fapta muzicantului nu aparţine nici cabotinismului nici oamenilor ca noi...

T. ARGHEZI

D-l George Georgescu despre George Enescu

Cu cea mai mare plăcere prind orice prilej pentru a-mi manifesta profunda admiraţie ce am pentru George Enescu.

Cu atât mai mult acum mă asociez din toată inima la sărbătorirea împlinirii unei jumătăţi de veac „a celui care este cel mai strălucit reprezentant al geniului muzical românesc".

Personalitatea lui George Enescu stă deasupra oricărui calificativ de laudă, el fiind cea mai perfectă întruchipare a muzicei.

Evlavia cu care interpretez compoziţiile sale este mărturia sinceră a admiraţiei mele pentru George Enescu.

GEORGE GEORGESCU

De vorbă cu Enescu

Un interview este, prin definiţie, un lucru înscenat, o mică reprezentaţie pe gustul publicului, în care totul este pregătit dinainte, o conversaţie cu întrebări şi răspunsuri aranjate. Sunt specialişti ai interview-ului, cum e Frédéric Lefèvre, care s'a făcut celebru prin ale sale „Une heure avec...". Lefèvre a împins înscenarea convorbirilor cu oameni celebri până la o adevărată artă. Insă interview-urile lui sufăr de o lipsă de spontaneitate prea evidentă.

Tocmai această spontaneitate dă unei convorbiri cu Enescu un farmec inedit. Nimic din neprevăzutul calculat al obişnuitelor interview-uri cu celebrităţile politice. Cu Enescu vorba se închiagă în chip natural, fără nici-o jenă, fără popasuri silite şi hopuri penibile.

Ceeace frapează în primul rând la Enescu este o modestie pe care o simţi adâncă şi organică. Nu este modestia simulată a orgoliosului, nici atitudinea dispreţuitoare a omului încărcat de glorie pe care încă un supliment de celebritate îl lasă indiferent.

Imaginea populară a unui mare artist — imagine convenţională şi mai niciodată potrivită cu realitatea — e făcută din câteva clişee pe care le perpetuiază, fără scrupul, toţi interview-erii. Un mare artist trebue să fie distrat, visător, cu un pic de negiljenţă vestimentară, detaşat de viaţa cotidiană, boem, capricios, nervos şi orgolios.

Enescu, din primele clipe când stai de vorbă cu el, alungă toată această falşă imagine a marelui artist. Nu pare deloc distrat; e un om ordonat şi meticulos (şi ţine cu o delicioasă cochetărie să-ţi amintească acest lucru); detestă boemia capricioasă, de romantică memorie; în vorba lui, în gesturile lui nu e nici urmă de orgoliu; nu-şi ia, când vorbeşte, nici un aer visător

(Continuare în pag. II-a)

şi sacerdotal; nu ţine deloc să „oficieze"; şi, mai ales, afirmă cu sinceritate că nu vrea să rămână decât muzician.

Un adânc bun simţ caracterizează tot ce spune. Ştie să desvălue un aspect inedit al unei chestiuni prin fraze simple, despoiate de orice literatură. Privirea lui Enescu — o privire senină şi calmă — subliniază din când în când o frază, o vorbă, o pauză...

Iată-l vorbindu-mi despre muzica modernă. Arta de după războì trăeşte sub obsesia avant-gardei. Termenul acesta de avant-gardă a devenit obsesia tuturor criticilor literari, muzicali şi artistici. Publicul, cointeresat în această obsesie, e terorizat şi bombardat zilnic, săptămânal sau lunar (după cum e vorba de o gazetă sau de o revistă) cu formule abracadabrante şi teorii interminabile, având, toate, de scop să demonstreze superioritatea cutărui sau cutărui nou sistem artistic. Această manie, într'adevăr foarte modernă, de a întoarce pe dos orice tradiţie a început să se potolească. Au început revenirile şi întoarcerile.

Enescu îmi citează câteva cazuri. Un exemplu senzaţional, între altele: Acum de curând, tinerimea muzicală de „avantgardă" din Paris s'a pasionat pentru... „Othello" al lui Verdi. Tinerii avantgardişti au găsit în vechea şi demodata operă a lui Verdi elemente de muzică foarte modernă. Tot astfel se întâmplă acum şi cu Ambroise Thomas, autorul popularei „Mignon", care e iarăş la modă.

Intoarcerile acestea sunt mai frequente în artă decât s'ar putea închipui. In evoluţia ei arta urmează un ritm destul de capricios, făcut din salturi exasperate în necunoscut şi din întoarceri subite şi inexplicabile. Era de aşteptat ca după furia „avant-gardistă" din ultimii ani să vină o perioadă de înţeleaptă meditare şi de punere la punct a trecutului.

Conversaţia cu Enescu este bogată în sugestii interesante. Dar mai interesant, poate, decât subiectele pe care le spicuim, la întâmplare, e faptul că poţi câteva clipe să stai de vorbă cu cineva şi despre altceva decât viaţa politică, crachul cutărei sau cutărei bănci, sau criza mondială. Din toate caracteristicele imaginei populare a marelui artist, Enescu nu păstrează decât una — dar autentică şi sinceră—: aerul detaşat şi indiferent pe care-l păstrează faţă de tot ceeace nu este arta lui. La drept vorbind nu este o indiferenţă, este aceeaş modestie care-l făcea să-mi declare dela început că numai în muzică se pricepe şi că se fereşte să cadă în păcatul literaturii. Asta aduce aminte de Flaubert, care, invitat odată să scrie critică plastică, răspunse că „nu vrea să facă critica unei arte a cărei tehnică nu o cunoaşte". Pe două planuri diferite avem aici acelaş exemplu de probitate artistică.

Cu aceeaş simplitate Enescu îmi vorbeşte despre opera lui „Oedip", inedită, şi care va fi reprezentată toamna viitoare la Paris.

Numai când îl întreb despre cariera lui de concertist, Enescu dă glasului lui o inflexiune sarcastică. Virtuozitatea — în muzică tot aşa ca şi în alte arte — este o calitate mai mult fizică, „un sport", o „performanţă" cum se spune în limbajul amatorilor de box şi foot-ball. Enescu îşi iubeşte arta de violonist dar nu şi-o suprapreţueşte. Dealtfel, e de părere că pentru publicul mare virtuoşii au „un succes de curiozitate". Succesul unor numere senzaţionale de music-hall. Virtuozitatea executanţilor celebri este muzică — dar e departe de a fi toată muzica, departe de a fi celace este esenţial în muzică...

Lucide aprecieri ale unui om care pe lângă un excepţional talent posedă, pentru arta în care e maestru, un ochi obiectiv şi o atitudine critică!

12 Noembrie. 89
Wien

Stimabile D-le Major!

Mă ertaţi că n'am putut să vă scriu mai înainte. Eu sunt sănătos mi-o părut foarte rău că n'am putut să vă scriu, dar n'am avut atâta vreme ca să scriu. Spuneţemi de de sânteţi sănătoşi amîndoi. Eu am fost la un concert dat de fiul profesorului meu, şi mi-o plăcut foarte mult. Profesorul meu este foarte mulţămit de mine. Eu sunt foarte harnic pentru muzică, şi până acuma merg la [illegible] cred că am să fac puţin progres.

Al D-tră prea supus
G. Enescu

O scrisoare a lui Enescu la 9 ani

Şi îl înţeleg acum şi mai bine de ce vorbeşte de „Oedip" cu mai multă dragoste...

AL. A. PHILIPPIDE

Fragment din opera „Oedip". (Actul al III-lea).

Operile lui George Enescu

George Enescu a scris destul de mult. Marea sa operă muzicală cuprinde lucrări pentru piano, pentru canto, compoziţii pentru muzică de cameră şi muzică simfonică.

Dăm în ordine numerică lista operelor marelui muzician:

Opul 1. — Poem românesc pentru orchestră.
Op. 2. — Sonată pentru vioară şi pian (*Re* major).
Op. 3. — Suită pentru pian stil vechiu (*Sol* minor).
Op. 4. — Trei melodii, cuvinte de Lemaître şi Prudhomme.
Op. 5. — Variaţiuni pentru două piane, pe o temă originală.
Op. 6. — Sonata a doua pentru vioară şi pian (*Fa* minor).
Op. 7. — Octuor pentru 4 viori, 2 viole şi două violoncele (*Do major*).
Op. 8. — Simfonie concertantă pentru violoncel şi orchestră.
Op. 9. — Suită pentru orchestră (*Do* major).
Op. 10. — Suita a doua pentru pian (*Re* major).
Op. 11. — Două rapsodii româneşti pentru orchestră (*La* major şi *Re* major).
Op. 12. — Două intermezzo-uri pentru instrumente de coardă.
Op. 13. — Simfonia I-a în *Mi* bemol major.
Op. 14. — Dixtuor (*Re* major) pentru instrumente de vânt.
Op. 15. — Şapte melodii, cuvinte de Clément Marot.

In manuscris, d. George Enescu are terminate următoarele opere:

Op. 16. — Quator pentru pian, vioară, alto şi violoncel (*Re* major).
Op. 17. — Simfonia a doua (*Do* major).
Op. 18. — Trei melodii, cuvinte de Fernand Gregh.
Op. 19. — Piéces impromptues, pentru pian.
Op. 20.— Suita a doua pentru orchestră (*Do* major).
Op. 21. — Simfonia a treia (La major).
Op. 22. — Quator pentru coarde (*Mi bemol* major)
Op. 23. — Oedip (Operă).
Op. 24. — Sonată în *fa diez* minor pentru piano.
Op. 25. — Soata a treia pentru pian şi vioară, în caracter popular românesc.

Prin stilul său polifonic, Enescu, deşi crescut în Franţa, pare refractar influenţei ispititoare a muzicii franceze, — tinzând să se apropie mai mult de arta polifoniştilor germani moderni.

Criticii francezi, ocupându-se de Enescu, au pomenit adesea numele unor Mahler şi Richard Strauss, — deşi sensibilitatea şi tehnica muzicală a compozitorului nostru ni se par mult mai personale. Limbajul muzical, orchestraţia, factura într'un cuvânt, îi aparţin.

George Enesca la vârsta de 17 ani

Cei ce înclină către libertatea deplină a construcţiei, nu pot să nu recunoască esenţa sănătoasă şi robustă din care răsar ideile sale muzicale şi ştiinţa minunată cu care aceste idei sunt puse în valoare.

Critica de pretutindeni a recunoscut aci marca geniului. — *h.*

Caleidoscop intelectual

Manuscrisele lui Anatole France

Redactorul unei publicaţii literare a întrebat pe d-na Jeanne Maurice Pouquet, dacă e adevărat ce se spune că ar fi regăsit manuscrisele preţioase ale lui Anatole France:

— Prietenii mei ştiu, — a răspuns ea, — că păstrez manuscrisele ce mi-au fost încredinţate de soacra mea d-na Arman de Caillavet şi cele ce mi-au fost date de France, însă prea puţini sunt cei care le-au văzut.

Intr'o zi, Léon Carias, care este pentru France ceiace Marcel Boutrou este pentru Balzac, dori să-mi facă cunoştinţa. Scrisese lucruri atât de binevoitoare despre cartea mea „Salonul d-nei Arman de Caillavet", încât l-am primit cu multă plăcere. Dorind să-i fac bucurie, i-am dat voe să-şi arunce ochii în biblioteca mea. Rămase uimit şi emoţionat, privind minunatele ediţiuni ale lui France, Loti şi Bares, mai ales răsfoind unele din manuscrise, şi se plângea că nu a aflat mai curând „isvorul" de unde putea să întregească admirabila bibliografie a operelor lui France.

Intr'adevăr am în biblioteca mea manuscrise splendide ale operelor lui France, recopiate de el după cererea d-nei de Caillavet, care avea o concepţie ciudată despre frumuseţea şi valoarea unui manuscris: nu vroia să aibă ştersături.

France ridica din umeri spunând: „Scumpă d-nă, dvs. nu ştiţi nimic". Ea însă se încăpăţână şi pretinse lui France să copieze cu îngrijire manuscrisele pe care le arăta cu plăcere vizitatorilor ei. Copiile acestea le dărui Bibliotecii Naţionale.

Amintirea lui Victor Hugo care recopia aproape toate lucrările în acelaşi scop, îi inspirase pretenţia aceasta, care-l uimea pe France. Se resemnase şi uneori se plângea plictisit: „Vai! D-na de Caillavet mă închide în birou ca pe un şcolar şi îmi impune munca unui copil de patru ani: să copiez. Nu e obositor, dar e al dracului de plictisitor. Totuşi mă silesc fiindcă ea vrea ca aceste copii să fie citeţe şi curate. Drept mulţumire sper să fiu avansat şi în curând voi obţinea favoarea să mi se dicteze".

După ce toate copiile au fost transcrise, legate frumos şi aranjate în biblioteca din Avenue Hoche, în toate părţile se aflau manuscrise originale. După moartea d-nei Arman de Caillavet, s'au găsit manuscrise în toate sertarele, dulapurile, mobilele, birourile şi până şi într'o ladă. Toate hârtiile acestea constitue azi povestea muncii lui France timp de douăzeci şi cinci de ani, zi la zi, lângă aceia care a însufleţit munca lui fecundă.

Cu câţiva ani înainte de a muri, France şi-a amintit că nu semnase câteva din cărţile ce dăduse odinioară soacrei sale şi se oferi să mi le dedice. Mi-a spus: „Să le aduci data viitoare când vei mai veni şi, vorbind împreună despre trecut, voi încerca să-mi repar neglijenţa".

Imi vorbi despre copiile care se aflau împrăştiate şi adăugă: „Sunt foarte multe, mai multe decât crezi. Ce am scris nu mă mai interesează, însă ar trebui să le clasezi fiindcă în toate acelea vei găsi lucruri mai interesante decât în cele aflate la Bibliotecă".

Toată grămada aceia de hârtii răvăşite le-am clasat cu ajutorul d-lui Carias.

— E adevărat că veţi vinde tot ce cuprinde biblioteca d-nei de Caillavet?

— Da; şi o parte din a mea. Eu nu sunt bibliofilă şi voi fi mulţumită să ştiu toate cărţile acelea frumoase puse în valoare în biblioteci publice sau particulare.

— E adevărat că toate scrisorile lui France către d-na de Caillavet au fost distruse?

— Da, de fiul său, a doua zi după ce a murit. Insă noi le-am păstrat pe cele mai interesante, cele care vor lumina debutul lui France şi partea de colaborare adusă de ea.

Colţul librăriei „Hasefer"

Librăria de artă „Hasefer" din str. Eugen Carada 7 (Karageorghevici) recomandă dintre ultimele cărţi primite următoarele:

CARŢI IN JURUL RUSIEI: *germane, franceze*

Max Hodann: Sowjet Russland, gestern, heute, morgen (cu numeroase ilustraţiuni) lei 275; *Karl Kautsky:* Der Bolschevismus in der Sackgasse (lei140); *Jugow:* Der 5 Jahreplan (115 lei); *Siemsen:* Russland ja und nein (240 lei); *Knickerbocker:* Der rote Handel droht şi un al doilea volum: Der rothe Handel lockt (220-240 lei); *Paul Scheffer:* Sieben Jahre Sowjet-Union (însemnările corespondentului lui „Berliner Tageblatt" lei 120); *Arthur Feiler* (reprezentantul lui Frankfurter Zeitung): Das Experiment des Bolschevismus (lei 240); *Ochring:* Sowyethandel und Dumping (120 lei); *Kautsky:* Le bolchévisme dans l'impasse (98 lei); *Laurat:* Economie soviétique (115 lei); *De Monzie:* Petit traité de la Russie Nouvelle (118 lei); *Grinko:* Le plan quinquennal (98 lei).

Ehrenburg: Julio Jurenito, La ruelle de Moscou, Rapace, 10 CV (vie des autos) a 98 lei; *Scholochow:* Sur le Don paisible I, II; *Gladkow:* Le ciment; *Neverow:* Tachkent; *Seyfulina:* Wiriméa. *Germania: Ehrenburg:* Die heiligsten Güter (140 lei); Leben der Autos (140); Liebe der Jeanne Ney (frumos legat 160); Die 13 Pfeifen (140); — *Vera Inber:* Platz an der Sonne (120); *Frieda Rubiner:* Der grosse Strom (140 lei); I. Babel: Geschichten aus Odessa (frumos legat 100 lei); Buydonnis Reiterarmee (80 lei); *Seyfulina:* Der Ausreiser (din vagabondajul adolescenţilor) 40 lei. Wyrinea (70 lei). — 30 Erzähler des neuen Russland (legat lei 160).

Incercări asupra fenomenelor psihice anormale
de Inginer Henri Tillmann, membru al Institutului General Psihic din Paris. La Şaraga. Episcopiei 3 bis. Bucureşti. Volumul lei 60. Provincie contra ramburs sau mandat. D-nii studenţi plătesc lei 40 volumul.

COZONACI FRUMOSI
FAINA DE AUR HERDAN

PROBLEMELE DE ESTETICA CINEMATOGRAFICA
SINT EXAMINATE DE CEI MAI CUNOSCUŢI SPECIALIŞTI, IN
REVISTA CINEMA

Enescu

Ni-am făcut obiceiul să-l împărţim pe Enescu după categorii, adică din unicul şi indivizibilul său geniu muzical să extragem, spre relevare mai puţin, spre categorisire mai mult, — multiplele virtuţi ale geniului.

Adevărul e că Enescu nu-i nici violonist nici pianist, nici dirijor, nici compozitor, fiindcă e toate deodată. Fiindcă e muzician.

Enescu e pe rând stăpânul şi stăpânitul aceluiaş instinct: instinctul artei. Capricios şi puternic, acest instinct l'a împins să caute, pentru exprimarea chinurilor lăuntrice, când coardele vioarei, când clapele pianului, când bagheta, când notele inspirate scrise grijuliu pe portative.

Vedeţi dv., dacă cineva e bun compozitor, se întâmplă să fie mediocru pianist, iar dacă e foarte bun violonist să posede penibil clarinetul.

Că Enescu s'a oprit la asta şi nu la cealaltă, adică la atâtea şi nu la celelalte, e o simplă întâmplare sau o simplă preferinţă. Avem certitudinea că degetele maestrului nostru, fie că ciupesc lăuta, fie că s'ar plimba pe găurile flautului, el ar exprima cu aceeaşi pasiune, cu aceeaşi virtuozitate ceeace îi cere propriul său interior: muzica.

Intr'adevăr, dela Mozart, istoria muzicii nu mai e atât de bogată în muzicieni atât de multilaterali ca Enescu. Atâtea talente mari şi-au început şi şi-au sfârşit arta în hotarele unei singure ramuri. Pentru Enescu, subtilitatea şi măestria cu care le stăpâneşte pe toate, e o dovadă că darul lui porneşte de mult mai departe, înapoi şi că nu se opreşte nicăieri, înainte. Cam ceeace se întâmplă geniului pur.

Memoria lui Enescu, pe dealtă parte, nu mai e ceeace au fost instrumentele — instrumente, mă rog. Memoria lui e esenţială virtuţii sale de mare muzician. S'a spus că memoria asta nu este memoria pură, că e memoria degetelor sau gesturilor. S'a spus fiindcă întotdeauna trebue să se spună câte ceva. Parcă degetaţia sau gesturile nu-s în strânsă, în inextricabilă legătură cu textele. Şi apoi, această memorie chiar, cine ar putea spune că e de lepădat?

Când Enescu citeşte o partiţiune, muzica *lui* se întâlneşte cu muzica celuilalt, iar procesul prin care muzica lui adoptă semnele, exprimarea muzicii celuilalt devine, în mâna lui, jucărie.

In compoziţie, Enescu care se arată şi savant şi liric, şi humorist şi academic, el rămâne — cum se ştie şi se recunoaşte — un clasic perfect. Inovaţiile lui care nu trădează niciodată forţarea şi utilizarea artificiilor numai când ele pot servi inspiraţie, e între altele o dovadă peremtorie a clasicismului său. Simfoniile, sonatele, suitele şi universal admirata „Rapsodie română" conţin aceste magice virtuţi.

Dar Enescu — dincolo de arta care-i este proprie — e un admirabil pedagog. Nu numai educaţia publicului, educaţia subtilă şi inteligentă, şi-a asumat-o el prin forţa talentului său. Dar la şcoala lui de înnaltă artă, au crescut câteva talente, printre care Jehudi Menuhim, azi cu faimă mondială.

Dacă „inteligenţa — cum a spus Liszt — nu poate sluji decât la fortificarea personalităţii sau la mascarea lipsei acesteia", inteligenţa — inteligenţa în primul rând muzicală — a lui Enescu care s'a născut cu personalitatea gata „fortificată", a dovedit că inteligenţa mai are o funcţiune: să se slujească pe ea însăşi. Inteligenţa lui Enescu e unealta taumaturgă prin care izbuteşte să extragă mai repede şi mai uşor, din străfunduri lăuntrice, comorile care la alţii nu s'ar descoperi în plenitudinea lor decât mult mai greu sau niciodată.

Cu o viaţă chinuită lăuntric, Enescu a atins o jumătate de veac arătându-se mereu tânăr şi pasionat neobosit al artei sale. Dincolo de sala de concert, cu decolteuri şi fracuri, şi dincolo chiar de cabinetul lui de lucru, Enescu ştie şi azi, din când în când, cu aceeaşi prospeţime de sentiment, să asculte în cabarete şi să admire chiar cutare performanţă plină de graţie şi inspiraţie a cutărui lăutar pasionat.

E desigur, pildă arta şi viaţa lui Enescu, pe lângă viaţă şi artă în sine. Şi reconfortant faptul să vezi că patriarhul e tot atât de tânăr ca ultimii copii ai tribului.

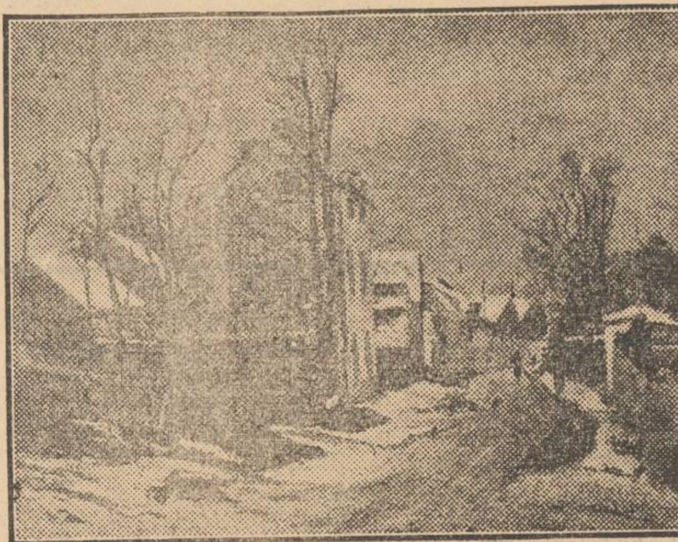
B. EDGAR

Enescu în 1894

„Adevĕrul Literar" cu data de 14 Februarie 1894 publică la rubrica „Ştirilor":

„Gazetele vieneze povestesc minuni despre un talent muzical extraordinar descoperit şi cultivat de celebrul profesor Hellmesberger de la Conservatorul din Viena. E vorba despre un tânăr George Enescu, născut în judeţul Dorohoi. Enescu n'are decât 12 ani şi vioara nu mai are nici un secret pentru dânsul. E un talent technic enorm, — zic ziarele vieneze; în privinţa technicei el se poate măsura de pe acum cu cei mai celebri virtuoşi ai vioarei şi, dacă se va desvolta tot aşa şi din punctul de vedere al facultăţilor sale intelectuale, în curând numele lui Enescu va străluci în primul rând al artiştilor celebri ce au existat vreodată".

Expoziția retrospectivă

I. Andreescu *Peisai*

Munceşte pentru plăcerea de-a munci, şi vei suferi mai puţin de nepriceperea şi de indiferenţa lumei.

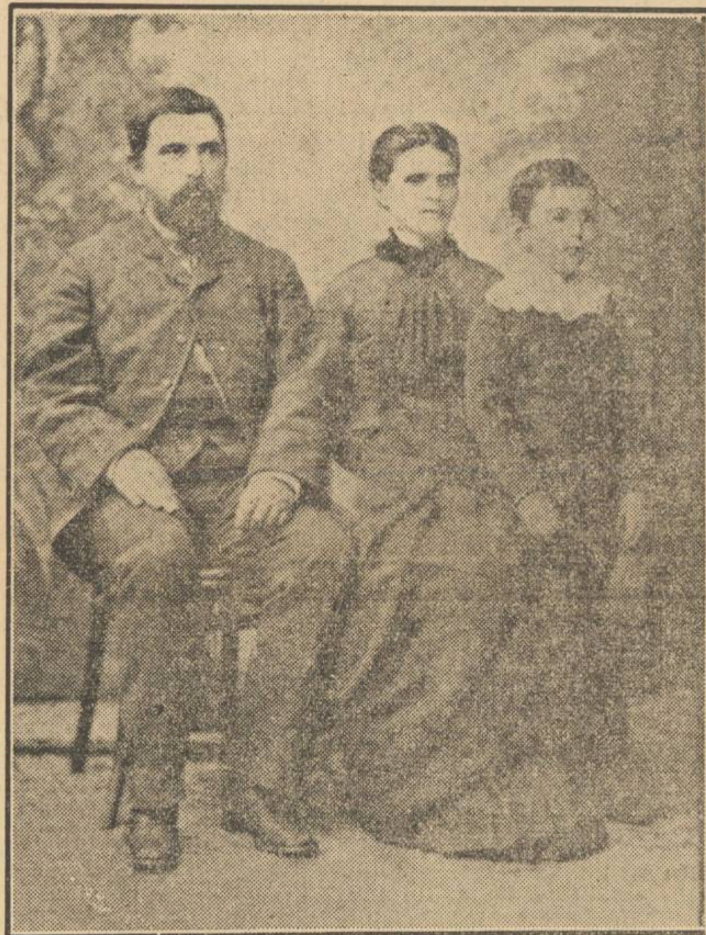
George Enescu

1931

Un autograf al lui Enescu pentru „Adevĕrul Literar"

Proust şi Enescu

Dacă n'o razimi în beregată şi n'o sprijini cu umărul, opintindu-te ca şi cum ar trebui să scoţi din şanţ un car cu fân răsturnat, nu vei putea cânta din vioară. Acea mică făptură de lemn pune stăpânire tiranizând toate mădularele viorístului. Nu-i este îngăduit să şadă pe scaun, ca saxofonistului, violoncelistului sau artistei de la clavir; poziţia dreaptă, şezând, devine pentru vioară strâmbă şi dacă totuşi vioristul se răsuceşte, dându-se pe spate ca să vie vioarei „drept", îşi pierde o parte din forţa cu care trebue să-şi împingă, mutând din loc, umărul stâng. Deşi mâna dreaptă, mânuitoarea arcuşului, e cea mai harnică şi exerciţiile încheeturilor de la glezne, cotul şi umărul mânii drepte cer suferinţe şi martiragii de ani de zile, vioara nu răspunde muzical, grăind, decât jocului degetelor mâinii stângi, de la natură mai mult sau mai puţin nefolosite şi deci leneşe.

George Enescu şi părinţii săi

Şi cu această unealtă de tortură trebue să înlocueşti privighetoarea şi cântăreaţa, într'o modulaţie pe care firea o crează nemerind-o excepţional. „Vioara are — dacă nu vedem instrumentul nu putem lega ceiace auzim de imaginea lui care modifică sonoritatea — accente care seamănă atât de mult cu unele voci de contralto, încât ţi se pare că trebue să fie în orchestră şi o cântăreaţă. Ridici ochii, vezi numai sicriaşele, preţioase ca nişte cutii chinezeşti, dar tot te înşeală chemarea mincinoasă a sirenei; alteori crezi că auzi un geniu captiv care se zbate înlăuntrul cutiei docte, vrăjite şi fremătătoare, ca un diavol într'un cădelniţar; alteori parcă trece prin aer o fiinţă suprafirească şi pură desfăşurând solia ei nevăzută"... scrie Proust într'un episod din „Un amour de Swann". Admirabile cuvinte!... Şi ar fi şi instructive, nu numai fermecătoare dacă n'ar fi amestecat vioara cu duhul ei ci — credincios obiceiului său de analist microscopic — ar fi deosebit înfăţişarea, obrazul ei, de timbrul glasului. Violoncelul e mare cât un adolescent cu pântece şi un tufiş iar saxofonul ca un balaur de nichel cu ochi cu carapace şi coada înţepenită înfoiat de-asupra capului mic — amândouă instrumentele au glasuri de brotăcei stingheri şi melancolici. Vioara e o mică femee de scândură, care şi-a rotunjit şoldurile numai spre a îngădui vizita laterală a arcuşului, şi-a lungit gâtul şi a renunţat aproape la cap din care a păstrat numai cei patru cercei de care se prind coardele întinse pe pântecu-i sonor, firesc şi exclusiv orizontal. E o făptură muzicală psihanalitică. Proporţiile vioarei sunt atât de stricte, încât micşorarea ei, pentru copii, a dus la stârpirea totală a instrumentului iar umflarea, în trei grade *crescendo* — viola, violoncelul şi contrabasul — a dat naştere la trei făpturi hidoase, antidiluviane, ridicole, incapabile de a trăi prin ele înşile, pierind odată cu dezmembrarea orchestrei. Vioara, micul trup de lemn, cântă singur mai cu seamă când toate celelalte instrumente au tăcut şi atunci ea plânge ca o fiinţă omenească. Şi Mozart şi Beethoven şi Cezar Frank şi Saint-Saens, deslănţue orchestraţiile ca să creeze decorul, covoarele şi canapelele sau pădurea, muntele şi lacul, pe unde să treacă singură, grăind, vioara; după ce bestiile şi maşinile au tăcut, femeea rosteşte nudă o strofă 'ndurerată cu glas omenesc de Sofocle, de Baudelaire.

Ideile lui Enescu asupra prestidigitaţiei muzicale — căreia îi preferă creaţia melodiei pe portativ — sunt adevărate pentru toate artele şi instrumentele — nu însă pentru vioară. Un Borislav Hubermann, un Haifez, o Erica Morini chiar (ca să nu mai pomenim de un Thibaud sau un Kreisler) nu pot fi puşi alături de ceilalţi prestidigitatori, ai pianului, ai flautului şi ai viorii executată cu coardele în jos sau cu arcuşul vârât între picioare sau rezemată 'n şale. Omenirea a zămislit cel puţin un milion de admirabili flautişti, cu siguranţă vre-o sută de mii de pianişti dar în câteva mii de ani numai cinci până la zece violonişti. Cazul lui Paganini trebue spintecat în cele două componente ale clowneriei lui muzicale. A existat „atletul" viorii, cocoşatul cu mâna stângă mai lungă decât cea dreaptă şi cu degetele răşchirate de o voită diformare (ale cărui salturi mortale pe trapezele sonore uluiau pe dobitocii în frac şi proastele în mătăsuri din Milano, Veneţia, Paris şi Viena) şi a existat cellalt Paganini a cărui vioară ştia să se 'ngêne cu zefirii şi lumina, să povestească durerea singurătăţii stelelor şi oftatul apelor stinghere de la poluri. Toate instrumentele se 'nvaţă, se pot învăţa, până la prestidigitaţie şi talent. Vioara nu. Pentru vioară trebue să te naşti, ca Wagner pentru Tristan.

Excepţia viorii care pare a repeta ce-a repetat scriind pe hârtie sufletul unui Ceaicovschi şi Mahler se îmbogăţeşte în cazul lui Enescu şi cu excepţia (într'adevăr excepţională) când toate viorile de azi, independente, ale celor numiţi mai sus (degetaţia lui Morini, sentimentul lui Kreisler, vigoarea lui Hubermann, fineţea lui Haifez) se regăsesc în unica vioară a omului din Moldova şi încă una mai mult, necunoscută, inimitabilă.

„Dar deodată lui Swann i se păru că Odetta venise şi această vedenie fu pentru el o suferinţă atât de sfâşietoare, că trebui să-şi ducă mâna la inimă. Căci vioara se ridicase la notele supreme unde stăruiau ca pentru o aşteptare, o aşteptare care se prelungea în exaltare, zărind că fiinţa pe care o aşteptau se apropie şi cu o sforţare disperată încercau să dureze până atunci, s'o primească înainte de a expira, să ţie încă o clipă din toate puterile din urmă drumul deschis, ca ea să poată trece, cum sprijini o uşă care altfel s'ar închide", scrie Proust în episodul mai sus amintit. Şi mai departe, descriind finalul „Sonatei lui Vinteuil": „La început pianul singuratec se plânse ca o pasăre părăsită de tovarăşa ei; vioara o auzi, îi răspunse ca dintr'un copac învecinat. Era ca la începutul lumii, ca şi cum n'ar fi fost decât ele pe pământ sau mai curând în acea lume închisă, zămislită de logica unui creator şi în care nu vor fi de-apururi decât ele două — în această sonată. Să fie o pasăre, să fie sufletul nedesăvârşit încă al micii fraze muzicale, să fie o zână nevăzută care se tângue şi al cărei plâns pianul îl repetă cu iubire? Ţipetele ei erau atât de neaşteptate că vioristul era silit să le culeagă printr'o repezire a arcuşului. Minunata pasăre! Vioristul părea că vine s'o vrăjească, s'o îmbie, s'o prindă. Pasărea intrase în sufletul lui, mica frază muzicală chemată zbuciuma ca din altă lume făptura cu-adevărat posedată a vioristului".

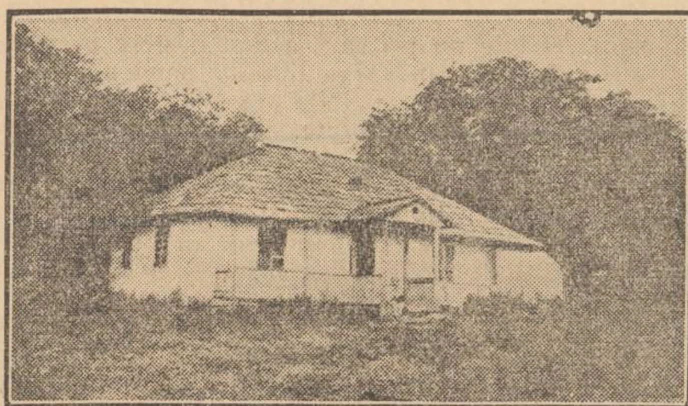
Nu pare că Proust, în această pagină (de antologie) e şi el numai un viorist al vioristului care cântă, prinde şi exprimă „mica frază muzicală" a sublimei Sonate?

Cercetători literari au voit să afle „originalul". Cine e cu adevărat Vinteuil, muzicantul creat de Proust în „A la recherche du temps perdu"? Care e sonata, ce op?... Intr'o scrisoare (nu e singura interesând de-adreptul România şi pe români din corespondenţa lui Proust) autorul mărturiseşte că s'a gândit la mai multe sonate şi la mai multe „mici fraze muzicale" din care n'a reţinut decât a cincea esenţă, aproape metafizică şi deci în stare de-a fi transmutată şi literar. Şi-a amintit în deosebi de o sonată pentru piano şi vioară de Cesar Frank, „cântată *mai cu seamă* de Georges Enesco...".

„Mai cu seamă" rezolvă problema. „Sonata lui Vinteuil" este creaţia artistică a lui Enescu, într'un ceas în care nu bănuia că-l ascultă şi sufletul unui mare scriitor, iar Proust, prestidigitatorul, a zămislit'o din nou pe vioara lui de cuvinte.

Cum de nu l'a auzit încă pe Enescu nici un scriitor din România?

F. ADERCA

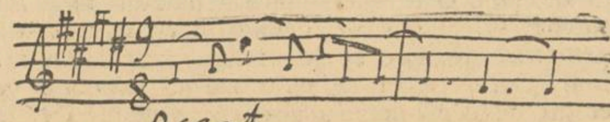
Casa în care s'a născut Enescu, la Liveni

La un portret al lui George Enescu

Chipul fizic al lui George Enescu este însăşi definiţia muzicii care este proporţie. Fiinţa sa este de o venustate desăvârşită, care s'a clarificat mereu în cursul vieţii ca sunetul unei violine. Frumuseţea sa n'are nimic fiziologic, de natură să atragă turburări afective în sufletul ascultătoarei. E o frumuseţe rece, numerică, orfică, de esenţă metafizică, încât pare o criptogramă a muzicii sale însăşi. Nu altfel mi-am închipuit pe Orfeu narcotizând pădurile, sau pe Amfion care clădea Teba în sunetul lirei. Istoria muzicii întrebuinţează cu oarecare exces apelativul *divin*. Totul e dumnezeesc în împărăţia Euterpei. Este într'aceasta şi un efect al abstracţiei desăvârşite a acestei arte imateriale, care fuge de măsurile materiei. Dacă ne mărginim să dăm acestui cuvânt numai înţelesul desăvârşitei abstracţii, chipul lui Enescu este într'adevăr un stil divin. Beethoven este patetic, Wagner este sarcastic şi fantasc, Paganini este un saltimbanc, un prestidigitator, pletele şi negul de pe nas al lui Liszt prevestesc trembolenţa mâinilor agitate de csardas, portretul lui Enescu este linişteа muzicii antice, readuse la modul lirei. In mâna sa violina pare un anacronism şi ne e mult mai firesc să-l închipuim adiind leneş lira străveche.

In făptura sa este o lenevie şi o moliciune fără efeminare, rece ca anatomia geometrică a statuariei antice.

Arta lui Enescu este toată aci, fie ca autor, fie ca interpret. El dă frazei muzicale un luciu neted de marmură, care înfioară prin răceala ei voluptuoasă şi face pe femei, devenite livide, să-şi acopere faţa cu mâna. El nu trezeşte furtuni în păduri de stejar germanice, nici ţipete pasionale, nici o mecanică diabolică de prestidigitaţie. Modul său este olimpic, fără histerie şi patimi violente, fără tocsine, fără corn silvestru, sublimat de stridenţa materială a instrumentului. Sunetele au suprafeţele netede de alabastru, motivele se expun spaţioase ca un fronton şi în totul palpită o vibraţie marină.

Oedip - actul al 4lea

George Enescu

1931

Spiritul limpid l-a făcut pe Enescu să se orienteze spre muzica franceză, dar am face o greşală dacă n'am şti să-i distingem silueta proprie. Compoziţia franceză, pastorală în secolele trecute, elegiacă în prezent are o notă de exagerată graţie şi superficialitate. Muzica franceză e barocă à la Bernini, cu odulcegărie ce confundă sculptura cu broderia, bassorelieful cu pictura. Vioara lui Enescu răsună trist menuete şi gavote în saloane stil Ludovic al XIV, pline de peruci. Pastoralismul său este sincer, nu falsificat în felul celui al d-nei de Scudéry şi într'aceasta se aseamănă izbitor cu Ronsard, a cărui poezie cu tot gulerul brodat, revelă un *paysan du Danube*. In violina lui Enescu răsună străvechea liră, este adevărat, dar lira este ţinută de Orfeu, şi ca atare este străbătută de o tristeţe tracică.

G. CALINESCU

Dl. VIM curăţă într'o clipă orice... metal, sticlă, porcelan, lemn sau piatră... pereţi, uşi, mese, băi... oale, farfurii, linguri, furculiţe şi miile de articole de menaj! - VIM va deveni şi prietenul Dv.

VIM
CURĂŢĂ TOTUL

Domnişoara Emilia

Camera, bună pentru un coteţ de porumbei; mobilierul, mai vechi decât piramidele egiptene; patul strâmb e acoperit de o cuvertură a cărei culoare nici cea mai distinsă diplomată în ştiinţele oculte n'ar putea s'o numească; lavoarul diform pare un desemn cubist; iar masa, ar atrage privirea, dacă s'ar opri vreo privire în acest murdar şi întunecat colţ... Biată masă! Veche, hâită, pare speriată, nedumerită de podoaba ce-i acoperă capul: un vraf de cărţi din toate formele şi culorile, din toate ramurile ştiinţei şi artei! Romane, volume de poezii, cursuri de filosofie, matematecă, chimie, ştiinţe naturale, toate aruncate în cea mai deplină desordine. Un Virgiliu alături de criticele d-lui Lovinescu, Aristofan vecin cu Baladele lui Topîrceanu, Lamartine culcat alături de Octave Mirbeau, etc. Alături de masă, nu se vede obişnuitul scaun din camerele mobilate; proprietarul acestui coteţ a găsit că pentru 1000 lei lunar locatarii lui nu merită să se bucure de acest suprem confort! Noaptea, gerul îi sileşte să se pituleze sub paltoanele vechi, căci adepţi ai ştiinţei, urmează cu încredere cura Kneipp, — mai ales de când kgr. de lemne s'a ridicat la 1.50.

Dar totul pare cu mult mai puţin trist în ochii celor doi studenţi, căci cei doi locatari sunt doi tineri studenţi în anul I, doi tineri a căror vârstă abea atinge 20 ani... Cum iarna a trecut şi cum primăvara va veni, primăvara cu liliac pe alei şi cu bărci pe lacul Cişmigiului apropiat, cum teii de la Şosea vor înflori şi dacă examenele vor fi luate cu bine, nici un motiv de durere! Şi apoi cutiuţa aceasta, ce în ochii mei şi ai d-voastră — ochi obosiţi de viaţă, ochi ce nu mai au nici 20 ani, nici visurile acestei vârste, — dacă această locuinţă ne pare mai mult potrivită pentru adăpostul animalelor, — ei bine, aceşti doi studenţi îşi iubesc locuinţa lor pe care n'ar schimba-o nici pentru palatul de la Şosea al cine ştie cărui milionar chel şi cu burtă!...

Priviţi în cutiuţa lor: stau în pat cu faţa aplecată pe cărţile rezemate de cuvertura incoloră, cu picioarele suspendate pe pereţii sgâriaţi şi decoloraţi ce parcă stau să cadă. O rază de soare a pătruns prin fereastra murdară, trei sferturi acoperită cu hârtie, o rază de soare primăvăratec ce le mângâe părul des şi nepieptănat. Capetele se ridică depe cărţi, ochii caută spre colţul de cer albastru zărit prin geamul murdar şi aceiaşi convorbire începe:

— Azi trebue să vie, n'a mai fost de trei zile pe aici. — Nu cred, e frumos afară şi se plimbă la Şosea cu prietenul ei, desigur... — Ea n'are prieteni aşa cum crezi tu! Am întâlnit-o eri pe stradă! Era aşa de cuminte cu pardesiul ei gri, cu basca albă! — Ce drăguţă e, ce râs frumos are! Râsul ei nu poate fi comparat decât cu susurul isvoarelor din munţi! Ce frumos cântă romanţa aceia: Râdeai nebună! Cu capul culcat pe carte, cu ochii în tavan studentul fredonează banala romanţă: Era prin Maiu... Extazul îi e repede întrerupt de o smucitură de păr: — Ei destul, nu mai urla aşa, ce crezi că am chef să-ţi ascult mugetul? Cântăreţul insultat şi îndurerat, e gata să răspundă printr'o palmă aplicată pe partea ce-i oferă colegul impertinent, când un scârţâit de uşă, paşi grăbiţi, un glas îl întrerupe; amândoi au sărit în picioare şi cu urechea lipită de uşă ascultă: e ea!... — Să ştii că de data aceasta nu mai pierd ocazia; mă duc să cer vecinei noastre cutia cu chibrituri; am să-i spun că vreau să fac focul, tot nu l-am aprins niciodată în iarna aceasta. — N'o să te creadă! Va bănui adevăratul motiv! — Ei aş, şi ce rău poate fi în această dorinţă?... Vreau numai s'o văd! Şi îndrăzneţul student îşi peaptănă părul sburlit, îşi îndreaptă cravata, îşi perie haina ruptă şi decolorată şi, plin de curaj, parcă ar porni la cucerirea Babilonului, deschide uşa... Dar peste câteva minute se întoarce cu o mutră plouată, spre mulţumirea celui rămas. — N'am avut noroc! Era cu faţa spre fereastră. Nici măcar nu s'a întors! Era îmbrăcată într'un costum albastru. Ce bine îi sta! Şi cei doi tineri rămân pe gânduri ascultând glasul tineresc, fragmentele de romanţe sau râsul ce isbucneşte des, chiar prea des, în camera vecină.

Tac amândoi, cu ochii duşi, zâmbind fermecaţi, parcă ar asculta o muzică divină! Alături, în faţa ceştilor de cafea, Coana Sofia ascultă pe verişoara d-sale, domnişoara Emilia, muza celor doi studenţi, funcţionară la domenii, destul de drăguţă, dar la fel cu multe altele „destul de drăguţe"... Domnişoara Emilia povesteşte, ca deobiceiu, aventurile, flirturile d-sale, cu colegii dela minister, sau cu alţi tipi depe stradă... Nu-i cu totul inconştientă de emoţia ce produce în camera vecină şi nu-i displace admiraţia mută citită în ochii celor doi copii, ce abea îndrăsnesc s'o salute când o întâlnesc...

* * *

Trei săptămâni mai târziu: aceiaşi cameră, aceiaşi locatari. Nu citesc, nu scriu; unul e rezemat de uşă, celălalt e culcat în pat. — Eşti sigur? Dacă n'o fi fost ea? — Ei aş! Parcă n'o cunosc eu! Ce rochie decoltată avea! Şi el — gras şi cu burtă... S'au urcat într'o maşină şi am văzut cum se lipea de ea... — Ei, şi la urma urmei, ce-mi pasă mie? Nici că mă doare!... Mai bine să-mi termin cursul ăsta, mai e o lună până la examen. Şi cel din pat îşi îngroapă nasul în carte fără să citească însă. Celălalt a rămas cu ochii la o steluţă ce străluceşte departe, pe colţul de cer albastru zărit prin ochiul de geam... Intr'un târziu, privirea i se întoarce spre camera murdară, şi, parcă pentru prima oară îi vede urâţenia!... — Ştii ce, eu mă mut! Am văzut o cameră eftină, cu grădiniţă sub fereastră, colea pe Basarab. Dacă tu nu vrei, poţi să rămâi aici! — La asta mă gândeam şi eu, răspunde celălalt. Cu preţul acesta putem găsi o cameră mult mai bună!...

LUCREŢIA DASCALESCU

CITIŢI AZI:
LECTURA No. 351
FLOAREA LITERATURILOR STRAINE
ERNST WICHERT
ÎMI CER PEDEAPSA!
Lei 5. Scrierea complectă la chioşcari şi librari.

Morala sexuală şi Lumea Nouă

Morala sexuală a suferit în decursul timpurilor atâtea modificări încât nici nu ne putem referi la o morală propriu zisă. Mai bine am vorbi, lăsând la o parte termenul pedant de morală, la *o igienă fizică şi sufletească a sexualităţii.* Această igienă este însă abia în drum de realizare. Este rezervat timpurilor noi, Lumii Noi, ce ia naştere şi care străbate prin crăpăturile Lumii Vechi în agonie, s'o realizeze dându-i formele cele mai adecuate.

Cele trei faze ale crezului religios omenesc, păgânismul, monoteismul şi noul crez în unitatea colectivităţii omeneşti (care este şi va fi religia omului nou) au imprimat vieţii sexuale caractere deosebite în funcţie de raporturile individului cu obiectul credinţei respective.

Păgânismul imagina în dosul fenomenelor naturii puteri cărora le împrumuta chip sau fire de om. Păgânul se resimţea puternic de viaţa fizică ce clocotea în el. Numai în cazuri excepţionale el putea desprinde şi distila viaţa spirituală ca o entitate independentă şi superioară eului fizic. Zeii păgâni aveau patimi şi rătăciri trupeşti întocmai ca şi fiinţa pământească. In timpurile păgâne omul se simţia mai aproape de natură şi viaţa sexuală încă nu absorbise spiritul sau vice-versa ca în timpurile ce aveau să urmeze. Viaţa sexuală a păgânului era puternică, firească; ea făcea deseori parte integrantă din manifestările religioase (Saturnalii, Bachanale, cult phalic, prostituţia preoteselor în templul zeiţei, etc.). Intr'un senz păgânismul se aseamănă, în proporţii mai reduse, cu faza următoare. Inferioritatea socială a femeii era firească şi păgânismului. Această inferioritate e exagerată la extrem de era creştină.

Era creştină înseamnă desrobirea spiritului de trup. Proclamarea spiritului ca o entitate superior-reală faţă de vanitatea trupească. Viaţa fizică e decretată cantitate neglijabilă. Tot ce e în legătură cu sexul e declarat animalic şi nedemn de firea omului, considerată de esenţă divină. Această siluire a naturii dă naştere cu timpul la un lirism care îmbină dorul erotic cu visări idealiste sau metafizice, creând totodată ipocrizia în materie sexuală şi o dublă morală strictă şi neertătoare faţă de lume, libertină şi desfrânată în ascuns. Inferioritatea femeii este accentuată de creştinism până la absurd. Oare n'a stabilit unul din părinţii bisericii că femeia n'are suflet?

In altă ordine de idei trebue luat în consideraţie faptul că lumea, cum o cunoaştem din istorie şi experienţă, este bazată pe exploatarea omului de către om. Puterea, viclenia sau circumstanţe favorabile au împărţit lumea în stăpâni şi robi — fie că se numeau sclavi, servi, iobagi sau proletari. Femeia a fost deposedată şi ea de proprietăţi şi drepturi de către bărbat. Astfel s'au născut în sufletul ei instincte de sclavă cu tot cortegiul de ipostaze falşe şi improprii omului liber. I s'a luat femeii liberul arbitru şi a fost considerată în majoritatea cazurilor ca un animal de casă luxoasă. Sunt cunoscute îngrădirile de libertate cărora a fost expusă femeia şi care nu rareori degenerau până la un extremism barbar (să ne amintim numai de centura de castitate medievală).

Dacă dreptul de a dispune liberă de corpul ei i-a fost răpit femeii, totuşi obiectul acestui drept, corpul, a rămas fireşte nedespărţit de ea. Din acesta ea şi-a durat o armă teribilă cu care s'a răzbunat cu prisosinţă asupra întregii societăţi pentru toate înjosirile suferite. Femeia sclavizată a reuşit la rândul ei să turbure într'atât imaginaţia masculină încât s'o aservească cumplit capriciilor şi prefăcătoriilor femeeşti. Viaţa sexuală de pân'acum era dominată de consecinţele neegalităţii sociale între bărbat şi femee.

Imaginaţia sexuală pervertită, acest produs indirect al inferiorităţii sociale a femeii, a avut o influenţă extraordinară asupra vieţii sociale, familiale şi individuale. Femeile despuiate de drepturi au devenit o forţă ocultă şi sexualitatea transformată de ele într'un Moloch care cerea într'una noi victime. Imaginaţia sexuală astfel aprinsă şi flămânzită după satisfacţii cât mai variate, deci indispensabil artificiale, a permis desvoltarea unei armate întregi de furnizori şi traficanţi (prostituţia cu toate ramificaţiile ei, literatura, grafica şi „arta" pornografică, spectacolul obscen, etc.)

Evenimentul cel mare care în zilele noastre a marcat un început de reformă a vieţii sexuale este desigur emanciparea femeii de sub jugul prejudecăţilor şi al inferiorităţii în care a trăit până 'n epoca actuală. Femeia-camarad este un tip care a luat naştere în zilele noastre. Când acest tip se va înmulţi până a covârşi numeric tipul de femeiuşcă, viaţa sexuală va căpăta norme mai sănătoase şi echilibrate. Atunci atracţia quasipatologică, latura pervertită de la normal a sexualităţii vor dispare cu încetul şi raporturile între sexe vor deveni mai limpezi, mai simple şi mai echilibrate.

In timpuri de mare zbucium social, războaie, revoluţii şi tranziţii de la o formă a societăţii la cealaltă, — forţele oculte ale sexualităţii rup cortina moralei convenţionale şi se etalează sfidător. Actuala descompunere a societăţii a pricinuit epocii noastre o dezvoltare paroxistă a libertinismului sexual (mai ales în unele ţări mai frământate de curentele vremii cum e de ex. Germania). Forţele sexuale deslănţuite ating o limită extremă, de la care viaţa evoluiază spre noi forme mai statornice. *Constatăm uşor că alături de vârtejul diabolic al sexelor se desemnează o tendinţă din ce în ce mai accentuată spre tovărăşia cinstită şi sănătoasă între sexe.*

Mentalitatea care ia fiinţă va desrădăcina succesiv instinctele arhaice şi anarhice care întunecau orizontul sexual. Cultul modern al trupului echilibrează instinctele şi le dezleagă de influenţa imaginaţiei erotice. La cei mai tineri putem observa de pe acum o firească tendinţă spre o sexualitate sănătoasă şi monogamă. Lubricitatea imaginaţiei dispare odată cu misterul corpului feminin. Obişnuiţii arenelor sportive, strandurilor, piscinelor unde femeia nu mai poate uza de trucurile şi rafinamentele toaletei priveşte cu ochi mai degajaţi şi fără *arrière-pensé*-uri tovarăşa de sex opus. Nudismul ca ultimă expresie a acestei tendinţi va spune şi ultimul cuvânt în această privinţă.

Noua mentalitate sexuală va însemna o simplificare a raporturilor între sexe. Eliminând tensiunea artificială în funcţie de raporturile nefireşti din trecut va statornici o convieţuire normală a sexelor. Viaţa sexuală ne mai fiind mister, va pierde vraja ei bolnavă. *Această simplificare nu trebue sub nici un chip confundată cu o vulgarizare a raporturilor sexuale, respectiv cu o scădere la un nivel quasi-animalic în care nevoia sau atracţia momentului primează, selecţiunea fiind împinsă pe al doilea plan. Noua viaţă sexuală nu se va manifesta sub formă de promiscuitate, ci ca o convieţuire liberă şi degajată a perechilor ce se vor lega în virtutea legii de firească selecţiune, care numai atunci se poate înfăptui pe deplin — când nu va mai exista inferioritatea unui sex sau a unei clase sociale.* Perechea timpurilor ce vin va însemna o nouă simbioză între bărbat şi femeie, care va absorbi şi satisface nevoile fireşti sexuale şi strict personale, îngăduind o canalizare a unei părţi mai mari a energiilor înspre activitatea de cooperare socială la care vor fi chemaţi toţi indivizii. Complicaţiunile şi toată problematica sexualităţii se vor şterge cu încetul, şi alte probleme mai largi vor apărea la orizontul omului.

Atracţia sexuală, astfel cum o cunoaştem toţi, conţine chiar în raporturile normale un quantum oareşcare de morbideţă. Gama senzaţiilor erotice are cu puţine excepţii o latură voluptuos-morbidă. Fructul oprit împodobit cu fel de fel de miraje supra-intensifica sau abătea de la drumul normal funcţiunea sexuală firească. Odată cu dispariţia misterului care învăluia sexul, atracţiile de ordin mai superior vor câştiga teren. Numărul împerecherilor (de felul acelora pe care Tolstoi le biciueşte în sonata Kreutzer) născute dintr'un vârtej al simţurilor, fără ca vocea raţiunii sau a sufletului să intre în cumpănă va descreşte. In schimb se va produce o însufleţire — aş zice o spiritualizare — a raporturilor între sexe care va garanta durata uniunilor. Educaţia, ţinând seamă de noua concepţie în materie sexuală, va lega de timpuriu noţiunea funcţiunii sexuale de ideia împerecherii adecuate şi va pregăti prin sugestii sănătoase calea pentru conubiul ideal.

Drumul pe care evoluţia îl parcurge, are formă de spirală. După un timp anumit evoluţia coteşte în direcţia punctelor atinse şi în alte dăţi, acum însă situate pe un plan superior. Ne întoarcem iarăş la natură. Insă nu mai suntem copiii naivi de acum câteva milenii. Lupta noastră desnădăjduită spre forme superioare a avut asupra noastră o înrâurire mai adâncă decât ar părea, dacă zgâriem numai suprafaţa. Ne apropiem de maturitatea tinereţii. Reîntoarcerea la natură se înfăptueşte acum pe un plan superior suportat de o conştiinţă mai lucidă a raporturilor între oameni şi a oamenilor cu natura. Aceasta nu va mai fi pentru noi complexul de forţe oarbe care altădată ne deruta şi subjuga fără ertare.

Raportul de forţe în lupta şi tovărăşia cu legile firii se va modifica. Dezrobirea sexului de o dogmatică *nefirească şi contradictorie nu înseamnă reîntronarea unui nou păgânism. Evoluăm spre o nouă sinteză a puterilor noastre animale şi spirituale. Abia echilibrul acestora va da omului dreptul de a se considera ca atare.*

L. SEREANU

Din „Notele unui Misantrop"

...Tată-său fusese cârciumar de mahala

Ce onoare şi ce glorie pentru dânsul să arate lumii că băiatul unui cârciumar de la obor, crescut cu bătăi, cu înjurături, alături de odaia în care se făceau cele mai josnice orgii, a eşit cuminte, bun, delicat, sensibil la toate durerile lumii, accesibil la toate ideile generoase, capabil să se ridice până la cele mai înalte culmi deschise minţii omeneşti de ştiinţa şi de arta modernă.

Zic „să arăte" toate astea, căci dacă e vorba de parvenire cu orice preţ, de ce nu te-ai arăta mai bine om de treabă de cât o perfectă canalie? Dar vecinul meu întors din ţări streine unde fusese cu bursa statului cumpărată de cârciumar cu cinci voturi din mahala, voturi cumpărate şi ele cu câte o vadră de vin, a debutat prin milogiri josnice cu cei mari, prin obrăsnicii umilitoare pentru cei mici, prin minciuni către toată lumea.

Pentru a putea trândăvi prin cafenele şi birturi scumpe, în căutarea cunoştinţei celor ce-i puteau ajuta să parvie, a lăsat pe doi fraţi fără învăţătură, pe tatsău în mizerie la bătrâneţe, pe biată măsa să înebunească de plâns văzând cum i se ruinează casa şi i se prăpădesc ceilalţi copii.

Căci acuma el era mai mare, bătea din picior părinţilor, ciomăgia pe fraţi şi pe surori, mânca toată averea cu luxurile lui nebune, luxuri pe care numai un milionar putea să le ducă.

Şi nu făcea toate acestea fiindcă era un stricat de rând. Zicea — avea curajul să mi-o spună curat — că nu se poate parveni, nu poate să ajungă ceva în ţara asta fără cele de mai sus. Dacă n'ar fi fost chinuit de ideia parvenirii, s'ar fi purtat ca un om de treabă, aşa cum se înţelege în deobşte a fi de treabă.

Intr'o zi, tată-său, care'l iubia la nebunie şi nu se putea sătura de a-l admira în mănuşi, haine scumpe, ghete de lac şi pălărie naltă, s'a luat după el să-l vadă unde se duce, cu cine stă în relaţie, să-i curgă ochii la ferestrele cafenelelor privindu-l cu nesaţ cum stă tolănit pe canapelele de catifea cu havana în gură, alături de alţii îmbrăcaţi ca dânsul.

La şosea, pe când el sta la o masă cu mai mulţi, bietu tatu-său nu a mai putut răbda de după copacul unde şedea ascuns: — s'a repezit la el să-l mângâie şi să-l sărute, numindu-l feciorul lui cel mândru şi iubit.

Era o nebunie de cârciumar de la obor, care nu sperase să-şi vadă băiatul ajuns aşa *grant*.

Ce scandal! El, cu faţa stacojie, cu ochii injectaţi de sânge, l-a lovit cu băţul, l'a făcut nebun şi l'a gonit.

După ce s'a calmat puţin, zise către ceilalţi, miraţi de scena aceasta:

— Inchipuiţi-vă, un nebun, care mă ştie de mic; i se pare că-s feciorul lui. Inebunise de pe când era tată-meu în viaţă, şi bătrânul mi-a lăsat cu limbă de moarte, să-l îngrijesc bine că i-a fost servitor devotat, să nu-i bag în seamă nebunia şi s'o iert. Vezi ce i-a dat în gând! să mă urmărească cu nebunia lui până aici. O să-l pun într'un azil.

Toţi şi-au băgat nasurile în paharele cu bere, declarând că e în adevăr un caz foarte curios de nebunie. Nici unul n'a fost însă înşelat, căci în ziua aceia banda se nimerise să fie compusă numai din vânători de parvenire.

Bătrânul cârciumar, fără cârciumă, a rămas cu o cicatrice la obrazul stâng.

Lucrul s'a petrecut aşa cum îl scriu, ori cât ar părea de extraordinar ipocriţilor ce ar vrea să susţie că asemenea monştri nu există în realitate.

Acum vecinul meu şi-a adus o întreagă bibliotecă cu foile netăiate. Zice că-i trebuie pentru a parveni. De o săptămână n'a mai eşit prin oraş; stă acasă şi tae foile cărţilor. L-am surprins în ocupaţia asta.

A râs şi mi-a demonstrat ce rol mare au în viaţa omului o mie de volume necitite, dar cu foile tăiate.

Ultima mie de franci din averea lui tată-său a fost dată *a compte* pentru cărţi. Speră că nu va mai plăti restul.

M'am uitat cu jale în bibliotecă: numai filosofie de cea mai aleasă, autori mari din toate ramurile cunoştinţelor omeneşti.

Vecinul meu confundă mai întotdeauna titlul cărţilor cu numele autorului. Dar când se încurcă în faţa mea, râde. Zice că faţă de un misantrop poate să se arăte cine-va aşa cum este; pentru naivi e altă socoteală.

Peste zece ani speră să ajungă pe banca ministerială. Cred mai curând că are să ajungă pe cea corecţională, şi nu va fi cu drept, căci ăsta are cel puţin câteodată curajul cinismului lui, virtute pe care ceilalţi candidaţi la parvenire nu o au.

(Din „Povestea Vorbei" no. 23 din 1897)

I. TEODORESCU

Eu nu-s acel pe care-l vezi

Când stăm de vorbă pe verandă
Privind caişii din livezi
Şi-mi faci la orice gest o reprimandă, —
Eu nu-s acel pe care-l vezi.

Apar banal, comun şi plat,
Cu stil de „fapt divers",
Ca un portret cu tenul şters
In fundul unui pod — uitat...

Dar singur când rămân pe drum,
Se 'naltă 'n mine ca pe-o trapă
Grădini cu cântec şi parfum
Subt jocuri magice de apă.

Atunci sunt bun şi blând
Ca sfinţii Catedralii.
Şi-ţi recitesc în gând
Inscripţii de amor de pe vitralii,
Clădite 'n suflet nu ştiu când.

Dar totul se distramă... Şi nu crezi
Dintr'un cuvânt rostit în şoaptă
Ori — în tăcere — dintr'o faptă:
Că nu sunt cel pe care-l vezi.

TRAN

PLASTICA

— Un mare desenator portughez: José Tagarro —

La începuturile ei, arta portugheză este o artă lipsită de fond naţional, o artă de accentuată influenţă franceză.

Peste această producţiune de caracter etnic nedefinit, vine apoi arta arabă, a cărei trecere va fi totdeauna recunoscută aci în acele colonete rămase în arhitectură, în claustrele de mai târziu, în galeriile acoperite din dosul şi din jurul mânăstirilor. Sub claustrele acestea va apărea mai târziu îndrăzneaţa boltă gotică, *goticul flamboyant.*

Un alt element maur tot atât de caracteristic îl alcătuesc aşa numitele *azulejos* (plăci de ceramică acoperite cu desenuri colorate deobiceiu în albastru) care decorează pereţii edificiilor.

Desenul de pe aceste „porcelanuri de azur" e uneori o simplă combinaţie abstractă de armonii geometrice, — alteori reprezintă o luptă, un colţ de cetate sau — ca în acele minunate panouri dela Muzeul de artă veche — vederea generală a unui oraş întreg (Lisabona înainte de cutremur), sau, în sfârşit, viaţa populaţiei portugheze în secolul al XVIII-lea, cum se poate vedea în plăcile care împodobesc pereţii Catedralei S. Vincenţiu.

Deosebirea dintre vechile „azulejos" arabe şi cele portugheze de azi stă în faptul că Maurii nu utilizau decât elementul geometric, pe câtă vreme Portughezii înfăţişează acum şi monumente şi chipuri umane, păstrând adesea numai pentru fondul tabloului arabescurile lineare.

* * *

In arhitectură, stilul roman din Apus exercită o foarte slabă influenţă, — unica mărturie a acestei trecătoare înrâuriri fiind, pare-se, biserica S. Braz din Evora.

Goticul francez dă câteva superbe biserici, multe presărate în preajma actualei Capitale, — până la apariţia goticului manuelin pe la sfârşitul evului-mediu, când se zidesc monumentele arhitecturale cele mai mărete.

Urmează epoca Inchiziţiei, — iar după 1640, o epocă de febrilă imitaţie.

José Tagarro **Autoportret**

Secolele din urmă se caracterizează printr'o remarcabilă strădanie de reînviere a vechiului stil arhitectural autohton, *cu linii întretăiate, coperişuri cârligate la colţ şi mantia strălucitoare de „azulejos".*

* * *

In pictură, primii meşteri se ivesc prin secolul al XV-lea, în timpul vestitei dinastii de Avis, care poartă un interes deopotrivă de folositor artelor şi expediţiilor geografice.

In sculptură apare acum un singur artist: Claus Sluter, — iar în pictură, Grigore Lopez, Jorge Alfonso, Cristofor de Figueireda, etc.

Intre aceşti pictori medievali, se relevă Frey Carlo şi marele meşter al portretului Nuno Gonçalves.

Dar despre evoluţia artei portugheze şi despre reprezentanţii ei de seamă vom avea prilejul să ne ocupăm în amănunt. Deocamdată vom înfăţişa publicului românesc pe artistul José Tagarro, mort de curând, pe care revista „Ilustraçao" ce apare la Lisabona sub conducerea d-lui Antonio Ferro, l-a prezentat în termeni foarte elogioşi cu prilejul celui de-al V-lea Congres Internaţional al Criticei.

Diogo de Macedo, criticul plastic al publicaţiunii citate, îl consideră pe José Tagarro printre marii desenatori şi portretişti ai ţării sale.

Comparat cu Amadeu Modigliani, ni se afirmă că artistul portughez a pus în lumină aceiaşi sensibilitate, acelaşi temperament vibrant ca şi artistul francez în desenele sale subtile. A avut chiar acelaşi stupid sfârşit, într'un pat mizer de spital, înainte de a da toată măsura talentului său viguros.

Nici-un alt artist din acea pitorească şi minunată ţară a soarelui n'a izbutit poate să exprime mai viu în fraze plastice toate dorurile, toate simţimintele, toată poezia şi toate gândurile generoase pe care le mărturisesc lucrările lui José Tagarro.

Portugalia a avut în José Tagarro un desenator înzestrat şi original, un fel de Ingres al acestei depărtate ţări latine, care năzuia să-şi apropie în acelaşi timp limbajul formidabil al lui Holbein.

Portugalia trece — în pictură — drept o ţară de portretişti. Nuno Gonçalves, Sanches Coelho, Sequeira şi Columbano au zugrăvit în deosebi portrete.

S'a spus însă că şi Anglia e ţara portretiştilor. Dar portretele artiştilor englezi, când nu sunt simbolice, sunt fanteziste, — după cum portretele italiene sunt viziuni pătrunse de gravitate religioasă, — după cum portretele flamande şi cele spaniole sunt cu deosebire realiste.

Obiectivismul pictorilor portughezi atinge o seninătate impresionantă, o măreţie unică.

José Tagarro **Desen**

Sensibilitatea specifică a acestor artişti îi îndeamnă să se slujească de motivele din natură nu numai ca sugestii cu totul secundare, ci uneori să subordoneze totul naturalismului. Astfel, chiar imaginea lui Iisus şi a Sfintei Fecioare e în aceste reprezentări mai mult umană decât divină.

José Tagarro, prin paleta sa bogată, prin linia lui atât de expresivă în simplitatea ei evocatoare, a câştigat un loc de frunte printre portretiştii portughezi.

Dublul autoportret pe care-l reproducem, achiziţionat de Muzeul de artă modernă din Lisabona, e una din operele sale cele mai admirate.

José Tagarro, spune Diego de Maceda, a fost un taciturn. Zâmbetul său era stăpânit. Râdea rar, niciodată sgomotos, şi râsul său părea întrerupt, neliniştit. Era un meditativ, un pesimist resemnat, un melancolic a cărui tristeţă revenea conştientă în chipurile sale umile şi timide de copii.

Atitudinea aceasta, expresie firească a unei sensibilităţi excesive, se poate urmări în toată opera lui de portretist. Nici-unul din desnele sale nu înfăţişează bucuria, nu marchează un zâmbet; toate sunt impregnate de modestia personalităţii sale, pătrunse de aceiaşi nelinişte, copleşite de aceiaşi gravitate.

Linia lui Tagarro e lipsită de exuberanţa caracteristică portugheză, dar conţine atâta umanitate, atâta neaşteptată putere expresivă, încât înţelegem evlavia şi admiraţia neţărmurită cu care vorbesc compatrioţii săi despre opera acestui mare dezamăgit.

Expoziţia retrospectivă organizată în toamna acea sta la Lisabona, are în primul rând menirea să reveleze vizitatorilor pe un nedreptăţit al vremii.

José Tagarro **Desen**

Se pare, într'adevăr, că răzvrătitul acesta sfios şi tăcut, n'a fost înţeles decât prea târziu de contemporanii săi.

Reabilitarea morală care se încearcă este mai degrabă o reabilitare a oficialităţii decât o nouă recunoaştere a artistului.

Ţara aceasta plină de lumină şi de sentiment, dovedeşte astfel că ştie să iubească şi dreptatea.

H. BLAZIAN.

Reabilitarea greerului

de LIVIU MARIAN

— Nedreptăţirea animalelor în fabulă —

Omul a fost întotdeauna mai mult un duşman decât un prieten al animalelor.

El sau le ucide, crezându-le primejdioase; sau le vânează, pentru a le folosi blana, penele, carnea, coarnele, oasele, etc.; sau şi le face tovarăşi de muncă, exploatându-le în chip neuman puterile.

Nedreptăţirea aceasta, care se manifestează pe o scară întinsă, dela exploatarea forţelor fizice până la suprimarea vieţii, o găsim explicabilă, când ne gândim la categoriile de oameni, care o săvârşesc de obiceiu: căruţaşi, hingheri, plugari, măcelari şi acea nesfârşită mulţime incultă de oameni, care nu văd, nu au învăţat să vadă în animal altceva decât dobitocul, ce *trebue* să-l hrănească, îmbrace şi slujească, răbdând foame, sete, frig, bătaie şi moarte, fără a se putea împotrivi, protesta şi plânge!

Mai puţin explicabilă trebue însă să apară nedreptăţirea bietelor necuvântătoare, când ne gândim la scriitori şi în deosebi la fabulişti, care ne vorbesc despre ele în scrierile lor.

Cei mai puţini din aceştia îşi dau osteneala să pătrundă în sufletul animalului: mulţi nu vor să ştie că şi acesta are un suflet; în schimb foarte mulţi, în rândul întâiu fabuliştii, le pocesc firea până la nerecunoaştere, le acopăr cu batjocură crudă, adeseori nemeritată. Şi aceasta numai de dragul semenilor lor, oamenii, care, având nevoie de îndreptări morale, îşi iau pilde alegorice dela nişte biete necuvântătoare, cărora le împrumută din belşug toate felurile de vitii morale — năravuri urâte, dobitoceşti.

Dela vestitul frigian şchiop şi diform Esop, care vorbea contemporanilor săi năraviţi în „pilde", şi până astăzi, s'au scurs 26 de veacuri lungi şi lumea, cu tot progresul civilizaţiei şi al culturii, n'a renunţat la fabula pilduitoare, plină de învăţături morale, pretenţioase şi din nefericire de prea puţini urmate.

Dacă în vremea unui Esop, Phaedrus, La Fontaine, Lessing, Krâlov, Donici, Alexandrescu, fabula era o necesitate socială; dacă în începuturile primitive ale literaturii unui popor tânăr această specie de literatură copilărească îşi găseşte explicaţia şi rostul ei; — astăzi ea interesează prea puţin, pare anacronică, banală, ridicolă chiar sub raportul concepţiei ideologice şi nu-şi poate justifica dreptul la existenţă literară decât, dacă se desbracă de haina pretenţioasă a moralei tendenţioase; dacă respectă adevărul ştiinţific stabilit de psihologia animalelor; dacă este, cu alte cuvinte, o operă pur literară, poetică, lipsită de orice didacticism.

Cunoaştem cu toţii vestita fabulă „greerul şi furnica" a scriitorului basarabean Alecu Donici. Aproape toţi am învăţat-o pe băncile şcoalei primare, am recitat-o cu însufleţire la serbările şcolare, iar învăţătorii şi părinţii ne-au dat întotdeauna ca pildă vie de sârguinţă şi înţelepciune pe harnica şi muncitoarea furnică, care nu ştie ce-i odihna leneşă şi plăcerile uşoare ale vieţii. In aceiaşi vreme însă greerul-cântăreţ, ce piere iarna de foame şi frig, era veşnic acoperit cu batjocură, ca un leneş prost şi netrebnic, cum se părea să fie.

N'aş putea preciza de câte veacuri s'a bucurat furnica de această faimă bună, dar falşă.

Cum însă vremea urcă şi coboară, a venit şi momentul reabilitării greerului.

Reabilitarea este definitivă şi dublă: atât sub raport ştiinţific cât şi poetic.

Cu înduioşare se citeşte apărarea curajoasă a marelui nedreptăţit, pe care i-o face scriitorul nostru Ion Gorun. [1]) Cu un gest îndrăzneţ de revoltă (ce-i caracterizează opera sa cu subiecte sociale), Gorun arată că în această veche şi învechită fabulă, inspirată dintr'un materialism brutal, greerul trebuia să rămână cel învins. Dar cum viaţa noastră nu poate să aibă ca scop ultim numai săturarea stomacului, îşi are şi greerul-cântăreţ rostul şi însemnătatea sa foarte naturală şi necesară de idealist nepăsător la grijile trupeşti, care este chemat să dea farmec poetic clipelor posomorâte ale acestei vieţi prozaice.

„Toată vara, ne povesteşte modernul Esop, furnica a adunat şi acum hambarele-i gem de grâne. Dar cum iarna a venit posomorâtă şi ziua e scurtă şi'norată, iar nopţile lungi şi viforoase, furnicii i-se urăşte de moarte în casa caldă şi întunecoasă.

Şi atunci iat-o că pleacă şi bate la uşa vecinului ei, greerele.

— Bună seara, vecine; n'ai veni şi tu niţeluş la mine, să-mi mai cânţi un cântec de-alea, de care ştii tu, că serile sunt nesfârşite şi triste şi tare mi-se urăşte.

— Cum? răspunse greerele, dar tu, sărmano, nu ştii nici un cântec?

— Nu ştiu, vecine, nici unul; aşa ceva n'am învăţat, nu m'a tras capul nici inima spre frumuseţi fără dobândă.

— Dar ce-ai făcut tu toată viaţa?

— Ce să fac? Am adunat: hambarele-mi sunt pline.

Ii răspunse greerele:

— Ai adunat? Prea bine; îndoapă-te acum!"

Fără îndemn străin decât al sentimentului de dreptate, fără altă răsplată decât mulţumirea sufletească că a scăpat de osândă grea, pe viaţă, pe un nevinovat, Gorun a repus în toate drepturile sale pe greere şi a redus la proporţia ei reală importanţa sîrguinţei mecanice, lipsite de valoare ideală, morală, a nesăţioasei şi lacomei furnici.

Acelaş subiect l-au mai tratat în fabulă Gh. Asachi (la fel cu Donici) şi Gh. Creţianu. Originală şi nouă este la acest din urmă caracterizarea furnicii. Poetul îi reduce din defecte şi-i adaogă chiar calităţi sufleteşti. Astfel furnica „cu plăcere ascultă" cântecul greerului, care îi uşura munca în timpul verii. De aceea văzându-l iarna pe cântăreţ întristat, îi pricepe numai decât amarul şi:

Impărţind pe jumătate
Provizia ce avea:
Am venit să-ţi plătesc, frate,
Zice, datoria mea.
Cu cântarea ta duioasă
Vara mult m'ai desmierdat;
Ascultându-te voioasă
Pentru doi eu am lucrat!

A fost foarte firesc şi logic aşa. Dacă lucrau amândoi la fel, ar fi pierit în faţa acestei goane nebune după un prisos de pâne orice poezie, care să le însenineze şi idealizeze munca şi traiul. Iar dacă greerul-cântăreţ, înzestrat de fire cu talent ales, i-a uşurat furnicii cu cântarea sa veselă greul muncii, aceasta trebuia să aibă datoria de a se îngriji de hrană şi pentru el.

Ceeace a înţeles şi exprimat sentimentul puternic de dreptate al unui poet idealist ca Gorun, nu este însă numai o frumoasă fantezie poetică, plină de farmecul realităţii, ci un adevăr consfinţit de ştiinţa naturală.

Celebrul entomolog francez I. H. Fabre a dovedit, după lungi şi obositoare observări făcute în lumea gândacilor, că greerul nu numai nu este un leneş, ce cade sarcină furnicii harnice, ba el îi este chiar folositor în multe privinţe.

Intre felul cum au caracterizat un Donici şi Asachi pe aceşti doi gândaci şi între firea lor adevărată, constatată de Fabre, este o foarte mare deosebire.

Furnica, lacomă, mănâncă foarte mult, fură unde şi ce poate, supără alţi gândaci şi ucide chiar surori de-ale sale. S'au văzut furnici ucizând greeri, rupând bucăţi din trupul lor şi înmagazinându-le pentru iarnă.

Greerul dimpotrivă este sobru, se mulţumeşte cu puţin, este paşnic şi nu practică furtul şi omorul din lăcomie.

Cercetate sub acelaş raport serios şi obiectiv al ştiinţei, s'ar putea rectifica multe păreri greşite privitoare la firea şi viaţa animalelor, aşa cum ni le înfăţişează fabulele.

Foarte multe fabule ar trebui revizuite, rectificate, complectate, iar altele complet suprimate, dacă am proceda la fel ca şi cu fabula „greerele şi furnica". Dar odată cu această operaţie s'ar dărâma sau în orice caz modifica şi „morala" veche, înţeleaptă, pe care poetul a pus-o în ele.

Ion Gorun are o serie interesantă de astfel de fabule „revăzute", după cum cere ştiinţa, iar altele „potrivite după vremea de azi", aşa cum cere imperios progresul civilizaţiei şi culturii, care s'a realizat în cele 26 de veacuri, ce ne despart de Esop.

Am putea trece astfel în revistă toate fabulele noastre şi cele străine, începând cu bătrânul Esop, ale cărui „pilde" au intrat în literaturile tuturor timpurilor şi popoarelor numai cu numele schimbat şi graiul împrumutat. Iar revizuindu-le în felul lui Gorun şi conform cu adevărul ştiinţific, s'ar preface sau ar seca cu totul izvorul moralei înţelepte, ce se cuprindea în ele.

Ne vom ocupa în cele următoare numai de câteva din ele, lăsând pe seama altora întregirea acestei cercetări, care ar trebui să ispitească şi condeiul unui fabulist al zilelor noastre, — dacă s'o fi găsind vreun poet, care să aibă interes pentru această specie de literatură copilărească.

In fabula lui Asachi „Cânele şi umbra lui", autorul ne prezintă un câne, care „ţinând o friptură 'n bot", înoată „cu grăbire" peste o „apă curgătoare", în care îşi vede chipul şi friptura. Şi părându-i-se aceasta „mai mare" decât cea din botul său, se repede să o apuce. Lăcomia îl face astfel să piardă friptura reală de dragul celei închipuite.

Un câne grăbit, care trece înot o apă curgătoare, nu-şi poate vedea în nici un caz chipul în ea. Intâiu fiindcă apa în mişcare nu reflectează obiectele în ea, apoi fiindcă atunci când înoată, cânele ţine capul ridicat în sus, mai cu seamă dacă are în bot o friptură, pe care ar putea să i-o fure valurile.

Afară de aceasta cânele nu are obiceiul rău, observat de fabulist la oameni, de a-şi părăsi prada câştigată de dragul alteia nesigure. In sfârşit cânele nedeprins a-şi privi chipul în oglindă ca omul şi neputând pricepe fenomenul complicat al reflexului optic, are teamă de oglindă, în care crede a vedea chipul unui câne străin, poate chiar duşman, pe care sau îl ocoleşte sau îl latră cu neîncrederea, pe care o arată faţă de orice chip necunoscut.

Brodând din astfel de neadevăruri o fabulă, se 'nţelege dela sine că orice concluzie morală trebue să fie falşă, iar cel care totuşi o găseşte bună şi o acceptă trebue să fie ori prost ori prea naiv.

Admiţând chiar ipoteza că fabula se adresează numai minţii naive a copilului, care primeşte fără prea multă raţionare întâmplarea povestită, să nu uităm totuşi, că fabula nu este un basm fantastic cu elemente ireale, ce se sustrag logicii obişnuite. Apoi basmul este o creaţie pur poetică, lipsit de regulă de o concepţie ideologică voită, de un didacticism moralizator şi în consecinţă nu îndeamnă mintea copilului la reflexiuni critice, ci o excită, o predispune la visare, la alte realizări fantastice, nestânjenite de legile reci şi severe ale logicii.

Fabula însă, compusă din elemente reale nu se poate sustrage controlului critic al minţii şi orice neadevăr surprins în ea de mintea copilului îi distruge imediat orice valoare poetică şi morală.

Dar noi întâlnim în fabulă nu numai redarea greşită a firii şi vieţii animalelor, ci adeseori o înălţare, idealizare exagerată a unuia şi deci o coborâre, înjosire firească a celuilalt prin compararea forţată, nenaturală a două animale deosebite profund prin felul şi însuşirile lor.

Procedeul este intenţionat, voit de scriitor, deci artificial, fals. In consecinţă principiul moral general, pe care am trebui să-l găsim ilustrat în fabulă, se reduce la un caz special, fără importanţă, obţinut de autor cu intenţie prin manopera aşa de ieftină şi vicleană a contrastului artificial.

Câţi poeţi nu pot fi reduşi sau desfiinţaţi, dacă îi comparăm cu Homer, Dante, Shakespeare, Goethe, Eminescu, etc. Luaţi însă în parte, găsim că au drept la viaţă, oricât de modeste le-ar fi talentul şi opera.

Cunoaştem de exemplu sfârşitul tragic, pe care îl are broasca „mică cât un ou" din fabula lui Asachi, care, voind să se prefacă în bou, s'a umflat până ce a crăpat.

(Continuare în pag. VI-a)

1) In volumul *„Alb şi negru"*, 1902, pag. 187 o găsim reprodusă în cartea de limba română pentru clasa IV liceală a d-lor Ştefan Pop şi Paul I. Papadopol.

Poetul a voit să ne ilustreze sfârşitul tragic al acelor oameni ambiţioşi peste fire, dar mici şi slabi, care în năzuinţa lor nebună caută să ajungă la înălţimea celor mari şi tari, nesocotindu-şi slăbiciunea şi neputinţa.

Silinţa, îndrăzneala, ambiţiunea celor umili şi slabi de a voi să ajungă cu orice preţ pe cei mari, de a cuceri înălţimile ademenitoare, unde tronează cei puternici şi glorioşi, este una din năzuinţele cele mai frumoase şi folositoare în firea omului, care, în veşnică luptă cu natura sălbatică şi duşmănoasă, caută să-şi stoarcă cu jertfe mari şi adeseori cu chiar preţul vieţii toate mijloacele, care li-ar putea uşura traiul, contribuind astfel la progresul general al civilizaţiei umane. A combate sau a batjocori chiar această nobilă năzuinţă, fără care orice progres ar fi exclus, ar fi o greşală şi un păcat.

De aceea este greşit după noi de a se introduce în cărţile didactice astfel de fabule pline de ironie şi critică distructivă, deprimantă, care falşifică chiar dela început desvoltarea firească a caracterului copiilor.

Sufletul bun şi sensibil al copilului trebue să se întristeze, constatând pornirea răutăcioasă a fabulistului nostru faţă de biata broscuţă. El nu poate simţi decât durere şi revoltă, când vede că ambiţia acesteia (care în realitate nici nu poate exista!) este aşa de crud răsplătită prin umflare şi crăpare [1]), fără să poată ajunge dorita mărime uriaşă a boului.

Să ne mai întrebăm: cu cât este boul superior broaştei? Merită boul să fie considerat ca un ideal chiar de o simplă broască?

Ar fi fost, credem, mai instructiv şi pentru cititori şi mai interesant, ca problemă de inteligenţă animalică, dacă poetul ne-ar fi prezentat pe bou silindu-se să-şi reducă volumul uriaş la dimensiunile modeste ale broaştei. S'ar fi putut ilustra astfel sentimentul de modestie şi jenă al celui ajuns printr'un capriciu al naturei într'o piele prea largă, în disproporţie cu volumul creerului său. Dar poetul n'a făcut aceasta, fie că nu putea presupune la bou mintea broaştei, fie din convingerea că acesta în prostia sa nu va voi să-şi împuţineze trupul, de teamă să nu-i dispară din scăfârlie şi ultimul dram de creer, fără care ar fi uitat poate chiar a rage.

Alt procedeu (şi cel mai răspândit!) al celor mai mulţi fabulişti, care are de urmare nedreptăţirea animalelor, este faptul că ei îşi pun mai *întâiu* în gând să ilustreze un principiu moral, şi abia *pe urmă* caută elementele necesare concretizării în lumea dobitoacelor. Este fatal să se producă în astfel de cazuri ceva artificial, falş, schimbându-se firea animalelor de dragul oamenilor nărăviţi. In astfel de cazuri animalele sunt silite să spună vorbe şi să facă fapte, pe care nici psihologia nici fisiologia animală nu le poate admite.

Asachi voind de pildă să ilustreze maxima „Orice lucru 'nfiinţezi, rezultatul să-l prevezi!" pune pe vulpe (care pe nedrept deţine monopolul deşteptăciunii între dobitoace!), ca să înduplece pe un ţap să coboare cu ea într'o fântână, unde să-şi poată stinge amândoi setea. Dar din fântână nu iese decât vulpea şireată, urcându-se pe spatele ţapului păcălit, în vreme ce aceasta trebue să piară în fântână, plătind cu viaţa bunătatea inimii şi totodată prostia (?!) sa.

Oricum, fabulistul a nedreptăţit pe ţap. Intâiu pentrucă ni l-a înfăţişat atât de prost,[2]) încât să nu poată pătrunde şiretenia vulpii, dacă nu înainte, atunci cel puţin după coborârea lor în fântână; apoi fiindcă n'a ştiut ce iscusit acrobat este ţapul, încât să nu poată ieşi dintr'o fântână, în care coborîse fără greutate şi din care putuse să iasă aşa de lesne vulpea.

Studiul ştiinţific al firii şi vieţii animalelor este din timpurile mai nouă, după ce fabula a încetat aproape cu totul de a mai preocupa pe poeţi. Psihologia animalelor în special este de dată cu totul recentă, aşa că a fost firesc să fie nesocotită de poeţii mai noui, care repetă mereu vechile fabule inventate de Esop şi trezite la o viaţă nouă de La Fontaine.

In concluzie vom spune, că se impune o revizuire radicală a vechilor şi învechitelor fabule, dacă mai dorim ca ele să intre în manualele didactice şi să formeze cu adevărat un mijloc real de educaţie morală a tinerimii şcolare.

Dar chiar făcând abstracţie de fabulă, viaţa animalelor este mult mai complicată şi interesantă decum ne închipuim şi merită o deosebită atenţiune.

Dacă în literaturile occidentale avem în direcţia aceasta o serie respectabilă de opere (între care şi romane închinate exclusiv vieţii animalelor), în schimb noi suntem abia la început.

Povestirile cu subiecte din lumea necuvântătoarelor ale unui I. A. Brătescu-Voineşti, Emil Gârleanu şi Mihail Sadoveanu ar putea şi ar trebui să înlocuiască cu mai mult succes vechile fabule, înlesnind tineretului cunoaşterea firii adevărate a animalelor şi trezind în inimile fragede ale copiilor dragostea pentru ele.

Căci, nu trebue uitat, este adânc înrădăcinată în firea românului urâta deprindere de a înjura, blestema, lovi şi chinui dobitocul, care şi el îşi are priceperea şi graiul său [3]).

Această deprindere nu numai că nu-i aduce foloase omului, dar mai este şi un păcat şi pe urma ei copilul devine crud şi îşi sălbătăceşte sufletul său fraged.

Trebue să intervină în educaţia aceasta a poporului nostru spre blândeţe şi iubire, începând cu deşteptarea dragostei copilului pentru animalele domestice, şcoala şi învăţătorii.

Iar scriitorii, în primul rând fabuliştii, sunt datori a le veni acestora în ajutor cu talentul lor poetic.

LIVIU MARIAN

Chişinău.

1) S'o fi întrebat oare inteligentul fabulist, dacă se poate realiza în principiu un astfel de experiment şi dacă mintea copilului poate crede în realizabilitatea lui?

2) Din „*Capra cu trei ezi*" a lui *Creangă*, vedem că poporul, bun observator al dobitoacelor, consideră această specie destul de deşteaptă, după cum şi este în realitate.

3) Vezi la *S. Mehedinţi: „Altă creştere"* capitolele: II. Un popor care înjură şi bate. III. Ce spun fiarele şi IV. Ce mărturisesc copiii şi primitivii.

Ideia europeană şi muzica

Reluând şi desvoltând o teorie a lui Alain, teorie cunoscută sub numele de teoria „pantelor", Thibaudet susţine în la „République des Professeurs" că, pe când politica se îndreaptă spre stânga, literatura — ca şi istoria — tinde spre dreapta şi anume în sensul naţionalismului. In „La Revue Mondiale", d. Gilbert Brunet caută să justifice „panta" naţionalistă a literaturii: „Scriitorul are o patrie imperioasă, limba, şi ştim în ce măsură a luat parte limbajul la formarea unităţilor naţionale. Ca şi diversele limbi, literaturile au fost factori puternici pentru a diferenţia pe oameni". Dar, dacă literatura, istoria... sunt înclinate către naţionalism, există printre activităţile intelectuale una al cărei domeniu e situat cu totul pe alt versant: muzica.

Scriitorul e prizonierul unei limbi. Compozitorul scrie din capul locului — fără să aibă nevoie de traducere — pentru toată lumea. Nu există *o literatură*; sunt tot atâtea literaturi câte limbi. Dimpotrivă, deşi se poate vorbi de o muzică franceză, germană, italiană, există între ele mai puţine deosebiri decât între diversele şcoli de pictură sau mişcări literare. In realitate, muzicianii alcătuesc o mare internaţională, ca iezuiţii sau ca francmazonii. Şi, întocmai ca iezuiţii, ei îşi au limba lor liturgică; cu deosebirea că italiana ia locul latinei.

Scriitorii îşi au toţi patria. Cei mai mulţi dintre ei au lucrat conştient la înălţarea ei. Şi dela Revoluţia franceză, epocă a afirmării naţionalităţilor, cei mai mulţi au veghiat la păstrarea specificului ţării lor. Nu mai vorbim de aceia care, în vremuri de criză, au socotit de datoria lor să contribue la menţinerea moralului naţiunii, aşa cum au făcut cei mai mulţi în timpul marelui războiu.

Despre muziciani, dimpotrivă, putem spune că niciodată sau aproape niciodată ei n'au contribuit la aţâţarea masselor. In manifestul celor 93 de intelectuali germani dela începutul războiului, nu întâlnim — dacă nu mă înşel — decât trei semnături de muziciani: Weingartner, Humperdinck şi Siegfried Wagner. Trei din 93, e destul de puţin. Se pot chiar cita muziciani care au dat dovadă de scrupule eroice în asemenea împrejurări. Când Bizet a înfăţişat în 1874 uvertura la „Patrie", el a dat a înţelege publicului că luase ca temă soarta nenorocită a Poloniei. In realitate, el se gândise la Franţa, dar nu a voit să turbure liniştea care începuse să domine spiritele. E un gest din cele mai frumoase şi am putea spune fără echivalent în literatură.

Muzicianii ca şi literaţii, au o patrie, dar se pare că ea e mai puţin exclusivă. Pentru scriitor, limitele unei limbi nu sunt hotare convenţionale, ci reale. Trecând aceste hotare, operele sale îşi pierd cea mai mare parte din savoare. Care sunt scriitorii care să aparţină în acelaş timp la două literaturi? Prin forţa împrejurărilor, scriitorul se află sau deoparte, sau de cealaltă a baricadei. El nu poate plana deasupra. Dimpotrivă, sunt foarte dese cazurile în care muzicianii s'au expatriat şi au produs pentru un public străin. Din momentul acela, vrând-nevrând, ei au încetat să aparţină cu trup şi suflet ţării lor de naştere. Nimeni nu putea să slujească mai bine decât ei ca trăsură de unire între cele două patrii.

In veacul al XVII-lea, numeroşi artişti italieni s'au revărsat în Germania şi în Franţa. In mod discret, această penetraţie începuse încă de pe la sfârşitul veacului precedent (Baltasarini, muzician al reginei, îşi schimbase numele în Beaujoyeux); dar în veacul al XVII-lea se petrecu o adevărată invazie. Artiştii italieni mişunau prin toate capitalele, iar compoziţiile lor erau cântate pe toate scenele: Rossi la Paris, Cavalli la Paris, München. „La Viena, — scrie un muzicograf, — domnea Cesti; la Dresda, Bontempi; în Bavaria, şi mai târziu în Hanovra, Steffani". Florentinul Lulli, adăugându-şi un Y, deveni întemeetorul şcoalei franceze de operă. Ni l-am putea oare închipui pe Dante, devenind părintele epopeei franceze?

In veacul al XVIII-lea, cu toată faima incontestabilă a muzicii franceze, numărul Italienilor răspândiţi prin ţări străine e şi mai mare. Dintre compozitori, îl vedem pe Jomelli şef de orchestră al Curţii la Stuttgart; Bianchi, Prati, Bruni sunt stabiliţi la Paris. Dintre executanţi, întâlnim la Paris orchestra Comediei Italiene şi chiar pe aceia a lui Bambini, care cântă la Operă şi susţine împotriva şcoalei franceze polemica la care luase parte şi J. J. Rousseau.

Către sfârşitul acestui veac sosi în Franţa un ilustru compozitor străin, dar nu italian, cavalerul Gluck. Era german şi anume din Franconia. Afară de călătoriile ce făcuse în Anglia şi în Franţa, Gluck îşi împărţise activitatea între Viena şi Italia. Am putea spune că viaţa sa nu a fost altceva decât o pregătire a sosirii sale la Paris. Intr'adevăr, aici şi-a obţinut cele mai frumoase triumfuri. In istoria Operei, Gluck ocupă un loc de o importanţă egală cu a lui Lully; amândoi aparţin şcoalei franceze.

Se cuvine să amintim aci şi pe adversarii lui Gluck, aflaţi tot atunci la Paris: Piccinni şi Sacchini, amândoi Italieni. In aceiaşi vreme, Martini — german cu nume italienesc (adevăratul său nume era Schwarzendorf) — scria „Plaisir d'Amour" şi trecea drept cel mai francez dintre compozitori.

In ceiace priveşte Anglia, relevăm că la Londra exista de multă vreme o Operă italiană. Vioara era cultivată de Geminiani, Veracini şi urmaşii lor. Muzicanţi cu faimă erau Bononcini, Porpora şi Hasse, adică doi italieni şi un german italianizat. Acela care s'a bucurat însă de cea mai înaltă cinste din partea Englejilor a fost Haendel. De origine saxonă, Haendel se stabilise la Hamburg, unde compusese câteva opere germane cu intermezzo-uri italieneşti. După aceia a stat trei ani în Italia. Când sosi în Anglia, el fu adoptat ca compozitor oficial, naţional. Prin celebrul său „Te Deum", Haendel a celebrat tratatul dela Utrecht, iar victoria dela Culloden prin „Ocasional Oratorio". Drept recunoştinţă, patria adoptivă a făcut loc în Westminster cenuşei sale.

Mai târziu a început Anglia să facă şi din Haydn o glorie naţională. Acesta însă a refuzat atâta cinste. Totuşi Englejii i-au adoptat memoria, calificând vizitele sale la Londra drept evenimente tot atât de însemnate în viaţa lui Haydn, ca şi întâlnirea lui cu Mozart. Mai în urmă avea să se bucure în Anglia de aceleaşi onoruri ca şi Haendel, Mendelsohn, un evreu german născut la Hamburg.

In veacul al XIX-lea, când se afirmă principiul naţionalităţilor, mişcarea muzicală continuă să aibă pecetea cosmopolitismului. In Franţa, slujbele oficiale sunt încredinţate Italienilor. Pe vremea Directoriului, Piccinni e numit inspector al Conservatorului, al cărui director va fi — sub Restauraţie — Cherubini. Paër, un italian care stătuse mult timp la Viena şi la Dresda, fu numit de Ludovic Filip dirijor al Curţii. Pe timpul Revoluţiei şi al Imperiului scena era ocupată la Paris de Spontini, Paesiello, Cimarosa, şi de Nicolo Isouard, de origine malteză. Mai târziu îl întâlnim pe Bellini, născut în Catania şi mort la Puteaux; pe Donizetti (din Bergamo, ţara lui Arlechin şi a Colombinei) autorul „Fiicei Regimentului". Şi nu erau numai Italieni; dovadă doi germani care-şi adoptară Franţa ca patrie: Schobert, unul din creatorii stilului piano, şi Offenbach, autorul operelor „La Vie Parisienne" şi „La Belle Hélène".

(Sfârşitul în numărul viitor).

GILBERT BRUNET

A. Cehov

Două scrisori

O chestie serioasă

Dragul şi scumpul meu unchiu, Anisim Petrovici!

Numai ce a fost la mine prietenul d-tale Curoşeev şi mi-a spus între altele că acum câteva zile s'a întors din străinătate împreună cu familia lui, vecinul d-tale Murdaşevici. Această veste m'a surprins cu atât mai mult, cu cât se zvonise că nu se mai întoarce ci rămâne în străinătate. Scumpul şi dragul meu unchiu! Dacă iubeşti cât de puţin pe nepotul d-tale, atunci du-te unchiuşorule la Murdaşevici, şi află ce face nepoata lui, Maşa, pe care el a crescut-o. Iţi încredinţez o taină sfântă a sufletului meu. Numai într'un om ca d-ta pot avea încredere. O iubesc pe Maşa, o iubesc cu pasiune, mai mult decât viaţa! Cei şase ani de despărţire n'au micşorat cu o iotă iubirea pentru dânsa. Mai trăeşte, e sănătoasă? Scrie-mi cum ai găsit-o, mă mai ţine minte, mă mai iubeşte ca înainte? Aş putea să-i scriu o scrisoare? Află te rog toate şi scrie-mi amănunţit fără întârziere. Spune-i că nu mai sunt studentul acela nevoiaş, necăjit. Sunt acum avocat cunoscut, am clientelă şi bani... Intr'un cuvânt numai ea îmi lipseşte ca să fiu fericit.

In aşteptarea unui răspuns grabnic, te îmbrăţişez
Vladimir Greenev

Un răspuns amănunţit

Dragă nepoţele Volodia!

Am fost chiar a doua zi după primirea scrisoarei tale la Murdaşevici. E un om admirabil! Atât numai că a îmbătrânit şi a albit, dar a păstrat amintiri de mine, vechiul lui prieten. Cum am intrat m'a îmbrăţişat şi uitându-se lung în faţă a spus cu glas blând: „nu te recunosc!" Când i-am spus numele de familie, m'a îmbrăţişat din nou şi mi-a zis: „Acum mi-aduc aminte". Ce om bun! Fiind la el am mâncat şi am băut, pe urmă ne-am aşezat la joc de cărţi, pe câte zece copeici. In multe privinţe şi feluri m'a lămurit asupra străinătăţii şi mult m'a distrat cu descrierea caraghioaselor obiceiuri nemţeşti. Dar, zice el, ştiinţa Nemţilor a ajuns departe. Mi-a arătat şi un tablou cumpărat în trecere prin Italia, care înfăţişează o femee într'o îmbrăcăminte necuviincioasă. Am văzut şi pe Maşa. Era îmbrăcată într'o rochie foarte luxoasă, de culoare roz, cu multe garnituri scumpe. Ea te ţine minte şi chiar i-au lăcrimat ochii când a întrebat de tine. Ea aşteaptă scrisoare de la tine şi-ţi mulţumeşte că n'ai uitat-o.

Tu scrii că ai clientelă şi bani! Strânge bine banii, drăguţă, şi trăeşte cumpătat şi rezonabil. Eu când am fost tânăr mă dădusem la plăcerile lumeşti, făceam excese, dar asta a durat scurt timp. Şi totuşi regret.

Iţi doresc aşa dar toate fericirile şi te binecuvintez

el tău unchiu binevoitor
Anisei Greenev

P. S. Tu nu prea scrii clar, totuşi interesant şi atrăgător. Am arătat scrisoarea ta la toţi vecinii. Toţi, citind-o, au zis că eşti un scriitor; iar fiul lui Tata Grigorovici, Vladimir, a copiat-o cu gândul să o trimeată la gazete. Eu am arătat-o şi Maşei, şi ceasornicarului neamţ, cu care s'a măritat Maşa anul trecut. A citit-o şi neamţul şi i-a plăcut. Şi eu arăt tuturor scrisoarea ta. Mai scrie! Dar icrele de la Murdaşevici sunt excelente.

Trad. din ruseşte de SOFIA DOBROGEANU-GHEREA

Bar nocturn

O firmă luminoasă cade perpendicular pe pasajul cu două rânduri de trepte, chemând la bar pe acei care ne mai având nimic de pierdut, îşi pierd nopţile.

Pereţii barului sunt verzi. Dar cine oare mai speră ceva în încăperea asta cu *fete* înfundate în canapele sau proptite de mese, privind desnădăjduite spre uşă.

Miezul nopţii se strecoară nevăzut prin pasaj.

Şi fetele stau aşa, cu ochii pierduţi în gol, cu pieptul şi braţele goale, cu sufletul gol.

Afară plouă mărunt.

Intr'un colţ, un bărbat cu părul căzut pe frunte, stă lăsat pe spate, cu capul rezemat de perete, cu picioarele suite pe o masă. Alături, un bărbat ţine o fată de după gât, trecându-şi acelaş pahar de la unul la celălalt. In fund, câţiva tineri cocoţaţi pe nişte scaune nalte, sorb băuturi de toate culorile. In dreptul unei oglinzi mari, spânzurate pe pǎrete, o fată cu faţa plină de vopsele şi părul sbârlit, stă acolo ca o bufniţă. E destul să o vezi într'un singur exemplar, dar să o mai vezi şi reprodusă în oglinda de alături, e prea mult.

Un pian clămpăneşte neobosit şi o vioară scârţâită îi ţine tovărăşie.

Pe un petec de parchet, când şi când se învârteşte câte o pereche, strângându-şi mânile, strivindu-şi piepturile, împletindu-şi picioarele.

Lângă uşă, pe o canapea care şi-a uitat culoarea şi stilul, un gazetar sportiv, cu o tâmplă albită înainte de vreme şi cămaşa desfăcută la piept, împreună cu un jocheu slab şi negru, ca un pui de drac, au la mijloc o fată cu breton, cu dinţii cariaţi şi ochii de broască. Alături, pe un scaun de acelaş neam cu canapeaua, o altă fată, cu rochie roşie, le ţine tovărăşie.

Toţi patru râd, şi fumează, şi golesc pahare, şi vorbesc despre un fost client al barului, un jocheu simpatic, câştigător de Derby, şi care acum încalecă la Bayreuth.

Chelnerul îşi plimbă printre mese fracul făcut pe altă măsură.

Fata depe canapea mângâe tâmpla albă a gazetarului, şi-l mângâe pe faţă, şi-i desface mai mult cămaşa la piept, spunându-i că-i sunt dragi gazetarii tineri, că a fost doi ani prietena unui gazetar cu pipă, care făcea şi versuri.

Fata cu rochie roşie, fredonează un crâmpei de cântec, îşi mai aprinde o ţigară, şi pleacă pe uşa din fund, să se reîntoarcă îndată, îmbrăcată în albastru.

Jocheul îşi netezeşte mereu părul şi vrea să fie serios, să pară cu zece ani mai mare, pe când amândouă fetele râd şi fac fel de fel de strâmbături, să pară cu zece ani mai mici.

Şi fata cu ochii de broască sărută jocheul, îi pune la haină un trandafir din bucheţelul aruncat pe masă, şi iar îl sărută.

Târziu, începe să-şi tulbure amintirile... Era o seară cu tei înfloriţi. Ea era şcolăriţă şi el militar. Au băut împreună într'o grădină din marginea oraşului. Nu-şi mai aduce bine aminte ce a mai fost, dar îşi aduce aminte că a plâns în seara aceea. Apoi a plecat de acasă şi nu s'a mai întors. Are părinţi, are un frate mai mare şi o soră mai mică. Ar vrea să reînceapă o viaţă nouă.

Şi îşi strecoară o mână la pieptul gazetarului, spunându-i ceva la ureche.

Fumul de tutun a umplut încăperea, înecăcios ca o ceaţă.

Nimeni nu mai dansează, deşi pianul clămpăneşte mereu. Un bărbat şi-a scos haina. Cel cu picioarele pe masă, doarme cu gura căscată.

Afară se luminează de ziuă.

Ploaia a stat.

Jocheul se uită la ceas şi se ridică să plece.

Amândouă fetele se agaţă de el:

— Mai stai... Stai cu noi... Unde pleci?

— Nu pot... Trebue să încalec pe Oana. Mă duc la antrenament, la hipodrom... Oana aleargă Duminecă.

Şi jocheul, la braţ cu gazetarul sportiv, coboară treptele ude ale pasajului, împreună cu ultimele umbre ale nopţii

D. N. TEODORESCU

M. Lermontov

Stanţe

Privesc prin ani 'nainte. Prin
Nădejdi pornite spre declin,
Ce-mi hărăzesc adânc de-acum
Tot zile şi tot ani precum
Trecutul veşnic îmi arată:
Nici chin, nici bucurii, şi iată
Sfârşitul mult dorit în minte..
Ce viitor deşert, Părinte!

Tot mohorîtă viaţa mi-i,
De-aş da iubire inimii —
Şi'n suflet de-aş cerca s'o ferec,
Ar fi un strop de întunerec.
Purtat de un vrăjmaş fior,
Trăesc din tot ce alţii mor;
Trăesc ca necuprinsul cer:
Deasupra lumii, dar stingher.

Vlăstar al suferinţii sînt:
De zbucium, tata e 'n pământ,
In lacrimi mama mea s'a stins;
Pe urma lor rămân învins —
Şi-s ca un oaspăt nechemat,
Mlădiţa unui ram uscat
Ce n'are sevă... răsărită
Din moarte, morţii hărăzită...

GEORGE LESNEA

O fată mică se'nchină...

Fată mică, fată mică,
Ce te 'nchini ca o bunică,
Lung şi rar cum se cuvine...
Pui plăpând de om fricos,
Cine te-a 'nvăţat pe tine
Să te 'nchini aşa frumos?

Care mână cu păcate,
Care degete uscate,
Ţi-au prins degetele fine
Şi ţi le-au purtat cu frică
După semnele creştine,
Fată mică, fată mică?

Cine 'ntîi ţi-a pus pe frunte,
Unghiile cu trei puncte,
In al tatălui sfânt nume...
Şi ţinându-şi un suspin
Cine ţi le-a 'nfipt anume
Lângă inimă... amin?

Fată mică de la şcoală,
Ce te 'nchini şi n'ai sfială
La biserica din stradă,
Tu nu faci, cum fac cochete,
Doamnele — să nu se vadă —
Cruci mărunte şi discrete.

Le faci mari... le faci cât tine,
Lung şi rar cum se cuvine,
Şi din buze mişti cu greu,
Spui ceva şi stai în cale...
Tare-aşi vrea să ştiu şi e
Ce te rogi acum matale?

Ruga ta prinos de floare
Trece dincolo de soare
Dincolo de rai... mai sus...
Şi pe tot înaltul drum
Care duce la Isus
Umple cerul de parfum...

Fată mică, fată mică
Ce te 'nchini ca o bunică
Lung şi rar cum se cuvine,
Pui plăpând de om fricos
Cine te-a 'nvăţat pe tine
Să te 'nchini aşa frumos?...

TUDOR MAINESCU

Disociaţii

Mulţi gânditori contemporani denunţă istorismul şi subiectivismul psihologic, cu un cuvânt relativismul, drept cauza descurajării, a crizei morale de azi. Aşi voi să cred cum ne învaţă Husserl în stări eterne, imanente, neroase de dintele timpului şi coborâte până la specificul individual sau la concretul anarhic.

Dar asemenea încercări în faţa conştiinţei, a informaţiei, a criticii şi lucidităţii de azi, nu sunt altceva decât opere de filistin ipocrit sau de filozof-găgăuţă în candidă simplicitate. Aşi voi să ies din provizor şi efemer, din îndoială, dezgust şi desperare. Dar e posibil cu asemenea mijloace? Pot accepta această eftină şi grosolană înşelare de sine? E ca şi cum un tuberculos ori canceros ar accepta cura cu apă rece sau cu pilule Pink.

Mai satisface pe cineva această iluzie de struţ mai ales acum când totul se schimbă din ceas în ceas? Prefer să sufăr singur, cu ochii deschişi asupra ineluctabilului adevăr, decât să mă îmbăt cu alcooluri derizorii. E dat generaţiei noastre zbuciumul şi frământarea fără putinţă de salvare?

* * *

Triumful vieţii colective l'a desăvârşit războiul. El a fost primul şi marele socializator. Atunci ne-am învăţat a trăi, fără individualitate, ca la cazarmă. Atunci s'a deprins fiecare cu lipsa de responsabilitate, de iniţiativă, de critică. Individul, entitate supremă până atunci, a murit şi el în tranşee.

* * *

Capitalismul care, în prima lui fază conservase virtuţile patriarhale ale vechii nobleţi, în partea ultimă a desvoltării sale a desfiinţat cu totul simţul de permanenţă, şi prin aceasta *ataşamentul* faţă de lucruri şi oameni. Azi sentimentalismul retrospectiv; adică duioşia faţă de trecut a murit. Nu ne mai interesează decât prezentul în care trăim exclusiv. Prezentul nu poate însă nici creia, nici conserva fidelitate. Epoca actuală e epoca tuturor trădărilor.

Freud deosibeşte un singur fel de „refulare"; cea erotică. Dar conceptul acesta trebue lărgit. Iată refulări achizitive: oameni săraci care au dorit toată viaţa averea. Iată refulări geografice: oameni stabili care au visat toată viaţa ţări şi călătorii îndepărtate.

Şi mai sunt desigur şi altele...

* * *

Ca să ai succes, adică să fii selectat de societatea în care trăeşti, e necesar să te înscrii cu orice preţ într'un anumit tip. Să oferi astfel mulţimii doritoare de claritate şi simplificare o facilitate de clasificare, o comoditate de inserare în cadrele unui portret cu contururi simple şi precise. Indiferent de natura şi calitatea acestui portret. Să te poată încadra lumea în una din aceste rubrici: răutăciosul, diabolicul, sfântul, machiavelicul, cinicul, violentul etc., etc.

Iată de ce orice om politic simte nevoia de a juca un rol, de a-şi construi o mască, care de cele mai multe ori nu-l defineşte. Nu importă. Ii trebue o comunicare cu mediul şi aceasta se face printr'un portret. Vai de bieţii amorfi sau de tipurile complexe pe care ambianţa nu-i poate defini!

* * *

Freud şi Marx. Acelaş substrat psihologic, aceiaşi filozofie pesimistă. Aceiaşi tendinţă de explicare a omului prin apucături inferioare, unul indicând stomahul, celalt sexul, adică foamea şi amorul ca singurele mobiluri sincere şi profunde ale vieţii omeneşti.

MIHAI D. RALEA

Masca lui Mola Mehmed Ahmed

Turcul amintirii mele n'a fost niciodată făptură omenească. Era un adevăr, o idee-atitudine. Dacă ar fi să credem palavrele filosofilor sociologiei, n'am putea accepta, nici cu fantazia noastră firească, epicureismul lui Mola Mehmed Ahmed. Fiindcă există unii oameni ai ştiinţei sociale, care vor să ne facă să credem că unele adevăruri sunt exclusive unor naţiuni cu mediuri specifice şi aşa mai departe. Mă voiu încerca să înfăţişez masca adevărată a admirabilului porc din turma lui Epicur *(...Epicuri de grege porcum...)* care-i turcul Mola, frate bun cu latinul Horaţiu şi grecul Meneceu. Ştim că acea filosofie uşoară şi subţire, care ne vorbeşte despre supremele voluptăţi ale cărnii şi deci spiritului nostru şi care se cheamă — iertaţi-mi expresia — *epicureism*, a pornit dela un Grec de demult, bătrân grădinar de felul lui şi desrobitor de robi, ce purta numele filosofiei create de el: Epicur. Zic: purta numele filosofiei sale, deoarece ideile există înaintea omului, în flori şi gândaci şi stele şi femei, până ce omul le descoperă. Invenţia nu există; numai descoperirea. Apoi, au trecut ideile Grecului, cu valabilitate şi de gândire şi de poezie, printre Latini, cu Lucreţiu în cap. De-atunci, Grecii au sărăcit în oameni ai inteligenţei, adică în epicurei. Şi se părea că filosofia epicuriană e o exclusivitate a naţiunilor latine. Dar nu-i adevărat. Căci nimic nu-i adevărat din ceeace credem nezdruncinaţi că este. Ideea e a lumii. O găsim pretutindeni în temperamente oarecum identice, dacă „identic" şi „oarecum" se pot împărechea.

In zilele noastre a trăit Mola Mehmed Ahmed. Turc şi epicureu în toată puterea cuvântului. Turc nu numai pentrucă se purta ca un adevărat musulman, dar pentrucă ştia să iubească peisagiile şi femeile ţării sale. Epicureu, pentrucă...

I.

Avea o casă bogată într'un cartier muncitoresc din Bizanţul modern. N'avea femei. Iubia pe Minever fecioara, despre care vom vorbi. Intre pereţii casei sale, pe coardele violoncelului său, cânta de dimineaţă, odată cu păsările copacilor din grădină, cânta Ravel şi Debussy. Şi se ridică dela cântec cu soarele 'n chindie. Iubia prietenia, preţuia taifasul şi te primia când îi făcea plăcere. Vorba lui era pasionată şi liniştită.

— Visez lumii, îţi putea spune el, un suflet ca un cântec. Când violenţele lumii mă izbesc şi mă dor, cobor pleoapele, iar din întunericul voit creat, nasc armonie calmă. La treapta de jos a drumului nostru către Allah, stă voluptatea şi stau voluptăţile. Eu mi-am ales una — când spun „mi-am ales", înţeleg că ceva firesc mie, dinlăuntrul meu, m'a împins să aleg, cu iluzia că o fac în libertate — mi-am ales voluptatea de armonie. Armonie lăuntrică; armonie exterioară. Eu şi lumea şi viaţa, toate împăcate. Iubesc viaţa senzual. Nu-mi va desface nimeni braţele strânse în jurul trupului vieţii, afară de moarte. Şi atunci încă, am certitudinea, ca şi Giordano Bruno că *in viva morte morta vita vivo.* Şi dacă voiu muri, o voiu face liber şi liniştit, căci *muero por no muero,* după chinuita expresie a sfintei Teresa de Jesús Maria. Toţi murim — şi trebue să ne pară bine. Să ne pară bine nu pentrucă murim. Ci pentrucă murind, nu vom mai muri niciodată.

„Strânge voluptăţile în cutia de catifea a sufletului. Dar nu le prinde în ace şi nu le clasa, cum fac entomologii cu insectele lor. Lasă-le să bată din aripi, după propria lor regulă.

Şi vorbind, cânta.

II.

Iubea pe Minever fecioara.

— Iubesc pe Minever. Ai văzut-o. Nu-şi acoperă faţa, după tradiţie. Frumuseţea ei nu-i frumos s'o ascundă. Părul, dece să nu i se reverse pe umerii albi, ca valuri de mare neagră? Ochii dece să nu săgeteze liberi cu sclipiri de iad şi paradis? O iubesc pe Minever, nu pentrucă a ştiut să se păstreze fecioară şi după ce mi-a dăruit fructul copt al feminităţii sale. Ci pentrucă nu-mi cere în schimbul iubirii ei decât iubirea mea. Pe aşternutul moale şi cald al cărnii sale tremură voluptatea şi infinitul, pe care i le cer şi lui Allah.

„E primitivă ca smochinele smochinului din grădina mea; e cuminte ca ideile unui filosof antic; e nebună ca dorinţele mele; dreaptă şi gingaş prefăcută — Minever e vie. E împlinirea mea. Armonie nouă, curată.

„Minever, vino să cântăm împreună!

III.

Il căuta pe Allah să-l iubească, în toate lucrurile lumii.

— L'am căutat pe Alah de mic. Şi'n apa Bosforului, şi 'n odaia mea şi 'n pacea moscheelor înalte. Dar niciodată n'am pus între mine şi El vreun hoge viclean şi candid. Reprezentanţi ai lui Allah pe pământ nu sunt cei ce se numesc singuri că sunt. Am întâlnit, plini de duhul lui Allah, pescari murdari, flori aprinse, femei ca Minever sau altfel, copaci şi minarete. Mai ales lucrurile pe care le numim dintr'un urît obiceiu „neînsufleţite" îl conţin pe Allah în toată puterea şi graţiă lui.

„Deşi nu mai e modern, deşi nu mai e practic, eu cred, prietine, în puterea şi împărăţia lui Allah. Im place să mă abandonez acestei puteri şi să mă legăn în hamacul iluziilor vii despre marea lui împărăţie. Pentru spiritele aşa zise libere şi pozitiviste, ar părea inconsecvent cu mine însumi, dacă nu ridicul, visul meu despre livada din ceruri. Dacă ştii, dacă ai certitudinea că „dincolo" găseşti potolirea setei de pace la izvoarele eternităţii, dece — pare să-mi pretindă raţiunea acelor spirite libere — nu grăbeşti prin mijloace proprii, trecerea ta la umbra vecinicei grădini de sus.

„Cunosc şi folosesc rugăciunea. Din câte rugăciuni cunosc — ah, şi cunosc atâtea! — cea mai familiară ceasurilor mele de pioşie e acea rugă creştină (să nu te mire) care se adresează lui Dumnezeu, spunând: *Vie împărăţia Ta!*

„Nu ştiu să spun prea multe despre ceeace trăeşte dincolo. Dar presimt şi simt că acolo s'au strâns frumuseţile închipuite şi neînchipuite, sub lumini de pace şi de vis etern. Această certitudine intuitivă însă, nu mă sileşte să-mi doresc, cu o grabă prostească, intrarea în moarte, ca să mă plimb apoi pe aleile împărăţiei lui Allah. Nu. Impărăţia lui Allah trebue să coboare aici, între noi. Ca visul nostru să devină humă şi carne. Nici un vis nu-i frumos când e atins — s'a zis. Ah, niciun vis nu-i frumos când rămâne vis! Marea faptă a vieţii noastre, acea faptă câştigătoare de eternitate, este puterea de-a transforma în realitate vie, grea — iluzia imponderabilă. Când poţi trăi, cum se spune, din iluzii.

„Dar împărăţia lui Allah nu coboară dntr'odată, la nu ştiu ce semn magic, neştiut. Poate că de mult e coborâtă printre noi. Atenţie. Să descoperim.

„Allah, Allah, vie împărăţia Ta!

IV.

Intârzia ceasuri scurte asupra melancoliilor lui periodice.

— Imi place să întârzii asupra ceasurilor de melancolie. Ştii, acea melancolie de nufăr sau de crin smuls din huma şi lipsit de apa lui. Căci ceasul melancoliei adevărate se transformă imediat în dulce amintire. Adică îi nouă voluptate. Chiar în clipa de faţă a chinului meu lăuntric, eu mă şi gândesc la frumuseţea pe care o câştigă clipa când va să treacă în amintire. Indur.

„Melancoliile mele sau mai bine: voluptăţile mele de melancolie sunt iscate din iubiri, din lecturi, din vinul pe care-l beau, ţigara cu semilună pe care o fumez, din viaţa pe care o trăesc.

„Ştiind că preţuesc fiecare lucru în parte, după greutatea lui; ştiind că ştiu să pescuesc perlele pe care le conţin fie lacrimile, fie resturile lumii, — s'ar putea să fiu privit ca un om al eternei bune dispoziţii, un fel de lighioană respingătoare, fără creer, fără inimă.

„Nu.

„Dacă am clipe de bucurie înnaltă când mângâi fata, floarea sau copilul — am şi ceasurile mele de tristeţe fină, care subţiază şi dă eleganţă sufletului.

„Iarăşi, nu ţin să prelungesc la infinit tristeţea mea, care s'ar putea să se transforme în mohorîre. Şi când se întâmplă, pe semne din propria mea distracţie sau imbecilitate, să 'ncerce tristeţea o stăpânire grea a inimii mele, îmi spun repede cuvintele părintelui marsiliez către fiu-său, cuvinte de care pomeneşte veselul Alphonse Daudet într'o epistolă către melancolicul Pierre Loti:

„Tu fumes, tu „siques", tu sais jouer le beillard, tu sais comme la femme il est faite, et siès pas countèn?... Alors, siès un puore!...

* * *

Da, turcul Mola era epicureu.

L. SEBASTIAN

George Enescu la vârsta de 5 ani

Boris Zaitzev

Literatura unei epoci de transformări politice şi sociale, apare întotdeauna interesantă şi atractivă. Căci, departe de a exprima numai un document de pură valoare literară, ea reprezintă o sursă de cunoaştere adequată, profundă şi adesea complectă, a vieţii sortite să fixeze noile forme de organizare în sânul societăţii zdruncinate de fermentul revoluţionar.

De aceia între sistemul de a prezenta viaţa în formule matematice, în care acţiunea şi reacţiunea omenească, existenţa şi dispariţia — fenomene atât de profund umane — sunt redate în cifre de variată interpretare statistică, şi exprimarea dispoziţiei sufleteşti ce a prezidat la realizarea lor, — o prefer pe aceasta din urmă chiar necomplectă, defigurată sau neprecisă.

Dar mai există şi un alt motiv al predilecţiei, pe care o încerc faţă de acest gen de literatură. Străbătând, paginile unei cărţi, în care apar pe rând, evenimentele în plină desfăşurare, te simţi cuprins de ritmul dinamismului de fiecare clipă şi ai impresia neclară a integrării la viaţa pe care o cunoşti abia atunci. Spectator al unei lumi în fierbere, eşti în acelaş timp şi descoperitorul ei; iar sentimentului iniţial de curiozitate i se adaogă acel al unei satisfacţii, caracteristică oricărei noutăţi din ce în ce mai precise.

Cu o astfel de dispoziţie aştept întotdeauna apariţia — accesibilă mie — a scriitorilor ruşi de astăzi; şi mărturisesc cu modestă satisfacţie că aşteptarea nu mi-a fost încă înşelată. Să enumăr aci numele reprezentative, ce m'au preocupat în diverse pagini? Vsevolod Ivanov, Lydia Seyfoulina, Babel, Kataev, Nemirod, Boris Pilniak, iar dintre cei cunoscuţi mai recent: Gladkov, Feodorov, Serafimowitci, Ognev, sunt reprezentanţii unei literaturi noui ca inspiraţie, ideologie şi manieră literară. Ei au încercat înlocuirea vechii literaturi antebelice, considerată azi inactuală şi mai ales expresie a unei societăţi perimate, al cărei mijloc de dominare şi sclavaj era, — printr'o eflorescenţă literară specifică noului regim şi ordinei noui de viaţă socială.

A reuşit acest scop, pe care şi l-a propus noua generaţie de scriitori, ce reprezintă literatura rusă de după revoluţie? Iată o întrebare căreia i s'a răspuns variat, şi căreia noi preferăm să-i răspundem mai târziu, când panorama nouei literaturi ruse va fi fixat definitiv evoluţia şi talentul reprezentanţilor ei de azi.

O singură influenţă străbate însă, dela un capăt la altul această literatură în formaţie; e influenţa marelui scriitor Maxim Gorki.

Intr'un articol, în care arătam aportul romancierului proletar, prin concepţia literară şi felul său de viaţă, la pregătirea marei transformări politice ce a realizat instaurarea regimului actual, caracterizam sub două aspecte distincte personalitatea marelui scriitor: predilecţia sa pentru viaţa declasaţilor sociali şi perfecţiunea redării într'un stil desăvârşit. Legat de revoluţie prin ideologia sa — decepţionată în parte de organizarea Rusiei proletare de azi — Maxim Gorki e considerat drept marele ei prevestitor şi precursor. De aceia, aproape toţi scriitorii ruşi, actuali — implicit romancierul de care ne ocupăm în rândurile de faţă — sunt sub directa influenţă a marelui lor predecesor.

Temperament poetic, dotat cu acel calm şi simplitate — caracteristice talentelor reale — Zaitzev realizează un model de sinteză între analiza interiorului sufletesc şi aceia a mediului exterior. Romanul său „Ana" * redă în culori vii o epocă de incertitudine şi grijă, în care sentimentul de proprietate e tot atât de nesigur caşi acel al existenţii personale. E epoca de unificare şi organizare a fostelor provincii ţariste, zguduite profund de revoluţie şi grupate într'o imensă republică a sovietelor. Epocă de nesiguranţă, fireşte; dar în acelaş timp generatoare de conflicte, pe care micii proprietari de pământ le plăteau cu averea, viaţa sau libertatea lor.

In aceiaşi penibilă situaţie se aflau îndeosebi două categorii sociale: declasaţii, pe care revoluţia îi scoborâse pe planul egalitar al unei societăţi lipsite de ierarhie şi populaţiile din adâncul ţinuturilor îndepărtate, ce cunoşteau abia din ordin, noul regim impus de sguduirea socială. Şi iată că în romanul lui Zaitzev apar în adevăr aceste grupe, — fermenţi ai unei societăţi în plină transformare. Coincidenţă poate, dar înţelegere şi viziune clară a faptelor, — în acelaş timp.

Familia lui Matvei Martinici este familia unui „leton cuminte", care ascultă de ordinele sovietului local şi îmblânzeşte cu daruri şi abilă modestie pe funcţionarii acestei autorităţi. Dar în această viaţă liniştită, pe care nu o turbură nimic din sbuciumul pasiunii şi sentimentului intens, în afară de dragostea pentru cămin şi pentru animalele ce îi constituiau unica sursă de viaţă, apare deodată fermentul unei iubiri aprinse, mistuitoare şi dezolante. „Ana" femeia muncitoare acasă, cuceritoare în afară de cămin, iubeşte un „exemplar" din vechea aristocraţie, distins şi rezervat, dar suferind şi iremediabil condamnat pieirii. Când el dispare, Ana, pe care pasiunea o făcuse — din plin devotament — sclava acestei vieţi pierdute, se reîntoarce la viaţa de gospodină harnică şi netrudită, coborând în interior iubirea nefericită, pe care a suprimat-o lovitura soartei... Până în clipa în care destinul se complectează prin tragedia morţii ei...

Ce admirabil tip, această Ana! Captivantă prin forţa ce se degajă din atitudinea ei calmă şi rezervată. neobosită şi modestă în munca ei cotidiană, — păstrând acea nuanţă de satisfacţie pe care o dă conştiinţa unui rol îndeplinit — ea apare determinantă şi voluntară prin misterul ei, deşi lipsită de graţia rafinată cu care ne-a obişnuit tipul feminităţii actuale.

Pentru mulţi poate, acest exemplar va apărea neconturat perefct şi învăluit de mister. Dar pentru tot atâţia desigur, misterul e atractiv şi căutat mai mult decât aspectele redate în perfectă lumină. Şi nu ştiu de ce cred că femeia de azi — când nu atrage prin graţie corporală sau prin luciditatea unei inteligenţi excepţinale — e captivantă numai prin misterul ce o învăluie şi îi creiază o atmosferă şi un parfum izolator.

E un motiv acesta, să cred mai mult în talentul de realist puternic al lui Boris Zaitzev.

MIRCEA MANCAŞ

*) Editions Saint-Michel, Paris, 1931.

Cronica cinematografică

„Voruntersuchung"

„Voruntersuchung" făcut de Pommer (şi tradus destul de inadequat în româneşte sub titlul de „In numele legii") este, în ordinea filmului poliţist, o bucată originală. Aş putea spune că autorii au ştiut pune mâna pe o bună formulă de cinematograf poliţist. Şi iată de ce.

Filmele poliţiste de până acum se reduceau la o goană, la o „vânătoare de oameni". Detectivul, poliţia pe deoparte, — bandiţii de altă parte. Fiecare din cele două tabere încearcă să păcălească pe cealaltă, unii ca să prindă, ceilalţi ca să scape. Un astfel de film are ceva sărac şi frust care aminteşte începuturile cinematografului, ştiţi, fugăririle fără sfârşit gen „Incendiatorul prin imprudenţă" care au fermecat generaţiile de la 1900. Acum, aceste dueluri între deliquenţi şi autoritate s'au mai complicat cu niţică psihologie şi cu multă (prea multă) înscenare de maşinării (trape, odăi alunecând pe culise, case care, dacă apeşi pe un buton, se transformă în pădure de brazi şi viceversa, pano-uri care pivotează, străzi care basculează, etc., etc...) In total, o acţiune naivă şi greoaie.

Invenţia ecranului vorbitor a adus o încercare de renovare a filmului poliţist. S'a luat ca model piesa de teatru: „Procesul lui Mary Dugan". Aproximativ două ceasuri de vorbărie în sala de şedinţă a unei curţi cu juraţi. Preşedintele şi procurorul conduc desbaterile în sensul condamnării acuzatei. Avocatul acesteia aduce astfel discuţia, încât adevăratul vinovat să se trădeze. Este aci un fel de întrecere, de partidă de joc, în care cei doi parteneri, adică Acuzarea şi Apărarea, caută să câştige. Un duel cu cuvinte, intimidări, ironii, întrebări neaşteptate, sarcasme, etc., etc.

Cred că nu-i o bună formulă de film. Excesul de vorbărie toceşte repede interesul. Spectatorul nu mai urmăreşte. Misterul acţiunii este înghiţit într'un căscat de plictiseală. Şi apoi, toată această rivalitate dă ceva oarecum artificial.

Cu totul de la altă reţetă artistică pleacă „Voruntersuchung", filmul de care ne ocupăm aci.

Mai întâi o foarte omenească modestie din partea urmăritorilor. In penultima scenă, detectivul spune melancolic Judecătorului: „N'avem de ce să fim felicitaţi; împrejurările, numai împrejurările, ni l-au descoperit pe vinovat, şi ne-au împiedecat să ne rătăcim aşa cum făcusem la început, când ne biziuiam pe logică şi inteligenţă profesională". Această mărturisire a forţelor puţine ale descoperitorului de infracţiuni are ceva foarte omenesc, care îmbracă toată povestea într'o haină de realism.

Fireşte, şi aci întâlnim deformarea profesională a magistratului care se conduce după problele legale exterioare şi este à priori dispus să învinovăţească. Dar nu ni se mai serveşte clasicul duel între acuzator şi acuzat. Acesta din urmă e de la început răpus. Şi, încetul cu încetul, invadat de o exasperare crescândă, îl vedem gata să mărturisească o crimă pe care n'a făcut-o, numai ca să scape de oroarea interogatoriilor, unde nedreptatea îi e distilată picătură cu picătură. Aşa, mărturisind crima, va fi o nedreptate enormă dar înghiţită dintr'odată; şi după asta tot se va putea, într'un fel, linişti.

Dar — şi este aci ceva foarte omenesc — în momentul când dă să scrie că recunoaşte totul, — deodată se indignează din nou, şi începe să ţipe: „Nu, nu eu, nu sunt eu, nu sunt eu, nu sunt eu..."

Intr'un cuvânt, ni se dau elementele crimei grupate nu în jurul unui duel juridic, şi nici subt forma directă de aventură, ci pe marginea unei persecuţii a unui vinovat care va fi sigur condamnat — afară numai dacă vre-o împrejurare cu totul fortuită nu va demasca pe adevăratul ucigaş.

In felul acesta, spectatorul păstrează întreg beneficiul misterului specific al romanului poliţist, şi care constă din plăcerea de a pronostica cine, din toate personagiile, este adevăratul criminal. Dar în locul unei încurcături inextricabile de fapte puse cu mâna, avem o linie simplă; totul decurge normal — adică normal din punctul de vedere poliţienesc: se strâng probe peste probe, cărora inculpatul nu le opune altceva decât privirea lui desnădăjduită şi exploziile lui revoltate. Numai spre sfârşit apare adevăratul criminal, trădat în chip cu totul accidental.

In schimb, dealungul acestei linii relativ simple, autorii filmului au pus multă şi foarte autentică psihologie. Toate capetele sunt pline de adevăr. In deosebi acel al Judecătorului (Bassermann) care debutează cu aerul rece şi sigur al profesionistului, pentru ca încetul cu încetul să devină om şi să judece omeneşte, pe măsură ce începe a bănui că adevăratul vinovat ar putea fi propriul lui fiu, în complicitate, poate, cu propria lui fiică... Această revoluţie psihică se traduce prin detalii foarte cinematografice. De pildă prin scurte momente de „debraiare" vestimentară: aşezarea pe scaun cu paltonul şi pălăria, — înainte, pe vremea când nu era om, ci judecător, îşi scotea cu compuncţiune pălărie, palton, fular, le punea tacticos în cuier, apoi, cu acelaş calm ritual, ridica capacul unui lavabo şi-şi spăla cu solemnitate mânile. Acum, în loc de asta, vine, şi se aşază îmbrăcat şi nespălat în jilţul justiţiei; ceva mai mult: îşi împinge, fără să vrea, pălăria puţin pe ceafă, în felul cel mai — cum să zic? — „beţivănesc". Toată această dezordine survenită în modul de a-şi purta insignele rangului şi funcţiunii (toga a fost totdeauna emblema magistraturii) exprimă cât se poate de cinematografic revirimentul de psihologie survenit în sufletul domnului judecător.

Şi viceversa: când află că fiul lui nu este vinovatul, îşi exprimă uşurarea revenind la conduitele magistratului. Prima lui mişcare de satisfacţie este să ridice iarăşi capacul dela lavoar, şi să se spele pe mâni...

O altă idee plastică excelentă este aceasta: cei doi băieţi, amândoi nevinovaţi, foarte prieteni, iubind unul pe sora celuilalt, se află, în film, într'o situaţie excepţională: fiecare crede că celalt este vinovatul, adică mai bine zis *autorul* crimei. Şi totuş nu-l divulgă. Mai întâi din dragoste şi prietenie, dar mai ales, pentru că fiecare e convins că, de fapt, din *cauza lui* celalt a ucis; vina morală e a lui, nu a executorului material. Şi această situaţie de confuzie reciprocă ce durează de la începutul filmului şi până la ultimele scene, este redată plastic într'un mod foarte ingenios: s'au ales doi tineri actori (dintre care unul este Gustav Fröhlich, eroul din „Asfalt") care seamănă isbitor între ei...

Ar mai fi multe de spus cu privire la detaliile de realizare ale acestui film, plin de o psichologie de bună calitate, şi în care nu găsim nici-o lungime, nici-o eroare, nici-o „umplutură". Nu mai vorbesc de decoruri, care sunt o minune de distribuţie a umbrelor şi luminilor.

D. I. SUCHIANU

„Aş vrea să ştiu"

M. VOINESCU-Loco.

Ce se înţelege prin stat corporativ?

Economia unui stat poate fi organizată după principiul *liberalismului*, în care autoritatea Statului reduce la minimum intervenţia sa în mecanismul producţiei şi al distribuţiei, sau după acel a *sovietismului*, în care statul guvernează în întregime mecanismul economic. Un sistem intermediar, pe care încearcă să-l realizeze regimul fascist în Italia, este cel *corporativ*.

Statul corporativ tinde să armonizeze cât mai mult posibil interesele diverselor grupe de producători cu acele ale economiei naţionale. Pentru aceasta, corporatismul ia ca unitate economică, nu o singură categorie de producători dintr'o anumită ramură, ci un *grup*, alcătuit din mai multe categorii, care conlucrează la producerea şi distribuirea unui acelaş articol. Aşa d. ex. sindicatul lucrătorilor minieri, uniunea patronilor minieri şi asociaţia comercianţilor de produse miniere alcătuesc împreună un grup corporativ al minelor, în speţă al cărbunelui. Statul fascist italian, încurajând formarea acestor grupe corporative, cărora le acordă o fiinţă legală, speră să poată ajunge astfel la realizarea unui echilibru între interesele diverşilor factori, care lucrează în aceeaş ramură de producţie.

In desbaterile lor, statul nu participă decât pentru a veghia ca interesul naţional să nu fie pierdut din vedere.

Rolul cel mai important al sistemului corporativ este de a restabili o armonie între cele două mari grupe de forţe producătoare: industria şi agricultura, al căror dezechilibru, determinat de progresele maşinismului, este pricina celor mai grave neajunsuri economice actuale. Neajunsurile acestea vor fi înlăturate — susţin adepţii corporatismului — atunci când se va produce, în sânul unui acelaş grup corporativ, o colaborare între producătorii agricoli şi industriali. Riscurile şi erorile de prevedere vor fi astfel mult micşorate şi corijate, evitându-se desechilibrul între producţie şi consumaţie.

Corporatismul (ca şi comunismul, dealtfel deşi cu totul pe alte baze) înţelege ca mecanismului economic orb tinzând la un echilibru automat prin jocul liber al forţelor economice antagoniste, să-i substitue, un echilibru, rezultat dintr'o ajustare conştientă.

Ca şi fordismul american, care s'a bucurat câtăva vreme de un oarecare succes, eşuând însă în cele din urmă în examenul unor condiţii mai dificile, tot astfel şi Statul corporativ, preconizat de doctrina fascistă, atrăgător în teorie, nu a reuşit să înlăture consecinţele formidabilei crize, care sgudue actualmente economia capitalistă.

F. V. MINOI-Galaţi.

Ce se înţelege în fond prin noţiunea de „justiţie".

Definiţia curentă a justiţiei, sau dreptăţii înţelege prin acest termen datoria moralei de a acorda fiecăruia ceeace i se cuvine. Evident, sub această formă, definiţia este vagă.

O formulă mai precisă a obligaţiei de justiţie ar fi următoarea: „Ce ţie nu-ţi place, altuia nu face!"

Din principiile dreptului natural rezultă datoria de justiţie, din dreptul scris, rezultă aceea de *echitate*, care este, întrucâtva, o justiţie convenţională. Aristot deosibea o justiţie *distributivă*, care consista într'o răsplătire proporţională a meritului şi o *justiţie comutativă*, a cărei regulă este pur şi simplu egalitatea, cum ar fi de exemplu schimburile şi cumpărăturile, în care nu se ţine de loc seama de calitatea persoanelor, ci numai de valoarea lucrurilor cumpărate sau schimbate.

Adesea se stabileşte o opoziţie între datoriile de justiţie şi cele de caritate. Primele ar fi exigibile, iar celelate ar rămâne nedeterminate.

In limbajul lui Platon, cuvântul justiţie nu înseamnă numai o virtute socială, ci şi una individuală şi anume acordul şi armonia celor trei elemente fundamentale ale sufletului.

Aceste trei elemente sunt raţiunea (a cărei virtute e ştiinţa), inima (a cărei virtute e curajul) şi pofta (a cărei virtute e temperanţa). De aci şi împărţirea Statului, în concepţia platoniciană, în filosofi, războinici şi artişti.

Justiţia domneşte în stat numai atunci când cele trei clase îşi îndeplinesc normal funcţiunile lor şi trăesc în armonie.

Leibnitz a definit justiţia ca o caritate a înţeleptului, adică o dragoste a aproapelui, luminată de o cunoaştere exactă a celor ce-i datorim.

Cronica Sahului

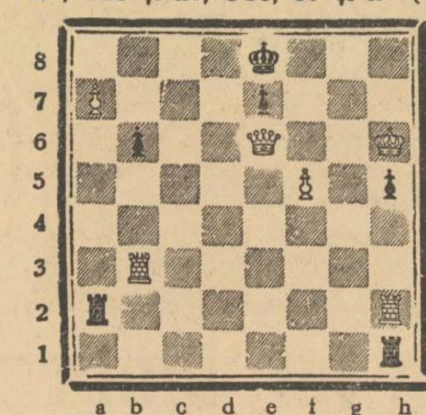
PROBLEMA No. 408

de **R. Leopold**

(Wiener Schachzeitung» 1931)

Negru:

Ré8, Ta2 şi h1, Pb6, é7 şi h5 (6).

Alb:

Rh6, Dé6, Tb3 şi h2, Pa7 şi f5 (6).

Alb joacă şi face mat în 3 mutări.

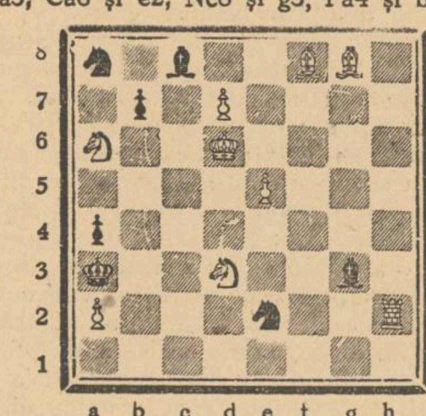
PROBLEMA No. 409

de **G. Brogi**

(«Il Problema» 1931)

Negru:

Ra3, Ca8 şi é2, Nc8 şi g3, Pa4 şi b7 (7).

Alb:

Rd6, T27, Ca6 şi d3, Nf8 şi g8, Pa2, d7 şi c5 (9).

Alb joacă şi face mat în 2 mutări.

PARTIDA No. 187

Jucată la Olimpiada de şah din Praga în ziua de 26 Iulie 1931.

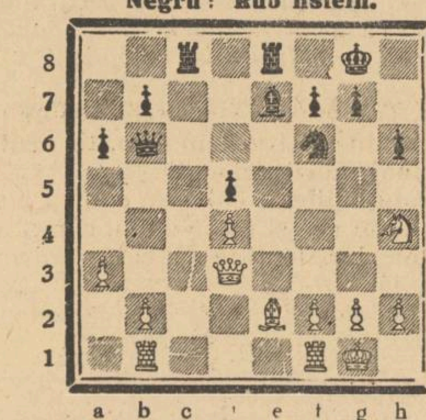
Alb: I. Kashdan, *(Statele-Unite)* — **Negru: A. Rubinstein,** *(Polonia)*

Gambitul damei

1. d2—d4, d7—d5; 2 Cg1—f3, Cg8—f6; 3. c2—c4, é7—é6; 4 Cb1—c3, Cb8—d7; 5. Nc1—g5, Nf8—é7; 6. é2—é3, 0—0; 7. Dd1—c2, mai bine ar fi fost Tc1. 7..... h7—h6; 8. Ng5—f4, c7—c5!; 9. c4×d5, c5×d4; 10. é3×d4, la d×é, d×c5 negrul ar obţine un atac superior; iar la C×d4, é5; d6, N×d6; Cf5, Nb4; Ng3, Da5 negrul ar avea o situaţie mai bună ca adversarul său. 10...., Cf6×d5; 11. Cc3×d5, é6×d5; 12. a2—a3, pierdere de timp; mai bine ar fi fost Né2 urmat de 0—0, 12...., Tf8—é8; 13. Nf1—é2, Dd7—f6; 14. Nf4—c7, Nc8—f5!; 15. Dc2×f5; schimbul de dame ar fi fost nefavorabil pentru alb, iar la Dc1 sau Dc3, negrul ar răspunde cu Dd7 cu ameninţarea puternică Tc8. 15...., Dd8×c7; 16. 0—0, Dc7—b6; la N×a3, alb ar fi răspuns cu Nb5. 17. Ta1—b1, Ta8—c8; 18. Df5—d3, a7—a6; 19. Cf3—h4? prin această nenorocită manevră

Situaţia partidei după a 19-a mutare a albului,

Negru: Rubinstein.

Alb: Kashdan.

Kashdan îşi periclitează partida. Calul stătea bine la f3, iar nebunul trebuia desvoltat prin Nd1 urmat dn Nb3; în acest mod alb ar fi egalat partida, 19...., Cf6—é4; 20 Ch4—f5, Né7—f6; 21. Tf1—d1, Tc8—c4; 22. Dd3—f3, Tc4—c8; mai bine ar fi fost Tc2, dar Rubinstein caută să câştige timp. 23. Df3—g4, Rg8—f8; 24. Né2—f3, g7—g6!; 25. Cf5—é3, la C×h6 ar fi urmat Tc7 (N×d4?; Dd7, Tc7; D×d5!) şi situaţia indepărtată a calului ar fi fost catastrofală pentru alb. 25...., Nf6×d4; 26. Cc3×d5, Nd4×f2+; 27. Rg1—f1?, Db6—b5+; 28. Nf3—é2, Db5—c6; 29. g2—g3, Nf2—a7; 30. Dg4—f4, Rf8—g7; 31. Tb1—c1, Dc6—é6; 32. Nc2—g4, Tc8×c1!; 33. Ng4×é6, alb era obligat să ia dama, căci altfel pierde calul din d4 sau nebunul din g4, 33...., Tc1×d1+; 34. Rf1—é2; Td1—d2+ şi alb abandonează.

ŞTIRI

Viaţa şahistă a Capitalei a luat un nou avânt graţie entuziasmului cercului de şah C. F. R. de sub valoroasa conducere a d-lui ing. A. Kery.

Acest cerc a înfiinţat o nouă secţie de şah în saloanele particulare ale cafeului „Wilson" din str. Mauriciu Blank (Doamnei) No. 19.

Manifestaţiile şahiste mai importante din acest nou sediu au fost un concurs rapid între câtiva maeştri şi un simultan dat de cunoscutul maestru Max Wechsler, manifestaţii obţinând un frumos succes.

Ing. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

CRONICA FILATELICA

Despre decolorarea timbrelor

Timbrele stampilate trebue să fie bine spălate (perfect curate) şi *libere de orice hârtii străine* de care au fost prinse.

Din nefericire nu toate mărcile se pot spăla, unele fiind nelavabile. Mărcile nelavabile, odată spălate se strică şi perd din valoarea lor filatelică.

Colecţionarii — în bună parte — nu pun preţ pe coloritul timbrului obliterat şi spălat; deşi decolorarea constitue un defect, iar un ast-fel de timbru trebue considerat de a 2-a calitate — aşa cum sunt socotite cele prost centrate, subţiate sau cu dantelura defectă.

Iată timbrele care sunt expuse să se strice la spălare: 1) timbrele noi, neuzate care îşi perd guma 2) timbrele în relief, 3) timbrele *stampilate* cu cerneală solubilă, de exemplu: *violetă*, 4) timbrele *surcharjate* cu cerneală solubilă (roşie sau violetă), 5) timbrele tipărite pe hârtie chromo (cretată) şi 6) timbrele tipărite cu cerneluri de anilină solubile.

Pentru a feri colecţionarii de mărci poştale, de neajunsurile despre care am scris, voiu indica unele timbre sensibile care nu pot fi spălate, timbre care fac parte din una din categoriile de mai sus.

Primele timbre ruseşti, îşi pierd culoarea fondului în apă.

Timbrele eglezeşti (1883) cele violete şi verzi (sau gris-verzi) şi cele ale coloniilor engleze, cele emise în anii 1890 şi în anii următori — toate aceste timbre devin după spălare de culoare verde galben — spălăcite complect...

In schimb începând cu timbrele tipărite în 1902 şi cele ce urmează în 1908 nu mai sunt executate în cerneluri *fugitive*. Urmează: primele două serii de timbre taxe braziliene, timbrele taxe ale Statelor-Unite 1894 şi 1895, timbrele Panama 1903 surcharjate în roşu şi Nicaragua surcharjate în violet, — timbrele Persia 1902 surcharjate în roşu.

Am mai putea reaminti; 1) un mare număr de *timbre rose* austriace, ungureşti, muntenegrene 1907, argentiniene 10 c. 1892 şi altele, 2) timbrele italieneşti violete (Victor Emanuel III), 3) *timbrele de culoare portocalie*, Ungaria 1900—1915 (şi cele pentru gazete), Anglia cu efigia George V, 4) Timbrele verzi turceşti, 5) timbrele brune belgiene — tipul Hoyoux — 20 c. şi cel de 10 fr. 6) Unele timbre româneşti au fost în ultimul timp tipărite cu cerneală de anilină foarte solubilă,... aşa avem seria „Cercetaşilor" care puse în apă îşi perd complect culoarea.

Lista s'ar putea complecta şi-ar prezenta un interes deosebit, colecţionarilor de la noi... Cu puţină bună voinţă şi efort din partea acelor pasionaţi, pe care i-am ruga să binevoiască a ne face şi nouă cunoscut.

ALDO.

A apărut No. 7—8

Viaţa Romînească

REVISTĂ LITERARĂ ŞI ŞTIINŢIFICĂ

Cu următorul sumar:

Gala Galaction: Papucii lui Mahmud.
Ion Pillat: Romantismul român
Gib. I. Mihăescu: O prelegere de Drept în aer liber.
Ion Sin-Giorgiu: Generaţia nouă în lirica germană.
Ion Minulescu: Intregire (versuri).
Ioan D. Gherea: Modă şi valoare în estetica literară.
Dr. S Irimescu: Congresul naţional de tuberculoză.
Knut Hamsun: Despre literatura rusă.
D D. Roşca: Despre o istorie a inteligenţei. (Incercări de lărgire a noţiunii de „raţional").
Demostene Botez: Călătorii (Egipet).
Petre Pandrea: Pauperizarea României în sistemul capitalist.
Al. A Philippide: Cronica literară (Consideraţii confortabile).
Mihai D Ralea: Cronica ideilor (Utopii)
C B.: Cronica muzicală (Ritm şi măsură).
M. Maievschi: Cronica socială (Planul quinquenal al Sovietelor).
P. Pd.: Cronica externă (I. Şi în Anglia uniune naţională. — II. Oscilaţiile raporturilor dintre România şi Germania).
P. Nicanor & Co.: Miscellanea (Populism literar. — Imprejurările din Germania. — Sfârşitul dictaturilor. — Ştiinţă şi subvenţii. — Cazul Hoover. — Revenim la arta mută. — Nufărul negru sau micul chip îngeresc. — Câţi îngeri sunt în cer. — Tandaler predicator. — „Generaţia artistă").

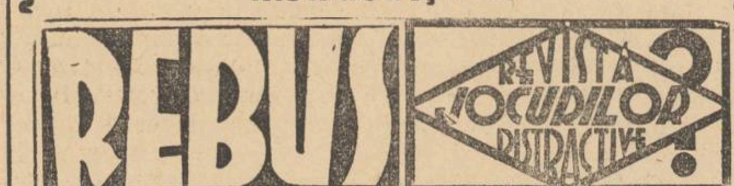
Recenzii. —Revista Revistelor. — Mişcarea intelectuală în străinătate.

PREŢUL 60 LEI

MILIOANE

de elevi, în străinătate, îşi ascut mintea, cetind revistele de jocuri intelectuale

La noi în ţară, singura publicaţie care întrece toate aşteptările, prin conţinutul ei amuzant şi instructiv, este

16 PAGINI **Preţul 5 Lei**

A APARUT:

DIN PROBLEMELE CULTURII EUROPENE

de N. BAGDASAR

Preţul 50 lei

Depozitul la Administraţia „Revistei de Filosofie", str. Rozelor 9, Bucureşti VI.

INDISCUTABIL PÂINEA HERDAN E CEA MAI BUNĂ

Cărţi şi Reviste

ERICH MARIA REMARQUE: Intoarcerea de pe front
trad. de Al. Philippide şi J. Byk

André Gide a spus undeva că singura carte franceză pe care n'ar fi putut-o scrie cu nici un chip un german este „Les Caractères" de la Bruyére. Aceasta fiindcă nemţii n'au simţul limitei psihologice, a profilului sufletesc bine şi precis determinat. Ei sunt apţi pentru muzica care confundă, nu pentru psihologia care diferenţiază.

Se poate spune, în senz invers, despre ultimul roman al lui Erich Maria Remarque, că n'ar putea fi scris, în nici un caz de către un francez. Arta franceză, chiar cea mai simplă, cea mai sinceră, e măestrită după un tipic retoric. Există totdeauna acolo ceva de demonstrat. Aranjamentul, „trucurile" sunt vizibile.

Sfârşitul e ticluit în vederea unei concluzii. Cărţile franceze au, aproape toate, un „parti-pris". In opere perfect realiste chiar, măcar un parti-pris de estetism, de umanitarism, de clasicism, de romantism etc.

Romanul lui Remarque n'are absolut nici o preocupare de concluzie şi nici un „parti-pris" Procedeul său nu e întru nimic deductiv; nu porneşte de la nimic preconceput. Arta sa nu e contaminată de nici o ideologie, de nici o voinţă de şcoală literară ori altfel. Totul e firesc, calm, limpede. Naraţia aminteşte numai de doi autori: de Tolstoi şi de Cehov. E de o obiectivitate absolută. Scenele tari sunt estompate şi prezentate parcă înadins banal, strecurate ca un fapt divers printre celelalte, fără vre'o semnificaţie deosibită de relief ori de pitoresc special.

Erich Maria Remarque

Autorul se fereşte grozav de loviturile de efect. Ce putea fi mai ispititor, pentru un autor care tratează tema întoarcerii de pe front decât sentimentalismul umanitarist. Dar şi acest accent lipseşte din intenţiile autorului. Aceasta nu înseamnă desigur că, fără voia sa, cartea nu are o tonalitate de adâncă umanitate. Autorul spune simplu, şi cu lipsa de emoţie a unui om abrutizat de patru ani de tranşee — (această *tonalitate anafectivă*, această indiferenţă caracteristică obosiţilor nervoşi constitue tot farmecul şi, în acelaş timp tot *adevărul* cărţii) în mod egal laolaltă lucruri importante şi semnificative ca şi lucruri lipsite de interes. Atitudinea, dacă există vreuna, e o pasivitate resemnată şi îndurerată. „Intoarcerea de pe front" e fără prea mari speranţe în suflet. E exodul unor cadavre morale, care văd, înregistrează, dar nu mai au rezonanţe în suflet.

Intâmplările care au urmat au confirmat lipsa de speranţe. Ele n'au putut stânge flacările stânse, pentru noi bucurii.

Cărţile mari sunt acelea din care rees o mulţime de constatări, parcă fără voia autorului „Intoarcerea de pe front", caleidoscop a vieţii germane de după război, revelează aspecte infinite ale vieţii omeneşti. E unul din cele mai remarcabile romane recente. Traducerea d-lor Byck şi Philippide a păstrat tonul exact, muzicalitatea ternă şi sobră a originalului. Şi au găsit în limba română formule tot aşa de fericite ca în limba autorului, pentru a ne sugera frumuseţile acestei minunate opere. — *Mihai D. Ralea.*

MIRCEA MARC: Pământ şi cer (Versuri)

Intr'o broşurică de treizeci de pagini, d. Mircea Marc publică multe lucruri diabolice de prost gust şi stupidităţi de felul acesta:

Cucue cucul; jalea-şi jeleşte
Doina doinînd-o flueru'n sus;
Toacă o toacă'n satul din vale,
Fumură fumul zarea'n apus.

Alături de aceste parascovenii, — găsim cu surprindere versuri pline de poezie.

Reproducem câteva strofe izolate:

Apoi tăcerea-şi prinde iarăşi firul
Incercuind o cruce frântă-aproape
Pe care-un Christ se tânguie de veacuri
Şi nu se'ndură nimeni să-l îngroape...
(Noapte crudă)

* * *

Pe scări de fum svârlite 'n grabă
Din coşuri vechi, dărăpănate,
Tăcerea 'ncearcă să coboare
Ca o iscoadă 'ntr'o cetate.
(Amurg)

* * *

Un drum, bătrân, urnit din valea
Topită'n neguri care pier,
Urcând din greu suişul culmii,
Târăşte satul către cer.
(Zori)

* * *

In creastă, sus, a prins să tune rar
Şi-o noapte, timpurie, vine'ceată
Tiptil ca un „Bau-Bau" lângă fereşti
Când tata-i dus şi mama-i supărată.
(Nani-nani)

* * *

Fug dealurile'n zare şi se rup
Din firul subţiratic al privirii
Ce s'a 'mpletit cu urma unui car
Sucită către zidul mânăstirii.

Pe ceru'nalt cu soarele pieziş,
Cerceaf curat făcut din pânză nouă,
Un cârd, ce-abia se vede, de cocori
Atârnă ca un ac cu aţa'n două.

Călduri ce cresc, tăceri ce cad
In trâmbe 'nvălurate de mătase...
Şi-un cuc, ca un ceasornic învechit,
In loc de „zece" bate numai „şase".
(Dimineaţa).

Când poţi să scrii *aşa*, — nu-i păcat să faci pe trăsnitul şi pe datu-dracului?... — *M. S.*

LOUIS RÉAU: Dictionnaire illustré d'art et d'archéologie
Ed. Larousse, Paris

Acum trei ani, Louis Réau a dat publicităţii un „Lexic poliglot al termenilor de artă şi de arheologie", în care se găseau, sistematic clasaţi, în douăsprezece limbi, cei mai însemnaţi termeni de artă.

Volumaşul sublinia sărăcia mijloacelor de cercetare în domeniul termenilor tehnici, — unica publicaţiune utilizabilă fiind „Lexicul" lui Adeline, învechit şi incomplect.

Dicţionarul lui Réau umple astăzi această lacună.

E o lucrare în care se găsesc nu numai termenii tehnici utilizaţi în arheologie, în artele plastice şi decorative, dar şi cei utilizaţi în muzică, în coreografie, şi în teatru.

O mulţime de expresii noui au intrat în limbă odată cu intensificarea cercetărilor preistorice, iconografice, etc., şi până acum nu se ştia unde se poate controla sensul exact al acestor cuvinte.

In dicţionarul lui Réau, fiecare articol începe cu o scurtă indicaţie etimologică; urmează apoi definiţiile clasate în ordine logică; în sfârşit, indicarea termenilor echivalenţi din italiană, spaniolă, engleză sau germană.

Unele articole sunt foarte desvoltate; de pildă, acela despre gravură ocupă o pagină întreagă. Deobiceiu însă, expunerile explicative sunt scurte şi concise. Cele mai multe sunt însoţite de gravuri care facilitează înţelegerea. Planşele, în schimb, nu au nici-un interes practic. Fac volumul mai agreabil de răsfoit, dar nu adaugă nimic la utilitatea lui. — *h.*

„Convorbiri Literare"

Numărul pe luna Septembrie cuprinde o contribuţie la studiul operei lui Ion Creangă, datorită d-lui Artur Gorovei.

Se ştie că cea mai bună cercetare a vieţii şi operii lui Ion Creangă ne-a dat-o d. Jean Boutière (La vie et l'oeuvre de Ion Creangă. Paris, Librairie Universitaire J. Gamber, 1930). In această lucrare, d. J. Boutière arată temeinic raporturile dintre povestirile lui Creangă şi folklorul universal, şi citează — între altele — variantele lui „Ivan Turbincă" în diferitele literaturi populare.

Tema populară a omului care, fiind protejat de Dumnezeu sau de Hristos, — îşi bate joc de draci şi de moarte şi ajunge la adânci bătrâneţe, e cât se poate de răspândită. La variantele citate de d. Jean Boutière d. Artur Gorovei adaugă alte două: una din folklorul Wenzilor, publicată în traducere germană de d. Berhard Schneider-Krawe, sub titlul „Der Schuster und der Teufel" (în „Dichtung und Welt", supliment al ziarului „Prager Presse" No. 45 din 1930) şi alta din folklorul italian, publicată de P. Vincenzi sub titlul „Leggende su Gesù Cristo e la Vergine (în „Rivista delle tradizioni popolari italiane" pe 1893).

In aceiaşi revistă, d. Gheorghe Adamescu continuă discuţia problemelor ortografiei noastre. Fără a recomanda soluţii definitive, d-sa relevă cele mai frecvente dificultăţi, dând sugestii care, la o viitoare discuţie a bietei noastre ortografii, vor trebui ţinute în seamă.

Analizând „Buchetiera dela Florenţa" a lui V. Alecsandri, d. C. Gerota subliniază calităţile şi defectele acestei povestiri romantice, care nu poate fi socotită ca o nuvelă din pricina lipsei obiectivităţii şi a slabei conturări a caracterelor.

D. Olimpiu Boitoş reproduce, din discursul de recepţie la Academia Franceză al d-lui Louis Madelain, pasajul în care sunt evocate momentele dramatice trăite de Robert de Flers, predecesorul său, pe frontul românesc.

Din însemnările zilnice ale lui Titu Maiorescu, se publică partea referitoare la încordarea politică înaintea conflictului cu Bulgaria (1-24 Iunie 1913).

D. Al. Tzigara-Samurcaş face o sumară descriere a Muzeului de Artă Naţională, redus deocamdată la trei secţiuni: ceramica, sculptura în lemn şi ţesăturile. Despre valoarea acestui muzeu vom mai vorbi.

Din istoria limbii mondiale

„Konversacia Gazeto" care apare în Olanda face un scurt istoric al limbii mondiale. Incă din cele mai vechi timpuri oamenii au simţit că e o mare nenorocire faptul că există în lume atâtea limbi felurite. Chiar Biblia spune că diversitatea limbilor este o pedeapsă a lui Dumnezeu. Şi poeţii antici, cântând fericita „epocă de aur", spun că în acea vreme toată omenirea avea o singură limbă.

In timpurile vechi oameni clar-văzători au visat o limbă, universală şi în epocile mai noui filozofi mari, ca de pildă Bacon, Comenius, Descartes, Leibniz, s'au silit să elaboreze sisteme de limbi sau scrieri universale.

Se cunosc în totul 311 proiecte de limbă mondială, făcute până în 1929. Proiectele sunt diverse: 1) Limbi cifrate sau cu imagini; 2) Limbi complect inventate şi 3) limbi făcute pe baza limbilor naţionale. Primei grupe îi aparţin acele proiecte, care nu propun o limbă adevărată, vorbitoare, ci numai o scriere asemănătoare celei chinezeşti, în care fiecare cuvânt are o imagine sau un semn deosebit. Aceste semne fiecare popor le-ar citi în limba sa proprie. După cum azi aceleaşi cifre arabe 1, 2, 3 etc. fiecare popor le citeşte altfel în limba sa. Există asemenea proiecte în care fiecare cuvânt are un număr şi dicţionare speciale pentru diverse limbi arată înţelesul lor. Aşa, de pildă, dacă găsesc în dicţionarul meu că cifra 21 însemnează „alb", 22 = negru, 143=mănâncă, 527=pisică şi 863=lapte, înţeleg uşor fraza: „22, 527, 143, 21, 863".

Grupei a doua îi aparţin limbile vorbitoare, ale căror cuvinte nu seamănă cu cele ale limbilor naturale, ci autorul le-a făurit în mod arbitrar prin combinarea literelor. Arătăm aici cea mai interesantă limbă din această grupă: Solresol, al cărui autor a fost francezul J. F. Ludre (1787—1862). Baza limbii „Solresol" este numele notelor muzicale: do, re, mi, fa, sol, la, si. Toate cuvintele sunt combinate din aceste 7 silabe. Iată câteva exemple:

si=da	dore=eu	redo=al meu
do=nu	domi=tu	remi=al tău
re=şi	dofa=el	refa= al său

doremi=zi	domisol=Dumnezeu
dorefa=săptămână	solmido=dracu
doresol=lună	sollasi=a se urca
dorela=an	silasol=a coborî.

Limba „Solresol" era imperfectă şi complect incapabilă pentru întrebuinţare, dar ideea era interesantă şi spirituală, căci cuvintele puteau fi nu numai scrise şi vorbite, dar şi cântate din gură sau cu instrumente, sau fluerate. Apoi se putea scrie pe linii ca note muzicale sau înlocui cu cifre, de pildă: doresol=125. Cuvintele mai puteau fi exprimate prin şapte culori diverse sau prin semnale. Solresol avea în total 11.732 cuvinte (7 cu o singură silabă, 49 cu două, 336 cu trei, 2268 cu patru şi 9072 cu cinci silabe).

Pentrucă limbile complect inventate erau cu totul imperfecte şi cuvintele lor imposibil de reţinut, începură să înţeleagă că o limbă internaţională trebue să fie asemănătoare limbilor existente şi întrebuinţate. După acest principiu s'au născut limbile din grupa a treia (de ex: Langue bleue, Latino sine flexione, Langue nouvelle, Novilatin, Pasilingua, Idiom neutral, Esperanto ş. a.).

Intre grupa a 2-a şi a 3-a putem pune limba „Volapük", cea mai cunoscută şi izbutită înainte de Esperanto. Autorul ei a fost preotul catolic I. M. Schleyer (1831—1912). Cuvântul Volapük vine din limba engleză (world=lume şi speak=limbă). Gramatica era foarte simplă şi uşoară şi cuvintele puteau fi formate uşor cu ajutorul sufixelor. Dar această limbă nu era îndeajuns de naturală. De pildă numele continentelor în Volapük: Yulop=Europa, Silop=Asia, Fikop=Africa, Melop=America şi Talop=Australia. In aceste cuvinte silaba ultimă „op" este sufixul pentru a desemna continentele. Prima silabă este luată din cuvântul original. In Volapük nu există litera „r", căci chinezii nu pot s'o pronunţe uşor. In loc de „r" este pretutindeni „l". Deaceea America este nu Merop, ci Melop.

Iată textul rugăciunii „Tatăl nostru", în limba Volapük:

„O Fat obas, kel binol în stils, paisaludomöz nem ola! Kömonöd monargän ola! Jenomöz vil olik, äs in sül, i su tal! Bodi obsik vädeliki givolös obes adelo! E pardolös obes debis obsik, äs id obs aipardobs debeles obas. E no obis nindukolös în tentadi; sod aidalivolös obis de bad. Jenosöd!"

După insuccesul limbii Volapük apăru limba Esperanto, ca o limbă mondială ideală în comparaţie cu toate celelalte proecte. După Esperanto s'au mai făcut câteva sisteme de limbi universale (de pildă Ido, Interlingua, Occidental, Novial), dar practica arată că prin Esperanto problema limbii mondiale pentru epoca noastră este rezolvată.

Supunere şi anonimat

Bonaparte avea despre disciplina soldatului rus o părere excelentă. Zicea: Rusului, după ce-l împuşti, trebue să-i porunceşti să cadă la pământ; altfel, rămâne în picioare.

Intr'o zi, pe Nicolae I Pavlovici îl urmărea pe stradele Petersburgului o mulţime de norod care-l ameninţa. Deodată ţarul se întoarse în loc şi strigă: In genunchi! — Şi mulţimea căzu în genunchi.

Un străin care asista, în 1822, la execuţia unor criminali prin roată, povesteşte: unul dintre torturaţi, în culmea chinurilor, ridică un braţ şi-şi şterse fruntea. Câteva picături de sânge căzură atunci pe roata de care era legat; omul ridică braţul încă odată şi şterse, cât putu urmele de sânge (relatat de Waliszewski în cartea sa despre Petru cel Mare).

Anecdotele nu probează, dar ilustrează. Reţinem adevărul că poporul rus a făcut, în zilele noastre, o deosebit de straşnică şcoală de supunere. Vremea de faţă începe a se închina disciplinei. Statele-Unite ale Americei şi Rusia, deci societăţile cele mai reprezentative astăzi, fac disciplinei un cult feroce. Generalizarea cazărmii peste toată viaţa morală, o întâmplare de atâta vreme prezisă cu teamă şi hulă de către filosofii culturii, începe a fi realitate înfloritoare. Şi model. Se întronează cultura poliţienească; şi se dovedeşte că erau nişte întârziaţi acei care, până la război, râdeau sau se indignau de disciplina prusiană. Nu înţelegeau că aveau înainte un americanism german. Tradiţia militară a Prusiei venea să coincidă, necesar, cu cerinţele imperioase ale spiritului capitalist, pe punctul extrem unde acest spirit se face una cu socialismul.

Şi se impune să amintim aici, că istorici moderni ai reformei religioase se ocupă, semnificativ, să arate legături, până acum ignorate, între spiritul protestant şi naşterea capitalismului. Se descopere astfel o relaţie interesantă cu deosebire, între o evoluţie religioasă şi morală, şi o transformare socială care pecetlueşte o epocă.

* * *

Pornirea spre supunere e veche; înţelesul ei, adânc şi larg

Când Spinoza şi-a publicat *Etica* neiscălită, el întrupa una din schimbările cele mai mari căreia pare destinată specia noastră. Atrofiarea până la nimicire a vanităţilor individuale va fi fapta mare prin care animalul uman se va izbăvi de primitivitate.

In credinţele şi gusturile noastre morale din timpul celor câteva mii de ani de viaţă civilizată, a persistat şi s'a întărit statornic un sistem de norme care, laolaltă poruncesc individului rezervă şi obiectivitate. Invăţătura creştină, peste care nu se poate trece, semnifică scoaterea omului din mizeria dobitocească. Purtarea stăpânită, rezerva elegantă, pe care ni le-au lăsat moştenire vie cavalerismul şi stilurile de viaţă născute din el, sunt un corelat necesar al cugetului curat şi umil, principiu descoperit acum două mii de ani prin revoluţia evanghelică, într'un moment de grosolană superficialitate a lumii europene.

Eul pe care creştinul Pascal îl proclamă *haïssable,* nu e alta decât organizarea sub presiune socială a lăcomiilor animaliceşti. Este *eul* mitocănesc. Evaluată omeneşte, această afirmare a individualităţii primitive, apare ca expresia unor neputinţi. Ea rezumă spaimele şi speranţele unei naturi sărace, care trăieşte la limită, gata în fiece clipă să alunece în parasitism sau în violenţă fricoasă. Acolo se oglindeşte chipul rău şi sperios al fiinţei slăbănoage, în a cărei îngustime păcătoasă nu e loc pentru generozitate.

Eul înfierat de Pascal se desgolise scandalos în lumea aceea care se glorifica perpetuu de a fi descoperit „les bonnes façons". Se întindea pe atunci cu o atenţie exagerată şi deci stângace un văl pretenţios peste nişte contururi tăiate încă din topor. A fost un caz clasic de transparenţă ruşinoasă. La Rochefoucauld s'a desfătat genial în faţa acestei comedii istorice, unic savuroasă, şi a extras din ea o interpretare a animalului civilizat, pe care nici un observator altul nu a egalat-o. Ii plăcea agerului gentilom să-şi adăpostească sub autoritatea Părinţilor Bisericii „maximele", care supără, ca un joc maliţios cu vârful acului, susceptibilităţile convenţionale ale tuturor mediocrilor vicleni sau nerozi. In această alipire de autoritatea literară eclesiastică trebuie să vedem mai mult decât o cochetărie sau o prudenţă de epicurian „frondeur". Adevărat: uriciunea eului practic este o descoperire specific creştină. Umilinţa ca principiu şi metodă, îşi găseşte aici numai înţelesul suficient. Esenţa învăţăturii evanghelice, cu derivatele ei istorice, provoca cea mai ciudată răsturnare a fiinţei practice. Era o călcare în picioare a omului animalic, atunci când animalitatea se simţea, tocmai, definitiv deghizată sub ornamentele vanităţii hipertrofiate în viaţa de turmă. Creştinismul avea menirea să ne întoarcă spre singurătatea spiritului. Invăţătura nouă — cea mai nouă şi mai surprinzătoare din câte s'au ivit vreodată — rupea măştile sălbăticiunii îngâmfate, silind-o să se vază, să se judece, aşa cum vede şi judecă fenomenele ce-i sunt cel mai simplu duşmănoase. Ciudăţenia sublimă a creştinismului, aceasta a fost: el a descoperit condiţiile definitive ale obiectivităţii. Umilinţa, deci strivirea fiinţei practice, este aparatul de purificare ce, din energiile primitive are a scoate paradoxala fiinţă specific umană.

* * *

Nici cărturarii nu-şi amintesc deajuns că, în două rânduri, omul şi-a dat învăţătura umilinţei. In acest punct creştinismul s'a întâlnit, în o coincidenţă profundă, cu ştiinţele exacte. Evanghelia cu astronomia şi biologia nouă, altminteri înduşmănite secular, se întâlnesc pentru a spulbera îngâmfările animalului metafizic şi retoric. Astronomia a pus la locul său pământul, într'un colţ oarecare al lumii; zoologia evoluţionistă a pus la locul ei specia, fără nici un respect exceptator; iar evanghelia, cu blândeţe înverşunată, distruge vanităţile imbecile şi sterpe ale individului social.

Cei ce nu iau bine seama, au văzut, deopotrivă, în evanghelie caşi în ştiinţa nouă, numai nişte concluzii pesimiste — cum se zice —; şi au căutat pompoase argumente şi consolări într'un idealism retoric vag şi antic. Simplismul literar al culturii clasiciste nu are mijloace pentru a distinge enormele puteri de prefacere pe care le-au deslănţuit în răstimpuri mari, atât criticismul etic cuprins în evanghelie, cât şi acel metafizic cuprins în ştiinţele nouă ale naturii.

Insăşi această întâlnire, la depărtări atât de mari în timp caşi în doctrină, a creştinismului cu ştiinţa, pentru a stârpi în specia noastră optimismul pueril şi trândav al primitivităţii, este un semn că avem în faţă o manifestare a unei logici imanente a vieţii istorice. Evanghelia, Copernic şi Darwin, ne arată aceiaşi cale de prefacere a spiritului şi a sufletului. In această cale nu are loc nietzscheismul pe înţelesul cârciumarilor ambiţioşi, pe care-l popularizează cu patos de bâlciu, în apucături efemere, o caracudă literară care nu înţelege niciodată nimic, şi totdeauna vorbeşte foarte tare.

* * *

Mai vizibile decât operaţiile sistemelor morale, ni se arată efectele tehnicei şi ale economiei asupra omului actual şi viitor. Tehnica nouă leagă pe individ de complexe mari, deşteptându-i tot mai tare conştiinţa unei continue colaborări. Stăpânul şi superiorul obraznic şi leneş apare ca o rămăşiţă socială care agonizează. O vreme care, mai mult decât oricare alta, cere producere, şi în locul vechii hrăpiri impune pretutindeni creaţie, nu preţueşte în individ decât destoinicia efectiv rodnică. Crearea nu e posibilă decât prin supunere către obiect, prin solidarizare cu producătorul celălalt, prin negarea fiinţei practice şi absorbirea în complexe sociale determinate de scopuri obiective. Talentul, şi energia care-l valorizează, sunt de acum valoarea centrală, şi nu căpităniile cu emulaţiile lor deşarte. Pus în legătură cu lumea întreagă, individul actual şi viitor nu mai are putinţa de a se umfla parazitar, de a se cocoţa, cum putea face în nişte comunităţi strâmte şi în tot felul sărace. Stimulul nu şi-l va găsi acum decât în el însuşi, şi numai cu el însuşi se va putea întrece. Gaşca protectoare, cuibul selecţiunilor deandoaselea, trebuie să piară. Acestea, de mult anticipate şi prevestite în teorie, visate de moralişti şi consfinţite de eleganţa esteticei sociale, vor fi de acum fapte, elemente determinante ale vieţii istorice. Astfel, seniorul de curte, când îşi impunea ca lege de bun gust să nu-şi înceapă vorba cu *Eu*, să nu-şi despoaie biografia, să nu-şi ţipe meritele în faţa oamenilor, şi, cum spune exact şi frumos vorba franţuzească, — *s'effacer*, realiza aceiaş intenţie de transformare a speciei caşi înţeleptul Spinoza când nu-şi iscălea cartea. Şi este hotărâtor că această intenţie a fost luminată şi servită de întâmplările cele mai caracteristice şi mai energice ale spiritului de douăzeci de veacuri încoace.

PAUL ZARIFOPOL

INSEMNĂRI

Arthur Schnitzler

Prin moartea lui Arthur Schnitzler literatura austriacă a pierdut încă un scriitor din marea generaţie care a dat şi pe Hugo von Hoffmannsthal şi pe Peter Altenberg, morţi în cursul ultimilor ani.

Activitatea literară a lui Schnitzler datează din epoca dinainte de război, între 1890 şi 1915 (era născut în 1862). O activitate intensă: dramaturg, roman-

Arthur Schnitzler

cier, nuvelist, Schnitzler a încercat cu succes toate genurile literare, reuşind să dea în toate opere de primul rang.

Fiu de medic, medic el însuş, Schnitzler aduce în analiza pasiunilor omeneşti — a amorului în special — o probitate de om obişnuit cu metodele ştiinţifice de investigaţie. Această fineţe de analiză Schnitzler o punea în slujba unui excepţional talent de scriitor. Schnitzler este un artist al frazei scrise. E stăpân pe mijloace de expresie inedite şi de o puternică originalitate, care îl fac câteodată să execute adevărate tururi de forţă. Aduceţi-vă aminte, între altele, de „Fräulein Else", o nuvelă lungă, plină de cele mai tragice peripeţii şi care este aproape în întregime un monolog. Inainte de James Joyce cu romanul lui „Ulise", Schnitzler a practicat monologul interior. In opera lui se pot găsi deasemeni motode de investigaţie interioară care amintesc pe Proust — înainte de Proust.

Tema obişnuită a pieselor, nuvelelor şi romanelor lui Schnitzler („Anatol", „Liebelei", „Sterben", „Der Weg ins Freie", etc.), rămâne amorul cu toate complicaţiile, corolarele, derivatele şi deformările lui. Inainte ca Freud să fi fost la modă, Schnitzler a atacat în opera lui problema sexualităţii. Una din piesele lui celebre (dar nu cele mai bune) „Reigen", scrisă acum douăzeci şi cinci de ani, e brodată pe tema atracţiei sexuale, care, covârşitoare şi atotputernică, hotărăşte, în ultimă instanţă, toate faptele noastre. Intr'o vreme când ipocrizia sexuală domina întreaga societate, Schnitzler a putut trece drept un revoluţionar al moralei curente şi un cinic. De fapt — ne putem da seama acum — a fost doar un om îndrăzneţ şi îndrăgostit de adevăr. A desvăluit câteva adevăruri şi a pus la punct câteva „malentendu"-uri. A insistat cu îndârjire asupra unor chestiuni socotite ca „delicate". Şi, mai ales, a insistat asupra acestor chestiuni cu o infinită delicateţă şi cu un tact admirabil.

Spre deosebire de Frank Wedekind care e un obsedat al sexualităţii, brutal, crunt, sarcastic şi crud, Schnitzler rămâne mereu în cadrul unei perfecte eleganţe de gând şi de stil. Ştie să descrie cele mai obscene lucruri fără pic de vulgaritate.

Opera lui Schnitzler are, pentru cititorul de astăzi, un farmec în plus, pe care i-l dă epoca în care a fost scrisă şi societatea pe care o zugrăveşte: epoca dinainte de război şi societatea vieneză de acum un sfert de secol. O epocă şi o lume dispărute pentru totdeauna şi care, retrăite în opera lui Schnitzler, dau lecturii lui un pitoresc deosebit şi o rezonanţă puţin cam tristă.

Acest pitoresc şi această rezonanţă asigură de pe acum operei lui Schnitzler şansa să dureze încă multă vreme. Iar în analiza pasiunilor omeneşti Schnitzler va rămânea mereu un maestru vrednic de încredere şi, — alături de Stendhal şi Proust, un ghid delicios şi subtil în labirinturile dragostei. — *Al. A. Philippide*

Amănunt ştiinţific

Cetim în revista „Vremea":

Un om tăcut e-o peşteră săpată
de ape nevăzute şi sărate,
cu taină şi răcoare afumată.

Parcă-i vorba de-o analiză medicală..

problema cărţii

Reproducem următorul pasaj dintr'un articol al d-lui I. A. Bassarabescu, publicat în „Scrisul nostru":

„In ţara noastră, unde numărul analfabeţilor e covârşitor încă, mistificatorii cărţii găsesc un minunat teren de speculaţie printre naivi. De aci, o mulţime de reviste, necontrolate de nimeni, pentru copii, broşuri pentru domnişoare, volume pentru domni şi doamne: un vast şi mănos câmp de afaceri.

Nu putem lăsa pe mâna copiilor, fără urmări grave, ori ce fel de scrieri, pentrucă nu se ştie dacă, în momentul când un băiat, deschizând textul pe care unchiul sau mătuşa i l-a adus în dar de ziua lui, nu deschidă — fără să-şi dea seama — şi cel dintâi capitol al unor sentimente, care vor avea înrăuriri mari asupra vieţii lui de mai târziu. Părerea mea e că trebuie să supraveghiem de aproape lectura copiilor noştri şi să le procurăm la început cărţi sincere, basme cu Ilene şi cu Feţi-Frumoşi, care să-i apropie treptat de viaţa reală şi să le formeze gustul mai întâi printr'un optimism cules din împărăţia frumosului: pentru-ca să le rămâie intuiţia că, în dosul aparenţelor înşelătoare ale realului, mai stă ascuns un al doilea adevăr, în care vor putea găsi la nevoe mângâerea eternităţii.

Da; trebuie să ne înarmăm încă din copilărie cu inelul fermecat al idealului şi al credinţei şi să ne deprindem din vreme să-l mânuim cu îndemânare, pentru-ca să ne folosească în momentele grele ale vieţii.

Citeam de curând că în Franţa se ventilează ideia de a se face prelucrări din operele clasicilor greci pe înţelesul copiilor. In biblioteca acestora — alături de cărţile distractive — se simte lipsa operelor interesante ale literaturilor străine.

Şi când ne gândim că la noi, dacă ne-ar trece prin minte la un moment dat să facem percheziţie în ghiozdanul elevilor şi mai ales al elevelor noastre de curs secundar, ne-am îngrozi văzând la ce nivel se coboară gustul cititului printre copii: fascicule cumpărate dela chioşcuri, cu ilustraţii în culori vii pe copertă, cu titluri fioroase sau ademenitoare.

Dar acest soiu de marfă îşi găseşte un număr considerabil de clienţi şi printre cititorii maturi: E destul să urmărim ceea ce se citeşte în lumea muncitorilor şi a micilor funcţionari de ambele sexe. Iată-i, prin urmare, pe librarii serioşi puşi în inferioritate faţă de vânzătorul de gazete. Iată-l şi pe editorul demn expus zâmbetelor compătimitoare ale speculantului, care împrăştie cu nepăsare, din umbră, pe hârtie inferioară şi cu un tipar strident, traducerile cu care îmbolnăveşte o întreagă clasă socială, agravând conştient criza cărţii..."

Curiozităţi

Intr'o publicaţie găsim următoarele modele de versuri şi de proză:

Fraze pentru mine

daţi-mi o garderobă să ascund sufletul
de intemperiile vremii
de-acolo fără nici o frică
să atac moartea
cu săgeţi equatoriale ieşite
din marginea creerului mare.
distrugeţi-mi simţurile joase
ca să văd cum îmi stă;
luaţi-mi vederile
să-mi apară marea lumină, o scintee;
spargeţi-mi timpanele ca să pornesc
o altfel de propagandă contra sunetului.
desgropaţi-mi mormîntul
şi vînturaţi-l la lumina soarelui;
din el vor ţîşni ideile preponderente
ce i-au servit lui Dante Alighieri
pentru construcţia fizică a fantezismului său.
rupeţi-vă în două:
o parte daţi-o cîinilor
iar una pămîntului,
care va prospera mai repede?

* * *

Suflete

Domnişoară. *Vă întrebaţi ce rost au toate acestea, simpt o plăcere deosebită, nebunească dacă voiţi să-i spuneţi aşa, să las pe om în nedumerire în perplexitate, desfigurat intelectualiceşte, crispat de aşteptare, ingrozit de răcnetul leului în pustiu, asurzit de ciocnirea pământului cu luna, îngheţat la — 273° c. transfigurat de patima dragostei dusă la paroxism pe pieptul iubitului, îngropat de viu.*

Cine sunt colaboratorii revistei? Nişte suprarafinaţi, care sufăr de neurastenia marilor oraşe mecanice? Deloc! „Trăsniţii" sunt d-nii Copoiu, Tîrbescu, Didulescu, etc.

Deci... nişte zdraveni flăcăi de ţară, care — după o zi de coasă, încheiată cu o sîngeapă de rachiu de drojdie — îşi iau mutre de plăpânzi cocainomani.

Nu vă şade!

Nedumerire

In volumul de versuri „Evadări în senin", semnate N. V. Capsali, — am găsit câteva strofe care ne-au oprit atenţia.

Astfel:

...Iar tu să mi te laşi în braţe alene
Şi nici un colţ nesărutat rămână.

Apoi, să mă săruţi şi tu pe mine
Pe ochi, pe păr, pe gură şi pe frunte
Şi, fără nici un fel de amănunte,
Să te sărut şi eu la fel, pe tine.

„Şi nici un colţ nesărutat rămână" — pricepem... şi încă foarte bine.

Dar ne-a încurcat „fără nici un fel de amănunte", care-i în contradicţie cu sărutările de mai sus.

In orice caz, păcat că volumul, care-i ilustrat, n'are poză tocmai la pagina aceasta... — *M. Sevastos.*

Iar revistele provinciale

Toamna, în provincie, este mult mai evidentă decât în oraşele mari. In marile metropole toamna trece — ca toate anotimpurile, dealtfel — aproape neobservată. Doar câteodată, duminica, citadinul rătăcit din întâmplare prin vre-un parc, îşi dă seama că frunzele au îngălbenit şi pajiştile au început să pleşuvească. Dar e o impresie trecătoare şi lipsită de rezonanţă, înăbuşită repede de vuetul străzii şi larma claxoanelor.

In provincie toamna participă direct la viaţa lăuntrică a individului. O întâlneşti pretutindeni, în pragul casei, în grădina din faţa casei, pe uliţa rău pavată cu smocuri de iarbă răsărite printre pietre, în văzduhul neintoxicat de benzină, pe cerul larg prăvălit deasupra caselor scunde, în frunzele care dansează pela colţuri de stradă, în clopotele de vecernie, în croncănitul ciorilor, în pâlpâirea somnoroasă a felinarelor — pretutindeni şi, înainte de toate, în suflet şi în gânduri.

Totuş, tihnită toamnă de provincie, atât de poetică în aparenţă, cine se lasă amăgit de falşa ta poezie şi de pitorescul tău ieftin, greşeşte cumplit! Ascunzi în tine nepreţuite tezaure de prostie şi mediocritate. Scriitori mari ţi-au scos la iveală putreziciunile latente şi adevăratul tău aspect. Noi ne vom mulţumi, în aceste rânduri, să vorbim numai despre revistele care apar în atmosfera ta paşnică şi calmă.

Intr'adevăr, cine spunea că nu mai apar reviste noui? Zilnic, în aceste luni de toamnă, ne sosesc la redacţie tot felul de fiţuici, în diferite formate, când pătrate, când rombice, când triunghiulare, câteodată aranjate ca nişte prospecte turistice pliante, alteori desfăcându-se ca o armonică, cu titlul când în josul paginei, când la spate, când pe pagina dela mijloc. Redactorii lor dau, în orice caz, dovadă de imaginaţie tipografică.

Conţinutul acestor fiţuici? Intotdeauna lamentabil. Au titluri, ce e drept, alese pe sprânceană: Vraja, Straja, Mreaja, Balsamul, Sincopa, Vârtejul şi aşa mai departe. Din literatura pe care o conţin aceste reviste am avut de multe ori prilejul să dăm savuroase extrase în această rubrică.

Mărturisim totuş, că e lucru de mare mirare că, pe aceste vremuri de curbe de sacrificiu, de falimente şi de şomaj, se mai găsesc oameni care să scoată asemenea reviste şi tipografii care să le tipărească. O fi şi asta o formă de idealism! Poate e o boală ciudată care bântue prin provincia cu viaţa tihnită! O nevroză specială, care se declară toamna! In orice caz e o formă acută — şi cea mai caracteristică — a maniei literare — manie de care nu sufăr numai junii redactori ai revistelor provinciale!

Dacă am fi siguri că această manie — inocentă, în fond — ar putea feri pe oameni de alte păcate mai serioase — nu ne-am mai osteni să o ironizăm. Dar nu suntem sigur deloc că această manie împiedică pe cei care sunt apucaţi de ea să fie în acelaş timp contaminaţi şi de alte boale sufleteşti mai abjecte.

Nu — tihnită toamnă provincială nu merită din partea noastră nici o clipă de înduioşare. Chiar dacă ne-a fost dragă altădată, astăzi ne vedem siliţi s'o repudiem ca pe o metresă nevrednică şi decăzută... — *Ph.*

Un premiu literar de 5000 lei

Hotărât, e timpul concursurilor.

Hotărît, e timpul concursurilor.

un potret literar cu subiect cinematografic. E vorba de caracterizarea unei vedete cunoscute de public. Dimensiunile portretului sunt limitate la o coloană a revistei „Cinema".

In adevăr, cum era şi de aşteptat, concursul acesta este organizat de revista de specialitate „Cinema", care ţine să arate, ceia ce se ştie de mult în alte ţări, că între cinematograf şi literatură există legături din cele mai strânse.

Toate amănuntele privitoare la acest interesant concurs se găsesc în numărul revistei „Cinema" cu data de 1 Noembrie.

Mărunte

— Tăbliţa pe care-i scris numele străzii Matei Millo, arată data morţei marelui actor 1894, iar adevăratul an este 1896.

— A apărut No. 20 al revistei politice „Incotro?". Printre altele — „D. Duca în halat şi papuci".

— „Ţărănismul" No. 40 cuprinde variat material politic şi cultural.

— Cu toată depresiunea economică, s'au înfiinţat în Anglia, în cursul toamnei, patru edituri noui.

— Din amintirile talentatului scriitor rus B. Korsak, care cuprind anii 1914-1924, a apărut, la Paris, volumul al V-lea şi penultimul. *„In lagărul alb"* (*„U belăch"*) este o frescă imensă a războiului mondial şi a războiului civil, care se încheie cu odiseia tragică a armatelor voluntare.

— Fosta secretară a lui Georg Brandes, d-ra Getruda Rung, a publicat un volum de amintiri despre marele critic danez.

— Faimosul colonel englez T. E. Lawrence, aventurier şi spion, autorul celebrelor memorii *„La révolte dans le désert"*, a scos dăunăzi o carte nouă intitulată *„Apocalips"*.

Talentatul scriitor englez analizează revelaţiunile sfântului Ioan Evanghelistul, făcând dovadă de o erudiţie mare istorică şi cunoaşterea profundă a diferitelor religii din Orient.

— La Londra a apărut volumul al 9-lea al scrisorilor reginei Victoria. Acest volum cuprinde scrisorile din anii 1891—1895. Regina Victoria vorbeşte despre asasinarea preşedintelui Rejublicii franceze, Carnot şi despre suirea pe tron a ţarului Nicolai al II-lea.

Bibliografie

ION MINULESCU: *Bărbierul Regelui Midas*, Editura „Naţionala" S. Ciornei, Bucureşti. Preţul 45 lei.

LIVIU REBREANU: *Metropole*, Editura „Cartea Românească", Bucureşti, Preţul 90 lei.

HARRY TRAMP: *Inelul fatal* (Roman), Editura „Cartea Românească", Bucureşti, Preţul 90 lei.

La îmblânzitorul de fiare

— Asta-i animalul care mi-a făcut rana cea mai gravă.

— Te-a muşcat?

— Nu. M'am împiedicat în blana asta când m'am dat jos din pat şi m'am isbit cu capul de oglindă.

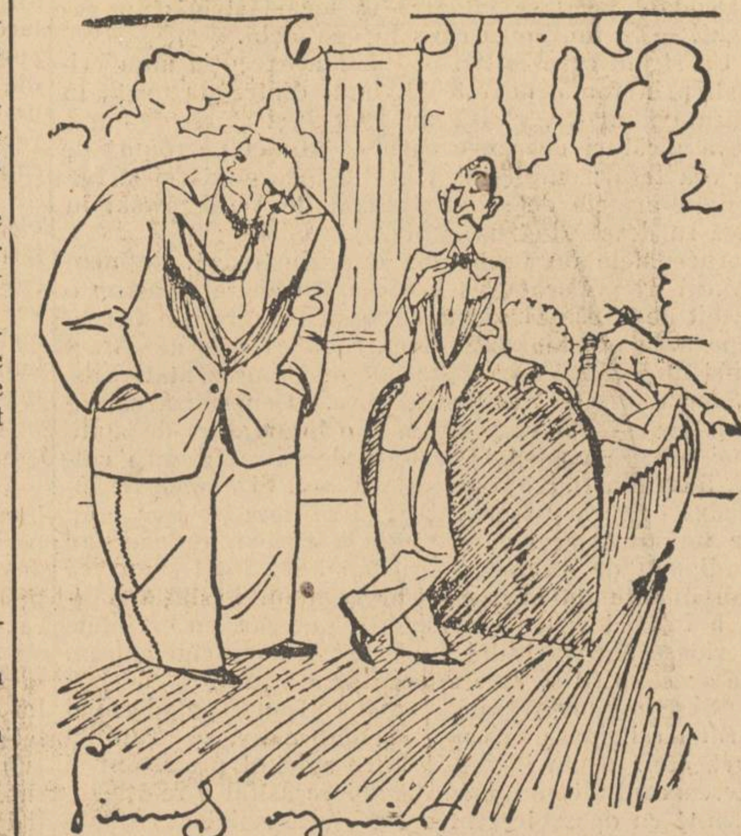
Soluţia

— Atâtea bagaje! Şi trebue să pun pe fiecare adresa...

— Poţi s'o pui numai pe primul colet. Iar pe celelalte scrie: *idem*. Şi merge...

Intenţii serioase

— Aşa? Faci curte fiică-mii! Dar cel puţin ai intenţii serioase?

— Fireşte! Crezi poate că mă însor de plăcere?

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SARINDAR) No. 7—11

ANUL X. SERIA II-a. - No 570

10 PAGINI

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINATATE

Duminică 8 Noembrie 1931

Adevĕrul Literar şi Artistic

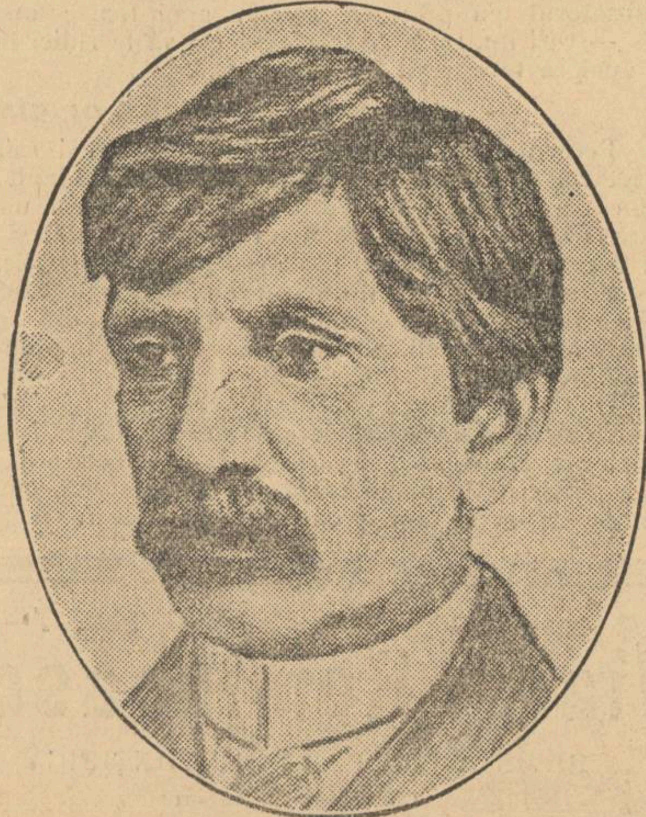
FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897 | CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

Acolo s'ar fi cuvenit să fie mormântul lui Vlahuţă

Acum vreo douăzeci de ani — aşa dar în preajma morţii lui I. L. Caragiale — Nestorul literaturii româneşti, dacă nu ca vârstă dar ca suflet şi ca meritată reputaţie, era Alexandru Vlahuţă. Straniu, zbuciumat şi pesimist în tinereţe, amicul şi discipolul lui Eminescu săvârşise o fericită evoluţie sufletească. Era acum spre bătrâneţe, împăcat cu viaţa, potolit şi înţelept şi un adevărat preot al altarului prieteniei.

Cu totul altfel de cât Caragiale, Vlahuţă iubea pe confraţii tineri şi pe toţi câţi, în literatură şi în artă, în genere, dovedeau nu numai dor de ascensiune ci şi oarecare talent. Cred că pe la 1904—905 s'a aşezat lângă gara Gugeşti, într'o căsuţă rustică şi fără să vrea cu dinadinsul a stabilit acolo „ştabul" literaturii noastre din acele zile. Trăiau încă Maiorescu şi Gherea, dar erau bătrâni şi obosiţi. Salonul literar din strada Mercur şi mesele celebre din gara Ploeşti intraseră în amurg. Se înfiripase un centru nou de însufleţire, o conjuraţie nouă a iluziei literare şi un nou arhondaric pentru pelerinii Parnasului.

A. Vlahuţă

La Dragosloveni, lângă gara Gugeşti, mai toţi confraţii de acum două decenii — şi mai tineri şi mai bătrâni — au trăit ceasuri rare, deapururi biruitoare în amintire, ca în nopţile frământate de vijelie constelaţiile nemuritoare.

Ca un simbol al legăturii dintre artiştii de toate categoriile care intrau în casa poetului, el păstra la iveală o masă de lemn de tei, plină de iscălituri şi acoperită cu un geam gros. Aceasta era „masa lui Caragiale"... In zilele lui din urmă, acest puternic artist, mistuit de flacăra idealului şi etern nemulţumit de sine, plimba neastâmpărul şi verva lui caustică între Bucureşti şi Berlin. O dată îi telegrafiază lui Vlahuţă: „Viu la tine să scriu!"... Vlahuţă se pregăteşte de găzduire şi aşează în odaia marelui său prieten o masă nouă... Masa aceasta era să fie atinsă de aripile unui arhanghel şi de mâinile lui Caragiale!

Caragiale vine, se zbuciumă o noapte întreagă, umple un coş de hârtie mâzgălită şi mototolită şi varsă şi călimările pe masa albă, de tei... Apoi a doua zi, în zori, zdrobit, desgustat, steril, scrie subt pata de cerneală: *toate meseriile murdare lasă pete* — şi se iscăleşte...

In jurul iscăliturii lui Caragiale, au roit în anii următori, numele şi cuvintele isteţe. Mi se pare că Brătescu-Voineşti a scris acest cuvânt subtil: *E o masă pătată; se poate iscăli pe ea oricine.*

A venit anul 1916, a venit răzmiriţa, s'au pornit puhoaele şi prăpădul. In ce foc de bivuac, sau subt căldarea de mămăligă a căror bejenari a pierit masa lui Caragiale?... A închis ochii şi bunul stariţ laic de la Dragosloveni. Nu mă pot mângâia nici azi că rămăşiţele lui Alexandru Vlahuţă au fost depuse în uriaşul mormânt comun de la Cimitirul Şerban-Vodă şi n'au fost depuse lângă bisericuţa lui aproape ctitorească, de la Dragosloveni.

Sunt încredinţat că acelaş sentiment au toţi cei ce au trecut odinioară prin casa lui Vlahuţă şi l-au privit şi l-au unit, în sufletul lor, cu frumosul plai de podgorii de la Dragosloveni. Marile cimitire, cu tot labirintul şi extravaganţele lor, sunt contra-indicate pentru odihna eroilor cugetării şi ai simţirii. Odobescu, Eminescu, Vlahuţă, Coşbuc, Iosif, Macedonschi... şi câţi alţii stau toţi tixiţi în cimitirul Şerban-Vodă... Aş vrea să ştiu câţi dintre confraţii mei de azi ştiu precis şi pot să găsească cu înlesnire mormintele celor de mai sus.

Eu unul vă spun drept că pot să găsesc fără bătaie de cap numai mormântul lui Eminescu. Deunăzi, am pierdut un ceas până să dau de mormântul lui Coşbuc, deşi e mai uşor de găsit de cât altele. O singură dată, am găsit, întâmplător, mormântul lui Odobescu... La mormintele lui Vlahuţă şi Macedonschi trebue să te conducă specialiştii necropolei; cât despre locul de odihnă al bietului Iosif, n'am putut să-l mai ajung nici-odată...

Nu putem, nu ştim, nu e obiceiul nostru... să cinstim pe cântăreţii neamului cu falnice mauzolee, cum fac alte neamuri dinspre Soare-Apune. Dar o biserică rurală, dar un deal cu poalele scăldate de un râu, dar un schit din zile vechi, dacă au avut vreo legătură cu poetul nostru adormit, sunt monumente suficiente şi columne legitime, deadreapta operei rămase şi a amintirilor înduioşate.

Neamul nostru are până azi numai un panteon abstract. Vreodată, în viitor, va avea şi unul real, arhitectonic. Până atunci, promiscuitatea şi anonimatul de la cimitirul nostru principal mi se par dureroase.

Când călătoreşti între Râmnicu-Sărat şi Focşani, şi vezi turlele bisericii din Dragosloveni iar nu prea departe cauţi cu ochii acoperişul fostei căsuţe a lui Vlahuţă, te pridideşte obida... Cât de bine, cât de întreg, cât de duios s'ar fi înfrăţit amintirile noastre şi istoria literară, pe care am trăit-o, cu mormântul lui Alexandru Vlahuţă, aşezat subt o troiţă ţărănească, aici lângă biserica din sat!...

Munţii, dealurile, ţărmii oceanului... ori cât ar fi de măreţe, ca să ne subjuge şi să ne lege gândurile în preajma lor mai au nevoie şi de câteva slove, şi de câteva icoane din povestea infinită a omului soldat, artist şi preot.

Pentru acest cuvânt, când treci, acum în toamnă, pe subt dealurile cu viţă ruginită şi cu amintiri nepieritoare ale Dragoslovenilor, priveşti biserica răzleaţă şi te gândeşti, nemângâiat: Acolo s'ar fi cuvenit să fie mormântul lui Vlahuţă!

GALA GALACTION

Rurală

Căţelul din ogradă se uită pe fereastră
Şi gâştele îşi freacă papucii de pervaz...
E pulbere de soare rămasă pe zăplaz.
Şi casa zugrăvită cu cingătoare-albastră,
Imbrăţişează cerul în braţe de atlaz...

Jos: se aşează masa cu bunătăţi de seară,
Cu miere de albine şi turtă de mălai;
Sus: umblă sburătorii, în tropot lung de cai
Iar fetele se-adună, întârziind pe-afară,
Că a trecut prin aer Arhanghelul Mihai.

CLAUDIA MILLIAN

Const. Lecca — *Portret*

COMEMORAREA LUI HEGEL

Spiritul hegelian

de MIHAI D. RALEA

Comemorarea lui Hegel pune din nou în discuţie valoarea spiritului hegelian. Puţine sisteme au fost mai discutate. Puţine au avut adepţi mai fervenţi şi detractori mai înverşunaţi.

Adevărul e că puţine sisteme s'au prezentat cu o fizionomie mai personală, cu un suflet mai original. Sunt sisteme, din cele mai eminente, care n'au un spirit. Spiritul unui sistem e stilul specific de gândire şi de metodă al unui cugetător. Leibniz, Hume, Renouvier, Wundt au fost mari filozofi, fără să ne fi lăsat un spirit conducător. Ei n'au reuşit să lase decât critici profunde, ingenioase puneri la punct. Un tip psihologic de gândire, o mentalitate filozofică absolut individuală, nu ne-au lăsat.

In schimb Descartes, Bacon, Kant, Bergson ne-au lăsat puncte de vedere care se pot aplica peste tot, instrumente de investigaţie care au fecundat toate domeniile.

Kantismul s'a aplicat la istoria literară ca şi la biologie ori economie politică. La fel cu hegelianismul.

Destinul acestui sistem s'a bucurat la început de o vâlvă extraordinară. In timpul vieţii sale, Hegel a fost comparat cu Napoleon, cu Luther, cu Crist. Până la 1870 Europa întreagă l-a considerat ca geniul suprem. Intr'una din scrisorile sale Taine spune că cel mai mare metafizician al tuturor timpurilor, de care nu se poate apropia decât poate Aristot, a fost Hegel. Renan, ca şi Proudhon credeau la fel. Avea discipoli peste tot. Marx şi Engels ca şi materialiştii de la Feuerbach la Vogt se considerau elevii săi. In această perioadă singurul care strica unanimitatea sufragiilor era răutăciosul Schopenhauer.

Apoi, brusc, cam după 1870, gloria începe să apună James, Nietzsche, încep atacul. Incetul cu încetul, marele filozof e considerat ca triumful logicii sterpe, al Scolasticii pedante, al construcţiilor teoretice clădite în dispreţul realităţii.

Care e adevărata figură a spiritului hegelian?

Nu vom găsi, fără îndoială, această imagine justă în viaţa sa. Biografia lui Hegel, ca şi a multor mari filozofi germani e ternă, săracă în evenimente, lipsită de orice eroism. Filozofii germani concentraţi exclusiv asupra vieţii interioare, neglijau cu totul viaţa exterioară, atitudinile cetăţeneşti, împrejurările creatoare de acţiuni. Viaţa lor e compusă din o serie de concesii, de timiditate, de mici laşităţi. Până şi viaţa lui Goethe nu face excepţie din acest punct de vedere. Biografii îl prezintă pe Hegel timid, blând, uşor abulic, senzual, băutor serios de bere, bun tată şi bun soţ. Ceva din psihologia unui birocrat, suflet de „rond de cuir", foarte amator de rubrici, de posturi, de clasificaţii, de acolade, psihologie care inspiră mai târziu infinitele triade din sistemul său. Călătoreşte puţin şi când face o excursie pe Oberlandul elveţian, Giovani Papini cu răutate şi patimă desigur, pretinde că fabricarea brânzeturilor îl interesează mai mult decât lacurile şi gheţarii. Când Napoleon domina Europa, Hegel îi păstrează o admiraţie fără rezerve. Ceeace nu-l împiedică după aceia, să devie stâlpul pe care se sprijină restauraţia prusacă. Toate aceste mici evenimente nu ne ajută cu nimic la caracterizarea spiritului hegelian. Natura acestuia reese numai din ideile marelui filozof.

Speculaţiile lui Hegel pornesc de la analiza vieţii conceptelor. Spre deosebire de Aristot, Hegel nu consideră conceptele ca pe nişte unităţi închise, ci mai de grabă ca pe nişte germeni care încolţesc, se transformă mereu. Transformarea se face după faimoasa dialectică a contrariilor, cu ajutorul procedeului dublei negaţii.

Un concept neagă opusul său; dar la rândul său e negat de un altul. De pildă conceptul de existenţă îşi are ca antiteză conceptul de neant, iar amândouă combinate dau conceptul de devenire. Devenirea transformă şi roade conceptele de la teză la antiteză şi de la aceasta la sinteză. Procesul acesta e pur logic? Se întâmplă el numai în lumea conceptelor ori şi în realitatea exterioară?

Intrebarea e inutilă pentru Hegel deoarece pentru el realitate şi raţiune se confundă după regula: tot ce e real e raţional şi tot ce e raţional e real. Scopul ultim al devenirii universale e realizarea absolută a ideii.

Ideia animă totul. Hegel nu e numai un raţionalist. (Aceştia se rezumă în a face din raţiune instrumentul de cunoaştere). El e un panlogist, extinzând ideia, până la proporţii metafizice, peste tot. El reprezintă excesul spiritului intelectualist care dispreţueşte orice confruntare cu realitatea. Rivarol spune undeva: „Intre mine şi realitate eu am dreptate. Dacă realitatea se opune, cu atât mai rău pentru realitate".

Rivarol a fost primul hegelian. Aceasta e starea de spirit a hegelianilor.

Astfel spiritul hegelian se caracterizează în primul rând prin aceia că e antirealist. La el totul e împărţit şi opus în concepte brutal delimitate. Contururile deosibesc lucrurile în mod radical. El aminteşte de spiritul geometric al lui Balzac, de figurile sale caracterizate intens de o singură pasiune. Dar realitatea e mai complexă, mai schimbătoare, mai amestecată. Ea seamănă cu acei eroi ai lui Tchecow, făcuţi din contradicţii, din antinomii.

Rămânând exclusiv într'un plan teoretic, spiritul hegelian e fatal un *spirit gratuit*. El e mai mult ingenios decât adevărat. Construcţiile sale sunt grandioase, măestrite. Dar nu sunt confruntate niciodată cu realitatea. Cine-va a definit realitatea o rezistenţă; o rezistenţă faţă de visul nostru, faţă de subiectivitatea noastră. Hegel nu admite această rezistenţă şi o suprimă pur şi simplu. Adeseori construcţiile sale sunt splendide castele de cărţi.

Antirealist, teoretic, spiritul hegelian e încă *antipluralist*. El n'are intuiţia directă a concretului. Nu simte variaţia, noutatea, specificitatea lucrurilor. Nu consideră infinitele aspecte ale existenţei în ceeace au ele original şi deosebit. Hegel nu ajunge la acea „descentralizare a universului" de care vorbea James. El urmăreşte un absolut inaccesibil în care totul trebue să se confunde. Sistemul său e monist.

Discipolii, cu predilecţia cunoscută a epigonilor pentru exagerarea tendinţelor maestrului, au dus până la caricatură caracterele hegeliene. Principiul „negaţia negaţiei", a fost exploatat la maximum.

Engels, ca să prezică comunismul, judecă după metoda hegeliană, cam astfel: „Grâul e negat de planta care răsare din el. Dar la rândul ei planta e negată de bobul care iese din ea. Tot aşa în istoria civilizaţiei, vechea stare comunitară a fost negată de proprietatea individuală, iar aceasta la rândul ei de către sinteza finală care e comunismul".

Ajutat de aceiaşi metodă, Engels a prezis crizele economice din zece în zece ani (1872, 82, 92, etc.); Proudhon a explicat istoria prin realizarea ideii de dreptate şi libertate. Rosenkranz, autorul „Esteticei urâtului", a reabilitat demnitatea pământului faţă de stele; un altul, Michelet, a făcut geografie dialectică şi plecând de la un sistem de negaţie a continentelor unul pe altul, ajunge la concluzia că viitorul aparţine Oceaniei. Knapp, pretinde că spiritul reprezintă forţa masculină, natura forţa feminină, iar istoria e unirea matrimonială între ele.

Un altul descopere că lumea orientală reprezintă existenţa, lumea antică esenţa, iar lumea modernă conceptul. (Ceeace aminteşte teribil de Spengler!).

In fine, un altul, cel mai savuros crede a descoperi că Atena reprezintă electricitatea dinamică, Sparta pe cea statică, Macedonia electromagnetismul!

Iată unde ajung construcţiile hegeliene. Fireşte, maestrul nu e vinovat, de destinul ulterior al sistemului său.

Adevărul e că Hegel nu sacrifica complect concretul. Ceva din fiorul acestuia trece şi în opera sa. Un

(Continuare în pag. II-a)

gânditor care confundă realul cu raționalul, înseamnă că găsește oricărui detaliu, oricărui aspect din realitate un senz, un rost, o explicație rațională. De asemeni un filozof care admite în sistemul său devenirea, evoluția, fie și numai în domeniul logic, acela trebue să aibă intuiția variației și a noutății. Trebue spus, mai de grabă că spiritul hegelian în mare parte logic și teoretic nu e complect lipsit de simțul realității vii. El conține un dualism, care închide în el poate cea mai gravă contradicție: contradicție într'o viziune realistă și concretă a universului, turnată și exprimată însă într'o serie de forme logice pedante și scolastice, care i-au pervertit cu încetul intuiția inițială.

E concluzia la care ajunge și W. James: „Se face o gravă nedreptate lui Hegel, atunci când e considerat ca un „raisonneur". In fond el e un observator naiv, obsedat de o supărătoare predilecție pentru jargonul filozofic".

***

Benedeto Croce scria acum vre'o treizeci de ani o carte care era un fel de bilanț al filozofiei hegeliane: „Ce e mort și ce e viu în filozofia lui Hegel". Și cu maniera sa onestă și meticuloasă cernea fir cu fir ce e bun și ce e rău în gândirea marelui filozof. Un asemenea bilanț ar fi azi poate mai defavorabil lui Hegel. Filozofia în ultimele decenii s'a coborît din superba ei transcendență, s'a coborît până la vicisitudinile concretului, s'a umanizat, s'a relativizat. Nu mai are maiestatea superbă de altă dată, prestanța majestuoasă. E mai modestă și mai aproape de măsura omului și de vicisitudinile lui. Efectul și pitorescul au invadat-o. E ca și pictura, care de la măreţele compoziții ale lui Rubens sau Veronese a ajuns la delicatele peisagii impresioniste.

Filozofia hegeliană e o filozofie de „grand style", o filozofie de mare alură. Ca și poezia lui Victor Hugo, ca e puerilă și sublimă, naivă și grandioasă. Adesea emfatică, umflată, dar oferind o imagine măreață a universului. Cine iubește măreția, maniera înaltă, stilul mare în filozofie, va iubi și azi această impresionantă construcție cosmologică.

MIHAI D. RALEA

Scurtă biografie a lui Hegel

Intotdeauna o filosofie poate fi mai bine aprofundată, dacă ne e familiară viața filosofului. Nu e vorba de cunoașterea „micilor scandale", a „relelor ce sunt într'un mod fatal legate de o mână de pământ". Dar filosofia cuiva e în strânsă legătură cu temperamentul lui, cu felul lui de viață și depinde de anume momente intime ale psihologiei sale.

Hegel apare, în istoria filosofiei, după Kant și ca un complectator al lui Fichte și Schelling.

Kant lăsase „lucrul în sine" cu ferestrele deschise la cele patru vânturi. Iar Fichte cu „Eul" ca principiu al lumii și Schelling cu „intuiția genială" apăreau aproape tot atât de dogmatici ca și Kant.

Hegel vine să admită ca principiu al lumii în tot cazul un principiu activ, asemenea lui Fichte, fără să recunoască Eul fichtian ca fiind acest principiu, și vine să combată „intuiția" lui Schelling, admițând, împreună cu Schelling că natura principiului activ e spirituală.

Cu aceste împrumuturi, Hegel construește un sistem filosofic nou, prin care identifică raționalul, — principiul activ, spiritual — cu realul. Și nu căutând să se înalțe de pe pământul realității în sferele abstracte ale rațiunii pure.

***

Georg Friedrich Wilhelm Hegel se naște în 27 August 1770, la Stutgart. Studiază teologia la Tübingen împreună cu Schelling. Afară de teologie a studiat știința naturii și filosofia. Fu atras de gândirea lui Rousseau și a lui Kant. Din vreme își manifesta interesul pentru ideile politice, și pentru Statul antic, pentru antichitatea clasică, el își arătă o admirație pe care o împărtășia cu prietenul lui, poetul Hölderlin.

In timpul studiului său, atât la Stuttgart, Tübingen și Berna, se arăta sârguitor ca un școlar cuminte. Lua note și făcea fișe — lucru pe care mai târziu l'a sfătuit studenților săi.

La Tübingen, pe vremea primilor ani ai prieteniei cu Hölderlin și subt influența pasionatelor idei ale lui Rousseau, Hegel, împreună cu un întreg grup de tineri care se strânseseră atunci într'un club politic a ieșit în stradă pentru plantarea unui „pom al libertății" în piața principală și a ținut o cuvântare înflăcărată.

Cu toată sârguința la cursuri a lui Hegel, profesorii săi nu-l apreciau. Ba dimpotrivă. Pe certificatul obținut în 1793 pentru absolvirea studiilor teologice, profesorii au notat că, deși nu i-a lipsit silința, pregătirea i-a fost totuși mediocră, că s'a arătat un prost orator, iar la filosofie s'a dovedit *idiot*.

Totuși, ținându-se totodată de slujba lui de „Hauslehrer", de preceptor. el a urmat, pentru sine, complectarea studiilor teologice. De aici a ieșit o „Viață a lui Iisus".

Pe la 1801, Hegel vine la Iena și ocupă o catedră la universitatea de acolo. La Iena, Hegel scrie lucrarea sa „Deosebirea dintre sistemul filosofic al lui Fichte și Schelling" cu care dealtfel închee lupta lui cu cei doui filosofi, ca mai târziu să-și scrie marile lui opere.

Rupse cu „filosofia reflexiei" fiindcă punea teoria dualistă a subiectului și realității, deasemenea rupse cu Schelling fiindcă gândirea acestuia rămase informă și metodei sale îi lipsia hotărârea. Ruptura fu proclamată în prefața *Fenomenologiei spiritului* (1807).

Bătălia dela Iena cu consecințele ei, îl siliră pe Hegel să emigreze în Germania de sud. Trăia concentrat în sistemul lui filosofic, încât niciun eveniment exterior nu-l tulbura.

Intre 1808—1816 e director de gimnaziu la Nüremberg. Aici își scrie opera capitală: *Știința logicei* (1816). Dar el simți nevoia din nou să profeseze dela înălțimea unei catedre universitare. Dela 1816 la 1818 fu profesor la Heidelberg, iar în ultimii ani ai vieții fu profesor la Universitatea din Berlin, unde apărură *Liniile fundamentale ale filosofiei dreptului* (1821).

Hegel moare răpus de holeră în 14 Noembrie 1831.

Despre felul său, de-a fi, scrie Lucien Hero în „La Grande Encyclopédie" că era bun camarad și *bon vivant*, că știa să bea și-i plăcea să joace cărți.

Astfel, se poate spune că Hegel a știut să identifice raționalul cu realul, nu numai în concepția-i filosofică, dar și în viață.

CR.

OAMENI ȘI IDEI

Hegel

Hegelianismul a avut o înrâurire puternică asupra spiritului german și multă vreme a fost considerat ca filosofia oficială a ciocoismului prusac. Incă la începutul carierei profesorale Hegel a proclamat de pe catedră că există o „afinitate electivă" între sistemul său filosofic și Statul Prusan".

După acest filosof, tot ce există e rațional, căci tot ce există este manifestarea logicei absolute a ideii. Istoria este desvoltarea ideii în timp. Forța care biruie e simbolul Dreptului, căci ea este ideia, raționalul realizat. Forța creiază așa dar Dreptul; de aci reputația sa de filosof al conservatismului german și stâlp al reacțiunii.

Cea mai mare parte a sistemului său, Hegel îl prezintă sub formă și în ritm trinitar: Teză, antiteză, sinteză. Acțiune, reacțiune, transacțiune. Afirmație, negație, conciliație. Aceasta e leit-motivul muzicii hegeliane. Intregul raționament construit pe grupe ternare duce la următoarea încheiere: Ideia desvoltându-se, produce natura, natura produce sufletul omenesc și acesta pe Dumnezeu.

Contrar altor filozofi, Hegel nu neagă realitatea acestei lumi. Viața și moartea nu sunt decât două momente ale existenții. Faptul și Dreptul sunt două aspecte ale aceleași necesități. Determinismul și Liberul arbitru se acordă, după cum se împacă și Filozofia cu Religia, — totul în lumea hegeliană merge alături și cât se poate de armonios. Această doctrină, întemeiată ori nu, a dat la timpul ei rezultate binefăcătoare. Hegel ne mai recomandă să nu afirmăm nimic, fără o rezervă, să cercetăm și pentru și contra, dar mai ales să nu credem că adversarul nostru e întotdeauna prost sau canalie. Hegel a dat astfel o frumoasă lecțiune de toleranță pe care Voltaire a desvoltat-o cu mai mult patos și talent.

Psihologia și morala lui Hegel se reazămă pe acelaș sistem ternar. Avem trei facultăți: Sensibilitatea care produce idei confuze, inteligența care descurcă ideile și le confruntă, apoi rațiunea care pune ideile de acord. La copii instinctul, voința și rațiunea sunt încă confuze; la vârsta adultă începe diferențierea: de o parte instinctul, de altă parte rațiunea. Și acum începe origina Binelui și origina Răului. Binele exclude și în acelaș timp presupune existența răului de unde rezultă o contrazicere care totuși uneori se anulează, dovedind că în cele din urmă instinctul și rațiunea sunt identice, instinctul nefiind altceva decât rațiunea care se caută pe sine. Când însă are loc sinteza, atunci rezultatul este Virtutea cea născătoare de fericire. Morala practică rezultă iarăși din trei momente, sau trepte: Familia, Societatea și Statul. După Hegel puterea Statului înseamnă organizarea și realizarea lumii morale. Este așa dar bine ca această putere numită Stat să fie complectă și să aibă stăpânire asupra individului. Sistemul reprezentativ, după Hegel, nu este rațional, căci delegații sau deputații nu pot reprezenta decât voințe individuale, pe când esențialul este ca voința generală să fie incarnată în suveranitate.

Aceste doctrine scuză astfel și recomandă așezământul monarhic absolut. Oligarhia germană găsise în filozofia hegeliană cea mai solidă temelie.

Bineînțeles că un asemenea filosof nu putea să aibe decât cele mai bune dispozițiuni pentru religie, pe care o socotea un moment al filozofiei. Religia și Filosofia sunt două forme ale Absolutului care este imagine în cea dintâi și ideie în cea de a doua. Hegel a scris mult bine despre creștinism a cărei Trinitate o găsea perfect demonstrabilă în afară de orice revelație. Toate tainele religiei creștine, absurde pentru judecată, sunt totuși clare pentru rațiune, căci ele exprimă simbolic identitatea lui Dumnezeu cu Universul. Creștinismul are chiar această virtute, de a fi singura sinteză a religiilor din orient și occident, deci singura religie adevărată. Aceste vederi nu l'au împiedicat totuși pe Hegel ca să scrie lucruri foarte libere despre Dumnezeu și nemurire. Bunăoară „Dumnezeu a creiat lumea sau Ideile, dar totuși nu le domină; Dumnezeu există în om și mântuirea oamenilor este să se indentifice cu Dumnezeu, dar Dumnezeu nu ia conștiință de sine, decât în om, Dumnezeu fiind și el în continuă devenire.

Credința într'o lume diferită de a noastră este curată superstiție". Aceasta miroase desigur a erezie. Dar autoritatea lui Hegel era așa de nesdruncinată, că târziu după moartea sa au început unii să-și dea seama și să-l acuze de ateism, de altfel pe nedrept.

Adevărata religie a lui Hegel a fost panteismul, acest crez intim al tuturor filozofilor germani. Hegel a avut și unele idei foarte ciudate de pildă când scria despre cer și planete: „Sistemul planetar realizează noțiunea perfectă a mișcării în care fiecare corp duce o viață neatârnată. Soarele e centrul mecanic al lumii, dar centrul metafizic îl deține pământul, fiindcă poartă pe om în care rezidă conștiința Absolutului". Hegel mai consideră sistemul nostru solar și pământul cu mult deasupra lumii infinite de stele. Căutarea unui soare central în sistemul stelar este cu totul himerică și armata stelelor nu este decât o îngrămădire fără unitate și fără viață. El nu aprobă celebra frază a lui Kant care exclamă: Două lucruri umplu sufletul meu de admirație și venerație supremă: deasupra mea cerul cu stelele și în mine legea morală. Hegel o găsește absurdă. Cerul? Stelele? E un infinit negativ; domeniul Hazardului. Acțiunea care populează spațiul sideral este un fel de spuzeală de lumină, ca o erupție a pielei ce nu poate fi subiect de admirație pentru filozof.

Hegel e în unele locuri foarte obscur, imposibil de înțeles. A fost întrebat odată ce a vrut să înțeleagă în anumite pasagii și Hegel a răspuns cu această vorbă de spirit: „pe vremea când am scris acele pagini eram doi care le înțelegeam: Dumnezeu și cu mine, astăzi nu a mai rămas decât unul și acela este Dumnezeu".

Se pare că o reacțiune s'a produs în aprecierea filozofiei hegeliane: sprijinitorul de eri al reacțiunii e astăzi invocat de gândirea liberală.

Pentru o înțelegere mai bună a acestui foarte însemnat filozof german se poate consulta cu mult folos: Monografia lui Paul Archambault în Colecțiunea „les Grands Philosophes" precum și „Histoire des Philosophies" a lui Salomon Reinach de care ne-am servit în această scurtă ochire.

A. A. LUCA

Frank Harris

Odată cu Frank Harris, mort la Nisa în vârstă de șapte zeci și cinci de ani, a dispărut o figură neobișnuit de pitorească.

Scriitor și jurnalist, Harris a avut o viață dintre cele mai aventuroase.

Aproape copil, el a părăsit casa părintească din Irlanda sau Țara Galilor (biografii săi nu sunt de acord asupra acestui punct) pentru a se duce peste Ocean) în căutarea averii. Aici a încercat mai multe profesiuni, a fost cowboy și director de hotel.

După ce și-a strâns o mică avere, a plecat în Germania, unde a studiat la Heidelberg, Göttingen și Berlin.

Reîntors în Anglia cu puțin înainte de moartea lui Carlyle, Harris l-a impresionat așa de mult prin felul cum poseda limba și literatura germană, încât Carlyle i-a procurat situațiunea de director la „Fortinightly Review".

In 1894, Harris a cumpărat „Saturday Review", (dispărută de curând). Sub direcția lui și-a făcut Bernard Shaw debutul de critic dramatic.

Frank Harris s'a lăudat întotdeauna de a fi descoperit talentul dramatic al marelui Irlandez și de a fi lansat pe Wells și Arnold Bennett.

Timp de ani de zile Frank Harris a fost prietenul intim al lui Oscar Wilde. A încercat chiar să-și ajute prietenul să evadeze din închisoarea dela Reading.

Dăruit de natură cu un talent deosebit, Harris a scris mai multe volume de povestiri scurte, dintre care unele sunt de primul ordin. A mai scris două romane, două drame, câteva cărți asupra lui Shakespeare și o biografie a lui Wilde.

Cu puțin înainte de a muri, el a terminat biografia lui Bernard Shaw.

Autobiografia sa în patru volume, intitulată: „Viața și dragostele mele", a provocat așa scandal încât publicarea ei a fost interzisă în Anglia.

In adevăr cartea aceasta e de o sinceritate galantă care desfide pe Casanova însuși.

Gustul de aventuri n'a părăsit niciodată pe Harris. Astfel, el a întovărășit pe Cecil Rhodes într'o expediție în centrul Africei.

Aici s'a îmbolnăvit și, încet-încet părăsit de tovarășii săi albi și negri, a fost nevoit să se târască până la coastă având cu dânsul ca provizii o simplă cutie de sardele.

Timp de săptămâni întregi s'a hrănit cu frunze și rădăcini.

Când a ajuns la coastă, nu mai avea nimic din înfățișarea de om — așa încât semenii săi îl ocoleau.

Caleidoscop intelectual

Dansul lui Nijinski

Karsavina, celebra balerină rusă, vorbește în „Amintirile sale de Nijinski:

„Imi pare că publicul și-a schimbat atitudinea calmă într'un adevărat entuziasm în fața unui pas de trei dansat de Nijinski, sora lui și cu mine.

Prima mișcare, destul de lentă, care servește la desfășurarea celei mai mari virtuozități posibile, a provocat un murmur de admirație, care a străbătut întreaga sală.

Atunci s'a produs în adevăr un fapt care nu fusese prevăzut la repetiții. Nijinski trebuia să se despartă de trio, să dispară un moment, pentru a reveni apoi singur în scenă.

In seara aceia Nijinski s'a gândit să plece din scenă sărind. Dintr'un salt s'a ridicat la câțiva metri, a descris o parabolă în aer, dispărând din ochii privitorilor.

Publicul nu l-a văzut recăzând pe pământ. Toți au avut impresia că dansatorul și-a luat sborul în aer și un ropot de aplauze deslănțuit într'o clipă, a înăbușit sunetele orchestrei.

Mă întreb dacă într'adevăr fantezia aceasta a fost origina figurii de acelaș fel, faimoasa săritură pe fereastră în „Le Spectre de la rose".

Odată deslănțuit, delirul nu mai cunoscu margini...

Cineva întreba candid pe Nijinski dacă e greu să stai suspendat în aer, așa cum făcea el când sărea. Dansatorul n'a priceput îndată, apoi foarte amabil:

— Oh! nu, nu e greu, n'ai decât să te ridici în aer și apoi să te oprești un moment...".

O piesă originală

Pentru a stabili legătura între scenă și sala de spectacol, problemă care preocupă în cel mai înalt grad de câtva timp pe dramaturgi, — doi autori unguri, Farkas și Herczeg, au găsit un mijloc original și care va fi primit de sigur cu mult entuziasm de public.

Piesa celor doi dramaturgi, „Wonder Dancing", care a fost jucată de curând la teatrul regal din Rotterdam, are ca subiect viața celor ce-și petrec nopțile fără somn.

Diferitele episoade se desfășoară în *music-hall*-uri, dancinguri și localuri variate de noapte. Clienții susnumitelor localuri sunt interpretați de spectatorii sălii, care participă la acțiunea piesei de pe scenă, gustând din cocktailurile servite cu grație în staluri.

A apărut No. 7—8

Viața Romînească

REVISTĂ LITERARĂ ȘI ȘTIINȚIFICĂ

Cu următorul sumar:

Gala Galaction: Papucii lui Mahmud.
Ion Pillat: Romantismul român.
Gib. I. Mihăescu: O prelegere de Drept în aer liber.
Ion Sin-Giorgiu: Generația nouă în lirica germană.
Ion Minulescu: Intregire (versuri).
Ioan D. Gherea: Modă și valoare în estetica literară.
Dr. S Irimescu: Congresul național de tuberculoză.
Knut Hamsun: Despre literatura rusă.
D D. Roșca: Despre o istorie a inteligenței. (Incercări de lărgire a noțiunii de „rațional").
Demostene Botez: Călătorii (Egipet).
Petre Pandrea: Pauperizarea României în sistemul capitalist.
Al. A. Philippide: Cronica literară (Considerații confortabile).
Mihai D Ralea: Cronica ideilor (Utopii)
C B.: Cronica muzicală (Ritm și măsură).
M. Maievschi: Cronica socială (Planul quinquenal al Sovietelor).
P. Pd.: Cronica externă (I. Și în Anglia uniune națională. — II. Oscilațiile raporturilor dintre România și Germania).
P. Nicanor & Co.: Miscellanea (Populism literar. — Imprejurările din Germania. — Sfârșitul dictaturilor. — Știință și subvenții. — Cazul Hoover. — Revenim la arta mută. — Nufărul negru sau micul chip îngeresc. — Câți îngeri sunt în cer. — Tandaler predicator. — „Generația artistă").

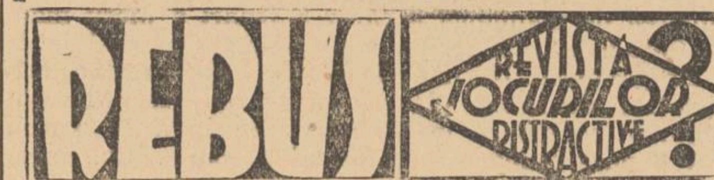
Recenzii. — Revista Revistelor. — Mișcarea intelectuală în străinătate.

PREȚUL 60 LEI

MILIOANE

de elevi, în străinătate, își ascut mintea, cetind revistele de jocuri intelectuale

La noi în țară, singura publicație care întrece toate așteptările, prin conținutul ei amuzant și instructiv, este

16 PAGINI Prețul 5 Lei

CITIȚI AZI:

LECTURA No. 352

FLOAREA LITERATURILOR STRAINE

HENRI BORDEAUX

FATA de AZI

CAMARADA

Lei 5. Scrierea completă la chioșcari și librari.

INDISCUTABIL PÂINEA HERDAN E CEA MAI BUNĂ

Manual de morală practică

Pardon! ocupat...

In fiece săptămână, ziaristul sau scriitorul din Bucureşti primeşte vizita cel puţin a unui tânăr necunoscut, sosit din ţară pentru studii. E un act de politeţă obligatorie să te bucuri în casa ta de prezenţa unui intelectual provincial sau rural, care te citeşte şi, eventual, te apreciază. Exprimarea unui exagerat sentiment de admiraţie nu e însă întotdeauna gratuit: vizitatorul cere ceva în schimb. Te-ai cam aşteptat: tânărul caută legitima *slujbă,* care să-i permită să reziste în universitate până la licenţă. E momentul de supremă delicateţă al vizitei tânărului necunoscut. Sporul de tiraj al literaturii face astăzi posibil un contact pe vremuri inexistent. Orice cititor provincial poate să sune la uşa oricărui cărturar din Bucureşti, cu siguranţa că va fi bine primit. S'au schimbat notabilii, care odinioară refuzau orice vizită de necunoscut; dar nici tinerii nu mai sunt aceiaşi. Ei vin, discută şi formulează, cu certitudinea că o fac în puterea unui drept. Nu fiecare vrea să-şi înceapă viaţa cu o funcţie de director general, dar toţi ştiu că li se cuvine ceva.

Pe vremuri, fie că poposeai în Bucureşti, fie că te opreai în străinătate, nu erai îmboldit să-ţi cauţi un tutore şi o întrebuinţare dictată de conştiinţa unui rang. Ca să izbuteşti să rămâi pe loc şi să te menţii, alergai la punerea în valoare a capitalului strict personal. Cum în deobşte nicio societate nu te aşteaptă să o comanzi, erai destul de inteligent şi de cuminte ca să începi prin a o servi, participând paralel cu munca voită la licitaţia personalităţii. In ziua când însuşirile de bun salahor te promovau stăpân, te puteai bucura de satisfacţii. Succesul urmărit nu poate niciodată pune satisfacţiile în contract.

Cunoaştem intelectuali, care după ce au uzat toate clanţele, dispuşi să cerşească direct şi crud o situaţie de *fils à papa,* se răzvrătesc şi incriminează, într'un acces de tardivă demnitate şi ar dori să asocieze cu destrăbălarea, desordinea şi lipsa de ţinută a unei vieţi de aventură şi desgustătoare instabilităţi, rezultatele abnegaţiilor hotărîte şi ale suferinţelor purtate cu pumnul strâns şi cu maxilarul încleştat. Ei cred în biruinţele fără luptă şi fără vărsare de sânge, neştiind că un metru pătrat de soare se câştigă tot atât de greu ca o colonie şi că fiecare ins reeditează în el năvala barbarului şi reface în dungă istoria lumii întregi. Şi învinovăţesc epoca şi contimporanii, atunci când trebuie trasă la răspundere viaţa, marea vehemenţă a naturii.

Naivitatea unuia te întreabă ce faci tu ca să trăieşti şi ce trebuie să facă şi el, convins că individul e scutit de datoria exemplarului original şi unic şi că viaţa acceptă cu aplauze şi lauri, în vâltoarea ei muzicală, mediocritate şi monotonie.

Dintre tinerii, care dau fuga la Bucureşti, cei mai mulţi îşi urăsc treapta şi pământul şi prea puţini din ei corespund unei necesităţi sau unei absenţe. Provincia se întinde până la periferie, unde odăiaşii şi servitorii cu şapcă prepară oraşului central un tineret cu şcoală, iluzionat de boerie. Se citează democraţiile antice, din răstimpul divizat între aristocraţi şi sclavi — o formă politică integrală — pentru documentarea democratismului recent, un democratism de oameni de serviciu, cu salarii şi bicicletă.

Cine se va însărcina să explice cu autoritate fiilor de săteni, boerii pământului nostru, că numita carte nu implică parte; că numita cultură nu conferă un drept ci e determinată de o datorie; că bacalaureatul, licenţa şi doctoratul nu exclud ograda, vaca şi gunoiul gras? Pentruce un cărturar rural trebuie, musai, să fie numaidecât dascăl, advocat, deputat, ministru şi nu-i stă lui bine lopata de grămădit băligarul?

Tânărul care te-a vizitat alaltăeri, te-a impresionat: la etajul unde locuieşte, printre hornuri, în Capitală, a contractat o maladie gălbează. Peste 4, 5 ani de şcoală, de subt-alimentare şi duhori de haznale, în care vegetează, tânărul era să ajungă supleant de magistrat, cu leafă de vardist, şi a murit de oftică proastă. Mii de băieţi învaţă carte numai ca să poată mânca la birt şi ca să ducă acasă de Paşti şi de Crăciun un morb căpătat din dragostea cu tarif.

Candidatul la boerie avea, fără titluri universitare, în bătătură un sac cu fasole, unul cu porumb, douăzeci de găini, o vacă, o funie de ceapă — şi toate acestea, laolaltă şi în parte, fac mai mult decât o catedră, o magistratură, şi o sută de jugănari administrativi, inspectori, subt-inspectori, controlori, observatori, examinatori, şefi, prezidenţi, printre fanteziile şi capriciile cărora se strecoară, speriată şi ţinută de scurt, existenţa unui băiat sănătos şi teafăr, care într'o zi de maimuţăreală şi-a lepădat căciula şi a pus pălărie şi cravată.

Să nu le interzicem tinerilor din ţară accesul profesional al Capitalei, cu toate că încă cea mea bună aşezare este aceea care se găseşte gata făcută. Polenul omenesc trebuie să se deplaseze şi, legat pământului, omul nu-i mai puţin învârtit în vânturi şi educat la mişcarea lor. Să-i deprindem însă pe copiii strămutători ai zestrei moştenite în sălbătecia concisă a individualităţii. Biruinţa are gust şi eficacitate numai câştigată fără aliaţi şi în întregime. Pulpana, biletul, recomandaţia, protecţia, trebuiesc rezervate infirmilor şi bătrânilor, care au lichidat 75% din acţiunile vieţii. Tinereţea e un capital de investit fără codire, riscat vitejeşte. Să participe la concurenţă toate treptele şi generaţiile, francamente, de-a dreptul şi fără împleticire.

Pe acest raport al personalităţii, se înţelege că se vor ajusta şi constrângerile morale colective, violate, atunci când sunt violate, pe răspunderea exclusivă, a individului, care se măsoară cu timpul lui.

Căci iarăş nu trebuie uitată duşmănia animală a insului înrădăcinat faţă de răul făcător, care râvnind la fructele lui, sare zaplazul. Orice nou sosit e primit ca un turburător şi e un turburător, un răzvrătit al necesităţilor lui, neprevăzute în contabilitatea gospodarului îngrădit cu ghimpi — şi orice tânăr e un tăgăduitor şi un sfărâmător de forme. Acea tradiţie de moravuri, care dă naştere la cărţi şi doctrine, este o simplă maşină de laminat generaţiile, pentru obţinerea tipului standard inofensiv. Oamenii, după regula predecesorilor, sunt ţinuţi să fie ca tinicheaua galvanizată, de o grosime egală şi de dimensiuni identice, pentru ca să se întocmească unghi drept pe colţuri şi să dea naştere majei, balotului, vagonului şi rândului, fără bătaie de cap.

Nu-i vom spune tânărului că intră într'un parc de roze şi că funcţiunile lui trebuiesc contrase în unica facultate a nasului, de a se îmbăta cu parfume. Nu-l putem niciodată minţi, că omenirea în care vine, e blândă şi solidară cu el: şi spitalul şi pansamentul au intrat într'un tarif, industrializat ca şi iubirea. Toate şcolile sociale învaţă pe om o singură atitudine: fereşte-te şi ţine cuţitul deschis!

Bărbatul, inventatorul şi eroul se găsesc pe această unică linie, trasă cu creionul de sânge prin mijlocul lumii, şi pentru sfinţi şi pentru scelerați...

T. ARGHEZI

Cercei [1]

Prefaţă

Furând motive florii de muşcată
N'am vrut să fac inscripţii pentru veac,
Ci am trudit cu sufletul sărac
Modele mici pentru cercei de fată.

Motanul „Băieţică"

Sub palme bune, cenuşiul faur
Din foale moi de somn, nu conteneşte,
Pe când privirea-i calmă se trezeşte
Din lacuri verzi, cu frunze mici de aur.

Melcul

A lins pe frunze drumuri de lumină
Cu trup împovărat de gelatină;
Iar când dintre spirale-l ceri şi vrei
Iţi scoate silnic câte-un corn de clei.

Despre toamnă

Vezi toamna asta care 'ngenuche lângă brazi
Ne-a prins de mână simplu şi-a furişat în noi
Duioasa resemnare de vişini strâmbi şi goi.
...Tuberculosul curţii n'a decedat nici azi.

Visul

Albi nuferi de lumină îi înfloresc pe scut,
Şi'n mantie tivită cu raze moi de lună,
S'apropie 'n tăcere, cu pasul cunoscut
Ca o alunecare de degete pe strună.

Amurg

Cum zarea destrămată de noapte se afumă
Şi'n ţârîit de greeri tăcerea se ascute,
Din turnu-i alb şi sferic învăluit în spumă,
O păpădie sveltă lansează paraşute.

MIRCEA PAVELESCU

Dela Salonul Oficial

La „Salonul de toamnă", organizat de „Curentul artistic român", expune un reuşit autoportret, care se relevă prin delicateţea liniilor şi armonia culorilor, d-na *Aurica Ar'cescu-Vasiliu.*

D-na Aricescu-Vasiliu e o tânără pictoriţă de talent, pe care am mai întâlnit-o în precedente expoziţii şi care excelează în portrete.

La acest salon au fost remarcate, deasemeni, lucrările pline de expresivitate şi siguranţă plastică ale sculptorului *Vasile Vasiliu-Fălticeni.*

[1] Din volumul cu acelaş nume, ce va apărea în cursul lunei Noembrie, în editura prop rie

VIZIUNI AMERICANE

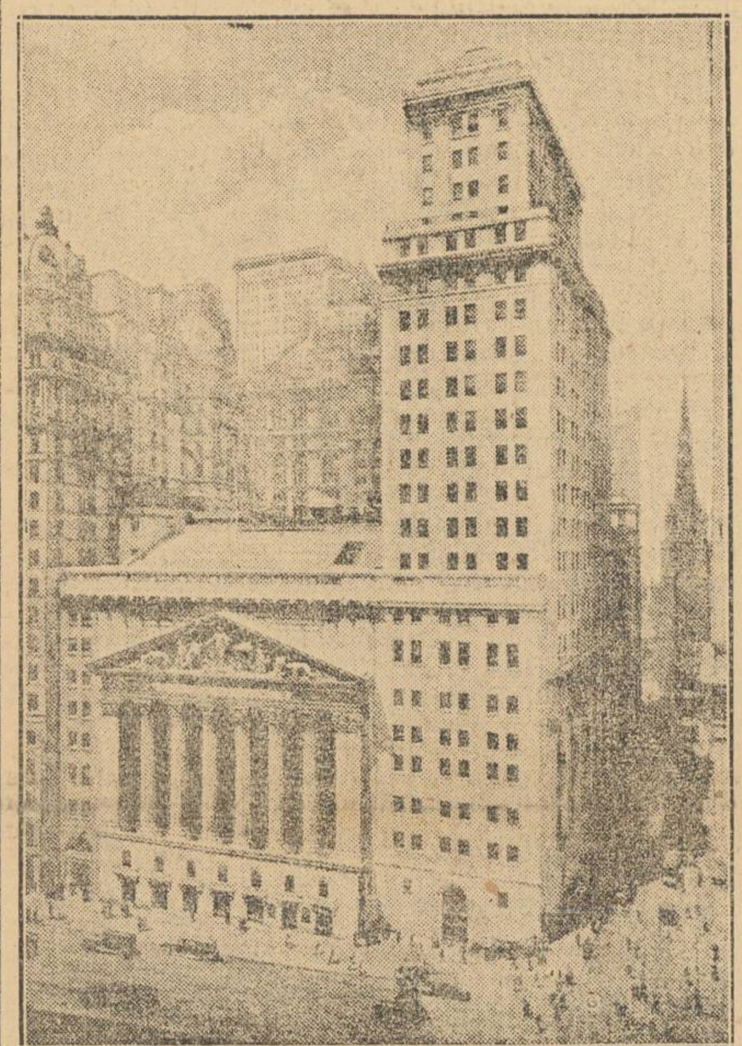
Cele două vieţi ale New-Yorkului

Pentru Americanii sută la sută, New-Yorkul nu reprezintă America, pentrucă fereastră deschisă vânturilor europene şi orientale, el se arată prea cosmopolit şi împestriţat. Ceiace este şi adevărat şi fermecător, ca orice viaţă ce se înfruptă din contraste violente, îmbinând sărăcia imigrantului cu splendoarea triumfului lui.

Pentru mine, New-Yorkul este simbolul Statelor-Unite, căci în el mai viu ca oriunde trăeşte *oportunismul,* acea captare electrică a norocului ce metamorfozează un imigrant rupt şi gol într'un potentat financiar.

Cartierul oriental

Iată, ne plimbăm pe străduţe mici armeneşti cu magazine murdare. In vitrine, printre vechituri fără preţ lucesc râşniţe aurii şi tăblii ovale şi săpate cu jocurile unei minţi fără grijă. Femei grase, cu piele negricioasă şi ochi lucitori, şed parcă de-o veşnicie pe scaune înguste şi cu încheeturile nesigure, în faţa magazinului. Te cheamă înăuntru să târgueşti. Sunt necăjite şi resemnate, ca toţi cei care trăesc între două lumi. Ele nu mai aparţin lumii de arome calde şi lenevie mizeră, pe care au părăsit-o trecând cu copii în braţe peste mările şi oceanul oportunităţilor, dar nici celeia noui din care n'au prins decât firimiturile unui noroc aşteptat să vie în alt chip. Şi-au agonisit traiul exploatând exotismul civilizaţiei lor într'o altă lume.

Bursa din New-York, acolo unde s'au îmbogăţit şi ruinat milioane de oameni

Vând cafea proastă, baclavale năclăite în miere prefăcută, rahat uscat vara şi umed iarna. Sărace, ele difuzează sărăcia traiului lor oriental printre imigranţii altor naţiuni. Copiii, însă, au început a rupe şi cu mizeria şi cu exotismul părinţilor, de care încep a se ruşina. Dick Webler, boxeurul, îşi ascunde origina orientală. Şi-a schimbat nu numai numele, ci şi viaţa. Trăeşte cu o irlandeză blondă, preferă baclavalei „apple-pie-ul" şi când vine vorba în cercul prietenilor săi despre noii imigranţi, el nu le ia partea, căci ca orişice American autentic el nu mai are nimic comun cu ei. El nu mai este un „dirty imigrant", chiar dacă îşi ajută pe furiş părinţii, care cu suferinţă şi caznă l-au depus de mic pe malurile aurite ale Manhattan-ului.

Printre imigranţii italieni

Intr'o altă zi, pe'nserate, la umbra podului Brooklyn, care tae spaţiul de pământ negricios şi apă înceţuită, amintind de înstrăinatul American Whistler, colind cartierul italienilor şi mai încolo al spaniolilor. Abea pot străbate, căci strada pe'nserate devine salon de conversaţie şi balcon pentru serenade amoroase.

Sunt un singuratec în această Italie decăzută pentru a se ridica americăneşte.

Pe marginea trotuarului, bătrâni înceţi şi cu ochi iscoditori vând fructe înşirate în grămezi pe cărucioare întocmite la întâmplare. Mai încolo, în faţa unui magazin cu intrarea în subsol, baloturi de stofă se întind pe scânduri înguste şi elastice. Cumpărători şi curioşi pipăe stofe aspre sau pânzeturi scorţoase. Pe scaune luate din casă, şi înşirate până în mijlocul trotuarului, bătrâni grei şi obosiţi vorbesc tare şi repede de parcă s'ar certa. Copiii merg în grupuri sau ganguri" cum spun Americanii. Tinerii la fel. Ii văd eleganţi şi parcă plănuind numai rele. Bandele acestea din cartierul italian îmi inspiră o frică nu fără temei.

Hoţii de odinioară proveneau din clasa oamenilor bătrâni sau maturi. Astăzi toate mişcările violente se fac cu ajutorul tinerilor, căci tinereţea, în dorinţa ei de afirmare şi de triumf, îndrăzneşte mai mult decât bătrâneţea, care mai ales în „tânăra Americă" duce la resemnare şi scepticism. Bătrânii italieni, dacă nu au purtat cumva în inima lor secretele Maffiei, sunt încă disciplinaţi de greutatea vieţii şi resemnaţi faţă de obstacolele ivite în calea lor lungă şi spinoasă. Dar tinerii aceştia de statură mijlocie, cu gâturi subţiri şi capete de statui, nu mai au în privirile lor înfrânarea părinţilor. Crescuţi în libertate, ruşinându-se, poate, de părinţii lor muncitori umili, puţin ostentativi şi vorbind stricat englezeşte, — fiii trăesc într'o altă lume. Ei vor face *orce* pentru a avea bani, căci ei nu mai au nimic comun cu stoicismul îndulcit cu lene şi visare al Europenilor şi nu au avut vreme să ia ce-i mai bun dela Americani. Intre două lumi şi ei, tinerii italieni preţuesc luxul şi bogăţia, farmecul petrecerilor şi voluptatea omului îmbrăcat în haine ţipătoare.

Din mijlocul şi ambiţiile uşuratece ale acestor tineri aflaţi în golul dintre două lumi, viciul şi necinstea îşi vor recolta poamele, care se vor pârgui sprijinite de mitraliere şi bombe. Căci gangsterii din aceste cartiere sărace şi desrădăcinate pornesc să cucerească mitul bogăţiei şi al crimei.

Ii văd, îi aud, îi simt cum fiecare dintre ei caută să facă impresie asupra celorlalţi. Nu-i înţeleg bine, dar poate că tânărul acela brun şi cu ochi de tăciune le-o fi istorisind vreo lovitură din ajun, căci prea se simte superior şi mândru de ceiace spune.

— „Aseară am izbit-o cu un „hold up! Am oprit cu revolverul un automobil cu o pereche de tineri ce se duceau la vreo petrecere în jurul New-Yorkului. In timp ce eu îi ţinteam cu revolverul, Matteo a luat bijuteriile fetei aceiea blonde şi portmoneul băiatului. Fata nu s'a speriat. Zâmbindu-mi, m'a rugat să-i las un inel dăruit de mama ei moartă... I l-am dăruit, smulgându-l din pumnul lui Matteo şi punându-i-l chiar pe degetul acela subţire şi parfumat. Băiatul devenise gelos. A vrut să se repeadă la mine, dar cu un gest indulgent i-am atins vârful nasului. Salutând pe fată, ne-am înapoiat pe alt drum".

Dar poate că Giulio povesteşte şi ceva mai senzaţional. Vre-un atac cu mitraliere împotriva unei bande vrăjmaşe de traficanţi de alcool. Banda lui Giulio se mişcă. Copii se dau laoparte. Bătrânii se uită pe sub ochii lor şireţi şi cunoscători, la Giulio, care păşeşte mândru ca un dictator al străzii. La un colţ mai întunecos vorbeşte cu un şofeur şi cu un gest distant şi istoric se desparte de ceilalţi, urcându-se în taxiul galben.

Nimeni nu se aventurează acolo singur.

Ghetto-ul new-yorkez

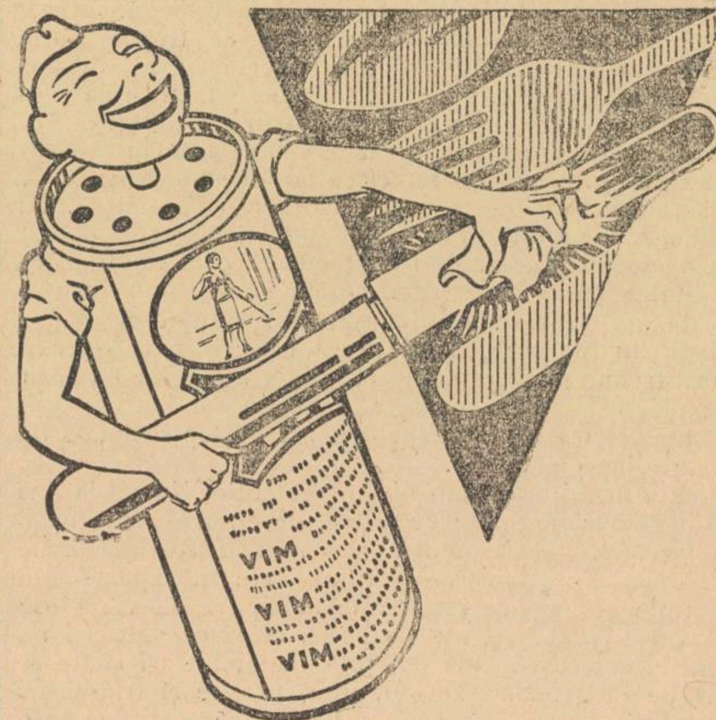
In Ghetto Dumineca dimineaţa e gălăgie mare. Strada e înviată de sburdălnicia copiilor, care fac din ea un teren de sport. Bătrânii şi aici sunt spectatori obosiţi, aşezaţi pe scaune în faţa caselor murdare şi fără aer. Mamele cu copii în braţe se topesc de căldură şi suferinţă. La ferestre, bărbaţi fără guler vorbesc cu lumea din stradă. Fete nostalgice privesc dela etaj trecătorii.

In mijlocul străzii, un copil aruncă şi primeşte o minge mare dela un om mai în vârstă aflat la fereastra etajului al doilea. Jocul merge de minune până ce copilul pierde mingea în fereastra închisă a unui vecin. Curioşii se strâng în jurul casei cu fereastra spartă. Locatarul trezit din somn, apare la geam şi afuriseşte sportul modern. Copilul a dispărut. Un automobil sparge grămada şi o distrage. Se opreşte apoi în faţa băncii cu firma în litere evreeşti.

Şi banca şi restaurantele par sărace şi murdare. Doar Sinagoga şi şcoala răsar albe şi înalte, stricând această monotonie de zidiri înegrite şi triste. Reclame uitate şi prăfuite îmbucătăţesc priveliştea. Ghetto-ul este cea mai mare cetate evreească din lume. O cetate de început umil, căci triumfătorii nu mai locuesc în el. Dispar şi domnesc din apartamentele de pe Fifth Avenue sau Park Avenue, din băncile depe Wall Street, din domeniile din Connecticut.

Evreii şi Americanii sunt oamenii cei mai neînţeleşi. Omului mijlociu i se pare un paradox când aude de „evrei fără parale" şi de „americani desinteresaţi". Superstiţia publică vrea ca Americanul să apară întotdeauna ca un *Uncle Sam,* cu cecuri în buzunar şi fără un dram de fineţe sufletească. La fel, pe evreu ea îl vrea travestit în *Shylok* sau în bancher modern, co-

Cine curăţă mai bine şi mai repede
cuţitele, furculiţele şi lingurile
Dv., dacă nu Dl. VIM?

Intr'adevăr, cât ai clipi din ochi VIM curăţă toate tacâmurile. Puţin VIM pe o cârpă umedă — frecaţi puţin — aceasta-i toată treaba! Toate petele de untură, de rugină, dispar dintr'odată Şi orice ar fi: nichel, zinc, aluminium sau lemn — cu VIM se poate curăţa orice, căci VIM nu are miros, este higienic şi - nu zgârie - şi mulţumită lui VIM tacâmurile Dv. vor străluci mereu ca noi!...

VIM
CURĂŢĂ TOTUL

mandând prin telefon cursul acţiunilor şi al bonurilor. Cine vrea, însă, să înţeleagă nostalgia evreiască şi misticismul visător (adică economiceşte complect desinteresat) să se ducă în Ghettoul acesta, patrie a atâtor poeţi şi gânditori evrei americani.

Numai acolo omul prejudecăţilor va putea afla despre Philip Weinberg, fiu de imigranţi evrei din Rusia şi deveniţi muncitori la o spălătorie new-yorkeză. Philip cărând rufele murdare ale clienţilor pe spatele său încercat de muncă nu a visat să fie nici bancher şi nici gangster, ci doar cărturar. A muncit nopţi şi zile ca să-şi facă drum prin sine însuşi la colegiu sau la Columbia. Şi Philip Weinberg din Ghetto este astăzi filosof idealist, într'o Americă pe care Europenii vor s'o considere cu orce preţ pragmatistă şi lipsită de spiritualitate.

Ghetto-ul e plin de Weinbergi care onorează cultura prezentă ca matematicieni, filosofi, poeţi, ingineri, arhitecţi. In America paralelor ei sunt evrei fără parale şi oameni fericiţi care cred în viaţa spirituală.

In sgomotele copiilor, în nostalgia tinerilor, în bunătatea tristă a bătrânilor din Ghetto, se poate afla un tâlc de înaltă umanitate.

In sărăcia şi murdăria aceia se ţes visuri şi ambiţii mari. Cartierul acesta a dat bancheri ca şi profesori de limbile romanice la universităţi mari. Il părăsesc, urcându-mă într'un taxi mare şi uzat. Şofeurul cu păr creţ şi netuns şi cu cămaşa înegrită, mă întreabă unde să mă ducă. Ii spun: Park Avenue. N'am să-i uit niciodată faţa lui grasă şi pistruiată cum a jinduit deodată, luminând un zâmbet trist:

— „A, dumneata mergi acolo unde stau cei bogaţi. Ce bine e să stai acolo!..."

Wall Street, cartierul financiar

Sunt în inima puterii americane. Mă primblu şi vizitez operele eficiente ale „celor bogaţi". După ce am trecut prin centrul municipal cu clădiri înalte care inspiră încredere şi prestigiu prin soliditatea lor înălţată şi mai mult de squarurile înverzite şi m'am oprit în faţa Primăriei să văd statuia lui Frederick Mc Monnies, care a stârnit atâtea discuţii, mă îndrept către Wall Street.

Ajungând înspre partea de început a Broadwayului — care se întinde cu totul cam treizeci de kilometri — mă găsesc în faţa unei biserici gotice, lucrată în cărămidă roşie. E *Trinity Church*, bătrâna catedrală înconjurată cu morminte ilustre şi monumente istorice. Alexandru Hamilton zace acolo ca un profet al perspectivei, care se deschide în spatele bisericii: sgârie-norii finanţei americane. Acolo, pe două străduţe mici, înguste şi cu sgârie-nori, se concentrează esenţa puterii americane. *Broad Street* şi *Wall Street* conţin băncile şi bursa care dominează oarecum finanţele lumii întregi. De acolo, din birourile acelea pentru furnici, energia umană regulează, îmbunătăţeşte şi distruge liniştea, avutul şi fericirea a milioane de oameni. *International Telephone Building*, sgârie-norii. Alături, în stil grecesc, cu coloane multe şi înegrite, *Manufacture Trust Company*. Mai încolo, *Lee, Higinson and Co.* sălăşlueşte într'o clădire pură, în care stilul grecesc a fost înţelepţeşte întrebuinţat. Broad Street are între clădirile ei uriaşe, automate pentru businessmenii grăbiţi, ce nu pot mânca decât pe fugă, la vremea prânzului. Suntem pe strada trusturilor şi a Bursei. *Brooklyn Trust C-ie* şi alături, înegrită, tot cu coloane greceşti şi cu fronton antic, Bursa în care nu se intră decât greu şi nu se pot face transacţii decât de către cei care cu bani mulţi posedă un loc la activitatea ei. Fără a fi tot atât de înaltă ca sgârie-norii ce o înconjoară, Bursa posedă totuşi un aer de severitate şi soliditate impunător. Pe partea cealaltă, ieşind către colţul străzii, clădirea mică dar din blocuri de piatră frumos orânduite a unei bănci care nici nu-şi arată numele. E *Banca Morgan*, a acelui potentat discret şi energic al finanţei americane J. P. Morgan, posesor de nenumăraţi Rembranzi. In faţa ei, imitând proporţiile Panteonului, *U. S. Exchange* cu statuia lui Washington pe scară.

După Visterie ajung pe Wall Street. In blocuri modern stilizate, *Banca Manthattan Trust Co.* iar în faţa ei, *Banca Chase*, nume de încredere şi autoritate. Bănci canadiene, franceze şi mai ales zeci de bănci americane se ţin una după alta. Mă simt într'o Atenă a comerţului. Văd în Domnul Morgan pe Pericles al acestor temple cu coloane şi ideal unitar. Intr'un birou un tânăr Alcibiade al finanţei mă iniţiază.

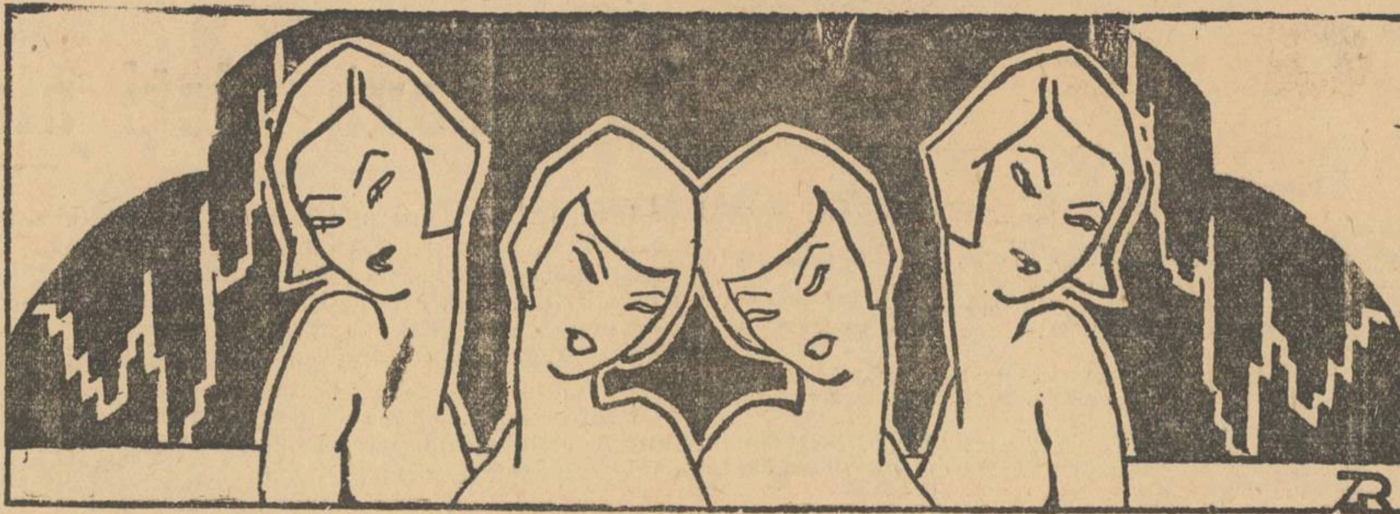
— „Vezi d-ta, am ajuns astăzi că trebue să ne pungăşim unii pe alţii... Cei inteligenţi fac şi vor face întotdeauna parale. Ei, însă, trebue să facă orice şi să primească orice fel de muncă... Eu m'am ruinat de trei ori până acum pentrucă în loc să mă bag printre câştigători, eram doar printre cei care pierdeau. Abea acum îmi formez mentalitatea de *winner* (câştigător). Nu te băga, domnule, printre *loosers* (cei care pierd). Dacă cineva pierde, dă-i cu piciorul, căci altfel pierzi şi d-ta. Bagă-te şi lucrează numai cu cei favorizaţi de soartă... Fereşte-te de leneşi, căci numai leneşii şi proştii nu fac parale... Viaţa e un joc în care cei care pierd trebue să se resemneze... Viaţa e a celor tari care pot prinde şi folosi norocul. America nu înseamnă libertate, ci oportunitate pentru cei deştepţi. Asta-i tot. Restul vine dela sine".

Eu, însă, nu aveam nici o pretenţie. Nu vroiam să obţin măcar jumătate de milion de dolari ca să-mi am un loc la Bursă. Vroiam numai *să văd, să înţeleg* metamorfozele vieţii New-Yorkului, care în aspectele lui multiple şi variate creiază două tipuri de viaţă atât de opuse încât nici nu-ţi vine să crezi că aceleaşi naţiuni şi aceleaşi locuri pot produce şi înflori contraste atât de făţişe. New-Yorkul, însă, prieşte şi trandafirilor plini de spini cât şi nuferilor care din mocirlă înalţă idealuri albe şi pure. Simbol al vieţii de luptă şi întrecere, New-Yorkul cu crahurile lui de bursă şi cu parvenirile lui fabuloase, reprezintă cotidian în vastul lui amfiteatru de bănci, palate şi magherniţe, drama vieţii moderne. Deaceia fără New-York înţelesul vieţii contemporane rămâne ştirb şi provincial.

PETRU COMARNESCU

Se caută o romăncă frumoasă

Marea casă de filme „Osso" dela Paris este în căutarea unei tinere românce care să întrunească însuşirile de fotogenie necesare pentru a putea turna într'un film care se va lucra în curând la Paris

Chiţibuşurile scrisului

Cu gândul uricios de a nu vedea însemnătatea materiei, ci de a lua pe om în bătaie de joc, un oarecarele dela ziarul *Mişcarea*, cu iscălitura „Ofticos", ia în sfârcul biciului scrisul meu, că mă ţin de virgule şi de liniuţe. Deci, zice domnia sa, oriunde vedem articole cu astfel de cuprins, într'un ziar sau altul, ştim de mai 'nainte cine le-a scris, fără să ne mai uităm la iscălitură. (Vezi *Mişcarea* dela 20 Oct. a. c., art. „Chestii grave la ordinea zilei").

Pentru scrisul d-lui „Ofticos", acestea nu sunt „Chestii grave", ci biete chiţibuşuri nevrednice de luat în seamă şi numai unul ca mine îşi poate pierde vremea cu asemenea nimicuri. Dacă-i aşa, apoi am fi foarte fericiţi să-i vedem pe dumnealor cum duc la capăt chestiile mari pe care le vor fi tratând, iar noi, deocamdată, să rămânem tot la chestiile mărunte şi să vedem acest chiţibuş al scrisului.

Un fleac, ar zice cineva, această chestiune a virgulei, de pildă oamenii „chestiilor grave" dela ziarul *Mişcarea*, şi totuşi ce lungă evoluţiune a scrisului înseamnă această mică trăsătură şi la ce mare trebuinţă a răspuns ea! De fapt, ea este o chestiune mare, pe care oamenii cu ochiul viu au simţit-o de mult, şi trebuie să fii prea miop pentruca să crezi c'o poţi lua în bătaie de joc.

La început, pe vremurile născocirii scrisului, bieţii oameni abia au bâjbâit în întrebuinţarea semnelor de scriere. A trecut vreme până ce să le vie în minte să înfăţişeze prin câte un semn fiecare sunet al graiului. Când s'au apucat de aceasta, ei se găseau pe o lungă cale de străbatere a acestui drum, în care, până atunci, întrebuinţaseră altă cale a scrisului. Când, de pildă, omul avea de gând să scrie „ochiu", el făcea semnul unui ochiu. Era aşa cum se găseşte azi în unele ziare nemţeşti. In loc, de pildă, de a scrie „corespondentul nostru din localitate", ele fac numai un ochiu, pe care-l au ca o literă de tipografie, şi pun după el cuvântul „corespondent". Cititorul ştie ce să înţeleagă şi nu se minunează de loc de acest fel al scrisului.

Ei bine, în limbile vechi se scria numai aşa. Egiptenii, de pildă, nu aveau litere pentru sunete, ci câte o figură întreagă. De aceia scrisul lor parcă ar fi desemn. Aşa era scrisul care a fost descurcat de *Champolion*.

In acele vremuri, nici vorbă nu era de puncte şi virgule.

Tot aşa cu alte limbi. Ebraica, araba scriau sunetele, dar nu pe toate, ci numai consonantele. A trecut vreme lungă, după ce limbile au murit, că li s'au adaos mai târziu şi alte semne pentru vocale.

Nici la aceste limbi nu putea fi vorba de puncte şi de virgule.

Au venit apoi limbile în care s'a scris mai mult pe vremile acelea: greaca şi ceva mai târziu latina. Nici la acestea textul nu era la început cu toate semnele pe care le găsim noi într'o pagină de grecească sau latinească. Tot ce găsim noi azi are şi adaosuri care s'au făcut mai târziu. Dar oricum, oamenii au început a simţi din vremea aceia că nu ajunge să ai numai semne pentru sunete, ci şi alte semne pentru a arăta mersul gândului dealungul cuvintelor, nu numai sunetul cuvântului.

Aşa de încet s'a făcut fiecare păşire înainte în rânduiala scrisului, încât oamenilor nu le-a venit în minte să despartă în scris cuvânt de cuvânt, ci scriau toate cuvintele prinse unul de altul ca un singur şir. Vezi în vechile manuscripte greceşti rândul unei pagini şi nicio despărţire între cuvinte. Nevoia de a uşura cititul şi înţelesul i-a făcut pe oameni să tot prefacă felul vechiu al scrisului. Şi, în adevăr, scrisul a ajuns a fi îndeplinit tot cu mai mult meşteşug, pentruca gândul să iasă la iveală cât mai uşor.

In vremea când cuvintele se scriau otova, fără despărţire, putea fi vorba de puncte şi virgule? Dar cu aceasta cugetarea era îngreuiată. Uneori înţelesul atârna de un cuvinţel şi nu ştiai unde să-l socoteşti. De aici nevoia de a scorni semne pentru fixarea înţelesului, ca să nu te lase îndoelnic.

In această privinţă, sunt câteva pilde clasice, pe care noi toţi le-am învăţat pe latineşte, în copilăria noastră, din care se vede ce rost avea întrebuinţarea virgulei şi cât de mult ajuta pentru socotirea unui cuvânt în jumătatea de mai 'nainte ori în cea din urmă a frazei şi a găsi înţelesul din această socotire aşa sau altfel. Pildele însă sunt prea cunoscute şi nu ne mai zăbovim la ele.

Deci acesta e rostul virgulei... ea fixează înţelesul. Târziu a ajuns omenirea s'o născocească, dar după ce-a născocit-o, trebuie să se înveţe a o întrebuinţa.

Scrisul este depănarea gândului. Prin mijlocirea lui, tu îl duci din mintea ta la mintea altuia. Nu cumva mijloacele de transport ale gândului nu au însemnătate? Este aceasta materie de luat în zeflemea?

Cu atât mai rău pentru cei ce nu-şi dau seamă de aceasta, fiindcă atunci urmează că dumnealor îşi trântesc gândurile pe hârtie, fără grijă de a fi rânduite în chipul cel mai propriu de a fi înţelese. Tocmai fiindcă unii socotesc că acestea sunt chestiuni de călcat în picioare, trec uşor peste ele şi scriu cum o da Dumnezeu.

Virgula înseamnă despărţirea unei cugetări de alta, în şirul aceleaşi fraze. Ce bine se simte rostul ei, mai cu seamă în întrebuinţarea propoziţiunilor incidente!

Acestea sunt ca nişte corpuri străine, care cad în mijlocul unei cugetări în curs. Insăşi cugetarea simte că ele trebuie însemnate ca atare şi de aceia le pune între virgule.

Să luăm o pildă din însăşi vecinătatea articolului în care domnul O. crede că aceste chestiuni nu merită scumpa sa privire. „Astăzi, odată cu venirea iernii, soarta lor s'a înrăutăţit", scrie un coleg de redacţie al d-lui O. Eu întreb: De ce colegul său a pus între virgule cuvintele „odată cu venirea iernei"? Şi voi răspunde tot eu, fiindcă poate d. O. nu ştie: pentrucă e o incidentă. E o cugetare nouă, căzută peste cea începută prin cuvântul „astăzi". Virgulele sunt numaidecât de nevoie acolo, pentru a fixa gândul şi a-l înfăţişa cu o preciziune neclintită.

Cu atât mai mult aceasta se simte unde ai fraze lungi. Jocul virgulelor acolo este de mare nevoie şi trebuie multă grijă în mânuirea lor, pentruca cititorul să nu dea greş în prinderea înţelesului.

Dar unii orbăcăiesc în aceasta. Nu sunt îndrumaţi în ce priveşte această îndrumare şi ajung să puie virgula acolo unde cu nici un chip nu trebuie pusă. De pildă, dacă virgulă înseamnă totdeauna o despărţire, ba şi o încovoiare a glasului în vorbire, încât simţi că acolo în scris ai pune virgulă, nu se poate însă despărţi ceiace este legat prea organic. Astfel, ce este mai legat în cugetarea noastră decât subiectul cu predicatul? Dacă zici, de pildă: „calul fuge" sau „omul nostru mergea tacticos", nu poţi pune virgulă după *calul* sau după *omul nostru*, fiindcă ar însemna să desparţi subiectul de predicat.

Cu toate acestea sunt destui aceia care despart prin virgulă subiectul de predicat. Apoi ce credeţi d-voastră? este cu dreptul să scrie cineva: „... mirajul ţărmurilor însorite, n'au pierit încă?" Nu mă opresc la altă greşală care se mai află în acest scris al ziarului *Mişcarea* (13 Sept. a. c.), ci numai la cea cu virgula. Oare se poate pune virgulă după *însorite*, despărţind subiectul de predicat?

Acesta este o erezie a scrisului şi e păcat că oamenii nu-şi dau seama de ea. Mii de ani a orbăcăit omenirea pentruca să găsească nişte semne de uşoară mânuire a gândului, şi acum putem arunca totul peste punte, ca nişte lucruri de prisos? Şi pe domnii care scriu în felul acesta să nu-i înveţe nimenea? Şi dacă în presa noastră foiesc astfel de greşeli, să nu zică nimenea o vorbă? Şi când ziarele sunt azi un mare organ de a face bine, dar şi un puternic organ de săvârşire a răului, chiar şi în limbă, să vă pară rău că astfel de materii sunt răscolite?

Acum ce să vezi? Oamenii n'au învăţat bine întrebuinţarea virgulei şi hop cu ploaia de liniuţe! De pildă, cum scrie *Păr. P. Chiricuţă* în *Cuvântul*, (20 Oct. a. c.): „...vom putea noi şi alţii — duce la bun sfârşit...". Ce caută acolo liniuţa? Este iar subiectul cu predicatul. Nu era destul să scrie „vom putea noi şi alţii duce"? Adaogă ceva liniuţa acolo? Precizează ceva? Nimic. Nu trebuie nici virgulă nici liniuţă, fiindcă subiectul şi predicatul nu au virgule între ele decât doar dacă o propoziţiune incidentă se aşterne la mijloc.

Mai la vale, scrie: „... eşti liberat de dogma Bibliei şi a Templului — dar şi ca psihologie noi ne deosebim diametral". De ce liniuţă înainte de *dar?* Nu este din moşi-strămoşi virgula împlinind această slujbă? Nu puneai virgulă înaintea lui *sed*, latinescul, înaintea lui *alla*, grecescul? Nu punem azi tot aşa înaintea lui *mais*, franţuzescul, sau înaintea lui *sondern*, nemţescul? In această împrejurare, lumea a pus totdeauna virgulă şi aşa urmează de mii de ani. Are vreun rost acum să pun în această întrebuinţare liniuţa?

Cu toate acestea d. O. găseşte şi în aceasta temeiuri de privire batjocoritoare peste tratarea unor astfel de teme din partea mea.

Să fie sănătos! Dacă orbul nu vede, eu n'am ce-i face. Dacă mie mi-au căzut la inimă materiile acestea, îmi poate găsi cineva vreo vină?

Oare domnii care privesc de sus asemenea chiţibuşuri strălucesc grozav în chestiunile grave pe care le iau la tratat? Să-i vedem şi în acelea. Deşi spun despre mine tot cu ocară că eu citesc de toate, adevărul este aşa, şi nu ştiu ce poate fi de ocară în aceasta. Deci mi-oi îndrepta ochii şi spre scrisul cu „chestii grave" al dumnealor şi i-oi vedea cât saltă în marile chestiuni ale Europei şi ale culturii.

Nouă ni se pare că mai vrednic este să te ţii de chestiuni mici, pe care le poţi duce, decât de chestiuni mari, în care te arunci, dar nu te ţin curelele.

Noi de mult suntem de părere că, după cum este o critică literară, de asemenea este de trebuinţă şi o critică a scrisului de ziar, fiindcă, pe lângă un scris vrednic şi care face cinste, dar prea adeseori se scrie foarte şubred şi fără temei. Dacă ar fi o critică, poate ar sili pe unii să studieze mai bine ce se apucă de scris, iar pe alţii i-ar alunga dela o chemare pentru care nu s'au pregătit.

Domnii cu pricina numai cât să-şi iscălească cu acelaş pseudonim ce au de scris, ca să ştiu că am înainte tot aceiaşi persoană, şi pe urmă vom vedea dacă dumnealor pot în „chestiile grave" mai mult decât mine în puţinul pe care l-am luat la descusut.

Arhim. SCRIBAN

Arhiva de folklor

In editura Societăţii Compozitorilor Români a apărut de curând o interesantă broşură a d-lui Constantin Brăiloiu despre *Arhiva de folklor muzical* întemeiată şi organizată de d-sa.

D. Brăiloiu începe prin a arăta că Societatea Compozitorilor Români, fiind chemată la viaţă ca „să ajute desvoltarea şi expansiunea muzicii româneşti", a organizat — cu mijloacele puţine de care dispunea — zeci de concerte de muzică românească, a publicat numeroase lucrări ale compozitorilor români, a realizat legături artistice cu străinătatea şi a impus respectul proprietăţii artistice prin înfiinţarea unui birou pentru perceperea drepturilor de autor.

Deasemeni, prin premii şi publicaţii, Societatea a încurajat pe culegătorii de melodii populare, iar în vremea din urmă a întemeiat arhiva de folklor muzical, ale cărei metode pentru strângerea şi clasarea materialului ni le expune însuşi organizatorul lor, d. prof. Const. Brăiloiu, secretarul-general al Societăţii.

Rezultatul experienţelor d-sale, conduse cu multă inteligenţă şi prevedere şi după criterii riguros ştiinţifice, a uimit şi pe cei mai sceptici dintre specialiştii care-l urmăreau.

In cercetările întreprinse de d-sa, d. Brăiloiu s'a folosit de un aparat de înregistrare fonografică, un aparat fotografic şi un aparat de cinematograf, transportate prin sate de o echipă specială în frunte cu un muzicant şi un filolog însărcinat cu notarea fonetică a textelor cântate.

„Grija obiectivităţii, spune d. Brăiloiu, impune înregistrarea mecanică a melodiilor. Numai maşina este obiectivă şi numai reproducerea ei este întreagă şi netăgăduită. Oricât de bine am scrie o melodie dictată, tot va lipsi ceva notaţiilor noastre; de n'ar fi decât timbrul vocii şi coloraţia aceia deosebită datorită emisiunii populare".

Pe de altă parte, nu se poate închipui o lucrare ştiinţifică fără un permanent mijloc de control.

Auzul fără greş al diafragmei de înregistrare, spune cu drept cuvânt d. Brăiloiu, va afla un colaborator nepreţuit în văzul fără greş al obiectivului fotografic, care ne va păstra înfăţişarea *decorului muzicii*, a ocaziei muzicale.

„Vom mai simţi o palpitaţie de viaţă în sunetele cutărui cântec dela *îmbrobodirea cutărei mirese* din cutare loc, dacă pelicula fotografică ne va învia amintirea clipei în care a fost cântat".

In ceiace priveşte studiul jocurilor, fără îndoială că cinematograful rămâne singurul mijloc practic ce se poate utiliza.

La obiectivitatea maşinilor se adaugă munca inteligentă a folkloristului, care face constatările pe teren, şi culege mărturiile ce vor alcătui dosarul privitor la viaţa melodiilor.

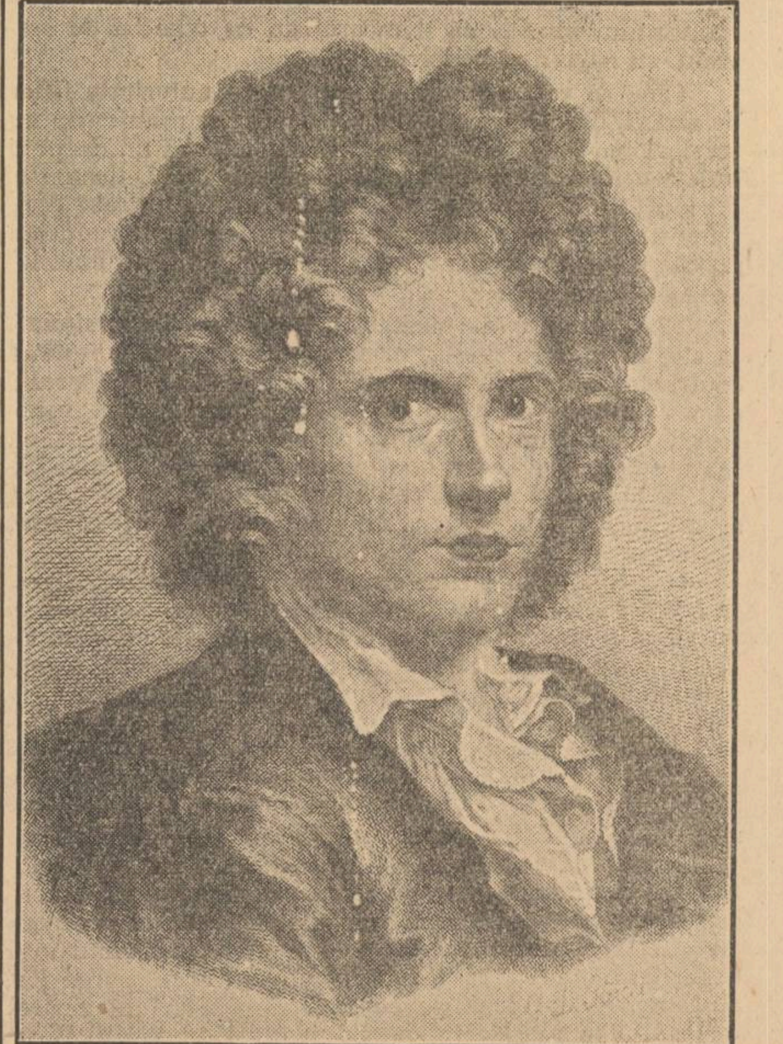
Pentru elaborarea acestei „biologii" muzicale, d. Brăiloiu a preconizat utilizarea unui chestionar-tip, lărgit, după nevoile noui ce se iveau, cu date şi informaţiuni suplimentare. S'a ajuns astfel la determinarea *stării civile* a fiecărei melodii şi la alcătuirea unor „fişe de frecvenţă", mulţumită cărora se poate înlesni studiul variaţiilor, se poate reconstitui repertoriul complect al unui sat şi caracterele stilurilor întâlnite.

Tehnica acestor identificări e concepută prin urmare destul de ştiinţific: se culeg din gura ţăranilor toate refrenurile pe care şi le amintesc, se redactează o fişă pentru fiecare cântăreţ — arătându-se vârsta, meseria, ereditatea, gradul de cultură, drumurile pe care le-a făcut, contactul ce l-a putut avea cu locuitorii din regiunile învecinate, etc.; se face fişa de frecvenţă a cântecelor, apoi se notează, printr'un ingenios procedeu grafic, tot ce prezintă un caracter de soliditate statornică într'o melodie, precum şi toate prefacerile ritmice, melodice sau armonice înregistrate în decursul cercetărilor.

Toate elementele acestea, clasate sistematic pe genuri şi regiuni, alcătuesc arhiva de folklor pe care a înjghebat-o cu răbdare, stăruinţă şi pricepere d. prof. Const. Brăiloiu.

E o operă de mare însemnătate culturală şi, deopotrivă, o contribuţie preţioasă la cunoaşterea, punerea în valoare şi conservarea unor manifestări sufleteşti, caracteristice ale poporului nostru.

H. BL.

Const. Stachi **Portret**
(Gravură în burin executată la Munchen în 1875)

Asta e literatură...

Comedie într'un act

de ARTHUR SCHNITZLER

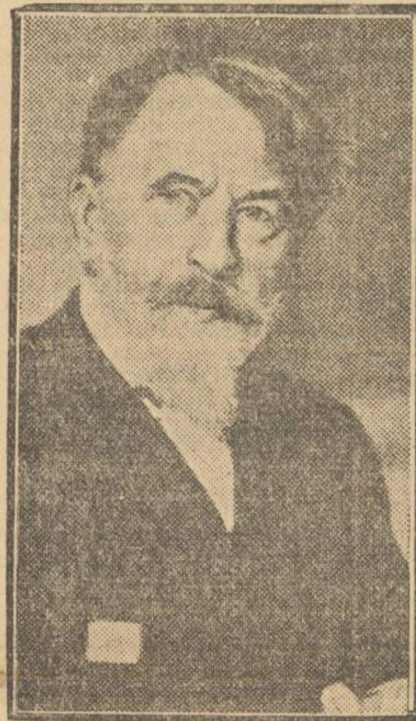
PERSOANELE:
MARGARETA
CLEMENS
GILBERT.

(O cameră mobilată, elegantă, dar care nu trădează bogăţie. — In ea locueşte Margareta. O sobă mică. O masă, un mic birou, scaune, un dulap. In fund două ferești, uşi la dreapta şi la stânga).

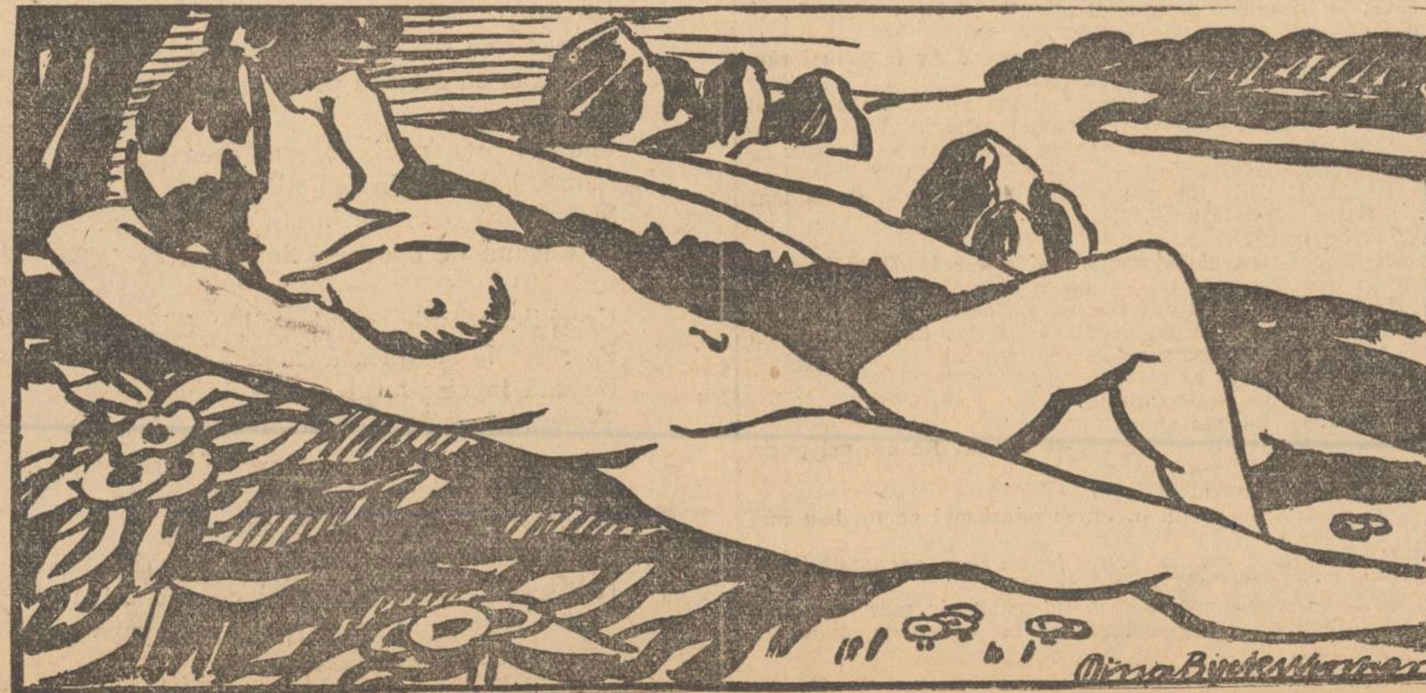
SCENA I.

Intr'un fotoliu în faţa sobei se reazămă comod *Clemens* care poartă o haină elegantă, de culoare gris închis. Fumează o ţigaretă şi citeşte un ziar. *Margareta* stă la fereastră, apoi se plimbă de-a lungul şi de-a latul camerei, se opreşte în fine, la spatele lui Clemens, şi cu ambele mâini se joacă cu părul lui. Pare cam neliniştită.

CLEMENS. — *(Continuă să citească, apucă mâna ei şi o sărută).* Horner e sigur de cauza lui, — adică mai bine zis de cauza mea, Waterloo cinci la unul, Barometru, douăzeci la unu, Pusserl şapte la unu, Attila şeasesprezece la unu.
MARGARETA. — Şeasesprezece la unu!
CLEMENS. — Lord Byron unul şi jumătate la unu — asta suntem noi, — draga mea!
MARGARETA. — Ştiu!
CLEMENS. — Şi mai avem şase săptămâni până la cursele de cai.
MARGARETA. — Fireşte că el o socoate ca absolut sigur.
CLEMENS. — Cum cunoaşte dumneaei toate expresiile astea! Bravo!
MARGARETA. — Expresiile le-am cunoscut încă înaintea ta. Va să zică e aranjat lucru, că tu însuţi vei călări pe Lord?
CLEMENS. — Ce mai întrebi? — E doar premiul doamnelor! Pe cine ai vrea să-l las să-l călărească? Şi dacă Horner n'ar şti că eu 'l călăresc, — n'ar mai sta unu jumătate la unu, poţi fi sigură de asta.
MARGARETA. — Imi închipui. — Eşti atât de frumos, când sezi sus pe cal, — nu voiu uita nici odată, cum tu, la München, tocmai în ziua ceia când am făcut cunoştinţă cu tine...
CLEMENS. — Nu-mi mai aminti de asta. Am avut ghinion atunci! Niciodată Windisch n'ar fi câştigat cursa, dacă n'ar fi câştigat la start zece lungimi! Dar de data asta vom vedea! — Şi'n ziua următoare plecăm.
MARGARETA. — Seara.
CLEMENS. — Da. — De ce seara?
MARGARETA. — Fiindcă presupun că înainte de amiază ne vom cununa.
CLEMENS. — Da, comoara mea!
MARGARETA. — Sunt foarte fericită. *(Imbrăţişări).* Şi încotro vom călători?
CLEMENS. — Cred, că suntem de acord? — La moşie.
MARGARETA. — Da, mai târziu. Dar nu plecăm mai întâiu niţel la Riviera?
CLEMENS. — Asta atârnă de Premiul Doamnelor, dacă-l câştig...
MARGARETA. — Absolut sigur.
CLEMENS. — De altfel, în luna Aprilie — Riviera şi-a pierdut toată eleganţa.
MARGARETA. — A, de aceia!
CLEMENS. — Păi, copila mea, fireşte de aceia! Tu ai încă din timpurile de altădată, anume închipuiri despre eleganţă, cam — ai să mă ierţi că ţi-o spun — cam din revistele umoristice.
MARGARETA. — Cle, — te rog...
CLEMENS. — Bine, — vom vedea. *(Citeşte mai departe).* „Oaspele balnear, cincisprezece la unu..."
MARGARETA. — „Oaspele balnear"? Nici nu era vorba să participe.
CLEMENS. — De unde ştii tu asta?
MARGARETA. — Mi-a spus-o chiar Sigrati.
CLEMENS. — Cum asta? Şi unde?
MARGARETA. — Ei, azi dimineaţă, pe câmpul de curse, dela Freudenau, când tu discutai cu Milner.
CLEMENS. — Nu-mi prea place să te văd în societatea lui Sigrati.
MARGARETA. — Gelozie?
CLEMENS. — De unde... De altfel, — de acum înainte te voiu recomanda pur şi simplu ca mireasa mea.
MARGARETA *(îl sărută).*
CLEMENS. — Şi ce ţi-a spus, Sigrati?
MARGARETA. — Că nici nu-l va scoate din grajd pe „Oaspele balnear" pentru „Premiul Doamnelor".
CLEMENS. — Nu prea trebue să crezi tot ce-ţi spune Sigrati, căci urmăreşte anume scopuri, când răspândeşte svonul că „Oaspele balnear" nu participă la curse.
MARGARETA. — Ei asta, ar fi curată speculă.
CLEMENS. — Păi, ce crezi tu, între voi, nu se face speculă? Pentru unii, cursele sunt numai o afacere. Crezi că un om ca Sigrati are cel mai mic interes pentru sport? El ar putea tot aşa specula şi la Bursă. De altmintrelea pentru „Oaspele balnear" s'ar putea pointa cu toată liniştea o sută contra unu.
MARGARETA. — Aşa? Azi dimineaţă însă l-am găsit excelent.
CLEMENS. — Uite, că l-a văzut şi pe „Oaspele balnear".
MARGARETA. — Se înţelege! N'a galopat cu dânsul Butters azi dimineaţă, în urma lui Pusserl?
CLEMENS. — Dar Butters nu călăreşte pentru Sigrati. Asta a fost servitor la grajd. De altfel, poate „Oaspele balnear" să fie în formă, — e tot una, — orbeşte lumea. Cu talentul tău, Margareto — vei putea curând să deosebeşti adevăratele mărimi de cele false. Căci e de necrezut, cu câtă repeziciune te-ai introdus în toate lucrurile astea. Asta întrece aşteptările mele cele mai îndrăsneţe.
MARGARETA *(iritată).* — De ce întrece aşteptările tale? Tu ştii prea bine, că toate lucrurile astea nici nu sunt noutăţi pentru mine. In casa părinţilor mei a venit lume foarte elegantă, — contele Libowski şi alţi de aceştia, — şi la soţul meu tot aşa...
CLEMENS. — Păi, da, fireşte. In principiu, n'am nimic în contra industriei bumbacului...
MARGARETA. — Dar ce legătură este între vederile mele personale, şi faptul că soţul meu a avut o torcătorie de bumbac? Mi-am continuat singură pregătirea sufletească. Dar să nu mai vorbim de vremea ceia — mulţumesc lui Dumnezeu, că e departe.
CLEMENS. — Dar mai e şi o altă vreme, mai apropiată.
MARGARETA. — De sigur. Şi de ce?
CLEMENS. — Păi, cred numai, că'n societatea din München, nu prea puteai să auzi multe în chestiuni sportive, pe cât pot să apreciez eu.
MARGARETA. — N'ai vrea să încetezi să-mi tot reproşezi societatea, în care mi-ai făcut cunoştinţa?
CLEMENS. — Reproş? — De asta nici nu poate fi vorba! Numai că-mi este şi-mi rămâne inexplicabil lucru, cum ai ajuns tu la oamenii aceia.
MARGARETA. — Vorbeşti tocmai aşa, parcă ar fi fost o bandă de criminali!
CLEMENS. — Copila mea, — îţi dau cuvântul, că unii din ei aveau exact mutra unor hoţi de drumul mare. E de neînţeles pentru mine, cum tu, cu simţul tău rafinat... nu voiu să spun mai mult, decât... pentru curăţie şi parfum agreabil — ai putut să rezişti alături de aceşti oameni, — ai putut să şezi la o masă cu dânşii.
MARGARETA *(scuzând).* — Dar tu n'ai făcut la fel?
CLEMENS. — Lângă ei, — dar nu cu ei. Şi încă ceva — numai de dragul tău, — exclusiv de dragul tău, — cum o ştii prea bine, de altfel nici nu pot tăgădui, — că unii dintr'înşii, după ce-i cunoşteam mai de aproape, — câştigau, erau printre ei figuri destul de interesante. Nici să nu-ţi închipui, comoara mea, că mă socot de-asupra tuturor oamenilor prost îmbrăcaţi. Nu portul are importanţă, ci în tot felul lor de a fi, în firea lor e ceva, ce te scoate din sărite.
MARGARETA. — Asta nu se poate constata aşa dintr'odată.
CLEMENS. — Ei, draga mea, nu te simţi jignită. Doar am spus-o, sunt printre ei figuri foarte interesante. Dar ceia ce nu voiu pricepe niciodată e cum poate o coniţă să se simtă bine mai mult timp între ei.
MARGARETA. — Uiţi însă un lucru, — dragul meu Clemens, că într'o anumită măsură aparţin şi eu de grupul lor, sau cel puţin am aparţinut...
CLEMENS. — Na, asta-i, rogu-te!
MARGARETA. — Erau doar artişti şi artiste.
CLEMENS. — Ei, bine că am ajuns iar la aceiaş temă.
MARGARETA. — Da şi asta-i mâhnirea mea vecinică, că 'n ramura aceasta nu te pricepi.
CLEMENS. — Nu mă pricep! — asta-mi place! Ba mă pricep destul de bine. Ştii ce m'a supărat în scrisul tău şi ştii că a fost ceva cu totul personal.
MARGARETA. — Ei bine, sunt femei, care dacă ar fi fost în situaţia mea de atunci, ar fi săvârşit lucruri mult mai grave, decât să comită la poezii.
CLEMENS. — Dar astfel de poezii! *(Ia de pe vatră o mică cărţulie).* De asta e vorba. Te asigur, că de câte ori văd această cărticică, de câte ori mă gândesc la aceste plăsmuiri, mi-e ruşine că sunt ale tale.
MARGARETA. — Iţi lipseşte, pentru aceasta, priceperea. — Nu te supăra, — dar dacă ai avea-o, ai fi desăvârşit — dar se vede, că asta nu se poate! Nu înţeleg, ce te supără în versurile mele? Doar ştii, că nimic din ce găseşti în ele nu-s din viaţa mea.
CLEMENS. — Voiu să sper.
MARGARETA. — Că sunt numai fantezii.
CLEMENS. — Atunci, trebue să întreb: Cum poate o cocoană să spună fantezii în chipul ăsta? *(Citeşte)* „De gâtul tău mă agăţ, îmbătată şi sorb, ţintuită de buzele tale..." *(dă din cap).* Cum poate o doamnă să scrie aşa ceva? — Cum poate o doamnă să dea aşa ceva la tipar? Fiecare, citind aşa ceva, — trebuie doar să-şi închipuie autoarea, să-şi închipuie gâtul respectiv, şi... beţia respectivă.
MARGARETA. — Şi dacă te asigur că un asemenea gât n'a existat niciodată?
CLEMENS. — Nici nu-mi pot imagina. Şi asta e spre fericirea mea şi a ta, Margareto. Dar cum ai ajuns la astfel de fantezii? Doar nu se pot referi la primul tău soţ, toate aceste poezii înfierbântate de amor, — acesta nu te-a înţeles de loc, — cum o afirmi mereu.
MARGARETA. — De sigur că nu! De aceia m'am şi despărţit de dânsul! Cunoşti doar toată istoria. Lângă un om, care nu are înţelegere pentru altceva decât pentru mâncare, băutură şi bumbac, lângă un astfel de om n'am putut exista.
CLEMENS. — Da, da. Dar asta — e chestie de acum trei ani. Dar versurile le-ai scris mai târziu.

Arthur Schnitzler

MARGARETA. — Păi da! Gândeşte-te numai la situaţia în care mă aflam...
CLEMENS. — Cum asta? Doar n'ai suferit privaţiuni? In privinţa asta, trebue s'o recunoaştem, primul tău soţ s'a purtat foarte corect. Nu erai silită să-ţi câştigi singură existenţa. Şi chiar dacă îţi plătesc pentru o poezie o sută de fiorini, — căci mai mult, de sigur, că nu plătesc. Doar n'ai fost silită să scrii o astfel de carte.
MARGARETA. — Scumpe Cle, nici n'am înţeles prin „situaţie" — situaţia mea materială... Nici nu bănuieşti... Şi când mi-ai făcut cunoştinţa — mă simţeam deja mult mai bine — mă deprinsesem oarecum, dar la început!... Eram perplexă, zăpăcită... Incercasem de toate, am pictat, ba chiar am dat ore de limba engleză în pensiunea, unde am locuit. Inchipue-ţi, cu 22 de ani, să fi aruncată în lume, ca femeie divorţată, fără să ai pe cineva...
CLEMENS. — De ce n'ai rămas la Viena?
MARGARETA. — Fiindcă eram certată şi cu familia mea. Doar nu m'a înţeles nimeni. Oh, oamenii ăştia. Crezi, oare, că vreunul din familia mea a priceput, că dela viaţă poţi să ceri şi altceva, decât numai un bărbat sau haine frumoase, sau o poziţie socială! O, Doamne! Dacă aş fi avut un copil, poate că totul ar fi luat o altă desfăşurare, poate că da, poate că nu! Doar sunt o fire foarte complicată. De altfel, de ce ai să te plângi? N'a fost în fine cel mai bun lucru ce l-am putut face, să vin la München? Altfel aş fi ajuns eu oare să te cunosc?
CLEMENS. — Fireşte, fireşte. Dar n'ai plecat cu intenţia asta, la München.
MARGARETA. — Voiam să fiu liberă — înţeleg, sufleteşte liberă. Voiam să văd, dacă prin propriile mele puteri, pot ajunge mai departe. Şi vei recunoaşte. Toate aparenţele vorbeau că eram pe calea cea mai bună să devin celebră.
CLEMENS. — ...?
MARGARETA. — Dar vezi că tu-mi erai mai drag decât gloria.
CLEMENS *(blând).* — Şi mai sigur.
MARGARETA. — La asta încă nu m'am gândit. Din primul moment te-am iubit, — ăsta-i adevărul. Căci aşa unul ca tine, — am visat pururea. Ştiam totdeauna, că pe mine mă poate face fericit numai unul ca tine. Rasă — nu-i o amăgire goală. De aceia şi cred totdeauna...
CLEMENS. — Ce anume?
MARGARETA. — Câte odată cred că şi'n mine curge sânge nobil.
CLEMENS. — Cum asta?
MARGARETA. — Păi da, tot ce-i posibil...
CLEMENS. — Nu pricep.
MARGARETA. — Doar ţi-am spus, că 'n casa părinţilor mei veniau mulţi din aristocraţime.
CLEMENS. — Şi dacă....
MARGARETA. — Cine ştie...
CLEMENS. — Ei las-o, Margareto! Cum îţi vine aşa ceva în minte?...
MARGARETA. — Asta-i, că ţie nu ţi-se poate spune ce-i vine omului în minte. Asta îţi lipseşte ţie. Altfel ai fi desăvârşit. *(Dezmierdătoare se apropie de el).* Imi eşti nespus de drag. In prima seară, cum ai intrat în cafenea — cu Wangenheim acela, — am ştiut îndată: Asta e! Intr'adevăr ai păşit între oameni ca şi cum ai fi venit din altă lume.
CLEMENS. — Voiu să cred. Şi, slavă Domnului, nici tu nu arătai că ţi-e locul în această societate. Nu, dacă-mi aduc aminte de societatea asta, de rusoaica de pildă, cu mutră de student, cu părul ei tăiat scurt, numai că nu purta şapcă.
MARGARETA. — E pictoră foarte iscusită, — Baranzevits.
CLEMENS. — Ştiu. Doar mi-ai arătat-o la pinacotecă. A stat pe scară şi a copiat. Şi apoi ştrengarul ăla cu nume polonez...
MARGARETA *(începe).* — Zrkd...
CLEMENS. — Nu te mai sili să-i pomeneşti numele, doar nu mai ai nevoie acum. Asta a citit ceva în cafenea, în gura mare, când am fost şi eu acolo, fără să se jeneze câtuşi de puţin.
MARGARETA. —Ştii că-i un foarte mare talent. Poţi să mă crezi.
CLEMENS. — Fireşte! Talentaţi sunt ei cu toţii în cafenea. Şi apoi, tipul ăla, nesuferitul ăla...
MARGARETA. — Cine?!
CLEMENS. — Trebuie să-l ştii, pe cine-l cred. Care a făcut mereu aprecieri fără tact despre aristocraţie.
MARGARETA. — Gilbert, de sigur că-l crezi pe Gilbert.
CLEMENS. — Da. De sigur că nu voiesc să iau apărarea tuturora din clasa mea. Haimanale sunt pretutindeni, chiar printre poeţi, — mi-am zis, dar totuşi e lipsit de manieră acela care în prezenţa unuia din noi, să spună...
MARGARETA. — Aşa e firea lui.
CLEMENS. — Trebuia să mă reţin să nu fiu grosolan.
MARGARETA. — Şi totuş e un om foarte interesant. Şi s'a brodit să fie şi foarte gelos pe tine.
CLEMENS. — Mi se părea chiar că simt aşa ceva. *(pauză).*
MARGARETA. — Doamne, toţi erau geloşi pe tine. Se înţelege... Erai cu totul altfel. Şi apoi toţi îmi făceau curte, tocmai fiindcă mă purtam la fel cu toţii. Asta de sigur ai observat-o, — nu-i aşa? De ce râzi?
CLEMENS. — Comic lucru! Dacă mi-ar fi făcut cineva profeţia, că mă voiu însura cu o clientă a cafenelei Maximilian... Dar dintre toţi mi-au plăcut mai mult cei doi pictori tineri, erau ca scoşi dintr'o piesă de teatru. Ştii, pe acei, care se asemănau într'atâta, şi purtau totul la fel. Imi pare că şi rusoaica de pe scară...
MARGARETA. — De lucrurile astea nu m'am interesat niciodată.
CLEMENS. — Cei doi, de bunăseamă că au fost ovrei, — nu crezi?
MARGARETA. — De ce oare?
CLEMENS. — Păi, fiindcă tot făceau spirite, — şi apoi felul lor de a se exprima...
MARGARETA. — Mă poţi scuti de aprecieri antisemite...
CLEMENS. — Dar, copila mea, nu fii atât de susceptibilă, doar ştiu că eşti numai jumătate sânge... Şi apoi, crede-mă că eu n'am nimic împotriva ovreilor. Avusesem chiar un profesor, care-mi dădea lecţii de greacă, în vederea bacalaureatului, era ovrei, pe cinstea mea. Om foarte cum se cade. Intâlneşti în lume fel de fel de oameni. Nu regret nici aceia, că am cunoscut societatea ta din München, şi asta face parte din experienţa vieţii. Se vede, că ţi-am apărut ca un salvator la strâmtoare.
MARGARETA. — Da, aşa-i. Cle! Cle! *(Imbrăţişări).*
CLEMENS. — De ce râzi?
MARGARETA. — Imi vine ceva în minte.
CLEMENS. — Ce?
MARGARETA. — „De gâtul tău m'agăţ în plină îmbătare..."
CLEMENS *(indispus).* — Mereu trebue să smulgi pe cineva din iluzia în care se legăna.
MARGARETA. — Spune-mi, Cle: Tu n'ai fi mândru dacă iubita ta, dacă soţia ta ar fi o poetă mare, celebră.
CLEMENS. — Ţi-am spus odată: Din partea mea mă poţi socoti mărginit în privinţa asta, dar te asigur, dacă ai începe azi iară să scrii versuri, sau mai mult: să le publici, dacă te-ai însufleţi de persoana mea şi ai povesti lumii de amorul nostru fericit, — nimic nu s'ar alege din cununia noastră, şi nu m'ai mai vedea.
MARGARETA. — Şi asta o spune un om care a avut o duzină de relaţiuni amoroase despre care ştie întreg oraşul!
CLEMENS. — Comoara mea, de le ştie oraşul întreg, sau nu le ştie, — una ştiu eu, anume că nu le-am istorisit nimănuia, nici n'am dat publicităţii, când vreuna s'a agăţat de gâtul meu în plină îmbătare, — ca fiecare să poată cumpăra volumul cu'n fiorin 50! Asta e absolut grosier. Crede-mă, consider asta mult mai grav decât dacă una se expune într'un *tricou*, ca statue greacă la cabaretul Ronaher. O asemenea statue nu spune o vorbă. Dar ce îndrugă un poet, — întrece orice glumă!
MARGARETA *(neliniştită).* — Scumpule, uiţi un lucru, că poetul nu spune totdeauna adevărul.
CLEMENS. — Şi când spune la gogoşi, crezi că-i mai frumos?
MARGARETA. — Asta nu înseamnă că spune la gogoşi, ci va să zică, „stilizare".
CLEMENS. — Ce cuvânt o mai fi şi ăsta?
MARGARETA. — Când povestim de lucruri ce nici n'au fost trăite de noi, ci numai visate, sau pur şi simplu scornite.
CLEMENS. — Te rog, dragă Margareta, nu mai spune mereu „noi". Doar nu mai faci parte din această tagmă, slavă Domnului.
MARGARETA. — Cine ştie!
CLEMENS. — Ce înseamnă asta?
MARGARETA *(cu afecţiune).* — Clemens, trebuie să-ţi fac o mărturisire.
CLEMENS. — Ei, spune — ce-i?
MARGARETA. — Mai fac parte din această tagmă! N'am renunţat la arta poetică.
CLEMENS. — Intrucât?...
MARGARETA. — Foarte simplu: Continui încă să scriu, — sau cel puţin am scris ceva. Da, pornirea asta e mai puternică decât şi-o închipuie alţi oameni. Cred că m'aşi fi prăpădit, dacă n'aşi fi scris mai departe.
CLEMENS. — Ei, ce ai mai comis?
MARGARETA. — Un roman. Prea multe aveam pe inimă. Simţeam că mă înăbuş. Până azi ţi-am trecut asta sub tăcere. Dar trebuia să iasă la iveală. Künigel e încântat de romanul meu.
CLEMENS. — Cine e Künigel?
MARGARETA. — Editorul meu.
CLEMENS. — A şi citit romanul tău?
MARGARETA. — Da! Şi-l vor citi încă mulţi alţii. Clemens, vei fi mândru, crede-mă.
CLEMENS. — Te înşeli, draga mea. Socot că ai... Dar spune-mi ce cuprinde acest roman?
MARGARETA. — Nu se poate rezuma atât de lesne. Romanul cuprinde ca să zic aşa, tot ce se poate spune despre toate.
CLEMENS. — Stima mea.
MARGARETA. — Şi de aceia îţi şi pot făgădui, că de acum înainte nu mai voiu lua condeiul în mână. Nu mai e nevoie.
CLEMENS. — Margareto, mă iubeşti sau nu?
MARGARETA. — Cum, mai întrebi? Pe tine, — numai pe tine! Ori cât de multe am observat, ori cât de multe am văzut, dar lucruri trăite, nimica încă. Te-am aşteptat pe tine.
CLEMENS. — Atunci adă romanul tău.
MARGARETA. — Cum, adicătelea? Cum crezi asta?
CLEMENS. — Admit, că trebuia să-l scrii, dar de citit cel puţin, să nu-l citească nimeni. Adă-l aci, să-l aruncăm în foc.
MARGARETA. — Cle!
CLEMENS. — Asta ţi-o cer eu! Asta pot să ţi-o cer.
MARGARETA. — Da, dar nu-i cu putinţă! E...
CLEMENS. — De ce? Dacă o doresc? Dacă-ţi spun că de asta fac dependent tot ce va urma apoi... Mă înţelegi... Poate că va fi totuşi cu putinţă!
MARGARETA. — Dar, Clemens, romanul e gata tipărit.
CLEMENS. — Cum? Tipărit?
MARGARETA. — Da! Peste câteva zile se va găsi de vânzare pretutindeni.
CLEMENS. — Margareto! Astea toate le-ai făcut fără ca înainte să-mi spui măcar o vorbă...
MARGARETA. — N'am putut altfel. Dar dacă ai să vezi romanul, ai să mă ierţi! Ba mai mult, — vei fi mândru.
CLEMENS. — Copila mea, — asta întrece orice glumă.
MARGARETA. — Clemens!
CLEMENS. — Bună ziua, Margareto.
MARGARETA. — Clemens, ce înseamnă asta, — pleci?
CLEMENS. — Precum vezi.
MARGARETA. — Când revii?
CLEMENS. — Asta nu pot să ştiu în momentul de faţă. Salutare.
MARGARETA. — Clemens. *(Vrea să-l reţie).*
CLEMENS. — Te rog... *(Iese).*
MARGARETA *(singură).* — Clemens! Dar ce vrea să zică asta? Mă părăseşte? Ce să fac acuma? Clemens! S'a isprăvit totul între noi? Nu. E cu neputinţă. Clemens! Trebuie să alerg după dânsul. *(Işi caută pălăria. Soneria).* Ah! revine. Voia numai să mă sperie! Ah! Clemens al meu! *(în faţa uşei).*
GILBERT *(intră. Către servitoarea, care i-a deschis uşa).* — Ţi-am spus că doamna e acasă. Bună ziua, Margareto.
MARGARETA *(supărată).* — D-ta eşti?
GILBERT. — Eu sunt — Amandus Gilbert.
MARGARETA. — Sunt cu totul surprinsă.
GILBERT. — O văd! Dar n'ai nici un motiv. Sunt numai în trecere pe aici. Plec în Italia. Şi apoi, vin la tine, numai ca să-ţi aduc opera mea cea mai nouă, în amintirea vechii noastre camaraderii. *(Ii întinde o carte. Şi fiindcă ea nu se grăbeşte s'o ia, o pune pe masă).*
MARGARETA. — Eşti foarte gentil, îţi mulţumesc.
GILBERT. — Bucuros, ai chiar un drept oarecare asupra acestui volum. Aşa dar aici locuieşti tu!
MARGARETA. — Da. Dar...
GILBERT. — Ştiu că numai pentru un timp scurt. Dar totuş pentru o cameră mobilată, arată destul de bine. Numai că portretele astea de familie, de pe pereţi, m'ar zăpăci pe mine.
MARGARETA. — Gazda mea este văduvă de general.
GILBERT. — Nu trebuie să te scuzi.
MARGARETA. — Să mă scuz? Nici nu m'am gândit la aşa ceva.
GILBERT. — E ciudat lucru, să-ţi aminteşti acuma...
MARGARETA. — Ce-ţi aminteşti.
GILBERT. — De ce să n'o spun? Imi amintesc de odăiţa ceia din strada Pietroasă, cu balconul către rîul Isar. Iţi mai aminteşti, Margareto?
MARGARETA. — N'ai vrea mai bine să acceptăm formula: „D-ta"?
GILBERT. — Depinde de tine, — de d-ta, Margareto. *(Pauză, izbucnind deodată).* Te-ai purtat foarte urât, Margareto.
MARGARETA. — Ce zici?
GILBERT. — Sau doreşti să mă exprim altfel, cu perifraze? Nu găsesc altă expresiune. Dar era absolut inutil, Margareto. Se putea proceda şi în mod onorabil. Nici nu era nevoie să părăseşti Münchenul noaptea şi 'n ceaţă.
MARGARETA. — Nu era nici noapte, nici ceaţă. Am plecat de acolo cu expresul la ora 8 şi 30 dimineaţa, în plin soare.
GILBERT. — Totuşi, puteai să-ţi iei înainte, rămas bun. Nu-i aşa? *(Ia loc pe un scaun).*
MARGARETA. — Baronul poate să vie în orice moment.
GILBERT. — Ce-are a face? Doar nu i-ai spus, că odinioară ai căzut în braţele mele şi că m'ai adorat. Sunt numai un bun cunoscut din München. Şi un bun cunoscut poate să vie să te vadă.
MARGARETA. — Oricine, — numai d-ta nu.
GILBERT. — De ce? Iară mă înţelegi greşit. Vin într'adevăr ca un vechiu cunoscut. Toate celelalte au trecut, au trecut de mult... Ai să te convingi *(arată cartea lui).*
MARGARETA. — Ce-i asta?
GILBERT. — Romanul meu cel mai nou.
MARGARETA. — Scrii romane?
GILBERT. — Fireşte.
MARGARETA. — De când ştii să scri romane?
GILBERT. — Ce vrei să spui cu asta?
MARGARETA. — Imi amintesc încă, că genul d-tale erau schiţele uşoare, tratarea întâmplărilor de toate zilele.
GILBERT *(iritat).* — Genul meu? Tărâmul meu e lumea toată! Scriu ce-mi place. Nu admit nici o îngrădire. Nu ştiu ce m'ar putea reţine să scriu un roman.
MARGARETA. — Dar părerea criticei competente a fost doar...
GILBERT. — Cine e competent?
MARGARETA. — Imi amintesc de pildă de foiletonul lui Neumann, apărul în ziarul „Allgemeine..."
GILBERT *(furios).* — Neumann e un tâmpit. L-am pălmuit...
MARGARETA. — Cum? l-ai...
GILBERT. — L-am pălmuit în sufletul meu — bineînţeles. Şi tu erai atunci tot atât de indignată ca şi mine. Eram absolut de acord, că Neuman e un tâmpit „Cum îndrăsneşte secătura asta... astea erau cuvintele tale — să-ţi impuie anumite îngrădiri? Cum poate îndrăsni dânsul, să-ţi ucidă în faşe volumul tău viitor!" Tu te-ai exprimat astfel, şi azi te referi la negustorul ăsta ambulant de literatură!
MARGARETA. — Te rog, nu striga aşa! Gazda mea...
GILBERT. — Nu-i treaba mea, să mă ocup de văduvele generalilor, când îmi vibrează nervii.
MARGARETA. — Dar ce lucru mare am spus! Zău, nu înţeleg susceptibilitatea d-tale.
GILBERT. — Susceptibil? mă numeşti susceptibil? Tu? O femeie care era scuturată de frigurile cele mai cumplite când un fleac de trepăduş îndrăznea să spuie o vorbă aspră în cea din urmă foaie, bună de învelit brânză!
MARGARETA. — Nu-mi amintesc să fi apărut undeva despre mine vre-o vorbă aspră.
GILBERT. — Aşa? — In fine, vei fi având tu dreptate. Cu femeile frumoase oricine e totdeauna galant.
MARGARETA. — Galant? Aşa dar din galanterie au fost lăudate versurile mele? Şi aprecierile tale?
GILBERT. — Ale mele? Nu trebuie să retrag nimic. Ţin numai să observ, că cele câteva versuri frumoase ale tale, le-ai scris încă pe vremea noastră.
MARGARETA. — Aşa că vezi în ele un merit al tău?
GILBERT. — Crezi că le-ai fi scris, dacă n'aşi fi existat eu? Nu sunt închinate mie?
MARGARETA. — Nu!
GILBERT. — Cum? Nu-s dedicate mie? Dar e colosal!
MARGARETA. — Nu, nu sunt dedicate ţie!
GILBERT. — Sunt înmărmurit! Vrei să-ţi amintesc situaţiile când s'au înfiripat cele mai frumoase versuri ale tale?
MARGARETA. — Au fost închinate unui ideal.
GILBERT *(se arată pe dânsul).*
MARGARETA. — ... al cărui reprezentant pe pământ erai tu, întâmplător.

(Continuare în pag. VI-a)

GILBERT. — Ha, Ha, Ha! Minunat! De unde ai scos-o? Ştii ce spune francezul în asemenea caz? *„C'est dela littérature"!*
MARGARETA *(îi imită accentul)*. — *Ce n'est pas de la littérature!* E adevărul! E adevărul curat! Sau îţi închipui tu că pe tine te-am crezut când am vorbit de tânărul acela înalt? Că am pomenit de pletele tale? — Păi tu, depe atunci ai fost gras ca un butoi, şi părul ăsta numai plete n'au fost! *(Se joacă cu părul lui)*.
GILBERT. — *(Cu această ocazie îi apucă mâna şi i-o sărută)*.
MARGARETA *(mai potolită)*. — Dar ce-ţi vine acuma?
GILBERT. — Atunci le-ai luat drept plete! Sau cel puţin le-ai luat ca atare. Ce nu face omul de dragul versului, ca să sune frumos! Nu te-am numit odată într'un sonet al meu „fetiţa mea cea deşteaptă?" Şi n'ai fost nici una nici alta. ....Dar nu, nu mai voesc să fiu nedrept cu tine — deşteaptă ai fost tu, ruşinos de deşteaptă, respingător de deşteaptă! Asta ţi-a reuşit! De altfel: nimeni nu trebuie să se mire. Totdeauna ai fost un snob, Doamne! Acum eşti stăpână pe voinţa ta! L'ai prins în laţ pe tânărul tău aristocrat, cu mâinile bine îngrijite, cu creerul neîngrijit, pe excelentul călăreţ, duelgiu, trăgaciu, jucător de tenis, sfărâmător de inimi. Romanciera Marlitt n'ar fi putut iscodi un tip mai desgustător. Şi, ce vrei mai mult! Rămâne de văzut dacă ăsta îţi va ajunge pentru multă vreme, tu, care altă dată ai cunoscut ceva mai superior. Iţi pot spune numai atâta: pentru mine eşti o scăpătată a dragostei.
MARGARETA. — Şi comparaţia asta ţi-a venit în tren.
GILBERT. — Acum, în clipa asta mi-a venit în minte!
MARGARETA. — Notează-ţi, că-i bună comparaţia.
GILBERT. — Mai am încă una pentru tine. Inainte erai femeie, acum eşti femeiuşcă. Da, asta eşti tu! Ce oare te-a atras spre un om de soiul ăsta? Nimic altă decât pornirea, cea mai ordinară pornire!
MARGARETA. — Te rog, tu ai încă motiv!
GILBERT. — Draga mea, eu ori când aveam şi suflet.
MARGARETA. — Câte odată exclusiv....
GILBERT. — Nu încerca acum să persiflezi relaţiile noastre — n'ai să isbuteşti. E tot ce poate fi mai splendid din viaţa ta.
MARGARETA. — Ah, Doamne, când mă gândesc că am putut suporta un an întreg palavrele astea.
GILBERT. — Suportat? Din potrivă, te-ai îmbătat cu ele! Nu fi ingrată — nici eu nu sunt. Oricât de nemernic te-ai purtat la urmă, asta nu-mi va putea amărî amintirea. Ba mai mult, zic că asta a făcut parte integrantă.
MARGARETA. — Ce spui!
GILBERT. — Şi-ţi mai sunt dator cu o mărturisire. Ascultă! Tocmai atunci când începuseşi să te depărtezi de mine, când te-a cuprins dorul de.... grajd — *la nostalgie de l'ecurie* — tocmai atunci isprăvisem sufleteşte cu tine.
MARGARETA. — Nu-i cu putinţă.
GILBERT. — Ce caracteristic lucru, — că tu n'ai bănuit nimic în privinţa aceasta. Isprăvisem cu tine, da. Pur şi simplu nu mai aveam nevoie de tine. Ce mi-ai fi putut da îmi dăduseşi Misiunea ta era împlinită. In profunzimile sufletului tău ştiai — inconştient ştiai.
MARGARETA. — Te rog, nu vorbi astfel!
GILBERT. — *(neturburat)*. — Că vremea ta trecuse. Relaţiile noastre îşi atinseseră ţinta. Nu regret, că te-am iubit.
MARGARETA. — Dar eu!
GILBERT. — Admirabil. In observaţia aceasta mică se desprinde, pentru cunoscători toată deosebirea adâncă ce există între artist şi diletant. Pentru tine, Margareto, relaţiile noastre nu înseamnă altceva decât amintirea câtorva nopţi turbate, câtorva convorbiri bine motivate, seara, în aleele grădinei englexe — eu însă am făcut din astea toate o operă de artă.
MARGARETA. — Şi eu!
GILBERT. — Cum asta? Ce vrei să zici?
MARGARETA. — Ce-ai nimerit tu, zău, că am nimerit şi eu! Şi eu am scris un roman, în care vine vorba şi de relaţiile noastre de altă dată. Şi eu am păstrat pentru viitorime, — iubirea noastră de altă dată, — sau ceia ce am botezat ca atare.
GILBERT. — In locul tău, n'aşi vorbi de viitorime, înainte de a fi apărut ediţia II-a.
MARGARETA. — Şi totuşi are altă însemnare când scriu eu un roman, decât când scrii tu unul.
GILBERT. — O fi aşa.
MARGARETA. — Căci tu eşti om liber, tu nu trebuie să-ţi furi orele, când poţi fi artist, tu nu-ţi pui în joc întreg viitorul.
GILBERT. — Şi tu?
MARGARETA. — Eu am făcut-o! Cu jumătate oră înainte, Clemens m'a părăsit fiindcă i-am destăinuit că am scris un roman.
GILBERT. — Te-a părăsit? Pentru totdeauna?
MARGARETA. — Nu ştiu. O fi posibil şi asta. A plecat mânios. E nesocotit. Nu pot să prevăd ce va hotărî asupra mea.
GILBERT. — Aşa! Aşa dar, îţi interzice să scrii! Nu tolerează ca iubita lui să facă oarecum uz de creerul ei! A! admirabil! Şi ăştia fac parte din floarea naţiunii! Da — da! Şi tu, — tu n'ai un pic de ruşine să simţi în braţele unui astfel de idiot, acelaş lucru, ce altă dată....
MARGARETA. — Nu-ţi dau voie să te exprimi în chipul acesta de dânsul! Nu-l înţelegi.
GILBERT. — Ha! ha! ha!
MARGARETA. — Tu nici nu ştii, dece e împotriva plăsmuirilor mele poetice. Numai din iubire. O simte, că trăesc atunci într'o lume care e zăvorită pentru dânsul. Se ruşinează pentru mine, că toate tainele sufletului meu le desvăluesc înaintea nechemaţilor. El voieşte să mă aibă exclusiv numai pentru dânsul. De aceia a plecat furios... nu, nu furios, căci Clemens nu-i dintre bărbaţii, care pleacă furioşi.
GILBERT. — Ai observat bine. Dar de plecat tot a plecat. In ce fel de tempo, n'are nici un rost să discutăm. Şi a plecat, fiind că nu tolerează ca să dai curs pornirii tale creatoare.
MARGARETA. — Da, dacă ar înţelege şi aşa ceva! Dar vezi că toate deodată nu se poate. Aş putea fi femeia cea mai bună, cea mai devotată, cea mai nobilă din lume, dacă ar fi numai bărbatul cel mai potrivit din lume.
GILBERT. — Cu aceasta nu spui altceva, decât că nici cu dânsul n'ai nimerit-o.
MARGARETA. — Asta n'am spus-o.
GILBERT. — Dar înţelege odată, că te subjugă, te ruinează şi din egoism cearcă să-ţi nimicească tot eul tău. Gândeşte-te numai la Margareta ce-ai fost odată! Gândeşte-te la libertatea, în care te puteai desvolta atunci când mă iubiai! Gândeşte-te la oamenii aleşi, cu care te întâlneai. Gândeşte-te la discipolii care se adunau în jurul meu şi care erau şi ai tăi. Nu ţi-e dor câteodată de vremurile acelea? Nu te gândeşti la odăiţa ta cu balconul, şi jos şopotea rîul Isar *(i-a luat mâinile şi o atrage spre dânsul)*.
MARGARETA. — O, Doamne!
GILBERT. Mai poate să revie totul. Chiar dacă nu va mai fi rîul Isar. Voiam să-ţi propun ceva, Margareto. Spune-i, dacă se întoarce, că mai ai să isprăveşti treburi urgente la München, şi să-ţi petreci vremea aceasta cu mine. Margareto, eşti atât de frumoasă! Să fim iară fericiţi ca odinioară, Margareto! Iţi aminteşti? *(foarte aproape)*. „De gâtul tău m'agăţ în plină îmbătare".
MARGARETA. — *(se îndepărtează iute de dânsul)* — Pleacă! pleacă! Nu! Nu! Nu! Pleacă îţi spun ! Căci nu te mai iubesc.
GILBERT. — O; De.... Aşa? atunci scuzele mele *(pauză)*. — Salutare, Margareto. Salutare.
MARGARETA. — Salutare.
GILBERT. — Salutare! *(Revenind)*. — N'ai voi, ca măcar acum, la despărţire să-mi dai romanul tău, aşa cum eu ţi l-am dat pe al meu?
MARGARETA. — Incă n'a apărut. Abia săptămâna viitoare va fi în piaţă.
GILBERT. — Ingăduie-mi o întrebare: Ce fel de roman este?
MARGARETA. — Romanul vieţii mele. Evident mascat totul, ca persoana mea să nu iasă în evidenţă.
GILBERT. — Aşa? Şi cum ai făcut-o?
MARGARETA. — Foarte simplu. Mai înainte de toate, eroina nu-i o poetă ci pictoră...
GILBERT. — Multă şiretenie.
MARGARETA. — Primul ei bărbat nu-i fabricant de bumbac,— ci un mare speculant — apoi ea nu-l înşeală cu'n tenor...
GILBERT. — Ha, Ha!
MARGARETA. — Dece râzi?
GILBERT. — L'ai înşelat aşa dar cu un tenor? Nici nu ştiam de aşa ceva.
MARGARETA. — Păi cine a spus'o?
GILBERT. — Chiar acum mi-ai împărtăşit această taină.
MARGARETA. — Cum asta?... Eu zic... Eroina operei mele îşi înşeală soţul cu'n bariton.
GILBERT. — Mai grandios ar fi cu'n bas. — Mai picant cu'n mezosopran.
MARGARETA. — Şi apoi nu pleacă la München, ci la Dresda, şi acolo întreţine relaţiuni cu un sculptor.
GILBERT. — Asta sunt eu... mascat?
MARGARETA. — Foarte mascat, căci sculptorul e tânăr, frumos şi un geniu. Şi cu toate astea, îl părăseşte.
GILBERT. — De ce?

MARGARETA. — Ghiceşte!
GILBERT. — Probabil din pricina unui jockeu.
MARGARETA. — Oaie, ce eşti!
GILBERT. — Din pricina unui conte? Din pricina unui prinţ?
MARGARETA. — Nu, e un arhiduce!
GILBERT. — *(Se înclină adânc)*. — De fapt, n'ai cruţat nici o cheltuială.
MARGARETA. — Da, un arhiduce, care de dragul ei părăseşte curtea, o ia în căsătorie şi emigrează cu dânsa pe insulele Canare.
GILBERT. — Insule Canare. — Sunt foarte fine şi apoi ?
MARGARETA. — Cu debarcarea pe....
GILBERT. — Insule Canare...
MARGARETA. — Se încheie romanul.
GILBERT. — Da! sunt foarte nerăbdător, — mai ales în ce priveşte mascarea.
MARGARETA. — Chiar tu n'ai să mă recunoşti, dacă...
GILBERT. — Ei, dacă?
MARGARETA. — Dacă în capitolul al III-lea, n'ar urma tot schimbul nostru de scrisori.
GILBERT. — Ce spui?
MARGARETA. — Da, toate scrisorile, ce mi le-ai scris tu mie şi eu ţie. Toate le-am încadrat în roman.
GILBERT. — Dar, iartă-mă, de unde ai scrisorile ce mi le-ai adresat mie? Acelea doar sunt la mine?...
MARGARETA. — Păi, vezi, eu totdeauna mi le-am compus mai întâi.
GILBERT. — Compus?
MARGARETA. — Da.
GILBERT. — Compus — scrisorile acestea, adresate mie, care păreau că sunt aşternute într'o grabă înfrigurată: „Incă un cuvânt, scumpul meu, înainte de-a mă culca, simt că pleoapele mi se închid". Şi-apoi, când pleoapele ţi s'au închis, ai prescris pe curat această scrisoare?!
MARGARETA. — Ei, şi te plângi poate de aceasta?
GILBERT. — Trebuia s'o bănuiesc. Mai trebuie să mă bucur. că nu sunt copiate după o carte cu modele de scrisori de amor! Oh, cum se prăbuşeşte totul: Intreg trecutul — un morman de ruine! Auzi D-ta, a compus scrisorile.
MARGARETA. — Dar bucură-te: Cine ştie dacă scrisorile mele adresate ţie, nu vor fi unicul lucru ce rămâne de la... .
GILBERT. — Şi-apoi mai e la mijloc, o istorie extrem de penibilă.
MARGARETA. — De ce?
GILBERT. — *(Arătând cartea lui)*. Sunt şi la mine înăuntru.
MARGARETA. — Ce? Cum?
GILBERT. — In romanul meu.
MARGARETA. — Ce-i înăuntru?
GILBERT. — Scrisorile noastre, — ale tale şi ale mele.
MARGARETA. — Păi, de unde ai avut scrisorile tale? Pe astea doar eu le am! — Ei, vezi, şi tu le-ai compus mai întâi.
GILBERT. — O, nu, le-am copiat numai, înainte de a ţi le expedia. Ca să nu se piardă. Ba sunt în roman şi câteva pe care nu le-ai primit niciodată, care erau prea frumoase pentru tine, pe care nici nu le-ai fi înţeles.
MARGARETA. — Doamne! Apoi dacă e aşa *(răsfoind cartea lui Gilbert)* da, aşa-i! E exact la fel, ca şi cum am istorisi lumii că noi... Dar pentru numele lui Dumnezeu, *(răsfoind, iritată)*. La urmă ai pus şi scrisoarea ce mi-ai adresat-o în dimineaţa următoare după prima noapte...
GILBERT. — Se înţelege, — doar era strălucită, scrisoarea aceia.
MARGARETA. — Dar e înspăimântător; Va fi un scandal european. Şi Clemens? Doamne !Doamne! Incep să doresc să nu se mai întoarcă! Sunt pierdută! Şi tu cu mine! Ori unde vei fi, —el va ştie să te găsească, te va împuşca ca pe un câine turbat.
GILBERT. — *(Işi bagă cartea în buzunar)*. — Comparaţie fără gust.
MARGARETA. — Cum numai ţi-a putut trece prin minte aşa o ideie năstruşnică! Scrisorile unei femei, pe care ci-că ai iubit-o. Se vede îndată că nu eşti un „gentleman".
GILBERT. — Dar ştii că eşti nostimă. Dar tu n'ai făcut la fel?
MARGARETA. — Eu sunt o femeie.
GILBERT. — Acum te referi la asta!
MARGARETA. — E adevărat, — n'am să-ţi reproşez nimic. Suntem demni unul de altul. Da, are dreptate, Clemens, suntem mai rele decât femeile de la cabaretul Ronacher, care se expun în tricouri. Căci noi expunem şi cele mai intime taine sufleteşti, durerile noastre! Pfui! Pfui!... mi-e scârbă de mine! Da, noi doi ne potrivim. Are dreptate Clemens să mă alunge *(deodată)*. — Vino !
GILBERT. — Ce vrei acum?
MARGARETA. — Accept propunerea ta.
GILBERT. — Ce fel de propunere?
MARGARETA. — Fug cu tine. *(Işi caută pălăria şi mantoul)*.
GILBERT. — Dar ce-ţi trece prin minte? Ce vrei să faci?
MARGARETA. — *(foarte iritată îşi aşează pălăria)*. Mai pot reveni zilele de altă dată, — doar mi-ai spus'o: Chiar dacă nu mai e râul Isar, — ei, bine, sunt gata.
GILBERT. — Dar e cu totul nebunesc lucru! Să fugim — dar ce vrea să zică asta? N'ai spus-o singură, — că va şti să mă găsească pretutindeni? Şi dacă tu eşti la mine — şi atunci mă găseşte. Ar fi mai înţelepţeşte lucru, dacă fiecare pentru sine.
MARGARETA. — Mizerabile, — acum vrei să mă părăseşti? Şi cu câteva clipe înainte erai gata să-mi cazi în genunchi ? nu ţi-e ruşine?
GILBERT. — Dece? Sunt un om bolnav, nervos.... Sunt supus variilor dispoziţii sufleteşti.
MARGARETA. — *(la fereastră, strigă)*.
GILBERT. — Dar ce-i cu tine? Ce va crede de mine văduva generalului?
MARGARETA. — El e, vine!...
GILBERT. — Acum...
MARGARETA. — Ce, vrei să pleci?...
GILBERT. — Niciodată n'am avut intenţia să fac o vizită baronului.
MARGARETA. — Dar te va întâlni pe scară. Ar fi şi mai rău. Rămâi! Nu voi să cad numai eu victimă.
GILBERT. — Nu fi smintită. Dece tremuri aşa? Doar n'a putut citi ambele romane. Revino-ţi! Scoateţi pălăria! Lasă-ţi mantoul. *(o ajută)*. — Dacă te găseşte în halul ăsta, — desigur că trebuie să bănuiască...
MARGARETA. — Mi-e tot una — mai bine îndată, decât mai târziu. Ii spun îndată totul.
GILBERT. — Totul?
MARGARETA. — Da, câtă vreme mai eşti aci. Dacă în mod cinstit îi mărturisesc totul, — poate că mă va ierta.
GILBERT. — Şi eu, — şi eu? Dar eu am de făcut ceva mai inteligent pe lumea aceasta, decât să mă las împuşcat ca un câine turbat, de un baron gelos. *(Soneria)*.
MARGARETA. — El e! El e!
GILBERT. — Nu vei spune nimic!
MARGARETA. — Ba voi spune!
GILBERT. — Aşa?! Fii cu băgare de seamă! De nu, cel puţin voi vinde scump pielea mea.
MARGARETA. — Ce vrei să faci?
GILBERT. — Ii voi arunca în obraz adevăruri ce nu le-a mai auzit vre-o dată un baron.
CLEMENS. — *(întâi, cam surprins, foarte rece, dar amabil)*. — A, Domnul Gilbert, dacă nu mă înşel!
GILBERT. — Da, domnule baron. In călătoria mea spre sud, am considerat de a mea datorie, să fac onorurile mult stimatei doamne,
CLEMENS. — Aşa! *(pauză)*. — Pare că am întrerupt o convorbire. Aş regreta foarte mult. Vă rog nu vă deranjaţi.
GILBERT. — Despre ce am vorbit numai, stimată doamnă?
CLEMENS. — Poate că aş putea veni în ajutorul memoriei Dv.? La München cel puţin aţi vorbit mereu despre cărţile Dv.?
GILBERT. — A, da, aşa-i...! De fapt am vorbit chiar despre noul meu roman...
CLEMENS. — Vă rog, continuaţi, acum şi cu mine se poate discuta de literatură. Nu-i aşa, Margareto? E un roman naturalist? Unul simbolist? Un roman trăit sau stilizat?
GILBERT. — Ah, Doamne, până la o anumită măsură, scriem doar cu toţii numai din experienţa vieţii.
CLEMENS. — Aşa! Interesant lucru.
GILBERT. — Chiar dacă unul scrie despre Nero, e neapărat necesar ca cel puţin sufleteşte să fi dat foc Romei...
CLEMENS. — Fireşte..
GILBERT. — Căci, în fine, de unde să-şi ia poetul inspiraţiile decât tot de la sine? De unde să-şi ia modele dacă nu din preajma vieţii sale.
MARGARETA. — *(tot mai neliniştită)*.
CLEMENS. — E regretabil numai, că atât de rar sunt întrebate modelele dacă se învoiesc. Trebuie să mărturisesc, dacă aş fi eu o femeie n'aş admite să se istorisească oamenilor *(aspru)*.— In societatea onorabilă, aşa ceva se numeşte compromiterea unei femei...
GILBERT. — Nu ştiu dacă mă pot socoti ca făcând parte din societatea onorabilă, dar eu numesc aceasta a înălţa femeia.
CLEMENS. — Oh!
GILBERT. — Ce-i de căpetenie e numai să reuşească! Căci în sens mai înalt, n'are nici o importanţă dacă cutare femeie a fost fericită în patul ăsta ori în patul cela...
CLEMENS. – Domnule Gilbert, vă fac atent că vorbiţi în faţa unei doamne!
GILBERT. — Vorbesc înaintea unei camarade, domnule baron, care desigur că împărtăşeşte vederile mele în aceste chestiuni.
CLEMENS. — Oh!
MARGARETA. — *(deodată)*. — Clemens. *(la picioarele lui)*. — Clemens!
CLEMENS. — *(atins)*. — Dar.. dar Margareto!
MARGARETA. — Iertare, Clemens!
CLEMENS. — Dar, Margareto! *(către Gilbert)*. — Mi-e nespus de penibil, domnule Gilbert... Dar ridică-te, Margareto! Ridică-te... totul e în ordine!
MARGARETA. — *(Ridică privirile spre dânsul)*.
CLEMENS. — Da... Ridică-te.
MARGARETA. — *(se ridică)*.
CLEMENS. — E bine, — totul e în ordine. Ei da, dacă-ţi spun. Trebuie numai să telefonezi o vorbă editorului Künigel. Am aranjat de-acum totul cu dânsul. Il despăgubim. Te învoieşti?
GILBERT. — Pe cine voiţi să despăgubiţi, — dacă mi-e îngăduită întrebarea ? E vorba de romanul stimatei doamne?
CLEMENS. — Cum, ai cunoştinţă? Se vede dar, domnule Gilbert, că camaraderia d-voastră e de dată recentă.
GILBERT. — Da. Nu-mi rămâne alta de făcut, decât să cer scuzele mele. Sunt într'adevăr ruşinat.
CLEMENS. — Regret mult, că aţi asistat la o scenă, Domnule Gilbert, pe care aşi putea'o numi aproape... casnică.
GILBERT. — Oh! Nu voiesc să devin agasant. Stimată Doamnă, Domnule baron, îmi pot permite oare, ca un semn exterior. că a dispărut orice neînţelegere între noi, ca o slabă mărturie a simpatiei mele, să vă prezint, Domnule baron, romanul meu?
CLEMENS. — Sunteţi foarte amabil, Domnule Gilbert. Trebuie să o spun că la drept vorbind, romanele germane nu sunt slăbiciunea mea! Dar, ăsta este ultimul ce-l voi mai citi — sau penultimul.
MARGARETA ŞI GILBERT. — Penultimul?
CLEMENS. — Da !
MARGARETA. — Şi care va fi oare ultimul ?
CLEMENS. — Al tău, copila mea *(scoate din buzunar un exemplar)*. — Rugasem pe editorul Künigel că măcar un exemplar, să-mi dea pentru tine, sau mai bine pentru noi amândoi.
MARGARETA ŞI GILBERT. — *(Un schimb de priviri dezolate)*.
MARGARETA. — Ce bun eşti! *(cu romanul în mână)*. — Da... ăsta e!
CLEMENS. — Il vom citi împreună.
MARGARETA. — Nu — Clemens — nu, atâta bunătate nu accept, priveşte... *(aruncă cartea în foc)*. — Nu mai vreau să ştiu nimic din astea toate.
GILBERT. — *(plin de bucurie)*. — Dar, stimată Doamnă'
CLEMENS. — *(în faţa sobei)*. — Margareto, ce-ai făcut?
MARGARETA. — *(în faţa sobei, primind pe Clemens în braţele ei)*. — Acum crezi că te iubesc ?
GILBERT. — *(foarte bine dispus)*. — Pare că sunt absolut inutil aci... Stimată Doamnă, Domnule Baron, *(pentru dânsul)*. Cum mi-a putut scăpa un astfel de final ! *(Iese)*.

CORTINA

Traducere de LEONARD PAUKEROW

Paiaţe...

In pragul de pluş a 'nserărilor calme,
Când luna brodează ciudate reţele,
Nervos, juvenili spectatori dau din palme
Subt cortul uzat cu tavanul de stele...

Prezintă dresorul în frac macrobit
Un urs ce salută, scoţându-şi, grav, toca,
Pe când cu trup suplu de moire, văxuit,
— Saxon cu mustăţi pomadate — stă foca...

Pometii prea roşii, obrazul prea pal,
Acum, baletista 'n oglindă şi-i drege
Şi 'mbracă o rochie 'n stil feudal...
— Costum de epocă — Soţie de rege!... —

Urechile, mânile, gâtul — lux fals —
Pe rând le sculptează 'n giuvaericale...
Răsună în circ largi ecouri de vals,
Ţesând elegante şi dulci madrigale...

Artista 'n oglindă se 'mbată de vrajă...
Şi clipele trec mai puţin monoton...
Ea, lacomă muşcă din chiflă o coajă...
(Pe scenă mănâncă fazani de carton!...)

ALEXANDRU BILCIURESCU

Pe marginea articolelor

O afirmare preţioasă

In „Disociaţiile" publicate în „Adevĕrul literar" dl. Mih. Ralea observă foarte subtil: „Subiectul nu importă în artă. Acolo tratarea, tehnica e totul". Această afirmare a d-lui M. D. Ralea e incontestabil adevărată pentru majoritatea manifestărilor de artă. Ea găseşte o întinsă aplicare în artele plastice şi în majoritatea cazurilor în genurile literare. Dacă nu putem adopta fără discuţie afirmarea d-lui M. Ralea în toate formele de manifestare ale literaturii, trebue să recunoaştem că în genul liric şi 'n parte din cel epic afirmaţia aceasta e indiscutabilă. Or, cum lirismul ocupă majoritatea formelor de exprimare literară, aceasta în sensul larg al lirismului nu în cel scolastic, formula d-lui M. D. Ralea are o valoare care se poate oricând verifica afirmativ.

Ca să dăm un exemplu de însemnătatea tehnicei în raport cu situaţia secundară a subiectului vom da câteva exemple:

Să luăm câteva strofe minunat redate şi să le punem în opoziţie cu strofe prost construite dar cu exact acelaş fond. Spre exemplu din „Luceafărul" lui Eminescu minunata strofă:

Cobori în jos luceafăr blând Alunecând pe-o rază Cobori în casă şi în gând Viaţa-mi luminează.	Dă-te jos luceferel Pe o răzişoar-a ta Vino 'n gând şi 'n casa mea Şi-mi luminează viaţa.

sau

Ei doar au stele de noroc Şi prigoniri de soarte Noi nu avem nici timp, nici loc Şi nu cunoaştem moarte.	Au doar stele de noroc Şi soarta care-i paşte Noi n'avem nici timp nici loc Şi moartea nu ne cunoaşte.

Din „Mortua est"

Şi apoi... cine ştie de este mai bine A fi sau a nu fi? Dar ştie oricine Că ceace nu e, nu simte dureri Şi multe dureri îs, puţine plăceri.	Cine ştie de-i mai bine Ca să fi sau să nu fi Ca să mori sau a trăi Dar ce ştiu e că ce nu-i Nu-i durere nimănui Că durerili's miime Şi plăcerile puţine.

Din „La steaua"

Tot astfel când al nostru dor Pieri în noapte-adâncă Lumina stinsului amor Ne urmăreşte încă.	Tot aşa când dorul meu Pieri 'n întuneric greu Lumina iubirii sfinte Mă urmăreşte 'nainte.

Peste tot ideia e exact aceiaş, exprimarea e alta şi totuş nu ştiu cine ar publica sau ar consacra (Exceptând Pagina Culturală a Universului) aceste strofe nenorocite. Pentru că tehnica, redarea e ce ne atrage şi ne fixează în primul rând. Lipsa ei întunecă complect fondul. (Aceasta bine 'nţeles n'ar putea duce în nici un caz la concluzia că poezia n'are nevoe de fond. — Astfel de concluzii numai un cap ca al lui P. I. P. le-ar putea trage).

Dacă este, apoi, o poezie în care redarea e absolut principală e „Pastelul" unde cele mai banale fenomene naturale se pot ridica la minunăţii graţie redării măestre:

Care cu poveri de muncă
Vin încet şi scârţiind
Turmele se-aud mugind
Iar flăcăii vin pe luncă
Hăulind.

Tabloul acesta în realitate e supărător.

Inchipuiţi-vă carele scârţâind, mugetele vacilor şi pe deasupra hărmălaia animalică a unor copilandri cu pălării pe vârful capului.

Totuşi redarea e minunată.

Dacă trecem la artele plastice, afirmaţia d-lui M. Ralea e exclusivă. Un artist încărcat cu cele mai adânci şi vaste concepţii e incapabil să dea o operă viabilă dacă redarea, tehnica îi sunt slabe. Sculptura, pictura, arhitectura n'au cel puţin avantajul literaturii de a oferi un fond sub o redare rea. In aceste manifestări de artă tehnică, redarea e totul.

Dar dacă trebue să facem rezerve asupra afirmării d-lui M. Ralea, aceasta nu e vina noastră. Teatrul a dovedit în ultimul timp că limbajul lui nu cere deloc sforţări. O limbă cotidiană păstrează valoarea piesei ca ori care alta căutată. In teatru subiectul importă în primul rând, iar tehnica nu mai e a autorului ci a actorului. Bine-înţeles această rezervă e o simplă părere personală pe care nu 'ndrăsnesc să o impun nimănui. Ea e însă tot atât de obiectivă ca şi străduinţa de a exemplifica afirmaţia d-lui M. D. Ralea.

Dar dacă mi se va răspunde că obiectivitatea e în definitiv o subiectivitate ambiţioasă sau că străduinţa mea vulgarizează olimpianismul afirmaţiei atunci îmi voi retrage imediat rezerva.

AL. P-S.

PROBLEMELE DE
ESTETICA
CINEMATOGRAFICA
SINT EXAMINATE DE CEI MAI CUNOSCUŢI SPECIALIŞTI, IN
REVISTA CINEMA

Cartea cu chipuri...

Bulevardul „Pardon"

Bulevardul „Pardon" este cartea de vizită a oraşului Câmpulung. Are întocmai forma dreptunghiulară a unui astfel de carton şi este ţintuit pe loc, la un capăt de o primărie cu ceasornic şi la altul de un turn cu clopot, biserică pe vremuri.

Aşa cum stă înfipt, pare o carte de vizită pe o uşă în dosul căreia nu se află nimeni. Locatarul a plecat...

Intotdeauna, în Câmpulung, este cineva care pleacă. „Cineva" pe care nu-l cunoşti, dar a cărui lipsă o simţi instinctiv. Oraşul — şi cu el şi bulevardul — e trist. E Câmpulungul, toamna.

Nu cunosc ceva mai dezolant decât un bulevard pe care nu mai trece nimeni, decât o grădină părăsită, decât un salon de bal, în zori, după plecarea dansatorilor.

Toamna, dupăce vizitatorii de peste vară s'au dus, bulevardul „Pardon" nu-şi mai merită porecla schimbată în renume. Odinioară, pe-aici circulaţia era atât de intensă, încât, lovindu-se unii de alţii, oamenii îşi spuneau, la fiecare pas, — „pardon"!

Astăzi, pavajul este acoperit de stratul frunzelor ruginite. Din când în când, un măturător încearcă să cureţe locul. Dar, curând, îşi vede de treabă şi rămâne prostit, cu ochii în pământ, speriat că ar putea să adune într'un vârf de mătură, atâta aur...

Pela prânz, bulevardul e învăluit în soare şi tăcere. Câţiva localnici ies la plimbare. Iată-l pe o bancă, pe poetul D. Nanu care a venit dela Bucureşti în gând cu un singur vers şi va pleca înapoi cu strofa întreagă... Până atunci, va sta îndelung de vorbă cu patriarhul oraşului, savantul Şapcaliu.

Apoi, o „bandă" de tineri: judecători, avocaţi, profesori. Unul, fiul unui cunoscut pictor dela Mozart şi Cartea Românească, va încerca să se înfrupte din atenţia unor domnişoare, făcându-le epigrame. Altul, mai practic, va trece în flancul grupului de muscelence, păzindu-le de privirile veneticilor. Iar, în răscrucea zilei cu seara, în amurg, un tânăr istoric, cu ochelari şi aspiraţii, se va tângui camarazilor că nu poate trăi într'un oraş atât de mic şi de plebeu...

Tânărul este originar din Caracal.

Seara, pensionarii se întâlnesc să-şi potrivească, unul dela altul, ceasornicele. O domnişoară în trenchcoat alb, cu ochii nedumeriţi între negru şi căprui, îşi lasă privirile furate, în treacăt, apoi se aşează pe o bancă, având în stânga o frunză adusă de vânt, iar în dreapta o castană sălbatecă picată, cu zgomot, din cer...

Tăcerea e sfâşiată de soneria unicului cinematograf care-şi reclamă, patriarhal, spectatorii. Apoi, când noaptea s'a lăsat, tiptil, din dealul Gruiului, oraşul doarme profund veghiat de piscul Mateiaşului. Şi atunci, fantoma lui Negru-Vodă întemeetorul, plictisită de atâţia secoli de negreală, dă târcoale farmaciei „Sf. Treime" jinduind la un borcan de coldcream care întreţine pielea şi — mai ales — *albeşte* faţa.

Fantoma eroului

De curând, s'a ridicat undeva, încă un monument al eroilor.

Probabil că s'a ridicat de-abuşelea, fiindcă monumentul e lipsit de avânt.

Este un soldat în ţinută de campanie, strângând în mâna stângă arma, iar în dreapta, de-asupra capului, — drapelul.

E drept, când l-am văzut întâia oară, drapelul mi s'a părut că e o umbrelă...

Dealtfel, în întregime, omul de bronz are un aer plictisit şi plouat.

Aşa cum se prezintă, convenţional, pare inspirat direct dintr'o carte de cetire ediţie veche.

Soldatul de bronz se învecinează, în stânga cu un hotel, în dreapta cu drumul gării, în spate cu piaţa de zarzavat şi, în faţă, cu o farmacie.

Are aerul că i s'a spart în gură un bulin de chinină.

Monumente de acestea se găsesc pretutindeni în ţara românească. Despre hidoşenia lor, s'a mai scris. Deobicei, ele nu izbutesc să inspire privitorului un sentiment eroic. Nici măcar un sentiment oarecare. Pietre moarte. Intotdeauna un astfel de monument este expresia divergenţei dintre iniţiativa nobilă a profanilor şi execuţia plată a artistului.

Monumentul cu pricina n'a fost încă desvelit. Până în ziua festivităţii, cu panglici tăiate de foarfece oficiale şi cu discursuri acompaniate de tobă, — antrepriza a aruncat în capul eroului un cearşaf. Seara, în lumina palidă a felinarelor, nu mai e un monument. E o fantomă. Copiii îl ocolesc, iar bătrânii îşi fac cruce.

Soclul de marmoră însă, a rămas descoperit. Bassoreliefurile sunt de aceiaşi calitate cu bronzul de deasupra al eroului. Pentru prima dată parterul este la înălţimea etajului.

Alături însă, pe aceiaşi marmoră a soclului, sunt săpate numele celor din partea locului, căzuţi pentru Patrie. Este singurul fior al pietrei şi singura clipă în care omul îşi descoperă capul, cu evlavie.

Dar pentru asta nu era nevoe de soldatul cu umbrelă...

Conaşul Pirindelu

Nu ştiu pentruce, acei care mă văd prima dată, mă cred — după aparenţă — actor. N'aş putea spune dacă acest lucru mă încântă sau mă supără. Uneori însă, mă amuză.

Necazurile m'au dus, într'o toamnă, într'un orăşel cu maximum zece mii de locuitori. Deoarece la dejun eram poftit într'o familie prevăzută cu pian şi domnişoară, m'am gândit să-mi pun în ordine toaleta avariată în două nopţi de tren. In consecinţă, m'am adresat primului gardist, dela prima răspântie, întrebându-l de prima frizerie.

Peste două minute intram în *salonul* „La două secunde". (Serviciul antiseptic).

Patronul scăpă briciul în mustaţa — inviolabilă — a unui client. Acesta tresări, dar, liniştit, rămase cu ochii la mine. O calfă care cânta la mandolină, atacă cu sgomot un marş... Iar un băeţel care deobiceiu îţi dă cu peria pe haine şi-ţi urează „Să vă fie de bine, domnu'" — vărsă pe jos un lighean cu clăbuc de săpun. De după un mic paravan, o şi mai mică domnişoară îmi surâse, ca la cinematograf, à la Marlene Dietrich. Era domnişoara dela manicură.

Patronul îmi vorbi, înclinându-se:

— Care va să zică, aţi şi sosit!

— 'Mda!

— O să fie arhiplin!

Nebănuind unde are să fie arhiplin, tăcui, lăsându-mi gâtul înfăşurat în şervetul alb.

Prin oglindă citii reclamele unei fabrici de ghete, ale unei parfumerii, afişul cinematografului „familiar" şi — în special — acela al Teatrului *Regina Maria,* în turneu....

„Acum, îmi zisei, ştiu unde are să fie arhiplin. Aştia mă cred actor, în turneu".

Cel dintâi mă acostă băeţelul care vărsase adineaori ligheanul.

— Să vă cumpăr ţigări, domnu' *Storin?*

— Nu mă cheamă aşa, — am găsit de cuviinţă să răspund, nedorind să atentez la gloria marelui actor şi reflectând asupra popularităţii oamenilor mari.

Băeţelul se retrase confuz.

Calfa abandonă marşul şi mandolina, după ce mă rugă „să-i permit" să mă săpunească. Aflai că e „frizer diletant". Că la cinematograf i se oferă 500 lei pe seară ca să cânte. Că ar putea să se înscrie la Academia din Bucureşti, dar preferă să plece la Viena. Apoi, brusc:

— Aţi jucat vr'odată la Viena, domnu' *Manolescu?*

Drept răspuns mă mulţumii să tac şi să zâmbesc.

Patronul tăiase, din greşală, jumătate din mustaţa clientelui său. Mă gândii că acest accident mi se datorează de fapt numai mie şi-mi fu teamă ca omul să nu încerce să se răzbune asupra mea. Dar clientul, departe de astfel de intenţii, ceru să fie ras complect — şi surâzându-mi prin oglindă, adăogă: — „Uite aşa ca domnul *Bulandra*".

Vasăzică, el credea că sunt... Tony Bulandra!

Când m'am ridicat să plec din frizeria „La două secunde", după ce am plătit şi am dat bacşişul de rigoare, am crezut că e cinstit să mărturisesc:

— Domnilor, eu nu sunt actor. Nu sunt nici Storin, nici Manolescu, nici Bulandra. Nici doamna Lucia Sturdza nu sunt... Pe dumnealor puteţi să-i vedeţi diseară la teatru. Bună ziua.

Atunci, de după paravan, manicurista îşi trecu o mână prin păr, — de data asta ca Greta Garbo — şi, privindu-mă echivoc, mă întrebă categoric:

— In definitiv, cine sunteţi dumneavoastră?

Ezitai o clipă, apoi, înclinându-mă puţin, tot ca la cinematograf, mă prezentai:

— Domnişoară... Eu sunt *Luigi Pirandello!*

Dar domnişoara nu era la curent cu opera şi cu voga marelui dramaturg. In schimb, patronul, crezând că trebue să fie vorba de vr'un boerănaş de prin împrejurimi, interveni autoritar:

— Iaca, eu v'am cunoscut numaidecât. Ba încă, adineaori, când v'am văzut venind, tocmai mă gândeam: „Ei, lume nouă! Uite şi *conaşul Pirindelu...*"

N. MILCU

Georg Brandès intim

Doamna Gertruda Rung care a fost secretara lui Georg Brandès în ultimii cincisprezece ani ai vieţii lui şi-l întovărăşea în călătorie, a publicat o carte extrem de interesantă asupra marelui critic şi enciclopedist danez. Cartea utilizează scrisori şi discuţii iar în ultima parte reproduce impresii de mare valoare, prinse şi exprimate în chip personal şi plin de intuiţie. Doamna Rung n'a ţinut să-şi înfrumuseţeze eroul şi astfel a izbutit să ni-l înfăţişeze aşa cum era, nu numai cu marele lui talent, voinţa formidabilă, cunoştinţele vaste, inteligenţa ascuţită şi fermecătoarea-i bunătate, dar şi cu defectele lui, tot atât de izbitoare.

Vedem pe Brandès în plină activitate, ocupat cu studiile şi scrierile lui, din care cele mai de seamă au apărut între 1915—1922 *(Goethe, Voltaire, Cezar, Michel-Angelo).* Scrie în acelaş timp o carte asupra războiului şi numeroase studii şi articole, pe lângă nouile ediţii şi retipăriri ale lucrărilor mai vechi. Munceşte ne 'ncetat şi trimite în fiecare zi manuscrise la tipar. Metoda, pe-alocuri, e de-altfel vizibilă.

După război, Brandès începe iar să călătorească. Abea la 80 de ani vede pentru întâia oară ţărişoara a cărei cultură l'a interesat atât de mult în tinereţe şi la sfârşitul vieţii: pune cu evlavie piciorul pe pământul Tesaliei, e numit doctor de onoare al Universităţii din Atena şi musafirul guvernului.

Fericit, revede Parisul în 1923 unde-şi întâlneşte vechii prieteni, cu o singură decepţie, pe care de-altfel o prevedea: din pricina atitudinii independente şi antimilitariste în timpul războiului, văduva unui mare compozitor îl primeşte rece în salonul ei. Ar fi plecat numaidecât, dacă nu l'ar fi reţinut Joseph Reinach. Vizita la doamna Lucie Delarue-Mardrus decurge mult mai bine. La desenatorul şi criticul Rouveyre, Brandès ia masa cu André Gide care-i spune că e protestant. Brandès găseşte destăinuirea lipsită de importanţă. Se vorbeşte de Proust. Criticul danez e de părere că volumele lui Proust, prea încărcate, nu se pot citi. Gide: „Nu e vina lui Proust, domnule Brandès". Autoarea redă admirabil discuţiile lui Brandès cu Romain Rolland în Elveţia: romancierul francez liniştit, blând, trist dar optimist, bătrânul critic vioi, irascibil şi destul de sceptic.

La Salzburg în 1925 a fost foarte bolnav, după conferinţele ţinute la Berlin şi Viena. Luptă cu furie împotriva boalei şi adesea cu o nepăsare tinerească. Inconjurat de prieteni, refuză s'o primească pe doamna Kainz, văduva marelui actor Joseph Kainz: căci doamna se purtase rău cu soţul.

In ultimii ani ai vieţii a scris o carte asupra Greciei şi asupra lui Homer precum şi câteva studii biblice între care „Legenda lui Isus". Moare în Februarie 1927, cu sabia în mână, îndreptată împotriva creştinismului.

Doamna Rung care l'a văzut a doua zi după ce a murit, scrie: „Faţa lui exprima o bunătate supraomenească". — *W.*

Ideia europeană şi muzica

Am reprodus în numărul trecut întâia parte a unui articol datorit d-lui Gilbert Brunet, în care d-sa arată că muzica nu are patrie. Muzicianii alcătuesc o mare internaţională şi sunt îmbrăţişaţi oriunde cu aceiaşi căldură, fără consideraţiuni naţionale. D. Gilbert Brunet îşi întemeiază afirmaţiunea pe o lungă serie de nume ale artiştilor care s'au expatriat şi au produs pentru străini, bucurându-se din partea acestora de cele mai mari onoruri.

Muzicianii cu două patrii preţuesc nu numai ca număr, ci şi ca nume. E suficient să-i amintim printre aceştia pe Rossini, Meyerbeer, Liszt, Chopin.

Rossini era italian. Dar, în tinereţe, nu-i plăcea decât muzica germană, fapt pentru care prietenii îi spuneau „neamţul" şi-şi băteau joc de el. Atunci ce-a fost: neamţ sau italian? N'a fost nici una, nici alta; el a fost francez. După un turneu triumfal în Anglia, Rossini s'a stabilit la Paris. Aci, el a ajuns inspector al cântului şi compozitor al regelui. După ce a încetat să mai producă, Rossini se întoarse în Italia; dar ţara natală îi devenise străină. Revenind la Paris, el se însură, în a doua căsătorie, cu o franţuzoaică.

Meyerbeer, care i-a luat locul lui Rossini în favoarea publicului parizian, n'a fost nici el francez. El s'a născut la Berlin din părinţi evrei. Cântase în mai toată Germania, dar fără prea mare succes. In Italia se bucură de mai multă solicitudine, iar în Franţa fu primit cu un adevărat triumf. Poate că n'ar fi plecat niciodată din Franţa, dacă regele Prusiei, care voia să onoreze pe cel mai celebru muzician prusac al timpului (la drept vorbind, aproape singurul), nu i-ar fi dat o însărcinare oficială. Meyerbeer se stabili deci la Berlin, dar venea destul de des la Paris, ca să aziste la reprezentarea fiecărei opere noi. La Paris a şi murit.

Cât despre Liszt, el era ungur. Şi-a petrecut o parte a copilăriei la Viena. La doisprezece ani a sosit la Paris, de care s'a simţit legat până la vârsta de treizeci şi şase de ani. La vârsta aceasta, el era mai puţin ungur decât german, şi mai puţin german decât francez. A avut o îndelungată legătură cu o scriitoare franceză, dragoste al cărei rod au fost trei copii. Dar la treizeci şi şase de ani, Liszt întâlneşte în Rusia o prinţesă germană. De aci începe o nouă legătură care are ca urmare stabilirea lui Liszt în Germania vreme de paisprezece ani. Mai târziu, se stabili în Italia şi reveni în Germania ca să-şi petreacă ultimii ani ai vieţii pe lângă ginerele său german. Căci avea doi gineri, martori a două perioade mari din viaţa lui: pe Emile Ollivier şi pe Wagner. Cu greu ne-am putea imagina o viaţă mai cosmopolită.

In sfârşit, Chopin. „Chopin sau poetul" — cum îşi intitulează cartea Guy de Pourtalès. Nu vom încerca să prezentăm o viaţă atât de cunoscută şi care cere din partea biografului şi talent, şi delicateţă; o viaţă care, după un sfârşit atât de trist, s'a simbolizat într'o mişcătoare împărţire: trupul într'unul din miile de morminte dela Père-Lachaise, iar inima închisă într'o urmă de argint, într'una din bisericile Varşoviei.

E incontestabil că oamenii care s'au ridicat de-asupra frontierelor ocupă, în istoria muzicii, un loc imens.

* * *

Ne aşteptăm la oarecare obiecţiuni. S'ar putea spune, bunăoară, că muzica propriu-zis clasică se rezumă la trei nume: Haydn, Mozart şi Beethoven, câteşitrele nume germane. Fără îndoială, dar se pot face rezerve.

Mai întâi, Beethoven nu era un german pur. Ba l-am putea chiar lua drept exemplu pentru susţinerea tezei noastre. El era de origine flamandă. Bunicul său era din Anvers. In timpul marelui războiu, Belgienii l-au revendicat pe Beethoven — *van Beethoven* — ca pe-unul de-ai lor. Rostand a şi plasat într'o piesă de circumstanţă, destul de slabă de altfel, acest frumos distih:

Beethoven? Ses aïeux sont de Louvain. De là
Ce masque d'exilé que parmi vous il a...

Fără să polemizăm, nu putem tăgădui că Beethoven era în orice caz un desrădăcinat, de oarece, născut la Bonn pe malurile Rinului, el şi-a petrecut aproape toată viaţa la Viena.

Viena, capitală a muzicii. Viena, adevărata patrie a lui Beethoven, ca şi a lui Haydn şi a lui Mozart. Viena, cea mai cosmopolită dintre capitale, în care se simţeau acasă la ei nu numai Germanii, dar şi Ungurii, şi Cehii, şi Croaţii, şi supuşii italieni ai Austriei, toţi aceia care ţineau de stăpânirea Habsburgilor. De multe ori, când vorbim de muzica germană, ne gândim la muzica vieneză. E adevărat că în Austria se vorbeşte limba germană, dar asta nu înseamnă că Austria e Germania. Ea e numai una din ţările germane, dar deosebită de blocul strâns în jurul Prusiei. Ţările dela nord au trăit totdeauna o viaţă proprie şi din această cauză au rămas strict germanice. Austria, dimpotrivă, a dus timp de veacuri o largă politică europeană şi a avut o expansiune surprinzătoare în Italia, în Orient; iar cultura austriacă a păstrat mereu un caracter de universalitate remarcabilă. Multă vreme, Viena a fost mai puţin capitala unei ţări, decât a unei părţi din Europa. E un lucru de care ne mai dăm seama şi astăzi.

Dacă muzica germană ar fi de origine prusacă, s'ar putea spune că aparţine unei ţări. Dar am văzut că Prusia propriu-zisă n'a dat muziciani, exceptându-l pe Meyerbeer care a avut mai multă reputaţie decât valoare. Muzica clasică, de origine vieneză, nu aparţine decât Europei. Se pare că şi Austriacii şi-au dat seama de acest fapt când au gravat efigia lui Schubert pe monedele de doi şilingi, necutezând să pună chipul unuia dintre cei trei mari clasici.

In rândurile de mai sus, am arătat că dacă, groso modo, panta literaturii e naţionalismul, cu totul alta e calea muzicii. Ne-am putea mărgini la atât. Dar dacă e să vorbim de stânga şi dreapta, am putea afirma că muzica nu tinde deloc spre dreapta. L-am putea lua ca exemplu pe Beethoven, care cânta libertatea şi s'a afirmat republican şi partizan al votului universal (în 1800!); pe Beethoven, care a dedicat „Simfonia eroică" lui Bonaparte, pentrucă vedea într'însul pe fiul Revoluţiei, şi care a rupt dedicaţia când a aflat că s'a urcat pe tron. L-am putea lua de exemplu pe Berlioz, care a compus „simfonia funebră şi triumfală" în cinstea celor căzuţi în „les Trois Glorieuses"; pe Liszt care a făcut socialism în Franţa şi a compus „Simfonia revoluţionară" cam în aceiaşi vreme; în sfârşit pe Wagner, care a fost silit să se exileze din Germania din cauza ideilor sale înaintate şi şi-a păstrat până la moarte opiniile colectiviste, a căror aplicare o găsim în organizarea teatrului dela Bayreuth. Dar nu vom merge până acolo.

N'am vrut să arătăm decât aceasta. Fiecare lucru îşi are primejdiile lui, iar literatura prezintă o primejdie mare, aceia de a-i diviza pe oameni. Această primejdie muzica n'o cunoaşte.

Literatura dă senzaţii diferite, divergente, la oameni de limbi diferite. Muzica, dimpotrivă, e unică şi procură tuturor aceleaşi impresii. De aceia e nemărginit de preţioasă.

Ce faci când te afli dumineca într'o capitală străină? Nu te poţi duce la teatru, pentrucă nu înţelegi nimic; nu te mai poţi duce nici la cinematograf, fiindcă-i vorbitor. Şi atunci, te duci la Operă. Acolo râzi când râd alţii, şi plângi odată cu ceilalţi. Eşti la tine acasă. Nu ai impresia insuportabilă că eşti singurul impasibil într'o sală în care toate lumea începe a râde.

E cunoscută acea pagină a lui Duhamel din „Vie des Martyrs", intitulată „Troisième Symphonie". E povestea unui rănit german, prizonier, care priveşte cu ochi duşmănoşi pe medicii francezi care-l îngrijesc. Dar într'o zi, unul dintre aceştia începe să şuere printre dinţi în timp ce-i făcea pansamentul. Figura germanului se luminează; recunoscuse „Simfonia a treia". Şi câteva clipe, rănitul, care nu dezarmase niciodată până atunci, s'a simţit frate cu duşmanul lui. Ar trebui s'o citiţi asta în Duhamel.

Ei, bine! câtă vreme posedăm un mijloc de pacificare morală atât de puternic, ar fi păcat să nu ne folosim de el. In domeniul dificil al politicii sunt bărbaţi care, în momentul de faţă, fac cele mai mari eforturi ca să-i aducă pe oamenii cu patrii deosebite pe calea înţelegerii şi a iubirii. Li se spune: dar nu vedeţi că totul îi separă pe aceşti oameni, pe care vreţi să-i apropiaţi? E adevărat că-i separă prea multe. Dar acesta nu-i decât un motiv în plus ca să se ataşeze de lucrurile care îi apropie. Acelaşi Duhamel vorbeşte de cuceriri ale civilizaţiei *reversibile* şi *ireversibile.* Invenţia oţelului nu e decât un progres reversibil, de oarece din oţel poţi face şi un tun, şi un plug. Invenţia submarinului va putea mai uşor să fie îndreptată împotriva umanităţii decât să servească progresul adevărat. Dar descoperirea unui ser e aproape ireversibilă, căci folosirea lui nu poate aduce decât binele. Iar o sonată e şi ea un dintr'însa răul; vedem, dimpotrivă, cât rău poate izvorî dintr'însa răul; vedem, dimpotrivă cât rău poate isvorî dintr'o scriere.

„Muzica îndulceşte moravurile", — aşa se zice. Poate că nu trebue s'o luăm ad litteram. Dar e de netăgăduit că o cultură muzicală dă posibilitate oamenilor să se înţeleagă şi să se iubească.

Europenii să nu se gândească numai la ceiace-i separă, căci sunt multe lucruri care-i apropie. Să nu se hipnotizeze cu literaturile lor, de cele mai multe ori strict naţionale, căci în definitiv literatura nu înseamnă întreaga cultură. Să nu uite muzica, această artă care ştie atât de bine să te facă să simţi farmecul tuturor patriilor, să exalte geniul particular fiecăreia, fără să inspire dispreţul sau ura nici uneia. Să caute să se înţeleagă pe acest domeniu care nu e proprietatea nici unei naţiuni. Şi, cu pietate, să-şi îndrepte gândul către cei dintâi *mari Europeni:* Lully şi Gluck, Haendel şi Mendelssohn. Rossini şi Liszt, şi divinul Chopin.

GILBERT BRUNET

COZONACI FRUMOSI
FAINA DE AUR HERDAN

Cronica cinematografică

„M"

Filmul lui Fritz Lang: „M" ne readuce parţial în bunele tradiţii ale filmului mut. Fireşte, este un film vorbitor 100%. Dar, ca orice film bun, este vorbitor numai de formă, în sensul că cuvintele doar sună, imitând pe cât posibil vocea umană, fără însă a avea pretenţia ca, prin înţelesul lor, să alcătuiască „momente". In teatru un cuvânt, spus în anumit fel, închide o fază şi deschide altă fază a dramei. Aici cuvintele sunt — cum şi trebue să fie într'un film — simple zgomote, principalul fiind altceva, şi anume jocul mimic, mişcările mute ale actorului şi ale decorului.

S'au făcut, în trecutul artei cinematografice, nenumărate încercări de a se reprezenta masse. Imi aduc aminte că, în filmul acela enorm şi ratat care a fost „Metropolis" reprezentările de mulţimi omeneşti au alcătuit singurul punct reuşit al programului. Decât, paralel cu aceste mulţimi uniforme, formând un tot în care unităţile îşi perdeau individualitatea, cinematograful american şi mai ales cel rusesc au inaugurat sistemul mulţimilor ca să zic aşa „complexe", unde fiecare membru oferea un „cap" deosebit de al vecinului. Vă aduceţi aminte de banditii din „Piratul Negru", de soldaţii din „Parada cea Mare", de publicul dela Curtea cu Juri din „Cadavrul viu"? Ce varietate de fizionomii la aceşti figuranţi, care erau aşa de expresivi încât succesiunea figurilor echivala cu un adevărat joc actoricesc.

Incă puţin, şi, pe calea aceasta se poate ajunge la o formulă de film dintre cele mai originale. Un film fără actori şi fără figuranţi, în sensul că interpreţii *joacă*, aşa că nu-s figuranţi (figurantul doar apare, şi se mulţumeşte să „existe") —, dar nu-s nici actori propriu zişi căci nu joacă *destul*, ci doar schiţează un început de joc, şi pe urmă dispar fără întoarcere.

Dacă ar fi să întrebuinţez o comparaţie, m'aş gândi la romanul tolstoian, din care cel mai tipic e „Războiu şi pace", unde defilează sute de personagii, cele mai multe deabia schiţate, totuşi puse să *joace* astfel încât să ne dea o imagine adâncă şi o amintire neştearsă. Tot astfel s'ar putea concepe un sistem de film în care să nu existe „rol titular", şi unde fiecare figurant să trădeze ceva din psihologia proprie a personajului.

Am vorbit de toate acestea pentru că opera lui Fritz Lang „M" este tocmai realizarea perfectă a acestei formule de artă. Ceeace minunează în acest film este mulţimea enormă de personagii, toate secundare, toate însă foarte reliefate. Succesiunea capetelor e foarte rapidă; fiecare stă pe planul întâi al atenţiei noastre un timp foarte scurt, şi iute îi urmează altul. Dar tocmai această perindare contureazâ par'că şi mai bine pe fiecare personaj, întocmai aşa cum, pentru a vedea bine o stea, este nevoie să nu o privim fix, ci să ne plimbăm repede ochii dela un capăt la cellalt al cerului, trecând doar o clipă scurtă prin dreptul locului căutat. Potrivit unei legi destul de curioase a constituţiei noastre psihice, abundenţa şi diversitatea departe de a provoca confuzie, aduce, deopotrivă, clarificare, căci fiecare element, opunându-se altuia, îl contureazâ, îl scoate la vedere, îl încadrează, îl separă, îl reliefează. Iată dece, cantitatea enormă de personagii din filmul lui Fritz Lang, departe de a provoca amestec şi confuziune, ne dă dimpotrivă o impresie de bogăţie şi de limpede diversitate.

Acest film, pe lângă alte merite, îl are şi pe acela al reuşitei în sensul unei formule technice originale, care s'ar putea defini — dacă îmi este permisă o definiţie puţin cam paradoxală — *„film fără actori şi fără figuranţi"* — în sensul că interpreţii joacă mai mult decât un figurant, dar mai puţin decât un actor.

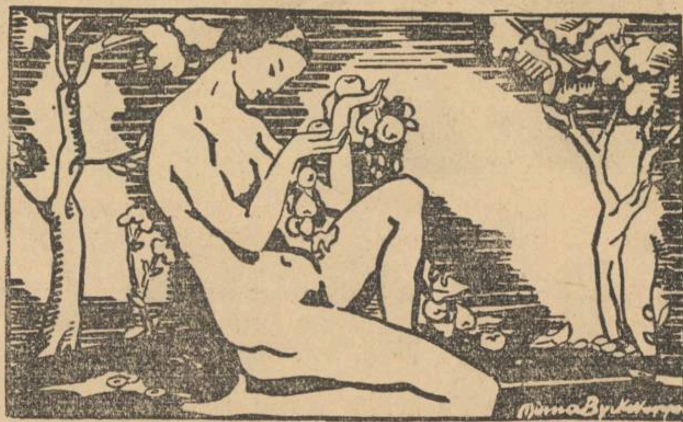
Este, la dreptul vorbind, în „M" un fel de „actor principal". Dar acesta nu joacă decât în scena finală! Este încă o dovadă că noţiunea însăşi de „personaj principal" este înţeleasă de Fritz Lang într'un chip cu totul special — care poate este tocmai cel bun.

Şi fiindcă a venit vorba de acest actor (se numeşte Peter Loore) trebue să felicităm pe Fritz Lang pentru inteligenţa şi norocul acestei alegeri. Este vorba de rolul unui criminal sadic, omorâtor de copii. Are un cap de nebun, dar nu de nebun clasic, ştiţi, nebunul cu siluetă de geniu, cu atitudini grandomane şi napoleoniene, şi nici nebunul cu pomeţi şi maxilare lombroziene, cu frunte de maimuţă, cu tricouri de apaş, etc., etc. Nu. Este un criminal care samănă a băiat de băcănie îmbrăcat civil; are o figură de copil nedesvoltat, o expresie de modestie şi timiditate, şi totuşi, pe deasupra tuturor acestor trăsături în principiu liniştitoare, o privire hagardă şi degenerată care într'adevăr dă frig în şira spinării. Nu ştiu dacă acest actor este un mare actor. In tot cazul însă pentru rolul acesta are un cap extraordinar de adequat, şi, pe lângă asta, a fost învăţat să joace nu se poate mai potrivit.

Filmul mai are şi meritul unui scenariu foarte bine condus, precum şi al unei regii ingenioase. Momentul acela când ni se dau, văzute din cap, mai multe străzi goale care se întretaie, străbătute în zigzaguri incoherente de un om fugărit din toate părţile — acest moment este o idee regisorală excelentă (care, o amintesc în treacăt, a provocat râsul la mulţi dintre spectatori! Dar ce vreţi? Constituţia garantează oricărui imbecil dreptul de a merge oricând la cinematograf!)

Apoi raziile poliţieneşti, apoi tribunalul acela de banditi care judecă pe „vampir" în numele intereselor breslei, periclitate de atmosfera de represiune enervată provocată de negăsirea misteriosului criminal; apoi scenele, de o foarte subtilă „psihologie colectivă", unde fiecare brav cetăţean, de îndată ce vorbeşte ceva mai amabil cu un copil pe stradă, este luat la ochi de trecători şi dus la poliţie pentru că — cine ştie? — poate el este vampirul? (şi mai e la mijloc şi recompensa oferită de guvern descoperitorului!) Toată această atmosferă de nevoie de sancţiune, această epidemie de „sancţionită" cum ar zice sociologii, ne este redată în chip minunat de plastic. Apoi ideea de a face ca finalmente criminalul să fie descoperit de un infirm, de un cerşetor orb, este deasemeni foarte spirituală. Insfârşit, ar fi să nu mai isprăvesc dacă m'aş apuca să enumăr toate calităţile acestui film care ne dovedeşte că buna tradiţie a cinematografului mut, bazat nu pe vorbe ci pe imagini, idei scenice şi jocuri fizionomice, n'a fost complect ucisă de imbecilitatea vodevilului şi operetelor vorbitor-cântătoare.

D. I. SUCHIANU

Cronica muzicală

Concert simfonic cu concursul d-nei Florica Cristoforeanu şi al d-lui Robert Casadessus

Sub conducerea maestrului George Georgescu a avut loc la Ateneu, Duminică 1 Noembrie, un concert simfonic extrem de interesant.

Preludiul la „Tristan şi Isolda" de Wagner, urmat de moartea Isoldei, cântată de d-na Cristoforeanu au deschis concertul.

D-na Cristoforeanu a cântat rolul Isoldei cu multă pasiune, mergând dela notele joase de contralto până la accentele impresionante din registrul înalt, obţinând un succes bine meritat.

Pianistul Casadessus a executat într'un stil impecapil concertul în „mi bemol" de Franz Liszt. Este un pianist dintre cei mai de seamă care a cucerit pentru totdeauna publicul bucureştean. Tehnica sa este prodigioasă, perlează cu o eleganţă desăvârşită, pune multă pasiune în afirmarea temelor, dă, într'un cuvânt, o viaţă intensă compoziţiilor pe care le interpretează.

D. Georgescu a secondat cu orchestra Filarmonicei pe marele pianist, contribuind la triumfătoarea primire ce s'a făcut artistului francez.

Două piese de Jora, din suita Priveliști moldoveneşti, figurau deasemeni în program.

Concertul s'a terminat cu „Simfonia după o arie de munte", de Vincent d'Indy. In această simfonie pianul este un instrument de orchestră, ca în Petruşca lui Strawinsky şi a fost ţinut de d. Robert Casadessus.

D. George Georgescu a dirijat cu talentul de care dispune această simfonie plină de culoare, de ritm şi de emotivitate. compusă de unul dintre cei mai mari compozitori francezi în viaţă. Ca toate compoziţiile lui Vincent d'Indy şi această schiţă simfonică se bucură de calităţi latine, căci este clară, logică, plină de nobleţă şi în care se evidenţiază gustul de armonie curată şi de echilibrul cel mai estetic.

Simfonicul de Duminica trecută poate fi considerat ca un concert occidental şi demn de orice sală de concert din centrele mari muzicale.

I. PAL.

„Aş vrea să ştiu"

I. MIRCEA. — Loco.

Care sunt operele lui Damian Stănoiu?

„Călugări şi ispite", nuvele, („Cartea Românească"), *„Necazurile părintelui Ghedeon"* (roman, ed. „Cartea Românească"), *„Duhovnicul Maicelor"* (roman ed. „Cartea Românească"), *„Demonul lui Codin"* (roman ed. „Cartea Românească") şi *„Fete şi Văduve"* (roman ed. „Cugetarea").

MIRCEA TEODOROIU. — Craiova.

Ce se înţelege prin psihico-fizică"?

„Psicho-fizica" se ocupă cu raporturile între elementele fizice şi cele sufleteşti.

Trăsătura ei caracteristică este faptul că asociază observaţiei psihologice *experimentarea*, care o complectează şi că încearcă să *măsoare* senzaţiile, creând o corelaţie interesantă — prin procedee ingenioase — între factorii psihici interni şi excitaţiile externe, singurele direct măsurabile.

Legea fundamentală a psihofizicei este aceea a lui Fechner, care poate fi enunţată astfel: „senzaţiile cresc ca logaritmii excitaţiilor".

Fechner defineşte psichofizica, o teorie exactă a raporturilor între suflet şi corp şi într'un mod mai general, între lumea fizică şi cea psihică.

Cuvântul „psichofiziologie" are cam acelaş înţeles.

F. BERCOVICI. — Panciu.

E adevărat că în vechime, se descopereau comorile îngropate sub pământ cu ajutorul unei baghete magice?

Adevărul este că în evul mediu, în special în veacul 15 şi 16, se obişnuia în acest scop folosirea unor furci de lemn elastic cu două braţe, ale căror extremităţi le ţineau în mână anumite persoane, dotate cu pretinse facultăţi speciale. Aceşti operatori străbăteau în lung şi 'n lat terenul, în care bănuiau că se găseşte îngropată o comoară. După oscilaţiile „baghetei magice" ei deduceau poziţia şi adâncimea obiectului căutat.

Acelaş procedeu, aplicat de-altfel multă vreme şi pentru descoperirea minereurilor subterane, a isvoarelor de apă, petrol, etc., s'a perpetuat în unele ţări din occident până'n zilele noastre. Francezii numesc pe aceşti operatori: „Sourciers" (dela „source"=isvor), iar Germanii „Rutengänger".

Exactitatea rezultatelor obţinute în multe cazuri, graţie acestui procedeu bizar, a suscitat o vie controversă în cercurile ştiinţifice, care căutau o explicaţie raţională a fenomenului baghetei magice.

Se admite însă în general că deformaţiunea câmpului electric, magnetic şi gravitaţional, la suprafaţa solului, datorită efectului perturbator al unor depozite de minereuri subterane, poate fi pusă în evidenţă cu ajutorul unor instrumente hipersensibile, capabile să determine astfel cu aproximaţie poziţia acestor obiecte îngropate.

După o altă ipoteză — mai vagă — anumite minereuri subterane emit radiaţiuni speciale, pe care le pot recepţiona unele persoane hipersensibile, cu ajutorul unor dispozitive adecvate.

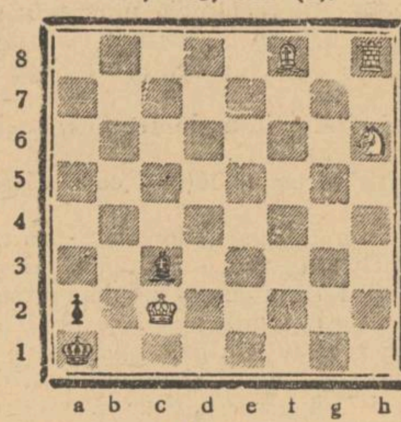
Interesant este faptul că în evul mediu se credea că „bagheta magică" poate servi şi la descoperirea vrăjitoarelor şi a ereticilor.

Cronica Sahului

PROBLEMA No. 410

de A. Chéron. Paris
«(Wiener Schachzeitung» 1931)

Negru:
Ra1, Nc3, Pa2 (3).

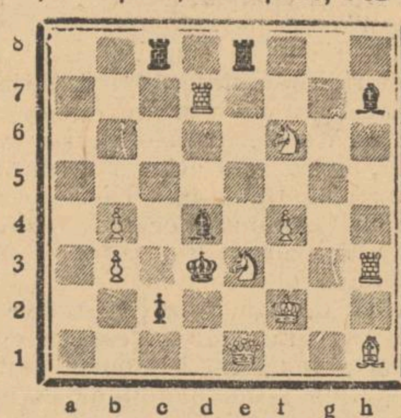

Alb:
Rc2, Th8, Ch6, Nf8 (4).
Alb joacă şi face mat în 3 mutări.

PROBLEMA No. 411

de C. Mansfield, Bristd.
(«British Chess Federation» 1930)

Negru:
Rd3, Tc8 şi é8, Nd4 şi h7, Pc2 (6).

Alb:
Rf2, Dé1, Td7 şi h3, Cé3 şi f6, Nh1, Pb3 b4 şi f4) (10).
Alb joacă şi face mat în 2 mutări.

PARTIDA No. 188

Jucată la Bled (Jugoslavia, în concursul internaţiona de maeştri în ziua de 20 Septembrie 1931).

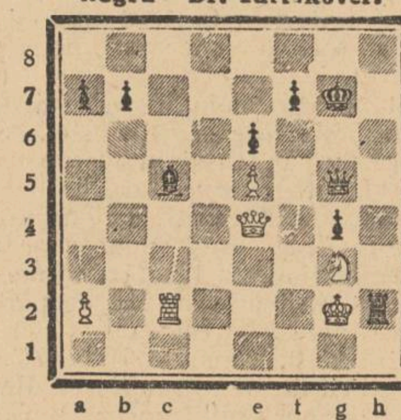
Alb: E. Colle. Negru: Dr. S. Tartakover,

Partida pionului damei

1. d2—d4. d7—d5; 2. Cg1—f3, Cg8—f6; 3. é2—é3, Nc8—f5; mai bună ca obicinuita mutare c6. 4. Nf1—d3. Nf5—g6; 5. Cf3-é5, é7—é6; 6. Cé5×g6, h7×g6; negru a renunţat la perechea de nebuni, obţine însă în schimb o bună desvoltare 7. Cb1—d2, c7 c5. 8. c2—c3, Cb8—c6: 9. Dd1-é2, Dd8—c7; 10. g2-g3, Nf8-d6; 11. d4×c5, Nd6×c5. 12. é3—é4, 0—0; 13. 0-0, Ta8—d8; 14. Rg1—g2, d5—d4; 15. Cd2-b3, d4×c3!; 16. b2×c3, la C×c5, negrul ar fi continuat cu Cd4 urmat de D×c5 şi ar fi obţinut o poziţie favorabilă 16...., Cc6—é5; 17. Nc1—f4, g6—g5; 18. Nf4×é5, Dc7×f5; 19. f2-f4. g5×f4; 20. g3×f4, Dé5×c3; 21. Tf1—f3, ameninţă é5 urmat de Nh7+ etc. 21...., Cf6—h5! foarte frumos jucat; ameninţă T sau D×d3 urmat de C××f4+. etc. Din această cauză alb trebue să mute regele. 22. Rg2-h1, Nc5—b6; 23. Ta1—c1, Dc3—f6; 24. Tc1—f1, g7—g6; 25. é4 é5, Df6—h4; 26. Dé2-g2, Td8×d3! acest frumos sacrificiu de calitate face ca negrul să ia ofensiva. 27 Tf3×d3, Ch5×f4; 28 Dg2—é4, g6-g5; 29. Td3-g3, Cf4-g6; 30 Dé4—g2, schimbul de dame ar fi fost defavorabil pentru alb din cauza slăbiciunii pionului din é5 30...., Nb6—d8; 31. Tf1—é1, Cg6—f4; 32. Dg2—é4, Rg8—g7; 33. Cb3—d2, Tf8—h8; 34. Cd2—f1. Nd8—b6; 35. Dé4-f3, spre a nu pierde calitatea, albul ar fi trebuit să mute turnul din é1. 35...., Cf4—h5; 36. Té1—é2, Ch5-g3+; 37. Cf1-g3, Dh4—f4; 38. Df3—a3. Th8—h3; 39. Rh1—g2, g5—g4; 40. Da3—c3, Nb6—d4; 41, Dc3—d3, Nd4—c5; 42. Dd3—é4. Df4—g5; 43. Té2—c2. Th3×h2! şi alb abandonează, căci la R×h2 ar fi urmat Dh4+; Rg2, Dh3 mat.

Situaţia finală a partidei

Negru Dr. Tartakover.

Alb: Colle.

Ing. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

CRONICA FILATELICA

Emisiune de 50 milioane timbre

Statele-Unite vor emite pentru comemorarea jocurilor olimpice din *Los Angelos* în 1932 o serie de timbre de 2 valori, destinate una serviciului interior şi alta serviciului internaţional (2 c. roşu şi 5 c. albastru).

Deşi direcţiunea poştelor americană, ceruse numai timbrul de 2 c., totuşi s'a hotărît a se crea şi unul pentru corespondenţa externă (internaţională), astfel ca şi *Atleţii străini*, să poată să-şi francheze corepondenţa lor proprie cu un timbru special, comemorativ. Din fiecare valoare se vor emite câte 25 de milioane de exemplare.

Muzeul poştal olandez cumpără o colecţiune de scrisori francate

Pe ziua de 10 Octombrie a. c., *Finlanda* a pus în vânzare un timbru format mare (de 1 m.×4 m.) negru, o reproducere după tipul „Porto-Stempel" din 1845.

Tirajul 100.000 exemplare. Venitul va fi destinat cumpărării superbei colecţiuni a d-lui *Richard Granberg*, compusă din scrisori vechi francate — această colecţiune va îmbogăţi muzeul poştelor finlandez.

Furt de timbre poştale în Polonia

După revista filatelică a *Casei Seuf*, aflăm că în ziua de 3 August 1931, s'a comis la Poşta Centrală din Varşovia, un furt însemnat de timbre poştale.

Hoţii au furat timbre noi, neuzate de 50 gr. şi 1 zl. în valoare de 250.000 zloţi şi timbre taxe în valoare de 200.000 zloţi.

Direcţiunea poştelor a fost nevoită a emite o serie nouă de timbre de câte 50 gr. (cu efigia mareşalului Pilsudski) de culoare *„ardoise"*. Vom avea deci din acest tip reprodus două nuanţe: *gris brun* şi *ardoise* (gris albastru).

Noutăţi apărute

Bulgaria emite un timbru *express*, tipul 1930, de 1 leva gris verde şi ocre.

Franţa. — Pentru ultima dată, conform legii din 26 Martie 1927 — dacă nu se va mai legifera din nou — au fost emise seria de 3 valori *„Caisse d'Amortissement"*. Pe ziua de 1 Octombrie au fost puse în vânzare. Inregistrăm: + 10 c. pe 40 c. verde olive (Semeuse) + 25 c. pe 50 c. violet (Semeuse lignée) şi + 50 pe 1 f. 50 roşu (Semeuse).

Luxemburg. — Anul acesta efigia micei principese *Alix*, va avea onoarea de a orna, seria timbrelor de binefacere a marelui Ducat de Luxemburg.

Galeria „infantilă" a familiei marelui ducat se completează pentru a 6-a oară, prin apariţia regulată şi consecutivă timp de 6 ani.

Semnalăm seria de 5 valori; în două culori, heliogravură şi anume 10 c.+5 c., 75 c.+10 c., 1 f.+25., 1 f. 25+75 c. şi 1 f. 75+1 f. 50.

Statele Papale

Din *Cetatea Vaticanului*, ne vin pe ziua de 30 Septembrie a. c. 15 valori destinate francării coletelor postale, obţinute prin „surchargearea" timbrelor în curs *Expresse* (2 valori) şi obişnuitele de francare (13 valori) cu surcharge-ul *„Per Pachi"*.

Incă o serie nenorocită de timbre, care va da loc veşnic la discuţiuni, falsuri şi expertize.

La aceste valori se mai adaugă încă 6 *timbre taxe*, căpătate tot prin *surchargeare*, de astă dată, adăugate pe lângă cuvântul *„Segnatasse"* semne şi ornamentaţiuni tipografice pe cât de inutile, tot atât de neestetice şi urâte.

Turcia. — In amintirea conferinţei balcanice care a avut loc la *Istambul* (Constantinopol), s'a pus în vânzare între 20 Octombrie până la 5 Noembrie a. c., o serie de mărci poştale comemorative, compusă din 9 valori. Au fost executate în atelierele *Bradbury* din *Londra*.

ALDO.

A APARUT:

PROBLEME NOUI IN FILOSOFIE

de . BRU AR
Doctor în filosofie

Un volum elegant în 8° de 208 pag.
LEI 100

Colţul librăriei „Hasefer"

Librăria de artă „Hasefer" din str. Eugen Carada 7 (Karagheorghevici) recomandă dintre ultimele cărţi primite următoarele:

CARŢI IN JURUL RUSIEI: *germane, franceze*

Max Hodann: Sowjet Russland, gestern, heute, morgen (cu numeroase ilustraţiuni) lei 275; ***Karl Kautsky:*** Der Bolschevismus in der Sackgasse (lei140); ***Jugow:*** Der 5 Jahreplan (115 lei); ***Siemsen:*** Russland ja und nein (240 lei); ***Knickerbocker:*** Der rote Handel droht şi un al doilea volum: Der rothe Handel lockt (220-240 lei); ***Paul Scheffer:*** Sieben Jahre Sowjet-Union (însemnările corespondentului lui „Berliner Tageblatt" lei 120); ***Arthur Feiler*** (reprezentantul lui Frankfurter Zeitung): Das Experiment des Bolschevismus (lei 240); ***Ochring:*** Sowyethandel und Dumping (120 lei); ***Kautsky:*** Le bolchévisme dans l'impasse (98 lei); ***Laurat:*** Economie soviétique (115 lei); ***De Monzie:*** Petit traité de la Russie Nouvelle (118 lei); ***Grinko:*** Le plan quinquennal (98 lei).

Ehrenburg: Julio Jurenito. La ruelle de Moscou. Rapace. 10 CV (vie des autos) a 98 lei; ***Scholochow:*** Sur le Don paisible I, II; ***Gladkow:*** Le ciment; ***Neverow:*** Tachkent; ***Seyfulina:*** Wiriméa. ***Germania: Ehrenburg:*** Die heiligsten Güter (140 lei); Leben der Autos (140); Liebe der Jeanne Ney (frumos legat 160); Die 13 Pfeifen (140); — ***Vera Inber:*** Platz an der Sonne (120); ***Frieda Rubiner:*** Der grosse Strom (140 lei); I. Babel: Geschichten aus Odessa (frumos legat 100 lei); Buydonnis Reiterarmee (80 lei); ***Seyfulina:*** Der Ausreiser (din vagabondajul adolescenţilor) 40 lei. Wyrinea (70 lei). — 30 Erzähler des neuen Russland (legat lei 160).

Cărți și Reviste

ARTHUR SCHNITZLER: Flucht in die Finsternis *)
(S. Fischer Verlag, Berlin 1931)

Arthur Schnitzler, care a murit de curând în vârstă de șaizeci și nouă de ani, a fost fără îndoială unul din cei mai iluștri scriitori austrieci din epoca imediat anterioară războiului. Dacă în țările de cultură germană figura lui Schnitzler a fost apreciată la adevărata ei valoare, în restul lumii personalitatea lui a suferit interpretări nu întotdeauna juste.

Schnitzler a fost socotit de multe ori drept un surâzător și confortabil cântăreț al vieții vesele din Viena — al vieții dinainte de război. De fapt opera lui cuprinde multe lucrări cu subiecte tragice, cu conflicte penibile și caractere morbide și chinuite.

„Die Flucht in die Finsternis" (Fuga în întuneric), care e ultimul lui roman, intră tocmai în această categorie. Schnitzler expune aici un caz interesant de mania persecuției.

Eroul este un om pe care ai putea, după primele lui gesturi și gânduri, să-l consideri normal, sau aproape. Un om trecut de patruzeci de ani, văduv, în călătorie de odihnă undeva într'o localitate climaterică pe malul Adriaticei. Fără ca să știm precis care a fost trecutul acestui om, bănuim totuș că nervii lui nu sunt în bună stare. Asistăm, pas cu pas la o desagragare morală, descrisă cu o infinită finețǎ. Trecerea dela normal la anormal se face pe nesimțite. Schnitzler întrebuințează pe alocurea procedeul monologului interior, pe care l-a întrebuințat odinioară cu atâta patetism în „Fräulein Else".

Robert, eroul din „Flucht in die Finsternis" este obsedat de o frică ciudată. Nu-și mai aduce aminte dacă nu cumva el a ucis femeile pe care le-a iubit în viață și care au dispărut. Soția lui a murit tânără, după trei ani de căsătorie, de o boală de inimă. Dar Robert, acum, după ani de zile, începe să se îndoiască de această moarte „naturală". Nu cumva și-a ucis el singur soția, otrăvind-o? Ce-l face să-și pună această întrebare? Pricina este că de câtva timp Robert a început să aibă oare care îndoeli asupra memoriei lui. E un fenomen curios de neîncredere în propriile tale fapte din trecut; o nevoie de a supune mereu unui examen faptele trecute. Lui Robert i se pare că în trecutul lui există lacune — adică există în memoria lui lacune, inexplicabile și subite. Dovada e chiar despărțirea de iubita lui, Alberta. Deși *știe* că s'a despărțit de ea în condițiuni normale, camaraderește — totuș nu e sigur dacă nu cumva a omorît-o.

Robert e un bolnav. Obsesia lui se schimbă încetul cu încetul într'o manie a persecuției. Incepe dela o vreme să fie chinuit și de gândul că fratele lui, doctor, vrea să-l închidă în casa de nebuni. Până la urmă Robert își ucide fratele și se ucide și el.

E un caz de boală sufletească pe care Schnitzler l-a analizat cu măestrie și cu obișnuitul lui talent de a îmbina atât de minunat realitatea cu visul, halucinația cu viața reală. Impresia pe care o lasă cartea este de o iremediabilă tristeță. Ceva din neîncrederea și șovăirea eroului ți se strecoară în gânduri, îndemnându-te să-ți revizuești puțin adâncurile sufletului. Nu sunt multe cărți care să-ți dea această dorință. AL. A. PHILIPPIDE

DOCTORUL YGREC: Medicul mamei și al copiilor

„Popularizarea cunoștințelor medicale — a spus Hippocrat — este cel mai mare serviciu pe care-l putem face poporului".

Plecând, desigur, dela acest adevăr necontestat, d. Dr. Ygrec a întocmit un mic dicționar de cunoștințe și sfaturi medicale, scrise pe înțelesul tuturor.

Broșura e intitulată „Medicul mamei și al copiilor" și cuprinde toate maladiile reale sau aparente ale copiilor, precum și toate împrejurările speciale când prezența doctorului sau aplicarea unei medicațiuni e necesară.

Cei ce se ocupă cu creșterea și îngrijirea copiilor, mamele în deosebi, trebue să consulte neapărat dicționarul d-lui dr. Ygrec, mai ales că — după afirmația specialiștilor — e o lucrare pusă la punct cu rezultatele cele mai recente ale cercetărilor medicale moderne. — *H. B.*

*) In depozit la librăria Hasefer.

ALPHONSE DAUDET: La doulou

D-na Alphonse Daudet a publicat fragmente inedite din opera soțului său sub titlul „La doulou" (durerea în dialect provensal).

Foile acestea în care autorul lui „Numa Roumestan" a notat progresul teribilei boale care l-a răpus, sunt mărturia unei sensibilități și a unei prevederi extraordinare.

„Tortura, — scrie Alphonse Daudet, — nu se poate exprima prin cuvinte, cel mult prin țipete. Și apoi la ce sunt bune cuvintele pentru tot ceiace ai simțit cu adevărat în durere ca și în pasiune.

Cuvintele vin când totul a trecut, s'a liniștit. Ele nu redau decât amintirea; adese ori sunt neputincioase sau chiar mint".

Analizând carnetele lui Alphonse Daudet, André Thérive scrie:

„Confesiunea aceasta de adevărat martir, care se pare că n'a avut niciodată speranța unei vindecări este unul din studiile cele mai stranii asupra durerii fizice".

„VEVA" — dramă mistică olandeză

Jif Crick reprezintă, în ultima-i piesă „Veva", o kermesă flamandă cu tot ceiace poate deslănțui plăcerea animală a poporului liber în fața tentațiilor.

Motto cărții lămurește tot ce urmează:

„Omule, caută-ți plăcerea și, numai după ce stomacul tău plin îți va provoca desgustul, să-ți consideri sufletul ca un coșmar".

Acțiunea piesei se desfășoară într'un hotel. Stăpânul are două fete: Wieze și Veva. Tatăl iubește pe cea mică. Ea e zveltă și frumoasă. Părintele său [illegible] că o răsfață, că o tratează ca pe „o păpușe de portel..n"; dar înadevăr cine ar putea rezista „ochilor săi adânci și frumosului păr de aur".

Printre străinii veniți la kermesă se află un om foarte straniu, care — urcat pe un scaun — vorbește mulțimii de Dumnezeu, de cer, de infern și de viața veșnică.

Poporul nemulțumit vrea să gonească pe străinul acesta turburător. Wieze de asemenea e furios pe cel ce-i deranjează serbarea.

Veva însă a fost pătrunsă de voința străinului. Ea zice: „El nu-i un prost! priviți-i ochii! Privirile-i pătrund corpurile".

Străinul bizar se prezintă în cele din urmă la hotel unde întreabă dacă are loc pentru noapte. Prezența lui e întovărășită de fenomene curioase: mobilele pocnesc, o piatră cade pe neașteptate în mijlocul odăii.

Străinul se așează la o masă fără să părăsească din ochi pe Veva.

„Ce vrei dela mine? întreabă fata". — „Sufletul tău" răspunse enigmaticul străin.

Era noapte. Veva se pregătea să deschidă ușa iubitului său Dolf. Pe când cei doi se furișau în vârful picioarelor spre sala de dans, acum pustie, apare străinul care — dintr'o mișcare — dă la o parte pe Dolf. Veva îl batjocorește: „Necredinciosule! vii să-mi iai sufletul? Dar bine, eu sunt evreică. Viața arde vesel în trupul meu. Gâtul meu e văpaie. Sărutările mele distrug. Du-te de aici!"

Dar deodată Veva nu mai poate rezista. Incepe să vorbească străinului cu o voce timidă și supusă. „Dumnezeu e bun, numai bunătatea are valoare".

Când ridică privirea, străinul nu mai e acolo. In fața ei apare o viziune. Veva cade în genunchi strigând „Isus!" In zilele următoare, fata este cuprinsă de-o tristeță neobișnuită. Slăbea zi cu zi fără ca cineva să-și dea seamă de pricina răului. In cele din urmă Veva muri.

Tatăl său urăște mai mult decât totdeauna religia și preoții; el refuză crucea, adusă pentru înmormântare.

In momentul acela apare însă străinul. El dă ordin hotelierului să primească crucea. După o luptă scurtă între cele două voințe, tatăl cedează și, distrus, se înclină în fața crucii.

Interesul acestei piese de teatru constă în contrastul dintre descrierea realistă a mediului popular și tendința hotărît religioasă, moralistă și mistică, care e și tendința actuală a teatrului olandez.

Curier literar

„*Scitul*" (Skif) de Roman Gul. Tânărul autor rus ne-a dat până acum câteva lucrări de talent. Romanul lui „*General Bo*" a avut un succes răsunător: prima ediție s'a epuizat în câteva săptămâni numai.

Talentul lui Gul nu explică însă, în totul, acest succes. Trebue să mai fie ceva, în plus, care a atras pe atâția cetitori. E — actualitatea. Eroul romanului e cunoscutul revoluționar rus Savincov care s'a sinucis în închisoarea G. P. U-ului din Moscova. Romanul resfrânge epoca în care trăim; multe figuri trăesc încă și le putem întâlni printre emigranții ruși din Paris și alte centre europene.

Despre noul roman al lui Gul nu se poate spune același lucru. Deși eroul principal al romanului — Bakunin — este o figură mai mare, cu un trecut mai aventuros și mai romantic decât al lui Savincov. Autorul își dă seamă de această deosebire mportantă dintre cele două figuri.

Bakunin apare ca un uriaș, dominând epoca și mediul ambiant dela 1830 până după revoluția dela 1848. Viața acestui urmaș al Sciților este prin ea însăși un roman senzațional. Subiectul e bogat și nu are nevoie să ceară nici-un fel de credit dela fantezia autorului. Totuși romanul lui Gul e anemic, fiindcă autorul nu-l vede pe Bakunin dinăuntru, ci din afară. Romanul acesta e mai puțin roman și mai mult monografie: Bakunin nu-i sculptat, ci descris.

* * *

„*Marie Bourgogne*" de Ioseph Jolinon, apărut în seria „Prosateurs français contemporains" (Editura Rieder), este — după cum îmi scrie autorul — „un pahar de lapte". Pe semne că lui Jolinon i s'a făcut, în treacăt, dor de lapte, fiindcă prea îl scârbesc cocktailurile celorlalți literați francezi.

Tendința frumosului roman al lui Jolinon crește, din fiecare pagină, ca iarba verde pe o peluză engleză. Se simte influența mișcării populiste; mai mult decât atât: în atmosfera acestui roman rustic, care miroasă a fân și brazdă proaspăt răsturnată, pâlpâie dorul întoarcerii la glie.

Tânărul François Pegon se duce la țară să-și odihnească capul surmenat de învățătură și stomacul obosit de ospătăriile dubioase ale capitalei. Parisianul sfrijit nu face cine știe ce impresie asupra unchiului său, un țăran bogat de lângă Dijon. Nici Marie Bourgogne, o fată zdravănă, cu picioare scurte, nu e tocmai mulțumită de înfățișarea vărului ei din Paris. Pegon se plictisește în atmosfera rustică. E în ajunul bacalaureatului și nu se gândește decât la studiile sale și la cartierul latin fără de care n'ar putea trăi.

Dar treptat începe să se întremeze, să mănânce ca să prindă puteri. In lupta ce se încinge în jurul frumuseții feminine a verișoarei sale, Pegon nu mai poate rămânea indiferent. După cum nu mai poate rămânea indiferent, când află că dela bunicul său, un țăran chiabur, va moșteni o fermă care trezește invidia gospodarilor din regiune. Tatăl său, căzut pe front, părăsise, altădată, satul, atras de marele oraș și de câștigul ce-l ofereau uzinele. Mama sa, croitoreasă la Paris, se lupta cu sărăcia, pe când aici îl aștepta o fermă și un traiu îndestulat.

Și micul parizian se simte deodată atras și legat de acest pământ al strămoșilor lui. Și tot aici trăește și Maria Bourgogne...

La sfârșitul vacanței, Pegon pleacă la Paris, dar nu ajunge decât până la Dijon și se întoarce îndărăt la unchiu-său.

— Ce s'a întâmplat?

— Am pierdut trenul!

Maria îl primește cu brațele deschise. Pegon e gata să-și ardă cărțile...

Indărăt la munca câmpului!

Titlul romanului și al eroinei e simbolic: Bourgogne! Pământul părăsit își chiamă fiii îndărăt.

Jolinon redă aceste sentimente cu o artă fină care convinge.

Hitler și generalul Boulanger

Scriitorul german Bruno Weil, care a scris o istorie foarte apreciată a afacerii Dreyfus, a terminat de curând o nouă lucrare consacrată generalului Boulanger.

Tema n'a căzut întâmplător pe masa de lucru a scriitorului german. Ceiace se petrece azi în Germania, are multă asemănare cu epoca boulangistă din Franța.

Boulangismul s'a adăpat din aceleași izvoare din care se adapă, azi, mișcarea rasistă. Și anume: amărăciunea provocată de înfrângerea suferită în războiu.

In genere, firește, există foarte puține puncte comune în cariera lui Hitler și aceia a lui Boulanger. Hitler e un terchea-berchea adus de vânt cine știe de unde, complotist de profesie și pucist plătit; pe când celălalt — era un general popular care și-a început cariera politică subt aripa lui Clemenceau.

Amândoi, însă, în apogeul carierei lor — Hitler dealtfel nu și-a spus încă ultimul cuvânt — au fost exponenții sentimentelor revanșarde. Infrângerea dela 1870 a lăsat în sufletul francejilor o dâră mai dureroasă decât tratatul dela Versailles în sufletul Germanilor. Cu 45 de ani în urmă se repeta la Paris cu frenezie refrenul cântecului popular: „*C'est Boulanger qu'il nous faut*", după cum se stărue azi la Berlin: „*Nouă ne trebue Hitler!*"

A fost un moment când B..ulanger ar fi putut să înfăptuiască o lovitură de stat — dar n'a știut să se folosească de conjunctura prielnică.

Bruno Weil nu impune cetitorului această analogie istorică, dar asemănarea dintre boulangism și hitlerism sare de la sine în ochi. Liga patriotică franceză amintește mișcarea național-socialiștilor care se bazează pe cete de atac. Ambele organizații, sprijinindu-se pe forțele reacționare, s'au folosit, în acelaș timp, de sentimentele revoluționare.

Bruno Weil indică guvernului german linia de conduită care decurge din acest paralelism: guvernul german ar trebui să se servească în lupta contra hitleriștilor de lecția istorică a boulangismului.

Se prea poate că „momentul" lui Hitler a trecut, dar ocârmuirea germană în loc să urmeze pilda lui Constant, — fost ministru de interne în epoca lichidării boulangismului, — dă conducătorilor rasiști posibilitatea de-a aștepta noui conjuncturi prielnice pentru realizarea planurilor lor.

Cartea lui Bruno Weil conține, între altele, foarte interesante date relative la influența boulangismului asupra raporturilor franco-germane de pe vremea aceia. Ambasadorul german la Paris, Muenster, în rapoartele adresate ministerului de externe german, afirmă că boulangismul n'are o importanță serioasă; că ideia de revanșă nu e populară în Franța. Pe marginea unui astfel de raport, Bismarck a scris cuvântul: „optimist". Mult mai mult îi plăceau rapoartele atașatului militar care considera mișcarea boulangistă ca o amenințare gravă a păcii. Cancelarul de fier pregătea pe atunci un proect pentru sporirea armatei germane și optimismul contelui Muenster îi încurca planurile. Bismarck ceru ambasadorului să nu transmită optimismul lui și Kaiserului. Ambasadorul s'a supus și noua lege militară a fost trecută fără greutate în Reichstag.

Bruno Weil scoate în evidență că Bismarck s'a folosit de mișcarea boulangistă pentru a întări efectivele armatei germane și că Moltke împreună cu statul major a propovăduit pe față „războiul preventiv cu Franța". — *D.*

RECENZII

LUCIAN BLAGA: Eonul dogmatic
București 1931.—„Cartea Românească"

Spune autorul: este lucru destul de curios că, până acum, nici filosofii, nici teologii, nu au observat deajuns „sensul *metodologic*" al dogmelor. Cercetarea acestui sens ne duce la întrebarea: „nu cumva s'ar putea deschide undeva noui perspective filosofiei prin transplantarea în ea a metodei *dogmatice*, întrebuințată până acum aproape exclusiv numai în domeniul celălalt, asupra căruia gândirea filosofică s'a străduit să arunce tot discreditul?" (domeniul *celălalt* este acel religios). Se va arăta, „în cele din urmă", că există „posibilități de reactualizare ale metodei dogmatice".

Prin *dogmă* se înțelege aici: „orice formulă intelectuală, care, în desacord radical cu înțelegerea, postulează o transcendere a logicei". Exemplu eminent: afirmația lui Philon Alexandrinul că, *din substanța primară emanează existențe secundare fără ca prin acest proces substanța primară să sufere vre-o scădere*. Și exemplu memorabil, fiindcă „purcederea duhului sfânt dela tatăl" din dogmatica creștină este o reproducere a aceleiaș idei. Autorul accentuează: „dogma nu este confinată în teologie, nu e legată de revelație". Dogma corespunde unei atitudini *intelectuale*, deși „într'o anume măsură ea presupune o renunțare la intelect". Pe autor îl interesează „structura lăuntrică" a dogmei, ca un sistem „*ce se formulează pe un plan tot de intelectualitate*". Cercetată pe un astfel de plan, structura dogmei poate fi descrisă ca o „antinomie transfigurată". *Transfigurată*, zice autorul; a vorbi cumva de „mascare" sau „escamotare", ar constitui o nedreptate injurioasă față cu acei care au construit dogmele. Acea „transfigurare" e operată de „misterul pe care dogmele-l exprimă". „Transfigurarea nu e o soluție, dar ține oarecum loc de o soluție. O antinomie (transfigurata sau nu), deși din punct de vedere logic reprezintă un zero, poate să joace uneori în cadrul operațiilor intelectului și un alt rol decât rolul unui nimic; o antinomie poate să reprezinte și echivalentul intelectual al unui mister. Acest lucru l-a ghicit mai întâi filozofia patristică în toată profunzimea sa, și acest lucru trebuie ridicat din nou în conștiința filozofică a timpului". Insă, deși „părinții bisericii sunt metafizicienii cei mai adânci prin *atitudine*", autorul crede că dogmele, neoplatonice ori creștine, „luate fiecare în parte ne sunt în întregime străine prin conținutul lor. — Ni se par perimate. — In ele se constelează un material teoretic învechit".

Dogmele nu servesc autorului decât pentru stabilirea unui „tip de cunoaștere" sau „tip de ideație"; și tema și-a ales-o, pentrucă „până acum nu s'a încercat o analiză mai minuțioasă a structurii dogmei și a procedeelor ei".

După această prealabilă înțelegere asupra sensului dogmei și a felului cum intenționează să așeze în filosofie *metoda dogmatică și spiritul dogmatic*, autorul discută „paradoxiile metafizicei" (Eleați, Hegel, metafizica indică), și pozițiile contradictorii în știință (convențiuni matematice, ca numărul imaginar și transfinitul lui Cantor), pentru a ilustra, prin paralele analogice sau echivalente, iraționalul dogmei.

Urmează critica noțiunii de „gândire prelogică" (Tylor, Frazer, Andrew Lang, Levy-Bruhl). „Mintea primitivă se deosebește de mintea civilizatului prin *elemente fundamentale de conținut, dar nu prin funcțiunile logice*". Conținutul minții primitive îl formează „ideile magice"; prin aceste idei numai se stabilesc legăturile între termenii judecăților la primitivi. Asemene idei s'au strecurat desigur la misticii din toate timpurile („uniunea mistică" creștină, de exemplu); însă aceste elemente le exclude autorul din discuția dogmei ca „tip de cunoaștere": „— din cauza naturii pentru omul civilizat deosebit de problematice a ideilor magice, se impune ca în analiza structurală a formulelor dogmatice să nu se recurgă la formule în care intervin într'un fel sau altul elemente magice". — Ne permitem a întrerupe aci referatul nostru cu această observație, care nu vrea decât să completeze: în judecățile care formulează o dogmă, copula *(este, sunt)* „încetează de a mai avea un sens de interdelimitare, împrumutând mai curând un sens de *evadare* din spațiul logic", notase autorul mai sus; nu crede el că, prin joc liber pe înțelesul copulei însăși schema logică a dogmei implică efecte de „cunoaștere" echivalente, dacă nu identice gândirii magice — ?

După aceste examene, în care „dogma a rezistat operațiilor comparative ca un tip de cunoaștere a parte", ni se lămurește, în definitiv, cum dogma, „deși presupune într'o anume măsură o renunțare la intelect, se formulează pe un plan tot de intelectualitate": „în afară de credință, și analizând dogmaticul pe un plan abstract și numai din latura sa intelectuală" el ni se arată ca un rod specific al „intelectului ecstatic". Autorul ne îndeamnă să distingem două stări fundamentale ale intelectului: starea „enstatică" și starea „ecstatică". Cea întâi stare este acea a intelectului așezat în „cadrul funcțiilor sale logice normale"; cea de a doua se produce atunci când intelectul „trebuie să evadeze din sine, să se așeze cu hotărâre în afară de sine, în nepotrivire ireconciliabilă cu funcțiile sale logice". Iată dar: „intelectul care sare din sine, din încheieturile sale funcționale, utilizând totuși concepte intelectuale" este acel care produce dogmaticul. Intelectul ecstatic nu e extazul; extazul implică element emoțional, pe când, în dogmă, „cel ce se așează afară din sine e *intelectul* nu *sufletul*". Autorul dorește ca intelectul ecstatic, degajat de orice dogmă cunoscută să fie reintegrat în toate drepturile sale. Experiența, crede autorul, cuprinde „rodnice indicații care împing intelectul la *ecstazie*". E regretabil mult că autorul „se mărginește să enunțe aici această posibilitate în chip principial și programatic fără de a intra în amănunte". Aceasta accentuează prea mult caracterul de deziderat pios, de program nu destul de preciz al prezicerilor autorului. Mai departe adaoge: „Nu ne îndoim că dogmatismul va lua cândva proporții de curent spiritual. Deocamdată nu putem avea decât bănueli și vaga presimțire că cel puțin în unele cazuri se impune formularea intelectual-ecstatică a transcendentului". Și mai departe se întreabă, nu cumva viitorul, „care poate închide în sine toate surprizele", va reinvia „dogmatismul și în sens de constrângere", sau „noui gândiri *mitice*"? Să-mi fie îngăduit, a pomeni aci, exclusiv de dragul obiectului, că dl. Blaga, din o rară bogăție de informație și de reflecție confirmă ceeace subsemnatul nota aci, acum opt zile, în privința agoniei individualismului; mă bucur îndeosebi de formularea sa care vine atât de bine în sprijinul simptomului semnalat și de mine: „Nu e exclus ca etosul să se întemeieze pe stilare anonimă, și cultul individualității să cadă cu desăvârșire în desuetudine".

„In dosul dogmelor vedem mai mult decât numai nevoia de sinteză; acest mai mult e setea de mister, tendința de a apăra misterul metafizic de orice încercare de raționalizare a spiritului omenesc". Intelectul „ecstatic", este el altceva decât o deghizare a acelei „sete", și a altor apetite înrudite cu ea? In acest punct numai, cartea d-lui Blaga nu spune destul. Elementul „emoțional", mai școlărește: rațiunea practică, este, fără suficientă justificare, neglijată în analiza dogmei, și credem că în ea stă interpretarea structurii însăși a dogmei; și distingerile *plus-cunoaștere, zero-cunoaștere, minus-cunoaștere* nu isbutesc să ne consoleze de abandonarea conceptului de *cunoaștere*, simplu și autentic, într'un vag capricios. Perpetuarea acestei neglijări va face ca metafizica să nu fie decât o poezie nu de tot onestă. E un blestem care mână atitudinile de „suflet" să se învârte, ca niște duhuri care nu-și găsesc trupurile, în jurul intelectului „enstatic", pentru a se investmânta, măcar cum s'o putea, din requizitele sale. Iar metafizica oamenilor de știință fizică și biologică rămâne surprinzător rudimentară; dela exemplele ingenios adunate de Chamberlain în lecțiile sale despre Kant, materialul pare numai să fi sporit. Această metafizică nu e o instanță care să caseze în teoria cunoștinței.

Dar ce are aface, în definitiv! Domnul Blaga ne-a dat o carte de care poate fi mândră literatura română. Avem puțini în stare a expune abstracțiile cu așa desăvârșită eleganță. In afară de oarecare cedări ispitei, foarte juvenile, de a risipi termeni technici — la care socotim și pompos școlărescul *eon* din titlu, — scrisul d-lui Blaga este de adevărat maistru; și nu mai puțin informația, și nu mai puțin limpezimea, subtilitatea și energia gândirii sale.

PAUL ZARIFOPOL

ÎNSEMNĂRI

Georges Duhamel

Scriitorul francez care a sosit de curând în ţara noastră şi a ţinut două conferinţe la Fundaţia Carol din Bucureşti, ocupă un loc proeminent în galeria contemporanilor francezi. Duhamel este, pe lângă scriitor de mare talent, un om de adânci şi puternice convingeri morale — un moralist în sensul larg al cuvântului — adică un om pentru care firea omenească există, în sensul în care Théophile Gautier (atât de deosebit) spunea că există lumea exterioară.

Toată opera lui Georges Duhamel e plină de această preocupare de a găsi un sens moral vieţii, — şi de a găsi sensul ei real.

Georges Duhamel
(Desen de Frans Masereel)

O operă vastă şi foarte variată: Câteva volume de poeme; romane („Confession de minuit", „Les hommes abandonnés", „Deux hommes", „Les Plaisirs et les jeux", „Le journal de Salavin", etc.); lucrări de filosofie morală, de sociologie, eseuri („Vie des martyrs", „Civilisation", „La possession du monde", „Scènes de la vie future" etc.); însfârşit un mare număr de piese de teatru şi de încercări critice.

Deşi a început să publice cu câţiva ani înainte de război, Duhamel a scris operele lui cele mai remarcabile în ultimii zece ani. E unul din scriitorii pe care războiul i-a răscolit şi i-a frământat adânc. Dispus prin temperament să judece cu dragoste şi îngăduinţă viaţa omenească, Duhamel după experienţa războiului şi-a accentuat aceste însuşiri în sensul unui larg umanitarism. Războiul a produs reacţiuni deosebite în sufletul scriitorilor. Pe unii — ca pe Barbusse, de exemplu — i-a înverşunat împotriva actualei ordini a societăţii, făcându-i să militeze pentru transformări sociale şi să se arunce desnădăjduiţi în comunism. Altora războiul le-a inspirat numai scârbă şi blazare, făcându-i să se refugieze în obscur şi incomprehensibil. Peste alţii — cum e cazul lui André Gide — războiul a trecut fără să-i atingă în adâncul sufletului.

Pentru Duhamel războiul a însemnat o puternică experienţă de viaţă, care l-a făcut să se plece şi mai adânc asupra rănilor morale de care suferă omenirea. In răni sufleteşti Duhamel se pricepe. Ai fi ispitit să spui că examinează plăgile morale cu aceeaş conştiincioasă solicitudine cu care — ca medic în timpul războiului — examina rănile soldaţilor la masa de operaţii. Aşa şi este. Aceeaş dragoste de oameni şi aceeaş indulgenţă pentru păcatele lor îl însufleţesc şi acum, în opera lui.

Duhamel a dat unul din cele mai bune romane franceze de după război: „Confession de Salavin". Nu este propriu zis un roman. Toată cartea este o convorbire între autor şi personagiul Salavin, suflet chinuit şi oferind un caz de psihastenie, curios şi interesant. Totuş această confesiune a lui Salavin e pasionantă ca cel mai pasionant roman de aventuri, deşi lucrurile şi întâmplările pe care Salavin le povesteşte sunt simple şi banale.

Ca eseist şi ca sociolog Duhamel a publicat anul trecut „Scènes de la vie future", impresii de călătorie în Statele-Unite, carte în care figurează cel mai nemilos şi cel mai judicios rechizitoriu împotriva civilizaţiei americane, a acestei civilizaţii de tehnică şi recorduri care e tocmai la antipodul culturii.

Pentrucă Duhamel este înainte de toate un apostol al culturii — al adevăratei culturi întemeiată pe caracter şi pe realităţi spirituale — cum singur spune într'un pasaj din „Possession du Monde":

„Războiul a arătat că civilizaţia ştiinţifică şi industrială, bazată pe inteligenţă, e condamnată. Domnia ei a suferit un imens eşec. Spiritul nostru se întoarnă către resursele inimii. Civilizaţia ştiinţifică trebue să fie o slujnică nu o zeiţă. Trebue să o înlocuim cu civilizaţia morală, cu stăpânirea caracterului, singura în stare să salveze rasa umană, în desnădăjduita mizerie umană".

Aceasta este o convingere căreia Duhamel şi-a devotat întreaga lui viaţă şi toată opera lui şi în a cărei slujbă şi-a pus tot talentul lui de subtil şi viguros artist al vorbei scrise. — *Al. A. Ph.*

Teatru sau cinema

Teatrul Ventura a jucat piesa cinematografică „Scrisoarea" de Somerset Maugham. Reprezentaţia n'a plăcut nici publicului îndrăgostit de cinematograf. Spectatorii vor sau una, sau alta. Amestec nu le place.

Subiectul şi tonul piesei au forţat şi jocul artiştilor.

Să dăm un exemplu: D. Vraca interpreta pe avocatul criminalei — rol care trebuia jucat cu stăpânire. Prin metode simple, poţi scoate ceva dintr'un rol cu miez. Nu se poate face însă nimic cu un rol sec. Şi atunci actorul a fost nevoit să forţeze nota. Avocatul se răstea la criminală (numai n'a bătut-o) cu o atâta violenţă, încât publicul a crezut la început că are deaface cu un poliţist, procuror, judecăteor de instrucţie, etc. — numai cu un apărător, nu. Cronicarii teatrali au remarcat greşala. Desigur s'au gândit la acest defect de interpretare şi d. Vraca, şi d. Victor I. Popa — directorul de scenă, un fin om de teatru.

Dar — încă odată — modul reţinut de interpretare a fost abandonat în favoarea exagerării cinematografice. S'a adaptat forma — fondului. Interpreţii bine au făcut. Dacă-i cinema, să fie cinema! Eroarea-i la origini: acceptarea piesei.

Pe scenă prinde o piesă senzaţională — „piesă" însă... Filmului s'a rezervat ecranul.

Dacă chiar amatorii de cinematograf s'au simţit rău la reprezentarea „Scrisorii" — dar încă spectatorii care nu agreiază filmul, ca subscriitorul acestor rânduri, care nu vede filme cu anii.

Jocul de umbre al cinematografului nu-i artă. E o operă inferioară, bazată pe concesii. Accepţi ca oamenii şi societatea, viaţă însăşi — să-ţi fie prezentate subt formă de umbre. Cinematograful vorbitor îţi cere încă ceva: să primeşti şi umbra vocii. E prea mult.

In artă se caută viaţa — o linie, un timbru, o pulsaţie... Vreau să *văd* luciul umed al ochilor. Vreau să *aud* murmurul (imperceptibil la aparate) al vocii interpreţilor. Vreau să *simt* uşoara izbucnire de sânge în obraz — care dă acelaşi ritm respiraţiei celor dela rampă şi din sală. — Aceasta-i arta!

Iată însă că „arta" mecanică în loc să ruleze pe pânză — invadează scena. Au protestat îndrăgostiţii de teatru. Au protestat şi cinematografiştii — spirite dintr'o bucată care nu înţeleg să li se „strice" şi să li se „pervertească" filmul.

Cinematografişti — fiind mai mulţi — vor izbuti desigur să-şi impună punctul de vedere şi'n teatru.

Monumentul lui Stejar Ionescu

Acum trei ani a murit lângă Slănic, într'un accident de automobil, Stejar Ionescu — autorul volumului „Domnul dela Murano", publicat în „Adevĕrul Literar", revistă unde a debutat şi a scris cu regularitate acest povestitor de talent.

Era în scrisul său, o delicateţă şi o distincţie — o discreţie parcă. Sufletul scriitorului se vedea în fiecare pagină. Nici o umbră de literaturism. Numai naturaleţă şi simplitate.

Iar stilu-i îngrijit îţi aducea aminte îmbrăcămintea scriitorului, atât de ordonată şi potrivită cu un gust fin.

Stejar Ionescu

Stejar Ionescu a murit la începutul carierei de scriitor. Nu se ştie la ce culmi l-ar fi dus maturitatea.

Ar fi produs şi aşa mai mult, şi mai bun — dacă profesia de ziarist nu-i măcina tot timpul şi nu-i sustrăgea în altă parte preocupările.

Dar totul s'a sfârşit...

Cititorii — din ce în ce mai rar — îşi aduc aminte de dânsul. Prietenii mai des, — dar îl vor uita cu timpul şi ei. Părinţii însă au şi acum ochii înlăcrămaţi, — şi-i vor avea până la urmă. Iar tovarăşa lui, după un an de mută disperare, şi-a ridicat viaţa — fără de dramatice scrisori explicative.

O familie de oameni sensibili — distrusă de un stupid accident de automobil, pe care l-au provocat ochii tulburi ai unui şofer chefliu.

Prietenii şi cunoscuţii au ridicat un monument.

El a fost omul care n'a avut duşmani. Era înconjurat numai de prieteni. Bine crescut şi veşnic în rezervă, Stejar Ionescu nu jignea pe nimeni. Chiar în gazetărie, articolele lui aveau mai mult caracter de critică decât de polemică.

Când unii lovesc în dreapta şi'n stânga, în societate — prin zâmbete ironice şi prin şarje pline de răutate... iar în scris printr'o necruţătoare impulsivitate, — admirăm temperamentele stăpânite, care nu-şi revarsă amărăciunea (chiar dacă o au). Iar Stejar Ionescu avea cu prisosinţă. Meritul său este cu atât mai mare.

S'a inaugurat un monument pe malul Slănicului, acolo unde automobilul a căzut în apă şi s'a sfărâmat de stânci — în faţa munţilor abrupţi.

Locul accidentului e între Tg.-Ocna şi Slănicul Moldovei. Când vor trece vilegiaturiştii bine dispuşi spre Cazino-ul staţiunii cu mese verzi şi cu săli de dans, — vizitiii, arătând cu biciuşca monumentul, le vor pomeni de-o nenorocire întâmplată demult acolo...

Iar piatra va servi poate de reculegere — o clipă, cel puţin... — *M. Sevastos.*

Premiul „Mihail Sadoveanu"

Anul trecut, cu prilejul sărbătoririi d-lui Mihail Sadoveanu, societatea „Dimitrie Cantemir" din Iaşi a instituit un premiu literar destinat celui mai bun studiu, articol sau recenzie, apărute în cursul anului, despre operele mai recente ale d-lui Mihail Sadoveanu.

Comitetul decernării premiului, alcătuit din d-nii : Petru Andrei, profesor universitar, Const. Botez, profesor şi inspector al învăţământului secundar, Mihai Codreanu, literat, Nicu Gheorghiade, director al Creditului urban şi G. Topârceanu, literat, — s'a întrunit zilele trecute în localul societăţii şi a hotărît ca premiul să fie acordat anul acesta d-lui *A. A. Philippide,* care a publicat cele mai numeroase şi mai bune articole şi recenzii (în „Adevărul Literar" şi „Viaţa Românească") despre ultimele romane ale d-lui Mihail Sadoveanu.

In limita venitului quantumului încasat până acum din sumele subscrise, premiul a fost anul acesta de lei 6000. Pentru viitor, el va fi însă sporit până la limita de 10.000 lei, şi va fi acordat, în aceleaşi condiţiuni, în ziua de 8 Noembrie (Sf. Mihail) a fiecărui an. Pentru a uşura sarcina comitetului, concurenţii sunt rugaţi a-şi trimite lucrările la Iaşi, pe numele unuia din membrii comitetului amintit mai sus.

Din apelul vibrant pe care l-a lansat anul trecut unul dintre cei mai înţelegători şi mai statornici admiratori ai marelui scriitor, reproducem următorul pasagiu, pe care-l subscriem şi noi fără rezerve:

„Prin strălucirea artistică a operei sale şi prin bogăţia ei neobişnuită, în conştiinţa iubitorilor de artă literară dela noi Mihail Sadoveanu stă alături de cei mai de seamă scriitori europeni ai vremii. Dacă străinii ar fi în măsură s'o cunoască mai bine, opera lui, izvorâtă parcă de-adreptul din sufletul blând şi nostalgic al poporului nostru, i-ar încânta de sigur ca şi pe noi.

Creator de viaţă puternic şi neistovit cum nu mai găsim altul în toată istoria literaturii române, el ne-a înfăţişat în povestirile sale o lume întreagă, diversă şi vie, de oameni din toate categoriile sociale şi sufleteşti, — boeri şi boerinaşi, ţărani dela munte şi dela câmp, muncitori umili şi robiţi pământului sau răzeşi aprigi şi mândri, bătrâni sfătoşi, figuri neuitate şi gingaşe de femei şi de copii, târgoveţi necăjiţi, caractere complicate şi, mai cu seamă tipuri aspre de primitivi cu sufletul abia atins de lumina civilizaţiei. Sunt oamenii pământului nostru, pe care-i recunoaştem în povestirile lui şi îi ţinem minte caşicum i-am fi întâlnit aevea, în viaţa reală.

Cu rădăcini adânci în ţărâna şi în trecutul Moldovei, simţindu-se legat organic de colţul acesta de pământ care l-a născut, Mihail Sadoveanu şi-a întors privirea şi spre umbra cea mare a trecutului nostru istoric şi, cu aceiaşi putere de evocare, a înviat o epocă întreagă de subt pulberea morţii, a pus în picioare oameni pe care vârtejul vremii îi culcase de mult subt brazdele aceluiaşi pământ iubit.

Şi niciodată frumuseţile acestui pământ românesc, din văile line ale Moldovei de sus până în plaiurile ardeleneşti, din singurătăţile Deltei până în stâncile păduroase ale Călimanului, — niciodată poezia naturii îmbinată cu poezia trecutului şi cu pitorescul tipurilor, nu şi-au găsit o expresie atât de pătrunzătoare, cu rezonanţe atât de profunde în sufletul nostru.

Ca orice mare scriitor, Sadoveanu şi-a creat dela început un stil literar propriu, a „turnat în formă nouă limba veche şi 'nţeleaptă", aducând o contribuţie imensă la îmbogăţirea, mlădierea şi perfecţionarea limbii literare româneşti. In povestirile lui, graiul părinţilor noştri sună parcă mai dulce, cu delicate cadente, cu pure şi armonioase împreunări şi acorduri. Stilul lui incomparabil are strune care vibrează parcă de departe şi din trecut, cu nobleţea de timbru a unui Stradivarius autentic. Acesta este Mihail Sadoveanu.

Se cuvine deci, când anii l-au adus până la mijlocul unei vieţi de muncă atât de roditoare, care a înfrumuseţat-o pe a noastră şi ne-a prilejuit clipe neuitate de aleasă emoţie, să-l înconjurăm cu toată dragostea şi recunoştinţa, căci în primul rând el este al nostru, al Moldovei".

Cinematograful şi literatura

S'a discutat în repetate rânduri influenţa cinematografului asupra literaturii şi a literaturii asupra cinematografului. Dar, după cât ştim, niciodată până acuma nu s'a acordat un premiu de literatură cinematografică.

Inceputul se cuvenea să-l facă „Cinema", revista românească de specialitate. In ultimul număr al ei, această revistă anunţă că oferă un premiu de 5000 de lei autorului care va face — pe scurt — cea mai bună caracterizare literară a unei cunoscute vedete de cinematograf.

Concursul e deschis pentru toţi cititorii revistei şi va dura aproximativ o lună.

Socotim inutil să mai insistăm asupra importanţei pe care o are deschiderea unui nou domeniu pentru literatură şi nu putem decât să ne bucurăm de faptul că s'a găsit cineva care să ofere un premiu atât de important pentru literatura cinematografică.

Copiii moderni

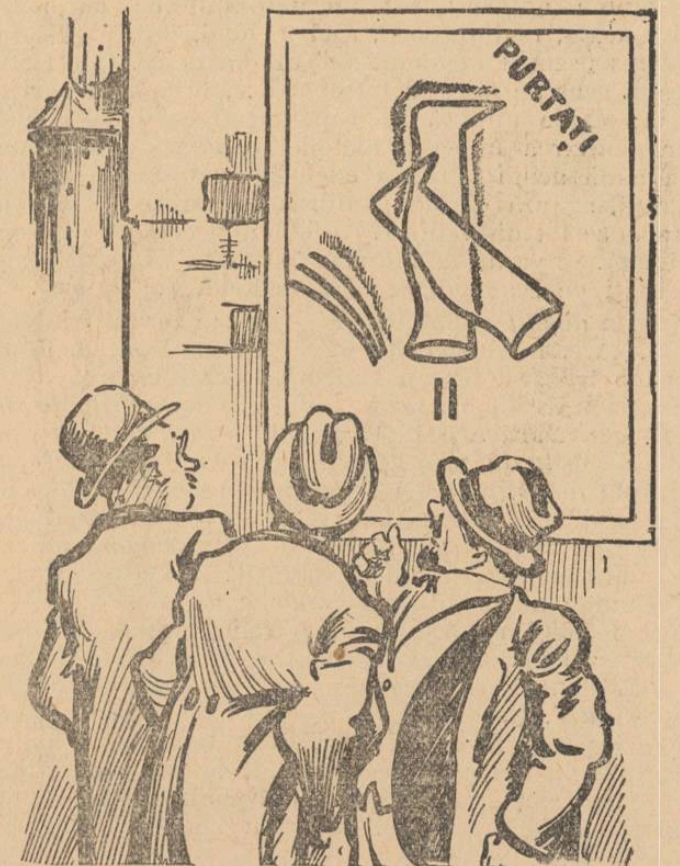
— Ce citeşti?
— „Fata din Zlataust". Şi nu văd de ce ne-a oprit dela şcoală s'o citim.

Angajament

— Regret, doamnă, dar nu vă pot angaja.
— De ce, domnule director? Glasul meu a fost ascultat de cel mai mare critic muzical!
— Cum?
— Am fost măritată cu el!...

Afişele moderne

— Straşnic afiş, domnule, numai că nu ştii sigur dacă e pentru ciorapi sau pentru cisme!...

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SABINDAR) No. 7—11

ANUL X. - SERIA II - a. - No 571

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 15 Noembrie 1931

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897 / CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

Condițiile scrisului modern

Fiecare epocă acordă gloria pentru alte motive. Triburile Australiei centrale stimează în mod superlativ demonii și vracii. Vechii romani și boerii evului mediu țineau în înaltă considerație militarii, cavalerii duelului și ai războiului. După primele fructe ale capitalismului, când Franța, Anglia, Olanda strânseseră primele averi, când orașele în floare prosperau zi cu zi, dar mai ales după revoluția industrială, când mașinismul își arăta primele foloase, omenirea scăpată de spectrul foamei devenise optimistă și culturală. Credința în progresul infinit era o dogmă de toate zilele în secolii XVIII și XIX. Raționalismul luminilor indica mintea omenească ca pe instrumentul necesar oricărei perfecționări. Astfel tot secolul trecut a arătat un deosebit entuziasm pentru cărturar, pentru omul de știință și de litere. A fost atunci timpul stimei supreme pentru succese literare, chiar și pentru diplome și certificate. Starea de spirit s'a coborât, în unele țări ca Germania, chiar în moravuri. Ceace era mai înainte suprem titlu de noblețǎ: „hochwolgeborene", a devenit pe urmă „herr doktor" (în Drept, Filozofie ori Medicină). Iar dacă voiai să gratifici pe înaltul personaj cu maximum de deferență îi ziceai: „Profesor Doktor". Câteodată aceste înalte distincții culturale, pe care din lingușeală, la hoteluri erau adresate chiar băeților de liceu, se combinau cu ultimile reziduri feudale și atunci puteai căpăta într'un paroxism de admirație această formulă mixtă culturalo-feudală: „hochwohlgeborene Professor Doktor". Timpuri dulci și patriarcale care s'au dus!

Dar chiar Franța, țară mai măsurată și mai inspirată de bun gust, deși își lăsa în mizerie unii savanți, stima totuși știința și literatura. Dacă Pasteur a trebuit să-și facă genialele experiențe într'un hambar ruinat și dacă D'Arsonval n'a huzurit în abundență, — totuși Francezii au avut cel puțin cultul literaturii. E adevărat că Verlaine murea de foame, dar Zola, Rostand, France s'au îmbogățit, iar alți mulți au trăit, cel puțin într'o existență asigurată și chiar confortabilă. In afară de aceasta, după cum a observat criticul german Ernst Robert Curtius, în Franța *literatura e o instituție*, e instituția națională prin excelență. Ca și sportul în Anglia, filozofia și muzica în Germania, literatura e în Franța nu numai o consolare și o distracție a tuturor, dar o îndeletnicire indispensabilă măcar sub forma pasivă a cititului. Acolo, în nici o profesie, nimeni nu reușește complect dacă nu e și nițel literat. Nu mai vorbesc de oamenii politici ale căror discursuri nu sunt absolut de loc gustate, dacă nu sunt presărate cu citații (evident mereu aceleași) din clasici. In Franța chiar în tratativele de comerț sau de bursă, interlocutorii se acordă sau se combat cu ajutorul unui vers de Racine ori de Victor Hugo. Acolo literatul trăește independent, își are publicul său, admiratorii săi. Acolo el poate obține ușor cele trei elemente ale gloriei complecte: stima socială pentru profesie literară, buna stare materială, autoritatea față de public. Țări mai tinere, mai puțin civilizate imitau și ele oarecum aceste excelente moravuri și cărturarul ori scriitorul, până acum câți-va ani, nu era complect nenorocit.

* * *

De o bucată de vreme însă lucrurile s'au schimbat: Cărturarii și scriitorii și-au pierdut prestigiul. Rațiunea, intelectul nu mai sunt prețuite ca pe vremea epocii luminilor. Mai întâi fiindcă s'au înmulțit excesiv. Omul inteligent și cultivat era mai înainte, oricum, o raritate. Oameni cultivați și inteligenți se găsesc azi pe toate cărările, și în majoritatea țărilor. Literatul a fost coborât azi de pe tronul său, cum a fost coborât altădată magul, preotul, militarul. In favoarea cui? Cine e eroul modern? Răspunsul e simplu: omul de afaceri și politicianul. Societățile moderne și-au ridicat cu mult standardul de viață. Trebuințele sunt enorme. Chiar înaintea crizei care a ascuțit grijile și nevoile, omul modern e preocupat să-și asigure lui și familiei sale un minimum de confort. Unde sunt timpurile platonice când pentru dragoste nu era necesar decât „un coeur et une chaumière"? Și pentru literatură o mansardă și o bucățică de pâine cu brânză? Ca să scrim azi ne trebuesc condiții prețioase de ambianță: Un birou elegant, încălzit, distracții, vilegiaturi. Inspirația e greoaie și fără aripi. O pictură umoristică a lui Spitzweg, arată scriitorul secolului trecut, scriind adăpostit de ploae sub o umbrelă, într'o cămăruță cu tavanul spart. Acela idealism! Muzele sunt pretențioase azi și au capricii confortabile de cocotă. Au încetat de mult de a mai fi acele camarade vesele, „bonnes filles" dulci, încântătoare, dar mai ales sobre!

In societățile moderne se luptă greu pentru existență. In aceste condiții apare imediat ca un imperativ biologic regula „primum vivere". Și e firesc ca acei care stimulează și ajută producția, acei care dețin averile să treacă în primul plan. Totuși nemulțumirile sunt mari. E firesc iarăși ca acei care le exploatează, adică oamenii politici, amenințând cu un perpetuu șantaj de rebeliune pe bogații acestei lumi, să capete cel puțin importanța de rangul doi. Lumea modernă e un compromis între bancheri sau patronii care *abuzează* și politicianii care *amenință*. Ce rol poate juca într'un conflict așa de feroce, așa de serios, dezarmatul literat? Figură de „parent pauvre" care așteaptă câte-va firimituri dintr'un banchet regal servit pentru alții. Nu-i rămâne decât să se angajeze mercenar pentru imnuri ori înjurături comandate, când la patronul care-i servește o mică subvenție din fondurile băncii, când la politician care-l plătește cu ceva din fondurile statului.

Gloria intelectualului mai apune azi și altfel. Ea era altădată legată de un nume, de-o persoană. Criza individualismului, colectivizarea vieții, face din toată familia scriitorilor o turmă, o massă anonimă. Scrisul devine o datorie de breaslă tailorizată, fără nici un aspect calitativ, fără nici o specificare de talent individual. Se scrie din ce în ce mai mult, din ce în ce mai impersonal, din ce în ce mai efemer. Gazetăria învinge, ca gen literar. Dar gazetăria înseamnă scris anonim, profesional. Concepeți un șef de birou care și-ar semna cu numele său propriu memoriile, rapoartele, ordonanțele, rezoluțiile?

Deja cea mai mare parte din revistele americane conțin articole neiscălite. Magazinului nu-i trebuesc talente originale. Ii trebue material amorf, tern, ușor de digerat. Și pe urmă vorbind serios, la urma urmei, ce importă ca un anumit articol să poarte o semnătură, adică să se strige tare, să se atragă atenția că e făcut de cutare? Va veni vremea, când orice iscălitură pusă la sfârșitul articolului va insemna o odioasă reclamă de arivist. Vom continua să oferim mereu publicului lacom ca un Moloch, gândurile noastre cele mai bune, fiorii cei mai curați, momentele cele mai excepționale, scânteia de geniu, bucuria și lacrimile noastre, într'un cor de glasuri anonime, într'un sabat orgiac de strigăte unde vocea fiecăruia va fi înecată de a vecinului. Sau, se va auzi, cel mult, ca un glas de bucium în munți, care nu se știe nici de la cine, nici de unde vine.

Și apoi se mai desenează încă un dușman. Cuvântul scris are, de câtava vreme doi rivali serioși: imaginea și cuvântul vorbit, adică magazinul ilustrat și radio. Să nu fim vanitoși: cuvântul imprimat e un simbol, un mijloc de expresivitate ca oricare altul. Și el la rândul său a învins și detronat alte limbajuri. Dacă e adevărat ce spune Karl Bücher, în evul mediu gazetăria era orală. Se servea de cuvântul vorbit. Fiecare plătea abonamentul unei societăți care aduna știrile din toată lumea și, apoi, seara, în piața publică sau într'o odae, cineva cu glas tare, le împărtășea abonaților. Era un mijloc precursor al radioului.

Meseria scriitoricească suferă azi o atroce concurență. Știrile, conferințele prin radio dispensează o parte din cititori de cartea greoae și costisitoare. Restul se delectează cu reviste ilustrate, unde într'o fotografie pentru care îi trebue cel mult un minut, are în față o întreagă situație. Lenea intelectuală are azi confortul ei. Și noi care credeam că numai copiii se delectează cu cărți cu poze! In curând cuvântul scris va da surmenaj. Nu e prea îndepărtat timpul, când cei ce vor ști să scrie și să citească, vor dovedi o așa de penibilă sforțare, încât vor fi preamăriți și slăviți ca și mandarinii chinezi, unicii cunoscători ai celor câte-va mii de semne alfabetice.

MIHAI D. RALEA

Haz de necaz

— *Versuri de agricultor necăjit* —

Plugărie

Semeni grâu pe datorie,
Iți răsar sechestre!
Și 'n a tobelor orchestre
Treeri... sărăcie.

Porumbul

Porumbul e cu două fețe,
E păcătos dar și de preț e:
Dacă-l mănânci el te salvează
Iar dacă-l vinzi... te ruinează.

Lumea pe dos

Lucrul chiar ridicol e:
Țările agricole
Tot industrializează
Ce le iese 'n cale
Și se ruinează...
Iar cele industriale
Se omoară
Cu politică agrară!

In două luntre

Se recomandă cu insistență
Agricultorilor
Să se 'narmeze cu rezistență,
Iar creditorilor
Li se oferă „asistența"
Ca să distrugă... rezistența!

Datoriile agricole

Partide și guvern sunt de-o părere:
Agricultura sugrumată piere
Și conversiunea trebuie făcută,
Iar creditorii... execută.

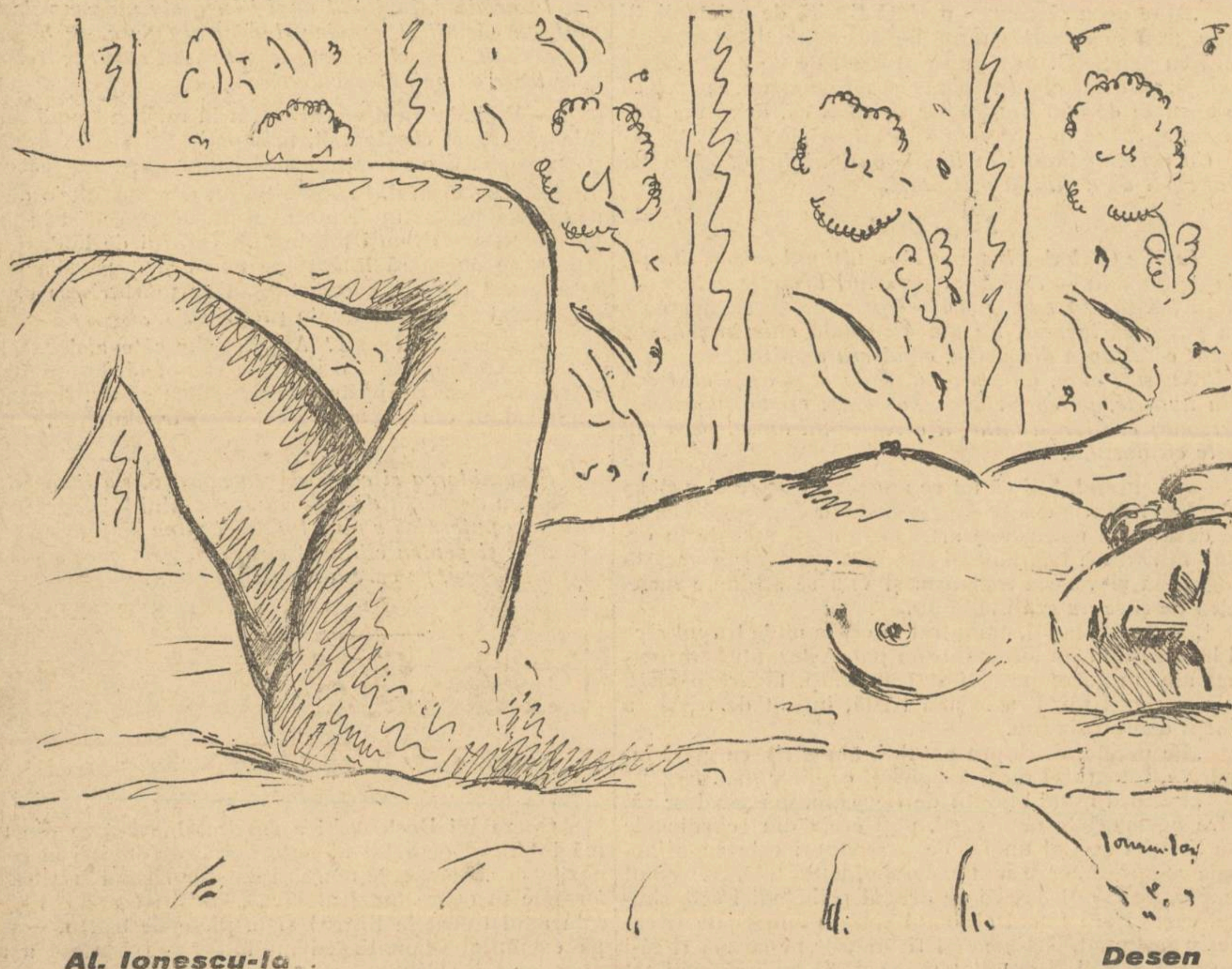
Păsuirea datoriilor agricole

Zilele-astea am aflat
Un lucru ciudat:
Păsuirea de s'ar da
Creditul l-ar strica.
... Parc'ar fi poveste:
Parcă s'ar putea
Să mai strici ceva
Care nu mai este!

Definiții

Vorbeau doi oameni din popor:
— Tu știi, tătucă, ce-i un creditor?
— Un om de treabă care te usucă.
— Dar debitorul ce-i atunci, tătucă?
— Un mincinos și-un om fără rușine,
Care muncește 'ntr'una... pentru tine!

N. G. E.

Al. Ionescu-Ia... Desen

Convorbire cu Georges Duhamel

M'am dus să-l văd și să-l ascult pe Georges Duhamel, a cărui operă mi-era familiară, cum m'aș fi dus la întâlnirea cu cel mai vechi și mai bun prietin. Așa că n'aveam la mine nici hârtie, nici stylo. Subt cerul luminos al acestor zile de toamnă, l-am făcut să calce un ceas sau două pe covorul de aramă, zăngănitor, al frunzelor risipite pe alei de copacii desfrunziți din Cișmigiu.

Activitatea

Cineva, un prietin trist, care ne însoția în această preumblare matinală, vorbi despre suferințele lui și pomeni chiar de sinucidere.

L-am auzit atunci pe Duhamel spunând:

— Facem greșala să ne oprim la lucruri străine sufletului, dar care pot avea o influență asupra lui, și adesea în rău. *Il faut se laisser aller à la vie.* Nimeni nu se naște degeaba. Dacă pentru atâția există dorul de viață, pentru toți există necesitatea de-a trăi (le besoin de vivre). Sunt cu douăzeci de ani mai bătrân decât d-ta. Știi ce înseamnă asta? Și cu toate astea, niciodată nu m'am simțit mai tânăr. Ceiace înseamnă că e plină de adevăr vorba lui Nietzsche: „E mai multă tinerețe într'un om matur decât într'un tânăr".

Georges Duhamel
în momentele de odihnă din timpul războiului (1917)
Desen de *Berthold Mahn*

„Pela douăzeci și cinci de ani publicam primele mele poeme, îmi terminam studiile medicale, m'am însurat. Dela douăzeci și cinci la treizeci și cinci de ani, am făcut călătorii pe jos în Europa, am suportat epoca războiului, când am avut contactul cu durerea omenească vie, și când am învățat să cânt din flaut și să citesc partituri. Fiindcă înnainte de războiu nu știam nimic din muzică. Tot ce știu, o știu de pe vremea când eram pe front.

„In această epocă am legat prietenii pe care le țin și astăzi.

„După războiu și până azi, vezi, n'am stat locului. Scriu, călătoresc, mă zbat. Iți spun toate astea, nu ca ceva extraordinar. Cazul meu nu e unic. Cam toți facem așa — și bine facem. *Il faut se vouer à l'activité*".

Medicină, muzică, literatură

Duhamel nu vorbește poate atât de precipitat ca însemnarea mea. E mai domol, mai cumpănit în vorbă, cu o armonie calmă și pacifică.

Risc o întrebare:

— Faci muzică, d-le Duhamel, dai consultații medicale și scrii literatură. Când mai ai timpul să trăești?

Pour la "Vérité littéraire", c'est à dire pour "Adeverul Literar" quel beau titre! G Duhamel

Un autograf al d-lui Georges Duhamel pentru „Adeverul Literar"

— Trăesc în toate astea. Sunt și rămân medic nu numai din pasiune pentru medicină, dar și din convingerea pe care o am că scriitorul trebue să aibă o meserie, alături de arta scriitoricească. Asta, în avantajul însuși al artei sale. A face din arta scrisului o meserie cu care să fii silit să-ți câștigi pâinea de toate zilele și prin care să închei socotelile tale mărunte cu confrații, strici prospețimii artei tale și o bagatelizezi.

„Dar dacă scrisul și credința într'un rol înalt pe care-l are scriitorul în civilizație, mă leagă de literatură, — prietinia pe care o închin muzicii pornește din sentimentul precis și puternic că cele mai subtile stări de suflet sunt muzică pură și că muzica știe să nască aceste stări sufletești".

Georges Duhamel se oprește o clipă ca să ne descopere tâlcul armoniei muzicale, și ca să ne cânte fragmente din Beethoven, din Bach, din Ravel.

Duhamel cânta și făcea, discret, gestul dirijării. Apoi:

— Iți par nebun? mă întrebă el. Intr'adevăr, muzica e una din pasiunile care înnebunesc (qui donnent la folie)...

Definiția prietiniei

Părintele spiritual al funcționarului Salavin, venind în țară și chiar în momentul coborârii din tren la București, ni-a dat semnul marei sale prietinii, într'o manieră primejdioasă, din pricina orgoliului la care dă loc. A descins în Gara de Nord cu o oră mai 'nainte de ora pe care o cunoșteam noi. Și — la braț cu d-na Blanche Albane-Duhamel — ne-a așteptat.

La o cotitură, pe lângă un squar, căutai să-i spun:

— Se zice că visurile nu se împlinesc. Visam întâlnirea asta cu d-ta în țara mea. Și iată-mi visul împlinit.

— Nu, nu e vis și mai ales irealizabil. E ceva firesc omului gândirii să dorească și să caute întâlnirea cu omul gândirii. Dacă n'ai fi venit aiurea să mă vezi, veniam eu la București să te văd pe d-ta. Nu spun asta din politeță. Cred că între scriitor și cititor trebue să existe aceste întâlniri. Autorul dramatic, oratorul, dirijorul pot avea voluptatea să-și privească publicul în față, să-l cunoască, să-i aprecieze calitatea.

„Dar scriitorul? Pentru scriitor, publicul e ceva vag.

(Continuare în pag. II-a)

Şi cu cât e mai vag, cu atât dorinţa lui de a-l cunoaşte e mai puternică.

„Printre cititorii tăi poţi afla oameni capabili de prietenie, găseşti prieteni admirabili, pe care ai avea regretul să nu-i întâlneşti. Comunicarea aceasta, schimbul acesta de idei şi impresii, e necesar şi firesc.

„Printre prietenii mei, număr o serie de cititori care m'au vizitat fie la Paris, fie la Valmondois, sau care mi-au scris din depărtarea lor scrisori de înţelegere a cărţilor mele.

„Există şi prietenia, cu preţul ei deosebit, dintre scriitori. E mai rară, deci mai valoroasă. Mă gândesc cu gratitudine la prietenia pe care mi-o închină, închinând-o şi eu lor Vlaminck, Jules Romains, Vildrac, Durtain, Aveline.

„Mi-e greu să concep o viaţă lipsită de prietenii. Şi mi-e greu să apreciez răutăţile decepţionaţilor în legătură cu prietenia. Aşa cum eşti legat de un peisaj, de o sonată, de o carte, nu se poate să nu găseşti ceva care să te apropie de om. Indrăznesc să spun că, în ce mă priveşte, aproape în fiece om văd un prieten".

Cu aceste gânduri închinate omului, însăşi viaţa lui Duhamel dă definiţia prieteniei.

Legrand

In „Le Club des Lyonnais" — ultimul roman din seria cu Salavin — există un personaj bizar şi unic, cu o viaţă ţesută din emoţii şi înţelepciune: un cizmar care nu putea să lucreze, nu putea să bată cuie în pingele, decât când avea dispoziţie, când era inspirat.

Nu ştiu cum, mi-am amintit de el şi aş fi vrut să-i ştiu numele, pe care-l uitasem. Cum creatorul acestui personaj era lângă mine, îi cerui să-mi amintească numele cizmarului.

— Legrand. Ştii că tot ce am scris despre el e strict adevărat? In rue des Lyonnais exista o dugheană izbitor de curată, cu ustensilele artei cizmăreşti aşezate în ordine în rafturi. Legrand îşi strângea prieteni în această dugheană şi vorbea socialism şi visa să schimbe societatea de care nu era mulţămit.

„La moartea lui, am intrat în odaia unde trupul rece al lui Legrand sta întins într'un pat. Aşternutul era perfect alb. In jurul patului stăteau muţi, tovarăşii vieţii sale şi copiii lui. Era icoana tristă, infinit de tristă a morţii omului simplu.

„Pe perete, deasupra patului, am zărit, cu grijă încadrate, fotografia mea, a soţiei şi copiilor mei.

„Fiindcă mi-ai amintit de Legrand, mă gândesc că, între personajele unei cărţi, poţi creia din eprubetele imaginaţiei numai un fel de personaje: cele cu psihologie complexă, care sunt expresia ideilor tale. Dar omul simplu, pe care-l descrii de dragul psihologiei sale simple, care-şi are tâlcul ei, omul simplu nu poate fi exclusiv imaginat. Trebue să-l fi întâlnit pe stradă şi să-i fi vorbit şi să-l fi ascultat vorbind. Şi apoi să spui tot adevărul pe care l-ai adunat despre el".

Misticism?

Fiindcă în cărţile scriitorului cu care stăteam de vorbă subt cer românesc, există o preocupare de amănunt psihologic, o tendinţă de-a scoate la iveală importanţa gesturilor aparent neînsemnate ale vieţii cotidiane, fiindcă Duhamel, din această pricină, a fost acuzat de misticism sau i s'a făcut onoarea de-a fi socotit mistic, — mi-am manifestat curiozitatea de-a afla dela el însuşi legăturile lui, dacă există, cu misticismul.

— Din punctul de vedere al spiritului religios, da. Din punct de vedere catolic, nu.

„Aşa cum socotesc că scriitorul are un rol de împlinit în societate, consider pe fiecare om responsabil de existenţa lui în lume. Şi am certitudinea că responsabilitatea aceasta se descurcă favorabil, atunci când omul are grijă de sufletul, de conştiinţa lui.

„Lumea de dincolo? Nu mă gândesc. Nu mă pot gândi. Aminteşte-ţi de rândurile din *La possession du monde:* „Sufletul meu să fie nemuritor, vai! Pot să mai păstrez această gotică şi candidă speranţă?... Dar că sufletul meu există? Intreaga mea gândire o dovedeşte şi însăşi această viaţă, această inexplicabilă viaţă".

Criză economică sau criză a spiritului?

Din călătoriile prin lume ale autorului Scenelor din viaţa viitoare, *desigur că Duhamel avea să se izbească de imaginea vie şi îngrozitoare a crizei generale.*

— Există într'adevăr o criză economică. Sau mai precis: o contradicţie între bogăţia efectivă a statelor şi sărăcia, tot efectivă, a cetăţenilor. Pretutindeni se munceşte, câmpurile sunt cultivate, uzinele sunt pline de lucrători, în vreme ce se moare de foame.

„Am încredere însă în instinctul de conservare al individului, ca să nu prevăd, din pricina acestor contradicţii, mari catastrofe sociale.

„Criză a spiritului, ca o consecinţă a crizei economice? Nu. Spiritul nu e niciodată în criză. Prin ceiace trecem noi acum e o criză de civilizaţie.

„E criza pe care am resimţit-o în mecanizarea artelor, care se face în America şi care tinde să invadeze Europa. Fără să poată izbuti, nădăjduesc".

Individualism şi comuniune

Opera lui Georges Duhamel e desigur operă subiectivă, întrucât e introspectivă şi mistică în sensul pe care ni l'a lămurit. Cu toate acestea, în opera lui vibrează dorul de înfrăţire universală, de comprehensiune generală, de pace com... Individualismul lui Duhamel este, ca şi al prietenului său Jules Romains, unanimist.

— Individualismul şi comuniunea sunt perfect compatibile.

„Spuneam adineaori că scriitorul are un rol în societate, pe care trebue să şi-l cunoască. Legătura care există între individ şi societate, e semnul compatibilităţii lor.

„Cred că individualism nu e egal cu egoism sau mizantropie. Individualismul dă o importanţă insului, tocmai fiindcă e concepţia care-i conştientă de rolul fiecăruia. Dar închipueşte-ţi o comuniune din aceste individualităţi.

„Va fi cea mai perfectă comuniune pacifică şi de comună înţelegere".

Sfaturi unui scriitor tânăr

Aş fi voit să păstrez relatării acestei convorbiri, continuitatea ei firească şi adevărată. Ca să-i păstrez farmecul intact. Dar...

Nu ştiu cum s'a strecurat, printre gândurile grave despre criză sau individualism, vorba despre tânărul timid şi vibrant de emoţii care se închină artei scriitoriceşti.

Şi Georges Duhamel mi-a spus „à propos":

— Aş avea dorinţa să sfătuesc sincer pe scriitorul tânăr. Dar pentru asta ar trebui să am *le coeur frais,* (inima neobosită). Acum, în urma călătoriilor, n'o am.

„In cazul, dacă are o idee să n'o dea ziarului. Poate fi o idee admirabilă, cu care să facă o carte, o idee în jurul căreia va spune tot ce gândeşte. Ziarul i-o va pierde pentru totdeauna.

„Visez pentru scriitorul tânăr, nimic altceva decât exprimarea pur şi simplu a neliniştilor lui. Şi dacă izbuteşte această exprimare, l'aş vrea deslegat de teroarea editorului şi a unui anumit public.

„Il sfătuesc oricum să se ferească de publicitate. Şi — dacă-i va fi cu putinţă — să nu dea dedicaţii".

Impresii din România

In grădină, în jurul unei bănci, sta un grup de ţărani, cu căciuli şi sumane. Ieşind din parc, pe Schitu-Măgureanu, alături de linia tramvaiului electric, trecură care trase de boi, încărcate cu fân.

— E ciudat la d-voastră cum în mijlocul unei capitale cu aspect cosmopolit, mai poţi găsi aceste chipuri patriarhale. E o variaţie a peisajului, care mă încântă.

„Gazda mea, d. Leopold Stern, m'a dus într'o dimineaţă la Băneasa unde am avut bucuria să asist la preparativele unei nunţi ţărăneşti. Taraful de lăutari, cu chiote, se ducea să întâmpine naşul şi naşa. M'a interesat acest obiceiu ceremonios. Dar mărturisesc că aş fi preferat să asist la nunta propriu-zisă.

„Impresii româneşti? Am, desigur, câteva, dar nu îndeajuns ca să-mi fac o imagine completă despre ţara d-voastră. Oricum, păstrez certitudinea că dv. Românii, sunteţi unul din popoarele cele mai ospitaliere".

* * *

Preumblarea şi convorbirea noastră, s'a încheiat.

M'am despărţit de autorul Jurnalului lui Salavin *cu impresia puternică a unei întâlniri pline de foloase pentru mine şi pentru cititorul curios să precizeze o personalitate dragă, pe care a urmărit-o atent.*

L. SEBASTIAN

Cronica teatrală

„Idiotul" — la Teatrul Naţional din Craiova

Opera lui Dostoevski a suscitat în vremea din urmă interesul deosebit al autorilor dramatici şi al compozitorilor. Romanele marelui scriitor rus au fost transformate în opere muzicale (ca „Fraţii Karamazov" jucată anul trecut la Praga) şi în piese de teatru, — după exemplul dramatizării nu totdeauna izbutite a romanelor lui Tolstoi.

Lumea romanelor ruseşti e în genere o lume de teatru: mişcare, agitaţie, conflicte dramatice, dialog viu, personagii precis conturate, cu preocupări şi aspiraţii de tragică şi profundă umanitate.

Lumea lui Dostoevski are în plus ciudăţenii, obsesii, tare fizice şi morale, incoerenţe, absurdităţi, — care toate la un loc alcătuesc elementele unei psihologii caracteristice, singura ce ne poate face să înţelegem — prin anormal — pe omul de totdeauna din noi.

M. Ţancovici-Cosmin

„Idiotul" e — după cum însuşi autorul o afirma — tipul omului într'adevăr bun. Acţiunea romanului se desfăşoară în jurul conflictelor pe care le provoacă într'o societate omenească ivirea unui astfel de om.

Prinţul Mişkin, „idiotul", e omul căruia îi place să spună sincer ce gândeşte, fără teamă de urmări, fără ipocrizie sau interes meschin.

Ca să justifice această bunătate excepţională, această sinceritate care, fireşte, e adesea incomodă pentru semenii săi, Dostoevski a făcut din Mişchin un bolnav, un epileptic în pragul vindecării, a cărui luciditate merge uneori până la anormal. Dar amestecul său în viaţa celorlalţi nu are ecoul dorit şi dese ori provoacă chiar încurcături şi neajunsuri grave.

Un om ca acesta nu are ce căuta în lume. Sfârşitul său tragic, e firesc şi necesar ca o ispăşire.

D. Arcadie Baculea a dramatizat romanul lui Dostoevski cu un remarcabil simţ teatral, păstrând cu abilitate toate elementele caracteristice atmosferei romanului.

E o lucrare care nu scade nimic din valoarea operei lui Dostoevski şi reprezentarea ei pe scena Teatrului Naţional din Craiova a dat prilej unor interpreţi înzestraţi să pună încă o dată în lumină preţioasele lor resurse.

In rolul titular a apărut d. M. Ţancovici-Cosmin, care şi-a compus personajul cu o remarcabilă grijă pentru amănuntul expresiv. Nu vedem în teatrul românesc prea mulţi interpreţi pentru acest rol dificil, sinuos şi complex. D. Cosmin i-a dat toată vigoarea plastică şi sugestivă pe care o solicita.

D-na Nelly Dordea a jucat cu prestigiu, pasiune şi feminitate, pe Nastasia Filipovna.

In Rogojin, amantul brutal şi pătimaş, revoltat şi umilit — după capriciul femeii iubite, — d. I. Dordea a pus convingere, neastâmpăr, culoare şi temperament.

Ingâmfat, lăudăros şi plin de haz — aşa cum trebuia — d. Remus Comăneanu în generalul Ivolghin.

Bine punctate — apariţiile episodice ale d-lui N. Dimitriu în Gavril.

Relevăm, deasemeni, talentul făgăduitor şi admirabila ţinută scenică a d-nei Raura Glăjaru.

In celelalte roluri, s'au distins în deosebi d-nele Jenny Ioanin, Lya Kiriacescu, d-nii N. N. Matei, M. Budeanu, St. Iordănescu şi vioaia Kuky de Herz.

Montarea — foarte îngrijită.

SERGIU INESCU

Caleidoscop intelectual

Conferinţele lui Paul Morand

Prietenii lui Paul Morand sunt neliniştiţi fiindcă foarte des nu ştiu unde se găseşte amicul lor.

In adevăr, Morand e veşnic în mişcare. Se duce, vine, zboară — străbătând America de sud.

S'a scoborât mai zilele trecute din avion, întovărăşit de soţia sa, la Lima. Venea din Chili. Când a aterizat la Santiago, venea din Argentina. Acolo s'a oprit mai mult timp şi a ţinut şase conferinţe la Buenos-Ayres.

Anul acesta mai cu seamă oamenii de litere francezi au întâlnit în Argentina un viu interes. Au avut un mare număr de auditori. Niciunul însă n'a deşteptat atâta interes şi curiozitate ca Paul Morand.

Conferinţele sale au reunit în jurul estradei, depe care vorbea, Corpul diplomatic, miniştrii, Universitatea şi toate femeile frumoase din Buenos-Ayres.

O dramă daneză

Eroul dramei „Subt aclamaţii" de Karl Schlüter, — operă care a fost reprezentată de curând la Copenhaga, — este un profesor celebru, un om care adoră meditaţia şi care, din nenorocire, e însurat cu o femee fără cultură, nestatornică şi rea.

Fiul său, un adevărat Caliban, hoţ şi laş, se înţelege cu mama lui care-l adoră, să transforme căminul lor într'un adevărat infern.

Profesorul doreşte din tot sufletul să-şi salveze fiul de influenţa nefastă a soţiei sale, dar întâlneşte rezistenţa feroce şi hotărâtă a celor doi aliaţi.

Intre timp se apropie jubileul profesorului. Delegaţi veniţi din toate colţurile Europei, se pregătesc pentru sărbătorirea savantului.

In ajunul jubileului însă, poliţia descoperă că fiul profesorului primise bani dela amanta sa, o casieriţă care furase pentru dânsul. Din respect pentru tată, poliţia hotărăşte să favorizeze fuga vinovatului.

Profesorul încearcă să-şi determine fiul să se omoare.

In faţa laşităţii acestuia, tatăl dictează fiului o scrisoare adresată mamei şi apoi îl omoară.

După aceasta ia parte cu fruntea senină la serbările studenţilor, organizate în onoarea lui.

Drama aceasta a suferit multe influenţe, mai ales pe a lui Andreev (personagiul profesorului), a lui Strindberg (ura dintre profesor şi soţia sa).

Intre altele e vădită şi influenţa dramaturgiei germane, care de predilecţie încearcă să descrie tinereţea pervertită şi criminală din zilele noastre.

Poezia superioară prozei

Celebrul romancier german Waldemar Bonsels, ale cărui opere au repurtat un succes deosebit în Germania şi aiurea, a vorbit despre literatura contemporană, într'un interview acordat publicaţiei „Italia Letteraria".

Pledează pentru superioritatea poeziei faţă de proză. Căci „elementul poetic dominant, subt orice formă ar fi el exprimat, corespunde precis religiozităţii intime a unui popor".

Din contra, proza nu poate exprima decât stări pasagere. Foarte rar poate deveni, ca poezia, „epocală".

„Plecând dela acest punct de vedere, — spune Bonsels, — cred că aşa zisa literatură documentară care a avut un succes atât de mare în Germania, ar trebui să fie considerată numai din punctul de vedere al istoricului sau al cronicarului.

Documentarea ar fi fost mult mai interesantă pentru posteritate, dacă am fi ştiut s'o transformăm într'o formă de artă capabilă să trăiască mai multe secole.

Astfel, de exemplu, poemele Paulei Ludwig vor avea o viaţă mai lungă decât toate cărţile lui Remarque. Sunt dezolat că nu pot să vă fac să simţiţi arta poetei. Am speranţa însă că vre-unul dintre specialiştii limbii germane se va însărcina cu lucrarea aceasta. Cu toţii veţi întrezări un aspect nou al unei Germanii mistice nou mai cu seamă pentru cei ce s'au mulţumit să-mi privească ţara prin opera deziluzionaţilor, al căror realism înrădăcinat nu putea produce decât o impresiune de morbiditate deprimantă"...

Louis Veuillot

Subt aparenţa ingratitudinii, epoca noastră păstrează amintirilor din trecut o credinţă neobişnuită.

Ea urmăreşte cu atenţie cronologia aniversărilor, centenarelor şi jubileurilor de toate categoriile.

Ocaziile acestea sunt sărbătorite cu pietate prin ceremonii şi discursuri urmate de banchete...

Astfel, Sindicatul ziariştilor a celebrat de curând centenarul, nu al unui om ilustru, ci al primului articol, fără importanţă, apărut umil în „Echo de la Seine Inférieure" din Rouen subt iscălitura lui Louis Veuillot în 30 Septembrie 1831.

Louis Veuillot a fost un mare jurnalist, care a ocupat în presa secolului XIX o situaţiune care ar putea fi calificată fără exagerare de gigantică. A ajuns la această situaţie fie prin campania politică dusă pentru sau contra guvernelor, cât şi prin răsunătoarea conversiune din 1838, care a fost urmată de patruzeci de ani de certuri şi de polemici religioase.

Agresiv şi violent, Veuillot a fost unul dintre cei mai de seamă şampioni ai catolicismului militant.

S'a născut la Boynes (Loiret) la 11 Octombrie 1813. Era fiul unui butnar, care visa să-şi vadă fiul urmaş al meseriei sale.

Louis Veuillot însă era îndrăgostit de carte. S'a instruit el singur fără ajutorul nimănui; şi de bine de rău, — a reuşit ca la vârsta de optsprezece ani să intre ca redactor la „Echo de la Seine Inférieure". Aci s'a ilustrat printr'o îndrăzneală excepţională care i-a adus două dueluri, dar care i-a deschis şi cariera în chip strălucit.

Dăruit de natură cu multe calităţi intelectuale, Veuillot era în schimb de o urîţenie marcată.

Bine-înţeles caricatura sa împodobea foarte des — spre nemulţumirea titularului — prima pagină a ziarelor satirice.

Dar decretul din 17 Februarie 1852 a interzis ziarelor de a mai publica vre-un portret fără autorizaţia prealabilă a personagiului caricaturizat.

Veuillot a putut însfârşit să se răsbune odată pentru toate injuriile aduse figurii sale urâte. El a făcut proces ziarului „La lune", care-l ridiculizase fără autorizaţia sa formală, cu ajutorul peniţei spiritualului desenator André Gill. Girantul Levy, responsabil de această „crimă", a fost condamnat în ziua de 10 Mai 1867 la o lună închisoare şi o sută de franci amendă.

In urma acestui eveniment, a făcut mult haz o epigramă ironică adresată lui Veuillot şi trecută din gură în gură.

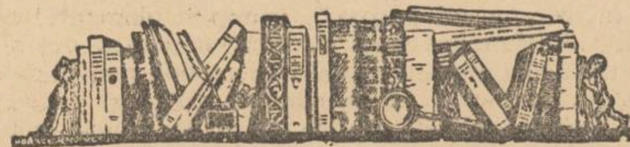
Curiozităţi

Impotriva morţii

Incă de acum vre-o 10 ani un savant rus a dovedit pe cale experimentală că injectând cu substanţe nutritoare organele şi membrele corpului omenesc — separate de trup, — se poate întreţine în ele viaţa luni de zile. De pildă, degetele reacţionează la anumite medicamente, ba chiar le cresc unghiile. Introducând o soluţie într'un intestin de mamifer — uscat până la mumificare —, intestinul se trezeşte la viaţă nouă, digerând chiar albumina. Un profesor german a probat de curând eficienţa unui ferment respirator, descoperit de dânsul, trezind azi, în secolul al XX-lea, muşchii înţepeniţi ai mumiilor egiptene şi făcându-i să parcurgă tot procesul respiratoriu. In substanţa cerebrală, devenită pulbere, a acestor mumii s'au găsit vitamine active, cu care s'au vindecat guzgani rachitici. Inimile de broască uscate timp îndelungat la temperatură înaltă, încep a bate dacă li se injectează un anumit hormon. S'a căutat acum a se stabili *care organ* trăeşte cel mai mult, după moartea trupului căruia i-a aparţinut. Spre suprinderea învăţaţilor, s'a constatat că cea mai mare rezistenţă contra morţii o opune creerul. Supus şase zile procesului de uscare şi ajuns la un conţinut de apă de numai 4%, creerul se fărămiţează, se face praf, dar poate fi readus la viaţă pe cale de cultură. Dacă ne gândim că creerul e considerat ca sediul sufletului, vedem că această nouă constatare a ştiinţei deschide largi perspective nu numai fiziologiei, dar şi psihologiei.

Mariajul şi prostia

Intr'o lucrare privitoare la alegerea profesiunii, rectorul „Universităţii feminine" din San Francisco a avut curajul să afirme că fetele capabile şi bine înzestrate au mai puţină căutare ca soţii. In jurul acestei afirmaţii s'au produs discuţii foarte vii. Oamenii de ştiinţă se exprimă însă cu mai multă precauţiune, spunând că „femeile bine înzestrate se hotărăsc mai greu la căsătorie, pentrucă pun cerinţe mai mari bărbatului, deci nu-şi găsesc atât de repede realizarea idealului". Conducătoarea celui mai mare ziar feminist din San Francisco combate cu date statistice această afirmaţie, arătând că dintre cele 25 de colege, cu care şi-a dat acum 10 ani examenul de licenţă, 16 sunt astăzi căsătorite. O avocată celebră, care participă la discuţie, spune ironic: „Femeia proastă poate alege printre *toţi* bărbaţii proşti, pe când femeia deşteaptă nu poate alege decât printre bărbaţii deştepţi, deci este limitată la un cerc foarte restrâns". In discuţia femeilor s'a amestecat şi un medic. Acesta se bizue pe legea naturii, după care femeile deştepte îşi aleg bărbaţi proşti, iar bărbaţii deştepţi îşi aleg femei proaste, tocmai pentrucă-s deştepţi. Acest medic, actualmente unul din cei mai căutaţi ginecologi din San Francisco, va fi probabil silit să-şi schimbe specialitatea, dedicându-se de aci înainte bolilor bărbăteşti.

INDISCUTABIL PÂINEA HERDAN E CEA MAI BUNĂ

PLASTICA

Din nou o avalanşă de expoziţii colective. După *retrospectiva* interesantă, instructivă, dar nu completă, organizată cu prilejul Congresului Interparlamentar, după expoziţia dela Mozart atât de impropriu şi de pre-

Delacroix **Arab la vânătoare de lei**

tenţios intitulată *„Salonul artiştilor români contemporani"*, — la şosea s'a inaugurat un anemic şi complect inutil *Salon de toamnă*, în mare parte al rataţilor şi respinşilor Saloanelor Oficiale, — „Universul" adăposteşte o *„Tinerime artistică"* lipsită de vlagă şi săracă în personalităţi, — iar Muzeul Toma Stelian înfăţişează, într'un amestec grotesc de genii şi mediocrităţi, evoluţia *„Desenului francez în secolele XIX şi XX"*.

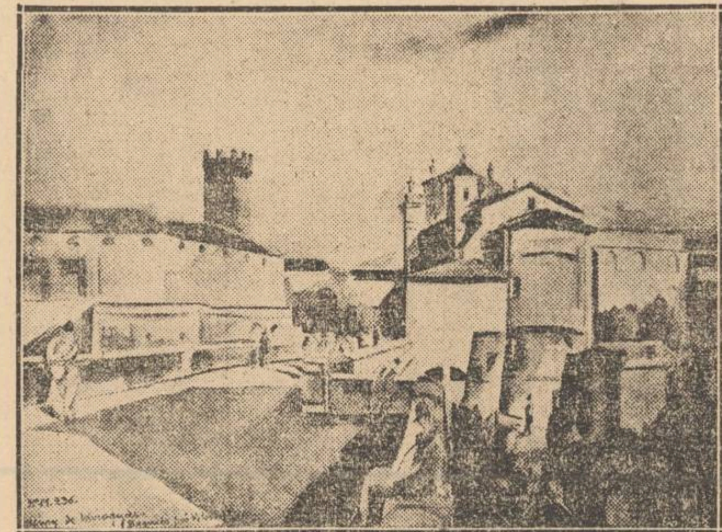
Singură această din urmă manifestare merită o cercetare deosebită.

Degas **Cap de fată**

Secolul al XIX-lea, ca şi primele decade ale secolului nostru, reprezintă în arta franceză o epocă de frământări rodnice, de căutări şi cuceriri tehnice îndrăzneţe, de realizări surprinzătoare ca număr, variaţie şi calitate.

„Ideile şi tendinţele cele mai contrarii şi mai ireductibile în aparenţă — spune d. G. Oprescu, unul dintre organizatorii acestei demonstraţiuni — se izbesc, se măsoară, se îmbină, chiar, uneori nu numai în interiorul aceluiaşi grup de oameni, dar şi în acelaşi individ. Dela Renaştere, n'am asistat la o frământare mai generală, la o dorinţă mai aprigă de a pune din nou în cumpănă tot ce ştiam şi tot ce gândeam, de a născoci mijloace inedite şi puternice de expresie, de a merge mai adânc în cunoaşterea omului, a omului fizic şi a mediului înconjurător, a omului moral.

Waroquier **Pe'saj din Bognaia**

Toate clasele societăţii, chiar cele mai umile şi mai dispreţuite până atunci, irump în domeniul artei. Individul normal şi logic în manifestările lui, ca şi cel excepţional şi bizar, însuşirile lor obişnuite ori cele cu totul neaşteptate, nemaivăzutul şi nemaiauzitul, natura întreagă cu infinitele ei aspecte, la toate orele, în toate anotimpurile, sub toate latitudinile, nimic nu rămâne străin de meditaţiunea omului modern. S'ar zice că dintr'odată limitele vieţii şi ale artei au fost purtate dincolo de cele de care s'au izbit înaintaşii noştri; că sensibilitatea noastră s'a rafinat; că spiritul a căpătat o ascuţime irezistibilă; că o libertate nouă şi condiţionată numai de puterea de expresie a artistului a luat locul tradiţiei şi constrângerii pe care le-au cunoscut generaţiile trecute, fie în numele unui ideal moral sau istoric, fie în numele unui ideal estetic sau tehnic".

Intr'adevăr, elanul distrugător şi'n acelaşi timp constructiv al ultimelor generaţii de artişti cunoaşte în Franţa o însufleţire generoasă, şi retrospectiva închegată pentru informarea publicului românesc prezintă desenul francez în cei din urmă o sută treizeci de ani, — prin desen înţelegându-se deopotrivă, în sensul cel mai larg, aquarela, pastelul şi guaşa, alături de lucrările în creion şi cărbune, în peniţă şi tuş.

Sunt mărturii şi înfăptuiri vrednice de interes, pe care d. Oprescu, înglobându-le în noţiunea generică de *desen*, le defineşte drept un limbaj direct, necondiţionat, despuiat de tot ce nu este de multe ori decât concesie epocii sau tradiţiei, şi care prezintă prin natura lui una din laturile cele mai înalte şi mai intelectuale ale artei.

Desenul mai mult sugerează, evocă în capricii şi simfonii lineare mişcarea, aspectul aparent sau lăuntric, stările de suflet, într'un cuvânt toată diversitatea, tot tumultul de forme în cadrul cărora se înfiripează şi se desfăşură viaţa.

Fantin-Latour **Femei şezând**

Dela crochiurile şi schiţele de studiu şi până la desenul întreg, definitiv, activitatea artiştilor francezi din secolele XIX şi XX e ilustrată cu numeroase opere reprezentative în expoziţia dela Muzeul Toma Stelian.

Fireşte, sunt şi lucrări care puteau lipsi. Dar cei ce cunosc dificultăţile organizării unei manifestări de felul acesteia într'o ţară străină şi depărtată, vor înţelege de ce, alături de Ingres, Delacroix, Degas, David, Corot, Carpeaux, Cézanne, Vlaminck, Manet, Lôthe, Millet, Pissaro, Puvis de Chavannes, Géricault, Daumier, Gavarni şi Forain, expoziţia conţine şi lucrări slabe, desene fără calităţi de conţinut, de compoziţie sau de stil, — probabil unicele exemplare ce au stat la dispoziţia organizatorilor pentru menţionarea cronologică a unor existenţe artistice nu totdeauna reprezentative.

Ingres **Schiţă pentru portretul d-nei D.**

Iniţiativa însă, rămâne una din cele mai utile şi mai lăudabile, şi amatorii noştri vor dovedi, fără îndoială, că ştiu s'o aprecieze.

H. BLAZIAN

VA DA ROMA IA O VEDETA?

Cititorii noştri au fost informaţi desigur de marele concurs de fotogenie pe care societatea Osso din Franţa îl organizează în România prin revista „Cinema".

Pentru acei care se interesează cât de puţin de cinematograf, numele „Osso" spune desigur totul. Cele mai valoroase producţiuni ale ecranului francez au fost realizate de această casă.

Conducătorii ei, dându-şi seama că dintre miile de frumoase care trăesc pe pământul românesc, este exclus să nu se găsească una care să se poată ridica la rangul de vedetă, s'au decis să organizeze acest concurs, şi au apelat — bineînţeles — la revista „Cinema", singura publicaţie de la noi, competinte în această materie.

Desigur, anunţarea concursului, va găsi un ecou cât mai larg în rândul romăncelor noastre şi în sufletul fiecăreia va licări speranţa reuşitei.

Toate amănuntele acestui concurs, căruia trebue să-i dăm calificativul de „senzaţional", sunt publicate în revista „Cinema" recent apărută.

Pustnicii de sub stâncă [1)]

de Damian Stănoiu

Drumul se propteşte într'o armată uriaşă de brazi şi de mesteacăni. Satul deşirat şi resfirat a rămas în urmă; în dreapta şi în stânga văzduhul urcă deodată pe dealuri fără culmi; iar în faţă, peste vârful brazilor, în calea soarelui, se ridică un parapet gigantic de piatră, cu cinci cucue în cap şi cu mii de sgârieturi pe faţă.

Dar pădurea nu urcă până lângă stâncă. Copacii se opresc fricoşi şi respectoşi la distanţă, lăsând între ei şi parapet un loc chel ca un fund de ceaun, în mijlocul căruia nişte călugări pribegi au durat adăpost — pentru ei şi pentru Domnul.

Ca la douăzeci de paşi de poarta sfântului locaş, pe o blană încăpcănită între burţile a doi mesteacăni gârboviţi, odihneşte un om — păros ca un urs şi gânditor ca un Arab privind spre Meca. Este, desigur, unul din fericiţii care stăpânesc aci.

Mă apropii de el. Nu clinteşte. Mânile-i rămân încleştate de marginea scândurii iar ochii fixaţi într'un punct — sus, sus...

Unde s'o fi gândind cuvioşia sa? O fi zărit ceva deosebit pe repezişurile din faţă, sau calculează distanţa până la cer, fericit că înălţimea muntelui o scurtează?...

— Blagosloveşte, tată!

— Salut! — răspunde sfinţia sa, coborându-se din înălţime şi făcând un foarte uşor compliment.

Decepţie...

Soarele a urcat totuşi deasupra parapetului şi acum priveşte voios printre două cucue enorme. Câteva raze s'au coborît spre schit şi s'au apucat să înfăşoare biserica din vârful turlei în jos.

Părintele mă priveşte cu foarte puţină curiozitate. Semn că mai vin oameni prin aceste locuri...

— Aici e un schit de călugări, cuvioase?

— Da, domnule! ...Adică nu: e o pustnicie. Fiindcă pustnicii, să ştii şi dumneata, se deosibesc de ceilalţi călugări. Ei trăesc mai retraşi de lume.

Are dreptate. Natura este aci de-o sălbăticie rară. Omul n'a stricat şi n'a înfrumuseţat nimic. Doar o potecă de picior şi-a croit — cu multă sfiiciune — spre vârful muntelui de piatră. Cel mai apropiat târg a rămas la 90 de km., iar ultima casă a satului mai vecin la vreo cinci sau şase. Dar norul de pădure dintre schit şi sat măreşte distanţa şi dă străinului impresia unei izolări desăvârşite. Pustnicii aceştia vor fi hălăduind, desigur, mai mult în tovărăşia păsărilor, a pâraelor cu păstrăvi, a urşilor, a epurilor şi, fireşte, a lui Dumnezeu... Vor fi fericiţi?

— Cum vă mântuiţi în singurătatea asta, părinte...

— Patrichie păcătosul mă chiamă. Apăi, domnule, ne-am mântui binişor, dar n'avem pace cu diavolul... Fiindcă noi, vezi dumneata, se chiamă că suntem ostaşi ai lui Hristos, şi pentru asta satana ne poartă pică mare şi mereu ne dă războiu....

— Ostaşi ai lui Hristos?! Hm! Dar eu văz că n'ai nici sabie, nici puşcă... Ce fel de ostaşi are Mântuitorul? Cred că sfinţia ta ai văzut pe diavolul — dacă nu în carne şi în oase, cel puţin zugrăvit?

— Cum nu!

— Ei bine, după cum ai observat, dracu umblă întotdeauna înarmat cu ghiare lungi şi ascuţite şi cu o furcă mare de fier... Din gura şi din nările lui ies flăcări... Puterea lui, dacă însuşi Hristos nu poate să-l biruiască singur, trebue să fie înspăimântător de mare! Şi sfinţiile voastre cu mâna goală?...

Pustnicul mă priveşte cu milă.

— Hm! După cât îmi dau seama, dumneata, domnule, nu te prea pricepi în lucruri d'astea. Satana, domnule, nu se birueşte cu săbii şi cu tunuri... El, blestematul, nu fuge decât de înfrânare şi de rugăciune... Şi se chiamă că noi călugării — şi mai ales pustnicii, ne ostenim să-l biruim cu aceste arme care sunt mai tari decât furca şi decât ghiarele lui...

Mă uit mai atent la părintele Patrichie. Nu e gras, dar nici slab. Netezimea feţei şi vioiciunea ochilor sunt ale unui om — oricum îndestulat. Sau poate că aerul curat, verdeaţa fără seamăn şi mai mult încă mulţumirea sufletească de a se găsi în solda lui Isus vor fi cauza acestei înfăţişări robuste?

— Ce înţelegi sfinţia ta prin „înfrânare", părinte Patrichie?

— Apăi, domnule, înfrânare se chiamă că e atunci când nu dai stomacului ce-ţi cere şi cât îţi cere, când nu prea te treci cu somnul, când veghezi la rugăciune şi când opreşti trupul dela poftele păcătoase...

— Şi cu ce vă hrăniţi cuvioşiile voastre în pustietatea asta, părinte Patrichie?

Pustnicul mă priveşte puţin cam aspru.

— Dumneata, domnule, după cât pricep eu, vrei să mă ispiteşti.... Dar să-ţi spun, că nu e de ruşine. Ne hrănim, domnule, — mai cu fructe, mai cu o leacă de cartoafe, mai şi cu pâne, că dela Dumnezeu este...

Soarele a scăpat dintre cucuele muntelui şi a îmbrăţişat toată turla bisericii, s'a coborât puţin şi pe crucea de deasupra tindei, prelungindu-şi o rază în cerdacul unei case mari, în formă de vilă.

Privesc pustnicia mai cu amănuntul. Pe lângă câteva case ghebuite sunt altele mari, văruite de curând, cu grădini în faţă sau în dos, unele cu cerdacuri înflorate, altele cu geamlâcuri vopsite, câteva cu prispe de pământ.

— Ce faceţi sfinţiile voastre cu aşa locuinţe încăpătoare, părinte Patrichie? Eu îmi închipuiam altfel o pustnicie: câteva chilioare mai răsărite ca bordeiele şi în mijloc o bisericuţă de lemn...

— Hm, dumneata îţi închipuiai, dar vezi că nu-i aşa. Fiindcă, domnule, vine lumea de prin sate la slujbă şi trebue să aibă loc. Iar cât pentru chilii, nu sunt făcute aşa mari numai pentru noi. Că noi suntem oameni săraci, domnule, şi mai închiriem în timpul că Statul ne dă puţin, domnule... Acum pricepi?

Pricep, desigur. Le trebue şi lor îmbrăcăminte, încălţăminte. Anteriul părintelui Patrichie e de mohair, şi mohairul nu creşte ca iarba. Ghetele-i sunt de bocs şi bocsul nu se doboară din copaci...

— Şi... dacă nu te superi, cu ce vă ocupaţi, sfinţiile voastre, în pustnicia asta, părinte cuvioase?

— Apăi, domnule, să ştii dumneata că ne ocupăm. Degeaba nu şade nimeni. Eu, de pildă, am dela Dumnezeu darul preoţiei. Când nu sunt „de rând" la sfânta biserică, mă ocup mai vârtos cu cetirea scripturilor. Fiindcă, să ştii dumneata, că şi cetirea scripturilor se cheamă că e o armă grozavă împotriva vrăjmaşului.

Soarele a scăpat în largul cerului şi acum priveşte schitul din plin. O rază se strecoară printre crengile bradului din poartă şi-şi află loc de sbenguială pe fruntea lată a ieromonahului... Va fi citind, într'adevăr? Eu îl cred. Numai cine n'a trăit în mânăstire nu ştie cât de mult te îmbie la lectură — şi pacea turburată de vifore sau de tălăngi, şi flacăra din cămin şi umbra din pădure... Să te ştii fără nici o grijă — nici familie, nici dări, nici chirie, nici inspecţii —, să ai sobă bună şi lemne cât mai multe lângă ea; sau un desiş umbros unde soarele să nu te afle şi furnicile să nu te stingherească — şi să deschizi cartea! Cu cât nesaţ savurezi pagină după pagină — chiar dacă ai mai trecut pe acolo—, cu câtă bucurie primeşti izbâncile Cuvioşilor şi ale Mucenicilor şi cu câtă atenţie repeţi, ca să nu uiţi, citatele din Sf. Scriptură şi faptele demne de a fi povestite celor neştiutori şi care-ţi pot servi însăţi de pildă în calea spre mântuire!...

— Ai citit toate Vieţile Sfinţilor, cuvioase?

— Da cum nu!

— Şi Biblia şi Patericul?

— Numai odată crezi dumneata?!

— Şi Pidalionul — cu canoanele —, şi pe Efrem Sirul — şi pe Macarie — şi pe Doroftei?

— Da cum nu, domnule! Se poate să-mi rămâie?

— Şi eu am citit foarte multe cărţi bisericeşti, părinte Patrichie...

Ieromonahul mă privi surprins neplăcut.

— Tot ce se poate. Da vezi că... dumneata... îi fi având ţinere-de-minte mai bună... a mea nu e chiar aşa...

— Hm...

S'aude o talangă... Apoi alta... Caut cu ochii în jur şi văd două, trei vaci păscând în hotarul poienei ce urcă în spatele schitului.

— Aveţi vaci multe, părinte Patrichie?

— Vaci zici dumneata? Da de unde! Are stăreţia câteva...

— Dar lapte mâncaţi, desigur.

— Cum o să mâncăm, domnule, dacă suntem pustnici? Se poate una ca asta?

Ochii-mi iscoditori prind în rarişul ulucilor din faţă o coadă brează...

— Părinte Patrichie, eu găsesc că e lucru nesocotit — şi chiar păcat mare, să nu vă îndulciţi şi sfinţiile voastre — oricât aţi fi de pustnici — cu câte-o ceaşcă de lapte. Măcar bătut că nu mai are grăsime în el. Laptele, cuvioase, e considerat — de când există oameni şi dobitoace, ca tot ce poate fi mai hrănitor şi mai de folos la casa cuiva. Când ţi-e foame te îndestulează; când eşti bolnav îl iei ca doctorie; cu el se hrănesc şi cresc pruncii şi puii vietăţilor. Domnul nostru Iisus Hristos tot cu lapte s'a făcut măricel. N'ai observat cât de des se pomeneşte în cărţile sfinte despre lapte?

— Cum nu!

— Ştii că Sf. Ioan Botezătorul, când trăia în pustie, se hrănia numai cu lapte de capră.... Mai târziu, când a ieşit la Iordan, ne mai având în apropiere caprele sălbatice de prin păduri, mânca de vacă şi de bivoliţă — atât el cât şi ucenicii lui...

— Adevărat?

— Desigur, părinte! Sfinţia ta n'ai citit?

— Ba... cum nu! Am cetit, dar... cum vă spusei... n'am ţinere-de-minte...

— La sinodul al 14-lea, care s'a ţinut la Ploeşti, în anul 67 după Hristos, s'a discutat foarte mult chestiunea aceasta. La urmă s'a hotărât, prin canonul No. 2, că laptele nu poate fi socotit de frupt decât pentru cei

(Continuare în pag. IV-a)

1) Din volumul „Pocăinţa Stareţului" care va apărea la 20 Noembrie, în editura „Cartea Românească".

DI. VIM ajută la curăţirea mai grabnică şi mai apetisantă a castroanelor, a ceştilor şi a farfuriilor Dv

care le dă mâna să-şi gătească mâncări de post, alese; nu şi pentru nişte bieţi pustnici care n'au decât cartoafe şi pere pădureţe...

Cuviosul mă privi bănuitor.

— Adevărat grăiţi?

— Adevărat, părinte! Vai de mine!

— De, domnule... uite... e rău când n'ai ţinere de minte... Ceteşti într'un zadar... Acu, de, ce să zic... câte-o lecuţă tot mai gustăm noi, dar Miercurea şi Vinerea nu ne atingem — Doamne fereşte!

Părintele Patrichie lăsă ochii în pământ... Eu îi ridicai deasupra schitului... Dau un târcol poenii şi descopăr la marginea piezişă un fierăstrău tolănit deasupra unei viroage. Nu funcţionează. E stricat sau n'are de lucru. Burlanul de coajă s'a spart în câteva locuri, şi apa care avea misiunea să învârtească roatele ţâşneşte în şuvoae violente. Ar fi bun un duş rece.... In apropiere s'aud grohăituri de porc: un călugăr îşi duce groşteiul la nămol.

— Carne de porc obişnuiţi, părinte Patrichie?

Pustnicul mă privi chiorîş.

— Se poate, domnule, să-mi puneţi astfel de întrebare? Tocmai dvs. care aveţi aşa cunoştinţă de canoane şi de opreliştile Sfinţilor Părinţi?

Apoi, după ce văzu pe monahul cu purcelul.

— A, de crescut mai creştem câte-un godăcel, dar nu ca să-l mâncăm ci ca să-l prefacem în sunători. Ne trebue şi nouă, domnule, îmbrăcăminte, încălţăminte, mai un picuşor de untdelemn pentru candelă, mai o cutie de chibrite... că lumea e săracă acuma şi nu mai dă la slujbe cum dădea odată... Pricepi?

Pricep, desigur.

— Cum văz eu, sfinţia ta vrei să mă prinzi la strâmtoare, părinte Patrichie. Să ştii însă că n'ai să poţi fiindcă eu sunt foarte la largul meu când e vorba de canoane şi de popririle Sfinţilor Părinţi. Cuvioşia ta ştii tot atât de bine caşi mine că creştinii — fie ei mireni sau călugări, sunt obligaţi să mănânce carne de porc prin canonul 9735 al sinodului dela Nicheia, — nu atât pentru motivul că muşchiul de porc e minunat — oricum l-ai găti —, ci mai ales pentru a nu fi la obiceiu cu Evreii şi cu Turcii, care, după cum ştii, sunt ţinuţi de către profeţii lor să nu mănânce carne de râmător...

Părintele Patrichie râde şiret.

— Eşti şmecher, domnule. Cunoşti bine canoanele.

— Vasăzică mâncaţi carne de porc, nu?

— De, domnule, până mai acum vreo cinci sau şease ani nu se pomenea aici călugăr să pună limba pe carne de porc. A venit însă un sfetagoreţ şi dacă am văzut că mănâncă el, ce ne-am zis: — dacă ăsta care a trăit în Sf. Munte se înfruptă, înseamnă că ştie el ce ştie. Şi de atunci am început să ne mai spurcăm şi noi. Acuma, fireşte, eu citisem canoanele alea, dar dacă n'am ţinere-de-minte — îmi făcusem de uitare... Miercurea şi Vinerea însă nu se atinge nimeni — chiar de-ar fi să crape.

Prin ulucile curţii unde mai adineauri zărisem o coadă de vacă, văd acum o fotă vărgată deasupra unor glesne subţiri şi goale. In câteva clipe glesnele prind să se mişte şi fota se apropie de gard. Un ochiu atent se furişează printre uluci.

— Un lucru nu te întrebai, cuvioase.

— Care, domnule?

— Aş vrea să ştiu... cine vă mulge vacile?

— Da multe ai mai vrea d-ta să ştii! Iacă noi le mulgem; dar cine gândeşti?

— Mi-am închipuit eu, dar cred că faceţi o mare greşală. E lucru îndeobşte cunoscut că vaca, spre deosebire de oae, cum simte la ugerul ei mână de bărbat ascunde laptele. Căci mâna de bărbat e mai aspră, după cum aspră îi e şi vorba. Pe când mâna de femee e gingaşă şi moale, iar glasul ei subţire şi dulce e mai atrăgător. Cred că ai observat, la miruit, când îţi sărută credincioşii dreapta, că sărutul femeii e mai cald şi buzele parcă se lipesc de palmă. Şi poate ai mai luat seama Sfinţia Ta că mult mai uşor te îndupleci de rugămintea unei femei ca de-a unui bărbat. E sau nu?

— E...

— Iar vaca, părinte, pe nedrept e încărduită cu oamenii moi şi zevzeci. S'a dovedit de către învăţaţi că ea, sărmana, e unul din dobitoacele cele mai simţitoare. Aşa se explică bucuria pe care o are când o femeie se apropie de ea cu găleata, — bucurie pe care şi-o exprimă prin mugete uşoare şi învârtituri din coadă. Pe câtă vreme la apropierea unui bărbat care vine s'o mulgă, fluştură nervos din cap şi svârle din copite.

Să-ţi dau o pildă din chiar Vieţile Sfinţilor. Ştii că marele Antonie a sihăstrit pe valea Niprului... parcă aşa...

— Da, da!

— Şi pe valea asta a Niprului creşte nişte iarbă grasă şi verde cum nu se mai află în altă parte a pământului. Acuma sfântul Antonie avea o vacă elveţiană dăruită de-un boer egiptean....

— Nu se poate, domnule!

— Imi pare rău, părinte! Intreruperea sfinţiei tale mă îndreptăţeşte să cred că nici n'ai citit viaţa sfântului Antonie.

— Ba eu am cetit-o, cum să nu... dar dacă nu e ţinere-de-minte!... Te rog, iartă-mă.

— Şi cum zic sfântul Antonie avea o vacă bună de lapte, dar fiindcă era mulsă de bărbaţi — o mulgeau ucenicii lui — ascundea ticăloasa laptele, din care pricină bătrânul pustnic se afla mereu în lipsă. Că el mai mult cu banane — ştii că banana e un fel de castravete murat — şi cu lapte se hrănea. Când şi când mai trimetea câte-un ucenic cu ea la drumul mare ca să întâlnească vreo femeie şi s'o roage s'o mulgă. Atunci vaca dădea îndoit şi întreit. In cele din urmă şi-a făcut cuviosul pomană cu nişte Sârbi care se duceau să se închine la Ierusalim, şi a scăpat de ea. Dacă vacile sfinţiilor voastre ar fi mulse de femei, după cum aveţi aşa păşune minunată, v'ar îndestula de n'aţi mai duce grija gurii...

— De, domnule, aşa o fi, dar... nu-i ertat să calce picior de femeie în casă de călugăr. Cred că atâta lucru ştii şi dumneata.

— Dar nu-i nevoe să intre în casă, părinte! Ş'apoi — nu spuseşi singur că închiriaţi camere mirenilor? sau poate numai la bărbaţi?

— Da de unde! Că omul trebue să-şi vie cu nevasta, cu vreo fată, două, dacă are. Ba unii mai trag după ei şi câte-o slujnică. Dar vezi că nu se potriveşte. Una e să-ţi calce în chilie femeia cu bărbatul ei, ori cu stăpânul, alta să vie slobodă. Pentru asta nu cred să mai găseşti dumneata vreun canon.

— Da ce, părinte Patrichie, femeia e mai purcată decât vaca şi decât porcii pe care-i ţineţi la uşa casei? Sunteţi greşiţi sfinţiile voastre. Femeea e fiinţa cea mai curată la inimă şi cea mai cu suflet din câte sunt pe pământ. Prin femeie se înmulţeşte omenirea; Mântuitorul, când a înviat, s'a arătat întâi femeilor; Cuviosul Vitalie petrecea noaptea la un loc cu femei desfrânate pentru a le întoarce dela păcat; sfântul Ilarion cel nou a vieţuit şapte ani în casa unei femei; cuviosul Simeon (cel nebun pentru Hristos) nu s'a sfiit a intra în chiar baia publică a femeilor. Insuşi sfântul şi marele prooroc Ilie a fost un timp găzduit de către o văduvă...

— Ştiu: la Sarepta Sidonului.

— Ei vezi? Dar ce zici despre sfântul prooroc Serghie care a avut trei sute de ţiitoare?!

— Parcă Solomon...

— Da de unde? Solomon nu ştii c'a fost Rus de neam? Lui îi plăcea băutura; cu femeile nu prea se băga. Şi, dacă mă crezi, însuşi sfântul apostol Pavel, când venea în propoveduire la Bucureşti, trăgea la una Caliţa, pe şoseaua Iancului... Scrie negru pe alb în istoria bisericească. Păcat că n'ai ţinere-de-minte!...

Părintele Patrichie mă priveşte bănuitor.

— O fi fost vreo bătrână...

— Negreşit că bătrână.

Damian Stănoiu

— Apăi de, domnule, dacă e vorba de bătrâne, se schimbă chestia. Aşa câte-o babă mai dă şi pe la noi: mai pentru vacă, mai pentru o rufă, mai pentru o curăţenie, că femeii îi e mai îndemână decât bărbatului. Dar să ştii că numai babe, domnule, să nu-ţi faci alte socoteli...

— Nu, părinte!

Soarele a venit în dreptul stomacului. Părintele Patrichie saltă capul şi se convinge.

— Domnule, e vremea prânzului; n'ai vrea să cinstim câte-o ţuiculiţă?

— De ce nu, părinte Patrichie? Şi două dacă se găseşte.

Chilia cuviosului pustnic e o adevărată casă de gospodar: vacă în grajd, porci în coteţ, orătănii prin curte şi flori în cerdac. Inăuntru — de toate: mese, scaune, paturi moi, tablouri, o puşcă de vânătoare, un revolver, pathefon — şi nici o carte. Dar absolut niciuna. Am găsit explicaţia în lipsa de memorie a sfinţiei sale. Şi are dreptate: dacă nu ţine minte, de ce să mai citească? Şi dacă n'are nevoe de citit, de ce să mai ţie cărţi la uşa casei?

Văzându-mă că întârzii în faţa unui grup de icoane, părintele Patrichie dispare pe uşa polatrei. Il surprind în mijlocul unui rai de şunci şi de cârnaţi, trăgând ţuică dintr'un fedeleş.

Izbucnim amândoi în râs.

— Dumneata ce învârteşti, domnule?

— Sunt... ofiţer, părinte. Acum însă fiind în concediu mă port civil.

— Bravo! Ne-am găsit doi ostaşi: unul al lui Carol şi unul al lui Hristos! Dă palma încoace. Acuma sunt sigur că n'ai să mă condamni. Fiindcă ostaşii, camarade, ori că ar fi ai Regelui, ori că ar fi ai Mântuitorului, trebuesc hrăniţi bine, nu-i aşa?

— Aşa e, părinte.

— Că altfel dezertează la inamic, nu?

— Desigur, părinte!

Şi iar izbucnim în râs.

La plecare, ne mai văzând nici soare şi nici verdeaţă, alte gânduri mă preocupă. Mă întreb: câţi draci o fi răpus Hristos, cu ajutorul cuviosului Patrichie?...

DAMIAN STANOIU

A APARUT:

PROBLEME NOUI IN FILOSOFIE

de I. BRUCAR

Doctor în filosofie

Un volum elegant în 8° de 208 pag.

LEI 100

Din Operile distinsului scriitor francez

Georges Duhamel

pe care Capitala noastră are acum plăcerea să-l găzduiască, a apărut în

Biblioteca „DIMINEATA"

Intr'o excelentă traducere a d-lui George Silviu volumul Cereţi No. 62 al *„Bibliotecii Dimineaţa"* la toate librăriile. Lei 6.

BERTRAND RUSSELL

Spre o nouă morală

Cel care ar voi să definească trăsăturile caracteristice ale unei societăţi omeneşti, din trecut sau din prezent, deopotrivă, e izbit de două elemente înrudite şi de cea mai mare însemnătate: sistemul vieţii economice şi sistemul vieţii familiare. Acestor două elemente le corespund curentele dominante ale vremii noastre din care unul vede cauzele numai în viaţa economică, iar cellalt numai în influenţa familiei sau a sexualităţii: Marxism şi Psihanaliză. Autorul acestor rânduri nu adoptă niciunul din aceste puncte de vedere întrucât nu mi se pare că efectele vieţii economice sau ale sexualităţii să predomine unele asupra altora. Aşa bunăoară revoluţia industrială a avut o influenţă mult mai mare asupra moralei sociale şi va avea şi de-aci înainte; pe de-altă parte însă riguroasa concepţie sexuală a puritanilor a fost hotărâtoare în iscarea revoluţiei industriale. Din această pricină nu-mi pot îngădui să dau prioritate nici factorului economic nici factorului sexual. Datoria principală a sistemului economic e să procure mijloacele de existenţă; arareori va fi însă vorba numai de întreţinerea individului care o merită, ci şi a familiei, care şi ea trebue întreţinută şi după cum se schimbă sistemul familiei se schimbă şi raporturile economice. Asigurarea întreţinerii şi cele mai multe forme ale economiei individuale vor înceta să existe în ziua în care copiii vor fi luaţi părinţilor şi ca în republica lui Platon vor fi crescuţi de Stat; dindată ce Statul va lua asupra lui rolul tatălui, va deveni *ipso facto* unicul capitalist. Comunişti convinşi au făcut afirmaţia contrară: că familia în forma ei actuală nu va putea dăinui în ziua în care Statul va fi unic capitalist; şi chiar cei care nu privesc atât de departe, nu vor putea tăgădui strânsa legătură între averea individuală şi proprietate, raport consecutiv în care nu se poate afirma că un factor ar fi cauza şi cellalt — efectul.

Morala sexuală a societăţii burgheze constă în, precum reese dintr'o cercetare atentă, din mai multe straturi suprapuse. Pe alocuri găsim un anumit principiu sfinţit de lege, precum în unele ţări monogamia, în altele poligamia. Vine apoi un strat de care legea nu se mai ocupă, dar cu atât mai mult opinia publică. Şi însfârşit un ultim strat care — practic dacă nu teoretic — e lăsat liberei aprecieri individuale. Nu există ţară pe pământ şi epocă în istorie în care morala sexuală şi rânduiala sexuală să fi fost hotărâte de raţiune, cu excepţia Rusiei sovietice.

Nu vreau să spun că rânduielile sovietice în această privinţă ar fi desăvârşite, ci numai că nu sunt determinate de prejudecăţi sau obiceiuri moştenite, ca ordinea sexuală din toate celelalte ţări şi timpuri. Problema moralei sexuale din punctul de vedere al fericirii generale şi al bunei stări obşteşti e neînchipuit de complicată şi răspunsul ar depinde de împrejurările hotărâtoare ale locului. Ar fi într'un fel într'o societate industrială înaintată, altfel la simplii muncitori de pământ, altfel acolo unde medicina şi higiena au scăzut mortalitatea, altfel acolo unde molimile au decimat populaţia. Luând aminte la toate aceste împrejurări ajungem la părerea că cea mai bună morală sexuală va diferi în clima noastră de morala altor clime şi altor regime de alimentare.

Fiecare morală sexuală se exprimă în nenumărate feluri — ea se întinde asupra individului, asupra familiei, asupra relaţiilor naţionale şi internaţionale. Se poate ca uneori să aibă efecte favorabile, pe alocuri dăunătoare. Şi mai înainte de a hotărî asupra unui anumit sistem, trebue să cercetăm cu atenţie toate aceste puncte, unul după altul. Să vedem în primul rând domeniul personal, al psihanalizei. Aci n'are însemnătate numai codul moral care regulează purtarea oamenilor maturi, dar şi educaţia tineretului în vederea supunerii lui la acel cod; domeniu în care se ivesc mai târziu imagini şi idei tabu. Şi astfel ajungem la problema fericirii individuale şi mai departe la raporturile dintre bărbat şi femeie. Evident, sunt raporturi sexuale care trebuesc preţuite mai mult decât altele. Nimeni nu va tăgădui că o legătură sexuală care corespunde şi unui moment sufletesc puternic, e superioară unui simplu raport trupesc. Pe când înainte numai poeţii vorbeau de iubire, azi orice om cu un anumit nivel sufletesc socoteşte iubirea ca o stare absolut firească.

Şi astfel ajungem la problema familiei. In diferite timpuri şi locuri s'au ivit nenumărate forme de familii, dar a predominat mai mult sistemul patriarhal. Familia patriarhală monogamă birue tot mai mult familia poligamă. Tendinţa fundamentală a moralei sexuale în cercurile culte europene a fost din primele timpuri creştine să păstreze cât mai mult virtutea femeii, întocmai ca şi societatea patriarhală, întemeiată pe principiul urmaşilor legitimi. Iar azi, după emanciparea femeii, ea preferă totuşi sistemului care ar îngădui libertate complectă ambilor soţi, libertatea restrânsă de odinioară, dar extinsă şi asupra bărbatului, libertin atâtea veacuri.

Familia monogamă prezintă ea însăşi o serie întreagă de variante. Căsătoriile se fac după voia partenerilor sau după voia părinţilor. In anumite ţări e obiceiul ca tânărul să-şi cumpere mireasa, în altele — bunăoară în Franţa — fata îşi cumpără un mire. Tot astfel găsim în instituţia divorţului tot felul de specii, de la extrema catolică, neîngăduind principial divorţul, până la legea chineză veche care îngădue bărbatului să-şi lase soţia prea guralivă. Raporturile sexuale se statornicesc (sau par a se statornici) la animale ca şi la oameni atunci când e nevoe de ajutorul bărbatului pentru creşterea copiilor. Păsările bunăoară nu se pot ridică depe ouă, ca acestea să nu se răcească; adesea ele sunt silite de foame să plece din cuib. Multe specii de păsări nu le pot face pe amândouă şi astfel ajutorul soţului e indispensabil procreării şi menţinerii speciei. Aşa se face că cele mai multe păsări sunt adevărate modele de virtuţi casnice. La oameni, colaborarea tatălui la creşterea copiilor e de mare folos biologic pentru copii, mai cu seamă în vremurile turburi şi la păturile sărace. Odată cu desvoltarea civilizaţiei moderne, rolul tatălui e preluat tot mai mult de Stat şi avem temeiul să credem că peste puţină vreme tatăl nu va mai fi de niciun folos, mai cu seamă în straturile salariate ale populaţiei. In asemenea caz trebue să ne aşteptăm la o spulberare desăvârşită a moralei actuale, întrucât stabilirea precisă a paternităţii nu va mai avea pentru femeie niciun fel de valoare. Cu ajutorul lui Platon vom face un pas mai departe şi Statul va prelua nu numai îndatoririle tatălui, dar şi pe ale mamei. In ce mă priveşte nu sunt un prea mare admirator al Statului şi nici nu sunt fermecat de deliciile caselor de orfani, ca să mă entuziasmez pentru o astfel de stare. Totuşi nu e exclus ca din motive economice planul mai sus amintit să se realizeze într'o anumită măsură.

Legea se ocupă în două feluri de viaţa sexuală: păzeşte cu stricteţe morala sexuală existentă şi apără drepturile sexuale ale individului. Adică, ocroteşte femeile şi minorele de atacuri şi înlătură, pe cât poate, boalele venerice. De fapt, nu se întâmplă nimic din toate acestea. Corupătorii de femei şi de minore găsesc mijloace să ocolească legea, iar cei bolnavi se feresc, socotindu-se umiliţi şi ruşinaţi de suferinţa lor.

Se pune apoi marea chestiune a populaţiei, care trebue cercetată din numeroase puncte de vedere, toate la fel de importante. Aci găsim problema sănătăţii mamelor, a sănătăţii copiilor, a efectelor sufleteşti a familiei mai mari sau mai mici asupra copilului — ceiace putem numi partea higienică a problemei. Urmează partea economică, din punct de vedere individual şi din punct de vedere obştesc: problema existenţii unei familii sau a unei comunităţi după numărul membrilor familiei şi a creşterii populaţiei. Şi aci dăm de influenţa problemei populaţiei asupra politicei internaţionale şi a păcii mondiale. Găsim în sfârşit în drumul nostru problema *eugeneticei*, a îmbunătăţirii sau decăderii rasei umane, după cifra naşterii şi mortalităţii în diferitele pături ale societăţii. Nici o morală sexuală nu poate fi preconizată sau înlăturată mai înainte de a fi fost cercetată din toate aceste puncte de vedere, deşi reformatorii caşi reacţionarii obicinuesc să vadă numai o latură sau cel mult două a complexei probleme. Rareori întâlnim o inbinare a punctului de vedere individual cu cel politic, deşi e cu neputinţă de afirmat care e mai de seamă; tot astfel nu se poate spune că un sistem alcătuit din punct de vedere al individului, trebue să fie neapărat bun şi pentru colectivitate, sau altminteri.

Părerea mea personală e că în toate timpurile şi locurile puteri sufleteşti întunecate au silit oameni să institue rândueli sexuale de o severitate inutilă, cum se vede şi azi, chiar la popoarele cele mai culte. Cred apoi că odată cu progresele medicinei şi ale higienei, atât din punct de vedere individual cât şi colectiv, se simte nevoia unei morale sexuale noui şi că odată cu ivirea Statului educator, rolul tatălui va scade tot mai mult, cum nu s'a întâmplat încă în nici-o epocă a istoriei. Avem două datorii de împlinit la critica actualei morale, anume să înlăturăm toate superstiţiile ancorate, cele mai multe în inconştient şi apoi să luăm în consideraţie factorii cei noui care au preschimbat înţelepciunea de altădată în nerozie contemporană.

Ceiace nu e prea uşor — dar ceiace vom face.— *W.*

„Oamenii şi porcul"

Teatrul Satiric din Moscova a reprezentat de curând o piesă a romancierului A. Marienhof: „Oamenii şi porcul".

Autorul declară, nu fără o nuanţă de ironie, că piesa e consacrată „construcţiei unui plan quinquenal psihologic".

Eroina piesei, Faneia, disertează asupra geloziei, pe care o consideră ca o rămăşiţă a culturii burgheze. Ea se laudă de a nu fi niciodată sclavă acestei stări umilitoare.

Dar îndată ce începe să bănuiască necredinţa soţului său Paşa, Fanea uită toate principiile socialiste şi obligaţiunile revoluţionare pentru a proceda la fel cu mica burgheză, Castilde Ivanovna, soţia preşedintelui acelui departament.

Paşa, comunist auster, are un dispreţ absolut pentru „chestiunile sentimentale" totuşi atunci când se îndrăgosteşte, face adevărate nebunii şi debitează prostii nedemne de un camarad conştient.

Autorul a vrut să pună în evidenţă partea bestială a naturii umane. Pentru ca demonstraţia lui să fie şi mai accentuată, Marienhof a introdus în mijlocul personagiilor un porc adevărat, care nu se sfieşte să apară pe scenă. Critica sovietică a primit piesa foarte prost, privind-o ca pe o injurie nedreaptă, condamnând spiritul ireverenţios al autorului.

Teatrul ALHAMBRA

Duminică 15 Noembrie 1931
la orele 10 ½ dimineaţa

va avea loc

A 3-a şezătoare

literară-artistică

organizată de revista

„Realitatea Ilustrată"

Discuţie în contradictoriu asupra temei

„Ingrădirea naşterilor"

Polemişti: **D-na Claudia Milian-Minulescu, D-l Dr. Grigore Graur şi scriitorul F. Aderca.**

Publicul va avea dreptul să intervină în discuţie

In partea artistică, figurează:

Distinsa vedetă, d-na **Marilena Bodescu,** care va cânta cupiete din extraordinara revistă „Bonsoir Alhambra"

Noua revelaţie: d **Aurel Munteanu,** fost societar al Teatrului Naţional din Iaşi, va cânta din şlagărele revistei „Bonsoir Alhambra".—Admirabila dansatoare, d-ra **Mary Cholet,** va executa câteva dansuri senzaţionale.—Baritonul **Robert Shilton,** va cânta romanţe

Spectacolul se va încheia cu un minunat schetsch comico-muzical

Defilarea senzaţională de modele ale cunoscutei case de mode **MAXIM** Ultimele noutăţi pariziene

Biletele de intrare se pot lua din vreme chiar dela redacţia revistei „Realitatea Ilustrată" str. Const. Mille 7-11, Etaj I

Preţurile: Loja 130 lei. Fotoliu 40 lei. Balcon I 30 lei, Balcon II 20 lei, în care se cuprinde şi garderoba

Manual de Morală Practică

Morţii, înapoi!

Prietenul nostru, literat şi preot, Galaction povestea că Alexandru Vlahuţă este rău înmormântat.

Vă mai aduceţi aminte de Vlahuţă? Un poet care nu se citeşte. La inactualitatea morţilor se adaogă şi urmele slabe, rămase după trecerea viespii lor literare de-a lungul hârtiei. Vlahuţă a fost mare poet pentru o fracţiune de 1/32 dintr'o generaţie de popi de ţară, decedată cam în aceleaşi timpuri cu poetul lor. Omul de gust dubios, rămas încă în viaţă — dacă a mai rămas — citeşte de preferinţă nu numai pe morţi ci şi pe acei vii, decedaţi numai pe jumătate sau pe sfert şi susceptibili de o blajină mediocritate. Dar cine poate discuta culorile, mâncările şi literaturile, fără păcat? Prietenii cred că te-ai însurat cu o femee urâtă şi frumuseţile secrete numai d-ta i le cunoşti.

Vlahuţă şi alţi autori de pe timpuri — spunea prietenul Galaction — trebuia să fie înmormântaţi într'altă parte decât acolo unde mai pot să fie găsiţi numai de intendenţa cimitirelor. Poetului i-ar fi stat bine un ţintirim rural şi o troiţă, din lemnul în care se scobesc găvanele şi se croieşte mestecăul. E toată poezia: troiţa, moara de apă, boii, ovăzul, leguminoasele, păioasele, baniţa şi răsăritul lunii. Cauţi pe Radu? S'a dus niţeluş în poiană.

Mormântul, dragă, nu e niciodată omul, mormântul e cadavrul. Ce-o fi omul e o chestiune, pe care nu o descurcăm. Dar cadavrul e hoitul, putoarea, scârba. Să nu iubeşti, fiule, morţii! *Quelle horreur!* Când cronica ne vorbeşte de morţi, ca despre nişte înaintaşi, cu care suntem solidari, vorbirea ei confuză pomeneşte în morţii detestabili viaţa lor. Un cadavru e un şurub cu ghintul ruginit: se aruncă.

Prietenul nostru Galaction vede învierea morţilor, care face parte din mărturisirea creştină. Odată şi odată, sufletele se vor întoarce ca nişte chei rătăcite la sfărâmatele lor lacăte fără resort, căutându-şi oasele supte de ventuza pământului, în noroiul pestilent din mormânt. Tristă speranţă, triste elemente! infecte reconstituiri! Pornografia dogmatică a îngerului cerurilor albastri!

Cu râvna de a ne devota unei activităţi mai durabile decât momentul sclipitor al vieţii individuale, ne-am dus odinioară, împinşi către Occident de o himeră, într'o mânăstire de monahi cordelieri, dintr'un centru excepţional de catolic. De o lună de zile, ne ospătam la masa comună a mânăstirii, prezidată de un episcop foarte învăţat, rector al unei universităţi catolice şi profesor al unui grad înalt în societatea călugărilor jezuiţi. Cu toate că prevenisem pe Eminenţa Sa că dogma ne era personal indiferentă şi că noi căutam nu un adevăr mai mare ci o activitate mai vie decât cunoscusem până atunci, el, episcopul — rectorul — avu o inspiraţie, după primul fel de bucate; să desvăluie comesenilor secretul naşterii lui Iisus.

Am fi putut măsura această îndrăsneală cu o relevare aridă a sentimentului de fanatică violenţă orgolioasă, din care pornea. Ascultam, lingura plimbându-se prin conţinutul unei farfurii, geneza lui Iisus, motivată de preocuparea infantilului *filioque*. Episcopul făcu descripţia secundei, exact, în care Fiul se găsi, fără să se gândească, faţă 'n faţă cu Tatăl. Fiul era atât de frumos, că Tatăl nu-şi putu împiedica o exclamare, aceeaş stare sufletească emoţionând pe Fiu de frumuseţea fără păreche a Tatălui. Tatăl zise: *ah!* şi fiul zise: *ah!* adică splendid. Mă urmăriţi? întreabă sectorul. *Ah* plus *ah* egal *Saint Esprit*. Un porumbiel apăru numaidecât, iscat din două exclamaţii, pe temeiul zicalei civile că... *pour faire l'amour il en faut être deux.*

Desvăluirea secretului fu pentru noi atât de bruscă, încât în loc să ne închinăm, închizând ochii, ne izbi o mare nestăpânită ilaritate, bine cunoscută de copii, în biserică şi în clasă, unde, fără motiv, în tăcerea adâncă a cursului, în solemnitatea împrejurării, pe elev îl umflă râsul. Râsul nu se poate întrerupe şi hohotul sporeşte pe măsură cu mustrările vehemente Am trecut printr'o fulgerare de ochi, cu atât mai ridiculă şi mai gravă cu cât feţele bisericeşti care o alimentau erau grase, bohăite şi imbecile. Niciunul din hipocriţii circumstanţei nu era făcut să elucubreze o imagine despre naşterea unui Mântuitor, sacrificat prin spânzurarea trupului în cuie. Şi ni se părea că porumbielul Sfântului Spirit umbla în zbor prin odaie, lăsând să-i cadă însă, ca să ţie cu noi, câte un găinaţ impur, cu o plesnire de băşică, pe cheliile tonsuraţilor de la masă. Hohotul fusese instantaneu şi ne-a lovit cu lingura în gură. Ne-am sculat râzând cu poftă, ne-am luat râzând cu poftă pălăria şi pelerina din cuier, am salutat râzând, am pornit râzând pe sălile mânăstirii seculare şi am ieşit pe lângă fratele portar, un cordelier obez şi purpuriu, râzând din toată puterea conştiinţei şi inconştienţii noastre.

Am mai dat ochi cu episcopul rector după ce a murit. Ne brodiserăm în convoiul care escorta oasele lui, cu carnea încă pe ele, la cimitirul micului oraşel din Alpi, unde verva lui savantă şi grotescă desvăluise credincioşilor sub turlele lungi, înguste, înţepate'n văzduh ca nişte sule de piatră, ale catedralei medievale, tainele de calibrul celei divulgate la masă, după o supă cu tapioca.

Acest mort datează de 25 ani. Interesează că are mormântul de piatră, într'un cavou de piatră, şi într'un jilţ de mahon? Ar fi mai bine şi mai frumos mort Vlahuţă, pus în locul lui? Lutul mut e acelaş când slujeşte de înveliş de hoit, şi în expresia marmurei şi în grămăticeasca simplă ţărână.

Ascundeţi leşurile, copii, şi când vor ieşi la suprafaţă, din întâmplare, împingeţi-le înapoi. Vă înăbuşă morţii; Inapoi!

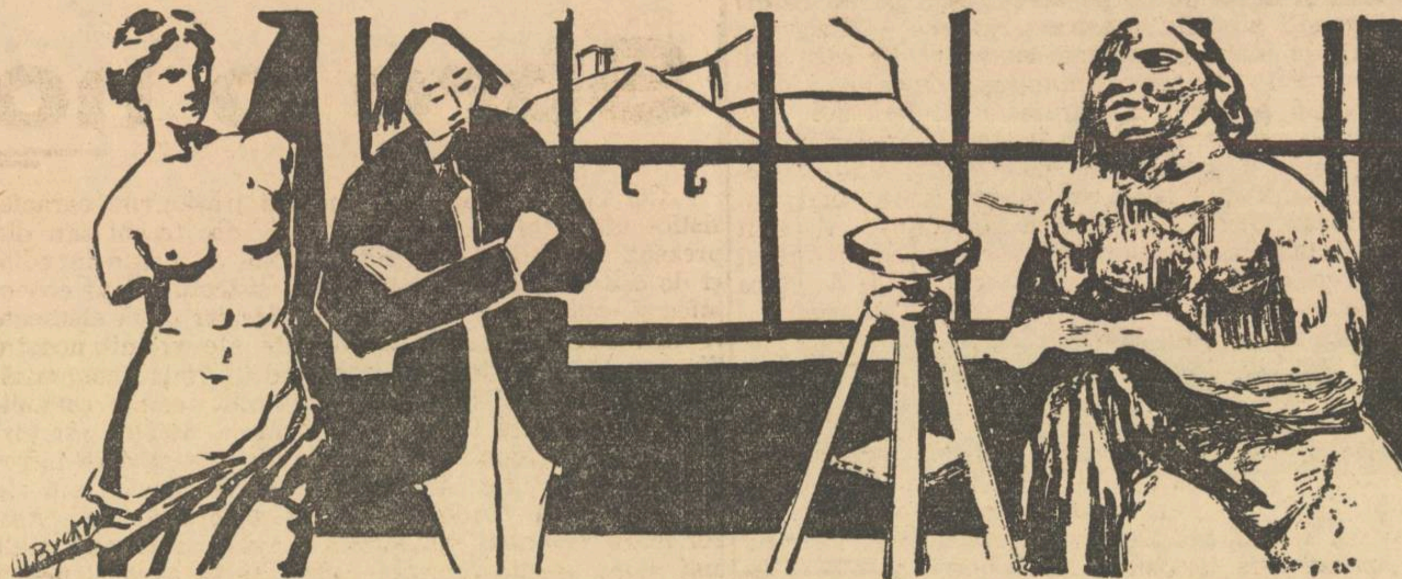
T. ARGHEZI

S'A PUS IN VANZARE

„MOARA PITICILOR"

lucrare datorită d-lor
ION ROTARU şi
ZAHARIA STANCIU

Scrisă cu excepţional talent şi bogat ilustrată de talentatul pictor Dem. „MOARA PITICILOR" constitue cea mai plăcută şi mai sănătoasă literatură pentru copii şi tineret.
De vânzare pretutindeni, cu preţul de Lei 40.

CRONICA FANTEZISTĂ

Domnul Cabaluc

Indiferent dacă e senin ori pâclă,... dacă burează numai, ori plouă cu găleata,... dacă e cald de se topesc asfalturile ori dacă e ger de crapă pietrele — între orele unsprezece şi douăsprezece antemeridiane şi între (vara) şeapte-opt şi (iarna) între cinci-şease postmeridiane, domnul CABALUC îşi face obişnuita sa preumblare pe calea Victoriei, dela Cercul Militar până la Ateneu şi dela Ateneu, îndărăt, până la Cercul Militar.

Nimeni şi nimic nu-l poate reţine dela cei treipatru mii de paşi cotidiani, pe care dânsul îi execută — după război încoace — cu o regularitate şi o constanţă aproape mistică.

Cu silueta sa înaltă — (domnul Cabaluc e socotit al patrulea, ca înălţime, printre cei mai înalţi bărbaţi din Capitală) — cu mersul său sigur şi tacticos de personagiu influent,... cu capul său de artist, — (care are ceva din fruntea lui Beethoven, ceva din coafura lui François Coppée, din gura lui Lord Byron, bărbia lui Daumier, nasul lui Dumas-père, orbitele lui Coquelin-cadet, iar ochii şi tenul lui Bulfinschi) — domnul Cabaluc e una din cele mai remarcabile şi impresionante figuri ale trotuarului bucureştean.

Il cunoşteam, din vedere, de foarte multă vreme, dar — până mai dăunăzi, când o împrejurare neaşteptată... binevoi să mi-l prezinte — nu izbutisem încă să-i precizez starea lui civilă.

L'am crezut întâi — (de ce anume nu pot să-mi explic) — director general la Finanţe. Apoi rentier, cu înclinări sadice, dar perfect disimulate. (Il surprinsesem în ziua aceia, întorcând capul şi măsurând, în cunoscător rafinat, gambele unei midinete minore). Pe urmă intrai la idee că personagiul nostru e un colonel de stat major — şeful Statului nostru major, în ţivil. Ideia aceasta nu mi-a venit aşa, tam-nesam, ci justificat. Să vedeţi cum. Stând răzimat de bara de alamă a ferestrei Capşa — (aveam un rendez-vous cu un amic la ora şi punctul acela) — zării la intrarea cafenelei — încercuit de un grup de ofiţeri tineri, care îl ascultau cu religiozitate — pe domnul înalt, demonstrând, cu vorbe apăsate şi gesturi grave, ceva, fără îndoială, extrem de important. Trag discret cu urechea. Inadevăr, domnul Cabaluc făcea ofiţerilor un detaliat expozeu, tactico-strategic, al luptelor navale ruso-japoneze, din crâncenul război, de acum vre-o treizeci de ani. Mi s'a spus mai târziu că d. Cabaluc n'are nici o relaţie cu armata, (o aflam asta chiar dela un ofiţer din Statul Major), ci că, dinpotrivă, ar fi un mare bogătaş, pasionat amator de artă. Vestea asta mi-l făcu deosebit de simpatic *(Et pour cause...)*. Incepui deci să-l urmăresc mai stăruitor — şi constatai fără multă greutate că d. *Cabaluc* frecventează cu o excepţională asiduitate expoziţiile de pictură. Intr'un amurg de iarnă calmă, un amurg cu rozuri par'că artificial tandre, mă aflam la *„Mozart"* în expoziţia unui foarte tânăr prieten al meu. Domnul *Cabaluc* intră pe uşa din fund şi se opri în prag, ezitând parcă. Statura lui înaltă, fruntea lui mare, părul dat cu îngrijire peste cap şi nu ştiu ce încă, laolaltă distant şi afabil, făcură pe prieten să tresară de o nevisată bucurie.

— Un cumpărător!... şopti el, cu o voce alterată de emoţie.

Domnul *Cabaluc* îşi aruncă, din prag, o privire rotitoare asupra panourilor. Apoi, păşind sigur şi degajat, spre măsuţa lângă care ne găseam, luă — fără să remarce existenţa noastră acolo — un „catalog"... şi, întorcându-se cu spatele spre noi, se confundă într'o analiză atentă a tablourilor. Mărturisesc sincer că eram şi eu adânc impresionat de solemnitatea tăcerii aceleia mari, în cuprinsul căreia domnul înalt, singur, decidea de soarta prietenului meu. Domnul *Cabaluc* făcu odată înconjurul sălii, ajunse iar în dreptul mesuţei noastre, depuse catalogul peste teancul celorlalte, ne privi absent — şi plecă spre uşă, cu acelaş mers degajat şi sigur. Prietenul meu pictor rămase abătut şi jignit. Altă dată l-am întâlnit într'un cochet restaurant de noapte în tovărăşia unui domn cu alure democratice, care contrasta disgraţios alături de splendida eleganţă a d-lui Cabaluc. La masa lor se serveau neîncetat lucruri foarte fine şi băuturi selecte — pe care d. Cabaluc le comanda cu o preciziune şi o autoritate ce impunea până la încremenire garçonului (îndeobşte foarte delicat) care-i slujea. La ora plecării d. Cabaluc bătu în masă şi ceru plata. Garçonul scrise consumaţia pe carnetul lui şi o întinse d-lui Cabaluc, în timp ce domnul cu înfăţişări democrate, fuma o ţigaretă, contemplând printre gene (cu o diabolică atenţiune) un grup dela o masă vecină, compus identic: dintr'un domn cu gesturi de nobil supra rafinat şi un domn scund cu toaleta neglijentă şi părul vâlvoi. Domnul Cabaluc cercetă de trei ori nota garçonului şi de trei ori descoperi în ea diverse supraîncărcări ori abateri dela regula inebranlabilă a adunării. Făcu aspre şi dureroase observaţii garçonului, chemă pe patron, care se ploconi în mii de scuze — şi domnul Cabaluc prezentă atunci nota de plată tovarăşului de masă, care o achită liniştit, adăugând peste procentualul cuvenit, un considerabil bacşiş pentru omul care i-a servit.

Pe urmă l-am văzut pe d. Cabaluc scoborând din trăsură cu o doamnă tânără la intrarea Teatrului Naţional. Doamna scoase din poşetă o hârtie de bancă, o trecu d-lui Cabaluc şi d. Cabaluc o dădu scapetului, care o strecură în buzunarul giubelei de catifea, mulţumind cu capul descoperit. Domnul Cabaluc, distrat, mai rămase încă vre-o câte-va secunde cu mâna întinsă spre capra trăsurii, apoi băgând de seamă că doamna urcă singură treptele teatrului, se grăbi spre ea, aruncând birjarului, printre dinţi, o ocară intranscriibilă. La intrarea în sală, doamna scoase din poşetă două bilete pentru fotolii de orchestră pe care d. Cabaluc le înşfăcă cu o preciziune remarcabilă, ca să le predea el singur controlorului.

Ultima oară m'am întâlnit cu d. Cabaluc în restaurantul Gării de nord, când un nou tovarăş de masă achita nota de consumaţie, pe care d. Cabaluc o cercetase anticipat şi făcuse asupra ei cuvenitele rezerve. Apoi domnul care achitase nota — (iarăşi un domn cu aere de provincial sau un artist, duşman al formalismelor) — înmână d-lui Cabaluc un teanc de bancnote şi d. Cabaluc plecă cu ele spre cassa de bilete. L-am reîntâlnit, după câteva minute, pe culoarul unui vagon de clasa II-a, a Rapidului care pleca spre Constanţa. La una din ferestrele deschise, stătea aplecată cu torsul în afară, femeia de serviciu a vagonului, care aştepta vre-un ordin sau vre-un colet. Cum toate celelalte ferestre erau ocupate de alte torsuri, ale pasagerilor, iar d. Cabaluc simţea şi el nevoia să privească pe peron, puse mâna pe umărul femeii şi cu un gest de director general al C. F. R.-ului o îndepărtă din pervazul geamului mobil, apostrofând-o cu asprime — şi, aprinzându-şi o ţigară de foi, se instală în fereastră, să fumeze, cu un calm imperturbabil. La geamul de alături stătea domnul dela masa din restaurantul gării, care tocmai îşi zărise un prieten, preumblându-se, fără rosturi aparente, pe peron. Câte-va vorbe obişnuite, de bună călătorie şi trenul începu să se mişte pentru plecare. Dar în clipa asta domnul dela masa din restaurant zări în spatele prietenului de pe peron un vânzător cu cornuri sărate şi aruncând banii, rugă pe prieten să-l servească. Fulgerător prietenul puse mâna în coşul vânzătorului şi, în vreme ce trenul se pornise deabinelea, le depuse prin geamul deschis în mâinile întinse ale domnului de pe culoar. Acesta, văzându-se cu atâtea cornuri în mână îşi opri unul singur iar restul îl dărui femeii de serviciu a vagonului, care tocmai se afla lângă dânsul. Domnul *Cabaluc* — atent în totdeauna la toate — făcu un gest poruncitor de chemare către el spre femeia cu cornurile în braţe şi, fără să clipească, zise imperativ:

— *„Dă şi aici două..."* — pe care le şi luă imediat, antamându-le.

Femeia, uluită, dar fericită de această nouă (şi pentru ea, poate, camaraderească întorsătură) a boierului, care mai adineaori o bruscase — se apropie tiptil de el şi cu un glas de bună femeie din popor, îndrăzni:

— *„Mai luaţi, vă rog, că mie mi s'ajunge câte am aici..."*.

Domnul Cabaluc se întoarse brusc, o privi de sus în jos cu ochi de prim-procuror şi răcni:

— „Ascultă!... cu mine d-ta să nu fii obraznică!...".

. . . .

In această scurtă călătorie Bucureşti-Constanţa avui prilejul de a-i fi prezentat şi astfel descoperii adevărata stare civilă a d-lui Cabaluc — pe care, dealtminteri, şi-o declină el singur, ireproşabil: ARTIST-PICTOR.

. . . .

N. N. TONITZA

Millet — **Păstoriţa**

Celestino Piaggio

La începutul războiului nostru, se afla la Bucureşti un tânăr muzicant argentinian care în scurtă vreme se făcu cunoscut ca pianist rafinat.

Tinerii compozitori români de la acea epocă: Alfred Alessandrescu, M. Andricu, C. Nottara, M. Jora, Cremer şi alţii se împrietenirä cu el şi se apreciau reciproc.

Celestino Piaggio urmase cursurile de compoziţie la Paris cu Vincent d'Indy, unde cunoscu pe d. Alfred Alessandrescu.

Fiind invitat să ne viziteze ţara, Piaggio veni la Bucureşti; şi războiul nostru l-a surprins la noi, încât nu a mai putut să se întoarcă la Paris până la încheerea păcii.

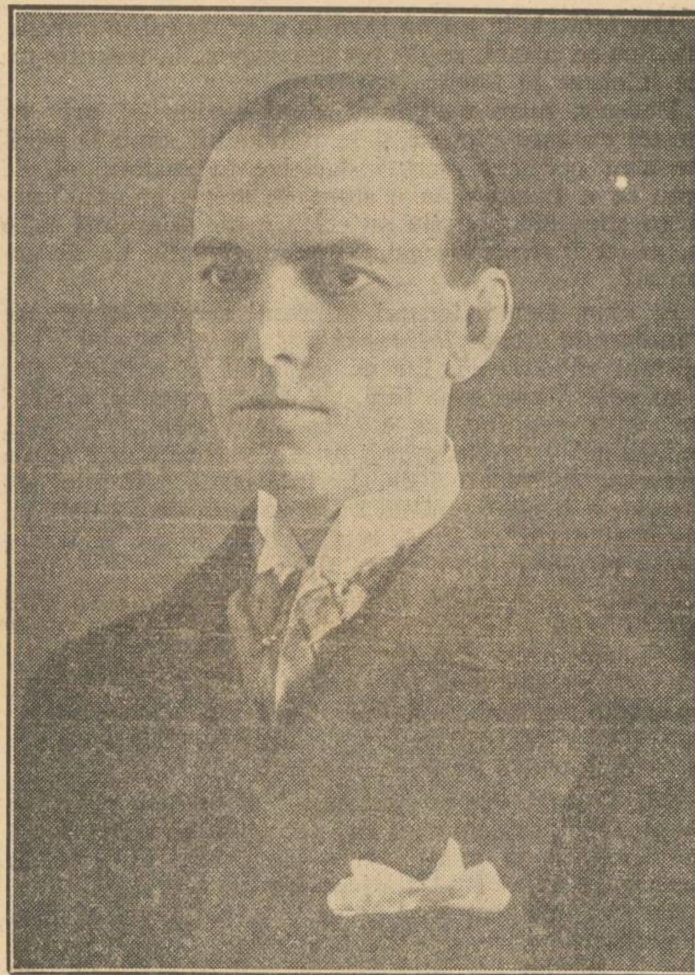
Graţie lecţiilor de pian şi graţie ospitalităţii generoase a prietenului său d. Târnoveanu, Celestino Piaggio a putut trăi la Bucureşti în timpul ocupaţiei germane. Latin de origină, el se identifică în scurtă vreme cu noi şi se interesa de mersul războiului, aşteptând succesul final pe care ni-l ura din tot sufletul. Mai mult, el doria să poată dovedi cândva sentimentele sale de gratitudine faţă de ţara sa adoptivă.

In acele vremuri, e vorba de perioada care a precedat armistiţiul, societatea „Amicii orbilor" fundată de profesorul Gheorghe Stănculeanu, organizează o serie de concerte simfonice la Ateneu. Piaggio conducea aceste simfonice, tolerate de germani, pentru că el era argentinian — deci un neutru.

In ziua armistiţiului a avut loc la Ateneu un concert simfonic, al treilea mi se pare. Piaggio înscrie în program imnurile aliaţilor. Pentru prima dată după războiu s'a executat imnul regal la Bucureşti, sub bagheta lui Piaggio care — sfidând autorităţile ocupante — organizase o echipă pentru a transcrie părţile pentru orchestră ca să le aibă gata la timp.

La câteva concerte succesive s'au executat aceste imnuri, care stârneau un justificat entusiasm.

Piaggio era încântat că putea astfel manifesta sentimentele sale faţă de România.

Celestino Piaggio

Când nu se mai vorbia decât foarte rare ori de dânsul (Piaggio acupa la Buenos-Aires un post important la conservatorul de muzică), — iată că presa ne anunţă moartea lui subită. Piaggio a murit cu bagheta în mână, conducând un concert simfonic!

Este o frumoasă moarte pentru acest pasionat şef de orchestră, citat în toate antologiile muzicale moderne.

Piaggio avea la dispoziţie o orchestră care a devenit în scurtă vreme celebră în toată America.

Compozitor, el era foarte apreciat nu numai în America de Sud, ci şi în Europa. In muzica sa se reflectă toată şcoala compozitorilor francezi moderni, în frunte cu Vincent d'Indy.

El era şi un pianist remarcabil. La Bucureşti a dat o serie de recitaluri la care executa pe lângă muzica clasică şi operele compozitorilor spanioli ca: Albeniz, Granados, Falla şi alţii.

Impreună cu Socrate Barozzi, Piaggio a dat în ţară o serie de concerte de sonate pentru piano şi vioară, foarte mult apreciate.

Piaggio mai era şi un om de suflet. Nu refuza niciodată să participe la un concert de binefacere.

Amintirea lui trebue să rămână veşnic printre noi. Căci Celestino Piaggio a avut pentru ţara noastră gesturi de o delicateţă rară, estompate totdeauna de marea lui modestie.

Fie ca aceste rânduri să constitue un omagiu sincer pentru un artist de valoare, care ne-a stimat mult şi ne-a iubit şi mai mult.

I. PAL.

Cronica cinematografică

„Jean-de-la-lune"

Pentrucă toate filmele din ultima vreme (afară de „M") au fost neinteresante, — profităm de ocaziune pentru a vorbi despre „Jean-de-la-lune". Este un film francez, mai puţin original decât „Milionul", dar mai fin şi mai perfect. „Milionul" avea multe greşeli de detaliu; dar era un film croit altfel decât toate filmele de până atunci. Pe când „Jean-de-la-lune" n'are nici o greşală de amănunt, dar formula artistică generală pe care o realizează este o reţetă veche şi nu dintre cele mai fericite. Căci în fond acest film este teatru. Teatru bun, excelent jucat, dar teatru.

Fireşte, printre găurile reţelii care formează canavaua dramatică a filmului, găsim amănunte propriu-zis cinematografice care constituie idei regisorale excelente. Iată un exemplu tipic.

Ne găsim într'un tren. Micheline fugise dela bărbatul ei — dela Jean, Jean-de-la-lune — ca să urmeze pe un tânăr jigolo care, în compartimentul vagonului, dormea rezemat de umărul ei, şi ea îl sprijină cu tandreţe.

Dar iată că, la prima gară în care trenul se opreşte, Micheline se scoală, se dă jos din vagon, ia trenul opus şi se întoarce la Paris.

Desigur, între momentul când eroina îşi priveşte amantul cu care plecase şi în momentul când îl părăseşte s'au petrecut lucruri decisive în sufletul ei, de vreme ce a trecut dela o stare de spirit neînduplecabilă (o ştim din scenele anterioare ale filmului) la o alta, exact inversă şi egal de intransigentă. Ce s'a întâmplat?

Ei bine, ăsta e tocmai interesul acestei scene: *nu s'a întâmplat nimic între cei doi iubiţi.* Nimic! El a continuat să doarmă. Iar ea s'a uitat în oglindă, şi-a dat cu puţină pudră pe faţă, s'a uitat la peisaj, a auzit nişte copii cântând în cor refrenul din „Jean-de-la lune". Şi atâta tot. In *afară,* nu s'a petrecut mai nimic interesant. *Inlăuntru* însă, în interiorul sufletului ei, a început o luptă cumplită între dorinţa de a continua drumul şi dorul de casă, remuşcarea de a-l fi trădat pe Jean şi nevoia de a se reîntoarce la el.

Decât — această luptă între gânduri este ceva care se poate reda prin cuvinte într'o operă literară. Cum oare să o reprezentăm vizual şi exterior într'un film? Va trebui să găsim detalii plastice simbolice pentru fiecare din sentimentele care asaltează pe eroină. In asta stă talentul regisorului. Şi — trebue să recunoaştem — regisorul a avut acest talent.

Căci fiecare din amănuntele în aparenţă neînsemnate pe care le citām mai sus (privirea peisajului, pudrarea feţii, etc.) sunt exacta traducere, în conduite exterioare, a gândului lui Micheline.

Ca să înţelegem bine trucajul artistic, voi recurge la următorul procedeu. Voi transpune, în alfabetul literaturii, *gândul* lui Micheline şi voi juxtapune, aşa cum cheia lui *fa* urmăreşte paralel melodia din cheia lui *sol,* acompaniamentul cinematografic al solilocului interior şi mut al Michelinei.

„Câte staţii or mai fi până la Nisa? Foarte multe. Deabia am plecat. Şi René a adormit. Bietul băiat. Mă iubeşte. Şi eu îl iubesc pe el".

Aci, ni se arată privirea ei spre capul lui, care se reazimă de umărul ei.

„In fond, atârnă cam greu capul ăsta. Ia să-l aşez pe pernă".

Micheline aşază binişor pe René, şi se aşază alături de el. Acum nu mai face corp cu el. Ceeace fusese până atunci *una,* acum devine *două.* Se uită la el, deja înstrăinată.

„In fond, ce curios că eu, Micheline, mă găsesc în acelaş compartiment cu băiatul ăsta, fugită de acasă, dela Jean, dela Clo-Clo..." (Clo-Clo este fratele ei şi parazitul familiei).

Aici, ea se pleacă şi se uită la ce e scris pe placheta dela brăţara dela mâna lui. Pe plachetă scrie, probabil, numele lui. Ea citeşte, cu o figură mirată.

„Ce curios! Eu şi cu el! In fond ce absurd! Ce o să iasă oare din asta? Ce tristeţe în toate astea! Totul e foarte trist!... Şi aşa de obositor".

Aci, se uită pe geam. Un peisaj de toamnă sură, cu pomi chei, cu câmpii de mult calcinate, şi, între beţele copacilor, un voal gri de umezeală prelungind în jos cerul posomorât. Trenul fuge iute; decorul se schimbă: în loc de pădure vine câmp, după asta case cu curţi, apoi şosele cu pomi pe margini, apoi o apă, apoi iar pădurice; dar în fond decorul nu se schimbă, căci pomi, câmp, apă, case, — toate astea sunt unul şi acelaş lucru: toamnă tristă şi cenuşie. Gândul Michelinei, proiectat pe această privelişte, se schimbă şi el, dar pentru a reveni mereu la acelaş lucru, la aceeaş concluzie de tristeţe apăsătoare.

„In fond, am început să obosesc. Poate chiar să îmbătrânesc. Am lângă ochi, şi apoi lângă gură, nişte cute care mă agasează teribil".

Aci, Micheline se scoală în picioare, se uită în oglinda compartimentului, fix, atent, supărat. Apoi se reaşază.

„Cam urâtă. Cam urâtă...".

Aci, scoate o oglindă şi se pudrează.

„Nu-mi place. Cam urâtă. Ce supărată sunt. N'am poftă de absolut nimic. Adică de un singur lucru. De un loc liniştit, înconjurată de o dragoste paşnică şi egală. Şi pură, pură de orice complicaţie. Ah! Ce obosită sunt şi ce greaţă îmi este de tot ce este complicaţie!..."

Aci, se uită iar pe geam; şi vede o rondă de copii care cântă în cor Jean-de-la-lune

„Da. Casa mea. Şi Jean. Bietul Jean. Jean-de-la-lune. Ce bunătate este în braţele sigure ale lui Jean. N'aş mai avea nevoie să mă mai gândesc la nimic. Jean. Jean-de-la-lune. De ce am plecat? Ce caut eu aici? Ce legătură este între casa mea, *a mea,* aşa de caldă şi luminoasă, şi casa asta de fier, străină, rece, întunecoasă, cu geamuri urâte prin care se vede un peisaj urât şi el, sfâşietor de urât, în mijlocul căruia şi eu sunt urâtă...

Aci, iarăşi, ni se arată peisajul care fuge, acelaş peisaj ca şi cel arătat mai înainte.

Şi, atunci, ea se scoală. A încetat de a se mai gândi. Acum *face.* Iese pe culoar. Aşteaptă ca trenul să se oprească. Se dă jos. Ia trenul de Paris. Acum nu mai e în clasa I, singură cu amantul. E în clasa II, cu o mulţime de vecini. Acum călătoreşte femeea măritată, care se grăbeşte să se întoarcă acasă, unde o aşteaptă bărbatul.

Am insistat asupra acestei scene pentru că mi s'a părut că, astfel disecată, ne oferă diagrama foarte clară a *procedeului cinematografic* în sine, care constă din alegerea de detalii, cât mai banale cu putinţă, dar cât mai exact sugestive ale *gândului* personajului, gând care *nu trebue* să fie exprimat prin cuvinte.

D. I. SUCHIANU

Luigi Capuana

Profesor, romancier, critic şi dramaturg, Luigi Capuana (1840—1922) a fost una din figurile cele mai personale şi mai interesante din bogata galerie literară a Italiei contimporane. S'a născut la Mineo, un orăşel în provincia Catania din Sicilia, unde a trăit cea mai mare parte a vieţii şi căruia i-a păstrat o dragoste nestrămutată.

Fără îndoială, el a fost cel mai bun povestitor după Alessandro Manzoni şi cel mai de frunte artist al şcoalei naturaliste. Aşa zisa mişcare *veristă* şi-a avut iniţiatorii în Luigi Capuana şi compatriotul acestuia, marele romancier Giovanni Verga. Veriştii erau naturalişti, ostili oricărei retorici romantice, curioşi de toate manifestările vieţii, hotărâţi să lărgească de odată cadrul de până atunci al romanului şi să-i deschidă orizonturi noui.

După această formulă, Capuana dădu la iveală un roman „Giacinta" care stârni multă vâlvă, iar mai târziu fu transpus şi pe scenă.

Dar verismul nu avea să-l reţie multă vreme; spirit foarte cultivat, îndeajuns de pregătit ca să prindă feluritele aspecte ale lucrurilor, el se sacrifică — asemenea câtorva naturalişti ai şcoalei franceze — atracţiunii necunoscutului, misterului, supranaturalului, şi dărui literaturei câteva opere de un gust ciudat, cu mult îndepărtate de prima lui manieră. Printre acestea, trebue să menţionăm opera-i de căpetenie: „Il Profumo" (Parfumul).

Intre timp, desfăşură o bogată activitate critică, vrednică să fie ţinută în seamă. N'a fost operă modernă, indiferent de importanţa sau limba în care apăruse, pe care Luigi Capuana să n'o fi înţeles, anunţat sau analizat. Răsfoind sau mai bine zis cercetând volumele în care şi-a adunat articolele, admiri amploarea lui rapidă şi justă şi de multe ori verva abundentă şi în acelaş timp precisă.

Printre scrierile acestui maestru al cuvântului, picturile lui din viaţa siciliană rămân pe planul întâi. Insula natală şi-a apărat-o într'o conferinţă strălucită pe care a publicat-o în broşură sub titlul: „L'Isola del Sole (Insula soarelui); a descris-o apoi dela debuturile lui până în aceste ultime timpuri, într'o serie de povestiri scurte şi pitoreşti, satirice şi totodată înduioşătoare, povestiri care sunt ale unui sicilian credincios, statornic şi clarvăzător. El excela în a clădi figuri complexe fără să aibă însă aerul — a pune în scenă personagii profund reprezentative, în care se amesteca uneori, în chipul cel mai neaşteptat, măreţia şi ridicolul, personagii cu un caracter elastic, care sunt prinse cu atâta măestrie în realitatea lor, încât ai crede că au fost întâlnite şi cunoscute aevea, oricât de departe sunt de noi. Peisagiul care le îmbracă e, de obiceiu, zugrăvit cu o artă cumpătată, lipsită de lungimi obositoare sau excese.

Scriitorul Edouard Rod dela care reţinem aceste date, în volumul său de critice „Portraits d'écrivains" (Ceux qui montent...) ni-l înfăţişează astfel pe Luigi Capuana:

„Am avut prilejul să-l întâlnesc pe d-l Capuana la „Roma, unde e stabilit de mai mulţi ani şi pe care o „părăseşte cât mai rar cu putinţă; el mi-a lăsat impresia cea mai sinceră, cea mai cordială şi mai simpatică.

„E un artist rar, îndrăgostit de epoca lui, şi nu-şi „cruţă nici o sforţare ca s'o înţeleagă cât mai bine. E „un scriitor de valoare care merită să fie cunoscut în „afară de ţara lui. Personal, socotesc că ceiace ar tre„bui să pretindem străinilor pe care îi traducem cu „atâta dărnicie în limba noastră, este ca în operele lor „să fie ei înşişi, deosebiţi cu totul de firea noastră şi „obiceiurile noastre".

Un ciclu de caracteristice nuvele ale maestrului Capuana, au apărut şi în româneşte sub titlul „Gustul lacrimilor" în numărul cel mai recent al „Lecturei, — floarea literaturilor străine".

Cronica Şahului

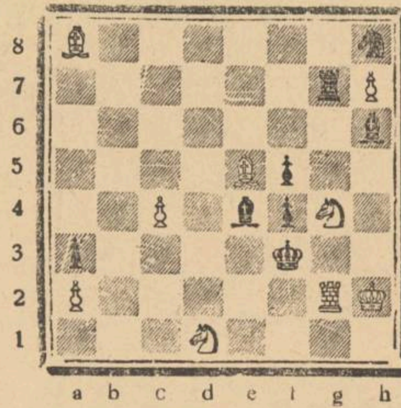
PROBLEMA No. 412

de dr. A. Kraemer

„(Wiener Schachzeitung" 1931)

Negru:

Rf3, Tg7, Ch8, Né4 şi h6, Pa3, f4 şi f5 (8).

Alb:

Rh2, Tg2, Cd1 şi g4, Na8 şi é5, Pa2, c4 şi h7 (9).

Alb joacă şi face mat in 3 mutări.

PARTIDA No. 189

Jucată la Bled (Jugoslavia, în concursul internaţional de maeştri în ziua de 29 August 1931.

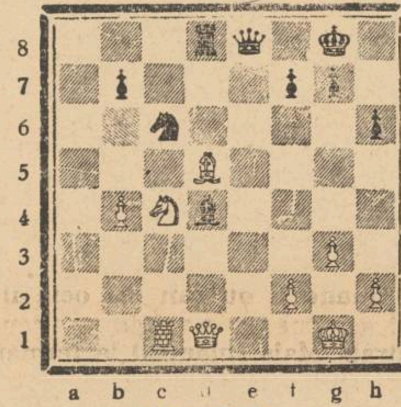
Alb: E. Colle. **Negru: A. Alechin**

Partida pionului damei

1. d2—d4, d7—d5; 2. Cg1—f3, c7—c5; 3. c2—c4, é7—é6; 4. c4×d5, é6×d5; 5. Cb1—c3, Cb8—c6; 6. g2—g3, Cg8—f6; 7. Nf1—g2, Nf8—é7; 8 0—0, 0—0; 9. d4×c5, d5—d4; o variantă puţin obicinuită recomandată mai de mult de dr. Tarasch. 10. Cc3—b5, teoria indică Ca4 ca mutarea cea mai bună. 10...., Né7×c5; 11. Nc1—g5, Nc5—b6; 12 Cf3—d2, h7—h6; 13. Ng5×f6, Dd8×f6; 14. Cd2—c4, Nb6—c5; 15. Cb5—c7, Ta8—b8; 16. Cc7—d5, Df6—d8, 17. Ta1—c1, Tf8—é8; 18. a2—a3, se pare că mai bine ar fi fost é4. 18.... a7—a5; 19. é2—é3, Nc8—f5; 20, é3×d4, Nc5×d4; 21. Tf1—é1, Nf5—é6; 22. b2—b4, a5×b4; 22. a3×b4, Né6×d5; 24. Té1×é8+, Dd8×é8; 25. Ng2×d5, Tb8—d8! această mutare arată superioritatea negrului;

Situaţia partidei după a 25-a mutare negrului

Negru: Alechin.

Alb: Colle.

nebunul alb nu poate trage din cauză că ar urma N×f2+ 26. Dd1—f3, Cc6×b4; 27. Nd5×b7, numai în aparenţă ar fi fost bine Cd6, căci şi n'ar urma T×d6? (N×f7+, D×f7; Tc8+, etc.) ci Dd7! iar apoi la N×f7+ negrul ar continua prin Rh8! cu teribila ameninţare Tf8, obţinând astfel mari şanse de câştig. 27...., Cb4—d3!; 28, Cc4—d6, evident că la D×d3 ar fi urmat N×f2+, dar alb nu mai are mutări bune; la Tc2 ar fi urmat Cé1. 28...., Td8×d6; 29. Tc1—c8, Nd4×f2+; la Td8 alb ar fi avut mutarea de salvare D×d3. 30. Rg1—f1, Td6—d8; 31. Tc8×d8, la D×d3, ar fi urmat: T×c8; N×c8, N×g3 şi negrul câştigă uşor. 31...., Dé8×d8; 32. Nb7—é4, Cd3—c5; 33. Rf1×f2, Dd8—d4+ şi alb abandonează.

ŞTIRI

Cercul de şah C, F. R. din Capitală, cub valoroasa conducere a d-lui ing. A. Kery, îşi continuă activitatea cu o râvnă neobosită. Cercul a organizat la sediul nouei sale secţiuni dela Cafeul „Wilson", str. Mauriciu Blank (Doamnei) No. 19, un concurs de şah la care iau parte următorii 14 jucători: Balla, Cazacov, Gaftonică, Dumitrescu, Gheorghiu, Gruenblatt, Mendelssohn, Niclau, Toma Popa, Silbermann, Tarzinski, ing. Taubmann, Vasilescu şi Max Wechsler.

Ing. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

PENTRU CORPUL PROFESORAL

Noua lucrare a d-rului YGREC, intitulată „MEDICUL NOSTRU" şi la care au colaborat un grup de 15 medici specialişti din Capitală în frunte cu prof. Dr. C. Marinescu, ilustrul neurolog, conţine pe lângă descrieri ale tuturor boalelor cu simptomele, cauzele, mecanismul şi tratamentele cele mai moderne — dar şi un bogat material descriptiv educativ în legătură cu medicina. Aşa de exemplu, cităm capitolul relativ la „Educaţia sexuală" cel intitulat: „defectele psihice ale copiilor" (lenea, cruzimea, minciuna, furtişagul, etc.) cel relativ la „orientarea profesională"; alt capitol despre „Inteligenţa şi măsura ei".

Volumul de 600 pagini, cu peste 200 ilustraţiuni în text şi legat în pânză, tipărit ireproşabil, se vinde la principalele librării din ţară şi la editura „Adeverul", S. A., Bucureşti.

A APARUT:

DIN PROBLEMELE CULTURII EUROPENE

de N. BAGDASAR

Preţul 50 lei

Depozitul la Administraţia „Revistei de Filosofie", str. Rozelor 9, Bucureşti VI.

CRONICA FILATELICA

Seria jubiliară „50 de ani de la crearea flotei române"

In ziua de 10 Mai 1931 a apărut şi a treia serie jubiliară compusă din patru valori *).

Am avut prin urmare de catalogat trei serii jubiliare la aceiaşi dată. Seria pe care o vom descrie mai jos, este unica serie românească, ce ne aduce motive noi şi frumoase, de un colorit superb şi într'o execuţiune artistică.

De astă dată ne întâlnim (pentru prima oară în filatelie) cu talentul viguros şi bine format al pictorului *Stiubei.*

Acest pictor — locotenentul de marină Stiubei — este un absolvent distins al şcoalei *Knirr-Schule* din München, fost elev al renumitului profesor Trumm, căruia i se datorează perfecţionarea talentului său destul de bogat în creaţiuni proprii. Pictorul Stiubei ne este cunoscut şi mulţumită celor patru Expoziţiuni ce au avut loc în Bucureşti.

Seria de timbre despre care vorbim, se compune din patru valori, toate cu desenurile vaselor noastre de marină:

6 lei brun-roşu reprezintă *Bricul Mircea,* 10 lei — albastru — *Crucişătorul Elisabeta;* 16 lei — verde albastru — *Monitorul Kogălniceanu;* iar 20 lei — portocaliu — un *distrugător tip Ferdinand.*

Toate timbrele sunt în format mare, executate în heliogravură, în atelierele fabricii noastre de timbre din Bucureşti. Sunt tipărite pe hârtie albă, cu filigramă P. T. T. cu coroană multiplu, pe coala întreagă. Dantelate 13½. Tiraj 200.000 serii. Toate timbrele sunt datate 1881—1931.

Este o serie admirabilă, de o execuţiune artistică modernă în care talentul desenatorului a fost susţinut de frumoasa execuţiune a fabricii noastre de timbre.

Seria va umplea — cu multă satisfacţie — casetele goale ale albumelor colecţionarilor de mărci poştale.

ALDO

Poşta cronicei filatelice

D-nii colecţionari şi comercianţi de mărci sunt rugaţi a-şi trimete adresa exactă, în vederea unor comunicări filatelice. — Adresa: Aldo, la „Adevĕrul Literar".

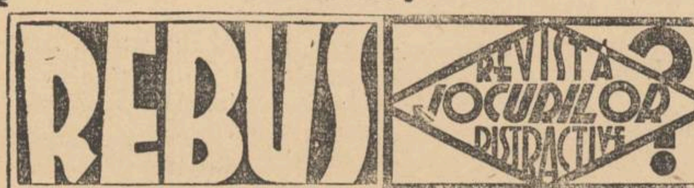
Jos sub chenarele timbrelor iscăleşte: Stiubei.

*) Vezi „Adev. Literar" No. 564 şi 167.

MILIOANE

de elevi, în străinătate, îşi ascut mintea, cetind revistele de jocuri intelectuale

La noi în ţară, singura publicaţie care întrece toate aşteptările, prin conţinutul ei amuzant şi instructiv, este

16 PAGINI Preţul 5 Lei

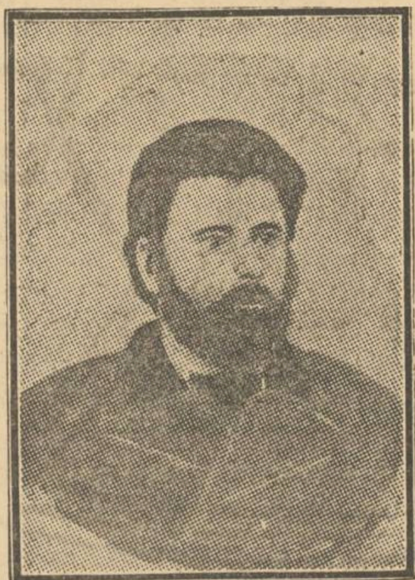
COZONACI FRUMOŞI
FAINA DE AUR HERDAN

Cărţi şi Reviste

CREANGĂ IN FRANŢUZEŞTE*)

Creangă este cu siguranţă unul din autorii cei mai greu de tradus. Aceasta este încă o dovadă de adânca lui originalitate. Nu e vorba, bine-înţeles, de o originalitate de gândire sau de simţire. Limba lui Creangă este însă, prin ea însăşi, un monument original. Expresiile dialectale pe care opera lui le cuprinde în abundenţă fac ca traducerea să întâmpine dificultăţi câteodată de neînvins.

D-na Ode de Chateauvieux Lebel şi d. Stanciu Stoian au dat o traducere documentată şi bogat adnotată. Au avut grijă să anunţe în prefaţă că nu vor să facă o traducere de popularizare ci una ştiinţifică, accesibilă folcloriştilor şi filologilor. Aşa cum este, această traducere corespunde perfect acestei intenţii. Este o traducere care sacrifică de multeori valoarea estetică exactităţii. Nici-o expresie de a lui Creangă n'a fost interpretată şi transpusă. Toate expresiile au fost traduse şi explicate în notele din josul paginelor.

Ion Creangă

Prin asta traducerea aceasta din Creangă a căpătat un aspect curios. S'ar părea că aceste românisme traduse *ad litteram* sunt făcute să deruteze pe lectorul francez sau, în orice caz, să-i producă o impresie destul de ciudată. Totuşi succesul mare pe care cei ce utilizează acest sistem l-au avut mereu în Franţa ne face să credem că lectorii francezi apreciază acest exotism. Asta ne-ar face să presupunem că şi această traducere din Creangă ar putea să aibă succes pe lângă marele public francez.

Mărturisim, totuşi, că nu vedem acest succes. Orice traducere, pentru a avea o valoare estetică reală, trebue să fie mai mult o transpunere. Pentruca Creangă să poată avea o rezonanţă estetică şi să poată plăcea cetitorului francez, ar trebui ca traducătorul să se îngrijească în primul rând ca să transpună poveştile lui Creangă într'o atmosferă de basm francez. Adică să adopteze pe Creangă. Desigur că, în acest caz, traducerea n'ar mai avea o însemnătate folkloristică. Ar câştiga însă, cu siguranţă, ca valoare estetică.

Aşa cum este traducerea de faţă, ea prezintă multe garanţii de exactitate. Notele explicative sunt conştiincios lucrate. De multeori traducerea este chiar frumoasă şi ingenioasă.

Am căutat să ne ferim de a o considera din punctul de vedere al cititorului român. Am căutat să ne substituim, pe cât ne-a fost cu putinţă, cititorului francez cult şi amator de folklor, căruia i-ar cădea în mână cartea.

Marea greutate în traducerea lui Creanga — remarcată, de altfel, şi de traducători în prefaţă — consistă în faptul că el întrebuinţează la fiecare pas proverbe. Traducătorii au ales singura soluţie care le stătea la îndemână: au tradus (chiar când s'ar fi putut găsi echivalente franceze) *ad litteram*, având grijă să explice sensul în note. Câteodată, aceste explicaţii, voind să fie prea „explicative", sunt de o insistenţă cam exagerată. Aşa de exemplu iată (la pag. 58), explicaţia expresiei „Celui qui a trouvé un village sans chiens, peut s'y promener sans bâton": Les chiens roumains sont excessivement méchants et il est imprudent de s'aventurer dans les villages sans être muni d'un gros gourdin pour les écarter; sans cela, on s'exposerait à être mis en pièces. La nuit ils sont lâchés en liberté; et, très peu nourris par les paysans, toujours affamés, ils se reunissent souvent à plusieurs pour attaquer les voyageurs sans défense". Explicaţia expresiei că „se plimbă fără băţ ca printr'un sat fără câini" este, după cum vedem, puţin cam copilăroasă. S'ar părea că „cânii români" sunt mai răi decât cânii de altă naţionalitate. Nu prea vedem de ce un bulldog de naţionalitate engleză ar fi mai puţin feroce decât un câne ciobănesc din România. Dar nu mai insistăm asupra acestei insistenţe... Expresia cu „satul fără câni" n'avea nevoie, poate, de atâtea explicaţii...

Ne-am oprit la „Harap Alb" mai mult decât oriunde. Asta din pricină că suntem de părere că Harap Alb este o capodoperă. „Harap Alb" este expresia cea mai desăvârşită a basmului român şi în acelaşi timp dovada cea mai puternică a talentului lui Creangă. Un singur basm îi poate sta alături: „Făt-Frumos din lacrămă" al lui Eminescu. Totuşi acesta are altă valoare. Este basmul cult, tipul basmului romantic aşa cum l-a visat Novalis. „Harap Alb" are curioasa particularitate de a fi un basm popular şi un basm cult în acelaş timp. Nu ştii unde începe partea personală a lui Creangă, dar simţi că această parte există. (O simplă comparaţie cu cele mai isbutite basme ale lui Ispirescu, dovedeşte din belşug acest lucru).

D-na de Chateauvieux Lebel şi d. Stanciu Stoian au tradus cu multă conştiinciozitate „Harap Alb". Au ştiut pe alocurea să dea şi frumuseţile originalului, păstrând şi acea exactitate din care şi-au făcut o lege (şi pe care o preţuim mereu deşi o blestemăm, poate, câteodată). Ritmul acela inimitabil şi atmosfera unică a povestei apar şi în traducerea franceză. Tot humorul pe care îl pune Creangă în zugrăvirea tovarăşilor lui Harap Alb este bine transpus. Este un humor puternic şi bine pipărat, care poate fi foarte bine exprimat în limba lui Rabelais. Regretăm, chiar, că traducătorii n'au fost ceva mai „rabelaisieni". Le-a fost teamă, probabil, să nu apară textul prea vulgar. Dar n'au avut dreptate. Limba lui Rabelais este cea mai nimerită pentru conversaţiile dintre Harap Alb şi mucaliţii lui prieteni Flămânzilă, Gerilă, Ochilă şi Păsări-Lăţi-Lungilă. Iată de exemplu întâlnirea cu Ochilă:

„Mais, tout à coup, ils aperçurent une rareté, plus surprenante encore. C'était un homme monstrueux qui, au milieu du front, n'avait qu'un seul oeil, grand comme un tamis. Quand il ouvrait cet oeil, il n'y voyait rien et tombait, comme un aveugle, sur toutes les choses qu'il recontrait. Mais, quand il le fermait, il voyait, avec cet oeil unique, jusque dans les entrailles de la terre. Et, en apercevant Harap Alb, ce monstre commença à hurler comme un dément:

— Toutes choses, ici-bas, m'apparaissent trouées comme une passoire, et transparentes comme l'eau claire. Je vois au dessus de ma tête, un tas de choses visibles et invisibles; je vois comme la terre fait pousser l'herbe, comment le soleil dégringole au-delà du vallon; comment la lune et les étoiles tombent dans la mer!... Je vois les arbres avec leur cîme en bas, les animaux avec leurs pieds en l'air et les hommes marchant la tête entre les épaules. Enfin je vois ce que je ne désire pas que d'autres aperçoivent, de crainte qu'ils ne se fatiguent la vue: je vois des bouches béantes me regardant, et je ne comprends pas pourquoi cet étonnement!... Vous feriez mieux, tous, de vous émerveiller de votre propre beauté!..."

Biografia lui Creangă din fruntea volumului şi aprecierile critice sânt judicioase. Cu o singură observaţie (care e, poate, expresia unei preferinţe personale): nu cred că Amintirile lui Creangă sunt superioare „Poveştilor". Dar subscriem, în schimb, la aceste juste aprecieri: „Tot ce a scris Creangă poartă pecetea specială a talentului lui. Pretutindeni, la el, întâlneşti acelaşi stil viguros, aceiaşi vervă plină de humor, aceiaşi limbă bogată şi colorată".

Mai departe, traducătorii vorbind despre „armonia constantă a frazei" lui Creangă, despre cadenţa prozei lui şi despre rustica lui simplicitate, dovedesc că, pe lângă o cunoaştere adâncă a lui Creangă, au pornit la traducerea lui înarmaţi nu numai cu pricepere, ci şi cu entuziasm şi dragoste.

AL. A. PHILIPPIDE

*) Ion Creangă: Contes populaires de Roumanie. Traduction et notes par Stanciu Stoian et Ode de Chateauvieux Lebel. Librairie Orientale et américaine Maisonneuve, Paris, 1931.

ILJA EHRENBURG: Die heiligsten güter
Propyläen Verlag*)

Un „pendant" exact la cartea precedentă a autorului: „Viaţa automobilelor". Am zis „cartea" precedentă ca să ies din încurcătură, căci nu ştii în ce categorie să pui nici prima nici a doua lucrare. In nici un caz „Cele mai sfinte bunuri" nu sunt un roman. Judecaţi şi dv.

Diplomatul neamţ V. Ulrich stă de vorbă cu diplomatul sovietic Karnauchov. Subiectul conversaţiei e monopolul chibriturilor care e vorba să fie cedat de Germania trustului lui Olson. Urmează descrierea în linii largi a vieţii acestui Olson, rege suedez al chibriturilor, în realitate mască a lui Kreuger. Duşmanii lui Olson sunt ruşi care îi cer prea mult pe lemnul de mesteacăn. Olson începe un războiu economic împotriva lor. Dar nu numai cu Ruşii e silit Olson să ducă războiu; Wainstein, un miliardar şi om de afaceri de calibru mondial, e de asemenea în concurenţă cu el. Urmează biografia lui Wainstein. Din ciocnirea intereselor celor doi magnaţi rezultă împăcarea dintre Franţa şi Germania şi pregătirea războiului împotriva Rusiei. In tratativele franco-germane reprezentantul Franţei e d-nul Bernard, om politic, diplomat şi bine înţeles, om de afaceri. Urmează biografia lui Bernard. Şi aşa mai departe.

Intre aceste numeroase paranteze: Olson tocmeşte un emigrant rus să treacă în Rusia şi să distrugă o fabrică de chibrituri. Rusul reuşeşte, dar — împins de vagi remuşcări — se predă singur şi e împuşcat. Alta: Bernard care controlează întreaga industrie de sardele franţuzeşti, dă ordin să se restrângă producţia ca să menţie preţul, — de unde urmează că un pescar, desperat că nu-şi poate vinde marfa, pleacă pe furtună în căutarea unui cumpărător şi se îneacă. Şi multe altele. Sfârşit propriu-zis nu e. Cartea se termină lăsând să se înţeleagă că jocul continuă.

Intregul e o serie de tablouri povestite prestissimo şi cu multă vervă, tablouri în care autorul vrea să ne facă să simţim cum fenomenul economic stăpâneşte omenirea. Adevăraţii eroi ai cărţii nu sunt Olson şi Wainstein — ci chibriturile, sardelele, fierul, gazele asfixiante, înarmările.

D. G.

Dramă în dialect veneţian

Literatura dramatică dialectată n'a dispărut cu totul în Italia.

Recentul succes al piesei lui Gino Rocca „O bătrână nebună", scrisă în dialect veneţian şi reprezentată la teatrul Odeon din Milano, e o probă evidentă.

Acţiunea se petrece în timpul războiului, într'un orăşel invadat de duşman.

*) De vânzare la librăria Hasefer.

O contesă bătrână se încăpăţânează să rămână în proprietatea ei, cu toată panica generală. Nu ascultă de rugăminţile nurorii sale, pe care o forţează să rămână acolo. Armata părăseşte oraşul, regimente trec zilnic mergând mai departe, tunul bubuie din ce în ce mai aproape. Inamicul e la câţiva paşi. Un cerc de foc separă pe cele două femei de restul lumii.

Incetul cu încetul însă, spectatorul parvine să priceapă motivul pentru care contesa e neînduplecabilă. Aceasta surprinsese secretul norei sale, care iubea un ofiţer şi era pe punctul de a-şi înşela bărbatul, care lupta pe front. Pentru a păstra onoarea familiei, — lucru pe care putea să-l facă numai împiedecând-şi nora de a-şi vedea iubitul, — „bătrâna nebună" suportă grozăviile invaziei.

Curier literar

„Terroir" de Jean Gaulmier, în colecţia *„Prosateurs français contemporains"* (Editura Riedler). Incă un volum populist care cuprinde câteva schiţe din care răsună chemarea pământului ca singură salvare şi orientare din haosul zilelor noastre.

Tocmai acum, când brazda aproape că nu-l mai hrăneşte pe plugar, omul dezorientat în vălmăşeala crizei sufleteşti şi purtat de vijelia vremurilor vitrege, ca o frunză moartă, caută cu disperarea în inimă un punct de reazăm.

Au ajuns cu toţii pe ţarina strămoşească un fel de exilaţi, ca emigranţii ruşi, veşnic înfriguraţi de nostalgia *„fumului patriei"* — după fericita expresie a lui Turghenev.

Ne chiamă îndărăt „cătunul din vale"... Şi Francejii care n'au părăsit cu totul niciodată acest punct de reazăm — ceiace explică în bună parte robusta lor sănătate socială — au pornit în literatură o mişcare din care urechea atentă desprinde ecoul, aproape stâns, al vorbelor lui Lavreţski din „Cuibul de nobili".

„De ce să căutăm atâta, — scrie Jean Gaulmier în prefaţa volumului „Terroir", — din moment ce această ţară ne oferă, oriunde s'ar rătăci cursa noastră, fântâni pentru a ne răcori fruntea şi ierburi înalte pentru a ne odihni? După ce am sperat într'o certitudine care n'a venit şi care nici nu putea veni, ne-am întors cu mâinile goale. Eram scârbiţi de noi înşine şi nu ne mai plăcea nimic. Dar a fost deajuns să luăm puţin din această ţarină fecundă, să frământăm între degetele noastre o frunză uscată, pentru a ne croi o fericire umilă, subtilă şi suficientă".

In cartea lui Gaulmier am găsit o atmosferă nouă şi am respirat-o cu plăcere...

* * *

Editura *„Cité des livres"* editează o nouă serie din clasicii secolului al XIX-lea. Seria va cuprinde operele mai de seamă ale lui Musset, de Vigny, Lamartine, Sainte-Beuve, Balzac şi alţii.

* * *

Generalul american William Grews a publicat un volum intitulat *„Aventura americană în Siberia"* în care povesteşte mult lucruri interesante despre activitatea trupelor americane în Siberia, în 1919. — *D.*

CITIŢI AZI:
LECTURA No. 353
FLOAREA LITERATURILOR STRAINE
LUIGI CAPUANA
GUSTUL LACRIMILOR
Lei 5. Scrierea completă la chioşcari şi librari.

Recenzii

Probleme noui în filosofie

Cartea d-lui I. Brucăr

Trebue să spunem de la început că avem înaintea noastră o carte nu numai de studii; ci o carte de preocupări. Autorul nu studiază problemele numai; ci le gândeşte; le aprofundează, nu în calitate de spectator indiferent, ci în calitate de om care cugetă. Se resimte acest lucru chiar şi când cercetează, retrospectiv, problemele speculaţiei filozofice.

In deosebi corelatul om-cosmos, care închide problema de ascuţită actualitate a vieţii, sub triplul lui aspect, metafizic-religios-social, este nervul constitutiv al întregului material: coloana principală a architectonicei cărţii d-lui I. Brucăr. Acest corelat este totodată, şi cel cu mai mult sâmbure şi orizont metafizic. Insuşi corelatul obiect-subiect de un evident şi concentrat caracter logic şi epistemologic se reduce în esenţă la corelatul fundamental om-cosmos. Acesta din urmă poate fi considerat drept formula chintesenţială metafizică a celui dintâiu; ecuaţia şi proiecţia lui în plan metafizic; transpunerea lui în ordinea metafizică a existenţei.

Problema corelatului obiect-subiect cunoaşte cea mai remarcabilă amploare întâi în filozofia kantiană, apoi în hegelianism. Problema se precizează şi se lămureşte simţitor în neo-kantianism de care se leagă numele unor Ernst Cassierer, A. Liebert, O. Liebmann, Hermann Cohen şi alţii.

Soluţia cea mai impresionantă a gândirii filozofice moderne în problema corelatului obiect-subiect o dă însă sistemul lui Hermann Friedmann. Idealismul morfologic, cuprins în „Die Welt der Formen", este un punct uriaş al cugetării filozofice în genere. D. I. Brucăr ne aduce un nepreţuit serviciu oprindu-se asupra acestei noui concepţii, mai îndelung. Concepţia filozofică a lui H. Friedmann, „porneşte de la ideia că omul va fi mântuit de relele vieţii numai dacă va înceta să vadă lumea şi viaţa cu ochiul cel rău al simţului tactil, care fragmentează, materializează şi pragmatizează lucrurile; dacă se va obişnui să vadă lucrurile sub aspectul pur al valorilor spirituale". Avem, după idealismul morfologic, două feluri de cunoaşteri: haptică şi optică; sau, în termeni bergsonieni, conceptuală şi intuitivă (nota recenz.). Asemănarea este izbitoare; cu atât mai mult cu cât H. Friedmann apreciază atitudinea optică, aceia care corespunde celei intuitive, atât de insistent indicată drept cea mai filozofică, de către Bergson. In cunoaşterea optică a lumii, care este a geometriei proective şi a ştiinţelor spiritului, valorificatoare nu măsurătoare, timpul şi spaţiul coexistă. De aceia ştiinţele spiritului, introducând normă în locul legii cantificante, „pornesc de la general la particular, iar nu de la particular la general", cum fac celelalte ştiinţe. In ştiinţele spiritului, generalul este idee preexistentă, asemănătoare ideilor din filozofia lui Platon. Pornesc deci dela viziunea întregului, a lui „Ganzheit", aşa cum procedează Spinoza în intuiţia substanţei. Asta însemnează a vedea lucrurile, nu sub aspectul lor empiric, ci sub „specie aeternitatis". Spaţiul, timpul, durata, nu mai există deci; ci parvenim la o adâncă stare de linişte, la un calm inperturbabil, care nu este decât însuşi Dumnezeu. Când vom realiza opticarea procedeelor de cunoaştere, ca unic mijloc de a sezisa adevărul, vom trăi după H. Friedmann, o nouă formă de cultură.

Din felul cum o expune, reese că d. I. Brucăr are o profundă simpatie pentru această metafizică. Credem că nu numai pentru frumuseţa în sine a sistemului, pentru estetica lui, ci şi pentrucă extrage de aci motive numeroase pentru convingerile sale proprii.

Acestea sunt concepţiile mari în continuarea cărora d. I. Brucăr a urmărit, cu virtuozitate, problema corelatului obiect-subiect. Transpunerea acestei antinomii în cadrul problemei vieţii ne dă corelatul om-cosmos. Am spus mai înainte că acesta este proecţia în plan metafizic a celui dintâiu, de structură accentuat logică şi epistemologică. Fireşte, ca observaţie foarte generală; întrucât corelatul prezintă mai multe aspecte: metafizic, religios, filozofico-antropologic şi social. In corelatul om-cosmos lumea se opune tendinţelor omului de a se scutura de tirania ei. In această perspectivă ea este văzută ca o lume demonică, la polul căreia se află „lumea ideală a gândirii, cu diversitatea formelor ei de realităţi spirituale create sau gândite asupra demosului însuşi". Existenţa pură a unei divinităţi spre care ne întoarcem atenţia, este sau în noi sau transcendentă lumii fizice. In nici un caz în interiorul ei. Din felul cum se înţelege acest lucru rezultă diversitatea celor două mari religii: creştinismul şi judaismul. Fiecare afirmă o atitudine proprie în faţa problemei vieţii. Judaismul, îl consideră d. I. Brucăr, este drept cea mai categorică afirmare a vieţii. Creştinismul este contrariul judaismului, este o filozofie a morţii. Idealul creştinismului este ascetismul. In direcţia acestuia se orientează metafizica lui Paul Tillich şi Martin Heidegger, genialul filozof fenomenolog de azi. Pentru Heidegger „transcendarea vieţii prin o goană către moarte" este echivalentă cu negarea ei integrală. Omul, conceput ca existenţă în lume (in-der-Welt-sein), trebue văzut şi ca o existenţă ce se îndreaptă spre moarte (Sein-zum-Tode). Curios este că Heidegger consideră că omul se realizează menţinându-se în turburare şi nelinişte (Sorge), care îi sunt date de conştiinţa necesităţii stingerii sale.

In cartea d-lui Brucăr esenţialul îl constitue problema valorilor sau realităţile spirituale. Ce semnificaţie au din punct de vedere metafizic: invenţia technică, morala, religia şi estetica? Elucidării problemei acesteia în care, pentru autor, Spinoza este adevăratul „pivot de orientare şi de critică", d. I. Brucăr îi consacră un remarcabil capitol. Problema are o relativă autonomie. Corelatul om-cosmos subsistă însă. Valorile au un caracter de irealitate fiind creaţii ideale ale minţii noastre. Invenţia însăşi este o realitate spirituală. Li se poate acorda un grad de realitate modificând şi lărgind conceptul de existenţă. Aşa ajunge de ex. Rickert să le atribue „caracterul de a fi" (als Etwas was es gibt).

Spunând că d. I. Brucăr nu studiază numai problemele filozofice, în calitate de observator obiectiv, ci le gândeşte ca om preocupat de lămurirea unei linii proprii de gândire, am afirmat totodată că lucrarea d-sale cuprinde şi punctele mari ale orientării d-sale. Vorbind într'un anumit fel despre ceva, implicit îţi precizezi şi atitudinea proprie. Absolut categoric, nu se defineşte atitudinea d-lui I. Brucăr. Natura lucrării nu o permite. Ea subsistă însă ca un nerv principal între edificiul cărţii. D-sa judecă problemele filozofice din perspectiva metafizică şi dintr'un anumit punct de vedere. Şi asta din motivul hotărîtor „că abia cunoştiinţa metafizică îi aduce omului liberarea completă, mântuirea". Pentru d-sa, centrul preocupărilor nu-l constitue decât ideia de linişte, de contemplare, atitudinea calmă care dă un caracter armonic năzuinţelor omului de a atinge adâncul lucrurilor şi al problemelor. Evident, că această orientare filozofică, structural înrudită cu ataraxia înţelepciunii antice şi cu pasivitatea brahmanică, este diametral opusă, incompatibilă cu dialectica şi problematica filozofiei kantiene. Din acest motiv, orientările d-sale se îndreaptă, nu înspre criticismul filozofic, dinamic, funcţionalist, esenţial problematic, faustic, neliniştit ca însuşi sufletul şi spiritul culturii occidentale, ci către dogmatismul filozofiei spinoziene, închisă, limitată, liniştită. Că Spinoza este opus lui Kant, nu este nevoie, cred, s'o mai spunem. După d. I. Brucăr, se pare, studiul problemelor filozofice, ar trebui să urmărească deci liberarea noastră din problematic şi dialectic, îndreptându-ne înspre „cunoaşterea supremă, vecină sau identică stării de linişte" (Ruhe). Intrebările: „ce", „cum", „dece", „în ce sens", — sunt de la sine înlăturate atunci, susţine d. I. Brucăr. In acest din urmă caz, nimic nu mai prezintă interes, totul întâmplându-se de la sine şi prin sine, fără o determinare exterioară. Viziunea metafizică, totodată şi cea imediată, originară a esenţei lucrurilor este posibilă deci, după d. I. Brucăr, numai prin depăşirea problematicului. Cunoaşterea metafizică fiind cunoaşterea absolută prin definiţie, este identică cu cea estetică, contemplativă şi întru totul desinteresată. Lucrurile apar aşa nu în realitatea lor empirică, ci sub atributul eternităţii. „Sub specie aeternitatis". Această cunoaştere o realizează numai acei ce înving problematica corelatului om-cosmos, sau obiect-subiect. Cei care o depăşesc, trecând prin purgatoriul ei. „Aşa dar după ce înving conflictul dintre antinomii".

Dacă ni se permite o opinie asupra caracterului orientării filozofice a d-lui I. Brucăr, am spune că d-sa este prea pătruns de spiritul spinozismului, lucru care poate să constitue un serios impediment în calea închegării unei concepţii filozofice propriu-zis originale. Şi când sunt indicii evidente despre posibilitatea unei atari realizări, ar fi o eroare ca ea să fie înăbuşită de spiritul puternic al unei concepţii filozofice străine, oricât de ademenitoare ar fi în amploarea ei şi în perspectivele ce le deschide. Evident d. I. Brucăr are încă şi timpul şi posibilitatea eşirii din sfera influenţelor spinozismului. Eliberarea aceasta ar fi, pentru lămurirea directivelor gândirii d-sale, de mare însemnătate.

N. TATU

INSEMNĂRI

Aniversări

S'a făcut un pelerinaj la mormântul lui Eminescu. O placă s'a pus pe casa în care s'a născut Cerna.

O mână de admiratori au fost şi la o solemnitate, şi la alta.

Cum şi-au adus oamenii aminte de poezie, şi de poeţi?

Astăzi doar nu se mai citesc versuri. Editurile pot oricând furniza dovada. Ediţiile poeţilor de astăzi nu se vând. Poeţii vechi nu-s ceruţi nici atâta. De aceia volumele poeţilor înaintaşi nici nu se găsesc. Editurile — deşi nu plătesc drepturi de autor — nu retipăresc ediţiile vechi din lipsă de cetitori. Poeţii noştri de seamă nu pot fi cercetaţi decât în biblioteci.

Cu prilejul unei anchete făcute printre tineri, am descoperit că mai nimeni nu ştie pe derost o poezie străină sau românească. Tinerimea actuală, când îşi simte inima grea, nu ia în mână o carte de poezii. Se duce — probabil — la o ţuică...

Poezia trăeşte numai în amintirea generaţiei de eri, care a căutat — pentru sentimentele ei delicate — tiparul înflorit al versurilor.

Fără îndoială, reprezentanţi ai acestei generaţii — atât de străină în timpurile noastre — au fost la mormântul lui Eminescu şi la casa lui Cerna.

Fiara !

Sub titlul: „Fiara cea mai sălbatecă din lume", găsim o interesantă statistică dată de d. dr. C. I. State în „Revista pentru moralizarea deţinuţilor":

„După o statistică făcută de biroul Britisch Indian Statistic, se vede că în anul 1927 fiarele sălbatice au omorît 22.000 oameni, pe când oamenii au ucis 82.000 fiare sălbatice; 19.725 oameni au fost muşcaţi de şerpi veninoşi, 1033 oameni au fost sfâşiaţi de tigri, 208 oameni nimiciţi de leoparzi, 465 oameni mâncaţi de lupi, 12 de hiene, 136 oameni mâncaţi de crocodili şi 41 oameni au fost victimele şacalilor.

După o statistică a lui I. W. Kenworty, se constată că în războiul mondial 10.797.090 oameni, citiţi zece milioane şapte sute nouăzeci şi şapte mii, nouăzeci oameni au fost omorâţi şi douăzeci milioane, nouă sute douăzeci şi şapte de mii, două sute nouă de oameni au fost grav răniţi de către fiara cea mai crudă: *omul!* Şi când ne gândim că în omenire se mai găsesc fiare doritoare de un nou măcel, fiare ce nu şi-au potolit încă în deajuns setea lor de lacrimi şi de sânge!"

Această statistică este consolatoare şi pentru deţinuţi.

Pe lângă atâtea omoruri datorite războiului — ce contează crimele particularilor?

Primul rol

La 20 Noembrie, Teatrul Regina Maria va reprezenta pentru prima oară „Primul rol", comedie de d. C. Martin — autorul de talent al spiritualei piese „Locţiitorul", care s'a jucat cu mare succes la Studio-ul Teatrului Naţional.

In distribuţie — următorii artişti: Maximilian, Iancovescu, Talianu, Eterle, Manea Antonova, Nora Piacentini, Nely Sterian, etc.

Decorurile — după desenele d-lui Dragoş.

Adio la Mihalache !

D. Mihalache Dragomirescu era al literaturii — trup şi suflet („psiho-fizic" — după expresia d-sale).

Năzdrăvăniile acestui critic în domeniul literaturii sunt cunoscute — şi încă prea mult. Se ştiu despărţiturile şi subdiviziunile literaturii, create de d-sa, pentru a fi băgat în ele cutare sau cutare scriitor. Ici: un lirico-realist; dincolo: un meditativo-voliţional...

Iar în privinţa ierarhiei (d. Mihalache Dragomirescu e un om de ordine), scriitorii români — după părerea d-sale — ocupă treptele cele mai înalte ale literaturii mondiale. Are Anglia un Shakespeare? Avem şi noi Shakespeare-ul nostru.

Dar dela o vreme egalitatea cu geniile lumii a părut d-lui Mihalache Dragomirescu — lucru prea puţin. Atunci a început d-sa să creeze genii naţionale mai mari decât Euripide.

Insfârşit, acest caraghiozlâc literar a încetat. D. Mihalache Dragomirescu a abandonat literatura — pentru a se consacra politicii. De două zile, d-sa a devenit directorul ziarului politic „Ordinea".

La acest post l-au indicat desigur calităţile-i de impulsivitate şi impetuozitate de ordin literar.

In această zi însemnată, — n'avem decât să felicităm literatura şi să deplângem politica... încăpută pe astfel de mâni.

Suntem curioşi să vedem teoriile „psiho-fizice" aplicate la politică şi la oamenii de stat.

In orice caz, în aceste vremuri triste — apariţia d-lui Mihalache Dragomirescu în arena politică va aduce un dram de bună dispoziţie.

... Şi cum d-sa va fi nou în acest mediu — poate va avea şi haz. — *M. Sevastos.*

Iancovescu

Dintr'un articol apărut în ultimul număr al revistei „Incotro?", reproducem următorul fragment despre d. Iancovescu:

„*Iancovescu, director de teatru* este, fără îndoială, cel mai bogat capitol din biografia lui. Puiu, e înainte de toate, un mare om de afaceri. Ca orice om de „afaceri", Iancovescu înfiinţa teatre, fără nici un capital, aşa cum marii financiari deschid bănci fără parale...

Intâi lua contact cu proprietarul sălii. Chiria cerută şi convenită era, de pildă, două milioane. Trebuia deci un aconto de două sute de mii de lei. Nimic mai simplu. Peste o jumătate de oră, Iancovescu închiria cortina unei societăţi de publicitate, concesiona garderoba unui domn Lupescu, programul alt-cuiva, primea banii, îi dădea proprietarului, angaja actorii, reţinea piesele şi peste două săptămâni deschidea stagiunea.

Când, la sfârşitul stagiunei, toţi directorii de teatre îşi încheiau bilanţul cu mari pierderi — Iancovescu era senin.

— Tu cât ai pierdut Iancule? — întreba un coleg director de teatru.

— Să pierd? făcea Iancovescu mirat. Ce să pierd? Da' ce, eu am băgat vreun ban?!"

Lupte de cucoşi

Aţi văzut vre-odată lupte de cucoşi? In Anglia ele reprezintă una din cele mai gustate distracţii naţionale. Există chiar tratate despre luptele de cucoşi, despre felul cum se dresează cucoşii pentru luptă şi despre modul cum se fac pariurile la aceste lupte. Tratate voluminoase, ca tratatele de bridge sau écarté.

In restul Europei acest soiu de distracţie nu este deloc obişnuit. La noi, cel puţin, n'am auzit niciodată despre lupte de cucoşi reglementate ca nişte curse de cai. In schimb orice cetăţean al Marei Românii care a văzut cucoşi a văzut cu siguranţă şi cum se iau la harţă aceste simpatice galinacee împintenate, cu creasta tremurând ca un roş şi mic drapel.

Spectacolul este, într'adevăr, amuzant. Agresivi şi înverşunaţi, luptătorii, foarte serioşi, se reped unul în altul, amândoi în acelaş timp, niciodată unul după altul. Cucoşii ignorează regulele boxului. Au regulele lor de luptă, speciale, care le aparţin exclusiv, al căror secret numai ei îl cunosc, după cum numai ei cunosc şi motivele puternice şi obscure care îi îndeamnă să se lupte. (Tratatele despre care vorbeam mai sus se ocupă şi cu psihologia cucoşilor. Nu e partea lor cea mai puţin interesantă. Pariorii fac adevărate studii pentru cunoaşterea cât mai precisă a sufletului cocoşesc, şi a mijloacelor celor mai potrivite pentru a aţâţa ambiţia, emulaţia, orgoliul şi vitejia cucoşilor.) Se pare, după autori competenţi, că tot amorul e motivul pentru care se bat cucoşii. In orice caz e motivul cel mai frequent. Instinctul de dominaţie intră în joc deasemeni. Dar de multe ori cucoşii se bat numai pentru plăcerea de a se bate, în lipsă de altă ocupaţie.

Dacă n'aţi văzut niciodată lupte de cucoşi v'aş sfătui să vă aruncaţi puţin ochii... unde nici nu v'aţi gândi: în literatură. Genus irritabile vatum... poeţii sunt firi iritabile... Da. In felul cucoşilor. Şi ei sunt agresivi şi înverşunaţi. Şi ei se iau la ceartă pentru motive puternice şi obscure. Şi ei se bat după reguli proprii, al căror secret numai ei îl cunosc. Atâta numai că, spre deosebire de bieţii cucoşi modeşti, îşi închipuie că certurile lor sunt grozav de importante şi că o lume întreagă se interesează de ei.

Sfântă simplicitate a orgoliului literar! Dintr'un anumit punct de vedere, care consistă în a te ridica cât de puţin deasupra patimilor acestei lumi, orice luptă, fie chiar aceea dintre Roma şi Cartagina, apare puţin ca o luptă de cucoşi. D'apoi încă o biată harţă literară!

Mai ales când are loc între reviste literare de avant-gardă! Aici lupta devine ridiculă la culme, şi penibilă. Aici motivele sunt şi mai obscure şi mai incomprehensibile, luptătorii şi mai agresivi şi mai înverşunaţi. Credem că nici-un tratat de psihologie (cucoşească sau nu) n'ar isbuti să ne lămurească de ce se luptă aceşti domni literaţi de avant-gardă. Revista. „Unu" atacă revista „Radical" şi amândouă împreună se reped pe biata revistă „105 HP" (ceeace nu e chiar în regulele luptelor de cucoşi unde nu există niciodată în arenă mai mult de doi adversari).

Cucoşii nu sunt triviali. Domnii de avantgardă sunt triviali. Şi, d-lor, care scriu deobicei fără virgulă şi punct, întrebuinţează când se înjură expresiile cele mai populare şi... cele mai directe şi mai clare, cu o perfectă punctuaţie.

Am vrea odată să-i vedem injurându-se în stilul lor obişnuit şi esoteric. Li-i frică, probabil, că dacă s'or înjura aşa n'au să se mai înţeleagă unii pe alţii...

Dar frumos caracter trebue să mai aibă nişte oameni care nu vor să-şi exprime limpede decât abjecţiile interioare.

Aici suntem departe de bieţii şi simpaticii cucoşi! — *Ph.*

Ancheta revistei noastre

„Adevĕrul Literar" va începe din numărul viitor o semnificativă şi interesantă anchetă printre personalităţile culturii româneşti asupra următoarei chestiuni:

In ce cred eu

Ancheta va prezenta credinţele, concepţiile şi principiile cardinale care conduc şi fructifică existenţa celor ce vor fi întrebaţi. Dacă sunt puţine credinţi, principii şi concepţii fundamentale dela care oamenii nu abdică atât în gândirea lor cât şi în atitudinile lor din viaţa de fiecare zi, — sunt totuşi unele pentru care adevăratele personalităţi îşi iau întreaga răspundere, trăind şi acţionând pe baza lor.

Pe acestea din urmă, care variază de la personalitate la personalitate şi de la specialist la specialist, revista noastră va căuta să le înfăţişeze într'un chip cât mai precis şi mai concludent, pentruca cititorii să capete o înţelegere oarecum întreagă şi adâncă asupra atitudinilor fundamentale a acelora care reprezintă astăzi cultura românească.

Opera lui Leonida Leonov

Unul dintre cei mai însemnaţi reprezentanţi ai grupului contemporan de scriitori sovietici, rămas credincios literaturii clasice ruse, operelor lui Puşkin, Griboedov, Gogol, Turghenev, Dostoievski şi Tolstoi, — este Leonida Leonov, — spune Maxim Gorki în ultimul număr al revistei „L'Europe".

Pentru a-şi desăvârşi stilul, Leonov munceşte din ce în ce mai mult; şi fiecare poveste nouă, fiecare carte a lui, aduc un subiect neaşteptat. Puterea talentului său desvoltându-se prin exerciţii, — constat cu bucurie, dela „Viezurele" la „Hoţul" şi până la ultimul său roman „Sotj", — progrese uimitoare (cum nu am întâlnit încă în literatura noastră).

Din bogăţia nesecată a limbii ruse, Leonov ştie să extragă cuvintele, al căror accent şi valoare reprezentativă au putere minunată de convingere. In cărţile lui nu se găsesc vorbe de prisos. Nu face disertaţiuni aproape niciodată, folosind expresiile pentru a povesti ceva, întocmai cum un pictor foloseşte culorile. In ceiace istoriseşte Leonov, se întâlneşte o asemănare cu trăsăturile lui Tolstoi, trăsături care formează arta uimitoare a expresiei tolstoiene. Dacă se poate spune despre Tolstoi că îşi „făurea cărţile din fier", de Turghenev că le „turna din aur şi argint", — trebue să spunem despre Leonov că el „le lucrează dintr'un aliaj foarte complicat".

Ca peisagist, Leonov are adeseori accentul liric al poetului Tutchev, pe când în descrierea personagiilor, se simte siguranţa bruscă şi tăioasă a lui Lermontov. De altfel Leonov e o albină, care îşi strânge mierea din florile cele mai roditoare.

Il consider ca pe unul din cei mai mari oameni ai literaturii noastre.

Răspunzând unei anchete, Leonov a spus că opera lui a suferit influenţa lui Dostoievski. Mi se pare că mărturisirea lui e greşită şi nu îndeajuns de chibzuită. Nu cred să fie vreo asemănare „naturală" între Leonov şi un om ale cărui nelinişti şi supărări bolnăvicioase în viaţă, proveneau de pe urma unei nenorocite infirmităţi: epilepsia.

Dostoevski în operele lui a arătat cu măiestrie, până la ce punct poate fi mutilat un individ, din cauza condiţiunilor de viaţă impuse de societatea noastră. A suferit de pe urma ideilor lui şi, cu toată violenţa temperamentului său senzual, a început să urască tocmai cauza principală a acestor suferinţe.

Sunt sigur că Leonida Leonov — urmează Gorki, — nu e capabil de atâtea contraziceri, ca cele ale lui Dostoievski care în 1864 a propovăduit autonomia integrală a individului iar în 1881 a făcut predici de resemnare şi umilinţă.

Mărturisirea lui Leonida Leonov, că opera lui a fost influenţată de ideile lui Dostoievski, e făcută din dorinţa grăbită a tinerilor de a găsi un punct de sprijin. Talentul lui Leonida Leonov mă bucură, — termină Gorki, — făcându-mă să sper că acest tânăr autor ne va da cu siguranţă cărţi care vor contribui la renaşterea omenirii. — *C. D.*

O premieră românească în Cehoslovacia

La Opera din Moravska Ostrava (Cehoslovacia), a avut loc, în seara de 13 Noembrie, premiera mimodramei într'un act „Iris". Această lucrare, al cărei subiect a fost împrumutat din mitologie, se datoreşte compozitorului C. Nottara şi-şi are scenariul aranjat de maestrul C. I. Nottara.

C. C. Nottara

Conducerea muzicală a acestei reprezentaţii şi-a luat-o asupră-şi directorul instituţiei, d. Jaroslav Vogel, un distins compozitor, fost elev al lui Vincent d'Indy şi dirijorul concertelor locale.

Odată cu premiera românească, s'au mai dat alte două prime audiţii, precum şi opera în două acte a lui Wolff-Ferrari „Secretul Suzanei", cunoscută de publicul bucureştean, şi opera într'un act de Krenek, intitulată „Schwergewicht" (Poids lourd), care desvoltă un subiect sportiv.

Memoriile lui Arthur Schnitzler

Printre manuscrisele care au rămas dela Arthur Schnitzler s'au găsit multe caete în care scriitorul vienez a făcut regulat însemnări, începând dela 1899.

Conform cu testamentul lui Schnitzler, o parte din aceste însemnări pot fi publicate peste douăzeci de ani, iar cealaltă parte abea peste patruzeci de ani. Până atunci, nici fiul lui Schnitzler nu are dreptul să citească aceste memorii.

Autobiografia pe care a scris-o în ultimul timp, Schnitzler admite să fie publicată peste douăzeci de ani dela moartea sa, cu condiţia să nu se şteagă nici-un cuvânt.

In arhiva dramaturgului vienez s'a mai găsit o piesă într'un act, pe care a scris-o de mult, dar care n'a fost jucată din propria-i voinţă. — *D.*

Conrad Veidt în Bucureşti

Ansamblul teatrului „Die Komoedie" din Viena, în frunte cu Conrad Veidt, a sosit în Bucureşti şi va da două reprezentanţii în serile de Vineri 13 şi Sâmbătă 14 Noembrie. Se va juca puternica piesă a lui Alfred Savoir „Er", în care artistul cu celebritate mondială, apare într'una din cele mai impresionate creaţii ale sale. Direcţia de scenă a acestor reprezentanţii o are d. Jahn, unul dintre cei mai apreciaţi regisori ai teatrului vienez.

Călătorii

D. I. Petrovici — autorul volumului de călătorii *Peste hotare* — a făcut astă-vară exerciţii, la un institut de mecanoterapie din Vichy, pe un cal de lemn.

Cum a căpătat d. Petrovici gustul călătoriilor...

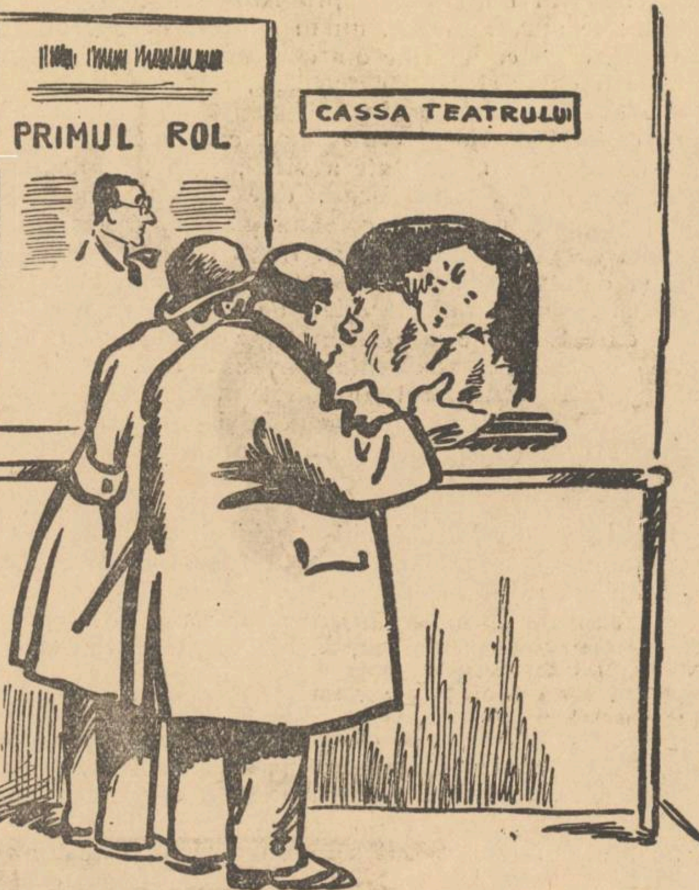
Cubism

— Dar ce-i asta ? Femee ? De ce exagerezi ?

— Nu exagerez deloc. Sunt misoghin. Eu *aşa* văd femeia.

Spectatorii întârziaţi

— Spectacolul a început de mult ?

— Da. S'a jucat un act.

— Care ?

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SARINDAR) No. 7—11

ANUL X. - SERIA II - a. - No 572

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 22 Noembrie 1931

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897
CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

Vasile Cârlova

(1809-1831)

La 15 Noembrie s'a comemorat la Târgovişte centenarul morţii poetului Vasile Cârlova, creatorul elegiei româneşti.

Deşi opera lui Cârlova nu cuprinde decât cinci poezii („Păstorul întristat", „Inserarea", „Ruinurile Târgoviştei", „Rugăciunea" şi „Marşul Oştirii Române", — toate apărute în „Curierul Românesc" al lui Eliade Radulescu), totuşi, istoria literară îl socoteşte între marii poeţi care fac legătura dintre spiritul clasic şi cel romantic.

D. G. Ibrăileanu, care a cercetat cu cel mai mare interes activitatea poetului, a publicat pe vremuri în „Viaţa Romînească" un cuprinzător studiu, arătând că *poporul român a pierdut în Vasile Cârlova poate pe cel mai mare poet al său.*

„S'ar fi ţinut el de făgăduinţă, dacă trăia? Cine poate răspunde? Dar dacă s'ar fi ţinut, atunci dispariţia lui atât de prematură este cea mai dureroasă pierdere suferită de literatura română.

Opera poetică a lui Cârlova, atât de redusă ca întindere, e remarcabilă prin noutate şi conţinut elegiac.

Cea mai frumoasă poezie a lui, „Ruinurile Târgoviştei", cu unele corecturi de gramatică şi de limbă ar părea scrisă de un poet modern.

Sunt într'însa expresii şi imagini de-o emoţionantă sugestivitate :

V. Cârlova

O ziduri întristate ! O monument slăvit !
In ce mărime naltă şi voi aţi strălucit,
Pe când un soare dulce şi mult mai fericit
Işi revărsa lumina pe-acest pământ robit.
Dar însfârşit Saturn, cum i s'a dat de sus,
In negura uitării îndată v'a supus.

Voi încă în fiinţă drept pildă ne slujiţi,
Cum cele mai slăvite şi cu temeiu de fier
A omenirii fapte din faţa lumii pier.
Cum toate se răpune ca urma îndărăt
Pe aripile vremii ce nu se mai arăt.

Cu drept cuvânt s'a spus că nici-un poet român n'a creat o figură mai înalt poetică decât aceia prin care Cârlova redă atât de impresionant imaginea „răpunerii" tuturor faptelor omeneşti

Iar mai departe :

Şi 'ntocmai ca păstorul ce umblă pe câmpii
La adăpost aleargă când vede vijelii,
Aşa şi eu acuma, în viscol de dureri,
La voi spre uşurinţă cu triste vin păreri.
Nici muzelor cântare, nici milă voiu din cer.
O patrie a plânge cu multă jale cer.

Sentimentul şi expresia ating însă culmile poeziei în aceste versuri de o putere lirică incomparabilă :

Mă văd lângă mormântul al slavei strămoşeşti
Şi simt o tânguire de lucruri omeneşti.

Sunt versuri scrise, cu aproape un secol în urmă, de un tânăr ce abia împlinise douăzeci de ani, un autodidact născut şi crescut într'un mediu incult şi inferior sufleteşte, într'o epocă lipsită de tradiţie literară, când limba artistică nu era nici măcar în formaţie.

Nou prin limbă, prin imagini şi prin versificaţie, Vasile Cârlova se impune şi prin atitudinea lui sufletească, prin sentimentul de nostalgie după gloria trecută a patriei, prin sentimentul de profundă admiraţie pentru trecut, prin dragostea de natură.

Fire eminamente romantică, Vasile Cârlova face tranziţia la poezia modernă, dar păstrează în germene toate caracterele de fond ale poeziei noastre de până la Eminescu, dând în acelaş timp în „Ruinurile Târgoviştei" cea dintâi expresie a pesimismului literar român.

Poezia lui Cârlova s'a bucurat de recunoaşterea contemporanilor săi, ca şi de aceia a posterităţii. Nicolae Bălcescu îşi exprima astfel entuziasmul:

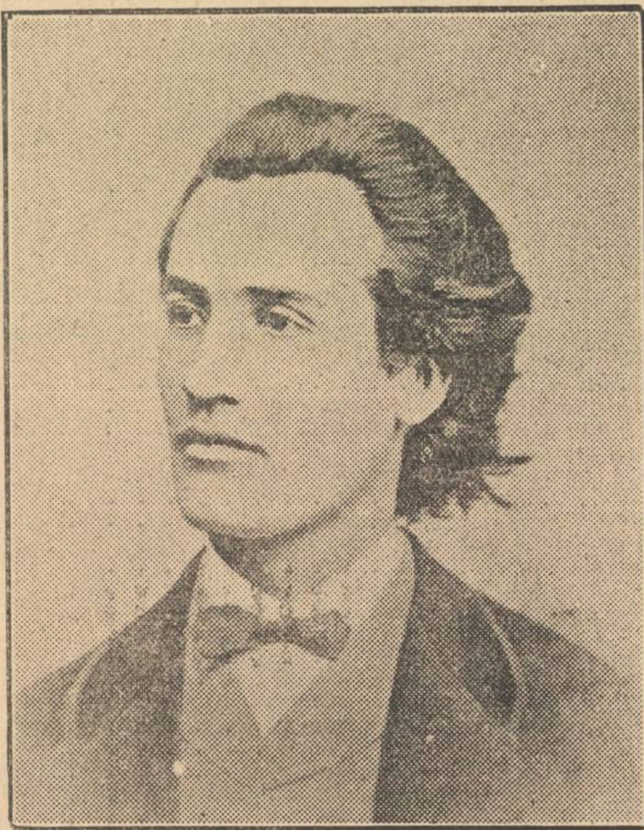
„...Cârlova! Floarea poeziei, june cu inima de foc. Ca o cometă trecătoare tu strălucişi un minut peste România uimită şi încântată de lucirea ta. O moarte crudă te răpi fără vrere; dar apucaşi a ne lăsa o lacrimă fierbinte pentru gloria trecută şi o scântee dătătoare de viaţă pentru viitor".

Ad. lit.

Interiorul eminescian

Trăindu-şi copilăria pe la gazde şi pe drumuri, Eminescu şi-a extirpat de mic simţul interiorului estetic, caracteristic burgheziei intelectuale. Universul se va împărţi, toată viaţa, pentru el în lumea ideilor, înfăţişată prin cărţi şi în natura vie. Dacă sub raportul intelectului el reprezintă poate cel mai ales individ al vremii sale, din punct de vedere al culturii simţurilor este un preistoric, ce zic, un animal inocent şi sănătos, care asemeni armăsarului, îşi aruncă necurăţenia pe iarba ce-o paşte. Aceasta şi explică prietenia strânsă cu acel bivol de geniu, care se numeşte Ion Creangă. Eminescu se arunca în pat ca 'n fânul din grajdul de la Blaj; pe de-a'ntregul îmbrăcat, pentrucă atâta vreme cât haina îl apăra de frig, ea era ca o unghie bătătorită pe trup, fără vreun înţeles social. Işi şi bătea dealtfel capul să inventeze haine şi încălţăminte care să nu se mai strice, fiindcă pretindea că noi oamenii suntem robii timpului şi am fi în stare de mult mai multe lucruri dacă trupul n'ar cere haine şi gura de mâncare. Lui Eminescu nu-i trecea prin gând să măture prin casă ori să arunce apa stătută din doniţă. Acestea erau oarecum fenomene naturale şi după cum ar fi nefiresc să cureţi iarba din livadă şi să primeneşti apa din iaz, tot astfel i s'ar fi părut inoportun să întrerupă putrefacţia gunoaelor prin colţuri, industria păianjenilor sau fermentaţia acră a rufelor murdare. Cel care umblase cu picioarele goale, împreună cu iubita, la Ipoteşti, căpătând astfel un fel de voluptate a clisei încrustate pe degete, nu-şi curăţa ghetele dintr'o confuzie între piciorul organic şi încălţămintea inorganică. Lipsa totală a oricărui simţ de convenţie îl făcea pe Eminescu să asculte numai de instincte, să doarmă neregulat şi pe apucate, să mănânce oricând şi oricum, să-şi sufle nasul în şervetul de masă. Mizeria în care trăeşte încă depe acum Eminescu n'ar fi explicabilă, ori câte cărţi ne-am închipui că-şi cumpără din cei 450 lei noi, dacă nu ne-am da seamă că poetul este predispus către o *mizerie metafizică.* La Eminescu lumea sensibilităţii convenţionale este atât de depărtată de aceea ideologică, încât se produce o transcendere a noţiunilor de timp şi de spaţiu, sau mai lămurit mintea cade într'un fel de extaz abstract, iar percepţia rămâne intangibilă, eternă, într'o permanenţă moartă. De aci acel sentiment de deces, într'un interior putrid, de înstrăinare în prezent, comparabil rătăcirii unui defunct deşteptat peste veacuri într'o încăpere calcinată, erborificată, străină pentru memorie, caşi odaia lui Dionis:

„...intră într'o cameră naltă, spaţioasă şi goală. „Pereţii erau negri de şiroaele de ploae ce curgeau „prin pod şi un mucegai verde se prinsese de var; cer„cevelele ferestrelor se curmau sub presiunea ziduri„lor vechi şi gratiile erau rupte, numai rădăcinile lor „ruginite se iveau în lemnul putred. In colţurile tava„nului cu grinzi lungi şi mohorîte păinjenii îşi execu„tau tăcuta şi pacinica lor industrie; într'un colţ al „casei, la pământ, dormeau una peste alta vr'o câteva „sute de cărţi vechi, multe din ele greceşti, pline de „învăţătură bizantină; în alt colţ un pat, adică câteva

„scânduri pe doi căpriori, acoperite c'un mindir şi c'o „plapomă roşie. Inaintea patului o masă murdară, al „cărei lemn grunzuros de vechime era tăiat cu litere „latine şi gotice; pe ea hârtii, versuri, ziare rupte, „broşuri efemere, din câte se 'mpart gratis, în fine o „neordine într'adevăr păgânească".

Eminescu şi-a glorificat în repetate rânduri sofaua roşie, masa de brad, cum a cântat codrul sau teii dela Ipoteşti, socotindu-le nu cadru estetic ci manifestaţiuni ale naturii vii, gândind poate în vreme ce sta cu coatele pe masă, la crengile drepte şi verzi ale brazilor din pădure şi simţind în canapea mirosul de otavă şi scârţâitul greerilor din câmpurile îndepărtate.

G. CALINESCU

Viaţa...

de I. AGÂRBICEANU

O viaţă întreagă — trecuse anul al şaptezecilea — lucrase numai în bronz şi aramă, şi operele meşterului împodobeau multe pieţe publice în Capitală, şi în alte oraşe mari Muzeele principale din ţară se mândreau cu lucrările lui şi le păstrau la loc de frunte. I se serbase, cu mare fast, jubileele şi la cincizeci de ani şi acum de curând, la şaptezeci. La treizeci de ani luase un premiu naţional. Era sătul de glorie. Era ostenit, trecând pragul celor şaptezeci de ani.

Dar nu gloria, nici munca şi creaţia îi coborâseră în privirile moarte şi în liniile destinse ale feţei somnolenţa care-i era caracteristică în anii din urmă. Ci descurajarea, care la el se manifesta într'o sensaţie de gol, de pustiu. Cenuşiul pustiului din suflet îl purta de mult pe chipul său, pe întreaga sa înfăţişare, pe vestminte. Părea nins în cenuşiu, el ca şi operele sale de bronz şi aramă.

Ostenit se simţea după fiecare operă, ceiace prietenii săi, până artistul era mai tânăr, nu băgară de seamă. Pentrucă după fiecare lucrare isprăvită, simţea un gol adânc în suflet. Nu pentrucă şi-a pus viaţa în operă, ci pentrucă şi-a închis-o zadarnic în materie. Acesta era sentimentul lui. In comparaţie cu entusiasmul conceperii şi cu frigurile executării, opera sfârşită nu mai însemna pentru el decât obiect de vânzare. Nimic din viaţa care a conceput-o.

Lumea admira lucrările mâinilor sale, era socotit întâiul artist al ţării, toţi vedeau viaţă în operele lui. Dar el ştia că nu reuşise, că în bronz n'a putut turna tocmai ce era pentru el esenţial, ceea ce-i dădea lui puterea de creiaţie: entusiasmul care face vie materia în realitate, nu numai ca înfăţişare. Operele lui încremeneau pe veci în atitudinea care le-a dat'o. Erau lucruri moarte, înlemnite într'un singur act, şi nici pe acela nu-l puteau executa decât atât cât a eşit din modelarea lui.

După fiecare operă încheiată pustiul îi umplea sufletul şi se cernea peste fiinţa lui ca o brumă timpurie. Pierdea pentru el, şi pentru lume, ceeace era singur de preţ în creaţia sa, şi sentimentul acesta îl turtea la pământ. Pentru ce nu putea prinde în materie acel suflu de viaţă nouă?

Şi după fiecare operă se jura să nu mai lucreze.

Dar iluzia era mai tare decât hotărârea lui, câtă vreme a fost tânăr. Inspiraţia venia te miri de unde! O adiere a vântului aducând şoapte depărtate şi mângâitoare; un nour ce plutea lin, nins de soare, în înălţimi; sângerarea apusului rumeni munţii vineţi; o săgetare de suveică a rândunicii prin văzduh; o fată ce desvălue soarelui şi vântului obrazi fragezi, trup înnalt şi ochi nevinovaţi; un bărbat cu umeri largi, cu pasul apăsat... Inspiraţia, până era tânăr, venia din te miri ce! Meşterul simţia înduioşarea în suflet; un fel de nebunie luminoasă şi îmbătătoare care-l schimba în zeu. Uita descurajarea în care căzuse după ultima operă săvârşită, şi începea iar munca într'o înfrigurare care-i ardea ochii şi buzele.

Şi iarăşi credea că are putere să învie materia, ani după ani, până când umbra bătrâneţii începu să-i presare pe trup şi pe suflet o pulbere sură, mai rece şi mai aspră decât cenuşiul cu care-l acoperea desnădejdea. Şi, odată cu adierea bătrâneţii, meşterul încetă să mai lucreze, şi osteneala pe chipul lui o vedea acum oricine.

După ce i se prăznuise şi ultimul jubileu, meşterul se închise în casă şi nu mai voi să vadă pe nimeni. Atelierul lui era pustiu. De când nu mai creia, ajunsese să-şi urască greu toate operele. Pentru a le pune în siguranţă prietenii trebuiră să le îndepărteze din apropierea lui.

Decând tinereţea şi bărbăţia se stinseseră, meşterul simţea însutit zădărnicia operei sale.

Trăia acum viaţă de pustnic şi încerca prin puterea gândului să înţeleagă tragedia neputinţei sale.

Dar gândul liniştit îi spunea mai puţin decât simţirea, decât viziunea sa arzătoare din anii tinereţii şi ai bărbăţiei.

Trăia închis în casă, hrănindu-se cu mai nimic, şi se cufunda în marile înţelepciuni ale lumii. Dar adevărul nu-l putea pescui de nicăeri.

După zile trudnice urmau nopţi uscate ca pustiul. şi cu cât treceau anii, nopţile erau tot mai uscate.

Dela o vreme avea sensaţia că-i un butoiu vechiu în care n'au mai rămas decât drojdiile. Şi drojdiile erau veninoase, şi puterea lor se ridica în trupul şi în duhul lui ca un abur tare. Se umplu de răutate, şi nu mai suferea în jurul lui nici pe sluga care-i servia de patruzeci de ani.

* * *

Intr'o noapte, — nu-şi dădea seama, ca de o[illegible]eiu de zile în şir — dacă e treaz sau visează, — îşi [illegible]inse scheletul în pat, având sensaţia că-şi poate număra toate oasele. Respira uşor, abea simţit, şi nu se mai gândea la nimica.

De-odată se trezi într'o vale înflorită, la poalele unei păduri îmbrăcată în verdele deschis, fraged, al primăverii. Mireazma frunzelor proaspete pătrundea văzduhul. In pădure cânta clar şi pe melodii multiple corul pasărilor. Cucul răspundea din desişuri ca un om. De-asupra pădurii se roteau, în înălţimi adânci, vinete, vulturi cu aripile întinse.

In luncă luminau în verdeaţa tânără flori sălbatice cu miresme aspre, în culori tari. Gâze strălucitoare, ca picuri de nestimate, urcau firicelele de iarbă.

Meşterul trecea agale pe poteca pietroasă ce şerpuia prin luncă. Simţia cum i se îmblânzesc privirile, cum se mistue, în văzduhul limpede, aburul otrăvii ce se ridica din drojdia din sine însuşi. Se simţea tot mai uşor, tot mai însufleţit. Piciorul lui se sprinteni, privirea lui se adânci ageră în frumuseţea tânără din jur, şi de-odată un val cald îi bătu în inimă.

Adierea inspiraţiei se apropia din nou de el, şi moşneagul era gata să uite toată deşertăciunea vieţii sale. Vedeniile nouii creaţii începură să se limpezească; entuziasmul îl răpi şi el se simţea din nou un zeu...

Un râs limpede, ca un clopoţel de argint, umplu lunca, şi meşterul văzu, alergând spre el, cu braţele întinse, cu părul auriu în vânt, o copiliţă cum mai frumoasă nu văzuse alta. De dragul ei se opri pe cărare. Simţea în ochii lui înviaţi, pe obrajii stânşi, un nor de lumină. Copila se apropie de meşter râzând mereu. Bătea acum din palme şi din mersul ei se desprindea o melodie pe care bătrânul o auzia.

— Eşti luminos, eşti frumos azi, moşule! Unde sunt drojdiile cu veninul lor?

Meşterul se minună că-i spuse moşule. El se simţea tânăr acum, avea sensaţia că n'a fost bătrân niciodată.

— Ai intrat în împărăţia primăverii, calci pe primăvară, şi iată ţi-ai uitat de anii pe care îi porţi în spate. Primăvara nu mai e în tine, te încunjură numai, şi lumina şi aroma ei cât te-a făcut de frumos! Şi nu te poţi opri să nu-i simţi imboldul creiator. Ai vrea să mă torni şi pe mine în bronz, nu-i aşa?

— Da, aş vrea şi aş dori", răspunse moşneagul.

— Cum ai dorit de-atâtea ori! Dar nu e decât o înşelăciune: primăvara e în jur, nu mai e în tine. Şi chiar de ai fi tânăr, după ce m'ai turna în bronz, te-ai convinge repede că nu sunt eu, şi iar te-ai întrista, cum ai făcut de-atâtea ori. Dar iată ce este, meştere! Priveşte în jur! Priveşte în înălţimi! Musteşte viaţa şi puterea creiatoare, azi ca şi înainte cu milenii, în fie care primăvară. Şi primăvara tot ce-i viu se supune legilor vieţii. Ai fost şi tu în anii tinereţii şi în anii bărbăţiei, care e vinul tare al vieţii. Şi te-ai supus legilor ei ca şi florile pe care le vezi acum, ca şi adierea vântului. Ai înflorit şi tu în duhul şi în trupul tău; nu eşti izvor şi creiator de viaţă, ci numai o materie spirituală în care viaţa cea cu multe chipuri se arată. In entusiasmul fericirii tale te-ai crezut însuşi creiator. Dar n'ai fost decât o floare care înfloreşte în tinereţe, un stejar care se îmbracă în frunze proaspete, primăvara. Iar primăvara ta e apusă de mult. Da, chipurile tale nu sunt viaţa, deşi seamănă cu ea. Şi acum, nu mai poţi zidi nici astfel de chipuri fiindcă înflorirea ta a trecut. De câte ori ai simţit duhul zămislirii de viaţă nouă, nu era altceva decât o înflorire a sufletului tău, a vieţii tale tinere. Rău ai făcut lăsând să ningă peste tine şi în tine cenuşiul zădărniciei. Opera ta nu e zădărnicie. E o floare a duhului tău încremenită în bronz şi aramă. Primăvara e de vină, tinereţea şi bărbăţia au fost de vină că te-ai crezut însuţi izvor de viaţă. Isvorul e numai unul, vecinic, nepătruns. Floarea şi iarba, arborele şi omul trec prin copilărie, tinereţe, bărbăţie şi moarte. Incep din nefiinţă, trec în nefiinţă. Dar viaţa însăşi e vecinic aceeaşi, n'are vrâstă, n'are anotimpuri. Ai în-

(Continuare în pag. II-a)

ţeles, moşule? Nu eşti tu viaţa, nici creiatorul ei. Eşti numai o formă de manifestare a vieţii, şi un imitator al ziditorului. De-aceea statuile tale nu umblă, nu vorbesc, nu trăesc în adevăr. Ai înţeles, meştere?...

Copila cu părul auriu se ridică pe-o rază de soare, cobori dansând, şi se apropie iar de moşneag.

Meşterul plângea cu lacrimi potolite.

— Pentru ce plângi?

— Plâng pentrucă înţeleg prea târziu adevărul.

— Şi dacă l-ai fi înţeles de mult?

— N'aş fi cioplit nici o statue, n'aş fi modelat nici o formă. Nu mi-aş fi pierdut în zădărnicie viaţa.

— Te înşeli, meştere! Dacă ai fi avut vecinic inima dela şaptezeci de ani, poate n'ai fi lucrat nimic. Acum nu se mai apropie de tine fantazia, entuziasmul, fiindcă eşti uscat de bătrâneţe. Dar, — crezându-te pe-o clipă tânăr, — nu doreai cu o clipă înainte să-mi faci statuia mea? Nu viaţa ta e greşită şi zadarnică: e aşa cum ţi-a fost dată şi cum trebuia să fie. Greşala ta e una singură: Ambiţia ta a fost prea mare. Dar, poate, nici pentru asta nu eşti vinovat: prea mare a fost duhul tău. Şi nu ţi l-ai dat tu, ci viaţa. Iar viaţa, priveşte-o în jurul tău şi sus în înălţimi! Poate ea fi vinovată? Ah! Ce păcat că nu o mai poţi privi şi în tine însuţi!..."

Dimineaţa scheletul nu se mai ridică din pat. Oasele i se liniştiră, puse în rânduială ca pe sârmă.

Şi prietenii se mirară văzând urme de lacrimi în orbitele sale, adânci şi negre. Şi se uimiră văzând perina umedă de amândouă laturile, iar pe obrajii lui lumină ca şi când s'ar reflecta strălucirea unei zile de primăvară...

... Abea târziu aflară o foae albă în pat şi pe ea desenul unui chip îngeresc...

— E primăvara", ziseră prietenii.

— E cea mai frumoasă lucrare a lui".

Era desenul copilei cu părul auriu pe care o văzu în vis, ori aevea, în dimineaţa aceea de primăvară. Şi abea într'un târziu descoperiră subt chip o zgâriitură de creion: Viaţa...

I. AGARBICEANU

O scrisoare a lui Eminescu,

de unde se constată mizeria în care a trăit marele poet

Iaşi. — D. Valentin Bude, profesor la liceele naţional şi militar din Iaşi, a cumpărat dela un învăţător din jud. Botoşani o scrisoare a lui Mihail Eminescu. Iată facsimilul ei:

Botoşani 10 Noemvrie 1887

Mult stimate amice

Boala îndelungată de care am
suferit m'a împiedecat de la ţinerea
unei corespondenţe regulate. Acum
fiind întru catva mai restabilit,
vin a Vă ruga să Vă aduceţi
aminte de mine de lipsa
aproape absolută de mijloace
de subsistenţă în care mă aflu.
Dacă Vă este cu putinţă de-a-mi
veni în ajutor, Vă rog a o face
cât de curând, căci cea mai neagră
mizerie mă ameninţă.
În aşteptarea unui răspuns
rămân al DVoastre,

devotat amic

M. Eminescu

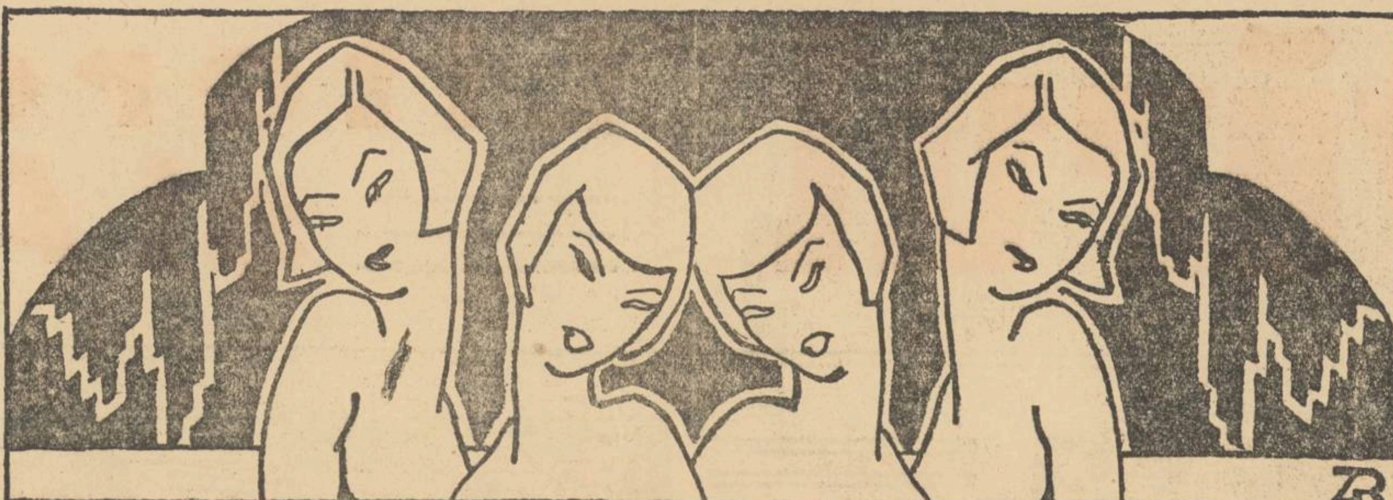
Cui a fost adresată această scrisoare, nu se ştie precis, *) întrucât plicul s'a pierdut. Se bănueşte însă că Eminescu a trimis-o lui Teodor Codrescu, care în vremea ceia conducea un ziar şi era în măsură să-i procure un oarecare ajutor.

In orce caz, indiferent de adresant, scrisoarea aceasta dovedeşte starea mizeră în care se afla marele poet: bolnav, fără mijloace de subsistenţă, în anul 1887. Iar după doi ani, autorul „Luceafărului" s'a stins în tristele împrejurări cunoscute.

CT.

*) *Nota redacţiei.* — Scrisoarea lui Eminescu pe care epigramistul Valentin Bude a comunicat-o corespondentului nostru, era adresată lui V. G. Morţun. Acesta, un an după moartea poetului, scoţând volumul „Proză şi versuri" de Mihail Eminescu (Iaşi, 1890), a publicat această scrisoare ca prefaţă la volum.

B. L.

Memorial

Note de drum în Egipt

De pe fereastra trenului care fuge către isvoarele Nilului, făşia îngustă de pământ, „darul Nilului", nu pare să aibă mai mult de trei, patru kilometri de o parte, trei patru de alta. După şuviţa aceasta se zăresc stâncile pustiului. Acum râul şi-a retras apele în albie. Pe canalurile principale curg încă şuroae micşorate. Fiecare lan, chiar cele de un hectar e împrejmuit cu un şanţ lat pe care, în momentele inundaţiei trece apa. Cu un fel de ciutură mică de mână, apa e vărsată în lungi rigole, printre plantaţiile de bumbac. Cerul e pur şi aerul umed. Miroase a mâl, a belşug, a fecunditate.

Felahii negri, goi, înfăşuraţi numai cu o cârpă în jurul basinului, privesc abrutizaţi trenul care fuge. Mii de mândre morminte, piramide şi temple se prefac în praf şi cenuşă. Singura eternitate în această ţară care a vrut să se măsoare cu timpul, e felahul. E singurul fir neîntrerupt care leagă dealungul veacurilor pe Herodot cu Pierre Loti. Aiurit felahul priveşte acum trenul. Tot aşa aiurit trebue să fi privit primii creştini, anahoreţii Thebaidei, legiunile romane, armatele lui Napoleon, englezii cu cască colonială. Spectacolul istoriei i-a trecut, în toate episoadele lui, desfăşurat ca o panglică fără sfârşit, prin faţa ochilor săi care nu se mai pot mira de nimic.

25 Octombrie.

S'a înoptat. Ferestrele vagonului svârl pe talazul cu iarbă o dâră de lumină care surprinde din când în când şopârle hipnotizate. O fereastră s'a deschis cu sgomot de furtună şi în compartiment a năvălit o avalanşă de nisip care ne stropeşte ca un viscol şi câţi-va gândaci. In zadar voim să închidem geamul: nu ştiu ce mecanizm nu cedează. Căutăm atunci conductorul de tren ca să ne ajute. Dar căutarea e zadarnică: nu-l găsim nicăeri. Infine în ultimul vagon îl descoperim. E îmbrăcat cu fes, cu halat alb lung, cu picioarele goale în sandale.

Jos pe culuarul vagonului a aşternut un mic covoraş, s'a aşezat în genunchi, ochii sunt pironiţi în extaz, buzele murmură ceva încet. Din când în când, bate mătănii atingând duşumeaua vagonului cu capul. E ora rugăciunii şi stau deoparte neîndrăznind să-l tulbur. Dar după zece minute tot n'a isprăvit. Compartimentul nostru riscă să se umple de nisip. Atunci cu un gest timid îl ating uşor de braţ şi-i fac un semn. Figura se menţine extatică, ochii sunt mereu pironiţi într'un punct care poate să fie şi Allah. Nu-mi răspunde prin nici o expresie. Mi se pare că e în delir somnambulic.

Insist din nou cu gesturi accentuate ca la oamenii pe care voeşti să-i trezeşti din somn. Deodată ridică asupra mea ochi haini. Privirea e ameninţătoare, feroce. Cu palma mă plesneşte peste braţ şi-mi aruncă mâna cu care-l atinsesem. Mi se pare că mă urăşte. De ce? Fiindcă sunt „ghiaur"? Fiindcă l'am turburat de la rugăciune? Plec în vagon, înapoi, fără nici un rezultat. Povestesc aventura unui ziarist elveţian şi unui francez. Amândoi occidentali iremediabili, sunt indignaţi şi voesc să-l reclame şi să-l silească să vie să ne servească. Dar nu mai e nevoe, căci după câteva minute, el apare surâzător, arătându-ne o splendidă dantură de bestie carnasieră. Ne explică, într'o franceză foarte aproximativă că niciodată un musulman nu trebue supărat în timpul rugăciunii.

E un păcat greu. Apoi, foarte politicos ne închide fereastra şi ne părăseşte cu nenumărate temenele. Ne culcăm. Frigul înlocueşte brusc căldura tropicală. Toată noaptea tremurăm ghemuiţi sub pardesiuri.

Când ne trezim dimineaţa în Luxor, cu toate ferestrele duble, ferecate, suntem acoperiţi de un strat gros de nisip care cade cu sgomot pe podea când ne sculăm. O ninsoare fină s'a coborît peste noi în timpul somnului.

26 Octombrie.

In Luxor e o căldură de 42 de grade la umbră. Călăuzul, îmi explică foarte subtil că numai alcoolul o combate.

De dimineaţă vizităm templul de la Karnak: un sătişor la trei kilometri. Distanţa o facem pe măgari. Ceceronii, arabi şireţi sunt vorbăreţi. Dau indicaţii false, în patru limbi, stâlcite toate, dar mai ales cerşesc mereu. La fiecare zece minute schimbă condiţiunile angajamentului şi cer ceva în plus.

Templul e invadat de burueni şi de şopârle. E în adevăr unic în grandoare. Nici un monument al lumii nu te striveşte, minusculă furnică, cu proporţii aşa de gigantice. Colonadele par vârfuri de munţi.

Fermenţii chimici, umezeala, ierburile, oamenii. se muncesc de cinci mii de ani să-l macine şi n'au dovedit. Aşi voi să gândesc ceva, dar nu pot. Gândirea e interzisă. Rătăcesc golit de suflet, fără o ideie, fără un sentiment în acest labirint care a îngrozit lumea veche, care a fost socotit ca una din cele şapte minuni.

Apăsarea nu vine numai de la coloşii de piatră. Ea vine de la o coloană de timp comprimat, încărcată de milenii. Ca şi mine, în infinitul trecut s'au mirat, s'au îngrozit atâţia. Orice existenţă individuală, aici, e o vanitate, o impertinenţă.

Cel mai sublim entuziasm, cel mai ingenios gând, e în acest loc o necuviinţă.

„Trestia gânditoare" a lui Pascal, în asemenea ambianţă îşi pierde orice atribut şi rămâne o simplă trestie vulgară. Contemplarea pasivă, mistică, confundarea cu tăcerea veacurilor, e singura atitudine decentă.

Doi francezi, un domn şi o doamnă grasă, găsesc, totuşi, mijlocul să se plângă de specula hotelurilor şi de scumpetea tarifelor de intrare la muzee...

27 Octombrie.

La hotel dejunul e servit la masă comună ca în familie. Departe de civilizaţia unde au crescut, oamenii se înfrăţesc uşor. Se pare că în colonii prietenia e strânsă între Europenii fără altă familie. Englezii taciturni, distinşi au totuşi o perfectă dezinvoltură. Şi-au amenajat globul ca un apartament şi se poartă pretutindeni ca la ei acasă. Celelalte popoare se simt desrădăcinate pe ţărmuri străine. Nostalgia barbară, neputinţa de adaptare, îi roade încet cu melancolia ei. Sălbatecul piere de tristeţă de îndată ce-i schimbi puţin obiceiurile.

***

Seara, primblare pe lună plină, pe malurile Nilului. Apa şuera domol în bulboane.

Şlepuri leneşe au ancorat la ţărm. Piloţii fumează la răcoare pe mal. Templul din Luxor îşi svârle imaginele peste apă. Lumina arginteşte totul de o potrivă. Glas de greeri umple văzduhul. E un calm biblic ca la zămislirea Genezei. De pe malul celalt o melopee arabă, cu note trăgănate de doină, se aude câtva timp. Apoi o îneacă tăcerea.

Camera de la hotel dă direct pe un splendid parc tropical. Un curmal maschează luna, care nu se poate strecura decât prin ceeace lasă foile spaţiu liber între ele. Imi vine în minte brusc, o imagine, uitată poate de atunci, dintr'un vechi Robinson Crusoe cu poze, care mi-a delectat copilăria. Acela a fost primul contact cu Africa. O înduioşare neînţeleasă îmi umezeşte ochii.

MIHAI D. RALEA

Transfigurare

Pierdut în văi, cu gândul meu de mână
Pe-un luciu mort de apă m'am văzut
Dar eram altul... Chip necunoscut,
Grimat şi hâd, pe care se îngână
Conturul glumei cu extazul mut.

Surprins de masca mea de carnaval
Mi-am limpezit imaginea în undă
Şi, sub lumina razei ce se-afundă,
In mine m'am resfrânt ca 'ntr'un cristal
Pe care neguri cată să-l ascundă

De-atunci, întors transfigurat în trup
Pe 'ntinderea adâncă şi înaltă,
Mă sbat umil cu lumea laolaltă
In patimi ce-şi scobiră 'n mine stup,
Ca să-mi distile mierea lor învoaltă.

Dar samăn de atunci în juru-mi gol
Şi trec ca umbra, straniu, prin mulţime.
Mi-e bucuria, umbră de asprime,
Iar când răsar dorinţele-mi în stol,
Resfrâng în ochii dragi întunecime.

M. D. IOANID

Ultimele noutăţi apărute la vitrina

Librăriei UNIVERSALA ALCALAY & Co.

Calea Victoriei 27, Bucureşti 1

Almanach Hachette 1932 broşat Lei 42.—, cartonat Lei 60.— legat Lei 105.— ediţia complectă cartonat Lei 75.— legat Lei 125.—

Almanach Vermot 1932	Lei	70.—
Maurice Bedel: L'amour camerade, roman	„	78.—
Baudoin Gh.: L'ame enfantine et la psychanalyse.	„	162.—
Banville J.: Napoléon	„	107.—
Dr. Allendy: La Psychanalyse doctrines et applications	„	98.—
Anderson Gh.: Tar, roman trad. d'anglais	„	156.—
Barthelemy: La crise de la démocratie contemporaine	„	162.—
Chardonne: Chine, voyages	„	98.—
Chardonne: Claire, roman	„	98.—
Daudet L.: Les bachantes, roman	„	78.—
Daudet L.: Devant la douleur	„	98.—
Farerre Cl.: Sharhâ sultane et la mer	„	78.—
Hénaff: Le pouvoir politique et forces sociales	„	162.—
James W.: L'experience réligieuse	„	390.—
Kolney: L'Institut de volupté, roman	„	162.—
Lewinshon: L'argent dans la politique	„	156.—
Martin Maurice: Hereux ceux qui ont faim, roman	„	98.—
Mascarel: Mussolini	„	39.—
Privat: Le choc des patriotismes	„	98.—
Quel serait le caractère d'une nouvelle guerre?	„	325.—
Sforza: Dictateurs et dictatures de l'après-guerre	„	98.—
Strowsky: L'Homme moderne	„	98.—
Schlumberger: Saint-Saturnin	„	98.—
Spengler: Le declin de l'occident, 2 vols	„	780.—
Zweig St.: Destruction d'un coeur, roman	„	98.—
Valois: Economique	„	98.—
Troud: Charles I-er empereur d'Autriche	„	78.—

Se primesc abonamente la toate ziarele şi revistele române şi străine cu preţurile originale. Comenzile pentru provincie se expediază şi contra-ramburs. Cataloage gratuit la cerere.

Tolstoi şi aventura lui Gorki

Gorki, pe care şi sovietia culturală l-a sărbătorit ca pe cel mai mare scriitor al Rusiei contemporane, a cunoscut amara luptă pentru existenţă din cea mai fragedă copilărie... De aceia şi pseudonimul său simbolic al acestei amărăciuni (căci Gorki însamnă „amărît") şi de aceea biografia sa e una din cele mai impresionante pe care o poate oferi viaţa... romanţată a unui scriitor-vagabond! Această povestire a mult zbuciumatei sale vieţi a fost descrisă, bazată pe numeroase realităţi şi documente, de către *Ilia Grusdew* în recenta sa operă „Viaţa lui Maxim Gorki" pe care *Stefan Zweig* a popularizat-o într'un studiu critic, determinând editura rusă din Berlin „Malik" s'o imprime şi în germană.

Din cele ce Gorki a povestit singur despre el, se ştie că la vrâsta de nouă ani a fost ucenic într'o cismărie, şi în căutarea unei vieţi de sine stătătoare, şi-a târât fiinţa fiind rând pe rând: ucenic zugrav, bucătar pe un vapor de pe Volga, salahor, brutar, lucrător de cale ferată, etc.

La Kazan, tânăr fiind, Gorki a intrat „fecior" în casa văduvei generalului *Cornet*, o franceză de origină, care l'a avansat apoi la rangul de... grădinar. Din acest episod al tinereţii sale sărmane, datează următorul episod pe care Gorki îl descrie în convorbirile sale cu Tolstoi.

Pe când locuiam în Kazan — narează Gorki — am intrat în serviciul văduvei Cornet, soţia unui general. Ea era încă tânără, cu nişte picioruşe de fetiţă, şi avea nişte ochi minunat de frumoşi, mari, calmi şi vecinic doritori...

Cred că înainte de a se fi măritat o fi fost măcelărească, bucătărească sau fată de petrecere...

Disdedimineaţă avea obiceiul că se îmbăta şi apărea în grădină sau în curte, numai în cămaşă şi'n capot şi în nişte pantofi de piele roşie, cum poartă tatarii, cu păru-i bogat, despletit şi'n dezordine ce-i cădea pe umeri şi peste obrajii roşi... O vrăjitoare tânără! Ea umbla prin grădină, fredona cântece franţuzeşti şi se uita la mine cum lucrez. Din când în când se apropia de fereastra bucătăriei şi ruga:

— Paulino, mai dă-mi ceva!

„Ceva" era vecinic unul şi acelaş: un pahar cu vin la gheaţă.

In subsolul casei ei locuiau solitare, şi orfane, trei tinere princese D—G, al căror tată, un general de intendenţă, trăia în altă parte şi a căror mamă era moartă.

Generăleasa Cornet nu le putea suferi şi era hotărâtă să le isgonească din casă, dupăce li făcuse tot soiul de neajunsuri. Vorbia prost ruseşte, dar în schimb ştia să înjure ca un adevărat surugiu... Imi era necaz de purtarea ei faţă de sărmanele fete: ele erau atât de triste, atât de îndurerate şi lipsite de ajutor!

Intr'o după amează două din ele se plimbau prin grădină. Deodată apăru generăleasa, beată ca deobicei, începu să le înjure şi le isgoni din grădină. Ele se depărtară fără a scoate o vorbă, dar generăleasa se aşeză în poartă, o închise şi adresă fetelor injurii atât de ordinare, să turbi, nu alta! Când am rugat-o să nu mai înjure şi să lese fetele să treacă, ea începu să vocifereze în ruseasca ei stricată.

— Las' că te ştiu eu şi pe tine! Intri la ele noaptea, pe fereastră!

De-astă dată m'am infuriat, am luat-o de umeri şi am isbit-o dela poartă; ea se sbătea, se întoarse cu faţa în spre mine, îşi desfăcu capotul, îşi ridică cămaşa şi strigă:

— Eu sunt mult mai bună decât guzganii ăştia!...

Am turbat de mânie, am întors'o cu spatele spre mine şi am lovit'o cu lopata peste şezut aşa că a sărit dincolo de poartă, alergând prin curte, şi nespus de uimită, răcni de trei ori:

— O! O! O!...

Apoi am cerut dela buna ei surată, Paulina, — tot o beţivă, dar o femee îndrăcită — să-mi înapoieze actele, îmi luai bocceaua şi părăsii curtea. Generăleasa stătea la fereastră cu o batistă roşie în mână şi strigă în urma mea:

— Ascultă! Nu-ţi fie frică, că nu chem poliţia! Vino înapoi c'o să fie bine!...

Povestind această aventură lui Tolstoi, filosoful din Iasnaia-Poliana exclamă:

— I-ai tras cu lopata la şezut? Dar incaltea era lopata destul de lată? şi râse cu lacrimi.

Când se linişti Tolstoi zise cu încruntata-i seriozitate:

— Ai fost foarte generos că nu i-ai tras cu lopata peste cap, zău aşa! Dar d-ta n'ai priceput că femeea asta doria să te aibă?

— Nu ştiu! Cred că atuncea n'am înţeles acest lucru, — răspunse Gorki.

— Ei da, se 'nţelege! Asta-i foarte firesc!...

— Nu trăiam pe atuncea pentru aşa ceva! — adăogă Gorki.

— E indiferent pentru ce trăeşti! D-ta nu eşti un vânător de femei, pe cât văd. Un altul în locul d-tale şi-ar fi găsit norocul, ar fi devenit proprietarul casei şi ar fi băut cu ea...

Şi după o pauză:

— Eşti un om comic! Să nu mi-o iei în nume de rău, dar eşti un om foarte comic! Şi e de admirat într'adevăr că mai eşti atât de bun deşi ai tot dreptul să fi rău! Eşti tare şi asta e bine! Da, ai o inimă înţeleaptă!

C. SĂTEANU

N'AVEŢI RADIO ?

Strângeţi bonurile ce apar în ziarul „Radio şi Radiofonia" şi veţi putea câştiga:

10 aparate de radio moderne cu lămpi şi piese de radio din cele mai reputate uzini: PHILIPS, ATWATER-KENT, TUNGSRAM, TELEFUNKEN, ORION, STERN & STERN, LUMOPHON, STANDARD, R. C. A. Far etc., etc.

100.000 lei premii în aparate şi piese de radio.

In afară de aceasta şi în mod absolut gratuit puteţi căpăta dacă vă abonaţi în cursul lunei Noembrie şi Decembrie la ziarul nostru pe un an:

1 Almanach al ziarului „Radio şi Radiofonia".
1 Almanah al ziarelor „Adeverul" şi „Dimineaţa".
1 Almanah al revistei „Realitatea Ilustrată".
In valoare de lei 150.

COZONACI FRUMOŞI
FAINĂ DE AUR HERDAN

E. HARD

Cântarul

In foarte multe cooperative, lipsesc greutăţile de cântărit.

Marfă e destulă. Sunt şi vânzători, avem şi o casieriţă — avem chiar şi un cotoi care stă lângă cassă. Avem până şi cântare. Numai greutăţi nu avem.

Câte un funcţionar mai şmecher îşi bate joc de criză şi găseşte chiar soluţii ingenioase.

Ascultă aici o poveste adevărată:

Intr'un magazin, există o singură greutate de 3 funzi. (1 f. = 400 gr.) Arta vânzătorului era să convingă pe cumpărător să ia totdeauna marfă numai în această cantitate: „Luaţi trei funzi de muştar, vă asigur... e delicios!".

„Da' ce să fac eu cu trei funzi de muştar? Să ung trotuarul? Imi trebuie numai jumătate de fund!... Şi zece funzi de cue!"

„Zece funzi de cue? Luaţi mai bine trei! Doar nu vă clădiţi o casă?"

Clientul pleacă supărat şi se duce la magazinul dealături.

La această cooperativă a fost însă numit un alt şef, care îndată a făcut şi ordine.

A împrumutat pentru o jumătate de oră greutăţile brutarului şi şi-a combinat atâtea greutăţi încât nici nu mai ştia pe unde să le aşeze.

O jumătate de fund: un cârnat normal, învăluit într'o coală de hârtie. Trei sferturi de fund: un cârnat învelit în două coli de hârtie. Un fund: ochelarii şefului. Doi funzi — vesta lui. Trei funzi — operele lui Leo Tolstoi, volumul III.

Cotoiul înlocuia greutatea de şapte funzi, iar pentru 40 de funzi sau un pud (16 kgr.) a fost găsit băeţelul casieriţii, Vasea.

De aci înainte, totul mergea strună. Clienţii s'au obicinuit foarte repede cu noul sistem.

Intrau în magazin şi cereau pur şi simplu: „Daţi-mi, vă rog, jumătate de *cotoi* de zahăr, doi *ochelari* de caramele şi un *Leo Tolstoi*, săpun de migdale amare"!

Afacerea mergea ca pe roate .Curioşii veneau din celălalt capăt al oraşului, să vadă cum se cumpără două pisici şi un cârnat (învelit în două coli de hârtie) de făină.

Intr'o zi însă, apăru în magazin un om care nu era deloc dispus să se supuie dispoziţiunilor magazinului. Avea înfăţişarea unui răutăcios şi încăpăţânat.

Privi întâi cântarul, apoi pe vânzător şi, surâzând batjocoritor, ceru: „Daţi-mi, vă rog, trei puduri şi jumătate de făină!"

Şeful păru încurcat.

— Cât aţi spus, mă rog?, — întrebă el fără curaj.

— Trei puduri şi jumătate! — răspunse apăsat clientul şi privi chiorâş spre cântar. Cred că am vorbit destul de clar.

— Luaţi un pud, — îi propune cu glas linguşitor conducătorul. „Un *Vasea!*"

— Ce tot palavrageşti d-ta?, — îl întrebă clientul, încruntat. Ce Vasea, care Vasea? Mie îmi trebue trei puduri şi jumătate de făină şi te rog, să mă serveşti!

— Deci: trei *Vasea*, doi cotoi şi doi Leo Tolstoi? Ştiţi...

— Dar ce vrei, Domnule, dela mine? De ce-ţi insulţi clienţii, — se răsti acesta ofensat. Oamenii vin la d-ta să târguiască; şi d-ta îi jigneşti cu fel-de-fel de vorbe neobrăzate! Am să chem poliţia!...

Cine ştie unde ar fi dus această discuţie, dacă Ana Pavlovna, casieriţa, nu s'ar fi hotărît, să se sacrifice, pentru liniştirea spiritelor.

— Ivan Danilovici, — zise ea şefului, — dacă vreţi, am să mă urc eu pe cântar. Cântăresc tocmai trei puduri şi jumătate. Domnul să nu mai facă scandal în prăvălie pe de geaba!

Şi se urcă pe cântar.

Situaţia era salvată. Cumpărătorul îşi luă acasă cele trei puduri şi jumătate — *casieriţă* de făină; şi casieriţa deveni din ziua aceia un obiect deosebit de preţios.

Şeful nu putu închide ochii toată noaptea, atâta era de neliniştit. Se zvârcolea în pat pe o parte şi pe alta; şi se tot gândea: Dacă vine şi mâne? Dacă-mi cere, de pildă, cinci puduri? Ce mă fac?

Işi aminti deodată de casieriţa brutăriei, care era mare şi grasă. Purta veşnic o vestă groasă de lână şi nişte galoşi grei în picioare. Cântăreşte cu siguranţă cinci puduri, — se gândi el admirativ. Am s'o angajez la mine în prăvălie!

Cu acest gând se linişti ,adormi şi începu să viseze: o femee săracă intră în magazin şi-i cere 140 puduri sineală. El, şeful, aleargă pe la toate cooperativele, ca să împrumute pentru o jumătate de oră casieriţe, vânzători, băeţi de prăvălie, copii şi pisici...

Şi-i pune pe toţi pe cântar.

Greu e în ziua de azi, cetăţene, să fii şef de cooperativă.

Trad. DARIA LUCA

Târziu

Nu-mi place Şoseaua Kiseleff decât în sfârşitul lui Octombrie.

Se prăbuşeşte frunzătura arsă de brumă şi prăbuşirea asta mă doare; dar nu ţip, pentrucă-i o durere care-mi place.

Soarele a apus neputincios, după ce a încercat în zadar să încălzească ziua care s'a sfârşit. In ora înserării timpurii, frunzele căzute foşnesc sub paşii care mă duc dincolo de Hippodrom, să mă aducă înapoi.

Singur, aşa ca eri, aşa ca toată săptămâna trecută, am plecat în seara asta pe sub copacii bătrâni. Cădeau frunzele legănându-se, uşoare, nesimţite, parcă să nu supere pe nimeni cu căderea lor; în timp ce castanele, când şi când, cădeau cu zgomot pe bănci, sărind apoi pe alei, să se ascundă în noianul frunzelor prăbuşite.

Treceau automobile în goană nebună, să se întreacă unele pe altele... Câţi-va biciclişti m'au ajuns din urmă şi mi-au trecut înainte, — câţiva mi-au eşit înainte şi mi-au trecut în urmă... Am întâlnit un grup zgomotos de tineri... Un băiat şi o fată se întorceau cântând... Un domn îşi plimba cânele, care se oprea din copac în copac, mirosea ici şi colo, şi arunca din picioare, răscolind frunzele... O femee îmbrăcată în roşu mi-a zâmbit:

— Mergi cu mine?

Şi m'am dus înainte, singur, cu amintirea unui prieten mort. Au trecut cinci ani şi mai bine din seara aceia când înfloreau teii pe Şoseaua Kiseleff, din seara aceia când mi-am sărutat prietenul pentru ultima dată. Nu, anii nu pot şterge amintirile scumpe...

Şi cum mergeam aşa, m'am întâlnit cu doi bătrâni, abia mişcându-se, scârţâind din încheieturi.

Ea, scurtă, deşălată, legănându-se pe picioarele nesigure, se ascunsese într'o pelerină; iar pe cap purta o pălărie neagră cu două panglici înodate sub bărbie. Avea ochii şterşi, fără culoare. Falca de jos acoperea pe cea de sus, ca la mopşi, şi mesteca mereu de parcă rumega.

El era o mumie ambulantă. Nalt, slab, ridicase gulerul la palton şi se proptea într'un baston noduros. Avea barbă rară, de parcă i-o mâncase moliile. Avea un obraz pătat şi purta ochelari.

— Să stăm pe banca asta, Olgă.

— Să stăm, Grigore, că nu mai pot.

Şi i-am lăsat în urmă — „două jucării stricate" — depărtându-mă, să nu aud trosnindu-le încheeturile când s'au aşezat pe bancă.

O frunză m'a atins pe umăr ca o mână de fantomă. Cădeau castanele în jurul meu şi îmi părea că cineva aruncă după mine.

Mi-am zorit paşii, am trecut pe lângă Arcul de Triumf, pe lângă Hippodrom, şi m'am dus tot înainte pe lângă vila care îşi sună clopoţeii în mirador.

Când m'am oprit, se înserase bine; şi un reflector îşi rotea lumina pe cer, în aşteptarea aeroplanelor.

Cei doi bătrâni m'au tulburat... El era un strigoi, iar ea mama pădurii, cu care se sperie copiii... Pentruce bătrânii nu înţeleg că trebue să rămână acasă?...

Târziu m'am întors în oraş.

Şi acum singur, în camera asta rece care are ceva de cavou, deşi obosit, în zădar aştept să adorm.

Şi mă cutremur...

Nu mă cutremur gândindu-mă că voiu muri, cât mă cutremur gândindu-mă că am să îmbătrânesc.

D. N. TEODORESCU

Presa americană

După date statistice recente, apar în America 1940 de cotidiane al căror tiraj atinge cifra de 40.000.000 de exemplare.

Cel mai mare tiraj îl are ziarul *„New-York Daily News"* care nu cade greu în cântarul politic, dar în schimb vinde zilnic 1.500.000 de foi.

Revistele săptămânale şi magazinele au şi mai mulţi cititori. Tirajul lor, laolaltă, e de 120.000.000 de exemplare lunar, ceeace reprezintă câte-un exemplar de fiecare locuitor american, inclusiv copiii şi populaţiile primitive şi analfabete dela periferia nordică.

Cunoscutul editor Hoerst editează 28 de ziare şi reviste care apar în 18 oraşe diferite. In întreprinderile sale sunt angajaţi 50.000 de oameni.

Cifra totală a muncitorilor şi salariaţilor angajaţi în „industria" presei a fost, acum doi ani, de 133.797 de inşi care câştigau suma de 249.995.391 de dolari.

D.

VIZIUNI AMERICANE

Boston, cetate puritană

Boston povesteşte pe străzile lui pline cu biserici vechi şi înegrite, altceva decât New-Yorkul. Boston păstrează firul istoriei americane chiar şi astăzi, când invadat de Irandezi, Italieni şi emigranţii altor naţiuni, el nu lasă din mânile-i bătrâne paza tradiţiei puritane. Nu numai şcoala, biserica, politica şi morala publică sunt străjuite de continuatorii glorioşilor pelerini care la 1620 au ancorat pe malurile stâncoase şi sărace ale Nouei-Anglii. Inseşi industria şi comerţul se desvoltă, dar şi sufăr din pricina lor. Ştiu Europenii tip Duhamel că la Boston pentru a fi director sau factor important în vre-o bancă sau întreprindere comercială trebue să aparţii unor anumite familii sau să fi făcut studiile şi petrecut viaţa ,ca student şi apoi ca „alumnae" al unor anumite Universităţi? Sau că tradiţia acolo e mai presus de interesul comercial? Pilde de necrezut vin să spue cum că industrii textile de seamă s'au prăbuşit doar din mândrie: ele nu vroiau să confecţioneze în 1920 alte modele de ciorapi de bumbac decât cele apucate în 1867. Conservatism! Femeile din Noua-Anglie erau socotite drept duşmancele unei mode prea capricioase. Totuşi Bostonul decade comercial tocmai pentru că dacă tradiţia celor puţini se întăreşte, puterea celor mulţi, imigranţi fascinaţi de noutate şi schimbare, creşte şi se manifestă în cumpărături de pe la vecinii care ştiu să-i ademenească.

Fidelitatea pentru maşini demodate şi vechi sisteme comerciale şi industriale este dezastruoasă. Bostonul încă munceşte cu hărnicie şi îndărătnicie să-şi păstreze industriile textile, precum şi cele de încălţăminte şi de produse specializate de metal. Dar puterea lui e altundeva: în şcoli, muzee, biblioteci, biserici. El continuă un pionerat arid şi dârz, ca acela al începuturilor umile şi vitejeşti ale Nouei-Anglii, care luă fiinţă datorită acelor pelerini veniţi cu corabia Mayflower în 1620, tocmai din Anglia, să-şi caute libertatea pentru credinţa lor religioasă. Printre pelerinii şi puritanii Nouei-Anglii domneau, războindu-se, teologia calvinistă şi aristocraţia politică, pe deoparte; teologia lutherană şi democraţia politică, pe de alta. Unii din ei nu au despărţit niciodată credinţa de muncă şi religia de politică. Liberi pentru ei, dar uneori tirani faţă de alţii, puritanii au propăşit asemeni pionerilor dintre care cei slabi mor pe drum, cei fricoşi rămân pe loc şi numai cei ce ştiu să se bizue pe ei înseşi triumfă cucerind loc mănos şi domnie peste semeni. Puritanii munceau şi predicau, domnind din tată în fiu peste nouii veniţi. Bostonul cu împrejurimile lui, deluroase şi verzi, este fructul puritan sădit între rocile Plymouth-ului şi dealungul Oceanului, care pentru puritani şi astăzi înseamnă încercare şi trecere peste ispită în spre liberare.

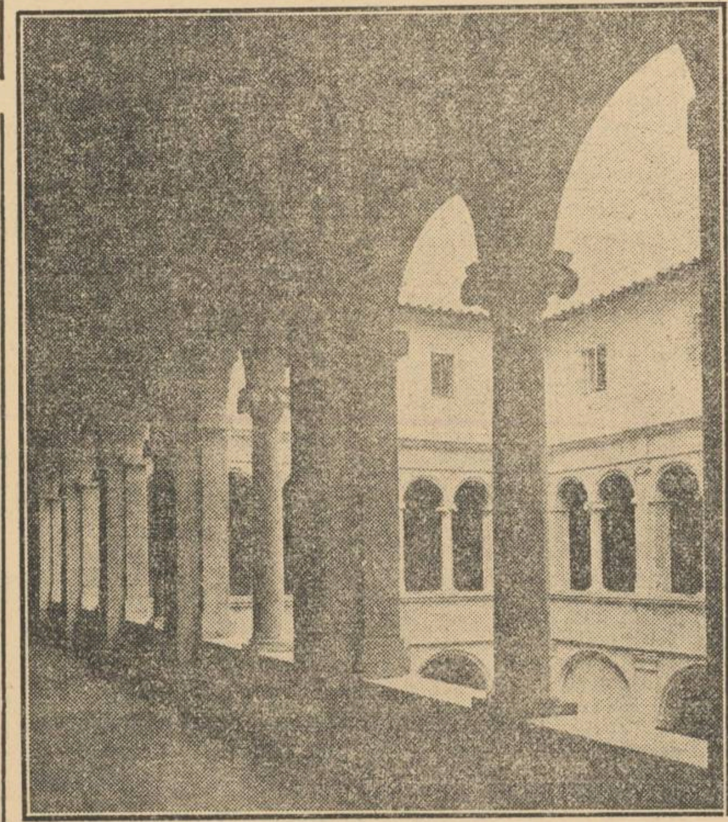
Viaţa la Boston

La Boston totul pare bătrânesc şi solid. Aceste două calităţi dau impresia că totul e permanent: de pildă uliţa largă care parcă intră toată în biserica mare şi neagră, cu turnuri gotice şi umeri din stânci pătrate. In jurul fiecărei case, flori şi iarbă multă. Grădinile publice se întind dealungul şi dealatul oraşului. Printre ele case în stil colonial, de lemn sau cărămidă roşie, îşi arată soliditatea feţelor lor, datorită coloanelor şi frontonului grecesc, înălţat pe două etaje. Oamenii merg sfioşi şi fără grabă. La Boston bătrânii pot apărea pe străzi cu mersul lor încet şi fragil, pe când la New-York, dacă s'ar încumeta, ar putea fi sdrobiţi de vârtejul circulaţiei, de paşii tinerilor care vor să câştige timp şi să cucerească spaţiu. Bostonul întunecă tinereţea şi luminează bătrâneţea. Deaceia tinerii nu au ce căuta acolo, dacă nu devin meditativi şi înceţi. Bostonul proectează viaţa de eri a Americii: calm, meditaţie, interioritate, muncă necurmată. In Biblioteca lui publică dela care turnul de catedrală gotică nu lipseşte, deşi restul clădirii este altfel construit, *Puvis de Chavannes* a pictat pe pereţii sălii de intrare, deasupra scărilor de marmoră albă, viziuni antice cu muze albe zburând întru întâmpinarea geniului luminii sau întruchipând genurile poetice într'o atmosferă ateniană cu mare albastră şi coloane ionice. Dar atâta păgânism trebuia sfinţit de alte picturi cu subiecte sacre întocmite în culori tari şi negricioase, cu răsfrângeri roşii de către John Sargent. In sala de lectură oameni mulţi şi umili citesc până seara târziu, când mai iau şi acasă cărţi pe care în Europa doar cei bogaţi le pot răsfoi.

Aproape de cheiul cu viaţă moartă, cu coloane albe şi corp de templu antic, Muzeul de Artă duce prin coridoare imense pline cu statui chineze, indiene şi egiptene la galeriile de picturi în care Tintoretto sau Duerer stau printre valori de teapa lor.

Bostonul străluceşte prin astfel de instituţii. Puritanii au avut ambiţia ca depărtarea de Europa să nu însemne barbarie trufaşă şi izolare suficientă. Anglia trăeşte la Boston prin grădinile acelea cu iarbă verde şi tunsă, pe care oamenii se bucură călcând şi visând. Italia prin arta din muzee. Franţa indirect prin manierele şi vorbirea aleasă. La Boston se vorbeşte mai corect decât la Londra. Accentul muzical şi puţin afectat al Oxfordului este de „bon ton" pentru atmosfera pe care d-na Jack Gardner a estetizat-o, inspirând poeţi şi filozofi, printre care se cuvine să nu uităm pe William James. Ghidul Bostonului e plin de sute de locuri istorice şi de instituţii culturale. Ici s'a născut Whistler, pictorul; dincolo într'o casă de lemn şi împrejmuită cu flori a trăit Alecsandri-ul american, Longfellow, cântăreţul luminos şi idealist al Americii patriarhale. Mai încolo, la Cambridge, printre ulmi cu frunze resfirate, romanticul James Russell Lowell s'a inspirat din linişte şi sentiment. Poduri largi şi suple duc la Institul de Technologie sau către creerul Nouei-Anglii, Universitatea Harvard, fundată treizeci de ani după ce Muntenia pierduse pe Mihai Viteazul. Pietre, statui şi societăţi istorice păstrează cu veneraţie un trecut de fală, răsărit din muncă, ambiţie şi, mai ales, din constrângere. Constrângere în moravuri şi libertate în idei. Aceasta era ieri.

Iată, însă că astăzi, ne primblăm prin întinsul parc Commons. Acolo se ţin tot felul de întruniri, căci libertatea întrunirilor a devenit tradiţie. Comuniştii difuzează din acest parc ideile lor, ca dealtfel şi patrioţii americani. Aşezat pe movile îmbrăcate cu iarbă moale şi statui ţepene, parcul Commons adăposteşte vagabonzi. şomeuri, şi mai cu seamă îndrăgostiţi. Sub umbra pomilor, marinarii se strâng în văzul lumii cu fete care nu se mai tem de ochii ei. Pe bănci, bătrâni iscoditori privesc pe oricare trecător. Detectivi puritani spionează ceiace nu mai pot înfrâna: libertatea moravurilor. Bostonul decade şi moraliceşte, căci constrângerea predicată la biserică dă greş în parcul acesta vast, pe ale cărui cărări te ciocneşti cu marinari beţi sau cu hoţi de buzunare. Commons aminteşte de londonezul Hyde Park, dar în rău, căci în America lumea e mai sinceră şi manierele poporului nu sunt atât de disciplinate ca în Anglia. La o răscruce, se discută în grup despre viaţa aceasta şi cea eternă. Un tânăr, strângând mânile unei fete, râde sceptic. Un beţivan întrerupe. Unul dintre oratori îl pofteşte deoparte, fără succes. Grupul se sparge pentru a se reîntruni altundeva.

Curtea iuterioară a muzeului Uuiversităţii Harvard, una din cele mai pure încăperi, special construită pentru artă

Harvard şi Williamstown

Puterea puritanilor constă, însă, în şcoli cu înaltă atmosferă ştiinţifică şi educativă. De pildă, ne gândim la acel colegiu încercuit de dealuri şi pădurici, dela Williamstown, unde vara Institutul de Politică aduce oameni faimoşi din întreaga lume, pentru uzul publicului american, atât de curios şi dornic să ştie şi să audă ce se petrece pe lume. Sute de femei, profesoare şi intelectuale copiază cu nesaţ explicaţiile pe care André Siegfried, Cecil de Lisle Bruns sau Lord Meston le aduc civilizaţiei prezente.

Dar Universitatea Harvard rămâne creerul acestei provicii conservatiste. Aşezată de cealaltă parte a fluviului Charles, care o desparte de Boston şi anume la Cambridge, — nume adus din Anglia ca atâtea altele care comemorează legătura nouilor veniţi cu locurile părăsite de ei, — Universitatea Harvard are în Statele-Unite o prestanţă unică. Harvard conferă titlul de glo-

(Continuare în pag. IV-a)

Unde nimic nu mai poate fi de folos, acolo ajută Dl. VIM!

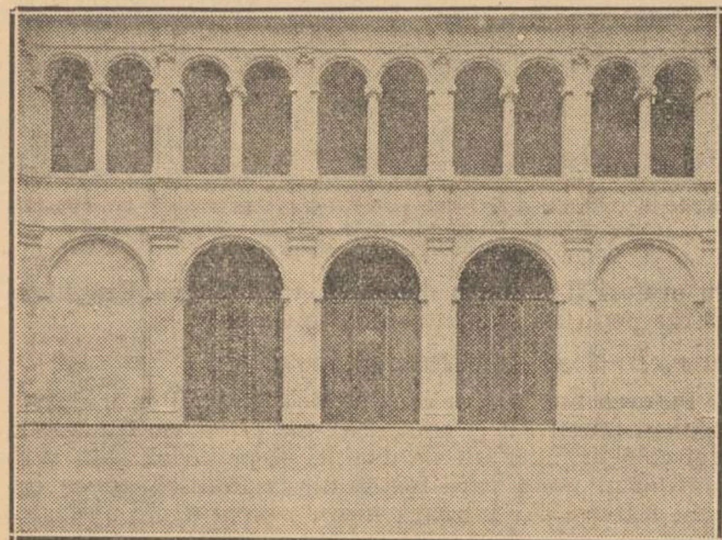
Când mâinile vă sunt murdare rău... de exemplu de ulei, văpsea sau rugină... când nici săpunul, nici apa caldă, nici periatul şi frecatul nu vă mai sunt de folos... chemaţi-l pe Dl. VIM într'ajutor. VIM curăţă imediat, fără a lăsa vre-o urmă, chiar murdăria cea mai pătrunsă... şi apără mâinile. Incercaţi odată — VIM reuşeşte cu siguranţă!

VIM
CURĂŢĂ TOTUL

rie ştiinţifică, morală şi socială atât profesorilor cât şi studenţilor din ea. Pentrucă acolo au învăţat şi s'au format unii din cei mai iluştri oameni ai Americii dintre care pomenim doar pe Emerson, Thoreau, Lowell, Th. Roosvelt şi mai înainte de el pe alţi Preşedinţi ai Statelor-Unite, ca John Adams şi John Quincy Adams, — Harvardul este loc de cinste şi elită. Chiar Boni de Castelanne, acel francez risipitor de averi obţinute prin căsătorii americane, şi-a înscris de curând fiul la Harvard, poate pentru a-i pregăti un mai sigur succes în societatea americană.

Intemeiată în 1636, prin hotărîre oficială colonială şi întărită de legatul în bani şi cărţi lăsat de preotul puritan John Harvard, Universitatea aceasta a crescut şi triumfat odată cu întreaga Nouă-Anglie, cu a cărei istorie se confundă în largă măsură. An de an, clădirile numeroaselor ei colegii s'au grupat în jurul grădinilor acelora cu iarbă tunsă şi flori roşii, aşa încât cei opt mii de studenţi pot învăţa astăzi acolo dreptul şi filozofia, dentistica şi teologia, medicina şi literele.

Harvardul nu îşi are însă numai o viaţă de cursuri şi seminarii, care se stinge odată cu plecarea studenţilor dela ele. Harvardul înseamnă o atmosferă completă, în care studiul se împlineşte cu sportul şi camaraderia cu prietenia. In clădirile acelea bătrâneşti, în stil anglican, cu turnuri gotice şi ferestre ascuţite, îmbrăcate cu viţă bătrână şi deasă, se înfiripă o viaţă de împrietenire şi cooperaţie între studenţi, care ţine toată viaţa. Acolo se leagă un fel de francmasonerie, bazată pe tradiţie, cunoaştere şi ajutor. Foştii studenţi devin „alumnae" şi îngrijesc de propăşirea Universităţii mai departe. Aşa se face că astăzi Harvard posedă o avere de peste optzeci de milioane de dolari, precum şi o bibliotecă cu două milioane şi jumătate de cărţi, în ale cărei camere luminoase, cu fotolii confortabile şi tablouri de valoare, poţi găsi tot ce-i mai bun pe lume. Când tânărul Widener din promoţia 1907 şi-a pierdut viaţa în dezastrul Titanicului, părinţii i-au statornicit amintirea clădind la Harvard o bibliotecă imensă pe care numai colosala lor avere o îngăduia să fie atât de regească.

Intrare la muzeul de artă al Universităţii Harvard

Condusă tot ca acum 275 de ani, adică de un comitet de şapte persoane care singure îşi aleg succesorii în el, Universitatea Harvard construeşte o viaţă pe care numai la Oxfordul şi Cambridge-ul Angliei o mai poţi întâlni. O viaţă de loialitate şi de împlinire echilibrată este idealul acestei pepiniere de gentlemeni şi oameni de ştiinţă. De ştiinţă? Desigur. Căci la Harvard au profesat ani de zile personalităţi ca pragmatistul William James, idealistul Josiah Royce, esteticianul Santayana, psichologul Munsterberg, ca să nu citez şi din alte specialităţi decât filozofia. Iar actualmente la cursurile şi seminariile dela Harvard se întâlnesc pragmatistul şi pedagogul Dewey, idealistul Hocking, realistul Whitehead, kantianul pragmatist C. I. Lewis.

Nu pot descrie aici muzeele din cuprinsul acestei Universităţi, în care pentru studiul botanicii sunt confecţionate din sticlă aproape toate varietăţile de flori din lume sau bogatul muzeu germanic şi semitic. Spun în treacăt că Muzeul de Artă dela Harvard este cel mai frumos şi mai adequat muzeu pentru pictură şi sculptură ce am văzut. Liniştea pereţilor albi şi a coloanelor de arhitectură romanică modern stilizată dă picturilor, atârnate rar şi după potrivire cu întregul mediu de covoare şi plafoane sculptate în lemn, o expresie şi o putere pe care chinuitele şi îngrămăditele obiecte din muzeele europene nu le au. Cât despre atmosfera bătrânească a peisagiului, deşi am mai întâlnit-o şi la Oxford şi la Cambridge, nu pot spune că la Harvard ea este mai prejos, căci ea continuă autentic şi liber o Europă în dispariţie.

La Boston şi la Harvard, pe unde Europenii tip Duhamel uită să dea în rapidele lor voiajuri pentru instruirea prejudecăţilor, am putut înţelege ceva care la foarte mulţi scapă. Anume că aceiace numim noi *americanism* nu este un produs strict american, ci un produs mondial, venit firesc prin dizolvarea universalismului catolic şi apariţia ştiinţii şi a technologiei. Iar ceiace numim noi *europenism* „par excellence", poate fi găsit oriunde influenţele vieţii moderne n'au învins cu totul. *Europenismul* şi *americanismul*, trebue să înţelegem, nu sunt noţiuni geografice, ci spiritual temporale. Iată un tâlc pe care mie Bostonul, cetatea puritană rezistând prefacerilor moderne, mi l-a desvăluit pe când căutam să-i prind cu mintea, semnificaţia vieţii ei de lupte şi idealuri.

PETRU COMARNESCU

SOCIETATEA
OSSO
lansează marele ei
CONCURS de
FOTOGENI
prin revista Cinema

GEORGES DUHAMEL

Isprava lui Salavin[1]

Nu sunt supărat pe d. Sureau. Sunt destul de necăjit că mi-am pierdut slujba — o slujbă frumoasă — dar pe d. Sureau nu sunt supărat. Era în dreptul său şi nu prea ştiu ce-aşi fi făcut în locul lui, cu toate că, din păcate, înţeleg multe lucruri.

Trebue să vă spun că d. Sureau n'a vrut să înţeleagă. Am simţit nevoia să-i dau lămuriri, dar, când mă gândesc, am făcut mai bine că nu i-am dat nici o lămurire. Şi apoi, d. Sureau nici nu mi-a dat răgaz să-mi viu în fire, să mă justific. A fost cam aspru. Ce mai încoace şi 'ncolo: s'a arătat brutal şi chiar sălbatec. Dar nu-i nimic. Nici prin gând nu-mi trece să mă supăr pe el.

Cu d. Jacob e altceva. El ar fi putut să facă ceva pentru mine. M'a văzut lucrând vreme de cinci ani, în fiecare zi, de dimineaţă până seara. El ştie că nu sunt un om extraordinar. Mă cunoaşte. Vreau să zic că, drept vorbind, nu mă cunoaşte, deloc. In sfârşit. Ar fi putut spune un cuvânt, unul singur. Nu l-a spus, dar nu-s supărat. Are şi el nevastă, copii, şi o reputaţie cu care nu se poate juca.

Fireşte că, dacă aşi spune câte ştiu despre d. Jacob... Dar să fie liniştit: n'am să spun nimic. Nu mi-a luat apărarea, nu mi-a venit în ajutor; oricât m'aşi gândi, tot nu-i port ură. Asemenea oameni nu sunt obligaţi să-şi aibă părerea în anumite chestii. Au fost o sumă de împrejurări destul de penibile. Deocamdată văd că numai eu sunt vinovat. Pentrucă lumea e făcută cum ştiţi, trebue să recunosc că am greşit. O s'o vedeţi.

De altminteri, e atâta vreme de-atunci. N'aşi mai spune nimic, dacă nu mi-aţi fi deşteptat nişte amintiri dureroase. Şi apoi, mi s'au mai întâmplat atâtea, că s'ar putea să fi uitat unele amănunte. Trebue să vă atrag atenţia că pe d. Sureau nu l-am văzut decât de trei ori. In curs de cinci ani, e puţin. Pricina e că întreprinderea „Socque et Sureau" e foarte importantă: domnii nu pot întreţine legături cu cei două mii de funcţionari. Iar serviciul meu n'avea deloc aface cu direcţiunea.

Aşadar, într'o dimineaţă, începe să sune telefonul. Nu ştiu dacă puteţi suferi soneriile, clopotele şi alte aparate de soiul acesta infernal. Pe mine mă îngrozeşte. Mi-e destul o sonerie electrică pe lângă mine, ca să-mi turbure existenţa. Numai pentru atât, şi sunt clipe în care mă felicit că nu mai sunt slujbaş. O sonerie nu-i un sgomot ca toate celelalte; e un sfredel care-ţi străpunge dintr'odată trupul, ţi se 'nfige în creer şi care-ţi opreşte până şi bătăile inimii. Cu aşa ceva nu te poţi deprinde.

Şi iată că începe să sune telefonul. Intreg biroul îşi ciuleşte urechile, fără să-şi arate totuşi înfrigurarea. Soneria se opreşte şi lumea aşteaptă. Nu sunt mai nervos decât alţii, dar aşteptarea asta e un nou chin, pentrucă aşteptăm să auzim dacă nu sună de mai multe ori.

O dată, e pentru d. Jacob. De două ori, e pentru d. Pflug, elveţianul. Când suna de trei ori, mă duceam eu. Cred că, de când am plecat, sună de trei ori pentru Oudin, care pe vremea mea, era cu de patru ori. Oudin! Nici el nu era nervos. De cum se auzea primul sunat, începea să-şi ronţăe o unghie, fireşte — fără să aibă aerul. A ajuns să-şi facă, în felul ăsta, un sugiu.

In ziua cu pricina, nu sunase decât odată. Un sbârnâit puternic, prelung, să te scoată din fire.

D. Jacob iese din ţarcul în care stă ca un cal de curse într'o boxă. Ia receptorul şi, după obiceiul său, se razămă lipindu-şi capul de peretele, pe care, după atâta vreme, a rămas o pată de grăsime.

Incepe conversaţia, din care aud doar jumătate. E ciudat să vezi un om care vorbeşte cu neantul, îi zâmbeşte, îi face graţii, un om care îşi pironeşte ochii dintr'o dată la zugrăveala de pe perete, ca şi cum ar privi ceva extraordinar.

In ziua aceia însă, d. Jacob n'a mai zâmbit şi n'a mai făcut gesturi graţioase. De cum a rostit primele cuvinte, a luat o înfăţişare de om încurcat, apoi se făcu roşu de tot, îşi lăsă ochii 'n jos şi-şi fixă privirea pe radiatorul care stătea într'un colţ, sburlit ca un câine speriat.

Eu îmi ascuţeam creionul. Ce să vă mai spun că i-am rupt vârful de câteva ori. Il auzeam pe d. Jacob bâlbâind: „Dar, domnule..., domnule..." şi-mi spuneam în gând: „Dacă mai repetă o dată „dar, domnule..., domnule" mă duc la el şi-i trag o palmă! Trosc! cu capul de perete".

De multe ori mi se 'ntâmplă să-mi spun în gând vorbe de-astea. In realitate, sunt însă foarte calm şi aproape niciodată nu fac ceiace gândesc. Vă daţi seama că nu i-aşi fi tras o palmă. Intre timp continuam să-mi rup vârful creionului şi să-mi mânjesc vârful degetelor.

D. Jacob îmi aducea aminte de spiritiştii care pretind că stau de vorbă cu umbrele şi ajung să le dea o existenţă a lor. In timpul clipelor de tăcere, se auzea un sgomot ascuţit, care venea parcă din altă lume şi în care ajunsesem să disting, încetul cu încetul, exploziile unui glas supărat.

De odată îl văd pe d. Jacob că se depărtează de telefon şi dibue să agaţe receptorul, încercând de vre-o zece ori să-l prindă în furcă. Eram în culmea furiei; lucru care, fireşte, nu se vedea. Tocmai isprăvisem ascuţitul creionului şi-mi ştergeam degetele de fundul pantalonilor, unde creionul nu lasă urme.

D. Jacob intră în ţarc, deschide nişte dosare, mototoleşte câteva hârtii şi numai că-l aud strigând:

— Salavin! Poftim încoa!

Eram sigur că aşa o să fie. Mă ridic de pe scaun şi mă duc la el. Il găsesc pe d. Jacob tocmai în momentul când începea să-şi smulgă firele de păr din nas, ceiace la el e un semn de serioasă nelinişte. Şi-mi zice:

— Ia caetul acesta şi du-l chiar d-ta d-lui Sureau. Ai să-l găseşti în biroul lui, la direcţiune. Să-i spui că mie mi-e rău.

După aceeia, tace; clipind din ochi, se uită spre fereastră la un fir de păr pe care a izbutit să-l smulgă din nară; îl pune pe sugătoare şi, reţinându-şi un strănut de i-au dat lacrimile în ochi, îmi spune:

— Hai, Salavin, mai repede!

Ca să ajungi în biroul d-lui Sureau, trebue să treci prin mai multe corpuri de case. Vara, când ferestrele şi uşile sunt deschise ca să mai intre puţină răcoare, se văd suprapuse tot felul de compartimente în care se lucrează.

Poţi vedea aici oameni înfundaţi până la brâu în birourile americane, complicate ca nişte maşini. Alţii stau cocoţaţi pe nişte scaune înalte şi subţiri ca nişte prăjini. Vezi nişte pereţi imenşi cu cartoniere de-a lungul lor şi care aduc puţin cu columbariul dela Père-Lachaise. Incoace şi încolo aleargă, pe nişte galerii aeriene, doi-trei băeţi cu un aer aferat de albine. Din când în când se aude un sgomot de parcă ar ploua cu grindină, şi treci printr'o sală mare în care dactilografele bat clapele ca nebunii: e o muzică de furtună întretăiată de sunetele clopoţeilor. In altă parte dai peste un fel de răsuflători cu miros de pisică plouată şi de clei; în fund se văd oameni care strivesc sub presă registrele de copiat, crispându-şi mâinile şi strângând din dinţi. In sfârşit, întreaga imagine a unei temniţe în care totul merge strună, adică altceva decât raiul pe pământ.

In anticamera d-lui Sureau dau de un servitor cu livrea şi ciorapi albi. Mă întreabă dela ce serviciu sunt şi mă vâră într'o cameră mare, murmurând:

— Tocmai vă aşteaptă.

Indată îmi dau seama că mă găsesc în biroul d-lui Sureau, deşi n'am venit aici decât odată, — de celelalte două ori l-am văzut pe d. Sureau în serviciul nostru. Zăresc tapetul albastru, nişte tablouri de culoarea marmeladei şi, într'un colţ, un plan-secţiune al „batozei şi treierătoarei Socque et Sureau", cu medaliile obţinute pe la diferite expoziţii.

Georges Duhamel

Iată-l şi pe el. Probabil că-l cunoaşteţi şi ştiţi că-i un bărbat bine făcut, cu părul tuns mărunt, cu mustaţa adusă 'n sus şi o bărbiţă aspră. Tot părul îi e cărunt. Sub frunte îi tremură mereu o pereche de ochelari care nu strâng decât o fărâmiţă de piele.

D. Sureau mă priveşte chiorâş şi-mi spune numai atât:

— Vii dela redacţie? Ce-i cu d. Jacob?

— Nu se simte tocmai bine.

— Aşa? Dă-mi, te rog!

Şi rămân în faţa marelui birou Empire, neştiind dacă-i mai bine să stau mai departe cu câlcâile lipite, cu corpul ţeapăn, sau să iau poziţia soldatului în repaos.

Trebue să vă mărturisesc că, la casa Socque et Sureau, am trăit foarte retras. Detestam împrejurările care mă făceau să ies din funcţiunea şi din felul meu de-a fi. Meseria mea era să corectez texte şi nu să stau smirnă în faţa unui prinţ al industriei.

Il blestemam pe d. Jacob şi mă pregăteam să-i spun câteva vorbe din acelea bine ticluite, pe care în definitiv nu le rostesc niciodată. Incepui să fiu îngrijorat de soarta corpului meu şi nu ştiam ce să fac cu el. Simţeam că mi se răsucesc muşchii şi că fiecare-i striveşte pe ceilalţi. Aveam impresia că mi s'au strâmbat şi faţa, şi pântecele, şi pieptul, şi membrele, într'un cuvânt — tot dobitocul din mine.

Noroc că d. Sureau nu se uita la mine. Cerceta caietul pe care i-l adusesem şi se vedea că abia îşi stăpânea furia.

La un moment dat, fără să-şi ridice ochii, îşi îndeasă degetul pe pagină şi strigă:

— Urât scris!... Nu se poate citi deloc... Ce'nseamnă vorba asta?

Ca un automat, fac patru paşi. Mă plec şi, fără nici o ezitare, citesc cu glas tare: „Supererogatoriu". Această manevră mă pusese foarte aproape de d. Sureau, pe partea stângă a fotoliului.

In clipa aceia i-am zărit urechea stângă. Mi-aduc bine aminte şi-mi dau şi acum seama că n'avea nimic deosebit. O ureche de om mai sanguin; o ureche largă, cu pete roşii şi câteva fire de păr. Nu ştiu dece am început să privesc această porţiune de piele cu o atenţiune cât se poate de mare, aproape supărătoare. Era aproape de mine, şi totuşi îmi părea grozav de departe şi de ciudată. Mă gândeam: „E carne de om. Sunt oameni pentru care e foarte natural să-şi treacă degetele pe-acolo; sunt oameni pentru care e ceva obişnuit".

Deodată văzui, ca în vis, un băieţaş — d. Sureau are copii — un băieţaş care-şi trecea un braţ în jurul gâtului d-lui Sureau. O văzui apoi pe d-ra Dupère, o fostă dactilografă ale cărei legături cu d. Sureau făcuseră mult sgomot. O văzui plecată spre d. Sureau şi sărutându-l chiar îndărătul urechii. Şi mă gândeam: „Ce vrei! E carne de om. Sunt oameni care sărută şi aici. E foarte natural!" Nu ştiu de ce, ideia asta mi se părea neverosimilă; ba, uneori, chiar odioasă. In mintea mea se fugăreau tot felul de imagini, când deodată văzui că îmi mişcasem braţul drept, şi că ţineam arătătorul întins şi, îndată, simţii că aveam poftă să-mi pun degetul pe urechea d-lui Sureau.

In clipa aceia, d. Sureau începu să mormăie ceva cu nasul în caiet şi-şi suci capul în altă parte. Asta mă făcu să mă revolt şi, în acelaş timp, să mă liniştesc. Dar repede îşi reluă poziţia şi simţii că, din nou, braţul începu să se mişte.

Mai întâi, nevoia asta a mânii de a atinge urechea d-lui Sureau mă scandalizase. Incetul cu încetul însă, simţeam că mă liniştesc. Pentru o mie de motive, pe care abia le întrezăream, ajunsesem să cred că e o necesitate să pun degetul pe urechea d-lui Sureau, ca să mă conving că această ureche nu-i un lucru oprit, inexistent. închipuit, că nu era decât carne de om, aşa ca şi urechea mea. Şi, fără să mai pierd timp, întinsei braţul cu hotărâre şi-mi pusei încet arătătorul acolo unde voiam, puţin mai sus de lobul, pe o porţiune de piele cărămizie.

Domnule, Damiens a fost torturat pentrucă-l lovise cu briceagul pe regele Ludovic al XV-lea. Torturarea unui om e o imfamie mare, pe care nimic în lume n'o poate ierta; şi totuşi Damiens i-a făcut un rău regelui. Eu, vă afirm că nu i-am făcut nici un rău d-lui Sureau şi că nu aveam intenţia să-i fac nici cel mai mic rău. Imi veţi spune că pe mine nu m'a torturat nimeni şi, într'o oarecare măsură, e adevărat.

Abia atinsesem cu vârful degetului, uşor de tot, urechea d-lui Sureau, şi deodată el şi fotoliul făcură o săritură îndărăt. Oi fi fost eu puţin palid, el însă se făcu albăstriu, ca un apoplectic. Se repezi apoi la sertar, îl deschise şi scoase un revolver.

Nu mă mişcam deloc. Nu spuneam nici o vorbă. Aveam impresia că am săvârşit un act monstruos. Mă simţeam sfârşit, aiurit.

D. Sureau îşi puse revolverul pe masă. Ii tremurau mâinile în aşa hal, încât, atingând tăblia, revolverul făcu un sgomot ca de clănţănit de dinţi. Şi d. Sureau începu să zbiere, să zbiere.

Nu mai îmi dau bine seama ce s'a petrecut după aceia. Vre-o zece inşi m'au înhăţat şi m'au dus într'o cameră de alături, m'au desbrăcat, m'au scotocit. Mi-am luat apoi hainele; a venit unul care mi-a adus pălăria şi mi-a spus că direcţiunea n'o să dea urmare celor întâmplate, dar că va trebui să părăsesc imediat biroul. Am fost condus până la poartă. A doua zi, Oudin mi-a adus uneltele de scris şi lucrurile mele personale.

Asta-i nenorocita de poveste. Nu-mi vine s'o istorisesc, pentrucă imediat mă apucă o silă.

[1] Fragment din *Confession de Minuit*.

Rugă

Mamă,
In noaptea care se destramă,
Iţi scriu
Să-ţi spun că-s singur prea de timpuriu.
Iţi aminteşti
De zâmbetul ce-ai fluturat
In bun rămas,
Din poarta'n care-a înserat
Un scurt popas?
Mamă,
In cerul său,
De bună seamă,
Dumnezeu
De mai coboară'n noi o treaptă,
Intinzi întâi tu mâna dreaptă.
Pe urma mea nu-i nici o mână
S'adune paşii din ţărână
Mamă,
Să ştii că n'am drept căpătâi,
Decât un ghem de stele moarte,
Un cer boit în somn de ochii tăi
Şi-un zbor de lilieci pe-o carte.
Mai eri, prin pietrele din drum,
Copiii au descoperit,
Furaţi de mersul tors în scrum,
Un cânt ce dorul mi-a sporit:
Că viermi hrăpareţi nevăzuţi
Rod veşnic paşii celor muţi
Ca mine.
Şi-acum te'ntreb sfios aşa:
Plecând cumva
Fărâme n'ai luat din mine?
De-ţi aminteşti
De zâmbetul ce mi l-ai dat
In bun rămas,
Din poarta care-a încuiat
Un lung popas —
Mamă,
Mă iei acum de tot, de bună seamă.

SORANA ŢOPA

Bibliotecă în lanţuri

Bibliofilii ştiu din experienţă că faţă de cărţi, corectitudinea oamenilor lasă mult de dorit. Defectul acesta exista şi în Evul Mediu. Cum pe vremea aceia cărţile se scriu cu mâna — deci erau infinit mai scumpe, — se preîntâmpina furtul, legându-se volumele cu lanţuri de pupitrele bibliotecilor publice.

Cea mai mare bibliotecă de acest gen e cea dela *Hereford*, care ar data de prin 1394. In secolul al 19-lea cele 1500 de volume ale acestei biblioteci au avut mult de suferit. De peste 250 de ani, ele zăceau părăsite în Capela Maicii Domnului din catedrala din Hereford. Prin 1841 fură risipite şi timp de 15 ani nu se mai ocupă nimeni de ele. După acest interval, foile erau atât de încurcate, că nimeni nu le mai dădea de rost. Oricine avea de căutat prin ele, le răvăşea la întâmplare, mărind încurcătura.

Un mecena punând acum la dispoziţie banii necesari, o armată întreagă de cărturari s'a pus pe lucru şi, după luni de zile, a reuşit să refacă volumele în forma originală. S'au adunat foile rătăcite de prin poduri, pivniţi şi atenanse, apoi s'a început goana după lanţuri — care s'au găsit într'o ladă prăfuită — şi în sfârşit s'au descoperit pupitrele vechi, demontate şi utilizate în interval pentru alte scopuri. S'au refăcut pupitrele şi s'au legat de ele volumele cu lanţurile găsite, aşa că biblioteca dela Hereford a fost restaurată în forma ei iniţială — fiind azi unică în felul ei, nu numai în Anglia, dar în lumea întreagă.

Manual de Morală Practică

Un mort

A închis ochii de curând George Metaxa D'Oro. S'ar părea că e vorba de un personagiu de roman, situat pe una din coastele mărilor calde şi nu de un fost confrate din Bucureşti. Numele lui, jumătate grec şi jumătate latin, tipărit până la războî în ziarele lui Alexandru Marghiloman, e săpat de câteva zile pe o piatră din Galaţi.

O scrisoare dactilografiată, semnată de o mână feminină, ne-aduse această ştire, nepublicată de niciun ziar. Moartea lui Metaxa n'a fost tot atât de rapidă pe cât de discretă. Bietul bolnav s'a chinuit câteva luni, după ce fusese torturat o viaţă de un rău, atribuit în lumea veche satanizării şi vindecat în Noul Testament prin alungarea diavolului din trup.

L-am văzut în orele lui de acces pascalian scuturat de cutremure uriaşe, meritate de Atlas şi de divinităţile stâncoase scandinave. Un demon, într'adevăr, părea că se joacă de-a ghiuleaua cu capul lui inteligent, trântit de toţi pereţii, cu o cruzime şi o impudoare, neaşteptată nici de la principiile toxice şi satirice ale naturii. Răul lui era abstract, rămas abstract şi subiectiv pentru terapeutica întreagă, afară de aceea recomandată de Sfintele Scripturi şi aplicată la maslu — şi debuta cu o mare ilaritate sau printr'o tristeţe profundă, reproducând în criză contrastul violent al firii lui îndoite, din luciditate. Rareori un cubaj de cinism atât de vast s'a întovărăşit în sensibilitatea unui bărbat cu o delicateţă mai candidă şi lubricitatea brutală şi excesivă alterna la el cu castităţi şi nedeslușiri virginale, de o dulceaţă suavă. Viaţa lui a oscilat în fiece zi între un priapism fanatic şi o înduioşare de copil fragil.

In închisoare, frământată de sălbatica dorinţă, nara lui se ridica flămândă spre sudul penitenciarului, de unde ajungeau până la mirosul lui de fiară fin, acreala de sudoare de vită a hoaţelor şi asasinelor, muieri diforme, alcoolice şi cretine. Şi când îşi aducea aminte de mama lui, o respectabilă şi aristocratică mare cucoană din Covurlui, lacrimi tăcute îi înecau mustaţa. Se simţea vinovat, nu pentrucă dezertase, locotenent, întârziindu-şi întoarcerea pe front, de unde venea cu însărcinările generalului Lambru în Bucureşti, şi surprins de ocupant ci pentrucă dezertase pentru o femee. Era cazul tuturor soldaţilor, care nu şi-au putut deslipi buzele de pe gura setoasă tragic a ibovnicei, la timp; cazul pasiunii, mai puternică de cât sentimentul datoriei sau însuş cazul unei datorii individuale în conflict cu datoria colectivă.

Un colonel de rezervă, ale căruia puteri civile sporiseră în momentul războiului până la mit şi dictatură, devenise idolul administrativ al tuturor partidelor politice, care şi-l anexau pentru toate guvernările cu putinţă. Câteva automobile expresse fuseseră trimise după el, în Bucureşti, cu îngrijorarea că preţiosul auxiliar al Statului să nu cadă în mânile ocupantului, care se apropia. Ultima limuzină se oprea dinaintea domiciliului, ca să se folosească de ea marele funcţionar şi să fugă pe la Şosea, tocmai când inamicul înainta pe la Mitropolie. Colonelul de rezervă a rămas şi limuzina trebui să plece goală. La proces, acuzarea căzu cu-atât mai grea, cu cât dezertorul refuzase cu reiterare să-şi părăsească gospodăria. Inţelegerea cu inamicul, trădarea calculată, dezerţiunea, informarea inamicului încă de pe când marele funcţionar se găsea ca o unealtă mascată la post, pierderea primei părţi a războiului atribuită atitudinii lui, nimic nu a lipsit ca să facă odios şi abject pe fostul dictator al ştirilor româneşti. El a suportat toate învinuirile cu duritate, s'a apărat pe cât a putut, a suferit sentinţa de moarte, comutată în muncă silnică pe viaţă, a răbdat degradarea, insultele unanime ale presei şi huiduirile mulţimii, pe când era transportat din locul supliciului în temniţă. Seninătatea acestui om deconcerta. El mai lua o ţuică mică la fiece masă şi mai fuma câte o singură ţigare, pentru digestie, după friptură şi fructe — şi se mai interesa de valută...

El ascunsese la proces un singur lucru, care constituia toată vinovăţia lui, un amănunt, un amănunt sentimental, mai ruşinos în propria lui opiniune şi decât dezertarea şi de cât trădarea caracterizată — şi trăia în temniţă în puterea acestui amănunt. Nu se putuse despărţi de soţie pe care o iubea furtunos şi tenace şi care cânta la pian romanţe scrise şi compuse, cu un talent ştiut numai în căsnicie, de muzicantă şi poetă. El n'a putut să spuie adevărul în proces, nu pentru că nu l-ar fi crezut nimeni, dar pentru că prejudecata cu care se jucase o viaţă 'ntreagă, prejudecata morală, era mai puternică de cât simpla sinceritate. Şi decât să se ştie că şi-a iubit nevasta, i-a plăcut mai mult să fie, într'un ceas de mari încadrări morale, ticălos şi vânzător de ţară, un mare scelerat. Iată de ce scriitorul german Remarque e odios pentru imperialiştii din neamul lui; el a desvoltat această teză a despersonalizării umane prin imitaţie şi contagiune.

Confruntat cu epoca lui, omul poate rămâne numai un om de treabă, un client pentru băcan şi pentru medic, un platnic al fiscului şi un debitor niciodată protestat. El e destinat să cumpere, să deburseze, să facă economii şi să voteze, fără să supere pe nimeni. Indată ce pe pielea lui apare a treia mustaţă, veleitatea, omul incomodează: datoria, ca să trăeşti liniştit, nu trebue să scoată coarne şi să bată 'n drepturi — ci servită de un zâmbet şi de o efasare să procure epocii şi un agrement. Omul de treabă e omul corvezilor consimţite.

O justiţie a compensaţiilor lichidează veleitatea: sau trei flaşnetari te ucid lângă flaşnetă dacă îţi cântă flaşneta mai just — sau morala socială elimineazâ în persoana ta un concurent. Omenirea nu-i atât de simplistă pe cât o consacră codurile, care tratează în texte comentate, un om cauciuc şi un om carton — şi dedesubtul dreptăţii mocneşte adeseori resentimentul.

Dar oricum, Metaxa D'Oro a murit şi odată cu el a murit un om complicat şi un camarad bun. Şi nimeni nu l-a pomenit.

T. ARGHEZI

A apărut în volum senzaţionalul roman :

„CRIMELE INCHIZIŢIEI"

Un volum de 1200 pagini minunat ilustrate cu fotografii şi desene senzaţionale.
Cea mai completă descriere a ororilor din timpul inchiziţiei povestite în cadrul unui roman neîntrecut până azi.
De vânzare la toate depozitele de ziare şi librării.
Comenzile se vor adresa administraţiei revistei „Realitatea Ilustrată", Bucureşti, str. Const. Mille Nr. 7.

VALENTIN CATAEV

Copilul cu barbă

Acum un an, începând să scoată o revistă săptămânală ilustrată sovietică, redactorul era plin de vigoare şi de viaţă şi naiv, ca o stenografă începătoare.

Redactorul era stăpânit de porniri mărinimoase şi privia lumea cu ochii albaştri, larg deschişi.

Mi-aduc aminte, cum acest tânăr gingaş, dând tuturor colaboratorilor câte un avans generos, spuse cu căldură:

— Da, prietenilor! Avem în faţa noastră o problemă mare şi grea. Avem sarcina de a creia o revistă săptămânală ilustrată sovietică roşie pentru uzul marilor masse. Nu poţi altfel. Sub regimul nep-ului trebue să te ţii de nep, he-he...

Colaboratorii dădură din capete afirmativ.

— Dar, scumpilor mei tovarăşi, vă rog să acordaţi o deosebită atenţie faptului că revista noastră trebuie totuş să fie sovietică... Roşie, ca să zicem aşa. Şi deaceia nici o abatere. Mă înţelegeţi? Fără viţei cu două capete... Fără gemeni senzaţionali! Viaţa nouă, sovietică, roşie — iată ce trebuie să ne servească drept izvor nesecat. Pentrucă ce-i asta? Aduc fotografia unui câine, care fumează ţigări şi citeşte gazeta de seară şi apoi tipăresc pe susnumitul câine în 400.000 de exemplare. La dracu câinele, care citeşte ziare!

— La dracu! Câinele! Care! Citeşte! Ziare!!! îl susţinură în cor colaboratorii, plecând la berărie.

Asta a fost acum un an.

Deodată sună telefonul. Redactorul apucă receptorul şi peste un minut obrajii i se acoperiră cu foarte frumoase pete roşii.

— Ascultaţi! — strigă el. — Ascultaţi toţi! A apărut un copil! Cu barbă! Şi cu mustăţi! Asta-i ceva feeric! Fotograful! Nu-i aici? Trimiteţi un automobil după fotograf.

Peste un sfert de ceas în redacţie intră fotograful.

— Pleacă! — spuse gâfâind redactorul. — Pleacă mai repede! Pleacă să fotografiezi copilul cu barbă şi mustăţi. Senzaţie! Senzaţie! Jur pe barba copilului că vom dubla tirajul. Principalul este să nu ne fure concurenţii copilul cu barbă.

— N'aveţi nici o grijă, — spuse fotograful. — Noi apărem Miercuri, iar ei Sâmbătă. Copilul va fi al nostru. Noi vom fi cei dintâi care vom arăta lumii cotleţii copilului.

Dar nici aceia care apăreau Sâmbătă nu erau proşti.

Dealtfel, asta o vom vedea mai departe.

A doua zi redactorul veni în redacţie înaintea tuturora.

— Fotograful e aici? — îl întrebă el pe secretar.

— N'a venit încă.

Redactorul îşi aprinse nerăbdător o ţigară şi, ca sa scurteze timpul de aşteptare, sună celor ce apăreau Sâmbăta.

— Allo! Nu ştiţi nimic?

— Dar ce e? — se miră naiv redactorul acelora.

— Dar copilul cu barbă, hai?

— Nu ştiu nimic, ce-i cu el?

— Şi cu mustăţi. Un copil.

— Ei bine, şi ce-i cu asta?

— O să-i publicaţi fotografia?

— Dece nu!

— Atunci Sâmbătă?

— Sigur că Sâmbătă. Nu-i nici o graba

— Iar noi Miercuri, hî-hî!

— Să vă fie cu noroc!

Redactorul puse la loc receptorul.

— Ai văzut? Noi, zice, nu ne grăbim. Iar în sinea lui o fi crăpând de ciudă. Ce, e glumă! Copil cu barbă! Odată într'o mie de ani se întâmplă.

Intră fotograful.

— Ei ce-i? Cum e? Arată!

Fotograful dădu din umeri.

— Nimic deosebit. Mai întâi că nu-i de doi ani, ci de cinci! Al doilea n'are nici o barbă. Şi nici măcar mustăţi. N'are nici cotleţi. Poftim!

Fotograful îi întinse redactorului o fotografie.

— Hm... Curios! Băiat, ca toţi băieţii. Nimic deosebit. Păcat. Mare păcat.

— Spuneam doar, — zise fotograful — că nu-i nici o grabă. Şi pe copil l-am deranjat degeaba. Mereu e fotografiat. Tocmai înaintea mea l-a fotografiat reporterul ăstora, care apar Sâmbăta. Un tânăr blond şi foarte obraznic. Mă credeţi, un ceas întreg l-a fotografiat. Pe nimeni nu l-a lăsat în cameră.

Redactorul privi posomorît fotografia copilului.

— Aici trebuie să fie ceva la mijloc, — zise el încruntat. — Despre copil mi-a comunicat Podrajanschi şi eu nu puteam să greşesc. Imi spunea că are o mare barbă neagră. Şi mustăţi... la fel... Mari... Deasemenea cotleţi... Nu înţeleg.

Redactorul luă îngrijat receptorul.

— Allo! Şi ziceţi că publicaţi Sâmbătă portretul copilului fenomenal?

— Publicăm.

— Acela care-i cu barbă şi mustăţi?

— Da... Şi cu cotleţi... Publicăm. Dar ce s'a întâmplat?

— Hm... Şi aveţi fotografia? Cu mustăţi şi cu barbă?

— Sigur. Şi cu cotleţi. Avem.

Pe redactor îl trecu un fior rece.

— Atunci dece... — bâigui el, — la mine... copilul e fără mustăţi... şi fără barbă... şi fără cotleţi?

— Asta pentrucă fotograful nostru este mai bun ca al vostru.

— Ce vreţi să spuneţi cu asta? Allo! Allo! Mii de draci! A pus receptorul. Nemernicul!

Redactorul începu să alerge prin cabinet şi se opri în faţa fotografului.

— Ia un automobil. Pleacă. Lămureşte. Dar dacă se va dovedi că i-au pus o barbă falşă, le voiu face proces verbal şi-i voiu ţintui la stâlpul imfamiei... Pleacă!

Redactorul se frământa în cabinet ca un tigru. Peste un ceas sosi fotograful.

— Ei? Ce este?

Fotograful se apropie clătinându-se de un scaun şi se aşeză greoiu. El era palid ca un cadavru proaspăt.

— Ai lămurit?

— Am lămurit, dădu din mână fotograful şi începu să plângă.

— Dar spune odată! Nu tărăgăna! Of! Ce, i-au lipit barbă?

— Mai rău... Ei...

— Haide!

— Ei mai întâi... l-au fotografiat... pe copil... Iar pe urmă....

— L-au omorât? Vorbeşte! Nu mă chinui!

— Apoi ei l-au...

— Ei?!?

— L-au ras...

Pe redactor îl lovi o uşoară dambla. Redactorul plângea.

— Copilul... nostru... roşu... exemplarul unic al copilului cu barbă! Pentruce sunt aşa de nenorocit?

Din ruseşte de M-SKI

Cronica teatrală

TEATRUL „REGINA MARIA"

Conrad Veidt în „El" de A. Savoir

Deşi vine pentru întâia oară în Bucureşti, figura lui Conrad Veidt ne e atât de familiară, încât apariţia ei pe scena Teatrului „Regina Maria" a fost pentru noi o revedere. E una din preţioasele însuşiri ale cinematografului de a îngădui oricărui om de pe faţa pământului, fie bogat, fie sărac, să cunoască pe cei mai eminenţi artişti ai teatrului. Turneele trupelor străine sau o călătorie peste graniţă, cu vizitarea teatrelor din apus, care constituiau odinioară singurul mijloc de a veni în contact cu manifestările artei dramatice mondiale, erau destinate unui număr prea mic de amatori. In condiţiile de altădată, mulţi dintre noi nu ar fi ştiut de Schildkraut şi de Signoret, de Bassermann şi de Féraudy, de Réjane şi de Elisabeth Bergner, de Heinrich George şi de Conrad Veidt. Şi nu ne gândim la atâţia pe care i-a lansat industria cinematografică, ci numai la actorii consacraţi de scenă înainte de a fi ajuns „vedete".

Conrad Veidt

Cinematograful ne-a dat putinţa să-l cunoaştem pe Conrad Veidt sub toate aspectele talentului său. Dela apariţiile groteşti din „Dr. Calligari", „Studentul din Praga", „L'homme qui rit", până la întrupările figurilor atât de umane din „Menschen im Käfig", „L'homme qui assassina", Conradt Veidt ne-a arătat că e în măsură să interpreteze cu aceiaşi înţelegere rolurile cele mai mai variate. Violenţa şi calmul, brutalitatea şi tandreţa se încarnează într'însul cu o egală abilitate. In tragedie sau în comedie, jocul lui te subjugă.

Conrad Veidt e un actor foarte inteligent. Interpretarea lui dovedeşte în primul rând profunzime şi supleţă. Dar ne-am putea oare închipui că, fără concursul altor însuşiri, ar fi putut crea atât de multe şi de variate tipuri? Fireşte că nu. Fără extraordinarele lui calităţi fizice, Conrad Veidt n'ar deţine locul la care l-a ridicat admiraţia unanimă.

Cu prilejul reprezentării piesei lui Alfred Savoir, am putut verifica toate impresiunile adunate timp de peste zece ani, privind arta lui Conrad Veidt. Şi am constatat că între actorul de pe ecran şi cel de pe scenă nu-i nici o deosebire. Acelaşi joc bine cumpănit, aceiaşi folosire inteligentă a unei extraordinare mobilităţi a feţei, şi a ochilor, cu minunate tranziţii — potrivite cu schimbarea stărilor sufleteşti.

Trebue să recunoaştem însă că ne rămăsese necunoscută o laturе a personalităţii acestui formidabil artist. Introducerea filmului sonor ne dăduse o foarte slabă idee despre dicţiunea lui Conrad Veidt. Spectacolul la care am asistat ne-a îmbogăţit însă imaginea ce ne făcusem despre dânsul cu un element din cele mai apreciabile. Conrad Veidt posedă un timbru cald şi comunicativ, o dicţiune clară, cu o uimitoare bogăţie de nuanţe.

In rolul lui Hans Elbing — nebunul care se crede Dumnezeu — Conrad Veidt şi-a speculat aproape toate însuşirile de mare actor. Manifestaţia pe care i-a făcut-o publicul n'a fost numai explozia unor vechi sentimente, ci şi entuziasmul în faţa unei revelaţii.

Editura „CUGETAREA" a pus în vânzare volumul

ATENTATUL LA PUDOARE

de PITIGRILLI

Freiherr von Schlicht

Arma

Mâne trebue să li se dea noilor recruţi pentru prima oară arma în mână. Până acum făcuseră numai exerciţii cu baioneta.

In vederea acestui mare eveniment, sergentul Krause dădu recruţilor următoarele explicaţii:

— Arma este, aşa cum s'ar spune, mireasa soldatului, căruia trebue să-i juraţi o veşnică credinţă. In afară de asta, arma este proprietatea statului, care trebue păzită în ceasurile de primejdie cu viaţa, cu sângele şi chiar cu arma. Acum ceva despre construcţia armei: Ea are o parte care se vede şi una care nu se vede, ca şi la oameni. Ceiace nu se vede, este sufletul; dar să ştiţi că nu tot ce nu se vede, este suflet... Cum s'ar spune, sufletul este locul gol din ţeava armei, în care sunt scobite ghinturile. Aţi înţeles, mă? — ghinturile! Acolo se învârteşte maşinăria, care are o mare importanţă. Când se dă comanda: foc, trebue să ştiţi că vi s'a poruncit să trageţi cu arma.

La orice fiinţă omenească sufletul suferă mai mult tot aşa şi la armă — unde ghinturile ţin loc de suflet... Femeia care e rău ţinută şi are necazuri şi griji, sufere mai mult pe dinlăuntru decât pe dinafară. Tot aşa şi la armă. Dacă nu umbli cu ea binişor, nu-i curăţi sufletul cum trebue, — atunci se întâmplă ca şi cu-o femee nervoasă, te săcâie... până ţi se urăşte.

Femeilor le place să fie frumoase când pleacă deacasă? Sigur. Tot aşa şi arma. Când plecaţi cu ea, trebue să fie gătită ca o mireasă. Atunci luaţi în mână unsoare, fără economie; şi vă frecaţi mireasa, până rămâne mâna uscată. Ţeava armei trebue asemănată cu părul miresei, — aşa că trebue să fie neagră; şi ochitorul care se poate numi ochiul miresei, trebue din când în când înegrit c'un chibrit ca să nu-şi piardă luciul. Şi când spun asta, mă gândesc la un vechiu proverb. Nu-i nevoe să-l ţineţi minte, — nu-i obligator. „Ce frumos străluceşte lacrima în ochiul miresei, când e pălmuită de logodnicul ei". Acum băgaţi de seamă, boilor!

Soldatul n'are arma numai ca s'o cureţe şi s'o gătească, ci pentru mai multe lucruri. De pildă, pentru apărare şi pentru primejdii. Dar poate nu mă înţelegeţi, cu toate că vorbesc foarte desluşit şi pe înţelesul tuturor. Hai să spun aşa: Fără noi şi apărarea noastră, ar fi fost rău de ţară. Nimeni nu poate tăgădui că contele Zeppelin a descoperit balonul cu cârmă; şi asta a fost o faptă genială, care — ce-i drept — a uimit o lume întreagă. Ei, dar de o mie de ori mai mare este descoperirea armei. Ţara noastră fără Zeppelin ar fi fost ce este şi acum, dar fără armă — ce s'ar fi făcut? Ia spuneţi!

Aşa că ori de câte ori auziţi comanda: „La umăr arm'!" — trebue să vă treacă un fior sfânt prin oasele voastre strâmbe, şi tot odată un adânc respect... Aseară tocmai mă gândeam şi-mi ziceam când lucram la instrucţiunile astea: „Mişcarea asta dacă ar face-o băeţii mei de 30.000 de ori, tot n'ar fi destul să capete o idee despre frumuseţea ei".

După mişcarea „La umăr arm'" urmează „La picior arm'" — ca doica după copil şi noaptea după paznic. De-aceia trebue să ştiţi că urmează una după alta.

Dar cea mai mare onoare în viaţa unui soldat este prezentarea armei. Asta este tot aşa ca şi cum o fată tânără este cerută în căsătorie, sau o tânără soţie se simte pentru prima oară mamă. Mi-am spus chiar că este cea mai mare fericire a femeii şi această fericire se chiamă în limba voastră: „pentru onor arm'!" In clipa ceia ochii trebue să vă strălucească de cea mai mare mândrie! Ascultaţi, idioţilor! Cel mai însemnat lucru este să încărcaţi arma. Atunci trebue să fiţi foarte fericiţi, fiindcă nu totdeauna aveţi norocul să mergeţi în războiu; dar în războiu trebue să aveţi un singur gând: războiul, războiul, războiul!

In viaţa militarului sunt două zile de sărbătoare, — natural afară de ziua naşterii împăratului. Cea dintâi este când, la comanda superiorului, împuşti un duşman; a doua este — când singur personal eşti împuşcat... Şi însfârşit; a muri, — este cea mai sfântă datorie a soldatului!!... Nu care cumva vre'un măgar dintre voi, să fi înţeles rău cuvintele mele şi să se împuşte singur... Nu merge aşa!... Băgaţi de seamă! Băiatul care scapă cu viaţă, este pedepsit cu cel puţin doi ani închisoare, dat afară din armată şi se mai face vinovat de risipă de muniţiuni, care se reţin din soldă! Aşa!... Punct!... Am terminat!... A înţeles toată lumea?... Da!... Ei, Scholtz, repetă pe scurt ce v'am explicat azi despre armă!

Şi recrutul Scholtz, fără să se gândească mult, începu:

— Arma este proprietatea statului şi ne este dată ca mireasă ca să-i curăţim sufletul şi s'o apărăm. Altfel n'am avea patrie, nici ţară. Şi când cineva e împuşcat de ea, e pedepsit cu doi ani închisoare. Dar cel mai de seamă lucru este când prezint arma... Atunci mă simt... mamă.

Trad. de AL. CHIRIAC

VITRINA EDITURILOR STRAINE

Librăria de artă „Hasefer" din str. Eugen Carada 7 (Karagheorghevici) recomandă următoarele cărţi interesante ale autorilor „la ordinea zilei".

Georges Duhamel

Scènes de la vie future (America de azi); Le voyage de Moscou — La pierre de Horeb — Le Prince Jaffar — Confession de minuit — La possession du monde — La vie des martyrs — Civilisation — Lettres au Patagon— La nuit d'orage — Les sept dernières plaies — Le club des Lyonnais — (Volumul 80—100 lei).

Din *Arthur Schnitzler*

Marele romancier vienez mort acum câteva zile, recomandăm ultimul roman apărut în librărie opt zile înainte de moartea autorului: „Flucht in die Finsternis" (broşat lei 155, legat lei 190) precum şi minunatele: Fräulein Else (lei 95); Der Weg ins Freie (lei 135) Morgengrauen, Traumnovelle, der Gang zum Weiher, Griechische Tänzerin, Buch Sprüche und Bedenken (des Dichters grosses Bekenntnisbuch)

Ultimele noutăţi germane

Franz Werfel: Geschwister von Neapol; *Ernest Lothar:* Kleine Freundin 135 lei; Schalom Asch 210 lei; Von den Vätern 135 lei; Otto Flake: Christa 150 lei; Kasimir Edschmied: Feine Leute oder die Grossen dieser Erde 150 lei; *Heinirich Hauser:* Schwarzes Revier ; *Traven* scoate un nou roman, un nou mare succes: Der Baumwollpflücker (legat frumos 190 lei). *Ehrenburg:* Die heiligsten Güter der Welt; *Kurt Tucholsky:* Schloss Gripshilin; Lerne lachen ohne zu weinen.

In provincie trimetem şi contra ramburs, numai în urma unui acont anticipat prin mandat. Socotim toate cărţile la preţurile reduse de azi.

Cronica ştiinţifică

Infăţişarea şi constituţia stelelor

Acum câteva mii de ani, Socrate, mai pe urmă Auguste Comte ne învăţau, că e perdere de vreme zadarnică, căutatea compoziţiei stelelor de oarece omul nu va ajunge nici odată să rezolve această problemă.

Cu toate acestea cercetările asupra compoziţiei lor chimice nu numai că au dovedit, că puterii de invenţie, de născocire a minţii omeneşti nu i se poate fixa o limită aşa cum credeau Socrate şi Auguste Comte, ci au adus lămuriri şi au răsturnat credinţe false, care dăinuise până atunci. Astfel s'a putut stabili prin analiza spectrală a stelelor, că până la marginile Universului, materia e formată din aceleaşi elemente. Principiul unităţii chimice a Universului s'a ridicat pe ruinele teoriilor antichităţii şi ale evului mediu şi de aci în mod logic am fost conduşi să considerăm ca absurdă astrologia, care pretindea că corpurile şi forţele cereşti ar avea o influenţă asupra corpurilor şi forţelor pământeşti, în special asupra vieţii şi puterii oamenilor.

Din anul 1867, P. Secchi, unul din fondatorii spectroscopiei astronomice clasificase stelele în patru tipuri principale după înfăţişarea şi după compoziţia lor chimică. Astăzi, în urma a numeroase şi precise cercetări cu instrumente mai puternice, astronomii au scrutat mai de aproape lucrurile şi au stabilit opt clase de stele.

1) Stelele cu helium. Sunt stele albe, în care dungile caracteristice ale metalelor, sunt absente. Spectrul lor nu-i brăzdat decât de un număr mic de dungi negre, acele care caracterizează, hidrogenul şi helium. Tipul acestor stele se găseşte în constelaţia Orionului: steaua Rigel, în constelaţia leului *Regulus* şi beta din constelaţia Centaurului.

2) Stelele cu hidrogen. Sunt stele albe-albăstrii ca Sirius şi Vega. In aceste stele majoritatea atmosferei lor o formează *hidrogenul* şi dungile de heliu au dispărut.

3) Stele de tip solar, în care razele de metale sunt numeroase, în special titaniu şi fer. In această clasă putem pune întâi soarele nostru, şi apoi Arcturus, Aldebaran, steaua polară, Capela din constelaţia Vizitiului.

4) Stelele cu spectru striat. Spectrul lor are două sisteme de dungi. Un sistem de dungi fine ca la soare, pe care se proectează câteva fâşii întunecoase, ce se presupun a fi caracteristica unor oxizi metalici. Culoarea lor este roşie-gălbue şi cele mai multe sunt stele variabile. Din această categorie fac parte Betelgeuse, Antares din Scorpion şi alfa din Hercule.

5) Stele cu carbon. Au o coloraţiune roşie vie şi nu se văd cu ochiul liber. N'au heliu, hidrogen şi calciu, dar se observă unele dungi strălucitoare. Aşa sunt steaua 19 din constelaţia Peştilor şi U din Hidra.

6) Stelele cu spectru striat şi cu dungi strălucitoare de hidrogen. Seamănă cu stelele din tipul al patrulea, sunt roşii gălbui, dar cu unele dungi luminoase care caracterizează hidrogenul. Toate sunt stele variabile. Dintre ele trebue să cităm steaua Mira Ceti din constelaţia Balenei.

7) Stele cu heliu şi linii strălucitoare. Se aseamănă cu primul tip, dar se găseşte în ele cel puţin o dungă strălucitoare caracteristică heliului. Ex: Steaua R din constelaţia Vulturului.

8) Stele de tipul Wolf-Rayet. Nu conţin nici o dungă caracteristică metalelor. Au numai raze de heliu şi hidrogen şi unele radiaţiuni intense de origină necunoscută. Dintre toate stelele acestui tip, din care cele mai multe sunt în nebulosităţile numite nourii lui Magelan, numai steaua gama din constelaţia Corăbiei şi trei stele mici din constelaţia Lebedei trec de mărimea a şasea, celelalte sunt mai mici şi invizibile cu ochiul liber.

Lockyer, astrofizicianul englez a conchis că la temperaturi înalte, corpurile trebue să se disocieze în elemente chimice mai simple, în proteolemente. Dogma imutabilităţii elementelor chimice ar fi astfel neîntemeiată. Stabilind apoi un paralelism între variaţiile spectrelor observate în laborator, la isvoare din ce în ce mai calde şi variaţiile care se constată în spectrul stelelor, Lockyer a dedus că diferenţele spectrale ale stelelor, sunt datorite temperaturii lor deosebite. Şi atunci evoluţia stelelor prin acel proces de condensare de care am amintit, se poate concepe astfel: Din cauza lovirii între ele a particulelor sau a moleculelor rezultă o ridicare de temperatură. Steaua se încălzeşte pe măsură ce se condensează materia dintr'însa. Dar ajunge un moment, când temperatura produsă prin travaliul de condensare, devine inferioară aceleia pe care o radiază astra în spaţiu. Steaua trece, prin urmare, printr'un maximum de temperatură şi apoi se răceşte progresiv, până ce se stinge. Această variaţie e însoţită de o transmutare a elementelor chimice. Incălzirea, mai întâi, schimbă atomii cei mai grei în atomi mai uşori, îi disociază. Răcirea astrei reface atomii uşori în atomi mai grei. In stelele cu temperaturi mari, ca acele cu hidrogen şi heliu s'ar fi schimbat elementele mai grele în aceste gaze uşoare şi invers, hidrogenul ar forma, condensându-se, diverse metale în stele ca Sirius.

Visul alchimiştilor din evul mediu ar fi realizabil la temperaturile şi presiunile ce domnesc în stele. Transmutarea elementelor ar fi o realitate. Printre stele există unele ce se încălzesc în timp ce altele se răcesc. Se găsesc astfel, la aceiaşi temperatură, stele de pe ambele povârnişuri ale evoluţiei lor. In orice caz stelele sunt laboratorii imense unde materia se găseşte supusă la condiţiuni, care nu se pot realiza încă în retortele şi cuptoarele de pe pământ ale chimiştilor.

OCTAV HALUNGA

A APARUT
în editura „ADEVERUL"
„MEDICUL NOSTRU"
Mare enciclopedie medicală pentru marele public un volum de peste 600 pagini şi 200 ilustraţiuni în text redactat sub direcţia d-lui DOCTOR YGREC cu colaborarea unui mare număr de somităţi medicale române în frunte cu
Prof. Dr. G. Marinescu
Conţine descrierea tuturor boalelor, a semnelor, mecanismului, cauzelor şi tratamentul lor şi tot ce este în legătură cu medicina şi igiena socială. Volumul apare legat în pânză. Este de o execuţie tipografică ireproşabilă.
Se vinde la librăriile principale şi la Editura „ADEVERUL" S. A.

François Villon

(1432-1464)

In 1533, şaptezeci de ani după moartea lui Villon, o sută de ani dela naşterea nefericitului François, Clément Marot întocmeşte o primă ediţie a operei villoniene complete. O întocmeşte cu greu şi cu grijă, după cum spune în prefaţă: „Din vechi manuscrise şi cu ajutorul bunilor bătrâni care-l ştiu pe dinafară". Şi astfel, graţie pioasei admiraţii a lui Marot, generaţiile de azi se pot desfăta, după cinci sute de ani, cu sbuciumul fraged al poetului medieval. Parcă avem dinainte o inimă smulsă cald dintr'un piept desfăcut sub ochii noştri. Inima râde şi plânge, vibrează intens dealungul celor 3000 de versuri, trei mii de fibre stoarse şi împletite din propria-i esenţă. Vaetul ultimei coarde care se frânge într'un hohot de râs burlesc şi tragic umple infinitul din noi şi din afara noastră cu apăsarea neiertătoare a celor sfârşite fără apel. Cine s'a stins? El? Noi? Sau lumea toată a intrat sub aripa imensă a morţii? Incet, cu greu, ne desmeticim din această atmosferă de neant aşa de intens evocată; dar, odată treziţi, reluăm viaţa cu graba înfrigurată a celui care a cheltuit-o atât de repede încât a scuturat ultimul strop la 32 de ani. Exemplul tristei lui vieţi nesăbuite poate indigna pe cei cuminţi, — dar, vorba lui:

Un lucru însă trebue să ştiţi:
N'au toţi în minte cumpătare...

Şi eu cred că, în sufletele puţin comune, viaţa lui genial învăpăiată, stârneşte o ardoare admirativă care-i invidiază până şi chinurile cel mai cumplite.

In Anglia, Germania şi Franţa, cultul lui Villon capătă tot mai mulţi adepţi. La noi, cu superficialitatea noastră şi cu dorinţa generală de instruire fără osteneală, cine se apucă să citească pe Villon în greu descifrabilul text medieval, adnotat la tot pasul? Pe cronicarii noştri îi citesc alţii decât specialiştii siliţi de meserie? La noi, două filme americane, unul mut şi altul — grozăvie! — vorbitor, au transpus pe ecran viaţa oribil diformată a poetului vagabond. Publicul se mulţumeşte cu această falsă prezentare, fiindcă filmul îl instrueşte uşor şi „se termină cu bine". Bietul Villon, ce mascaradă s'a făcut cu el! Şi când adevărul e atât de patetic în însăşi opera lui, de ce nu l-am cunoaşte de acolo?

Traducerile mele din Villon, deocamdată fragmentare, vor deveni poate cu timpul opera completă pe care, acum 400 de ani, Clement Marot a scos-o din primejdia uitării şi a dăruit-o omenirii. Aş dori să dau şi eu tinerimii noastre priveliştea neasemuită a vieţii lui Villon aşa cum reiese din această operă care nu e decât o destăinuire dureroasă — chiar când râde — şi sinceră, chiar când minte.

Epitaful de mai jos, cunoscut sub numele de *Balada spânzuraţilor*, este unul din multele epitafe pe care le-a conceput Villon în urma deselor condamnări la moarte ale tribunalelor din Paris, din Orléans şi de aiurea, condamnări remise mai totdeauna şi preschimbate în lungi exiluri sau grele întemniţări.

Epitaful de faţă, intitulat şi *Marele Epitaf*, nu este o producţie a imaginaţiei poetului. Fiorul tragic al priveliştii spânzuraţilor l-a simţit Villon chiar în faţa cadavrelor, legănate în vânt, a prietenilor lui de universitate şi mai apoi de tâlhărie: Nicolas de Cayeux şi René de Montigny. Realitatea macabră şi sugestivă a acestei balade pare să fi inspirat lui Beaudelaire tabloul final din poezia sa „Un voyage à l'île de Cythère" şi lui Verlaine versurile sale celebre:

Et je m'en vais
Au vent mauvais,
Qui m'emporte
De ça, de là
Pareil à la feuille morte.

Cu atât mai mare gloria lui Villon, cu cât a dat mai multe sugestii marilor săi urmaşi: Ronsard, Verlaine, Beaudelaire, Anatole France şi Rodin.

ZOE VERBICEANU

MARELE EPITAF

(Balada Spânzuraţilor)

scrisă de Villon când se aştepta a fi pus în ştreang împreună cu prietenii lui.

Oameni fraţi care ne supravieţuiţi
Nu fiţi cu noi fără 'ndurare,
Căci dacă pe sărmani nu umiliţi,
Mila Domnului fi-vă-va mai mare.
Noi atârnăm de stâlpi, sus, fiecare
Şi 'n carnea îmbuibată, pedepsiţi,
Ne scurmă putregaiul, colţi de fiare
Şi clonţul aprig de vulturi hămesiţi.
Sfârşitul nostru nu-l batjocoriţi,
Rugaţi pe Domnul la toţi să dea iert[are].

Dispreţul vostru nu ni-l asvârliţi,
Deşi murim de aspră judecare;
Un lucru însă trebue să ştiţi:
N'au toţi în minte cumpătare.
Şi cereţi — noi suntem sfârşiţi —
De la fecioara mamă îndurare;
In mila ei găsi-vom apărare
De focul iadului să fim feriţi.
Noi suntem morţi, dar voi care trăiţi
Rugaţi pe Domnul la toţi să dea iert[are].

Pătrunşi de ploaie, rebegiţi,
Uscaţi de vânturi şi de soare,
De ciori în ochi adânc scobiţi
Şi'n barbă smulşi ca de tunsoare,
O clipă n'am avut odihnitoare;
Ca frunza dusă de vâltoare,
De-aci, de-colo asvârliţi;
Găsi-vom poate 'n moarte împăcare.
Nu vă dorim la fel cu noi să fiţi,
Rugaţi pe Domnul la toţi să dea iertar[e].

Isuse, noi, de tine stăpâniţi,
Te implorăm de iad să fim scutiţi;
Să nu aflăm în focu-i deşteptare.
De chinul nostru, oameni, nu glumiţi,
Rugaţi pe Domnul la toţi să dea iertare.

Cronica Sahului

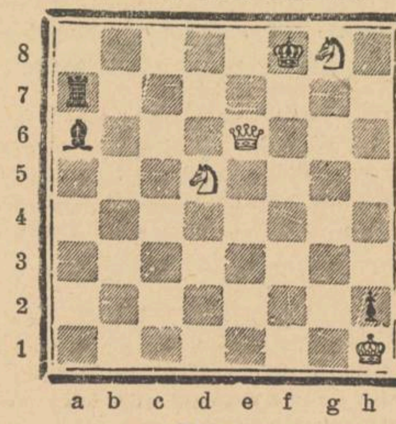
PROBLEMA No. 413

de dr. A. A. Orlimont

«(*Wiener Schachzeitung*» *1931)*

Negru:

Rf8, Ta7, Na6, Ph2 (4).

Alb:

Rh1, Dé6, Cd5 şi g8 (4).

Alb joacă şi face mat în 4 mutări.

PARTIDA No. 190

Jucată la Bled (Jugoslavia), în concursul internaţional de maeştri în luna Septembrie 1931.

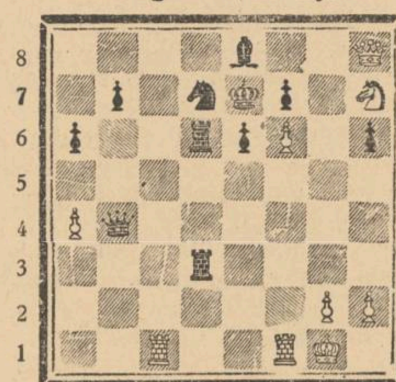
Alb: A. Alechin **Negru: G. Maroczy**

Gambitul damei

1. d2—d4, d7—d5; 2. Cg1—f3, Cg8—f6; 3. c2—c4, é7—é6; 4. Nc1—g5, Cb8—d7; 5, é2—é3, h7—h6; 6. Ng5—h4, Nf8—é7; 7. Cb1—c3, 0—0; 8. Ta1—c1, c7—c6; 9. Nf1—d3, a7—a6; 10. 0—0, d5×c4; 11. Nd3×c4, c6—c5; mai bine ar fi fost b5. 12. a2—a4, Dd8—a5; 13. Dd1—é2, c5×d4; 14. é3×d4, Dd7—b6; 15. Nc4—d3, Nc8—d7; negrul face bine că nu caută să câştige pionul din a4, căci la C×a4 alb ar întreprinde un puternic atac împotriva rocadei negrului prin Cé4 sau prin C×a4, D×a4; Tc7. 16. Cf3—é5, Tf8—d8; pionul alb din a4 nu poate fi luat, căci la C×a4 ar urma C×d7, iar la N×a4; N×f6, N×f6; Dé4, g6; C×g6! 17. f2—f4!, alb porneşte la atac; continuarea N×f6, N×f6; Dé4 n'ar dace la nici un rezultat, căci regele negru s'ar salva prin eşirea la é7. 17..., Nd7—é8; negrul se apără cu sânge rece, atacând în acelaş timp pionul din d4. 18. Cé5—g4!, începutul unei manevre extrem de complicate. 18..., Td8×d4; 19. Nh4×f6, Né7×f6; 20 Cg4×f6!, g7×f6; 21. Cc3—é4, Ta8—d8? negrul redă pionul, crezând că prin aceasta ar întări avantagiul ce-l are în centru, dar poziţia descoperită a regelui permite albului un atac irezistibil. Maroczy ar fi trebuit să joace f5, nu spre a şi menţine pionul, ci spre a închide liniile de atar ale pieselor albe. 22. Cé4×f6+!, Rg8—f8; la Rg7, alb ar continua prin C×é8, T×é8; Nb5!, Téd8 (la a×b5; Déç câştigă calitatea); Dé5+ cu atac de câştig. 23. Cf6—h7+!, inaugurând atacul final de toată frumuseţea; prezenţa unui pion negru la f5 ar fi împiedecat acest atac. 23..., Rf8—é7; la Rg7, alb ar fi consinuat prin Dg4+, Rh8; Dh4!, T×d3; D×a6 urmat de mat (şah prin descoperire). 24. f4—f5!, Td8—d6; cea mai bună apărare faţă de ameninţarea f6+. 25. b2—b4! acest fin sacrificiu de pion serveşte la îndepărtarea damei sau a turnului pe câmpuri mai puţin eficace de apărare. 25..., Da5×b4; la T×b4 ar fi urmat Dé3 cu ameninţarea D×h6 sau Tc5, iar la Dd5, Tc5, Db3; Dé5!, Cd7, Tc7, etc. 26. Dé2—é5!, ameninţă Df6+ şi Cf8 mat. 26..., Cb6—d7; 27. Dé5—h8! această elegantă mutare fixează o reţea de mat în jurul regelui negru. 27..., Td4×d3; 28. f5—f6+ şi negru abandonează căci matul

Situaţia finală a partidei

Negru: Maroczy.

Alb: Alechin.

în 2 mutări e inevitabil: la C×f6, D×f6+, Rd7; Cf8 mat, iar la Rd8; D×é8+!, R×é8, Tc8 mat.

O foarte frumoasă partidă demnă de campionul lumei şi marele învingator dela Bled.

BIBLIOGRAFIE

Graţie entuziasmului d-lui A. Ianovcic şi cu preţiosul concurs al d-lor W. Pauly, ing. L. Ciulley şi ing. A. Kery, „Revista Română de Şah" şi-a reluat apariţia (No. 5—9. Mai—Septembrie). Acest număr conţine, ca şi în trecut, interesante articole, frumoase probleme şi o bogată cronică şahistă. Rugăm pe toţi abonaţii revistei să-şi achite abonamentele în restanţă, spre a nu îngreuia apariţia acestei singure reviste de specialitate în limba românească şi îndemnăm pe toţi amatorii să se aboneze spre a o sprijini.

Abonamentul e de 300 lei pe an şi 175 pe 6 luni. Cererile se vor adresa la „Revista Română de Şah" Iaşi, str. Zugravilor 19.

* * *

Revista jocurilor „Rebus" publică o interesantă pagină de şah redactată de tânărul şi talentatul şahist S. Thaul

Ing. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

Leon Deubel

Se cunoaşte tragicul sfârşit al poetului Leon Deubel.

Un grup de prieteni a dat publicităţii o serie de scrisori care rezumă în fraze lapidare toată viaţa sbuciumată a poetului.

Iată câteva pasagii din aceste interesante confesiuni:

„Am stat 48 de ceasuri fără altă hrană de cât o coajă de portocală găsită pe stradă". (Pag. 65). — „Am împărţit afişe în colţul Operei". (Pag. 66). — „M'am simţit fericit că am mâncat după un post îndelungat". (Pag. 69). — „Am găsit un franc din care scad 30 de bani pentru a-ţi scrie". (Pag. 82). — Copiez adrese pentru 1.50 fr. mia...". (Pag. 84). „M'am culcat pe stradă cincisprezece nopţi. N'am dormit ci mi-am petrecut nopţile cutreerând bulevardele de teamă să nu fiu arestat ca vagabond... (Pag. 87). — „Ah! să mănânci de două ori pe zi până la sfârşitul vieţii, lângă un pat moale!" (Pag. 172).

Din scrisorile lui se ridică strigăte asemănătoare. Strigăte? Nu. Constatări făcute de un om dintre cei mai mândri, mai stoici şi mai răbdători.

Alt strigăt al aceluiaşi:

„Ce importanţă au toate astea? Am sfârşit o carte, care nu este încă un scop atins, ci un nou popas spre frumuseţe".

Intre textul acesta şi cele precedente se află viaţa întreagă a lui Deubel. Figura omului se desprinde luminoasă din scrisorile acestea, — aşa cum l-au cunoscut cei care l-au iubit şi respectat.

Se pare că memoria lui Leon Deubel ar fi compromisă din cauza unor moşteniri primite, pe care le-a risipit în Italia, Germania şi în alte ţări.

Pentru a cunoaşte şi înţelege pe Deubel e deajuns să citim scrisorile trimise prietenilor lui, în care un om atât de serios şi de ascuns, se destăinueşte cu sinceritatea unui copil. Sub masca impusă de împrejurări („masca aspră sub care îmi ascund neliniştea şi sfiala") era un copil care se mulţumea cu puţin, se înşela cu cuvinte frumoase cu ajutorul cărora îşi potolea foamea, foame care nu se poate amăgi cu vorbe. Are accese de revoltă care izbucnesc în cuvinte aspre: Drama revoltei mele contra celor patru puteri sociale de pe urma cărora am suferit, familia, biserica, universitatea şi armata.

Ce om instruit nu s'ar fi îngrijit de fantezia ideilor? In privinţa aceasta el ne lămureşte cu modestie: Mă gândesc puţin, mă mulţumesc să înghit cu lăcomie impresii pe care le mistui câteodată foarte greu.

Insfârşit „masca aspră" a acestei mândrii atât de neînduplecate şi care păstra cu străşnicie distanţele din cauza destinului său întunecat, nu ascundea mai deloc firea lui iubitoare, sensibilă la cea mai mică atenţie.

Acesta era Leon Deubel. A luptat contra nefericirii sale. Sfârşise serviciul militar. S'a obişnuit la regiment cu latina şi cu greaca... Dădu la iveală poeme răsunătoare şi fermecătoare. Primi o moştenire. Plecă să viziteze Italia, la 24 ani. Citim pe o carte poştală aceste cuvinte: „Florenţa 13 Octombrie 1903. — Un fluer sub fereastra mea cântă prelung în noapte şi mă simt fericit". Aceste cuvinte sunt de acelaş om care scria cu 3 luni înainte: „Când în zori căruţele se îndreptau spre hale, le urmăream şi strângeam morcovii şi cartofii care cădeau. Mi-am înşelat multă vreme foamea în felul acesta".

Iar în urmă scrie din Fiesole: „Sunt foarte fericit. Trebue să uit cei trei ani de armată, trei ani de cazarmă şi câte luni de suferinţă...".

Aceasta e drama: nu va putea să uite, e prea târziu, lupta prea timpurie, prea brutală, l-a istovit cu desăvârşire. Nenorocul, amintirea nenorocului, rodeau într'una firea lui delicată. Singura lui scăpare fu poesia, până în ziua când tot ea îl ucise. Fără poesie ar fi reuşit şi el să-şi facă o carieră de om de litere. La 18 ani viaţa de supraveghetor într'un internat, i-a sugerat descrieri pline de haz, dar şi de amărăciune, depe urma cărora ar fi reuşit să aibă destule foloase. Dar şi-a dat seama că nu era ce dorea el. Unele scrisori din Italia ne dovedesc că ar fi reuşit să devină un critic de artă tot atât de nepriceput ca ori care altul.

Insă pe el numai poesia l-ar fi mulţumit.

Poetul nu pretindea vieţii decât absolutul şi mijloacele de a se susţine pentru a atinge acest absolut. Insă condiţiile vieţii nu se pleacă jocului tragic al absolutului. Sfârşitul se apropie. Poetul îşi dă seama că ultimele puteri care-l susţin se vor irosi şi 'n acelaşi timp îi dispăru şi pasiunea pentru poezie. Se izolează şi la 34 ani, se aruncă în Marna.

„Aş vrea să ştiu"

M. MIOR-Oradea.

Descoperirile ştiinţifice au fost realizate prin deducţie sau inducţie?

Descoperirile ştiinţifice se produc în general pe trei căi esenţiale: întâi, prin accident, caz foarte rar de altfel, cum a fost de exemplu descoperirea razelor X de către fizicianul Röntgen.

A doua cale este aceea a inducţiei, pornind de la o serie de experienţe, care sugerează descoperirea. Acest caz nu e nici el prea frecvent. Putem enumera totuş în această categorie descoperirea argonului de către Rayleigh şi Ramsay, pe baza unui cumul de rezultate numerice relative la densitatea azotului.

In sfârşit, a treia şi cea mai uzuală sursă de descoperire ştiinţifică, este inspiraţia sau previziunea, pe baza teoriei. Aceasta este metoda prin care Faraday a descoperit acum o sută de ani fenomenul inducţiei electromagnetice, Maxwell a prevăzut existenţa undelor electrice şi Einstein a fost condus la teoria relativităţii.

Istoria ştiinţei ne arată că în general savantul luminanat şi îndrumat de perspectivele unei teorii generale, ajunge pe cale de deducţiuni logice, şi prin aplicarea teoriei la un caz particular la ideea unui fapt nou ştiinţific. Mult mai rar se întâmplă ca hazardul unei experienţe să sugereze prin inducţie, o descoperire într'o direcţie diferită de aceea în care a fost pornită experienţa.

INDISCUTABIL PÂINEA HERDAN E CEA MAI BUNĂ

Cărţi şi Reviste

ROMÂNEASCA DIN ROMANUL LUI REMARQUE

Cred că aşi greşi foarte puţin spunând că „Intoarcerea de pe front", noul roman al lui Erich Maria Remarque este printre puţinele cărţi străine bine traduse în româneşte. Bucata, aşa cum ni s'a prezentat ea în româneşte, e mai frumoasă sigur decât versiunea franceză.

D-nii Byck şi Philippide, traducătorii, întrebuinţează o limbă perfectă, cumpătată în ton, nici prea cronicărească nici prea franţuzită, exact potrivită din efecte, redând direct şi sigur nuanţa de sens a textului, şi, pe deasupra acestor calităţi, sunând şi foarte frumos. Limba românească, în „Intoarcerea de pe front" este pusă să facă nişte treburi îngrozitor de grele, să exprime nişte situaţii cu care ea nu-i deloc obişnuită (pentru că-s la mijloc probleme morale cu totul străine de sufletul românesc). Şi în toate aceste acrobaţii nimic fals, nimic forţat, nici o nuanţă, nici un înţeles care să fi fost redat alături de adevăr. Şi-i foarte dificil să faci asta în româneşte. Căci sunt trei primejdii în care scriitorul român cade uşor. Mai întâi „*neaoşismul*", expresia pur-românească, cu parfum de hrisoave. Al doilea — „pamfletarismul". Românul nu prea e scriitor, scriitor pur şi simplu, autor de versuri, nuvele, poeme. El scrie, în general, ca să „tapeze"; în consecinţă are nevoe să laude sau să înjure; de unde un anumit fel oarecum utilitar de a se folosi de adjective, şi un ton general de apologetică sau invers de polemică pe care foarte lesne îl ia condeiul său (o variantă ieftină a acestei particularităţi este stilul genito-urinar, aşa cum este practicat de unele ziare eminamente naţionale). Un al treilea risc este neologismul, înţelegând printr'asta traduceri directe din franţuzeşte sau nemţeşte, de pildă: „mi-a reuşit să obţin" în loc de „am reuşit să", sau „m'am încurcat de picior", sau „la ce visează fetele" („à quoi rêvent"), sau „stă scris" în loc de „este scris" („es steht geschrieben)"). Fireşte, nu este un cusur când întrebuinţezi cuvinte ca „agasat", sau „derută", sau „tandreţe", căci proprietatea trece înaintea purităţii, şi atunci când nu ai nuanţa în limba lui Neculce o iei fără ezitare din limba anului 1931. (Cuvinte ca „agasat" circulă efectiv în vorbirea reală din 1931, şi asta e singurul lucru care interesează).

Să nu se creadă că m'am rătăcit în incidentale. Lămuririle de mai sus au directă legătură cu traducerea d-lor Philippide şi Byck, şi cu traducerile româneşti în genere. Căci autorii de mai sus au ştiut, la fiecare rând, să alieze neologismul cel bun cu vorbele mai vechi, astfel încât să se dea o frază vie, trăită, care să samene cu acele pe care cetăţeanul român din 1931 şi le spune în gând atunci când îşi face diverse socoteli personale. Traducătorii au ştiut să evite atât „parti-pris"-ul de poezie-cu-ori-ce-preţ, strâmbătura neaoşist-cronicărească, precum şi falsa energie a „condeiului vioiu" sau, cum i se mai zice, a „stilului nervos", precum însfârşit şi neologismul cel inutil, cel *neindispensabil*. Pentru toate aceste merite, lucrarea trebue menţionată.

Insfârşit cartea e remarcabilă şi din punctul de vedere al muzicalităţii limbii. Cuvintele *sună*, accentele cadenţelor sunt puse toate cu sens, simţim o melodie fizică ce se deseneazâ dedesubtul înţelesurilor vorbelor. Aş fi vrut să citez pasagii din carte pentru a ilustra cu exemple laudele mele. Dar am renunţat la asta, căci mi-am dat sama că ar fi trebuit să citez tot romanul, de la un capăt la cellalt. Frumuseţea limbii unui scriitor se vede nu numai în pasagiile decisive ale cărţii sale, ci mai ales în paginile fără importanţă, care tocmai de aceea sunt mai probante (pentru că nu era nevoie ca autorul să le pieptene cu prea multă îngrijire).

Dar afară de asta vreau ca toţi cetitorii care au încredere în gustul meu literar să ceteascâ romanul acesta, şi să-l ceteascâ *în româneşte*. Am siguranţa că vor găsi aceeaş desfătare pe care am găsit-o şi eu.

Nu mai vorbesc de valoarea în sine a cărţii lui Remarque, despre care ar trebui să vorbesc separat (ceeace voi face cu prima ocaziune). Am lăsat însă aceasta deoparte, căci mai important ni s'a părut deocamdată să mă ocup de felul cum a fost făcută traducerea. Intr'adevăr: cărţi bune, nemţeşti sau franţuzeşti, se scriu destule. Dar traduceri româneşti bune, iată un eveniment cu mult mai rar.

Dealtfel, socot că nimic nu e mai folositor pentru mlădierea limbii, pentru punerea ei la punct, pentru obţinerea acelei naturaleţi şi juste-măsuri care fac marele farmec al stilului, ca exerciţiul obţinut prin traduceri. Este, din punctul special de vedere al limbii, mai util decât opera originală, unde autorul, dacă nu poate exprima bine ce vrea, renunţă la idee, şi exprimă altceva. La o traducere nu: traducătorul trebue să facă tot ce a vrut tradusul.

Insfârşit, limba românească e o limbă nouă, proaspătă, virgină. Când e bine întrebuinţată face mai mult efect decât o limbă veche, ca cea franceză sau nemţească, aşa cum o aceiaş vorbă, egal de bine spusă, are mai multă valoare în gura unei fetiţe decât în aceea a unei babe.

D. I. SUCHIANU

DOCTORUL YGREC: Medicul nostru

Dicţionar de consultaţii medicale şi chirurgicale, higienă şi medicină socială. 600 pagini.— 220 ilustraţiuni. Editura „Adeverul"

Noua mare lucrare enciclopedică medicală publicată de editura „Adevěrul" e o vastă sinteză a ştiinţei medicale, la care au colaborat cincisprezece fruntaşi ai medicinei române.

D. Doctor Ygrec, care a strâns, a colecţionat şi a sistematizat tot acest material, a alcătuit astfel o carte destinată îndeosebi marelui public profan în ale medicinei.

Prin studierea amănunţită a diverselor probleme care prin natura lor au contact cu medicina, lucrarea se adresează însă deopotrivă profesorului, pedagogului, juristului, inginerului şi chiar... medicului.

Este destul să amintim capitolele extrem de importante despre *orientarea profesională*, despre *defectele psihice ale copiilor*, despre *inteligenţă şi măsurarea ei*, despre *igiena şcolară*, precum şi cel despre *criminalitatea infantilă*, ca să se vadă ce mare interes prezintă cartea d-lui dr. Ygrec pentru profesor.

Tot astfel, marile capitole despre *psihanaliză, sugestie* şi *autosugestie, personalitatea umană şi tulburările ei*, despre *temperamente, endocrinologie, simpatoze*, vor interesa în aceiaşi măsură pe psiholog şi pe medic.

Foarte utile tuturor cercetătorilor sunt deasemeni capitolele despre *radiografie, radioterapie* şi studiul documentat asupra *localităţilor noastre balneare*.

In sfârşit, marele public va găsi în capitole speciale descrierea tuturor boalelor cu indicarea tratamentelor practicate de medicina modernă.

Aflăm astfel, între altele, cum trebue să ne purtăm cu *nebunii* — cărora trebue să le spunem adevărul, iar nu să jucăm teatru cu ei, păcălindu-i, — aflăm care este înţelesul şi rostul aşazisei *educaţii sexuale*, primejdia alimentării greşite, mijloacele ştiinţifice şi psihologice utilizate în tratamentul maladilor umane.

Sunt interesante, de pildă, constatările făcute în legătură cu *influenţa muzicii* asupra mersului boalelor.

„Fiecare cunoaşte acţiunea tonică a ritmului. O coloană de soldaţi obosiţi, mergând în căldură şi praf, uită de oboseală, e parcă electrizată sub înrâurirea unui marş militar, a unui cântec de drum".

Bolnavii se simt mult influenţaţi de ritmul muzicii.

In 1892, d-rul Hunter, dela Helensburg Hospital din Anglia, supuse un număr de bolnavi unei audiţii muzicale vocale şi instrumentale special alese, şi constată „micşorarea durerilor şi la unii din ei o coborîre a temperaturii".

Medicii balneologi în deosebi îşi dau seama de puternica înrâurire a concertelor asupra bolnavilor.

Muzica are o incontestabilă influenţă asupra simpaticului prin intermediarul creerului. Şi astfel se explică influenţa ei asupra digestiei şi nutriţiei.

D-rul Robert Schauffler a mers până acolo încât susţine că fiecărei boale i-ar prii o anumită muzică.

Ritmul este la baza vieţii planetei, a animalului şi a omului. Intreaga materie universală e animată de o perpetuă vibraţie ritmică.

Iată de ce înţelegem reflecţiile marelui chirurg vienez Billroth pe care şi le-a notat zilnic înainte de a muri şi între care putem citi şi următoarele rânduri:

„Mişcările ritmice sunt una din însuşirile esenţiale ale corpului nostru. Mişcările respiraţiei, ale inimii sunt ritmate. Noi putem ritma deopotrivă mişcările musculaturii noastre voluntare. E probabil că toate mişcările musculare, voluntare ca şi cele involuntare, rezultă din adunarea unor numeroase ritmuri extrem de scurte şi neperceptibile.

Muzica ne dă posibilitatea să percepem mişcări ritmice care când sunt în armonie cu fiinţa noastră normală, ne fac mult bine.

Corpul omenesc tinde să intre în vibraţie sincronic cu muzica, tot astfel cum se petrece şi în lumea neînsufleţită. Poate pentru aceasta în Helada, Apollo — zeul muzicii şi al poeziei — figura ca tatăl lui Esculap".

Dicţionarul d-lui dr. Ygrec e o carte unică în felul ei în publicistica românească şi stilul limpede în care e scrisă o face accesibilă tuturora.

H. BL.

MAURA PRIGOR: Biserica nouă, roman

(„Ramuri", Craiova)

Amatorii de desechilibru sufletesc şi de aşa zise cazuri de conştiinţă vor citi acest roman al d-nei Maura Prigor cu interes şi satisfacţie.

Eroul e preot. Cartea e scrisă sub forma unei confesiuni, a unui jurnal, în care preotul notează cu luciditate peripeţiile dramei sufleteşti pe care o trăeşte. Dealtfel aceste peripeţii îşi au echivalentul şi în lumea exterioară. Sunt peripeţii tragice care se rezolvă catastrofal şi trist.

Drama care se desfăşură în conştiinţa preotului este complicată şi obscură. Asistăm la evoluţia unei obsesii sexuale, abil mascată de misticism. O dragoste „nepermisă", un conflict între preoţie şi această dragoste, alt conflict între fidelitatea conjugală şi patima amorului extra conjugal, însfârşit o înşiruire de experienţe penibile pe care preotul le face în dauna propriei lui linişti şi a liniştei celor care îi sunt dragi. Niciunul din personagii nu este rău. Fiecare e mânat de o fatalitate ciudată şi perversă. Am fi ispitiţi să numim această fatalitate cu un nume mai simplu: falşificarea impusă pornirilor naturale de către cultură, religie, constrângeri sociale. Asta ar fi o explicaţie pentru atmosfera într'adevăr bizară care se degajează din această carte.

Această bizarerie rezultă, credem, şi din stilul chinuit şi, pe alocurea *intr'adins* chinuit, al autoarei.

Impresia pe care o lasă cartea d-nei Maura Prigor este, din această pricină, destul de stranie şi de turburătoare. Este un rezultat la care, probabil, autoarea a vrut să ajungă. In acest caz şi-a realizat perfect intenţiile. — *A. P.*

BENJAMIN CRÉMIEUX: Inquiétude et Reconstruction

Ed. Corréa, Paris

Odată cu amuţirea tunurilor pe fronturi şi apoi cu părăsirea tranşeelor, popoarele lumii au sărbătorit reîntoarcerea păcii, ca pe zeiţa care le aduce toate darurile vieţii tihnite, în cadrele ei fixe dinainte de război.

In loc, însă, să-şi regăsească confortul material şi spiritual statornicit până în preajma războiului, omenirea s'a trezit în vâltoarea unor evenimente de repede prefacere a vechii lumi, asistând îngrijorată de la 1918 şi până astăzi, la o prăbuşire zilnică şi fatală a valorilor ei economice, financiare şi spirituale.

In noua sa carte „*Nelinişte şi Reconstruire*" titlu perfect adecvat ideilor desvoltate, d. B. Crémieux caută să definească fizionomia şi caracterul literaturii franceze din perioada începând la 11 Noembrie 1918, — data armistiţiului între popoare — şi sfârşind cu anul 1930, susţinând că acest an însamnă un punct de stabilizare morală şi literară.

In trei capitole: *Le refus du réel, la faillite du moi*, şi *hamletisme et valises vides*, d-sa se ocupă de perioada literară care începe îndată după armistiţiu, sub aspectul ei de nelinişte şi care se caracterizează printr'o continuă îngrijorare, o lipsă de scop definit în viaţă, prin nemulţumire şi revoltă unite cu o pornire spre dărâmarea concepţiilor vechi — socotite până atunci imuabile — şi chiar cu negarea oricărei concepţii spirituale despre viaţă. In acest timp au apărut diversele curente cunoscute: dadaismul, supra realismul, naturismul, romanul de evadare... etc., demonstrând prin diversitatea lor nevoia unor alte viitoare valori literare.

Cu toate acestea, alături de scriitorii revoltaţi sau distrugători din această perioadă, au apărut alţii care reprezintă un spirit reconstructiv, cum sunt de pildă Jacques Maritain, Paul Valéry, Alain, prin operele cărora se afirmă un nou humanism şi care tinde să se fixeze în literatură.

Care sunt semnele indicatoare ale unei stabilizări morale şi literare?

„Sunt mai multe, — se exprimă d. Crémieux.

„Este mai întâi reacţiunea care se manifestă împotriva tuturor scriitorilor şi filozofilor care fuseseră consacraţi maeştri în 1918; reacţiune care se învederează fie printr'o părăsire, sau o desinteresare subită, fie — de cele mai dese ori — prin interpretări nouă date operei.

„In Proust, de pildă, nu mai apare distrugătorul personalităţii, ci poetul care arată omului — drept raţiune de a trăi — creaţia artistică.

In André Gide — deasemeni — nu mai apare pe primul plan distrugătorul moralei, ci humanistul, noul „Goethe".

Aceste schimbări de interpretare marchează o deviare a orientării neliniştii spirituale. După tragedia cunoaşterii, urmează epopeia reconstruirii, afirmarea unui nou humanism".

Şi mai departe:

„Un alt semn de stabilizare literară în 1930 — este lipsa subită de originalitate. In zadar am căutat printre începători, pe vreunul cu debut sgomotos, cum au fost câţiva ani după armistiţiu, debuturile lui Morand, Montherlant, Drieu la Rochelle, Delteil, afirmările lui Giraudoux, Mac Orlan, Mauriac, gloria fulgurantă a lui Proust, Valéry, fără a mai vorbi de gruparea suprarealiştilor, care va da poate culoarea fundamentală şi cea mai durabilă a epocei".

După ce a caracterizat astfel epoca arătată, d. Crémieux examinează diferitele concepţii despre noul humanism, arătând că literatura epocei noastre se orientează către un humanism pe care d-sa îl numeşte *totalism interior:* cunoaşterea omului în totul, în raporturile cu el însuşi şi cu universul.

Dacă deducţiile pe care autorul cărţii le face, pot fi susceptibile de discuţii din punct de vedere al prevederilor literare, ele rămân însă extrem de interesante şi generatoare de idei fecunde. — *G. B.*

Folklor

Din revista „Satul" No. 12 (1 Noembrie), reproducem următoarea poezie poporană:

De cine mi-e dor...

De cine mi-e dor şi sete
Nici nu-l văd, nici nu mă vede.
Iar de cine mi-e urât
De trei ori azi l-am văzut

Fugi, urâtule, din prag
Să iubesc pe cin'mi-e drag
Dragostea de dă prin apă
Nu se'neacă niciodată
Urâtul dă'ntr'un râu sec
Şi strigă: mă'nec, mă'nec!

Voiajuri pe Mediterana

4 VOIAJURI DE STUDII şi PLĂCERE

spre ţările mării Mediterane şi Orient cu luxosul vapor „OCEANA" al soc. Hamburg Amerika-Linie

I. Dela 2—28 Februarie 1932, prin ruta: Hamburg—Madeira—Africa de Nord—Spania—Italia—Insulaa Corfu—Veneţia. Preţul dela lei 17.500.— în sus.

II. Dela 24 Februarie—30 Martie 1932 prin ruta: Veneţia—Jugoslavia—Insula Corfu—Grecia—Egipt — Palestina — Siria—Rhodos—Istambul—Sicilia—Neapole. (Paştele se va serba la Roma), Genova.
Preţul dela lei 31.500.— în sus.

III. Dela 16 Aprilie—7 Mai 1932 prin ruta: Veneţia—Jugoslavia—Insula Corfu—Grecia—Malta—Africa de Nord—Sicilia—Neapole—Corsica—Riviera—Genova.
Preţul dela lei 18.000.— în sus.

IV. Dela 4—31 Mai 1932 prin ruta: Genova—Riviera—Spania—Mallorca—Africa de Nord—Madeira—Insulele Azore— Insula Wight—Hamburg.
Preţul dela lei 17.500.— în sus.

Cereţi Prospecte şi Informaţiuni detailate la: Hamburg—Amerika Linie S. A. R. Bucureşti, Calea Victoriei 84. Telefon 304/56.

RECENZII

IOAN PETROVICI: Peste Hotare

Edit. „Casa Şcoalelor"

Purtându-şi curiozitatea dezinteresată şi detaşarea de contingenţele zilnice peste hotare, d. Ioan Petrovici ne face să asistăm la o călătorie puţin comună astăzi, dar desigur destul de obişnuită în secolul al XVIII-lea: o călătorie cu popasuri îndelungi, cu străduinţa de a primi toate vibraţiile prielnice ale unui loc, cu convingerea importanţei sentimentelor resimţite; şi asta nu din amor propriu ci mai degrabă din punctul de vedere al unui filozof strângător de materiale şi documente. Călătoria gen Morand, cu notaţii à l'emporte-pièce, cu siguranţa că orice loc din lume nu valorează nici jumătate cât reacţiunea pe care o produce, — nu este pe gustul d-lui Petrovici. Nu domnia sa ar face înconjurul pământului în 80 de zile — o nu! — l'ar face mai degrabă în opt ani.

D. Petrovici e un călător cinstit. Lucru de o valoare considerabilă pentru noi care n'am fost încă pe unde a fost el. Are meritul să nu viziteze cartierele negre din New-York, Rusia sovietică, să nu participe la expediţiile Polul nord. Paşii săi se abat mai degrabă pe locurile acelea pe care le-aşi numi pelerinagii, locuri de o recunoscută putere de formaţiune spirituală, consacrate de vizitele atâtor bărbaţi iluştri. Muzical Salzburg, Königsee Smaraldin, castele ale lui Ludovic de Bavaria, casă a lui Goethe, odăiţă a lui Schiller, — d. Petrovici are curajul să ne scrie despre voi o carte cinstită, pioasă, voluntar nepretenţioasă, cu fotografii...

Notele din Germania formează cea mai mare parte a volumului: sunt şi cele mai bune. O similitudine de temperamente, întărită de trăirea în mediul german sunt explicaţii. Şi-apoi descripţia d-lui Petrovici scrupuloasă, cu tendinţă spre obiectivitate, interesându-se de fiecare lucru pe rând nu se potriveşte nicăeri mai bine decât peisagiului fizic şi moral al Germaniei.

Intr'un Salzburg ploios de toamnă avem totuşi posibilitatea să vedem, graţie conştiinciozităţii d-lui Petrovici, palatul arhiepiscopal unde au rezidat atâţia prelaţi iubitori de artă, dar şi acela prea celebru care arunca pe Mozart cu lovituri de picior din camera lui. Casa acestuia transformată în Muzeu, cu amintiri personale şi cu tabloul înmormântării celui mai mare muzicant al Germaniei: într'o zi de ploae năpraznică de toamnă, carul neurmat de nimeni, afară de un câne credincios, până la anonima groapă comună...

Lacurile alpestre ale Tirolului şi ale Bavariei. Königsee, Chiemsee pe una din insulele căruia Ludovic de Bavaria şi-a clădit o imitaţie a Versaiului; imitaţia merge până acolo, încât nu portretele Witelsbachilor se găsesc în Herrenchiemsee, ci ale Burbonilor. Pe o insulă acoperită cu păduri s'a tăiat un pătrat în care Hamletul încoronat a construit palatul său. D. Petrovici găseşte prea servilă imitaţia şi de suficient prost gust. Mi-am adus aminte de cele ce le scria tânărul Barrès, când căuta în pelerinagii wagneriene prilejuri de exaltarea eului. Şi pe el castelele l-au decepţionat. Dar asta nu-l scade întru nimic pe Ludovic, ci dovedeşte numai imperfecţiunea instrumentelor sale. Nu avea la îndemână caşi constructorul Versaiului o generaţie întreagă de artişti care să contribue la perfectarea unei opere naţionale şi într'adevăr reprezentative. Căci castelele lui Ludovic de Bavaria nu-l reprezintă decât pe el. Nu a creat opere de artă, ci o vibraţie sufletească de o calitate admirabilă prin orgoliul şi imensitatea dispreţului ei.

Leipzigul e o oprire melancolică pentru domnul Petrovici; îl înţelegem: acolo şi-a făcut studiile. Pentrucă suferinţa cuiva nu interesează pe nimeni să-l urmăm la Weimar.

Oraş de provincie, cu puţini locuitori, Weimarul este totuşi capitala spirituală a Germaniei. Stă chiar lângă Atena şi Florenţa, căci sub domnia unui mareduce luminat s'au adunat în micul oraş turingian o pleiadă prestigioasă compusă din cele mai mari nume ale Germaniei: Herder, Wieland, Schiller şi, în fruntea tuturor, consilierul intim, excelenţa sa ministrul von Goethe... In casa mare şi comodă fireşte, dar deloc luxoasă unde a trăit şaizeci de ani în glorie, strălucire, singurătate olimpiană şi tristeţe de marmoră, unde a murit de cea mai frumoasă moarte pe care a avut-o vreun om, — totul s-a păstrat cu pietate aşa cum era pe atunci: camera de lucru cu pupitre şi mese multe (Goethe compunea plimbându-se) şi camera de culcare de o simplitate monacală; amândouă dau spre grădină. Intr'o casă vecină s'au adunat în Muzeu toate colecţiile făcute de Goethe: schelete, aparate fizice, cărţi, plante, palete de culori care dovedesc tangibil, pentru oricine şi fără să mai fie nevoe de lectură, universalitatea spiritului său, universalitatea curiozităţii sale.

Cu toată simplicitatea ei, scrie d. Petrovici, „îţi pare un palat locuinţa lui Goethe în comparaţie cu apartamentul în care vieţuise Schiller şi în care se stinsese mistuit de o crâncenă boală. Numai două odăi dintre care una mai întinsă care cuprinde şi masa de lucru şi patul unde a zăcut. O cunună de lauri este aruncată deasupra patului şi parcă înfăţişarea ei funebră ţi se complectează repede cu corpul încremenit de moarte al celui dispărut.

„Aici impresia e cu mult mai tristă decât în casa lui Goethe, unde urmele belşugului şi ale vieţii împlinite se pun în drumul melancoliei care ar vrea să se furişeze oriunde găseşte o mărturie de vremuri care nu mai sunt".

Tot în Weimar a locuit mai târziu şi Liszt; aici a dirijat pentru prima oară operele lui Wagner, atunci când acesta era un exilat, hulit de toată lumea şi nepriceput de nimeni. Liszt şi-a pus, cu o admirabilă abnegaţiune, tot talentul şi celebritatea sa în serviciul prietenului său nenorocit. Este cel mai frumos gest din viaţa lui Liszt, o viaţă aşa de plină totuşi de asemenea gesturi.

Apoi, ultimă etapă, la casa unde a murit nebun cel mai mare german al sec. XIX-lea, unul din cei doi, cel mult trei, făuritori ai Europeanului de azi: Friederich Nietzsche.

La mică distanţă de Weimar e Iena unde au profesat Hegel şi Ernst Haeckel şi prestigioasa etapă a carierei napoleoniene; apoi Eisenach unde se găseşte castelul Wartburg, unde Tanhäuser a eşit învingător într'un concurs de Minnesänger, popular în toată Germania şi în urmă în toată lumea graţie lui Wagner: o cetate pe o înălţime cu încăperi mici, cu scări înguste, cu sala unde a avut loc concursul, cu camera unde a trăit o mare sfântă a catolicismului, Elisabeta de Ungaria şi ceva mai încolo chilia unde a fost adăpostit cel mai mare duşman al lui, Martin Luther, ascuns aici de margravul de Hessa.

In aceiaşi imbinaţie fericită de obiectivitate, de curiozitate şi pentru lucrul modern şi pentru cel vechi, şi de colecţionare îngrijită a sensaţiilor proprii sunt şi celelalte popasuri: Lyon, Strassbourg, Mont-Blanc, Stuttgart... Orice alt punct de vedere ar avea cititorii de acum, despre un voiagiu, trebue să recunoaştem tot aşa de cinstit — după cum de cinstit e scrisă şi cartea — că răspunde exact noţiunii: *călătorie* aşa cum ne-o dau toate dicţionarele...

VASILE LOVINESCU

INSEMNĂRI

Sancţiuni

La 8 Noembrie au fost convocaţi, de către preşedintele comisiei interimare din Timişoara, „toţi şefii autorităţilor locale, cum şi fruntaşii vieţii noastre publice, pentru a pune la punct problema teatrului românesc din Timişoara. Din peste 100 de invitaţi au răspuns 24 inşi, între care şi şefii autorităţilor" („Monitorul Municipiului Timişoara").

S'a remarcat d. dr. Mihail Gropşianu care, în numele societăţii „Cultul Patriei", a arătat „cauzele nepăsării publicului românesc, cerând sancţiuni pentru cei ce refuză concursul lor, când e vorba de o operă culturală".

D. Gropşianu n'a fost explicit. Astfel, d-sa n'a fixat un minimum de reprezentaţii obligatorii pentru fiecare cetăţean — sancţiunile producându-se când spectatorul n'a satisfăcut prescripţiile teatrale. Apoi nu ni s'a spus dacă spectatorul va avea un carnet de teatru — în genul carnetului de contribuabil — vizat de casieriţă în seara reprezentaţiei. Nu ştim dacă datoria de spectacol se poate transforma în bani — ca prestaţia pe vremuri.

Şi în definitiv, am vrea să aflăm: care vor fi sancţiunile? Amendă? Inchisoare? Vor fi cazuri în care cetăţeanul va suporta orice — numai teatru, nu. Judecăm Timişoara prin analogie cu Bucureştii.

Chestia ridicată de d. Gropşianu este foarte importantă. Lumea nu frecventează teatrul. Cum o putem sili? Ce-ar fi să reintroducem starea de asediu! Poate ceiace nu vom isbuti să facem cu amenda şi cu închisoarea — se va realiza subt teroarea execuţiei la stâlp pentru crima de lèse-teatru...

Să încercăm!

Şi — fiind chestie de teatru — am putea trage focuri oarbe.

Prefect-poet

Intr'un interview luat de-o publicaţie săptămânală d-lui G. Tutoveanu, ca „poet" şi „prefect", — d-sa şi-a expus activitatea în ambele ipostaze.

D. Tutoveanu — în calitate de prefect — a făcut, printre altele, următoarele lucrări:

„Cu un buget simţitor redus, dela 24 milioane la 11 milioane lei, am reuşit să fac în scurta mea activitate prefecturală, 3 şosele judeţene şi 6 poduri. Nici un fel de plantaţie nu s'a făcut pe tot judeţul, iar acum sunt plantaţi 1000 arbori, hotărându-se deasemenea plantarea tuturor şoselelor şi drumurilor din judeţ.

Am găsit, — urmează d-sa, — toate râpile şi albiile apelor şi a pâraelor pline de gunoae şi fâşchie. Astăzi sunt făcute platforme speciale pe gunoaie în genul ţărilor din Apus.

Şcoalele rurale au fost lipsite de mobilier. La unele şcoli mizeria era atât de mare încât elevii în lipsă de bănci sau pupitre, stăteau trântiţi pe duşumea în brânci şi scriau. Am hotărât ca tot mobilierul stricat dela şcolile secundare să fie prefăcut în pupitre pentru şcolile rurale.

Primăriile rurale le-am găsit prin beciuri sau magazii iar registrele stării civile erau uşile unde cu creta se treceau naşterile, morţii, căsătoriile, etc."

In faţa acestei opere serioase, ne-am gândit cu melancolie la activitatea d-lui Tutoveanu ca „poet" — activitate care, îndreptată din timp spre lucruri pozitive, ne-ar fi înzestrat ţara cu mii de kilometri de şosea.

Aşa însă... Păcat!... Numai trei şosele...

On revient...

In revista „George Lazăr", care a apărut pe vremuri în Bârlad, găsim câteva poezii din prima tinereţă semnate de d. C. Hamangiu — actualul ministru de Justiţie.

O explicaţie în plus pentru instituirea premiului „C. Hamangiu" — pentru cea mai bună traducere în franţuzeşte a operei lui Eminescu.

Declamaţie şi oboi

Revista „Incotro?" ne aduce ştirea că, mulţumită furiei de economii, catedra de declamaţie a d-nei Agatha Bîrsescu la Conservatorul din Iaşi a fost suprimată.

Totuşi, pentruca d-na Bârsescu să nu rămână fără nici o ocupaţiune — elevii fiind lipsiţi de marele d-sale talent de îndrumătoare — autorităţile şcolare au găsit o soluţie ingenioasă. Au numit-o pe d-na Bârsescu la catedra vacantă de oboi şi pe urmă au transferat-o la... declamaţie.

Acest act de farsă putea să lipsească din viaţa plină de tragedii — jucate şi autentice — ale „Agatei Bârsescu". — *M. Sevastos.*

Responsabilitatea scriitorului de azi

Responsabilitatea scriitorului, spune Heinrich Mann, n'a fost niciodată mai împovărătoare decât în vremea noastră. Inainte de război, talentul literar avea un prestigiu egal cu acela al faptelor militare. Scriitorul nu scria decât ce-i plăcea şi cum îi plăcea. Astăzi, ca să reuşeşti în cariera literară trebue să-ţi topeşti personalitatea în *colectivitate*. Cu alte cuvinte nu poţi nădăjdui să faci o operă durabilă, să obţii vreo recompensă materială sau morală dacă nu eşti purtătorul de cuvânt al generaţiei tale, al mediului sau al ţării în care trăeşti. O carte, o piesă sau un film — într'un cuvânt orice operă artistică — trebue să se ocupe de actualitate.

„Să luăm, de pildă, — spune Heinrich Mann, — filmul „Ingerul albastru" lucrat după unul din romanele mele care a cunoscut cel mai mare succes. Atunci când am scris cartea, scriitorul încă nu era obligat să-şi subordoneze eul colectivităţii. Scriam pe gustul meu şi după propria-mi inspiraţie. Romanul se vânduse în peste o sută de mii de exemplare, aşa încât aveam tot dreptul să cred că interpretasem credincios nevoile subconştiente ale cititorilor mei.

Totuşi, când romanul deveni film, îmi dădui seama că modificările pe care le socoteam utile temei mele ca s'o adaptez situaţiei actuale nu mai aveau rost. Făcând aluzie la succesul fantastic al romanului, directorul comercial al casei de filme îmi replică simplu: „Aţi scris pentru un public restrâns, foarte restrâns de oameni cultivaţi. Ce reprezintă un mănunchiu de o sută de mii de cititori pe lângă cincizeci de milioane de spectatori care vor vedea filmul?"

In asemenea împrejurări, scriitorii trebue să scrie după comandă. Nu mai au libertatea să-şi aleagă ei subiectele, ci ele sunt impuse de colectivitate".

O altă lege care s'a impus autorilor e necesitatea de a fi mereu sub ochii publicului. Tipul scriitorului care se izolează de lume şi care e ostil publicităţii nu va avea niciodată succes în cariera lor.

In epoca noastră doi oameni au cunoscut succesul: Einstein şi Charlie Chaplin. Nimeni nu-l înţelege pe Einstein, dar reputaţia lui s'a răspândit pretutindeni. Din acelaş motiv e cunoscut şi Charlie Chaplin.

Acelaş lucru, spune Heinrich Mann, şi cu scriitorii. Ca să reuşească, trebue să devină cunoscuţi prin intermediul filmului, radiofoniei şi publicităţii.

Prin urmare, responsabilitatea scriitorului de azi e cu totul specială şi ea decurge din obligaţia de a fi la curent cu toate problemele de seamă ale zilei şi cu nevoile sufleteşti ale publicului. — *h.*

Din corespondenţa lui Liszt

La 22 Octombrie s'au împlinit 120 de ani dela naştarea lui Liszt. Cu această ocazie s'au dat publicităţii două scrisori inedite, adresate după toate probabilităţile lui Smetana. Prima datată: Weimar, 18 Ianuarie 1849, are următorul cuprins:

„Iţi mulţumesc din toată inima, prea cinstite domn şi maestre, pentru binevoitoarele dumitale rânduri. Cele trei caete: Marşul solemn, Marşul naţional şi Marşul funebru, ce ai avut bunătatea să-mi dedici, îmi fac mare plăcere. Mai ales cel din urmă îmi pare foarte potrivit pentru clipele istorice de astăzi, la care suntem siliţi, ba chiar datori să luăm parte cu toţii. Este însă o mare mângâere şi uşurare să vezi dezvoltându-se talentul şi destoinicia în nobilul şi necontenitul lor avânt spre mai bine. Complimentul acesta, prea cinstite domn, ţi se cuvine dumitale, fără nici un... compliment. Primeşte deci expresiunea recunoştinţei mele cordiale, precum şi asigurarea stimei desăvârşite şi devotamentului amical ce-ţi port.

Franz Liszt"

Scrisă în anul revoluţiei din 1848, această scrisoare trebue privită în lumina faptelor istorice de atunci. Cu câteva luni după această dată, s'a refugiat la Liszt exilatul politic Richard Wagner. Pe vremea aceea, Liszt era în corespondenţă asiduă cu Smetana, pe care-l încuraja mult, şi pe care l'a ajutat să-şi tipărească unele opere.

O piesă de Björnson

Printre hârtiile rămase dela Björnstjerne Björnson s'a descoperit manuscrisul unei piese în patru acte, scrise la Roma. Cu multă trudă s'au adunat laolaltă, din alte hârtii, foile ce lipseau din manuscris. Pe cât se pare, piesa a fost scrisă în câteva săptămâni, sub impresiile ce-l copleşiseră la Roma. Acum vre-o 30 de ani, Björnson a trimis manuscrisul unui prieten, profesorul Collin. Foarte ocupat pe acea vreme, acesta a amânat citirea piesei pentru mai târziu şi, cu timpul, a uitat de ea. Există mai multe scrisori ale lui Björnson, în care se pomeneşte de piesă; dar până acum se credea că manuscrisul fusese nimicit. Un ziar din Stockholm publică acum un interview cu urmaşul lui Björnson, care se arată foarte entuziasmat şi-şi exprimă dorinţa ca piesa — a cărei acţiune e situată în Evul Mediu — să fie jucată în 1932 de Teatrul Naţional din Stockholm, cu prilejul împlinirii a 100 de ani dela naşterea lui Björnson.

Franz Schalk

Şeful de orchestră vienez Franz Schalk a murit de curând în vârstă de şaptezeci de ani.

El a fondat, împreună cu Hugo von Hoffmannsthal, festivalurile dela Salzburg şi a dirijat, timp de mulţi ani, Opera din Viena.

Franz Schalk a fost unul dintre cei mai subtili interpreţi mai ales ai muzicii lui Mozart.

Cu toate acestea partiturile lui Beethoven şi ale maestrului său Bruckner găseau de asemenea în persoana lui pe cel mai iscusit interpret.

Stanislav Suda

A murit la Pilsen compozitorul ceh Stanislav Suda. S'a născut la 1865 şi a studiat la conservatorul din Praga, apoi s'a retras încă de tânăr la Pilsen.

Orb din copilărie, Suda a fost autorul unei simfonii minunate „La vie dans les ténèbres", a cărei temă este viaţa interioară şi dureroasă a unui om pentru care lumea exterioară nu e decât o umbră nesigură.

O călătorie în evul-mediu românesc

Revista „Societatea de mâine" publică o serie de impresii culese de d. Traian Herseni cu prilejul cercetării monografice a satului Cornova, întreprinsă vara aceasta de secţiunea de monografii sociologice a Institutului Social Român sub conducerea d-lui prof. D. Gusti.

„In Cornova, — spune d. Herseni, — ca în multe sate basarabene, te izbeşti după cel mai superficial contact cu populaţia, de conştiinţa unor categorii sociale bine distincte care separă satul în mai multe pături de vieţuire alăturată, dar deosebită. La prima impresie crezi satul o aşezare omogenă, căci toţi sunt agricultori, toţi au acelaş port, aceeaşi prezentare — deci „ţărani" cum le spunem de obiceiu. Câteva convorbiri cu localnicii ne schimbă radical imaginea noastră de oameni ai evului modern".

Locuitorii se împart în dvoreni şi mazili deoparte, — ţărani de alta.

După unii, dvorenii erau din *cin* ofiţeresc mare, iar mazilii sunt dela Ştefan Vodă.

Dar asupra originii mazililor povestea frecventă e cea pe care ne-o spune Vladimir Vâscan (mazil, de 26 ani): „Ştefan cel Mare a avut 40 de războaie, avea nevoie de ostaşi mulţi. Stau şi atunci oameni la închisoare, i-a scos din închisori şi i-a pus în front. Şi-a reuşit. Ca să-i plătească le-a zis: să vă fac mazili. I-a întrebat: vreţi bani sau cinste pentru toată viaţa? Banii îi veţi isprăvi, dar mazili veţi fi întotdeauna".

La fel ştie dvoreanul I. V. Roşca: „Noi suntem dvoreni. Documentu nostru e mai mare decât cel mazilesc. Cu mazilii a fost aşa, că a fost puşcăriile pline când a fost o năvală. Acuma ştiţi că în puşcărie nu intră decât oameni deştepţi, hâtri. Or spus ei: daţi-ne drumu că vă scăpăm. Şi au pornit-o şi au biruit fără arme. Atunci au căpătat documente de mazilie".

Asupra ţăranilor acordul e mai mare: „au fost slugi scăpaţi şi dăruiţi cu pământ numai de curând de ţarul Alexandru II".

Dvorenii şi mazilii nu se căsătoresc cu ţăranii şi-i dispreţuesc pe ţăranii îmbogăţiţi.

Ţăranul Jitaru confirmă: „Mazilii şi ţăranii nu se iau între ei. Dacă se amestecă, se corcesc. Mazilului i-ar plăcea o ţărancă aşa, pentru dragoste, dar pe urmă o lasă. Ţărăncile se feresc de mazili. Dacă ar vrea să le ia, ar fi bine. Fetele de mazili fug de flăcăii ţărani pentrucă se ţin mai sus".

Totuşi se întâmplă mezalianţe, dar ascultaţi pe mazilul Vladimir Popa: „Ţăranii mai bogaţi pot lua uneori fete de mazil, dar din cele de mai jos şi mai sămane, fete de seamă în nici într'un caz, aşa e obiceiul din străbuni".

Şi ca un rezumat, declară Olga Samson: „Nu merg ţăranii cu mazilii nici la joc, nici la plimbare, nici la lucru nu se duc. Au o deosebire mare. Sunt mai curaţi şi mai deştepţi mazilii. Ii mai mare societatea de mazili. Chiar bărbaţii vorbesc de afaceri, dar numai atât. La petreceri nu se amestecă".

Raporturile dintre locuitori s'au mai îndulcit în vremea din urmă, dar mulţi năzuiesc încă într'o revenire a stării de odinioară. — *h.*

Curier litearr

— Cunoscuta editură franceză Girard a întreprins editarea unei biblioteci speciale — *„Bibliotèque Sociale et économique russe"* — care va cuprinde o serie de volume consacrate analizei structurii sociale şi economice a Rusiei Sovietice.

Noua bibliotecă va fi condusă de către profesorii ruşi P. N. Miliukov şi A. M. Michelson.

Vor apare în curând *„La Politique exterieure des Soviets"* de Miliukov şi *„Plan quinquenal des Soviets"* (2 volume) de profesorii ruşi A. P. Markov şi A. M. Michelson.

Celelalte volume se vor ocupa cu istoria şi organizaţia partidului comunist şi cu alte probleme privitoare la structura socială şi juridică a regimului sovietic.

***

— Se anunţă apariţia volumului al IV-lea din amintirile generalului francez Mordaque care a fost, după cum se ştie, colaboratorul intim al lui Clemenceau. Volumul e intitulat: *„Ministerul Clemenceau. Insemnările unui martor ocular"*. El este consacrat cu totul sfârşitului carierei marelui om de stat francez.

***

— Noul roman al scriitorului american W. Johnson zugrăveşte regimul societăţii viitoare, în anul 2181, când bărbaţii după atâtea războaie şi lupte politice vor înceta să joace un rol preponderent şi locul lor în structura socială va fi ocupat de femei.

Autorul descrie, cu acest prilej, o serie întreagă de invenţii noui ce se vor ivi peste 250 de ani şi cum va fi organizată atunci viaţa obştească şi individuală.

Romanul conţine multe pagini interesante şi foarte multe detalii instructive.

***

— Cunoscutul scriitor italian Giuseppe Borghese a publicat un studiu mare, intitulat *„Spiritul literaturii italiene"*. Borghese constată cu regret decăderea literaturii italiene moderne, care se adapă, mai cu seamă în ultimul timp, din traduceri din limbi străine.

***

— La Viena a apărut „Zodiak" — romanul tânărului scriitor vienez Walter Edlitz. „Zodiak" este un dirijabil gigant construit de soviete pentru un eventual război şi pentru propaganda politică. Dirijabilul sovietic întreprinde zboruri în America, Egipt şi alte ţări, aruncând pretutindeni proclamaţii.

Pe bordul aeronavei se află un tânăr rus care trece printr'un şir de aventuri extraordinare. La sfârşit dirijabilul explodează şi tot echipajul piere, afară de unu. — *D.*

Bibliografie

HORIA OPRESCU: *Carnet de drum* (Heidelberg, Paris, Viena, In Zuidersee, Venezia, Bavaria, Elveţia, Pe Rin, Jungfrau, Belgia, Către Capul Nord, etc.).

CITIŢI AZI:
LECTURA No. 353
FLOAREA LITERATURILOR STRAINE
R. ORTMANN
„VALS DIABOLIC"
— Nuvele din lumea muzicală —
Lei 5. Scrierea complectă la chioşcari şi librari.

Om practic

Scafandrul care vrea să aibă linişte în casă.

Consolare

— Când auzi că radio are atâţia paraziţi — noi nu mai avem de ce ne plânge.

Explicaţie

— Dumneata, mare scriitor, şi bei aşa de mult... Unde mai intră atâta băutură?

— Intră, domnule, că doar sunt o mare capacitate.

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SARINDAR) No. 7—11

ANUL X. - SERIA II - a. - No 573

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINATATE

Duminică 29 Noembrie 1931

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897
CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

Ancheta noastră: — In ce cred

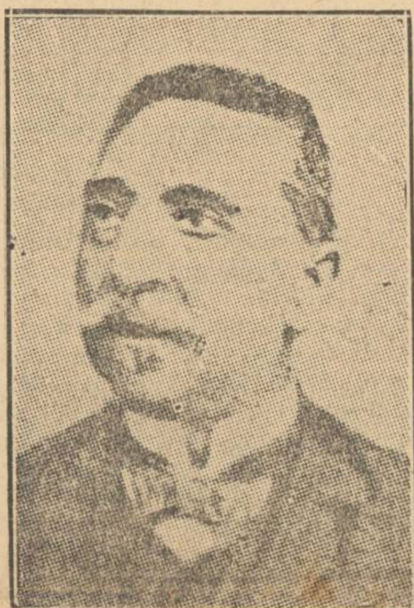
Publicăm în acest număr câteva din răspunsurile primite la ancheta întreprinsă de revista noastră printre reprezentanții de seamă ai lumii literare, universitare, artistice și politice dela noi.

Ancheta aceasta este menită să oglindească credințele, concepțiile și principiile cardinale care conduc și fructifică existența celor intervievați. Dacă sunt puține credinți, principii și concepții fundamentale dela care oamenii nu abdică atât în gândirea cât și în atitudinile lor din viața de fiecare zi, sunt totuși unele pentru care adevăratele personalități își iau întreaga răspundere, trăind și acționând pe baza lor.

Pe acestea din urmă, ancheta noastră tinde să le înfățișeze în chip cât mai precis și mai concludent.

IACOB NEGRUZZI
— dela Academia Română —

— „Intrebarea Dvs. mă cam nedumerește... Poate și pentrucă sunt prea bătrân. Uite, peste o lună împlinesc nouăzeci de ani, memoria m'a lăsat... nu mai aud bine... văzul mi-a slăbit...

Iacob Negruzzi

Voi încerca, totuși să răspund. Și pentrucă peste mine au trecut ani mulți, să-mi dați voe să pun verbul din întrebarea Dvs. la timpul trecut: „In ceiace am crezut eu?"

Pe când eram copil, am crezut în părintele meu C. Negruzzi, care — primul — mi-a inspirat dragostea literaturii.

In afară de persoana mea, în cine am crezut și în cine cred?

Am crezut și cred în datoria fiecărui cetățean de a-și îndeplini obligațiile către țară și de a insufla un spirit larg de omenie.

Dintre oamenii mari ai vieții politice de altădată am avut o credință și un cult pentru Titu Maiorescu și Petre Carp.

Ceiace m'a apropiat sufletește de Carp și Maiorescu era faptul că toți trei am fost crescuți în Germania. Nu-i vorbă am plecat după aceia și în Franța, dar școala germană mi-a dat o disciplină și o similitudine în structura sufletească; aceasta m'a apropiat de ceilalți doi.

Ce cred despre artă?

Cred că arta nu are și nu trebue să aibă o misiune moralizatoare. Cred într'o artă pură. Dintre scriitorii germani, am admirație pentru Goethe și Schiller; dintre francezi recitesc întotdeauna cu plăcere pe Corneille și pe Racine.

Descartes și Auguste Comte, dacă m'ați întreba, v'aș spune că au avut o influență asupra principiilor mele de viață, și despre viață.

Dintre filosofii germani Kant, într'o mare măsură și Schopenhauer îndeosebi, au izbutit să-mi sugereze un mod de a vedea viața.

Mă întrebați dacă nu cumva s'au schimbat principiile de moralitate din vremea mea? Cred că morala nu s'a schimbat: progresul intelectual și științific desenează însă o caracteristică a vremii actuale. Dar curios este că desființând pedeapsa cu moartea — ați văzut și Dvs.? — a crescut criminalitatea.

Să dau o pildă: în Moldova sub Mihalache Sturdza s'au făcut paisprezece execuții capitale, astfel încât puteai să umbli prin pădure cu buzunarele pline de galbeni și nu te mai fura nimeni.

Astăzi: alte vremuri, alte credințe...

C. I. NOTTARA
Artist dramatic

I.

Care a fost și este scopul vieții mele?

Nu importă dacă în viața mea de actor am avut, gata de realizat, un scop unic în felul său. El rămâne, totuși, ca neexistent, de oarece nu s'a putut aduce la îndeplinire.

Când ești conștiincios și onest ți se încumbă datoria să renunți la orice miraj ademenitor, ca să triumfe numai scopul instituției tale, și eu mi-am urmat atunci scopul vieții mele de obârșie, având satisfacția de a fi putut pune în slujba artei noastre teatrale talentul, dragostea și munca mea, până la istovire, în 56 ani de carieră, pentru înălțarea tot mai sus a prestigiului artistic, și pentru realizarea propășirii Teatrului Național.

II.

Ce concepții am despre viață și ce principii m'au călăuzit în viață?

Viața își are farmecul său numai pentru faptul că încă trăești, că ești om sănătos și rezistent, că poți încă să te bucuri de frumusețile naturii, de lumina zilei și de misterele nopții, de admirabilele născociri ale civilizației, de măreața înfăptuire a artiștilor. Și-apoi viața îți mai dă și prilejuri de satisfacții neprețuite, când ești încă în stare să poți ține piept la toate înfruntările pe care protivnicii cearcă să ți le dea, ca apoi, cucerind izbânda, să guști, în taină, bucuria și mulțumirea sufletească, pentru reușita înfăptuirilor tale.

III.

Care a fost principiul personal care m'a condus în creațiile mele?

Mai întâi de toate creațiunea unui rol trebuie să-și aibă originalitatea ei. Actorul care se slujește de modele streine în compunerea rolului, ori că întroduce în jocul său accente, intonații, gesturi și atitudini împrumutate dela alți actori, ori că se repetă pe sine însuși, are cel mult măgulirea de a fi făcut o pastișare.

Am căutat, cât am putut, să feresc creațiunile mele de ori ce influență streină; am avut ca principiu, să aleg modelele pentru rolurile mele din societatea care mă înconjura, — fiindcă *actorul trebuie să fie un spion neobosit al sufletului omenesc*, — ori din cetitul de piese de teatru și de romane, ori din izvoarele Istoriei, dacă rolul era din vremile trecute. Am cercat apoi să deslușesc încâlcirea patimilor omenești și în pagini de Psichologie și m'am ținut strict de textul autorului. Nimic mai simplu pentru ca actorul să capete originalitate în creațiunile sale.

IV.

Mă întrebați dacă teatrul poate transforma o concepție de viață?

Intr'adevăr teatrul poate transforma o concepție de viață particulară, a unui individ sau, cel mult, a unei familii, dar nu viața în genere a unei societăți, sau a unui popor. Teatrul poate avea o influență în civilizația unui popor, dar transformările concepției de viață se fac ori prin evoluțiuni, ori prin evenimente sguduitoare.

V.

Dacă cred că Arta teatrală are misiunea de a moraliza, sau trebuie să fie Artă pură?

C. Nottara

Ori câtă străduință s'ar întrebuința cu arta teatrală pentru a se răspândi morala printre oameni, nu se va izbuti: morala se obține prin educație sistematică și îndelungă a școalei, iar nu prin reprezentații de teatru, căci, în deobște, s'a constatat că pilduirile morale ce se găsesc într'o piesă de teatru, nu lasă o impresiune adâncă și durabilă în sufletul spectatorului, ele rămân totuși o ficțiune de viață, ca și întregul subiect al piesei, având menirea mai mult de a distra, de cât de a moraliza pe spectator. Prin urmare din acest punct de vedere teatrul rămâne la nobila misiune de a fi o Artă pură cu desfășurări de peripeții estetice care, incontestabil, impresionează adânc sufletul spectatorului, când, mai ales, sunt și bine puse la punct.

C. RĂDULESCU-MOTRU
Prof. universitar

Cred, mai întâi, în vitalitatea indestructibilă a neamului românesc.

Această vitalitate îmi desleagă „enigma Românilor" din trecutul istoric, și îmi prevestește messianismul Românilor, din viitorul politic al Europei.

Fără credință în această vitalitate indestructibilă aș cădea în cel mai negru pesimism. Ceva mai mult: aș fi căzut în ispita de a fi revoluționar.

Credința în vitalitatea neamului mi-a dat liniște și răbdare. De treizeci de ani urmăresc viața politică a neamului meu. In nenumărate rânduri am avut impresia, că o mână nevăzută a deschis porțile de la casa de nebuni, și că din cauza nebunilor ne găseam cu toții pe marginea prăpastiei... Dar „mâna nevăzută", — m'am convins în urmă, — nu umblase la porțile casei de nebuni, ci la porțile vitalității neamului. Nu veneau peste noi niste nebuni, ci Români neaoși și plini de vieață, care doreau să se încerce în a conduce, sau măcar în a sfătui pe compatrioții lor în ale politicei. „De ce tu și nu eu?", cu această frumoasă lozincă a tinereții își făceau drum politicianii...

Și nu un drum de călătorie îndelungă, pe care să-l poți regăsi și controla, ci un drum la întâmplare, după fantezia momentului. Istoricii ne spun că n'a fost popor mai chinuit în desvoltarea sa, ca acel românesc. N'a fost mădular din el care să nu fi fost supus la suferință, la foame și sărăcie. Și cu toate acestea, ce înclinare puternică la el spre risc: spre ce o fi să fie, — hai să mai încercăm și cu ăștia! Din suferință a eșit vitalitatea. Absurd; de aceea tocmai, cred.

Fiecare Român în parte, este prea puțin poetic, și totuși poezia populară a neamului românesc este un giuvaer pentru lumea întreagă.

Rădulescu-Motru

Fiecare Român în parte, n'are o încredere prea mare în puterile sale proprii, — din el școala face un sceptic și un paradoxal, — și totuși neamul românesc, luat în întregime, este cel mai tradiționalist neam de pe lume. Există în el o energie, care se afirmă dincolo de creaturile lui individuale! Ce-i pasă codrului de rămurelele bătute de vânt?

Mai cred, în al doilea rând, în originalitatea viitoarei culturi românești.

Cred, deși toate aparențele sunt contrarii.

Popor mai analfabet ca acel românesc rar se va găsi în Europa. El a vegetat sute de ani, fără să simtă nevoia de a-și săpa pe piatră amintirea; fără să-și facă chip cioplit; fără să se apere în ziduri de cetate. Și cu toate acestea, nu este popor cu limbă mai unitară; cu memorie mai exactă de cele petrecute; cu obiceiuri mai neclintite ca acel român. Zidurile de cetate ale Românilor sunt obiceiurile. O spiritualitate curat interioară i-a susținut în tot trecutul lor și îi susține încă; o spiritualitate mai veche de cât aceea a creștinismului.

Este cu neputință ca pe o structură sufletească, așa de solidă, să nu se ridice odată și odată o cultură originală.

Pe lângă aceste două credințe, care mă leagă de neamul meu întreg, — și asupra cărora n'am insistat până acum în publicațiile mele, fiindcă eu sunt filosof raționalist și nu propagator de credințe, — mai am și credințe personale, care s'au strecurat fără voie în aceea ce am scris. Acestea constituiesc „ecuația mea personală". Asupra lor nu insist. Am trecut de vârsta, la care reclama cu cele sfinte să fie permisă.

Dr. N. LUPU

— „In ce cred? Ți-aș putea răspunde — poate —: „Cred într'un Dumnezeu..." și așa mai departe.

Dr. N. Lupu

Totuși.

Cred în legea fundamentală a progresului, a progresului pe toate căile intelectuale, morale, politice, materiale.

Omenirea este abea la începutul fazei ei de organizare a unui tot. Ținta în viața fiecărui om conștient și cu răspundere cât de mică, în conducerea unei sfere de acțiune, trebue să se acomodeze acestui postulat.

El trebue să tindă în viața sa a perfecționa omenirea, în drumul către idealuri.

Dispariția războaelor, pacea între popoare, organizarea producției bogățiilor și a repartiției drepte între producători, perfectibilitatea individului pentru a fi capabil nu numai să producă, dar și să se bucure de binefacerile științei și ale progresului trebue să fie ținta noastră a tuturora.

LUCIA STURDZA-BULANDRA
Artistă dramatică

Eu cred în Voință, Stăruință, și permanenta Păstrare a stimei de Sine Insuși.

Acestea sunt credințele fundamentale care îmi servesc de puncte cardinale în conducerea vieței mele și pe care le cred indispensabile nu numai în teorie, ci mai ales în practică.

Bine înțeles, că prin voință nu înțeleg încăpățânare; trebue să știi să voești; să fii capabil să-ți mlădiezi și tot odată să-ți călești voința; să te pricepi să o îndrumi flexibilă și totuși fermă, ocolind obstacolele, sau sărind peste ele când nu le poți doborî sau risipi; să reușești să fii îndemânatec când vrei să obții prin convingere; trebue să știi să vrei să-ți însușești ceva sau să te lipsești de el când ai greșit măsurându-ți puterile; și totuși să nu renunți la nimic, să nu părăsești un țel odată urmărit, reluându-i îndeplinirea cu o mai justă cântărire a forțelor, etc...

Stăruința este o altă formă a voinței; o complectează, o prelungește, o susține.

Iar stima de sine este refugiul și odihna sufletească care îngădue fie-căruia să se reculeagă pentru a-și întări forțele prea încercate în lupta vieței.

Poți să te mâhnești și să te revolți împotriva oamenilor și a evenimentelor; să te scârbească nedreptatea tuturor; să te desguste fățărnicia altora...

Dar când te retragi în conștiința ta, să nu aibi a-ți face nici imputări care să te umilească față de tine însuți; căci atunci nu mai există nici o alinare. Pierzând stima de tine, pierzi credința, pierzi puterea de reacțiune; pierzi deci puterea de muncă, pierzi elanul, stăruința, voința.

Iată pe scurt în *ce cred eu*.

Acest crez îmi servește în viața particulară și în acea de artistă și de profesoară. El este baza care mă face să apreciez farmecul unei vieți studioase, mândră și orgolioasă.

Lucia Sturdza Bulandra

Mulțumită lui nu există ramură: artistică, socială, politică sau științifică pe care să nu o privesc cu nesațiul flămândului, dornică să mă înfrupt din binefacerile pătrunderii tainelor pe care le conțin.

Dar, tot mulțumită lui, mă mărginesc la câmpul de activitate pe care, măsurându-mi forțele prin exercițiu și experiență, am ajuns să dau oarecare autoritate valorificării aspirațiunilor mele artistice.

ION JALEA
Sculptor

Intrebarea este evident... ambarasantă.

Nu m'am gândit până acuma să-mi formulez concepțiile mele despre viață, nici pentru mine, nici pentru alții. Atmosfera unui atelier comportă acest vag, care are nevoe din timp în timp a fi formulat. Altfel noi ne petrecem timpul pentru a înlătura măruntele nevoi cotidiene care ne sustrag din atelierul zilei de lumină. Ziua de lumină aparține tuturor muritorilor. Pentru plastici ea este cu mult mai mult. Creația artistică se face în vâltorile ei albe.

Acest fapt dă artistului plastic o poziție cu totul aparte. Opera de artă plastică privește soarele iară artistul este exact pe o linie fixă a pământului. Deaceia mă simt diminuat când trebue să pierd orele din ziua de muncă. In atelier sunt petrecerile sărbătorești, sunt decepțiile, întristările și bucuriile. Altfel viața curge cu noi și pe lângă noi fără ca să băgăm de seamă.

Nu mă interesează viața politică și îmi neglijez datoriile mele cetățenești. Dealtfel politica mă înspăimântă. Este ceiace n'aș fi putut face niciodată.

Starea de lucruri de astăzi nu este prielnică creației artistice. Artiștii ignorează pe politicieni și politicienii pe artiști și merg paralel împreună. Orice încerca-

(Continuare în pag. II-a)

re de apropiere este un flirt nenorocit şi imposibil. Să nădăjduim în vremuri mai bune, când ei vor *veni* căci în artă se *vine* ca la biserică. Nu mă gândesc la o nouă aşezare a vieţii sociale. Aceasta poate că ne-ar înainta, poate că ne-ar da înapoi. Cred într'o evoluţie lentă şi naturală. Natura nu face salturi. Oamenii sunt asemeni, dar nu egali nici fiziceşte, nici sufleteşte. Singurul mijloc de apropiere a sufletelor omeneşti este cultura şi rafinamentul artistic.

I. Jalea

Cred că vor avea dreptate cei care lucrează pentru această cultură peste toate vremurile şi în luptă dreaptă cu materia inertă. Este ceiace s'a şi făcut dealtfel în toate timpurile.

Haz de necaz

— Versuri de agricultor necăjit —

Un nou poet

S'a zis că un sentiment puternic poate să ţină loc de talent literar. Nu ştiam că observaţia este valabilă şi când e vorba de humor.

Publicăm mai jos versurile unui „agricultor necăjit" (transformat de necazuri în poet spiritual) — care nu ni se par lipsite de haz în împrejurările de astăzi:

Paşte, murgule

Plugăria,
In România,
Din anemie
Dă în ftizie,
Şi 'n loc de tonice
(Leacuri
Eroice),
I-se dau hapuri
Platonice,
Cu sos de sfaturi
Stoice.

Intrebare cu răspuns

— Ce este un agricultor ?
— E un nebun risipitor,
Ce svârle banii în pământ,
Ştiind că va culege... vânt.

Strigături în horă

Am muncit şi-am adunat,
Pe nimic toate le-am dat
Ca şi când le-aş fi furat !

* * *

Mi-a mâncat sporul omida
De-am rămas doar cu obida,
Nu-i omida din bucate,
Ci omida... dusă 'n spate !

* * *

Ci-că toate relele
Şi toate belelele,
Pricinele-amarului
Pe capul plugarului,
Vin din depărtări
De prin alte ţări.
(Toporu-i de-afară,
Coadele-s din ţară !)

UN RECORD al LIBRĂRIEI rămâne

„MEDICUL NOSTRU"

Un volum de 600 pagini cu 210 ilustraţii în text, legat în pânză, cuprinzând, sub formă de dicţionar, o descriere a tuturor boalelor cu mecanismul, simptomele, cauzele şi tratamentele cele mai moderne.

15 specialişti fruntaşi ai medicinei române au colaborat la această enciclopedie care pe lângă bogatul material medical conţine şi adevărate studii de psichologie, sociologie, asistenţă socială, pedagogie şi psychanaliză.

Volumul a fost redactat sub îngrijirea generală a Doctorului YGREC. Preţul 150 lei ex.

SENZAŢIONAL:

ESTE NUMARUL 11 AL EXCELENTEI PUBLICAŢIUNI LUNARE *MAGAZINUL*, care a apărut recent în 112 pagini tipărite pe hârtie extravelină şi chromo, conţinând 16 planşe fotografice pe hârtie de cretă şi nenumărate ilustraţiuni în culori.

Materialul literar este semnat de cele mai cunoscute pene româneşti şi străine.

Preţul unui Exemplar Lei 40.

CITITI AZI:

LECTURA No. 355

[illegible]

O. FRIEDMANN

INEZ DE CASTRO

— Roman istoric pasional —

Lei 5 Scrierea completă la chioşcari şi librari.

Ispita

A. I. KUPRIN

Lucrurile s'au petrecut aşa. Plecasem din Tomsk într'un vagon de clasa întâi. Printre călători se afla şi un tânăr inginer de poduri şi şosele, foarte simpatic, grăsuliu şi blajin. Obraz rusesc obişnuit, îngrijit şi rotund, păr blond, spălăcit, ţepos ca de arici, prin care se vedea pielea trandafirie. Şi ce prietenoasă figură de purceluş cu ochi de un albastru turbure avea!

Se dovedi a fi un tovarăş de călătorie foarte plăcut. Rareori am văzut asemenea om prevenitor. De la început. mi-a cedat locul ca să stau jos, m'a ajutat sămi pun geamantanul pe plasă şi era atât de politicos încât lucrul acesta mă stânjenea puţin. La staţii, şi-a cumpărat alimente, vin şi i-a tratat pe ceilalţi călători cu amabilă cordialitate.

Am observat de la început că în el clocoteşte o mare fericire şi simte nevoia să vadă în jurul lui oameni tot atât de fericiţi.

Şi aşa a fost într'adevăr. După zece minute, el şi-a deschis inima. Am băgat de seamă numaidecât că, ascultând confidenţele lui, vecinii au început să se învârtească cu stângăcie pe loc, privind cu atenţie exagerată la peisajul de afară. Am aflat în urmă că fiecare auzise această povestire de cel puţin zece ori. N'am scăpat nici eu de o asemenea soartă.

El fusese în Extremul Orient unde petrecuse cinci ani şi prin urmare nu-şi văzuse cinci ani familia rămasă în Petersburg. La drept vorbind, socotise să stea acolo cel mult un an, dar îl opriseră întâi lucrările statului, apoi se ivise o întreprindere particulară avantajoasă, iar mai târziu nu mai fusese cu putinţă să lase lucrul început, care era nespus de însemnat şi de bine plătit. Acum lichidase totul şi se înapoia acasă. Cine îl putea învinui de indiscreţie? Stătuse cinci ani departe de familia iubită şi se înapoia tânăr, sănătos, plin de dragoste. Cine ar fi putut păstra tăcere, cine şi-ar fi putut înfrâna acea grozavă nerăbdare, care creştea cu fiecare ceas, cu fiecare sută de verste trecute ?

Am aflat curând toate amănuntele asupra familiei lui. Pe nevastă o chema Suzana sau „Sanocica", iar fiica purta ciudatul nume „Iurocica". O lăsase o fetiţă mică de trei ani. „Imi închipui," — exclama el,— „că acum e o adevărată domnişoară, bună de măritat". Am aflat şi numele de familie al nevestei şi toate încercările prin care trecuseră după ce se căsătoriseră. El era student în ultimul an şi nu avea nici două cămăşi. Ce minunată tovarăşe, prietenă, mamă şi soră îi fusese în acea vreme soţia.

Işi bătea pieptul cu pumnul, se roşea de mândrie şi striga cu ochi strălucitori:

— Dacă aţi şti! Ce frumuseţe! Când veţi veni la Petersburg, vă voi face cunoştinţă. Să poftiţi neapărat pe la noi, neapărat! Fără nici o ceremonie şi fără fasoane, în Kirocinaia, 156. O să vă fac cunoştinţă, o veţi vedea pe baba mea! O regină! La noi, la balurile inginerilor, era totdeauna regina balului. Pentru Dumnezeu, să veniţi, altfel voi fi jignit.

Ne dădu fiecăruia cartea de vizită pe care şterse cu creionul adresa din Manciuria, o scrise pe cea din Petersburg, şi ne împărtăşi că acea frumoasă locuinţă fusese închiriată anul trecut de Sanocica în urma insistenţelor lui, când lucrurile începuseră să meargă atât de bine.

Din staţiile mari trimetea acasă de vre-o trei-patru ori pe zi telegrame cu răspuns plătit pentru staţia viitoare sau pur şi simplu în tren pentru pasagerul cutare din clasa întâi. Şi trebuia să-l vezi în clipa în care intra conductorul şi striga cu voce tărăgănată: „Telegramă pentru pasagerul cutare din clasa întâi". Vă asigur că în jurul capului lui se forma un nimb ca acel al feţelor sfinte. Ii cinstea pe conductori împărăteşte. Dealtfel nu-i cinstea numai pe conductori. In el ardea dorinţa de neînfrânat de a da fiecăruia ceva, de a ne face pe toţi fericiţi, de a ne umple de daruri. Ne înmână ca amintire câte un lucru mic făcut din piatră de Siberia sau de Urali; fel de fel de brelocuri, butoni de manşetă şi mânere de baston, inele chinezeşti, zei de jad. Erau printre ele obiecte foarte scumpe ca preţ sau de o rară valoare artistică, dar nu era posibil să scapi de el, cu toate că era penibil şi stângaci să primeşti astfel de daruri. Se ruga convingător, hotărît, aşa cum stăruesc copiii când vor să iei cu orice preţ bomboane de la ei.

Ducea o mulţime de lucruri atât la bagaje cât şi în vagon. Toate erau daruri pentru „Sanocica" şi pentru „Iurocica". Erau obiecte ciudate: mătase chinezească foarte scumpă, ivoriu, aur, miniaturi pe agată, blănuri, evantaie pictate, cutiuţe lustruite, albume, — şi trebuia să-l vezi şi să-l auzi cu ce duioşie, cu ce înflăcărare vorbea el de ai lui, arătând aceste obiecte. Poate iubirea aceasta era puţin oarbă, din cale afară de sgomotoasă, prea egoistă, poate era puţin isterică, dar vă jur că în dosul acestui văl banal eu am descoperit o dragoste uimitoare, sinceră, o afecţiune mare şi arzătoare.

Imi mai amintesc următoarele: Intr'o staţie s'au ciocnit două vagoane şi unui macagiu i s'a tăiat laba piciorului. Imediat publicul din vagoane, — cel mai sălbatic şi mai curios public din lume, — s'a îngrămădit să privească sângele. Inginerul nu s'a amestecat printre ceilalţi; s'a dus imediat la şeful staţiei, a vorbit cu el puţin şi i-a dat o sumă, desigur însemnată, deoarece şapca cea roşie s'a ridicat cu multă admiraţie. Apoi am mai văzut cum inginerul profită de întârzierea trenului spre a se repezi la telegraf.

Il priveam pe când traversa peronul: avea şapcă albă de uniformă pe ceafă, bluză rusească largă şi lungă de borangic chinezesc, purta pe un umăr cureaua binoclului, iar pe celălalt, încrucişată, o a doua curea a unei genţi. Cât era de tânăr, de durduliu şi de rumen cu înfăţişarea lui de flăcău voinic de la ţară!

Abea ajungeam la o nouă staţie şi imediat el primea o telegramă. Pe conductori îi cinstise în aşa fel încât ei singuri alergau la telegraf să se intereseze dacă n'au mai venit depeşi. Bietul băiat! Nu putea să-şi ţină ascunsă fericirea şi ne citea tare telegramele ca şi cum în adevăr şi noi n'am fi avut altă grijă în afară de bucuriile lui familiare. „Fii sănătos, sărutări, aşteptăm nerăbdătoare. Sanocica, Iurocica". Sau: „Cu ceasul în mână îţi urmăresc drumul din staţie în staţie, cu sufletul, cu gândul la tine!" Toate erau în acest gen. Pe legea mea, o telegramă glăsuia chiar astfel: „Potriveşte ceasul după ora Petersburgului şi priveşte la 11 precis steaua Alpha din Ursa Mare, — eu deasemenea".

Printre noi se afla şi un călător, — poate proprietar, poate contabil, poate administrator de mine de aur din Siberia — cu un obraz ca al lui Moise pictat de Murin. Faţa lui era uscată, lunguiaţă, avea sprâncene negre, dese, severe, barbă lungă şi căruntă. Părea un om cu experienţă. El îi spuse inginerului cu blândeţe:

— Ascultă, tinere. Faci rău că abuzezi de telegrame.

— De ce? In ce fel fac rău?

— Iată de ce: nu e bine să ţii tot timpul femeile în asemenea încordare. Trebue să cruţi nervii altora.

Dar inginerul râse şi îl bătu pe omul cel înţelept pe genunchi.

— Ei, dragul meu, vă cunosc eu pe dv., pe cei din generaţia cea veche. Vă pregătiţi pentru drum încet, încetişor, voiţi să sosiţi pe neaşteptate. In căminul meu însă totul e în ordine.

Celălalt ridică doar sprâncenele şi zâmbi.

— Da, da. Dar câteodată nici asta nu strică.

La Nijni se suiră noui călători, la Moscova alţii. Turburarea inginerului se mărea din ce în ce, — ce puteai începe cu el? Făcu repede cunoştinţă cu toţi. Vorbea bărbaţilor despre sfinţenia căminului, reproşa celibatarilor murdăria şi nesocotinţa vieţii de celibatar, discuta cu fetele tinere despre unica şi veşnica iubire, cu doamne despre copii. Şi imediat aducea vorba despre Sanocica şi despre Iurocica.

A. I. Kuprin

Până astăzi mi-a rămas în minte cum spunea fetiţa: „Şi eu cu ţismuliţele loşii!" „Peste dlum e o falmaţie". Şi încă o vorbă a ei. Strângea tare în braţe pisica, care miorlăia. Mama ei îi spusese: „Las-o, Iurocica, pe pisică, o doare". Dar ea răspunsese: „Nu, mamă, pisichii îi faţe plăţere". Odată văzuse pe stradă baloane şi strigase: „Mamă, cât sunt de mefelcătoale!"

Toate acestea îmi păreau mişcătoare, duioase, dar o mărturisesc, puţin plictisitoare.

In dimineaţa următoare, ne apropiam de Petersburg. Timpul era posomorât, ploios. Ceaţa nu era ceaţă, ci un fel de văl, care acoperea pinii ruginii, dându-le aspectul unor muşuroaie înşirate la dreapta şi la stânga drumului. Eu m'am sculat mai devreme pentru a găsi loc la spălător şi l'am întâlnit pe inginer în coridor. Stătea la geam şi privea când drumul, când ceasul.

— Bună dimineaţa, — i-am zis eu. — Ce faci?

— Ah! Salutare. Bună dimineaţa! Iată, controlez viteza trenului. Acum mergem cu aproximativ 60 de verste pe ceas.

— Controlezi cu ceasul?

— Da. După metoda Statului Major austriac.

Vorbind astfel, îmi evita ochii şi se învârtea în loc, iar eu bineînţeles ştiam de minune că întreaga socoteală de stat major avea scopul de a-l ameţi şi că inginerul căuta să-şi înşele nerăbdarea.

După staţia Liuban, îţi făcea rău să-l vezi. Ingălbenea subt ochii mei, se micşora şi parcă îmbătrânea. Nu mai vorbea. Se prefăcea că citeşte gazeta, dar era vădit că această ocupaţie îi era neplăcută şi plicticoasă; dealtfel o ţinea pe dos. Stătea pe loc cinci minute, alerga la fereastră, se aşeza iar, se răsucea ca şi cum ar fi vrut să împingă trenul înainte, se apropia din nou în fugă de fereastră, se uita la ceas şi învârtea capul la dreapta şi la stânga. Ah! parcă nu ştiu singur, — şi cine nu ştie? — că zile şi săptămâni de aşteptare sunt nimic în comparaţie cu ultima jumătate, cu ultimul sfert de ceas.

Iată însfârşit semaforul, învălmăşeala fără nume a încrucişărilor de şine, iată platforma lungă de lemn, hamalii bărboşi cu şorţuri albe. Inginerul îşi îmbrăcă pardisiul de uniformă, îşi luă sacul de mână şi ieşi pe platforma din faţă. Eu priveam deasemenea pe fereastră pentru a chema un hamal imediat ce se va opri trenul. De la fereastra mea îl vedeam foarte bine pe inginer, care înainta pe uşa deschisă pentru a păşi pe scară. El mă observă, dădu din cap şi zâmbi, dar avui vreme să observ de departe că era izbitor, nenatural de palid, în acea clipă.

In faţa vagonului nostru se ivi o doamnă înaltă, într'o haină argintie, cu pălărie mare de catifea sub vălul albastru. Lângă ea se afla o fetiţă în rochie scurtă, cu picioarele subţiri încălţate în jambiere albe. Amândouă priveau turburate, întorcând capul în acelaş timp după fiecare fereastră. Auzii cum inginerul striga cu voce ciudat de înăbuşită şi emoţionată:

— Sanocica!

Se pare că amândouă se întoarseră. Şi deodată... Un ţipăt scurt, îngrozitor... Niciodată nu voi putea uita... Un fel de strigăt ce nu se asemăna cu nimic, de nedumerire, de groază, de durere şi de jale.

Văzui în acea clipă capul inginerului, fără şapcă, undeva între vagon şi peron. N'am văzut obrazul, ci numai părul deschis şi ţepos. Capul s'a ivit numai o clipă, apoi a pierit...

M'au chemat ca martor. Imi amintesc cum am căutat s'o liniştesc pe nevasta lui, dar ce poţi spune în astfel de împrejurări? L'am văzut şi pe el: o bucată de carne roşie, zdrobită, însângerată. Nici nu mai respira când l'au scos de subt vagon.

Se povestea că la început îi fusese apucat numai piciorul, dar el voise instinctiv să se întoarcă şi atunci pieptul şi stomacul îi fuseseră deasemenea târâte sub roţi.

Şi acum vine lucrul cel mai curios pe care vi-l voi povesti. In acea clipă grea şi de neuitat, pe mine nici un minut nu m'a părăsit următoarea stranie convingere: Moartea e imbecilă, — gândeam eu, — moartea e fără înţeles, crudă şi nedreaptă, dar dece numaidecât după strigătul lui, pentru mine era limpede că această absurditate era logică, naturală şi trebuia să se întâmple neapărat?

Văduva lui, (eu am fost în urmă la ea; m'a întrebat mult şi amănunţit despre el) mi-a spus că ei au ispitit răutatea soartei prin nerăbdătoarea lor iubire şi siguranţă în revedere, siguranţa în ziua de mâine. Se poate... Eu nu ştiu,... sigur nu ştiu nimic... In Orient (dar să ştiţi, Orientul e un isvor de înţelepciune antică), omul nu spune niciodată că va face sigur un lucru astăzi sau mâine fără a adăoga: „Inşi Alla" ceeace înseamnează:" In numele lui Dumnezeu", sau: „Facă-se voia lui Dumnezeu!"

Mie mi se pare cu toate acestea că n'a fost o încercare a soartei, ci absurditatea logică a unui zeu tainic. Nu există pe lume o mai mare fericire decât această reciprocă aşteptare, care, învingând distanţa, îi unea din nou, — într'adevăr mai mare fericire acestor doi oameni nu le putea fi dată. Dumnezeu ştie ce-i aştepta mâine. Desamăgire? Oboseală? Plictiseală? Poate ură...

Din ruseşte de OLGA MONTA

Caleidoscop intelectual

Un laureat postum al Premiului Nobel

In Aprilie trecut a murit poetul suedez Erik Axel Karlfeldt. In ţările scandinave moartea lui a produs o impresie profundă.

Câteva luni mai târziu, Europa află vestea surprinzătoare că la 9 Octombrie 1931 Academia suedeză trecând peste o tradiţie care datează de aproape un sfert de veac, a decernat premiul Nobel pentru literatură aceluia pe care scandinavii l-au supranumit „prinţul poeţilor".

Viaţa lui Erik Axel Karlfeldt e simplă şi frumoasă ca o poveste de Andersen.

Născut la 30 Iulie 1864 în provincia Dalecarlia, ca fiu de cultivator, el dovedi speciale însuşiri pentru învăţătură şi în loc să calce pe urmele strămoşilor săi, se consacră carierei didactice, dedicându-şi orele libere poeziei.

La vârsta de patruzeci de ani fu ales membru al Academiei suedeze, iar în 1907 i se încredinţă postul de secretar perpetuu al acestei instituţii.

Opera poetică a lui Karlfeldt devenise foarte populară în Suedia, naţiunea întreagă văzând într'însul pe interpretul idealurilor ei celor mai înalte.

Nimeni nu ignorează în Suedia pe *Fridolin*, ţăranul desrădăcinat, personajul în care s'au recunoscut atâţia dintre contimporanii poetului şi care încarnează în opera lui Karlfeldt cele mai frumoase însuşiri ale rasei.

Fridolin e însuşi Karlfeldt, fiul de ţăran smuls din mediul său şi svârlit în mijlocul vieţii citadine. Vremea trăită la oraş i-a slujit însă poetului o lecţie destul de utilă pentruca să poată înoi prozodia suedeză, compunând versuri pe ritmuri noui, adesea capricioase şi grele, lărgind vocabularul şi îmbogăţind limba poetică.

Această virtuozitate ritmică şi verbală a moştenit-o Karlfeldt dela cellalt mare poet al provinciei suedeze Gustav Fröding. Dar tot această bogăţie metrică şi lexicologică a contribuit în mare măsură ca poezia lui Karlfedt să rămână un câmp închis în care străinul nu poate pătrunde decât cu greutate.

Ostil oricărei metafizici nebuloase şi analizei turmentate a sufletului omenesc, Karlfeldt acceptă viaţa aşa cum se înfăţişează ochilor săi în peisagiul dalecarlian; se leapădă de mentalitatea lui de citadin pentru a exalta comuniunea omului cu natura.

Mai puţin complicat decât locotenentul Glan al contemporanului său Knut Hamsun, Karlfeldt primeşte totuşi şi el să se supună tutelei lui Pan, zeul câmpurilor şi al turmelor, amantul nimfelor rustice.

Nimfa pe care o visează Fridolin e o frumoasă Dalecarliană, cu gâtul bronzat de soare, cu obrajii rumeni şi catifelaţi, care-şi aşteaptă iubitul lângă zăplaz...

După războiu, poetul se refugie din nou la ţară şi ultimul lui volum de poezii „Bucium de toamnă" e un fel de rămas bun al lui Karlfeldt, şoptit în versuri luminoase — vieţii pe care a iubit-o cu atâta pasiune.

Atribuirea premiului Nobel, care atinge suma de 173.206 coroane, unui scriitor defunct, cât şi faptul că decizia a fost luată cu o lună înainte de data obişnuită, a dat naştere la critici destul de violente atât în Suedia cât şi în străinătate.

Din punctul de vedere al statului însă, Academia n'a călcat dorinţa fondatorului, deoarece premiatul îşi pusese candidatura de când era în viaţă.

O singură obiecţie e dreaptă: aceia că beneficiarii premiului sunt moştenitorii şi nu însuşi scriitorul.

Karlfeldt e al treilea autor suedez premiat cu premiul Nobel.

Premiaţii dinaintea lui au fost Selma Lagerlof în 1909 şi Werner von Heidenstam în 1916. — *h.*

Muzeul Municipal

Intr'o veche casă boerească din Calea Victoriei — casa Moruzi — s'a inaugurat zilele acestea Muzeul Municipiului Bucureşti, menit să adăpostească tot materialul artistic, etnografic şi documentar în legătură cu istoria Capitalei.

Organizat sub îndemnul şi supravegherea d-lui Dem. Dobrescu, cel dintâi părinte adevărat al Capitalei de la războiu încoace, — muzeul acesta a scăpat de la pierzare toate urmele civilizaţiilor găsite în săpăturile din cărămidăriile şi din gropile de nisip aflate în cuprinsul oraşului nostru.

După mărturiile specialiştilor, descoperirile făcute în săpăturile sistematice dela Jilava, Tei şi Vidra sunt de-o importanţă covârşitoare pentru istoria Capitalei şi pentru istoria ţării noastre.

Muzeul cuprinde şase secţiuni:

1) *Secţiunea preistorică,* pusă sub privegherea conservatorului muzeului d. D. V. Rosetti, — în care se poate admira cultura locuitorilor ce au trăit în ţinutul acesta din cele mai vechi timpuri ale epocei de bronz şi până după colonizarea Daciei de romani.

2) *Secţiunea artistică,* care cuprinde operele artiştilor români ce au locuit în Capitală.

Secţiunea, pusă sub conducerea d-lui Jos. Pincas, se va îmbogăţi în special cu imagini caracteristice ale Bucureştiului de odinioară.

3) *Secţiunea cartografică,* în care se găsesc expuse planurile vechi ale oraşului, precum şi hărţi ce reprezintă imaginea vizuală a trunchierilor sau întregirilor etnice la care a fost supusă ţara în decursul veacurilor.

4) *Secţiunea documentelor şi stampelor,* unde sunt strânse o serie de documente ale domnitorilor ţării româneşti, acte din care o bună parte privesc istoria Capitalei.

Dem. Dobrescu

5) *Secţiunea numismatică,* în care se află expuse în mod riguros ştiinţific, monetele ce au circulat pe pământul nostru, din cele mai vechi timpuri şi până în secolul trecut. (Comitetul de direcţie a crezut necesar să dea o deosebită desvoltare acestei secţiuni, ştiut fiind că până în prezent nu avem în ţara noastră nici un cabinet numismatic capabil să oglindească întreaga ştiinţă şi să poată servi pe cercetători în studiile lor).

6) *Secţiunea breslelor, urbanistică şi eclesiastică,* complectează muzeul.

Imaginile, obiectele şi documentele expuse sunt tot atâtea icoane vii ale evenimentelor petrecute de la ivirea celei dintâi aşezări omeneşti pe meleagurile acestea şi până la Bucureştii din zilele noastre.

Intre civilizaţiile ilustrate de secţiunile muzeului se află şi una veche de mai bine de trei mii de ani, pe care d. D. V. Rosetti a numit-o cu drept cuvânt „Civilizaţia de tip Bucureşti" (expusă într'una din sălile secţiunii istorice).

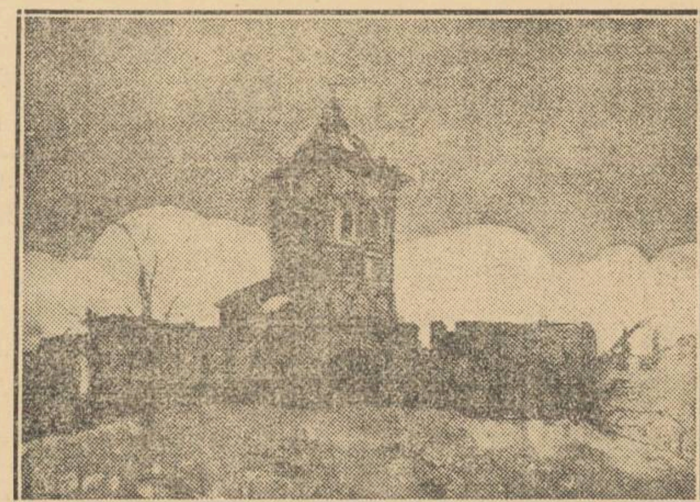
Poitevin-Skeletti Biserica lui Bucur

Dar la ce serveşte un muzeu municipal?

Dacă ştiinţa însemnează metodă, — a spus d. Dobrescu la festivitatea inaugurării, — muzeu însemnează program.

„Muzeul comunal al Capitalei trebue să fie o arhivă documentară care să servească la complecta cunoaştere ştiinţifică a oraşului, atât în ceiace priveşte caracterele fizice ale populaţiei sale dealungul timpului, cât şi în ceiace priveşte caracterele fenomenelor lui sociale, urbanistice şi edilitare.

...Muzeul trebue să cuprindă documentele relative la etnologia oraşului nostru, adică cele relative la caracterele psihice şi sociale ale diferitelor rase, care au locuit aceste ţinuturi ale Capitalei. Numai cunoscând rassele care au locuit în aceste părţi, cu caracterele fiecăreia dintre ele, putem să ne lămurim multe din caracterele populaţiei actuale, isvorîte din contopirea acestor rasse.

R. Iosif Turnul Mânăstir i Plumbuita

Mai trebue să găsim aci documente relative la etnografia oraşului, adică relative la psihologia socială caracteristică poporului nostru după formarea lui din contopirea rasselor care au locuit în ţinuturile Capitalei.

Aci trebue să găsim datele procurate de istorie, pentru timpurile recente.

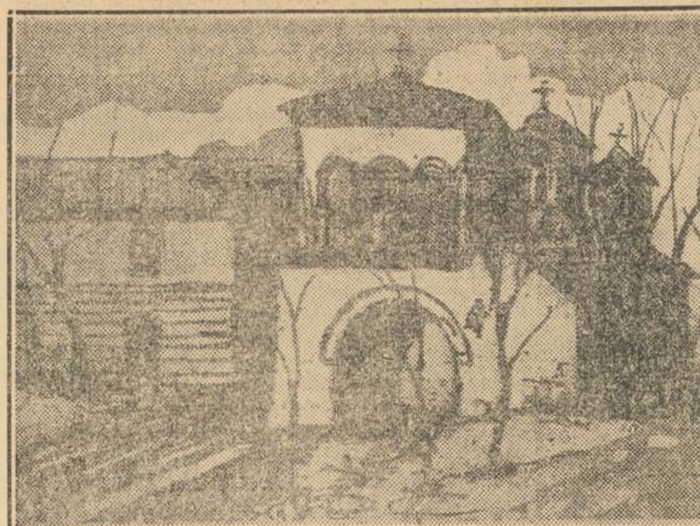
Acolo unde încetează istoria trebue să avem datele tradiţiei, folclorului, ale inscripţiilor. Acolo unde încetează istoria şi tradiţia trebue să găsim documentele date de arheologie, pentru rassele sau popoarele din aceste ţinuturi, descoperite fără isvoare scrise sau orale.

Ştiinţa Capitalei cuprinsă în acest muzeu, va putea forma baza politicei noastre comunale.

Prin documentele pe care le va cuprinde muzeul municipal vom putea stabili continuitatea dintre prezentul şi trecutul oraşului nostru, pe care se va putea baza desvoltarea lui viitoare.

...Muzeul comunal va contribui la dărâmarea dogmatismului politic, religios şi social, şi va naşte toleranţa, obiectivitatea în credinţele de tot felul".

Un comitet de direcţie, alcătuit din cetăţeni de seamă, cu un trecut statornic de colecţionari, de oameni de gust şi de oameni de ştiinţă, lucrează în chip cu totul dezinteresat la desăvârşirea acestei opere.

R. Iosif Patriarhia

Tot ceiace se înfăţişează astăzi publicului reprezintă activitatea comitetului acestuia, compus de la început din d-nii J. Pincas, ing. Orghidan, Gr. N. Filipescu, dr. G. Severeanu, asistaţi de d-nii D. V. Rosetti, conservatorul muzeului, şi Gr. Florescu, secretar, care — sub directa şi permanenta stimulare a d-lui primar Dobrescu — au putut strânge, în mai puţin de un an, materialul preţios ce se expune.

Dar un muzeu este un organism viu. El nu trebue considerat niciodată ca o operă desăvârşită, ci trebue necontenit desvoltat şi complectat. Pentru aceasta, e necesar concursul tuturor acelora care, prin donaţiuni, ar putea contribui la întregirea colecţiilor.

D. prof. Iorga a înţeles acelaşi lucru atunci când a spus că ar dori să vadă această modestă casă boerească adăogită larg, pentruca să adăpostească atâtea alte amintiri pe care ignoranţa le ţine încă ascunse în dauna culturii naţionale.

Dar programul de activitate al Muzeului Municipal nu este numai să strângă, să coordoneze şi să expună imaginea etapelor prin care a trecut oraşul nostru din antichitate şi până în prezent.

„Programul nostru, — a spus d. dr. Severeanu, — se va complecta prin străduinţa ce o depunem de a face din muzeul municipiului o şcoală care să fie vizitată de toţi cetăţenii, adresându-se mai cu deosebire şcolarilor şi liceenilor, cărora le dăm posibilitatea să-şi complecteze instrucţiunea şi cultura, prin cunoaşterea obiectelor expuse, prin citirea însemnărilor ce vor însoţi fiecare obiect şi prin audierea conferinţelor pe care personalul muzeului va avea îndatorirea să le ţină".

Cu un astfel de program şi cu un început atât de făgăduitor, Muzeul Municipal se deschide ca o nouă poartă spre lumină, — şi înalta lui menire culturală nu va putea fi deplin preţuită decât odată cu înfăptuirile pozitive în vederea cărora a fost creat.

H. BLAZIAN

Pomana Părintelui Chiril [1]

de DAMIAN STĂNOIU

— Ce-ar fi dacă ne-ar da acuma clondirele şi mâine pomelnicele! — şopti Arcadie la urechea lui Iachint.

— Ar fi spre uşurinţa lui, răspunse acesta, închizând dintr'un ochiu. Ia încearcă, Arcadie.

Ierodiaconul căută vorba potrivită, dar Ermolae îi luă înainte.

— Fraţilor, zise el, să fim îngăduitori cu părintele Chiril şi să-i primim jertfa cu toată inima. Iar acuma — destul ne este. Am băut, am mâncat, am cântat, — să-i dăm pace că e ostenit de pe drum şi trupu-i cere odihnă. Aibi grijă, frate Chiril, să baţi bine preduful, ca să nu se trezească vinul. Iar mâine — vei face cum vei găsi de cuviinţă.

După ce-l sărutară — care pe obraji, care pe urechi, care pe ceafă, musafirii plecară — nu cu puţină obidă. Iachint o luă înainte, Daniil după el, iar Ermolae şi cu Arcadie în urmă. Când se văzu slobod pe puntea de scânduri, unchiaşul şovăi. Cei doi îl sprijiniră. Ca să nu fie bănuit că vinul e de vină, iar nu bătrâneţea, duhovnicul luă de mărturie cuvintele Mântuitorului către apostolul Petru:

— „Adevăr zic ţie Petre: când erai mai tânăr, te încingeai singur şi umblai unde vreai; dar dacă vei îmbătrâni, altul te va încinge şi te va duce unde tu nu voeşti..."

Noapte de toamnă înaintată, cu cer lipsit de podoabe, cu aer îmbâcsit de ceaţă şi un pământ ce-şi aşteaptă resemnat osânda iernii. Clopotniţa înaltă nu mai stă de vorbă cu luna, lacul nu mai oglindeşte stelele, iar arhondaricul, cu un trecut mai variat decât al mânăstirii propriu-zise, se odihneşte şi el: „credincioşii" nu se deranjează pe vreme urâtă. In nucul din faţa casei ieromanahului Ignatie cântă o cucuvae : popa e de nouăzeci de ani. In biserică — nu s'a terminat utrenia. Vor fi ajuns cei de acolo — câţi vor fi?? — poate la canoane, poate la „laude". Prietenii noştri se întreabă şi ei — fără să se audă bine şi fără să-i intereseze răspunsul. Toţi s'au rezemat de câte-un copac — pentru anumite trebuinţe. Unul îngână un cântec, altul se căsneşte să-şi strângă buzele pentru un fluer. Duhovnicul vorbeşte singur: îşi face reproşuri...

— Ştiţi ce mă gândii eu? — zise Iachint după ce părăsi copacul. Când s'o scula Chiril, mâine dimineaţă, şi o vedea butoiul jumătate, nu ne mai dă nici picătură de vin. Ba s'ar putea să nici nu-şi mai aducă aminte de făgăduială. N'ar fi înţelept să ţinem lucrurile din scurt?...

— Ba bine că nu! — se grăbi să aprobe, Ermolae.

Aşteptară şi răspunsul lui Daniil. Acesta, după ce izbuti însfârşit să se deslipească de-un tei bătrân şi răbdător, se pronunţă favorabil. Ierodiaconul Arcadie însă, din mândrie sau chiar din convingere, încercă să se opună.

— Cinstiţi părinţi, iertaţi-mă, că sunt şi mai tânăr şi mai mic în grad, dar mi-se pare că numai vrăjmaşul ne îndeamnă să ne întoarcem la Chiril. Ce păcatele? Am băut destul...

Daniil îl bătu pe umăr:

— „Dacă vrei să placi lui Dumnezeu, zice cuviosul Petru, de puterile cele înşelătoare ale vrăjmaşului să nu te temi, ci te îmbărbătează şi te întăreşte ca să le înfrunţi cu vitejie"...

— O s'auză părinţii şi o să ne facem de vorbă şi de râs.

— „De batjocura oamenilor să nu te birueşti", grăeşte proorocul Isaia.

— Ş'apoi n'o să mai rămânem acolo, interveni Ermolae. Luăm sticlele şi ne întoarcem acasă ca nişte călugări de treabă.

— Absolut!

Duhovnicul tuşi, iar Arcadie ridică din umeri.

Se înapoiară câteşipatru. Inviorat de aerul rece de afară, prea cuviosul Daniil nu mai avu nevoe să invoace cuvintele Mântuitorului către sf. Petru.

Uşa era deschisă. Totuşi, ca oamenii bine crescuţi, o traseră spre ei şi ciocăniră. Dar Chiril nu răspundea. Ermolae îşi aruncă ochii pe fereastră: lampa aprinsă, uşa dela cămară la perete, patul neatins — şi Chiril nicăeri. Traseră cu urechea şi auziră vorbe mânioase.

— Tu eşti Chirile?

— Eu...

— Ce faci, omule, acolo? Nu vii în casă?

— Ba viu, dar... nu găsesc uşa.

Cei patru răseră înfundat. Chiril dibuia uşa casei pe lângă gardul dinspre răsărit, al curţii. Arcadie, ca mai tânăr, se oferi să-i arate calea.

— Fiule Chiril, i-se adresă Daniil, sfătos, un proverb bătrânesc ne învaţă să nu lăsăm lucrul de azi, pe mâine. Iar sfântul evanghelist Matei scrie: „Niciodată nu m'am culcat să dorm având ceva asupra cuiva; nici am lăsat pe cineva să se culce, având ceva asupra mea". Sfinţia ta ai avut dragoste şi ne-ai făgăduit, pentru mâine, câte-o sticlă de vin întru pomenirea celor ce ţi-l-au dăruit. Noi chibzuirăm însă că ar fi mai bine să ni-l dai acuma, ca să nu calci porunca evangheliei şi să nu fii nevoit să mai umbli şi mâine la butoiu. Te-ai purtat bine, şi am păcătui dacă nu te-am cruţa de-o nouă osteneală. Afară de acestea, te culci şi sfinţia ta cu sufletul împăcat că ţi-ai făcut datoria către cei ce te-au miluit. Mai ales că s'ar putea ca până mâine să vină diavolul lăcomiei, să-ţi întunece din nou judecata... Fiindcă duhul e osârduitor, iar trupul neputincios...

— Absolut — întări Iachint.

— Poftiţi! — îngână Chiril, fără să arate bucurie sau supărare. Până umplu eu clondirele, sfinţiile voastre mai luaţi loc pe scaune.

— A, nu! — se grăbi să refuze, Ermolae. E târziu şi trebue să ne ducem şi noi la culcare...

Se aşeză numai bătrânul.

După ce cotrobăi prin toate ungherele, Chiril se întoarse ruşinat.

— Cinstiţi părinţi, n'am decât o sticlă mai curată, aşa că tot pentru mâine o să rămâie...

Ermolae îmboldi pe Iachint. Acesta găsi o ideie.

— Da nu-i nevoe numaidecât de sticle, părinte Chiril! Pentru mine şi pentru Ermolae ne pui într'un ibric sau într'o oală, că-l împărţim noi acasă.

După multă caznă şi nu fără oarecare risipă, Chiril izbuti să umple o sticlă pentru duhovnic şi o oală pentru cei doi preoţi. Lui Arcadie nu-i făcu parte. Acesta primi, în schimb, însărcinare dela unchiaş să-i ducă sticla, pe temeiul cuvintelor sf. apostol Pavel: „Cei tari să purtaţi slăbiciunile celor slabi". Oala o înhăţă Ermolae. Iachint privi cu obidă vinul profiriu din sticla duhovnicului şi-l întrebă, pe acesta, în batjocură:

— Părinte Daniil, ce-o să faci sfinţia ta, om bătrân, cu un kil de vin?...

Bătrânul se uită aspru.

— Am să beau „puţin câte puţin", dupre cum învaţă Pavel pe Timoftei. Acuma te-ai lămurit?

— Dar sfinţiile voastre ce-o să faceţi cu pârnaia aia? Că până mâine se trezeşte, grăi şi Arcadie către Iachint.

— Da nici vorbă nu e să-l lăsăm să se trezească, răspunse acesta. Ne ducem la Ermolae şi-l bem îndată.

— Numai de-aţi ajunge cu oala sdravănă acasă, că părintele Ermolae se cam clatină... N'ar fi mai înţelept să-l beţi aici?

— Bravo, Arcadie! — zise Iachint, lovindu-l în spate. Felicitările mele că avuseşi şi tu o ideie. Pune oala pe masă, Ermolae. Adă pahare, Chirile, şi nu te supăra. E păcat să-l risipim pe drum, şi e lucru diavolesc să-l bem numai noi doi. Scoate sticla de pe mânică, Arcadie. E rândul părintelui Chiril să mai bea şi el dela alţii...

— Păcat că nu mai avem mizilic, se tângui Ermolae, după ce se aşezară din nou în jurul mesei. Nu mai ai vreo ceapă, Chirile?

— Ba ceapă s'ar mai găsi, dar lipseşte pâinea, răspunse acesta dibuind după pahare. Iachint zări o firimitură în barba lui Ermolae, şi după ce râse singur, ca omul care-şi aduce aminte de ceva, se adresă cu smerenie, duhovnicului:

— Prea Cuvioase Părinte Daniile, după cât ştiu şi din câte am auzit, sfinţia voastră duceţi o viaţă înaltă... N'aş putea să cred că aţi ajuns la desăvârşirea unui Antonie, dar pe vameşul din evanghelie — sunt sigur că l-aţi întrecut... N'aţi putea să faceţi o minune?

Bătrânul îşi încreţi sprâncenele şi scrăşni din dinţi:

— Nu mă ispiti, satano!

— Deloc, îl încredinţă Iachint, în râsul lăcrămos al celorlalţi. Uite, veni vorba de pâine, şi fiindcă spuse Chiril că nu mai are, îmi adusei aminte de-o minune a sfântului Teodosie cel Mare. Plecase el odată, însoţit de ucenicii lui, la Vitleem, ca să se roage. Pe drum, fiind obosit şi flămând, s'a abătut în chilia cuviosului Marchian. Acesta era atât de sărac, că n'a avut să le pună dinainte decât un blid de linte fiartă. Atunci au scos ucenicii lui Teodosie pâine din trăişti şi au mâncat cu toţii. La plecare, cuviosul Teodosie a văzut un bob de grâu spânzurat în barba lui Marchian — Dumnezeu l-o fi pus acolo — şi blagoslovindu-l, îndată s'a umplut hambarul lui Marchian de grâu curat, fără secară şi fără neghină. Şi ce-mi zisei: dacă sf. Teodosie a umplut un hambar dintr'un bob, oare n'o fi în stare şi părintele nostru Daniil să facă măcar o pâine din firimiţa ce atârnă în barba lui Ermolae?

Când văzură şi ceilalţi firimitura de pâine, izbucniră într'un râs de răsună chilia lui Chiril. După ce se mai potoliră, duhovnicul, care se mulţumise numai să zâmbească, se adresă lui Iachint, certându-l cu arătătorul dela mâna stângă:

— „Nu numai cu pâine poate trăi omul, ci şi cu cuvântul lui Dumnezeu".

— Absolut! — aprobă Ermolae, cu o vorbă obişnuită lui Iachint.

Văzând că Chiril, în loc să vie cu paharele, se rezemase de pat şi căscase gura la Iachint, duhovnicul îşi vârî mustăţile în oală; apoi îşi vârî şi Iachint nasul, iar Ermolae lăsă vinul să se scurgă pe lângă urechi.

— Lacomi mai sunteţi, nenişorule! — cârti Arcadie. Şi, de necaz, ţinu oala la gură până simţi că se înăbuşă. Apoi dete drumul unui cântec bătrânesc de sperie pe duhovnic şi pe Chiril, care tocmai se chiora sub pat în căutarea unui pahar.

Foae verde măturică,
Şapte văi ş-o vale adâncă,
P'aici lupii mă mănâncă...
Stai, lupe, nu mă mânca,
Să vie şi mândra mea,
Care m'am iubit cu ea.
Ş'atunci, lupe, m'ăi mânca —
Ori pe mine, ori pe ea:
Din doi care ţi-o plăcea...

Chiril ascultă cântecul cu paharele goale între degete, Ermolae ajută lui Arcadie la stări, Iachint ţinu ison, iar duhovnicul bătea tactul şi purta de grijă să nu se calce canoanele sinodului al 6-lea, care poruncesc celor ce cântă „să nu strige"...

Veselia era în toi. Cântecul alungase şi oboseala şi somnul şi aşternuse iarăşi bunăvoinţa pe faţa lui Chiril. Iachint, dispus ca în zile bune, abia aşteptă să închidă diaconul gura, şi porni cu glasul lui de bariton necivilizat:

Hei! De-am avut, de n'am avut,
Mândra mea, draga mea,
Am făcut cum am putut,
Mândra mea, draga mea.
Zis-a mândra către mine :
Mândrul meu, dragul meu,
Mă mărit, te las cu bine...
Te mărită cu noroc,
Că nu-mi pare rău deloc...
Că mai sânt în lume fete;
Mi-oiu găsi şi eu pereche...

Cu toată silinţa pe care şi-o dădea prea cuviosul Daniil, în calitatea lui de cerber al sinodului „Trulan", Iachint lăsă gâtlejul să urle în toată libertatea; Arcadie îl întovărăşi ţipând şi el cât putea; iar Ermolae, ca să fie în notă, bătu tactul şi cu oala şi cu pumnul. Când încetară, bătrânul se ridică mânios, şi sprijinindu-şi spatele în perete, îşi îndulci firea şi zise:

— Fiilor, mă găsesc în mijlocul vostru aşa cum sf. Ioan Hozevitul, bunăoară, se găsea în mijlocul ucenicilor săi. Nu vă dau altă pildă, ca să nu gândiţi cum că dracul mândriei s'a furişat printre cele câteva păhăruţe cu vin şi a pus stăpânire pe mine. Drept judecând, sfinţiile voastre nu stunteţi ucenicii mei, dar îmi datoraţi ascultare ca unuia mai bătrân şi care, pe lângă preoţie, mai este învrednicit de Dumnezeu cu darul de a tâlcui scriptura şi de a erta păcatele. Aşa, sfinţiile voastre însă, ca nişte fii netrebnici, aţi uitat datorinţa şi aţi călcat canonul 75 care s'a dat de către soborul celor o sută şaptezeci şi patru de sfinţi părinţi, ţinut la leatul 680, sub împărăţia lui Constantin Pogonatul. Care canon opreşte pe clerici să ragă ca boii şi ca vacile. Aşijderea şi dumnezeescul Gurădeaur, în voroava din tomul al V-lea, faţa 120, opreşte săltările şi răcnetele cele necuvioase şi fără de rânduială. Iar împăratul şi proorocul David, zice: „Cântaţi cu înţelegere". Iar în cartea lui Iov — capitolul 19, stihul al II-lea, scrie: „Gâtlejul gustă bucatele iar mintea judecă cuvintele". Adică: gâtlejul are pricepere numai la sosuri şi

(Continuare în pag. IV-a)

[1]) Din volumul „Pocăinţa Stareţului" ce va apărea zilele acestea la „Cartea Românească".

la dulceţuri; iar la vorbă şi la cântare se cade să-l dai în stăpânirea minţii, ca să nu sloboadă prostii şi răcnete.

— Absolut! — aprobă Iachint, pocnind cu pumnul în masă.

— Blagosloviţi şi ertaţi, — ziseră şi ceilalţi. Şi făcând metănii, mai mult în batjocură, sărutară mâna unchiaşului.

Mulţumit că are autoritate, părintele Daniil îşi mângâe faţa şi se aşeză tacticos la loc. Arcadie îi umplu paharul... din sticlă. Dar duhovnicul păru că nu-l observă. După gimnastica discretă a bărbii şi a sprâncenelor, se cunoştea că scotoceşte ceva prin cap. Deodată faţa i se însenină, ochii-i sclipiră şi mâna apucă paharul. După ce-l sorbi fără opriri, faţa i-se înveseli cu totul, ochii-i prinseră a râde, iar mustăţile se depărtară atât de mult de barbă, că i-se văzură gingiile. Ceilalţi simţind că moşul pregăteşte ceva, îşi deteră cu coatele şi cu picioarele şi aşteptară.

Deodată bătrânul se încruntă şi se uţupi cu toată vlaga să alunge tusea din gâtlej. Când izbuti, lăsă faţa să i se prefacă toată într'un zâmbet şi începu să cânte — cu ochii închişi, cu gâtul întins şi sâcâindu-şi barba spre toate punctele cardinale:

Bulgăraş de ghiaţă rece,
Iarna vine, vara trece —
Şi n'am cu cine-mi petrece...
Căci cu cine-am petrecut —
S'a dus şi n'a mai venit,
La biserică'n mormânt...

Când isprăvi şi deschise ochii, nu se afla lângă el decât Chiril, cu gura căscată şi cu ochii înlăcrămaţi. Ca să poată să râdă, Iachint se retrăsese într'un colţ, Ermolae se făcea că drege focul în sobă, iar Arcadie examina tâlvul, în cămară.

— Ei, aţi văzut cum trebue să cânte un călugăr?

— Am văzut...

— Dacă aţi văzut, luaţi pildă, şi altădată să nu mai răcniţi ca măgarii şi ca fiarele salbatice. Orice ar face călugărul, zice cuviosul Pimen cel Mare, să facă cu smerenie. Şi mâncarea să-i fie cu smerenie, şi cântarea cu smerenie, şi plânsul, şi postul şi rugăciunea tot cu smerenie...

— Şi beţia aşijderea, adăugă Ermolae.

— Absolut !

— Negreşit că tot cu smerenie, urmă Daniil. Că de cât să faci pe grozavul şi să bei prin cârciumi ca să te vază mirenii, mai călugăreşte este să-ţi iei sticla şi să te smereşti în chilie, singur ori cu fraţii tăi, să nu te ştie decât Dumnezeu... Căci smerenia, fiilor, e mare lucru înaintea lui Dumnezeu. Se zice că diavolul poate să facă şi milostenie şi răbdare; poate chiar să postească, dar de smerit nu se poate smeri. A mărturisit el însuşi către Macarie Eghipteanul. Cea mai teribilă armă a călugărului împotriva lui, este, deci, smerenia. Aşa dar, ţineţi minte dela mine: o prostie dacă o faceţi, s'o faceţi cu smerenie...

Tăcere. Duhul smereniei luă locul duhului mândriei şi al altor duhuri care se mai aciuiaseră în chilia lui Chiril. Toţi stau ca muţi, cu privirile înţepenite, cu gândurile perdute, căindu-se desigur pentru mândria cu care băuseră, cu care cântaseră şi cu care vorbiseră. Oala, sticla şi paharele goale de pe masă, ca şi mutra amărâtă a gazdei, sunt martori nemincinoşi ai fărădelegii săvârşite...

Simţind pesemne mustrarea vaselor goale, cuviosul Iachint întinse mâna, cu multă smerenie, şi le întoarse cu gura în jos. Când să apuce sticla, Ermolae îl opri brusc. Apoi, ca inspirat de sus, se ridică ţanţoş, aruncă o firimiţă de tuse pe umărul lui Iachint şi zise:

— Fraţilor, suntem nişte păcătoşi şi nişte ticăloşi. De atâţia amar de ani auzim într'una propovăduindu-se smerenia şi totuşi noi am rămas stăpâniţi de acelaş drac al mândriei. Sunt peste şase ceasuri de când facem numai pe placul lui: ba lăudăm vinul că e aşa şi pe dincolo; ba lăudăm pe bietul Chiril că e aşa şi pe dincolo; ba unul îşi arată darul vorbirii; ba altul se făleşte cu glasul; ba celălalt se sumete în ştiinţa scripturilor. N'am văzut smerenie decât în cântarea părintelui Daniil. Şi, drept vă spun, am simţit o aşa de mare mulţumire sufletească, ascultându-l, că parcă moştenisem....

— Râe căprească, îl întrerupse Iachint.

— Ba chiar împărăţia cerurilor, apăsă Ermolae. Aşa că, ce mă gândii eu: dacă duhul smereniei s'ar fi sălăşluit întru noi — încă de când am intrat aci, — şi mâncarea ar fi fost mai săţioasă, şi vinul mai prietenos şi dragostea lui Chiril mai primită înaintea lui Dumnezeu... Ia să încercăm noi, numai aşa spre încredinţare, să bem o sticlă, cu smerenie, adică să nu mai lăudăm gustul sau culoarea vinului, să nu mai urăm şi să nu mai amestecăm Scriptura unde nu se cuvine. — Frate Chirile, ia încearcă şi sfinţia ta şi scoate o sticlă fără să mai cârteşti şi fără să te mai mândreşti că ai în chilie oaspeţi numai dintre feţe preoţeşti. Apoi să ne spui şi nouă ce ai simţit în sufletul sfinţiei tale, că şi noi îţi vom spune ce am simţit într'ale noastre...

Chiril, om blând cu firea, se încruntă şi se învineţi la faţă.

— Nu vă mai dau nici pic, zise el răstit. Mi-aţi dijmuit butoiul — şi tot mai vreţi?

Şi ridicându-se dela masă se rezemă cu spatele de perete. Musafirii încrucişară priviri disperate.

— Măi Chirile, încercă Iachint, e vorba numai de un kil, ca să facem o probăluire. Unde s'a dus mia, ducă-se şi suta...

— Nici măcar un pic! — se răţoi Chiril izbindu-se cu dosul de perete.

— Numai o sticlă, omule!

— Doamne fereşte! — se apără gazda lovind cu piciorul în podea. Apoi, către duhovnic:

— Cinstite Părinte, judecă sfinţia ta: nu v'am dat destul? Şi nu intru eu în păcate dându-vă să beţi peste măsură? Nu zice în sfânta evanghelie că „vai de acela prin care vine sminteala?"

Bătrânul înălţă din umeri, apoi ridică privirea spre Chiril şi zise:

— Ai avea dreptate... dacă aci n'ar fi altă chestie la mijloc. Când îţi porunceşte un preot să faci cutare lucru, nu mai încape nici o pricină. „Toate câte îţi va porunci ţie preotul, fă-le; nu te abate nici în dreapta, nici în stânga, căci cine nu ascultă de preot, vrednic este de moarte..."

— Unde scrie aşa ceva? Aş putea să ştiu şi eu?

— Cum nu! In a Doua Lege...

— A Doua Lege a dat-o Moisi, şi mie puţin îmi pasă de legile lui Moisi!

Arhimandritul Daniil se încruntă şi lovi cu pumnul în masă.

— Moisi a fost prooroc, nesocotitute!

— Ereticule! — îi strigă şi Iachint.

— Muere afurisită! — sări şi Ermolae. (Chiril nu prea are barbă).

— Nu-i adevărat! — protestă gazda. Că dacă ar fi avut darul proorociei, ar fi ştiut că Jidovii lui vor răstigni pe Domnul şi nu i-ar fi mai scos din robia Eghiptenilor...

— Nu-ţi şade bine să judeci astfel de lucruri, neruşinatule! — îl certă Ermolae.

— Dar sfinţiei tale îţi şade bine să comanzi în casă la mine, ca să-ţi dau să bei? „Preoţii să nu bea vin!", porunceşte Iezechiil proorocul...

Strânşi cu uşa, musafirii încrucişară priviri. Cei mai tineri nădăjduiră în iscusinţa duhovnicului. Acesta le pricepu gândul şi nu se lăsă biruit de unul ca Chiril.

— Fiule Chiril, e drept că aşa a grăit proorocul Iezechil. In vremea aceea însă vinul era socotit pesemne ca o băutură spurcată, dar acuma e însuşi sângele Domnului... „Beţi dintru acesta toţi, acesta este sângele meu, al Legii celei Nouă", a zis Mântuitorul la Cina cea de Taină. Deci, vinul de care face oprelişte Iezechil, era al Legii Vechi; pe când vinul la care ne pofteşte Fiul lui Dumnezeu, e al Legii celei Noui. Şi noi, slavă Domnului, nu mai trăim după Legea Veche, ci după cea Nouă...

— Drept e; dar Mântuitorul Hristos, când a grăit aşa, a arătat ucenicilor paharul iar nu butoiul...

Oaspeţii priviră cu milă la Chiril.

— S'a ticăloşit de tot băiatul ăsta, oftă Ermolae moţăind din cap. Daniil — oftă şi el, când îi veni rândul. Apoi, luând înfăţişare de judecător, zise:

— „Am dat înaintea ochilor voştri calea vieţii şi calea pierzării", grăeşte Domnul Savaot prin rostul proorocului Ieremia. Tâlcuirea, fiilor, ar fi aceasta. Dumnezeu, după ce i-a dat omului înţelepciune să judece, nu i-a pus hotar, ci l-a lăsat să se conducă singur pe marea vieţii, până la limanul cel neînviforat. Şi nici sf. apostol Pavel n'a pus îngrădire, căci zice: „Ori de mâncaţi, ori de beţi, ori altceva de veţi face, toate întru slava lui Dumnezeu să le faceţi". Adică mâncaţi cât puteţi, şi beţi tot aşa...

— Dacă aveţi de unde, întrerupse Iachint.

— ...dar nu uitaţi pre Dumnezeu, dela carele se dă vouă toate. Ori noi, ce am făcut, fiule Chiril, de când ne-am adunat în chilia sfinţiei tale, ca să călcăm această poruncă? Băut-am, oare, până am căzut cu feţele la pământ? Grăit-am cuvinte de hulă pentru cele sfinte? Intovărăşitu-ne-am cu mueri şi am călcat podvigul călugăresc? Vorbit-am de rău sau am clevetit pe stareţul şi pe fraţii noştri cei întru Hristos? Luat-am în deşert numele lui Dumnezeu? Nu. Ci am cinstit câteva păhărele din rodul viţei, ca să nu lepădăm dragostea sfinţiei tale şi ca să fie pentru sufletul celor ce ţi l-au dat, — în toată vremea vorbind cu temeiuri din sfintele scripturi şi lăudând pre Dumnezeu şi faptele lui. Acum, că a răcnit oarecum fratele Iachint, când a vrut să cânte, nu e cine ştie ce crimă mare, fiindcă sfinţia lui n'a sbierat ca să facă râs, ci tot în slava Celui-de-sus, ca să arate că are plămâni şi gâtlej, şi că vinul mai puternice le face...

— Absolut!

— Drept este, răspunse Chiril, dar sf. apostol Pavel scrie lui Timoftei că beţivii nu vor moşteni împărăţia cerurilor, ci vor intra în iad cu furii şi cu ucigaşii. Iar sfinţiile voastre aţi ajuns de mult la hotar... Unde pui că din pricina băuturii am pierdut şi slujba utreniei.

Iachint vru să zică ceva, dar duhovnicul i-o luă înainte.

— Am veghiat şi am cetit şi am cântat la mii de utrenii, Chirile, aşa că Dumnezeu nu va ţine socoteală că am jertfit una sau două sau nouă întru cinstea sângelui iubitului său fiu. Şi apoi, cele cinci fecioare din evanghelie, au fost lipsite de împărăţia lui Dumnezeu — nu pentru beţie, nici pentru zavistie, nici pentru desfrânări, ci pentrucă n'au avut untdelemn în candele, adică nu se pocăiseră la vreme. Dar noi, toţi câţi suntem de faţă, ştie Dumnezeu cât am priveghiat şi cât am plâns pentru păcatele noastre...

— Absolut!

— Cuviosul David a fost mai înainte tâlhar mare şi tot s'a mântuit! — adaose Ermolae cu supărare.

— Şi Moise Arapu la fel, zise şi Arcadie.

— S'a mântuit Maria Magdalena...

— Şi Maria Egipteanca...

— Şi vameşul...

— Şi tâlharul de pe cruce...

— Manasse a propoveduit vreme de cincizeci şi doi de ani, Evreilor, închinarea la idoli, şi tot s'a mântuit...

— David proorocul a făcut ucidere de om, şi tot s'a mântuit...

— Dar noi, nişte sărmani călugări, care am lăsat case şi părinţi şi fraţi şi surori, să pierdem mântuirea pentrucă am băut un pahar de vin mai mult? — încheie cu amărăciune părintele duhovnic. Şi trăgând mânica dela cămaşă, îşi şterse o lacrimă care se ivise la coada ochiului. Ceilalţi îl imitară, deşi n'aveau ce să-şi şteargă.

Chiril însă rămase neînduplecat. Rezemat de perete, aştepta tăcut şi bosumflat să-i vadă odată plecând. Niciun temei din scriptură şi nici lacrămile de care se tot ştergeau musafirii, nu erau în stare să-l încredinţeze că nu i-a cinstit îndeajuns. Uitase numărul sticlelor, dar îşi dădea seama că trebue să se fi apropiat de jumătatea vasului...

— Să mergem, propuse Iachint, cu necaz.

— Dragoste cu sila nu se poate, bălmăji Ermolae, ridicându-se cu sgomot.

— N'aş fi crezut că fratele Chiril... — vru să zică şi Arcadie ceva, dar nu înimeri.

Tustrei ajutară duhovnicului să-şi pună anteriul şi scurteica, apoi se îndreptară bodogănind spre ieşire. In prag, părintele Daniil se opri şi căină purtarea lui Chiril, ca şi când acesta n'ar fi auzit.

— Vedeţi cum îşi bate satana joc de om? Bietul Chiril o păţi întocmai ca Ioan Grădinarul, despre care stă scris în Limonar. Acest Ioan, cică avea grădină de zarzavat prin părţile Nilului sau ale Eufratului, şi-şi făcuse obiceiu să împartă legumele de pomană. Nu lua dela nimeni niciun ban şi nu refuza pe nimeni: nici Egiptean de era, nici Sarachin şi nici Israiltean. Aceasta până pe la Adormirea Născătoarei de Dumnezeu. Atunci vrăjmaşul l-a strâns de inimă şi nu l-a mai lăsat să dea, din care pricină a pierdut bietul Ioan, înaintea lui Dumnezeu, toată milostenia pe care o făcuse mai înainte. „Dragostea voastră să fie deplină", a poruncit Mântuitorul ucenicilor săi. Iar proorocul zice, pentru cei ce se abat dela fapta bună: „Dreptăţile lor nu se vor pomeni". Aşa a păţit şi bietul Chiril... Ne-a miluit până ce a venit satana şi l-a strâns de mână, ca să n'aibă nici o plată dela Dumnezeu. Căci ce pagubă mare era, dacă mai scotea o ticlă ?

— Ba chiar şi o oală...

— Netriştea lui...

Duhovnicul ridică ochii la cer şi oftă pentru păcatul lui Chiril. Apoi trecu pragul...

— Ţineţi-mă, tată... Uf, că nu mai e tinereţe!... „Adevăr zic ţie Petre..."

Chiril auzise tot. Şi cum inima lui nu era de piatră, până să ajungă oaspeţii la poartă, se înmuie. Incă o sticlă — nu era a pagubă...

— Cinstiţi părinţi, vă rog să mă iertaţi şi să poftiţi înapoi.

DAMIAN STĂNOIU

Cerşetor

Omul cu obrazul vânăt şi uscat,
Ca o coajă 'nbătrânită de copac,
Cere de pomană 'n colţul străzii;
Apele de subt pleoape i-au secat...

Cine-i decât dânsul mai sărac?

Trecătorii grabnici după muncă,
Dintr'o stradă până 'n ceialaltă,
Bat cu paşii pietre şi le-aruncă,
Omului în suflet ca 'ntr'o baltă...

Până şi copiii, jucăuşi pe uliţi,
Risipind viaţă 'n preajma lor,
Cu alai de ţipete drept suliţi,
Trag în suflet brazde care dor...

Intunericul cutremurat tresare
De dureri culese an cu an
Şi se vaită 'n gura lui mai tare
Când întinde mâna după ban...

Iată vine-un mers uşor de fată,
Ca un foşnet blând de iarbă crudă.
Spre statuia lui înfrigurată...

Tace orbul, parcă să-l audă...

Şi pe faţa lui sbârcită, de argilă,
Din adânc, de printre vechi ecouri,
Creşte-un zâmbet revărsat în silă,
Ca lumina veştedă subt nouri...

G. BIRGAUANU

VA DA ROMÂNIA O VEDETĂ?

Cititorii noştri au fost informaţi desigur de marele concurs de fotogenie pe care societatea Osso din Franţa îl organizează în România prin revista „Cinema".

Pentru acei care se interesează cât de puţin de cinematograf, numele „Osso" spune desigur totul. Cele mai valoroase producţiuni ale ecranului francez au fost realizate de această casă.

Conducătorii ei, dându-şi seama că dintre miile de frumoase care trăesc pe pământul românesc, este exclus să nu se găsească una care să se poată ridica la rangul de vedetă, s'au decis să organizeze acest concurs, şi au apelat — bineînţeles — la revista „Cinema", singura publicaţie de la noi, competinte în această materie.

Desigur, anunţarea concursului, va găsi un ecou cât mai larg în rândul romăncelor noastre şi în sufletul fiecăreia va licări speranţa reuşitei.

Toate amănuntele acestui concurs, căruia trebue să-i dăm calificativul de **„senzaţional", sunt publicate în revista „Cinema"** recent apărută.

Din lumea teatrului

Moartea lui Ugo Falena

A murit la Roma autorul dramatic Ugo Falena.

El a îndeplinit mult timp funcţiunea de secretar la „Stabile di Roma". După disolvarea acestei organizaţii, Ugo Falena s'a consacrat cinematografului, unde lucra în calitate de director şi scenarist.

După războiu, el s'a reîntors la teatru, în care timp a scris cele mai bune opere teatrale.

Piesele acestui autor sunt foarte bine construite şi sunt caracterizate printr'o abundenţă de trăsături comice şi satirice.

Operele cele mai cunoscute sunt: Ultimul Lord, Soţia regelui, Regina Pomaré, Răzbunarea lui Demostene, Ducele de Mantua şi Vulturul.

Psihanaliza în teatru

George Kelly, — autorul piesei „Priviţi logodnica", reprezentată de curând la Arts Theatre din Londra, — e un psihanalist.

Pentru el toate conflictele etice se reduc la „cazuri" şi „complexe".

Eroina sa, Antoinette Lyle, este o aventurieră cu un trecut obscur, o femeie fără demnitate şi în plus neurastenică. Ea întâlneşte un om distins, şi pentru prima dată iubeşte cu adevărat.

Autorul procedează cu o prudenţă extrem de bine calculată. Smulge una după alta măştile care ascundeau adevărata înfăţişare a Antoinettei.

Sub veselia cinică de femee căzută, se ascunde o femeie sentimentală, care şi-a forţat felul de a fi, care şi-a înăbuşit gusturile romantice, pentru a fi „ca toată lumea".

Viaţa eroinei n'a fost decât minciună. Virtuoasă din fire, Antoinette era prea „snobă" — ca să nu pozeze în vicioasă.

Indată ce iubeşte pe Spencer Train, ea se crede regenerată. Insă e prea târziu. Nu mai e decât o nevropată fără putere şi fără de voinţă.

Piesa — scrisă cu multe nuanţe — e o adevărată operă de miniaturist fin şi delicat.

Intre teatru şi cinema

Noua piesă a lui Fritz von Unruh, „Phaea", se începe cu o scenă de nuntă, într'un restaurant elegant.

In jurul mesei, încărcată cu sticle de şampanie, sunt reuniţi mai mulţi ofiţeri, civili în frac, şi femei elegante. Cu toţii complotează contra monarhiei. In scurt timp, discuţia degenerează. Unul dintre cheflii ia un cuţit şi se repede la un altul, care cu câteva clipe mai înainte se declarase pacifist. Se produce o învălmăşeală întovărăşită de strigăte disperate. Deodată se aude dintre culise vocea regizorului: „Stop! Reluaţi scena dela început".

In scenă apar mecanicii, care aduc aparate şi proectoare; totul fusese o înscenare cinematografică.

Iată subiectul ingenioasei comedii:

Un idealist Uhle a scris un scenariu, care e pe punctul de-a fi realizat de către societatea de filme „Phaea". Directorul întreprinderii e un simplu „profitor". Ideile lui Uhle nu-l interesează; el desfigurează complect filmul şi alcătueşte o producţiune de mare spectacol cu asasini, revoluţii şi femei fatale.

Uhle luptă contra „trădătorilor spiritului", contra celor ce „otrăvesc umanitatea, retrăgându-se din acest domeniu de minciună şi josnicie".

Phaea, piesă satirică, combate cinematograful modern şi 'n acelaş timp îi împrumută o mare parte din efectele de scenă.

Shakespeare la Londra

Frank Marcham a făcut o descoperire, care aduce o lumină nouă asupra debutului lui Shakespeare la Londra. El a găsit o listă cu numele juraţilor din anul 1572.

„Se ştia destul de bine — scrie Frank Marcham — că poetul avea o funcţiune la curtea regelui Jacques I. Totuşi cauza înaintării sale vertiginoase rămânea cu totul obscură.

Lista juraţilor conţine, pe lângă numele lui John, tatăl lui Shakespeare, numele unui oarecare Thomas, care se întitulează „ambasadorul Reginei şi ofiţer al Curţii".

Este aproape sigur că acest Thomas era unchiul poetului; probabil că tot el a înlesnit nepotului său accesul la Curte, cedându-i funcţiunea pe care o exercita acolo.

Cunoscând acest fapt, e uşor de înţeles de ce s'a hotărît Shakespeare să părăsească Stratford-ul ca să se stabilească la Londra".

Rezultatul cercetărilor întreprinse de Frank Marcham vor fi expuse într'o carte întitulată „William Shakespeare şi familia sa".

O confesiune de amor

Povestită sub formă de confesiune, piesa d-nei Yourcenar („Noua Eurydice"), e oarecum educaţia sentimentală a unui tânăr care iubeşte fără să mărturisească pe soţia prietenului său.

Atitudinea sa însă-l trădează suficient ca menajul să fie turburat.

Tânărul îndurerat se îndepărtează fără să-şi dea seama că dragostea lui era răsplătită cu o pasiune egală. El nu va afla aceasta decât mai târziu, atunci când femeia iubită de dânsul moare din cauza dragostei.

Ceva mai mult, soţul — în urma celor aflate — a simulat indiferenţa şi chiar infidelitatea pentru a lăsa libertate deplină amanţilor, libertate pe care însă ei n'au putut-o folosi.

Tânărul care-şi povesteşte pasiunea, e un hypersensibil, dintre aceia pe care-i mişcă orice fapt neînsemnat, chiar „iarba strivită sub picior îi umple inima de duioşie", dar care nu e capabil de o mare pasiune, veşnic nedecis, apreciind mai puţin acţiunea în sine şi trăind într'o stare de regret continuu.

Povestirea e calmă, melancolică şi întreruptă adeseori de digresiuni care însă nu sunt lipsite de interes. Exemplul de mai jos arată interesul autorului pentru introspecţiune:

„Când e vorba de altul, simţim ceiace niciodată n'am simţit pentru noi înşine: trecutul nostru se destramă în noi oră cu oră, renegat şi continuat în acelaşi timp de viaţă. Din toate nu păstrăm decât amintirea, mult modificată, deoarece nu ne-am văzut; noi numai ne-am simţit suferind.

Numai imaginile sunt stabile, păstrate în amintirea unui gest, a unui cuvânt, ca fixate de un pictor sau imortalizate în piatră de mâna unui sculptor".

Iată încă o reflexie: „A împrumuta unei fiinţe ceiace-i trebue ca s'o iubeşti — în aceasta constă aproape întreg amorul".

Publicul şi neverosimilul

Studio-ul Teatrului de Stat din Berlin, dirijat de Legal, a adoptat o reformă originală. La sfârşitul fiecărei reprezentaţii, se începe o desbatere orală, la care e chemat publicul pentru a-şi da părerea asupra piesei.

Prima piesă jucată în felul acesta a fost comedia lui Klaus Hermann „Nenorocirile lui Job".

Job e directorul unei întreprinderi. El e urmărit de fatalitate cu o tenacitate exasperantă; un unchi din America îi lasă numai datorii, soţia îl înşală cu secretarul său şi unul dintre funcţionari dispare, după ce i-a furat toate dosarele.

In mijlocul acţiunii apare, tocmai când te aşteptai mai puţin, pompierul teatrului, care face observaţia cuvenită unui actor ce-şi uitase rolul.

Piesa este o ţesătură de ironii. Autorul a găsit modalitatea de a accentua neverosimilul piesei sale.

In timpul discuţiei care a urmat reprezentaţiei, publicul s'a împărţit în două tabere: fotoliile au dat dovadă de multă moderaţie şi chiar bunăvoinţă; galeria în schimb a fost hotărât nemulţumită.

Vecinicul dezacord...

O. Briese — Desen

„REALITATEA ILUSTRATĂ"

Imprimată la:
„TIEFDRUCK"

Prima instalaţie de acest gen la noi în ţară. Ultimul cuvânt technic în arta grafică. Numărul apărut are numai 16 pagini la *Tiefdruck*.

In viitor revista va fi imprimată
în întregime la *Tiefdruck*.

Cereţi la chioşcari „REALITATEA ILUSTRATĂ".

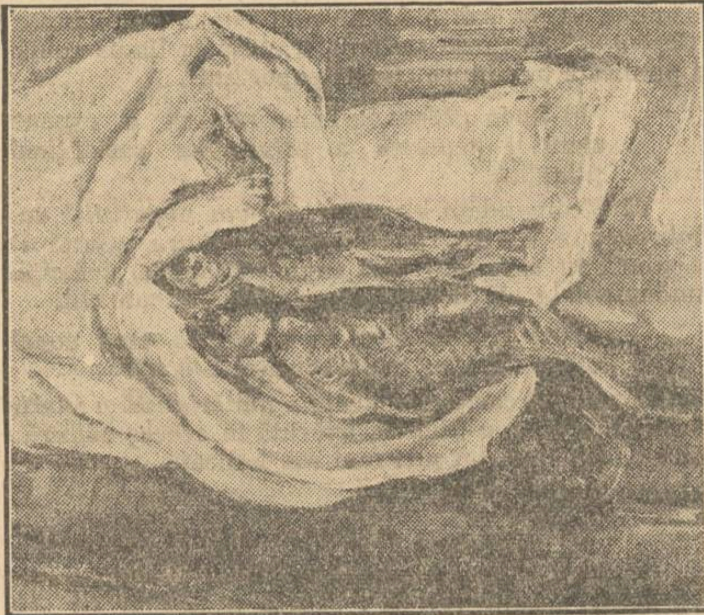
PLASTICA

Stagiunea plastică a fost inaugurată — ca şi anul calendaristic 1931 — de pictorul *Petre Iorgulescu-Yor.*

Organizând o a doua expoziţie personală în acelaşi an, d. Iorgulescu a ţinut desigur să dovedească pe de o parte că încrederea ce s'a pus în talentul şi perseverenţa d-sale e perfect întemeiată, iar pe de alta că succesul expoziţiei anterioare nu l-a împiedicat să-şi continue cu acelaşi avânt, şi cu aceiaşi vitalitate activitatea.

Deobiceiu, unei izbânzi îi urmează sărbătorirea, adică, în limbaj plastic, consumarea beneficiului, a rezervelor acumulate şi vacanţă spirituală.

D. Iorgulescu-Yor a frânt o tradiţie pe cât de consacrată pe atât de dăunătoare. Şi meritul d-sale e cu atât mai însemnat cu cât productivitatea pe care o relevăm nu diminuează cu nimic valoarea şi calitatea operelor înfăptuite.

P. Iorgulescu-Yor **Natură moartă**

Dimpotrivă, pânzele expuse acum la „Hasefer" sunt mai viguros construite, desenul e mai concentrat, pasta are însuşiri noui de lumină, iar peisajele din Dalmaţia şi din Constanţa sunt de data aceasta mai pline de soare, de lirism, de vibraţie lăuntrică.

D. Iorgulescu înţelege şi simte calităţile expresive ale materiei. Tonurile violente şi petele vii se contopesc la d-sa într'un realism decorativ armonios, echilibrat. Atunci însă, când motivul pictural cere mai multă discreţie, o exuberanţă mai reţinută, paleta artistului se supune fără greutate.

P. Iorgulescu-Yor **Portret**

In naturile moarte, de pildă, tonalităţile sunt mult mai atenuat tratate decât în celelalte lucrări.

Dealtminteri, aceasta ar trebui să fie tendinţa generală a picturii d-lui Iorgulescu. Utilizarea excesivă a culorilor tari poate pune în primejdie însăşi valoarea operei.

Impotriva temperamentului însă, împotriva elanului lăuntric, temerile aceste nu pot alcătui o stavilă. Totuşi, paleta trebue să rămână pentru pictor un *mijloc,* nu un *scop.*

* * *

La Mozart expun pictorii *F. Wikel* şi *S. Shakirov;* primul — naturist fără strălucire deosebită în factură, — cel de-al doilea — ilustrator al vieţii miniere şi al temelor biblice.

Manifestări de nivel obişnuit

H. BL.

Expoziţia Céline Emilian

Sculptoriţa Céline Emilian, o distinsă elevă a lui Antoine Bourdelle, deschide o expoziţie a ultimelor sale lucrări în ziua de 28 Noembrie în Sala Ileana a Cărţii Româneşti.

D-na Céline Emilian ocupă un loc de frunte în tânăra noastră mişcare artistică şi expoziţia d-sale va fi, ca totdeauna, prilejul unei rare desfătări de artă pentru amatorii şi cercetătorii care o cunosc şi-o preţuesc.

Materialitatea literară

Trecând pe la librăriile de dincolo de primele centre, am întrebat pe patronii prăvăliilor de cărţi, caiete şi creioane, cum se mai prezintă vânzarea şi ce cărţi mai ales se vând. Urmărim această anchetă personală, de vreo doi ani de zile, ca să ne facem o credinţă despre preferinţele publicului sufragiului universal.

Suntem aduşi să facem o mărturisire, care poate să aparţie sau unui punct de vedere sau vârstei. Până la un timp, am crezut că publicul trebuie dus la scriitor; câte un cititor, câte doi, trei; câte opt, nouă cititori. In cinci sute de ani, numărul cititorilor de literatură tocmai ar fi atins un apogeu, din care trebuia să tragă foloase o formă de după o jumătate de mileniu de slovă românească.

Epoca ni se păru, nu îndeajuns de apropiată şi am început să credem că dacă publicul nu vrea să vie la scriitor, lăsându-şi superbiile şi atitudinile ermetice de o parte, lângă umbrelă şi galoşi, lângă coturni şi picioroangele de fildeş, să apuce scriitorul drumul către cititor. In definitiv, ce-ţi place dumitale, Domnule Public? Oricât m'aş căsni să te constrâng să-ţi vie bine obrazul spălat cu apă de ploaie, în care au fulgerat luminile lui April, d-ta preferi pudra care se lipeşte şi rumenelile din cutie. De două mii de ani un oarecare Iisus Hristos ţi-a indicat ce trebuie să faci ca să te mântui şi d-ta refuzi sistematic, supărat cu virtuţiile şi cu răbdarea şi amabil cu păcatul mic şi cu fără de legea mare. Naivitatea mea n'aş fi dorit să ţi se pară dobitocie şi, drept vorbind, de vreme ce mi-am ales ticăloasa şi frumoasa meserie de incondeietor de vorbe, trebuie să şi trăiesc din ea. Nu? Căci de ce m'aş face zugrav, dacă sfinţii mei nu seamănă cu niciunul şi nimântui şi d-ta refuzi sistematic, supărat cu virtuţile şi vezi d-ta, vremile au trecut şi s'au schimbat. A muri de foame sau de nebunie literară a început să fie lucru de ruşine: nu se mai cere! Scriitorul trebuie să fie om în rândul lumii, dator ca din talentul lui, cum i se zice acelui nu ştiu ce, care par'că este ceva, să-şi facă o meserie — să se bucure şi el de puţinele bunuri ale vieţii, fără să ofteze ca salcia şi păpuşoiul.

Să vedem, nu se poate face între ce vreau eu, scriitor inteligent, şi ce vrei d-ta, Domnule Public, un contract, o tranzacţie, un compromis? Dacă le practică statele, naţiile, etica şi politica, noi să nu le putem încerca?

Librarul cu pricina, ca şi librarii consultaţi înaintea lui, ne-a arătat ce se vinde poporului, din căruţă şi de lângă marfă şi cetăţeanului din vechea şi noua periferie. Să nu-l mai acuzăm că nu citeşte: bietul cititor citeşte, dar uite ce citeşte, în afară de clasicii haiduci, Visul, Cilibi Moise şi Varvara, căci nu are ce citi.

Librarii mi-au scos din rafturi vreo 30 de cărţi subţiri, foarte prost tipărite pe foarte proastă hârtie. O aşa numită „colecţie", pe care ai căuta-o zadarnic la librăriile din centru şi rezervată excluziv oraşului dela doi kilometri în sus, de jur împrejurul punctului Sf. Gheorghe, în direcţiile Obor, Dudeşti, Bragadiru, Ghencea, Moşi. Această colecţie constituie un strict banditism, care nu se poate confunda nici cu delictul de presă sau măcar cu plagiatul, brusc reabilitat. E o strămutare de titluri de pe cărţi cunoscute şi marcate cu o reputaţie câştigată, pe coperta unor tipărituri odioase. Un nume născocit, fără nume, se încârligă pe undeva, în litere desinate dedesubtul sau deasupra titlului... cărţii. E carte, mă rog! Dacă s'ar aduna hârtia utilizată în dosul gărilor şi în fundul curţilor şi s'ar întocmi subt o copertă, tot carte ar fi şi nu mai rea decât colecţia în chestie. De pildă, unul din... volume e consacrat lui Păcală şi poartă titulatura întreagă, fără nicio omisiune, a volumului în versuri al d-lui P. Dulfu: şi coperta este imitată după original. Ba ceiace-i mai grav şi contrafacerea e... în versuri. Versuri, întrucât economisesc culesul tipografic, textul prezintându-se în rânduri scurte. E ceva nemaipomenit. Un găinar, compus cu un idiot, a dat la tipar litere puse unele după altele şi rânduri suprapuse, cu intenţia precisă a scotocirii pungii cumpărătorului. Oroarea pe care ne-a provocat-o răsfoirea paginilor nu se poate concepe. Librarul dă detalii:

— *Păcală* de Dulfu e scump: 75 de lei; ăsta e cu preţul pe jumătate. Dacă Eminescu e scump, îl concurăm pe Eminescu, fabricând o copertă Eminescu şi tescuind între coperte plicuri aruncate şi pungi.

Intr'un alt *volum,* am găsit numai deschizându-l în două, o bucată de material tipografic cu titlul: „Kira Kiralina". Excrocul imbecil care scoate asemenea puturoşii utilizează în „colecţia" lui, într'un fel sau altul, tot ce mişună pe afişele editurilor. Un titlu furat şi dedesubt o listă de preţuri sau ordonanţele Primăriei.

O altă fraudă vine din preţ, acesta fiind tipărit pe copertă: 60 lei şi 50 lei.

— Iţi dă cineva 60 de lei pe porcăria asta?

— Depinde, răspunde librarul. Eu am un rabat de 50 la sută: mă costă 30 de lei. Şi o vând cum se nimereşte. Dacă-mi dă cineva cinci lei câştig nu-l las să plece: vând volumul cu 35 de lei. Pe „editor" îl costă 10 lei volumul şi mai câştigă şi el 20.

Prin urmare, publicul caută ieftin. Dar ieftinul e prost. Dacă ieftinul ar fi de calitate bună, ar mai fi loc pentru prost şi pentru faptul divers scelerat, repetat de 20 de ori pe an, de către un bandit, destinat prin natură spânzurătorii? Şi, dacă la ieftin s'ar adăoga un fel de a scri literatura pentru tot publicul şi nu numai pentru 5000—6000 cititori, nu ar fi tot publicul asigurat literaturii literare? Intrebarea implică o noţiune de păstrat. Domnilor literaţi, o datorie trebuie împlinită de urgenţă. Cititorul e clientul şi negustorul e obligat să vândă cumpărătorului viu, nu strigoilor din posteritate.

Dar să ne ierte principiile de libertate, există o presă care seamănă ca două picături de apă cu isprava din câmpul Calimachi, minus amputarea sexului său *y compris:* presa cărţilor crimei de cultură. Nicio scuză de niciun soi nu poate fi chemată în ajutorul ei. Reflexul comandă imediata încarcerare cu bătaie şi nici scoaterea ochilor, nici retezarea limbei sau opărirea legală cu vitriol, nu sunt pedepse exagerate pentru jaful practicat cu instrumentul de spargere al tipografiei.

Intr'o ţară unde elasticităţile fraudei şi prădăciunii cunosc toate lungimile şi dimensiunile, dela microscopic la imens şi uimitor, se impune o cenzură a cărţilor din punctul de vedere al calificării brute a tiparului. Un scriitor e totdeauna un scriitor, independent de felul simpatic sau antipatic în care scrie. Cenzura utilă priveşte, natural, nu genul, stilul, categoria, decentul sau indecentul, moralul sau imoralul — ci pur şi simplu gramaticalul, agramaticalul, stupiditatea formei pusă în serviciul tâlharilor, înfricoşaţi de exercitarea meşteşugului în tramvaie, trenuri şi restaurante şi refugiaţi comod în asasinatul prin editură.

T. ARGHEZI

Sfârşit de basm...

. . . .

Făt-Frumos zboară, plecat pe gâtul calului... parcă ar vrea să-i treacă înainte... Mai repede. Mai repede... Stracle-i albe se amestecă în coamă... Dor îi poartă pe aripele sale mai iute decât gândul. Cal şi oameni sunt un singur ghem, rostogolit de o mână uriaşă pe întinderea pustiului.

Dar Muma Pădurii îi ajunge din urmă... Mai repede... mai repede!... Cerul e roşu, nisipul roşu, Dor o săgeată de argint.

— Mă arde!

Braţele fetei s'au încolăcit mai strâns pe grumazul lui. N'o vede, îi simte răsuflarea speriată... tremură la spatele lui ca un pui de pasăre căzut din cuib. Mai repede!

Vântul o îmbată. Strâns lipită de el, se trezeşte la viaţă nouă. Făt Frumos... e al ei... Nu-l ţine în braţe? A uitat-o pe Ileana... dece a venit Făt Frumos... Poate a venit pentru ea.

— Mă arde!...

A aruncat demult peria, năframa... scoate grezia.

. . . .

Făt-Frumos neîndemânatec, dece ţi-a şovăit mâna? Braţele ei te-au strâns oare cu prea multă dragoste, ori un început de şovăire în faţa lucrului de la care nu mai rămânea întoarcere, ţi-a oprit mâna?

Elanul s'a frânt în drum.

Piatra a căzut între ei. Năpraznic, zidul fermecat s'a ridicat până la nori.

Dor s'a prăbuşit, strivit... şi-a dat duhul întorcând capul spumat, ochii blânzi, spre ea... dar n'a văzut-o.

Ea a rămas de partea cealaltă... din lumea visului trec pe tărâmul aevea doar braţele, braţele albe zugrumate de zid... aşa cum erau, colan viu la gâtul lui, vedenie fantastică de pe tărâmul celălalt.

Grumazul lui alb... cald... îl simte... nu-l mai vede... Abia acum ştie cât îi era de drag. Il are aevea în mâni... întinde gura să-l sărute... se izbeşte cu fruntea de stâncă. Niciodată! Gândul creşte orbitor, dement... Niciodată! Trupul i se încrâncenă tot, se lipeşte apoi de piatră, se face una cu ea... se striveşte. Ar vrea să sape zidul cu carnea...

Zadarnic, farmecul de acum nu mai are deslegare. Făt-Frumos se desface încet, cu părere de rău din cununa braţelor... le sărută cum săruţi un mort drag... Mai are drum lung şi greu... Ileana îl aşteaptă...

Fata a simţit văzduhul rece în mânile goale, întinse spre o lume pe care n'o mai vede. Simte că totul s'a sfârşit. Zădărnicia chemării o împietreşte.

— Mă arde!"... cuvântul se aude sbătut parcă de o gură străină, de dincolo de lume. „Făt-Frumos!... drag... dra..."

. . . .

Mama Pădurii îşi plânge fata.

. . . .

A murit fata Mamii Pădurii. Frumoasă şi zădarnică, s'a topit. In locul braţelor albe, valuri de glicină albă şi viorie îmbrăţişă zidul, se lasă perdea grea peste un dor stins. Făt-Frumos, poţi pleca.

A rupt o mlădiţă... Nisipul e roşu... zarea e roşie. Făt-Frumos porneşte încet spre zare... se profilează din ce în ce mai mic pe cer... nisipul parcă-l atrage şi-l înghite... bob de mărgăritar în marea de nisip.

. . . .

In pridvorul caselor împărăteşti valuri de floare albă şi viorie adusă de pe tărâmul celălalt acoperă zidul, îmbrăţişă stâlpii. Făt-Frumos stă rezemat de un stâlp. Cerul e roşu... asfinţeşte... ca totdeauna... ca şi altă dată... Un ciorchine alb i-a atins obrazul... braţe albe...

Tresare... Ileana e lângă el. I s'a alinat pe umăr privindu-l cu ochi luminoşi... Din casă străbate argintiu: Mamă...

ANA DOMINIC

BANDIŢII DIN CORSICA

Ştiţi ce însemnează VENDETA ?

Mai există şi azi în Europa, unele ţări înapoiate, unde se practică acest sistem al Răzbunării. Când două familii se învrăjbesc, orice membru al uneia are dreptul — ba chiar datoria — să ucidă pe oricare din membrii celeilalte. Familia mortului se răzbună la rândul ei, urmărind familia ucigaşului. Astfel cele două familii nu-şi dau răgaz una alteia, până nu sunt amândouă complect exterminate.

Vai de acela care uită, Vendeta! Pruncii sunt învăţaţi încă din leagăn să urască!

Şi totuşi s'a putut întâmpla uneori ca o legătură de dragoste să se înfiripeze între descedenţii a două familii vrăjmaşe.

O asemenea fără de lege n'are însă sorţi de izbândă. Tinerii sunt urmăriţi de blestemul părinţilor. Este tema din Romeo şi Julieta, sau — mai recent — tema unui splendid roman de Balzac, apărut în Bibl. „DIMINEAŢA".

No. 93. Preţul lei 10.

Un monument lui Ioan N. Roman

Comitetul care a luat iniţiativa ridicării unui monument lui Ioan N. Roman la Constanţa, ne trimite următorul apel:

Un cerc de intelectuali a luat iniţiativa ridicării unui monument lui *Ioan N. Roman,* ilustrul jurist, fost mulţi ani decanul baroului de Constanţa.

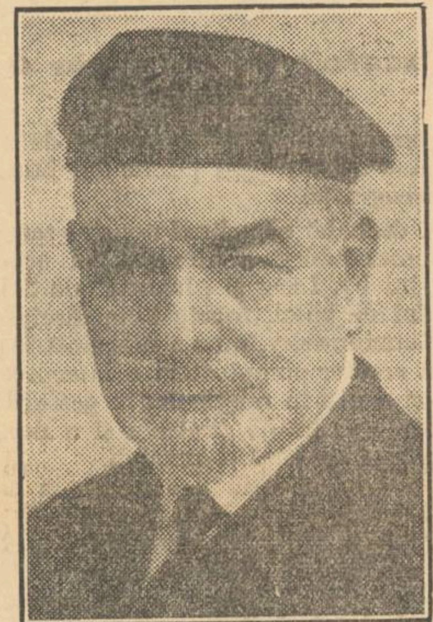
După cum ştiţi, îndeletnicirile şi preocupările sale intelectuale, l-au orânduit, încă de multă vreme, printre cei mai de seamă fii ai Dobrogei.

Activitatea sa pe terenul social, naţional şi juridic a fost dintre cele mai bogate.

Anii de tinereţe şi i-a risipit publicisticei, poeziei, scrisului cotidian şi greu, colaborând la o mulţime de reviste şi ziare, ca: „Adevĕrul", „Tribuna" de peste munţi, „Drapelul", „Adevĕrul Literar", etc... Făcând parte din generaţia scriitorilor care a promovat epocala eflorescenţă literară a junimismului ieşan, el a cunoscut de aproape pe Eminescu, T. Maiorescu, I. Negruzzi, V. Pogor şi alţii. In acel timp a polemizat cu Dobrogeanu-Gherea, în jurul interpretării poeziei eminesciene, publicând cu mult succes o broşură: „In contra direcţiei Contimporanului", care a avut ca răspuns un lung articol al criticului dela Iaşi, tipărit mai târziu în vol. I-iu al criticilor sale, sub titlul: „Tendenţionismul şi Tezismul în Artă".

Abandonând fără nici o ezitare o situaţie reputată în Capitală, aceia de prim redactor al ziarului „Adevĕrul", colaborează de aproape cu Ion Raţiu, în Ardeal, unde desfăşoară o înălţătoare activitate culturală şi naţională, distingându-se printre cei mai de seamă colaboratori ai „Tribunei".

După câţiva ani de studii în străinătate, la Bruxelles şi Paris, îşi ia doctoratul în drept, se întoarce în ţară şi se stabileşte în Dobrogea, unde mirajul unor revendicări sociale şi politice îi oferă noi perspective de luptă şi de sacrificii. Aci ajută la promovarea tuturor problemelor capitale, ce interesau desvoltarea vieţii şi culturii româneşti, ca primar al Constanţei, deputat, senator şi decan al baroului.

Ioan N. Roman

In parlament, cu un elan, neîntrecut, revendică pentru Dobrogeni toate drepturile politice, colaborând cu adânca sa competinţă de jurist la elaborarea legii de organizare a Dobrogei Noui. Provincia dintre Dunăre şi mare îl atrăgea, îl interesa, prin varietatea naţionalităţilor conlocuitoare, oferindu-i putinţa de a se edifica asupra proprietăţilor lor imobiliare, scriind o foarte interesantă carte de drept, în legătură cu legislaţia otomană, română şi bulgară.

In timpul războiului, la Iaşi, marele Ion Brătianu îi încredinţează aleasa cinste de a alcătui cunoscutul memoriu asupra Dobrogei, care a servit ca cel mai preţios document pentru susţinerea drepturilor noastre etnice, în faţa comisiunii păcii, la Versailles. Acest moment culminant în cariera sa publică, care a adus foloase nemărginite nu numai nouă, ci ţării întregi, i-a asigurat un loc necontestat şi de frunte în galeria marilor români.

In vremea diu urmă, predilecţiile sale culturale cu adânci afinităţi în domeniul poeziei, l-au determinat să ia iniţiativa ridicării la Mare unui monument lui Eminescu — poetul îndrăgit, a cărui operă i-a sugerat parte din poeziile sale, publicate într'un volum acum câteva decenii.

Pentru toate aceste merite şi alese calităţi de Român şi desăvârşit patriot, noi, câţiva intelectuali, grupaţi în jurul unui comitet de acţiune, apelăm la bunele d-voastră oficii, punându-vă la dispoziţie o listă de subscripţie, rugându-vă prin aceasta pe d-voastră a veni în ajutorul scopului ce ne-am propus a realiza, — acela de a imaterializa în bronz făptura lui Ioan N. Roman, inimosul dobrogean, „rămas poet — după cum l-a caracterizat d. prim-ministru N. Iorga — până la ultima clipă a vieţii sale".

Nu ne îndoim că apelul pentru ridicarea monumentului lui Ioan N. Roman, va avea răsunet în toate cercurile dar mai cu seamă în Dobrogea — provincia ale cărei aspiraţii sunt strâns legate de numele şi activitatea lui.

Prin imortalizarea în bronz a celui ce-a fost Ioan N. Roman, dobrogenii împlinesc un act de dreptate faţă de memoria omului care-a iubit, a apărat şi a adus cele mai mari servicii provinciei din dreapta Dunării.

SCRISUL NU MINTE !

acesta este titlul volumului despre PSIHO-GRAFOLOGIE al celebrului grafolog modern RAFAEL SCHERMMAN.

Cei ce se interesează despre secretele ştiinţei *Psiho-Grafologice,* găsesc volumul d-lui Schermman la toate librăriile cu 80 lei.

Editura „Adevĕrul", S. A.

COZONACI FRUMOŞI
FAINA DE AUR HERDAN

Cronica muzicală

Concertul simfonic, care a avut loc la Ateneu Duminică 22 Noembrie, a atras aproape tot publicul amator de muzică din Bucureşti.

In faţa unei săli arhipline, d. George Georgescu a dirijat „concerto grosso" de Haendel în „re minor" şi Eroica de Beethoven, care încadrau concertul în „re minor" de Rachmaninov, executat de marele pianist sud-american Claudio Arrau.

Englejii au supranumit pe Haendel, „Milton"-ul muzicii. Acest compozitor în adevăr exprimă prin muzica sa o grandoare de inspiraţie biblică. Ori de câte ori asculţi muzică de Haendel — şi excelenta noastră orchestră a fost la înălţime şi de data aceasta — ai impresia că asculţi cea mai puternică organizare cerebrală muzicală pe care a avut-o lumea.

Nu este el rivalul lui Jean Sebastian Bach?

Ce păcat că pianistul chilian Cl. Arrau nu a ales un alt concert pentru pian şi orchestră în locul concertului al treilea de Serge V. Rachmaninov. Compozitorul rus este mai cunoscut ca pianist decât în calitate de compozitor. Preludiile sale pentru pian l-au făcut cunoscut; în special preludiul op. 3 No. 2 dedicat profesorului său de la Conservatorul din Moscova, A. Arensky. La noi se cântă pentru prima oară concertul No. 3 de Rachmaninov, concert care devine o atracţie când este executat de autor. Altfel, acest concert nu satisface, fie din cauza lungimii sale, fie din cauza lipsei de omogenitate. Căci muzica lui Rachmaninov nu este originală; ea este chinuită în aceste concerte şi place numai graţie unor motive slave, care apar în textura uneori prea complexă a compoziţiilor sale de mare pretenţie.

Execuţia pianistului a fost desăvârşită şi îl admirăm nu numai pentru tehnica lui savantă, dar şi pentru curajul care l-a avut memorând interminabilul concert al lui Rachmaninov.

Concertul s'a terminat cu simfonia a treia de Beethoven, având ca deviză: *per festeggiare il Sovenire d'un gran uomo,* compoziţie primită altădată cu multă rezervă, deoarece era considerată ca o muzică îndrăzneaţă; şi fiindcă nu făcea apel la vechile formule, mai trecea drept o muzică lipsită de lumină şi claritate.

Azi publicul o gustă cu acel sentiment de respect pentru compozitorul acesta căruia i se potriveşte fraza lui Boileau care citând pe Omer, spunea:

C'est avoir profité que de savoir s'y plaire.

I. PAL

Spectacolele de balet ale Operei Române

Pentru complectarea programului de activitate al Operei Române s'a înfăţişat publicului bucureştean un spectacol coreografic.

Maestrul de balet al primei noastre scene muzicale, d. Anton Romanowsky, a ales pentru acest spectacol „Preludiile" lui Fr. Liszt şi „Javotte" de Saint-Saëns.

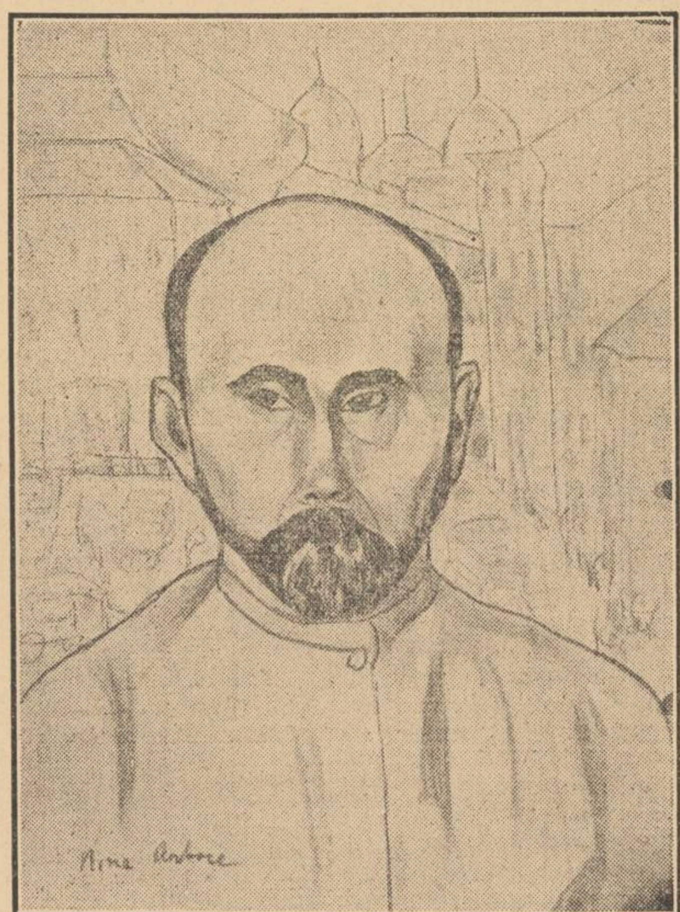
Ansamblul de balet, foarte bine disciplinat şi pregătit de d. Romanowsky, nu s'a mărginit să dea ideilor muzicale ale acestor compozitori o interpretare banală, descriptivă, ci a pus în mişcările, în gesturile şi în evoluţiile ritmice — multă fantezie şi o deosebită grijă pentru ilustrarea plastică a muzicii.

S'au distins în această reprezentaţie prin supleţă, virtuozitate tehnică şi ţinută elegantă d-nele Karlewska, Nutzi Dona, Maria Holban, Elena Penescu-Liciu, Josefina Krainik şi Josefina Sternfeld.

Deasemeni, d. P. Dobieţky a dat contur şi expresivitate mimicei şi mişcărilor.

Maestrul de balet, căruia îi revine meritul organizării acestui minunat spectacol, a acordat toată atenţiunea cuvenită operelor lui Liszt şi Saint-Saëns, păstrând unitatea desfăşurării coreografice şi înzestrând-o pe alocuri cu o armonie proprie.

S. IN.

Nina Arbore *Portret*

Pe lângă o lectură potrivită, plăcută şi folositoare, excelenta revistă „DIMINEAŢA COPIILOR" oferă abonaţilor şi cititorilor săi, o serie de

MARI PREMII GRATUITE

a căror listă s'a publicat în Nr. 407 al „DIMINEŢII COPIILOR" care a apărut săptămâna aceasta.

CRONICA TEATRALĂ

Primul rol

Teatrul Regina Maria joacă „Primul rol", comedie în trei acte de d. C. Martin — autorul piesei „Locţiitorul" reprezentată, acum doi ani, la Studio-ul Teatrului Naţional.

D. Martin este un gazetar de mare merit, care—cu privire ascuţită şi sigură — ştie să prindă toate aspectele diverse ale societăţii dintr'un moment dat şi să le redea, cu trăsături caracteristice şi după proporţia cuvenită, în cele douăzeci sau treizeci de pagini ale unui ziar de tiraj.

El are privirea de ansamblu necesară unui compozitor de gazetă şi mulţumită faptului, că realitatea nu-l ia înainte, nu-l amestecă cu faptele mărunte — rămânând pururi subt dânsul, la distanţa necesară obiectivităţii, ca un obiect de observaţie.

Iar dela postul de comandă, ca o dovadă a detaşării de vălmăşagul din juru-i, acest gazetar stăpân pe sine are un zâmbet ironic la adresa lucrurilor şi a oamenilor.

D. Martin trebuia să devină autor dramatic. Materialul său de observaţie asupra sufletului omenesc — era păcat să fie irosit în simple note spirituale de ziar, care trăesc numai o zi.

Spiritu-i constructor a realizat o piesă din mediul funcţionăresc („Locţiitorul") şi alta — „Primul rol" — din lumea culiselor.

Piesa reprezentată la Teatrul Regina Maria are o acţiune bine cumpănită şi condusă vioiu, cu multă abilitate. Din aranjarea situaţiilor, comicul rezultă parcă de la sine — fără să se vadă „aţa albă" cu care-i cusută, de obiceiu, intriga comediilor. Apoi acompaniamentul cuvintelor de spirit conduce acţiunea de la început până la sfârşit — nu prin calambururi, ci prin adevăruri crude (rezultate din aceiaşi pătrunzătoare observaţie) spuse cu zâmbetul pe buze.

Dar „Primul rol" n'are numai o acţiune atrăgătoare, pe care-s împletite cuvinte de spirit. Are şi tipuri — „caractere": ca omul de afaceri, secătura de trotuar, cabotina, directorul teatrului, etc.

Ne-a interesat în special omul de afaceri, prins într'o intrigă sentimentală cu o actriţă. Acest personaj — venit din cu totul altă lume — s'a angrenat în lumea teatrului. S'a identificat cu decorurile şi cu suflerul. Are impresia uneori — că el joacă „primul rol', şi nu actriţa... amanta lui.

C. Martin

Există un tip: tipul celor ce-şi mulează sufletul în tiparul preocupărilor, care agită pe iubita lor. Acesta-i Sandu Triandafil, eroul piesei.

Dar d. Martin merge şi mai departe. D-sa redă şi moravurile scenei — uneori şi moravurile publicului. E o amară incursiune în societatea noastră.

Şi totul trăeşte într'o atmosferă creată prin fiecare situaţie, prin fiecare replică şi fiecare gest — caşi prin decorurile cu care d. A. Dragoş a colaborat la redarea impresiei dorite.

Regretăm că la premieră publicul nu şi-a putut da seama de toate calităţile piesei — deoarece actorii au avut mai mult respect şi afecţiune pentru spiritul lor de inspiraţie... decât pentru textul ţipat cu disperare, dar inutil, de sufleur.

De altfel spectatorii s'au răzbunat: Venind vorba pe scenă de sufleurul, care-i băiat bun şi care se aude tot timpul — publicul a izbucnit în aplauze.

Printre repeţirile inutile, printre omisiuni şi improvizaţii, — am înţeles că d-nii Maximilian şi Iancovescu aveau să fie foarte bine la spectacolele următoare.

D-na Nora Piacentini a avut volubilitate şi la premieră.

„Primul rol" este o piesă care amuză, şi la care te gândeşti după ce ai părăsit teatrul — unele observaţii rămânându-ţi în minte ca o nelinişte... iar altele provocând discuţii în maşină între soţi, de la teatru spre casă (prelungite câteodată chiar câteva zile în şir).

M. SEVASTOS

A apărut în Editura „CUGETAREA"

DAMIAN STĂNOIU

FETE ŞI VĂDUVE

Un excelent roman realist din lumea satelor de după război

Imagină amuzantă, veridică şi diversă a unui sat de după răsboi. (Perpessicius, *Cuvântul)*

O icoană fericită a vieţii dela ţară, plină de humor şi de haz firesc. (Gr. Tăuşanu, *Viitorul)*

D-l Damian Stănoiu este un excelent observator al vieţii rurale. (R. Dianu *Curentul)*

Personagiile din „Fete şi Văduve", de o frumoasă varietate, vor rămâne în amintire. *(Dimineaţa)*

Toată povestea din „Fete şi Văduve" pare un extras de afrodiziace campestre pentru uzul blazaţilor urbani. (Mircea Grigorescu, *Vremea)*

„Fete şi Văduve" se situiază inevitabil pe linia de atitudine estetică trasată de cea mai bună carte: „Călugări şi Ispite". (V. Damaschin, *Limba Română)*

Cronica Sahului

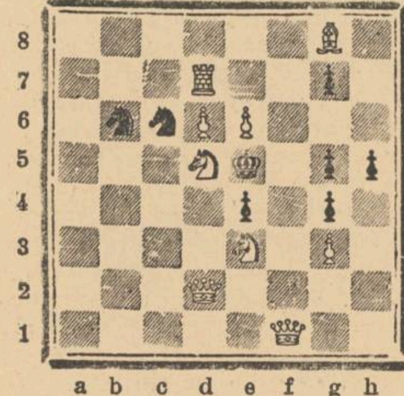
PROBLEMA No. 414

de S. Herland, Bucureşti

(«Magyar Sakkvillag» 1930)

Negru:

Ré5, Cb6 şi c6, Pé4. g4, g5, g7 şi h5 (8).

Alb:

Rf1, Dd2, Td7, Cd5 şi é3, Ng3, Pd6, é6 şi g3 (9).

Alb joacă şi face mat în 3 mutări.

PARTIDA No. 191

Jucată la Bled (Jugoslavia), în concursul internaţional de maeştri în luna Septembrie 1931.

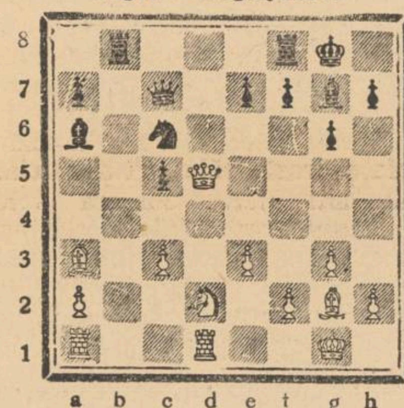
Alb: I. Kashdan. **Negru: E. D. Bogoljubov.**

Gambitul damei

1. d2—d4, Cg8—f6; 2. c2—c4, g7—g6; una din apărările preferate de Bogoljubov. 3 Cb1—c3, Nf8—g7; 4. Cg1—f3, 0—0; 5. g2—g3, d7—d5 !; 6. c4×d5, Cf6×d5; 7. Nf1—g2, Cd5×c3; 8. b2×c3, c7—c5; 9. 0—0, Cb8—c6; 10. é2—é3, Dd8—a5; 11. Dd1—b3, Ta8—b8; 12. Cf3—d2, la Nd2, ar fi putut urma, ca într'o cunoscută partidă Bogoljubov-Euwe: Ng4 !; Tad1 ?, c×d4; c×d4, Dh5 ! cu câştigarea forţată a calităţii. 12...., Da5—c7: cea mai bună mutare, deoarece alb ameninţa N×c6 şi Cc4. 13. Nc1—a3, b7—b6; 14. d4×c5. Nc8—a6 !; spre a evita obţinerea de către alb a unei diagonale importante prin Dc4 după b×c; 15 Tf1—d1, la Tfc1, ar fi urmat: b×f5 Dd5. Cé5 !; D×c5. D c5; N×c5, Cd3 cu câştigul calităţii 15...., b6×c5; 16. Db3—d5 ? E curios de constatat că această mutare în aparenţă foarte tare — deoarece atacă punctele c5 şi c6 — este o greşeală decizivă. 16 ..., Cc6—

Situaţia partidei după a 16-a mutare a albului.

Negru: Bogoljubov.

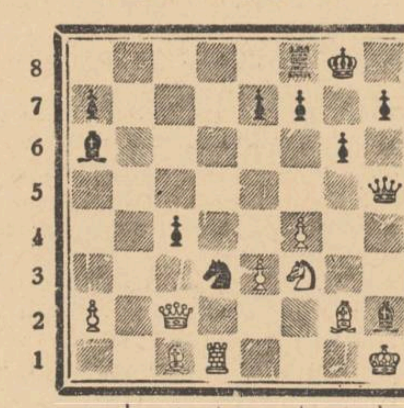

Alb: Kashdan.

b4!!; o surpriză neplăcută pentru Kashdan. Această mutare surprinzătoare a negrului inaugurează un violent atac pe care negrul il conduce în mod strălucit. 17. Dd5—b3, o tristă întoarcere, dar luarea calului ar fi fost defavorabilă pentru alb: la c×b4 negrul ar fi continuat cu N×a1; T×a1. Tfd8 urmat de T×d2, iar la N×b4. cu c×b4 urmat de b×c3 şi pionul negru devine foarte periculos. 17...., Cb4—d3; 18, Db3—c2, Dc7—a5; 19. Cc2 b1, c5—c4; 20. Na3—c1 Alechin a declarat spiritual: „negrul îşi aşează piesele la loc pentru o nouă partidă". E uşor de văzut că ultimele mutări ale albului sunt forţate, iar situaţia pieselor sale e lamentabilă. 20...., Tb8—b6; 21. Cb1—a3, alb nu are nici o apărare faţă de ameninţarea Tfb8 urmat de Tb2 (cu câştigarea damei) şi caută să se degajeze cu sacrificarea unui pion. 21...., Ng7×c3. 22. Ta1—b1, Tb6×b1; 23. Ca3×b1, Nc3—é1 !; negrul se instalează în câmpul adversar ca la el acasă: transportarea atacului pe aripa regelui este foarte frumoasă. 24. f2—f4, Né1—f2+; 25. Rg1—h1, Da5—h5; 26. Cb1—d2, al doilea pion e in orice caz pierdut. 26...., Nf2×g3; 27. Cd2—f3, Ng3×h2 !; elegantă com-

Situaţia partidei după a 27-a mutare a negrului.

Negru: Bogoljubov.

Alb: Kashdan.

binaţie finală ! 28. Cf3×h2, Dh5×d1+!; 29. Dc2×d1, Cd3—f2+; 30. Rh1—g1, Cf2×d1 şi albul abandonează.

Final fulgerător! Bogoljubov a profitat cât se poate de bine de singura mutare slabă a adversarului său: 16, Dd5

Ing. L. LOEWENTON

P. I. NEGREANU

„Aş vrea să ştiu"

I. DRAGOMIR. — Tulcea.

a) Există tradus în limba română „Capitalul" de Karl Marx?

O traducere a textului original, nu. Găsiţi însă un rezumat, expus sub o formă mai populară, în broşura *„Capitalul"* de Carlo Cafiero, tradusă în limba română şi publicată în editura „Casei poporului".

b) Unde găsesc în limba română o expunere clară şi populară a principiilor socialismului ştiinţific?

Vă recomandăm broşura: *„Ce vor socialiştii"* de C. Dobrogeanu-Gherea, publicată în editura „Casei Poporului", în care veţi găsi expuse limpede, principiile fundamentale ale doctrinei socialismului marxist.

c) O lucrare, care să trateze în mod popular despre doctrina materialistă a istoriei?

Consultaţi cartea *„Concepţia materialistă a istoriei"* de C. Dobrogeanu-Gherea, apărută în aceeaş editură ca şi celelalte două broşuri mai sus indicate.

M. MIHĂESCU. — Ploeşti.

De unde vine expresia: „Amicus Plato..."?

De fapt, expresia complectă este: „Amicus Plato, sed magis amica veritas", ceeace tradus ar fi: „Mi-e prieten Platon, dar mai prieten mi-e adevărul".

Dictonul de mai sus, extras din lucrarea „Viaţa lui Aristot" de Ammonius, se aplică la Socrate. Inţelesul acestei maxime, foarte des utilizate, este recomandaţia de a nu admite o opinie, orbeşte, numai pentru faptul că a fost emisă de o autoritate, ci de a o analiza în ea însăşi, pentru a ne da seama dacă este conformă cu adevărul.

B. MĂRCULESCU-Loco.

Care e înţelesul expresiei „măgarul lui Buridan"?

Buridan, filozof francez din secolul XIV, era un partizan fervent al teoriei liberului arbitru. El admitea existenţa unei libertăţi depline şi a unei independenţe absolute a voinţei, nu numai la om, dar şi la animale.

Pentru a demonstra această teză, Buridan a ales un exemplu foarte sugestiv, devenit de atunci proverbial.

El presupune că un măgar, deopotrivă de chinuit de foame şi de sete (Buridan insistă în ipoteza sa asupra unei riguroase egalităţi între cele două necesităţi fiziologice pe care le încearcă animalul) ar fi aşezat la o distanţă egală între o găleată cu fân şi una cu apă.

Ce va face măgarul ? Iată întrebarea pe care o pune Buridan. Nu există de cât două posibilităţi:

Şi răspunde: ori animalul se va comporta în acest caz întocmai ca un corp solicitat de două forţe egale şi contrare şi va rămâne astfel nemişcat, lăsându-se să moară de foame şi de sete (această ipoteză e absurdă şi împotriva naturei), — sau, dimpotrivă, — măgarul se va îndrepta fie spre vasul cu fân, fie spre cel cu apă, dovedind astfel existenţa liberului său arbitru, întrucât a făcut o alegere între două forţe, care îl atrăgeau în mod egal.

Din această dilemă, s'a transmis în limbajul curent ca titlu de simbol, numai prima ipoteză, — aceia în care animalul, ispitit în mod egal de mâncare şi băutură, nu se atinge nici de una, nici de alta. Simbolul faimosului măgar al lui Buridan se aplică astfel acelor persoane, care, solicitate de două posibilităţi deopotrivă de atrăgătoare, nu iau nici o hotărîre, abţinându-se de la amândouă.

I. NEGOESCU-R.-Vâlcea.

a) Ce cărţi practice de meteorologie în limba franceză îmi recomandaţi?

Vă recomandăm: *„Manuel pratique de météorologie"* de J. Rouch (edit. Masson & Cie), *„La prévision du temps en agriculture" de J. Lanson* (edit. J. B. Baillère et Fils) şi *„L'Atmosphère"* de M. Klein (Bibliothèque des Merveilles, edit. Hachette).

b) Este meteorologia o ştiinţă?

Multiplicitatea şi complexitatea factorilor, care guvernează mişcările în atmosferă fac foarte delicat studiul fenomenelor meteorologice. Spre deosebire de astronomie, nu s'au descoperit încă în acest domeniu legi generale şi simple. Din această cauză, prevederea fenomenelor meteorologice este incomparabil mai anevoioasă ca a celor astronomice. Singurele criterii pentru prevederea timpului se obţin din observaţia câtorva regule practice şi confruntarea câtorva date empirice. Din această cauză prevederea vremii nu se poate face decât cu aproximaţie şi pentru un interval de timp foarte scurt.

Rezultă deci că meteorologia deşi principial aparţine ştiinţei pozitive nu are însă până acum caracterul unei discipline sigure, ci mai mult dibueşte plasându-se astfel între ştiinţă şi arta experimentală

UN AMATOR DE CRITICĂ-Loco.

Care sunt operele d-lui H. Sanielevici?

„Studii critice" (ed. Casa Şcoalelor), *„Cercetări critice şi filosofice"* (ed. „Cultura Naţională"), *„Icoane fugare"* (ed. Socec), *„Noi studii critice"* (Socec), *„Probleme sociale şi psihologice"* (Socec), *„Poporanismul reacţionar"* (Socec), *„Alte cercetări critice şi filosofice"* („Cartea Românească"), *„Probleme politice, literare şi sociale"* (ed. „Ancora"), *„Clasicismul proletariatului"* (ed. „Adevěrul"), *„Literatură şi ştiinţă"* (ed. Adevěrul"), şi *„La vie des mammifères et des hommes fossiles"* (edit. autorului).

INDISCUTABIL PÂINEA HERDAN E CEA MAI BUNĂ

Cărţi şi Reviste

HORIA OPRESCU: Carnet de drum... Vignete de George Zlotescu

D. Horia Oprescu este un om inteligent, instruit şi fin, care are o mare pasiune: călătoria („drumeţia" — cum îi spune d-sa, imitând pe nişte inventatori de cuvinte urâte).

De aceia d. Oprescu — când nu poate călători — citeşte cărţi cu impresii de voiaj. Printre notele-i de drum, găsim şi dări-de-seamă asupra cărţilor citite. (Remarcăm recenzia intitulată „Un Robinson modern").

Unele din locurile văzute de autor — îmi sunt cunoscute. Oamenii din ţinuturile acelea îndepărtate parcă îmi sunt prieteni. Observaţii asemănătoare am făcut şi eu asupra aceloraşi oameni şi despre aceleaşi locuri.

Alte ori însă d. Oprescu a văzut ceva mai mult. A observat un amănunt caracteristic trecut de mine cu vederea. Am o ciudă — că n'am prins totul. Imi vine dorinţa să mai trec odată prin localităţile, străbătute prea repede.

...Văd carcera Universităţii din Heidelberg, în care au fost închişi studenţii de pe vremuri. Citesc inscripţiile de pe păreţi: „Ida! 6 Tage ohne dich!" Şi mă gândesc — împreună cu autorul — la bătrânul care a scris în tinereţă rândurile acestea. „Iar Idei — Doamne! — cum i s'or fi zbârcit obrajii!"

...Văd cimitirul *Père Lachaise* din Paris. Nu l-am vizitat şi n'am să-l vizitez. In voiaj nu pot evita pietrele funerare ale unor oameni, ruinile unui oraş, ale unei ţări — care-mi iesă dela sine înainte. Dar nu caut singur urmele morţii. Are ea destul grijă de noi. De ce să ne interesăm de apartamentele ei?

...Văd la Viena cele patru fete care duceau la braţ cutii de pălării. Auzind valsul unui pian dintr'un local, ele s'au oprit într'o curte de trecere şi au dansat un vals — unele fiind „domnişoarele" şi altele, „cavalerii". Când s'au simţit privite — au luat-o la goană, cu cutiile în mână.

...In „Elveţia Saxonă" văd cascada numită Amselfall, pe care o pune în mişcare un automat pentru zece pfenigi.

...Văd ornicul de flori din Interlaken, pe care nu l-am observat — când am trecut prin această localitate, dominată de piscul alb al muntelui Jungfrau... unde, prin lunetă, am descoperit urma paşilor omeneşti.

„La amiază şi la miezul nopţii (la ornicul de flori), doisprezece pitici cu căciuliţe colorate şi bărbi până'n brâu, bat în clopote cu ciocanele, joacă împrejur ş.-apoi dispar cum au venit. Lumea se strânge, multă. Copiii se încruntă ca oamenii mari. Cei mari râd copilăreşte".

Dar cele mai reuşite note de drum cuprind descripţia vieţii într'o insulă din Suidersée:

„Şi am plecat într'o preţioasă tovărăşie. Marken e o mică insulă în Suidersée. Are cam 1000 de locuitori. Nicăeri nu s'a păstrat mai bine tradiţia olandeză. Locuitorii trăesc şi azi patriarhal. Civilizaţia secolului şi toate atributele ei ajung aci doar ca ecouri depărtate. Oamenii nu simt lipsa lor. Trăesc simplu şi alături de natură, dela care au smuls insula, care le procură hrana şi banii necesari pentru celelalte puţine necesităţi. Moravurile lor sunt bune pentrucă-s fireşti. Şi-apoi şi de n'ar fi aşa — olandezii poartă muncii o dragoste religioasă, pentru a se înjosi să ia ceva de-a gata. Meseria lor, de căpetenie, e pescuitul. Bărbatul pleacă Duminica seara, cu corabia cu pânze şi toată săptămâna pescueşte. Revine acasă Sâmbăta. Femeia, între timp, munceşte gospodăria şi-şi aşteaptă soţul şi stăpânul. Numele lui îl poartă scris cu litere de arnici pe boneta costumului ei naţional. Sunt nişte femei simple dar cinstite. In insula asta neştiută domneşte principiul auster al lui Tacit: „Nulla adultera"... Şi oamenii aci trăesc uneori câte un secol".

D. Oprescu este un ager observator de moravuri. Notele d-sale sunt clare. Trăsăturile caracteristice — bine prinse — au siguranţă. Descripţiile de natură n'au însă destulă plasticitate. O reducere a termenilor abstracţi le-ar da mai multă culoare.

„Carnet de drum" este o carte plăcută, pe care o citeşti într'o întinsoare — retrăind călătoriile de mai demult, făcând şi alte călătorii nouă.

O uşoară retuşare a stilului i-ar mări impresia artistică.

M. SEVASTOS

Arta populară şi viaţa socială [1]

D-na Cornelia Emilian, profesoară în învăţământul secundar şi o harnică ce cetătoare a artei populare, a reprezentat ţara noastră la congresele ţinute în Octombrie 1929 la Roma şi în August şi Septembrie 1930 la Anvers, Liège şi Bruxelles. La fiecare din aceste congrese, d-na Cornelia Emilian a cetit câte o comunicare cu privire la arta populară românească, iar acum de curând d-sa a publicat aceste comunicări într'o broşură menită să fie răspândită printre aceia pe care îi interesează manifestările populare de această natură.

In cea dintâi comunicare „La danse, le chant et la musique populaires dans leurs rapports avec la vie sociale", d-na Cornelia Emilian arată că arta populară nu interesează numai prin valoarea ei estetică. Ea constitue un preţios document pentru cercetarea vieţii sociale care se oglindeşte în fiecare manifestare de artă a poporului nostru. Această valoare de document social i-l dă în primul rând faptul că — deşi de origine individuală — ea apare cu vremea ca o operă a colectivităţii.

Luând în cercetare fiecare dintre aceste manifestări de artă, d-na Emilian scoate în evidenţă legătura ce există între muzică şi dans. Dar acest raport pe care-l întâlnim şi astăzi la popoarele primitive, ia la ţăranul român o înfăţişare deosebită. La cei dintâi, muzica — inexpresivă prin ea însăşi — e întregită de mimica expresivă a corpului. Ţăranul nostru care ocupă un loc mai ridicat, intermediar între stadiul primitiv şi treapta omului cultivat, pune preţ nu numai pe ritm, ci şi pe melodie. Iar acestei melodii i se asociază totdeauna cuvântul. Ţăranul nostru nu poate concepe o poezie necântată. In această asociere a versului cu melodia găsim exprimată întreaga sa viaţă psihică şi socială.

In analiza muzicii populare, d-na Emilian îi scoate în evidenţă caracterele specifice şi descopere elementele străine care au avut o puternică influenţă asupra ei. Tot aci sunt arătate cele mai frecvente instrumente muzicale: fluierul, cavalul, trişca, tilinca, cimpoiul, alături de care sunt amintite frunza şi solzul de peşte.

Dansurile sunt grupate în trei categorii: horele, brâele şi învârtitele. Hora e atât de caracteristică, încât a ajuns să-şi dea numele adunărilor la care se dansează. „A merge la horă" e echivalentul lui „a se duce la joc, la dans". In acest capitol e studiată instituţia „căluşarilor", arătându-se credinţa ce o are poporul în puterea terapeutică a dansurilor.

Se convine să subliniăm aci paginile consacrate celor mai vechi documente în care se vorbeşte despre dansurile româneşti. Hora, bătuta, haiduceasca şi păcurăreasa sunt atestate şi descrise cu multe amănunte încă din secolul al XVI-lea.

A doua comunicare intitulată „Le rôle de l'art dans les fêtes populaires" e menită să arate urmele păgâne ale câtorva din obiceiurile practicate cu prilejul unor sărbători creştine şi manifestările artistice legate de aceste sărbători. Sunt studiate aci colindele şi cântecele de stea, brezaia şi irozii, căluşarii şi caloianul.

Deşi redate într'o formă sumară — reclamată de împrejurări — aceste comunicări constitue o conştiincioasă contribuţie la cunoaşterea unei laturi a folklorului nostru. Ele se adaugă cu cinste la seria de lucrări pe care le-a publicat, în acelaşi domeniu şi cu aceiaşi competenţă, d-na Cornelia Emilian.

B. TRAVEN: Die Baumwollpflücker [2] (Culegătorii de bumbac) (Buchmeisterverlag, Berlin, 1931)

Romanul acesta se petrece pe meleagurile îndepărtate ale Mexicului şi ale Americii Centrale. Facem cunoştinţă cu o lume exotică, deosebită de lumea noastră europeană prin pitorescul ei, dar asemănătoare ca viaţă socială şi ca luptă pentru viaţă. Traven e un realist şi un energetic. Aduce aminte de Knut Hamsun. Un stil sobru, concis, aspru şi nervos. O viziune tragică a vieţii şi o sensibilitate care nu apare decât în fulgere rari şi revelatoare, la un colţ de pagină, la cotitura unei fraze, dealungul unor punncte de suspensie...

Câţiva oameni — între care şi povestitorul — se întâlnesc într'o gară pierdută din fundul Mexicului. Sunt oameni deosebiţi şi ca fire şi ca rassă: un German, un Mexican, un Chinez, un Indian şi doi Negri. Toţi şase au fost angajaţi să culeagă bumbac, la o fermă. Toţi sunt nişte bieţi pârliţi, care de luni de zile caută de lucru şi sufăr de foame. Acum, însfârşit, vor avea de lucru şi vor avea de mâncare, cât ţine culesul bumbacului, câteva săptămâni.

Traven descrie viaţa mizeră şi chinuitoare a lucrătorilor agricoli în Mexic. Suntem departe de viziunea romantică a unei vieţi de cow-boy, cu ghitare, serenade şi cavalcade zglobii, cu care producătorii de filme au obişnuit publicul european. Singur Traven spune acest lucru, cu amărăciune, într'un pasaj din cartea lui lucidă, tristă şi delicioasă.

E delicioasă cartea lui Traven pentrucă, prin ea, facem cunoştinţă cu „adevărata" viaţă din ţările tropicale. Această viaţă adevărată are şi ea pitorescul ei, tragic, puternic, ciudat şi simplu. Ne dăm seama, încăodată, că o viziune realistă şi sinceră valorează mai mult decât o înzorzonare romantică. Ne-am săturat de exotismul de carton, fabricat în uzinele din Hollywood. Tot aşa cum ne-am săturat de romantismul exotic, care, dela Chateaubriand încoace, s'a repetat în nenumărate clişee. Cartea lui Traven ne învaţă să preţuim altfel de exotism şi altfel de aventură.

„Culegătorii de bumbac" e o carte interesantă pentrucă e un document. Ce tărâmuri stranii şi penibile sunt aceste nesfârşite jungle mexicane! Natura, aici, e agresivă şi inospitalieră, plină de curse neprevăzute şi de obstacole perfide. O natură plină de splendori şi de monstruozităţi, cu painjeni mari cât pumnul, cu scorpioni uriaşi, scolopendre gigantice şi şerpi de toate culorile, toate mărimile şi toate veninurile...

După cele câteva săptămâni de muncă istovitoare şi mizerabil plătită, cei şase tovarăşi se pregătesc de plecare... Trei din ei au plecat deja. Au rămas numai Antonio Mexicanul, Sam Chinezul şi Indianul Gonzalo. In cea din urmă seară pe care o petrec la fermă îşi fac bilanţul. Un trist bilanţ. Câştigul lor e ridicul. Stau jos lângă foc şi îşi numără banii, nişte biete bancnote murdare. Şi deodată Gonzalo Indianul începe să se tânguie:

„Ce să fac eu acum cu ticăloasele astea de bancnote! După ce şapte săptămâni m'am chinuit ca un rob, în arşiţă, de dimineaţa până noaptea, acum trebue să plec. Şi în ce hal! Zdrobit de osteneală că de-abia mă mai pot mişca să-mi fac focul şi să-mi gătesc mâncarea! N'am avut nici-o duminică, nici-o mulţumire, nici muzică, nici joc, nici femeie, nici măcar un gât de rachiu şi un tutun ca vai de lume! Şi acuma, câteva hârtii rupte şi murdare!"

Ceilalţi încep şi ei să se tângue la fel. Fiecare nădăjduise să încaseze de două ori pe atâta cât a încasat. Fiecare e nemulţumit. Şi atunci Gonzalo le dă o idee. Să-şi joace banii. Incaltea să fie unul din ei care să câştige şi să plece 'n lumea largă, mulţumit. S'aşează să joace. Dar zarurile sunt ticăloase şi parcă vor să-şi bată joc de ei. Niciunul nu câştigă. Jocul stă mereu pe loc. Şi atunci, din nou, Gonzalo se ridică: „Nu, nu merge aşa! Să facem un duel aztec pentru toată suma!" Gonzalo e descendent dintr'o veche familie indiană, un nobil aztec; strămoşii lui au fost căpetenii de armate şi şefi de trib. In decadenţa lui el păstrează încă amintirea nobleţei de odinioară, de pe vremea când Albii hrăpăreţi nu călcaseră pământul mexican. Şi deaceea el provoacă acum pe Albul Antonio la duelul aztec. Amândoi aleg două crengi drepte şi de aceeaş lungime. Fiecare îşi leagă de un capăt al crengii cuţitul, aşa ca vârful să nu iasă prea mult în afară. Pentrucă rostul luptei nu e ca unul din ei să cadă mort. Cei doi luptători vor arunca unul în altul cu aceste lănci ciudate, dela o distanţă măsurată. Vor arunca până unul din ei va osteni şi va cădea, istovit.

Şi lupta începe. O scenă de o grandoare sălbatică. La lumina unui foc de burueni Indianul şi Albul se luptă. Din când în când cuţitele îi lovesc, în braţ, în umeri, în piept. Insfârşit, Gonzalo cade în genunchi. A pierdut. Antonio e şi el rupt de oboseală. Se tărăsc amândoi până la şopronul care şapte săptămâni le-a slujit de casă. Gonzalo, şovăind, se prăbuşeşte într'un colţ: „Mâni dimineaţă să nu mă treziţi. Sunt grozav de ostenit. Vreau să dorm mult. Nici nu pot pleca cu voi, nu mai am bani de drum".

Şi peste trei săptămâni când povestitorul se întoarce, întâmplător, la fermă, îl găseşte pe Gonzalo, sprijinit de peretele şopronului. Nu putred. Uscat de arşiţa tropicului. Cu rana adâncă în piept. Şi strângând în mână un smoc de bumbac, îmbibat de sânge închegat, cu care îşi acoperise rana...

Şi mai cuprinde şi alte aventuri cartea lui Traven, când triste, când vesele, toate purtând pecetea unei autentice sincerităţi şi a unei adânci compătimiri pentru imensa mizerie umană, aceeaş pretutindeni, în uzinele înăbuşitoare ale Europei ca şi în lanurile de bumbac ale Americii Centrale...

AL. A. PHILIPPIDE

1) Cornélie Emilian, *La danse, le chant, et la musique populaires dans leurs rapports avec la vie sociale. — Le rôle de l'art dans les fêtes populaires (en Roumanie)*. Bucureşti, 1931.

2) In depozit la librăria Hasefer.

„România maritimă şi fluvială", No. 1

Revista aceasta nu este o publicaţie care se adresează unui mic grup de specialişti. Editată de Liga navală română „pentru propaganda, orientarea şi apărarea intereselor pe apă" şi sub direcţia d-lui Jean Bart, „România maritimă şi fluvială" are o ireproşabilă ţinută literară.

Iţi dai seama după primele pagini că este o revistă mai bine scrisă decât multe reviste de literatură. Dealtfel, prezenţa d-lui Jean Bart este o chezăşie. D. Jean Bart a pus în slujba dragostei d-sale de mare un talent de primul rang. Autorul unor volume ca „Datorii uitate" şi „Prinţesa Bibiţa", unul din cei mai mari scriitori ai literaturii noastre actuale, a introdus marea şi viaţa de marinar în scrisul românesc. In literatura română se poate spune că marea a început să exite abia din clipa când d. Jean Bart s'a gândit s'o cânte şi s'o zugrăvească.

In numărul acesta din „Revista maritimă şi fluvială" d. Jean Bart aduce o colaborare variată şi bogată. Intre altele, un fragment din romanul inedit „Europolis" şi un articol „Navigaţia de plăcere" din care reproducem un pasaj:

„Nu-i destul să dormitezi tolănit, prăjindu-te la soare...

Plaja-i la fel mai peste tot: un vast bal costumat... halaturi de fantezie, bizare pijamale, umbreluţe multicolore...

O lume pestriţă se bălăceşte la mal într'o învălmăşeală de trupuri goale... Gălăgie asurzitoare, ţipete stridente de femei nevricoase, scâncete de copii care nu vor să intre, sau nu vor să iasă din apă.

Seara:... cazino, tango, ruletă, bulă... faites vos jeux, messieurs!... rien ne va plus!...

Inerţia obişnuinţii, frivolitatea mondenă, teama de necunoscutul mării, îi ţin pe toţi legaţi de pământul pe care îl simt sigur sub picioare.

Ia încearcă a te deslipi odată de uscat. Ieşi în larg. Rupe-te pentru un ceas de lume şi de minciuna ei cotidiană. Singur, în barca ta, urmează dinamica massei lichide. Intră în misterele naturei primitive... o lume nouă ţi se deschide înainte... Numai în larg simţi toată poezia şi voluptatea mării.

Acolo dă drumul lopeţilor în voe, aruncă-ţi ochii înapoi la furnicarul omenesc rămas aşa de mic pe mal. Poţi liber respira. Ca un liberat din lanţuri sorbi aerul sărat şi pur care îţi umple pieptul. Tăcerea ce stăpâneşte în larg îţi dă o dulce senzaţie de pace. Legănat pe valuri de smarald te desfătezi în coaja ta de nucă, singur între cer şi apă.

Acolo să-ţi faci baia. In larg e apa clară. Să vede până la fund. Ţi-i frică? Nu ştii să înoţi? Pune centura de salvare. Ai să te înveţi cu gândul că-i tot una să ai doi metri sau două mii de metri adâncime sub picioare.

Şi dacă marea începe a se încrunta sub biciul vântului din larg, întinde pânza şi prinde vântu 'n ea.

Nu încerca, vâslind din răsputeri, să învingi cu forţa braţelor suflarea vântului din faţă. Lasă-te în voia lui, înşală capriciile mărei. Să nu te înspăimânţi când barca ta se culcă alunecând pe-o coastă cu pânzele umflate. Invaţă să *guvernezi la val*.

Maşina umană trebue adesea încercată, ca să nu ruginească stând. Fă-i probă şi pune-o să lucreze cu toată presiunea şi forţa ei vitală, în lupte şi emoţii... ca să încerci fiorul de mândrie, orgoliu de a fi om în faţa puterilor naturei".

Articole informative şi documentate despre diverse chestiuni în legătură cu problemele pe care le pune navigaţia şi viaţa maritimă română, complectează sumarul revistei. — *P.*

Lumea lui Caragiale

Am revăzut zilele trecute „Noaptea furtunoasă". Mi-a apărut de data aceasta sub un alt aspect. In afară de marile calităţi de comic şi de dramatism, conţinutul, viaţa piesei mi s'au părut stranii, neobişnuite. Nu puteam să le încadrez cu nici un chip lanţului logic de evenimente care se desfăşură sub ochii noştri şi care se chiamă prezentul. Eroii aceştia mi-erau străini. Ei veneau dintr'o lume necunoscută şi fericită. Era greu să recunoaştem în vreunul din ei rudele noastre mai bătrâne. Nici-o filiaţie nu-mi părea posibilă. Oamenii care se mişcau pe scenă trăiseră în altă ţară şi în altă civilizaţie. Ii înţelegeam, ne amuzau, ne încântau, eram fericiţi. Dar îi priveam cu sentimentul curios cu care priveşti o speţă străină cu moravuri bizare.

Sunt puţine pagini literare care mai pot da astăzi atâta bucurie ca acelea ale lui Caragiale. Plăcerea, imensa plăcere, nu reese din comicul situaţiilor, din închegarea dramatică (adesea măestrită, deşi simplistă după procedeul quiproquourilor sistem Labiche), sau din adâncimea observaţiei. Toate acestea le-am gustat şi le-am admirat altădată. Ele formează azi un sediment demult depus în noi, un bagaj de stări sufleteşti mai dinainte înţelese, apriorice, oridecâteori înfruntam opera marelui scriitor.

Fiecare operă literară îşi schimbă obiectivul după epocă. Efectele ei se actualizează mereu altfel. *Astăzi* Caragiale ne satisface pentru alte motive, decât eri.

Funcţiunea literaturii e complexă. Orice ar zice puriştii, arta serveşte totdeauna la ceva. Câteodată ea e consolaţie, alteori un derivativ, de cele mai multe ori o justificare prin identificare. Rezonanţa pe care o găseşte în noi o operă cere azi o condiţie, mâne alta. Literatura lui Caragiale e azi mai ales un minunat *antidot*. Toată lumea e de acord că trăim vremuri aspre, aprige. Suntem actori, benevoli ori siliţi ai unor timpuri de gestaţiuni teribile. Se joacă în faţa noastră soarta omenirii şi a civilizaţiei întregi. Asemenea momente pot fi grozav de interesante. Nu sunt însă, cu nici un chip, vesele. Transformările brutale presupun noi adaptări. Ele cer elasticităţi speciale. Şi acolo unde nu le găsesc, provoacă tragedii. Trăim un timp de mari semnificaţii etice, poate chiar metafizice. Râsul bonom, râsul dezinteresat, gluma pentru glumă, sună fals, deplasat, ofensator. Distracţia pentru distracţie pare un adevărat scandal. Nu e caracteristic faptul că a murit sub ochii noştri, în toate ţările, opereta? Există, adequate timpurilor două feluri de literaturi. Una agreabilă, veselă, apoliniană, calmă, fericită. Alta sumbră şi chinuită de presentimente negre, care nu iartă fericirea, care ameninţă cu blesteme apocaliptice şi cu viziunea infernului. E literatura timpurilor revoluţionare. E literatura rusă, unde revoluţia e endemică.

Veţi recunoaşte că poporul nostru e un admirabil popor meridional, vesel, glumeţ permanent, inconştient de ziua de mâne, bucuros de clipa de faţă. Unui astfel de popor nu-i stă bine suferinţa sau cine ştie ce expiaţie ascetică a unor păcate pe care nu-i în stare să le recunoască. Românul, clasic şi regăţean, nu admite alt desnodământ decât gluma. Oricât de necăjit ar fi, ar muri dacă seara, la aperitivul de la bodegă, sau la bridge-ul de la club, n'ar abunda în anecdote sau în butade. Concepţia despre viaţă, a Românului mijlociu, e vodevilescă. (A se medita serios asupra succesului, în astfel de timpuri, a genului Tănase). Iată un popor, foarte puţin înzestrat pentru suferinţele contemporane! Nedeprins cu legile de aramă ale privaţiunilor el va suferi cumplit. Va suferi mai mult decât altele, dar nu va pierde poate minunatul său haz. Toată ziua nu auzim decât de impozite mărite, şomaj, suprimări, reduceri sălbatece de salariu, de spectrul foamei şi al mizeriei. Deaceia n'am văzut o sală mai frenetic mulţumită decât aceia care aplauda „Noaptea furtunoasă". Mai uitau oamenii de griji şi pe urmă, recunoşteau o lume pe care ar fi voit s'o trăiască, pe care au trăit-o fericiţi poate părinţii lor (mizerabilii!).

Lumea lui Caragiale e un minunat antidot, pentru preocupările tragice de astăzi. Acesta e farmecul său cel mai actual. Caragiale şi-a scris „Momentele" sale pe timpuri analoage cu ale noastre. Era între 1899 şi 1900 pe timpul unei mari crize. (Fireşte o criză benină şi inofensivă faţă de cea de azi). Şi atunci reducerea bugetului la jumătate, suprimări şi reduceri de salariu. In multe din schiţele sale de atunci găseşti următorul dialog:

— Dar ce, nene Iancule, nu cumva te-a suprimat şi pe d-ta?

Un anumit aspect al „Momentelor", prezintă această temă: atitudinea Românului în faţa suprimărilor bugetare. Verigopulo din „Mici economii" e un suprimat. A fost şef de birou la Finanţe şi a rămas fără slujbă. Aceasta nu-l împiedică să stea toată ziua în faţa hotelului Continental (ca atâţia alţii astăzi), în ajunul Sfântului Dumitru, când nu ştie dacă poate plăti chiria, cu scopul nobil şi dezinteresat de a privi la trecători. Şi când întâlneşte un prieten, cu toată criza şi cu toţi cei zece franci în buzunar, („două patace", ce delicioase reminiscenţe antebelice!) îl invită să bea „două vermuturi franceze la Tripcovici", care devin trei, fiindcă, vorba Neamţului: „ale gute Dinge sind drei" şi apoi patru, fiindcă „ale gute trei Dinge sind vier", şi aşa mai departe.

Lumea lui Caragiale e minunată: e o lume absolut paradiziacă, fără griji şi fără, cum se spune azi în, limbaj mistic, fără cine ştie ce problematici interne. Oamenii râd, petrec şi se bucură. Preocupările lor sunt insignifiante: Doi prieteni se ceartă pentru „o lacună" a codului penal. Necazurile cele mai catastrofale erau să fii supărat de „Bubico" în tren sau să primeşti o pereche de palme ca Edgar Bostandachi. Evident erau necazuri fără semnificaţie mondială sau metafizică. Eroii sunt acomodanţi, adaptabili: Coriolan Drăgănescu, Verigopulo, Nenea Mandache din „Diplomaţie". Pe deasupra sunt „imparţiali ca Românu", adică „bine cu toată lumea". Antinomiile sociale şi luptele de clasă sunt remediabile. Grupurile fraternizează, după lupte grozave, unde e vorba de torturi la poliţie şi chinuri inchizitoriale, printr'un „pupat piaţa Independenţii". Nimic fioros, nimic feroce, nimic de caracter balzacian. Chiar delicvenţii de atunci sunt şmecheri, dar nu sunt bandiţi. Lume patriarcală, lume idilică, fără griji şi fără preocupări. Cauza stă desigur în prosperitatea lumii întregi. Europa huzurea, îmbuibată de „rente coloniale". Belşugul era peste tot. Clasele oprimate nu aveau încă nici o poftă de drepturi ori de pâine. Toată lumea accepta situaţia şi se bucura de dânsa. E calm, e linişte, e petrecere. Dar cauza mai stătea şi în temperamentul fericit al românului. Caragiale, cel mai naţional scriitor, cel care a înţeles mai bine firea noastră, ne-a lăsat şi acest aspect: Românul care nu-şi pierde cumpătul în faţa crizei. Literatura sa e tonică şi plină de consolaţie astăzi. Dar o întrebare se formulează totuşi: va rămâne şi astăzi cetăţeanul nostru, până la capăt, glumeţ şi imperturbabil? Sau îşi va schimba caracterul? Verigopulo stă şi acum în faţa hotelului Continental. Dar privirea sa e abătută şi distrată. L'au năpădit şi pe el grijile oare? Bodega Tripcovici există şi azi; dar e numai un „rendez-vous" pentru bătrâni pensionari care povestesc nostalgic întâmplări din „le vieux bon temps". Cât va mai ţine excelenta dispoziţie a Românului? Iată deci cum după ce cortina a căzut peste „Noaptea furtunoasă", adică după ce „antidotul" şi-a pierdut efectul, demonul îngrijorării pune din nou chinuitoare întrebări. A fost cândva aici un paradis de voe bună, dar ca şi pe acela al lui Milton, începem să-l pierdem.

MIHAI D. RALEA

INSEMNĂRI

Premiul Remarque

Concursul literar instituit de revista noastră pe tema romanului „Intoarcerea de pe front" de Erich Maria Remarque a avut un succes din cele mai strălucite. Ne-au sosit peste o mie de răspunsuri, datorite cititorilor din toate păturile sociale.

Comisiunea însărcinată cu cercetarea acestor răspunsuri şi-a încheiat lucrările, astfel că suntem în măsură să anunţăm rezultatul aşteptat cu înfrigurare de concurenţi.

Erich Maria Remarque

PREMIUL I a fost decernat lucrării semnate C. MANOLACHE.

In numărul viitor vom anunţa numele autorilor distinşi cu o menţiune şi vom începe publicarea lucrărilor premiate.

Versurile în scoală

La un liceu din Capitală a avut loc o foarte interesantă anchetă, ordonată de Ministerul Instrucţiunii — în urma unui protest redactat de părinţii unor elevi... pe care i-ar „tâmpi" profesorul de română, obligându-i să înveţe versuri pe derost.

Nu ştim nici un amănunt asupra felului cum a decurs ancheta. Ne închipuim însă că ancheta s'a desfăşurat normal. Inspectorul avea cunoştinţă că programul şcolar prevede recitări. Elevii ştiau câteva poezii — aşa cum am învăţat cu toţii. Iar dacă unii dintr'înşii, sau toţi, sunt... tâmpiţi, — inspectorul şi-a dat desigur seama că această infirmitate nu-i datorită poeziei. Copiii erau cu siguranţă tâmpiţi înainte de-a recita versuri, iar părinţii trebuiau să caute alt autor al tâmpeniei acestora — decât pe profesorul de română.

Revolta părinţilor împotriva poeziei este simptomatică.

Dacă profesorii ar învăţa pe elevi cum să înşele la socoteală, cum să mintă, cum să ia mită, cum să facă trafic de influenţă, cum devii peşte, etc., — atunci părinţii ar fi încântaţi. Şcoala ar complecta familia. Educaţia de-acasă ar avea o continuitate cu cea de pe catedră.

Dar să citeşti versuri? Incă să le înveţi pe derost? Şi să le mai recitezi?

Asta ocupă în mod inutil o parte din creerul elevilor — parte rezervată speculaţiunilor lucrative politico-financiare.

A învăţa pe derost articolele codului penal — înţelegem... Dar versuri? Acum ne arde de „poezèle"?

Când ne uităm în societate şi observăm gesturile brutale, caşi expresiile ordinare ale celor din jurul nostru, — regretăm că şi copiii sunt crescuţi în aceiaşi mocirlă de trivial şi de vulgar.

Părinţii nu lasă pe profesori să aprindă în inima copiilor o luminiţă. O luminiţă trecătoare, care scoate din umbră ascunzişuri nebănuite. Bobul de soare se stinge. Rămâne însă în urmă o vagă amintire plăcută: un val de căldură care ne-a trecut prin suflet... Câteva vedenii cu ghirlande de flori care ni s'au primblat odinioară în imaginaţie. Un refren de cântec destrămat în trecut...

Dar părinţii nu admit astfel de slăbiciuni. Ei vor caractere tari, de oţel. Oameni care să facă afaceri — contorsionându-se printre articolele codului penal.

Această educaţie are un defect: tinerii sunt preparaţi numai pentru succes — în baza unui plan de ofensivă. Dar în caz de eşec? Unde-i planul de defensivă? Ştiţi ce-au păţit îngerii din „La révolte des anges", fără un astfel de plan.

Nu există „plan de defensivă" în viaţă mai bun decât intelectualitatea — cu filozofia şi cu poezia ei.

Când îţi cântă versul în suflet, — ştii să te bucuri, aşa cum trebue, şi de succes... dar mai ales poţi suporta cu inima luminată orice lovituri ale soartei sau ale oamenilor.

Iar părinţii nu ştiu că în catrenul învăţat pe derost se ascunde uneori o consolare — care nu poate veni din manevrele dubioase ale ceasului de faţă! — *M. Sevastos.*

Curiozităţi ceferiste

Intre procedeele ingenioase şi de multe ori ciudate puse în practică de agenţii fiscului pentru executarea contribuabililor, „Revista C. F. R." menţionează un caz interesant şi edificator:

„In staţia Aron Pumnul din Bucovina s'a prezentat portărelul din Suceava, cerând organelor C. F. R. să-i pună la dispoziţie suma de 14.000 lei ce o datoresc Căile Ferate unor foşti funcţionari ai ei, destituiţi din serviciu, anume soţii Piţul 9000 lei, şi Ostever 5000 lei, din Aron Pumnul.

La concedierea lor din serviciu, cei de mai sus au acţionat C. F. R. în judecată. Li s'a acordat cheltueli şi onorariu de avocat în sumă de 14.000 lei.

Obţinând de la instanţele judecătoreşti hotărîrea de mai sus, portărelul din Suceava s'a prezentat spre a încasa sumele respective.

Autorităţile C. F. R. din staţia Aron Pumnul, neputând să achite fără ordin sumele, au cerut o amânare.

Zelosul portărel din Suceava însă, n'a vrut să audă de aşa ceva şi a purces la schestrarea întregului avut al staţiei.

A pus sigilii pe casa de bani şi de bilete; crezând că cu atâta nu se vor mulţumi soţii Piţul, el a pus sigilii şi pe ceasul din odaia şefului staţiei.

Nu ştim dacă în procesul verbal al sechestrului, inventivul portărel a trecut şi ora exactă la care se afla ceasornicul pentru ca nu cumva şeful staţiei să rupă sigiliile după plecarea lui.

Autorităţile C. F. R. fiind înştiinţate despre cele de mai sus, au reclamat cazul celor în drept".

In acelaşi număr al „Revistei C. F. R." citim şi următoarea notiţă:

„Autorităţile superioare C. F. R. au fost înştiinţate despre umătoarele fapte:

In urma unor inspecţii inopinate şi secrete, făcute în mai multe regiuni ale ţării, organele de control au constatat că în timpul nopţii vagoanele de clasa I-a şi a II-a ale trenurilor sunt transformate pur şi simplu în... hoteluri.

Călătorii, probabil de acord cu personalul trenurilor, se fac comozi, închid uşile şi, cu perdelele trase, dorm toată noaptea pe canapelele vagoanelor.

In rapoartele înaintate organele C. F. R. se arată că uneori se petrec fapte neobişnuite".

De ce neobişnuite? Cazul citat în aceiaşi notiţă nu ni se pare deloc neobişnuit:

„O tânără pereche de însurăţei, plecaţi din Basarabia, au stat zăvoriţi în compartimentul lor timp de 20 ore, nepermiţând intrarea nimănui în compartimentul de tren, transformat ad-hoc în cuib de voluptate".

Pirandello şi tendinţele teatrului modern

„The Saturday Review" din Londra publică următoarele rânduri semnate de Luigi Pirandello:

De multe ori mi s'a cerut părerea despre tendinţele teatrului modern, ca şi cum numeroaselor manifestări de acest gen — atât de puţin ştiinţific — li s'ar potrivi o interpretare logică. Intrebarea aceasta dă dovadă de o lamentabilă neînţelegere a însăşi naturii operei de artă, căci niciodată nu a parvenit o manifestare demnă de acest nume să explice în mod raţional tendinţele şi evoluţia ei. Nu vreau să spun prin asta că teatrul, aşa cum e înţeles astăzi în unele ţări, n'ar avea o direcţie definită; dar afirm că acela care vrea să-i impună una, face un pas greşit. Sunt un duşman declarat al oricărei tendinţe şi al oricărei şcoli în manifestările gândirii. Opera de artă trebue să se nască spontan, să fie rodul inconştient al inteligenţei, fără ca artistul-creator să ştie la ce aspiră. Arta e opera imaginaţiei, sprintenă şi capricioasă. Ea nu cunoaşte stăpân şi n'are nici o misiune de împlinit.

Când scriu o piesă de teatru, nu ţin seamă decât de imaginaţia mea, limbaj inconştient al mecanismului ascuns al inteligenţii mele. Ea mă stăpâneşte şi mă călăuzeşte, şi tot ea se proectează pe scenă pentru a reflecta şi a revela pasiunile totdeauna oarbe.

Idealul, la care ar trebui să aspire toţi autorii dramatici, e să redea cât mai exact imaginaţia care le izvorăşte din suflet. Şi aceasta nu se poate decât cu condiţia să devină interpreţi pasivi ai lumii exterioare şi să scrie fără un plan preconceput, ca nişte simpli intermediari.

Exemplul meu a dat de gândit, şi mulţi tineri autori dramatici, mai cu seamă italieni, împărtăşesc aversiunea mea faţă de arta cu tendinţă. Scriitori ca Arturo Loria, Alvaro, Corrado, au devenit mari numai pentrucă şi-au urmat imaginaţia, în loc să scrie la comandă. E destul de ciudat că generaţia, a cărei percepţie şi pătrundere psihologică au câştigat atât de mult din experienţa războiului, nu e aceia care l-a făcut, ci aceia care a ajuns la maturitate abia după război...

De altminteri aceasta e urmarea obişnuită a marilor sguduiri. Spiritul imaginativ, creator al tuturor capodoperelor istoriei, are nevoie de timp ca să se desvolte; de aceia vedem că totdeauna generaţia următoare culege roadele experienţei părinţilor.

Am încredere în viitorul teatrului pentrucă văd în jurul meu o generaţie tânără care-mi împărtăşeşte ideile.

Epoca noastră a fost adesea acuzată de mecanizarea care a pus stăpânire pe toate formele activităţii umane. Dar omul, autor al acestei civilizaţii mecanizate, care a căutat într'una satisfacţia nevoilor sale materiale, a simţit în acelaşi timp nevoia de a da curs liber imaginaţiei sale, neutilizată în lumea mecanizată. Extensiunea în spaţiu nu-i ajunge. El caută să pătrundă şi în adâncime; altminteri, facultăţile creatoare sunt condamnate să piară. Oricât ar fi însă de deplorabilă mecanizarea, ea e pe cale să-şi dejoace propriile planuri, căci omul se simte tot mai mult către viaţa profundă a spiritului şi a conştiinţei sale. Şi tocmai efectelor mecanizării atribui eu renaşterea muncii creatoare. Nu va trece mult şi un potop de creaţie va năpădi lumea. Primele semne ale acestei reacţiuni au şi început să se zărească.

Cele mai mari opere şi cele mai mari dintre succesele mele sunt datorite imaginaţiei. E adevărat că n'am scris nici o carte şi nici o piesă de teatru fără o reflecţie prealabilă de mai multe luni, ba chiar de doi sau trei ani. Dar în momentul în care încep să scriu, procesul creaţiunii devine pur instinctiv. Nu încerc nici efort, nici şovăire. Multe din piesele mele au fost scrise în şase zile, şi nu schimb niciodată nimic, nici nu fac corecturi, cum procedează cei mai mulţi autori. Şi drept vorbind, de ce aşi schimba, din moment ce mă supun orbeşte imaginaţiei mele? Creaţiunea artistică nu trebue să fie niciodată mai chinuită decât a mea.

In ţara mea de naştere, în Sicilia, am văzut femei care năşteau în timp ce spălau rufele pe malul râului. Cinci minute după aceia îşi reluau lucrul. O operă de valoare trebue să fie creată cu aceiaşi facilitate.

Bursa literară

In timp ce Bursa din Berlin îşi închidea porţile, îşi începea existenţa altă bursă. O bursă literară. O bursă la care să se strângă scriitorii, ce-şi oferă manuscrisele, şi editorii — eventualii cumpărători ai produselor literare de tot felul.

„De Telegraf" din Amsterdam ne informează că la această bursă, instalată într'una din cele mai luxoase cafenele berlineze, cursurile lasă mult de dorit. E adevărat că transacţiile se ridică la un număr impresionant, dar ele se fac la preţuri foarte scăzute, variind între 20 şi 100 de mărci. Sunt şi cazuri — foarte rare însă — când se oferă sume între 1000 şi 5000 de mărci.

Această bursă originală a fost creată de un grup de scriitori însufleţiţi de cele mai bune intenţiuni. Ei au pornit dela ideia că există numeroşi autori, îndeosebi debutanţi, care nu ştiu încotro s'o apuce când e vorba să-şi plaseze o operă. Sunt scriitori timizi care n'ar cuteza să bată la uşa unui editor şi care, în dezorientarea lor, ajung de cele mai multe ori pe mâna vre-unui exploatator. La bursă, oricine îşi poate oferi lucrările şi poate găsi cumpărători chiar printre reprezentanţii marilor ziare sau ai celor mai importante case de editură.

Din activitatea de până acum a bursei literare — extrem de animată şi de sgomotoasă — s'a putut constata că articolul cel mai cerut îl constitue traducerile, traduceri de romane, de piese, etc. De altminteri, târgul de traduceri e despărţit de acela al operelor originale. Traducătorii, în număr de aproape o sută, se strâng într'o sală specială, grupându-se după limba străină din care traduc în germană sau în care traduc din germană.

Succesul acestei burse e atât de mare, încât i-a îndemnat pe pictori să procedeze la fel. Se pot vedea astăzi numeroşi artişti ai penelului, vânzându-şi lucrările în ulei cu 10 sau chiar cu 5 mărci. Aceştia au mers chiar mai departe: în multe cafenele se pot ceti anunţuri cu următorul cuprins: „Lucrez portrete mai eftin decât orice fotograf".

Dar tot în domeniul literaturii întâlnim cele mai surprinzătoare inovaţii. Un mare cotidian berlinez a publicat, nu de mult, următorul anunţ:

„Scriitor german cu renume mondial se obligă să scrie romanul vieţii oricui, sub o formă garantat artistică, întemeindu-se pe însemnările personale sau pe amintirile acelui care vrea să-i comande această lucrare. E cel mai frumos cadou de Crăciun. Un asemenea roman constituie bucuria familiei. Oricine va putea dărui romanul vieţii sale, celor din familie şi prietenilor. Preţul acestei lucrări variază după numărul paginilor".

Probabil că scriitorul, a cărui „celebritate mondială" e îndoelnică, îşi pune nădejdea în snobi. Numai aceştia s'ar putea simţi măguliţi să-şi regăsească, sub o formă literară, povestea vieţii care — cel puţin din punctul lor propriu de vedere — e cât se poate de „interesantă". Rămâne de văzut dacă sunt dispuşi să dea şi banii pe care-i pretinde ilustrul autor necunoscut.

Mărunte

Pentru tot ce priveşte „Adevĕrul Literar" (predarea manuscriselor, informaţii asupra lor, aducere de la redacţie numai Joi, Vineri şi Sâmbătă între orele 5 şi 6 d. a.

— A apărut o plachetă de 52 pagini, conţinând excelente reproduceri de pe gravurile, picturile şi desenele talentatului desenator umorist Jean-Louis Forain, **mort de curând la Paris.**

Reproducerile sunt precedate de un text al d-lui H. Blazian, **care caracterizează cu multă înţelegere opera incisivă şi totuşi plină de umanitate a desenatorului francez.**

Placheta, pe hârtie chromo, costă numai 40 lei şi se găseşte de vânzare la „Cartea Românească", „Alcalay" şi librăria „Hasefer".

— Concursul anual pentru Premiul de compoziţie muzicală *„George Enescu"* se va ţine în luna Decembrie. Manuscrisele, însoţite de „motto", se vor adresa până la 1 Decembrie, Casei Şcoalelor, Bucureşti, str. General Berthelot.

— In curând va apărea în Anglia un nou roman detectiv care prezintă un interes deosebit, fiindcă-i scris de 14 autori în frunte cu un maiestru atât de talentat ca Chesterton. Romanul va purta titlul de *„Amiralul plutitor"*. Fiecare dintre colaboratori a scris câte-un capitol.

Bibliografie

EUGEN HEROVANU: *Principiile procedurii judiciare* (Explicaţunea teoretică a legilor de organizare judiciară, competinţă şi procedură civilă), Inst. „Lupta" N. Stroilă, Bucureşti, Preţul 350 lei.

VLADIMIR CORBASCA: *Ninoni* (Roman), Edit. „Cartea Românească", Bucureşti, Preţul 70 lei.

IOAN PETROVICI: *Peste hotare* Edit. „Casei Şcoalelor", Bucureşti, Preţul 100 lei.

Gh. Şt. Macovei: „Ideale", poezii, Tip. „Lucrătorii asociaţi", Craiova.

Raze de lumină, Anul III, No. 4; Fântâna Darurilor, Anul III, No. 8; Parlamentul românesc, Anul II, No. 30-31; Crinul, Anul I, No. 1; Cultura Poporului, Anul II, No. 10-11; Unu, Anul IV, No. 40; Revista pentru moralizarea deţinuţilor, Anul IV, No. 9-10; Vremea, Anul IV, No. 211.

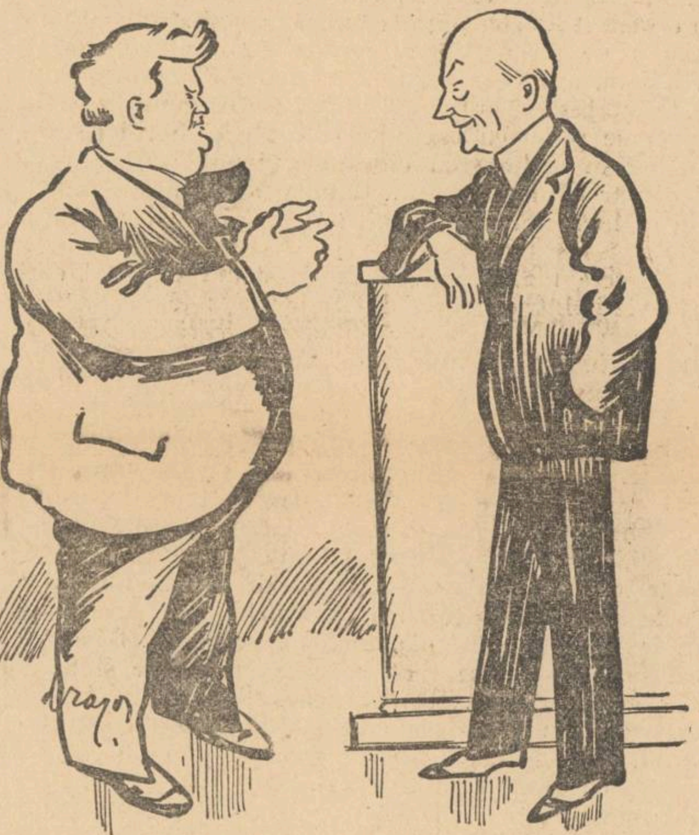
Disparițiile

— Ai stat trei zile închisă cu un bărbat şi acum pozezi în victimă?...

— Ce, crezi că e puţin lucru să stai trei zile cu un singur bărbat...

Intre preşedinţi

D. Sadoveanu. — Explică-mi dumneata care eşti matematician: Cum de-am avut la 100 votanţi... 185 de voturi?

Prof. Pompeiu. — Foarte simplu. Când e pentru guvern — fiecare vot se numără trei.

Vocaţiune

— Nici n'am văzut ce gust are copilul nostru pentru muzică. Are să ajungă mare muzicant.

— Sau perceptor

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11